។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វិសុទ្ធិមគ្គោ

(បឋមោ ភាគោ)

និទានាទិកថា

១. **សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ, ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយំ;**
អាតាបី និបកោ ភិក្ខុ, សោ ឥមំ វិជដយេ ជដន្តិ។ (សំ. និ. ១.២៣);

ឥតិ ហិទំ វុត្តំ, កស្មា បនេតំ វុត្តំ, ភគវន្តំ កិរ សាវត្ថិយំ វិហរន្តំ រត្តិភាគេ អញ្ញតរោ ទេវបុត្តោ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ សំសយសមុគ្ឃាដត្ថំ –

អន្តោជដា ពហិជដា, ជដាយ ជដិតា បជា;
តំ តំ គោតម បុច្ឆាមិ, កោ ឥមំ វិជដយេ ជដន្តិ។ (សំ. និ. ១.២៣) –

ឥមំ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តស្សាយំ សង្ខេបត្ថោ – **ជដា**តិ តណ្ហាយ ជាលិនិយា ឯតំ អធិវចនំ។ សា ហិ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ ហេដ្ឋុបរិយវសេន បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជនតោ សំសិព្ពនដ្ឋេន វេឡុគុម្ពាទីនំ សាខាជាលសង្ខាតា ជដា វិយាតិ ជដា, សា បនេសា សកបរិក្ខារបរបរិក្ខារេសុ សកអត្តភាវបរអត្តភាវេសុ អជ្ឈត្តិកាយតនពាហិរាយតនេសុ ច ឧប្បជ្ជនតោ **អន្តោជដា ពហិជដា**តិ វុច្ចតិ។ តាយ ឯវំ ឧប្បជ្ជមានាយ **ជដាយ ជដិតា បជា**។ យថា នាម វេឡុគុម្ពជដាទីហិ វេឡុអាទយោ, ឯវំ តាយ តណ្ហាជដាយ សព្ពាបិ អយំ សត្តនិកាយសង្ខាតា បជា ជដិតា វិនទ្ធា, សំសិព្ពិតាតិ អត្ថោ។ យស្មា ច ឯវំ ជដិតា។ **តំ តំ គោតម បុច្ឆាមី**តិ តស្មា តំ បុច្ឆាមិ។ **គោតមា**តិ ភគវន្តំ គោត្តេន អាលបតិ។ **កោ ឥមំ វិជដយេ ជដ**ន្តិ ឥមំ ឯវំ តេធាតុកំ ជដេត្វា ឋិតំ ជដំ កោ វិជដេយ្យ, វិជដេតុំ កោ សមត្ថោតិ បុច្ឆតិ។

ឯវំ បុដ្ឋោ បនស្ស សព្ពធម្មេសុ អប្បដិហតញាណចារោ ទេវទេវោ សក្កានំ អតិសក្កោ ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មា ចតុវេសារជ្ជវិសារទោ ទសពលធរោ អនាវរណញាណោ សមន្តចក្ខុ ភគវា តមត្ថំ វិស្សជ្ជេន្តោ –

សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ, ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយំ;
អាតាបី និបកោ ភិក្ខុ, សោ ឥមំ វិជដយេ ជដន្តិ។ –

ឥមំ គាថមាហ។

២. ឥមិស្សា ទានិ គាថាយ, កថិតាយ មហេសិនា;
វណ្ណយន្តោ យថាភូតំ, អត្ថំ សីលាទិភេទនំ។

សុទុល្លភំ លភិត្វាន, បព្ពជ្ជំ ជិនសាសនេ;
សីលាទិសង្គហំ ខេមំ, ឧជុំ មគ្គំ វិសុទ្ធិយា។

យថាភូតំ អជានន្តា, សុទ្ធិកាមាបិ យេ ឥធ;
វិសុទ្ធិំ នាធិគច្ឆន្តិ, វាយមន្តាបិ យោគិនោ។

តេសំ បាមោជ្ជករណំ, សុវិសុទ្ធវិនិច្ឆយំ;
មហាវិហារវាសីនំ, ទេសនានយនិស្សិតំ។

វិសុទ្ធិមគ្គំ ភាសិស្សំ, តំ មេ សក្កច្ច ភាសតោ;
វិសុទ្ធិកាមា សព្ពេបិ, និសាមយថ សាធវោតិ។

៣. តត្ថ ***វិសុទ្ធី***តិ សព្ពមលវិរហិតំ អច្ចន្តបរិសុទ្ធំ និព្ពានំ វេទិតព្ពំ។ តស្សា វិសុទ្ធិយា មគ្គោតិ វិសុទ្ធិមគ្គោ។ **មគ្គោ**តិ អធិគមូបាយោ វុច្ចតិ។ តំ វិសុទ្ធិមគ្គំ ភាសិស្សាមីតិ អត្ថោ។

សោ បនាយំ ***វិសុទ្ធិមគ្គោ*** កត្ថចិ ***វិបស្សនាមត្តវសេនេវ*** ទេសិតោ។ យថាហ –

"សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
អថ និព្ពិន្ទតិ ទុក្ខេ, ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា"តិ។ (ធ. ប. ២៧៧);

កត្ថចិ **ឈានបញ្ញាវសេន**។ យថាហ –

"យម្ហិ ឈានញ្ច បញ្ញា ច, ស វេ និព្ពានសន្តិកេ"តិ។ (ធ. ប. ៣៧២);

កត្ថចិ **កម្មាទិវសេន**។ យថាហ –

"កម្មំ វិជ្ជា ច ធម្មោ ច, សីលំ ជីវិតមុត្តមំ;
ឯតេន មច្ចា សុជ្ឈន្តិ, ន គោត្តេន ធនេន វា"តិ។ (ម. និ. ៣.៣៨៧; សំ. និ. ១.៤៨);

កត្ថចិ **សីលាទិវសេន**។ យថាហ –

"សព្ពទា សីលសម្បន្នោ, បញ្ញវា សុសមាហិតោ;
អារទ្ធវីរិយោ បហិតត្តោ, ឱឃំ តរតិ ទុត្តរ"ន្តិ។ (សំ. និ. ១.៩៦);

កត្ថចិ **សតិបដ្ឋានាទិវសេន**។ យថាហ –

"ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ សត្តានំ វិសុទ្ធិយា...បេ.... និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយ, យទិទំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា"តិ (ទី. និ. ២.៣៧៣)។

សម្មប្បធានាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមស្មិំ បន បញ្ហាព្យាករណេ **សីលាទិវសេន** ទេសិតោ។

៤. តត្រាយំ សង្ខេបវណ្ណនា – ***សីលេ បតិដ្ឋាយា***តិ សីលេ ឋត្វា, សីលំ បរិបូរយមានោយេវ ចេត្ថ សីលេ ឋិតោតិ វុច្ចតិ។ តស្មា សីលបរិបូរណេន សីលេ បតិដ្ឋហិត្វាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **នរោ**តិ សត្តោ។ **សបញ្ញោ**តិ កម្មជតិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយ បញ្ញវា។ ***ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយ***ន្តិ សមាធិញ្ចេវ វិបស្សនញ្ច ភាវយមានោ, ចិត្តសីសេន ហេត្ថ សមាធិ និទ្ទិដ្ឋោ។ បញ្ញានាមេន ច វិបស្សនាតិ។ ***អាតាបី***តិ វីរិយវា។ វីរិយញ្ហិ កិលេសានំ អាតាបនបរិតាបនដ្ឋេន អាតាបោតិ វុច្ចតិ។ តទស្ស អត្ថីតិ អាតាបី។ **និបកោ**តិ នេបក្កំ វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា បទេន បារិហារិកបញ្ញំ ទស្សេតិ។ ឥមស្មិញ្ហិ បញ្ហាព្យាករណេ តិក្ខត្តុំ បញ្ញា អាគតា។ តត្ថ បឋមា ជាតិបញ្ញា, ទុតិយា វិបស្សនាបញ្ញា, តតិយា សព្ពកិច្ចបរិណាយិកា បារិហារិកបញ្ញា។ សំសារេ ភយំ ឥក្ខតីតិ ***ភិក្ខុ។ សោ ឥមំ វិជដយេ ជដ***ន្តិ សោ ឥមិនា ច សីលេន ឥមិនា ច ចិត្តសីសេន និទ្ទិដ្ឋសមាធិនា ឥមាយ ច តិវិធាយ បញ្ញាយ ឥមិនា ច អាតាបេនាតិ ឆហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ។ សេយ្យថាបិ នាម បុរិសោ បថវិយំ បតិដ្ឋាយ សុនិសិតំ សត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា មហន្តំ វេឡុគុម្ពំ វិជដេយ្យ, ឯវមេវ សីលបថវិយំ បតិដ្ឋាយ សមាធិសិលាយំ សុនិសិតំ វិបស្សនាបញ្ញាសត្ថំ វីរិយពលបគ្គហិតេន បារិហារិកបញ្ញាហត្ថេន ឧក្ខិបិត្វា សព្ពម្បិ តំ អត្តនោ សន្តានេ បតិតំ តណ្ហាជដំ វិជដេយ្យ សញ្ឆិន្ទេយ្យ សម្បទាលេយ្យ។ មគ្គក្ខណេ បនេស តំ ជដំ វិជដេតិ នាម។ ផលក្ខណេ វិជដិតជដោ សទេវកស្ស លោកស្ស អគ្គទក្ខិណេយ្យោ ហោតិ។ តេនាហ ភគវា –

"សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ, ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយំ;
អាតាបី និបកោ ភិក្ខុ, សោ ឥមំ វិជដយេ ជដ"ន្តិ។ (សំ. និ. ១.២៣);

៥. តត្រាយំ យាយ បញ្ញាយ **សបញ្ញោ**តិ វុត្តោ, តត្រាស្ស ករណីយំ នត្ថិ។ បុរិមកម្មានុភាវេនេវ ហិស្ស សា សិទ្ធា។ ***អាតាបី និបកោ***តិ ឯត្ថ វុត្តវីរិយវសេន បន តេន សាតច្ចការិនា បញ្ញាវសេន ច សម្បជានការិនា ហុត្វា សីលេ បតិដ្ឋាយ ចិត្តបញ្ញាវសេន វុត្តា សមថវិបស្សនា ភាវេតព្ពាតិ ឥមមត្រ ភគវា សីលសមាធិបញ្ញាមុខេន វិសុទ្ធិមគ្គំ ទស្សេតិ។

ឯត្ថាវតា ហិ តិស្សោ សិក្ខា, តិវិធកល្យាណំ សាសនំ, តេវិជ្ជតាទីនំ ឧបនិស្សយោ, អន្តទ្វយវជ្ជនមជ្ឈិមបដិបត្តិសេវនានិ, អបាយាទិសមតិក្កមនុបាយោ, តីហាការេហិ កិលេសប្បហានំ, វីតិក្កមាទីនំ បដិបក្ខោ, សំកិលេសត្តយវិសោធនំ, សោតាបន្នាទិភាវស្ស ច ការណំ បកាសិតំ ហោតិ។

កថំ? ឯត្ថ ហិ សីលេន អធិសីលសិក្ខា បកាសិតា ហោតិ, សមាធិនា អធិចិត្តសិក្ខា, បញ្ញាយ អធិបញ្ញាសិក្ខា។

សីលេន ច សាសនស្ស អាទិកល្យាណតា បកាសិតា ហោតិ។ “កោ ចាទិ កុសលានំ ធម្មានំ, សីលញ្ច សុវិសុទ្ធ”ន្តិ (សំ. និ. ៥.៣៦៩) ហិ វចនតោ, “សព្ពបាបស្ស អករណ”ន្តិ (ទី. និ. ២.៩០) អាទិវចនតោ ច សីលំ សាសនស្ស អាទិ, តញ្ច កល្យាណំ, អវិប្បដិសារាទិគុណាវហត្តា។ សមាធិនា មជ្ឈេកល្យាណតា បកាសិតា ហោតិ។ “កុសលស្ស ឧបសម្បទា”តិ (ទី. និ. ២.៩០) អាទិវចនតោ ហិ សមាធិ សាសនស្ស មជ្ឈេ, សោ ច កល្យាណោ, ឥទ្ធិវិធាទិគុណាវហត្តា។ បញ្ញាយ សាសនស្ស បរិយោសានកល្យាណតា បកាសិតា ហោតិ។ “សចិត្តបរិយោទាបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ (ទី. និ. ២.៩០) ហិ វចនតោ, បញ្ញុត្តរតោ ច បញ្ញា សាសនស្ស បរិយោសានំ, សា ច កល្យាណំ, ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ តាទិភាវាវហនតោ។

“សេលោ យថា ឯកឃនោ, វាតេន ន សមីរតិ;
ឯវំ និន្ទាបសំសាសុ, ន សមិញ្ជន្តិ បណ្ឌិតា”តិ។ (ធ. ប. ៨១); –

ហិ វុត្តំ។

តថា សីលេន តេវិជ្ជតាយ ឧបនិស្សយោ បកាសិតោ ហោតិ។ សីលសម្បត្តិញ្ហិ និស្សាយ តិស្សោ វិជ្ជា បាបុណាតិ, ន តតោ បរំ។ សមាធិនា ឆឡភិញ្ញតាយ ឧបនិស្សយោ បកាសិតោ ហោតិ។ សមាធិសម្បទញ្ហិ និស្សាយ ឆ អភិញ្ញា បាបុណាតិ, ន តតោ បរំ។ បញ្ញាយ បដិសម្ភិទាបភេទស្ស ឧបនិស្សយោ បកាសិតោ ហោតិ។ បញ្ញាសម្បត្តិញ្ហិ និស្សាយ ចតស្សោ បដិសម្ភិទា បាបុណាតិ, ន អញ្ញេន ការណេន។

សីលេន ច កាមសុខល្លិកានុយោគសង្ខាតស្ស អន្តស្ស វជ្ជនំ បកាសិតំ ហោតិ, សមាធិនា អត្តកិលមថានុយោគសង្ខាតស្ស។ បញ្ញាយ មជ្ឈិមាយ បដិបត្តិយា សេវនំ បកាសិតំ ហោតិ។

តថា សីលេន អបាយសមតិក្កមនុបាយោ បកាសិតោ ហោតិ, សមាធិនា កាមធាតុសមតិក្កមនុបាយោ, បញ្ញាយ សព្ពភវសមតិក្កមនុបាយោ។

សីលេន ច តទង្គប្បហានវសេន កិលេសប្បហានំ បកាសិតំ ហោតិ, សមាធិនា វិក្ខម្ភនប្បហានវសេន, បញ្ញាយ សមុច្ឆេទប្បហានវសេន។

តថា សីលេន កិលេសានំ វីតិក្កមបដិបក្ខោ បកាសិតោ ហោតិ, សមាធិនា បរិយុដ្ឋានបដិបក្ខោ, បញ្ញាយ អនុសយបដិបក្ខោ។

សីលេន ច ទុច្ចរិតសំកិលេសវិសោធនំ បកាសិតំ ហោតិ, សមាធិនា តណ្ហាសំកិលេសវិសោធនំ, បញ្ញាយ ទិដ្ឋិសំកិលេសវិសោធនំ។

តថា សីលេន សោតាបន្នសកទាគាមិភាវស្ស ការណំ បកាសិតំ ហោតិ, សមាធិនា អនាគាមិភាវស្ស, បញ្ញាយ អរហត្តស្ស។ សោតាបន្នោ ហិ “សីលេសុ បរិបូរការី”តិ (អ. និ. ៣.៨៧) វុត្តោ, តថា សកទាគាមី។ អនាគាមី បន “សមាធិស្មិំ បរិបូរការី”តិ (អ. និ. ៣.៨៧)។ អរហា បន “បញ្ញាយ បរិបូរការី”តិ (អ. និ. ៣.៨៧)។

ឯវំ ឯត្ថាវតា តិស្សោ សិក្ខា, តិវិធកល្យាណំ សាសនំ, តេវិជ្ជតាទីនំ ឧបនិស្សយោ, អន្តទ្វយវជ្ជនមជ្ឈិមបដិបត្តិសេវនានិ, អបាយាទិសមតិក្កមនុបាយោ, តីហាការេហិ កិលេសប្បហានំ, វីតិក្កមាទីនំ បដិបក្ខោ, សំកិលេសត្តយវិសោធនំ, សោតាបន្នាទិភាវស្ស ច ការណន្តិ ឥមេ នវ, អញ្ញេ ច ឯវរូបា គុណត្តិកា បកាសិតា ហោន្តីតិ។

១. សីលនិទ្ទេសោ

សីលសរូបាទិកថា

៦. ឯវំ អនេកគុណសង្គាហកេន សីលសមាធិបញ្ញាមុខេន ទេសិតោបិ បនេស **វិសុទ្ធិមគ្គោ** អតិសង្ខេប ទេសិតោយេវ ហោតិ។ តស្មា នាលំ សព្ពេសំ ឧបការាយាតិ វិត្ថារមស្ស ទស្សេតុំ សីលំ តាវ អារព្ភ ឥទំ បញ្ហាកម្មំ ហោតិ។

កឹ សីលំ, កេនដ្ឋេន សីលំ, កានស្ស លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានិ, កិមានិសំសំ សីលំ, កតិវិធំ ចេតំ សីលំ, កោ ចស្ស សំកិលេសោ, កឹ វោទានន្តិ។

តត្រិទំ វិស្សជ្ជនំ។ **កឹ សីល**ន្តិ បាណាតិបាតាទីហិ វា វិរមន្តស្ស វត្តបដិបត្តឹ វា បូរេន្តស្ស ចេតនាទយោ ធម្មា។ វុត្តញ្ហេតំ បដិសម្ភិទាយំ “កឹ សីលន្តិ ចេតនា សីលំ, ចេតសិកំ សីលំ, សំវរោ សីលំ, អវីតិក្កមោ សីល”ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៩)។ តត្ថ **ចេតនា សីលំ** នាម បាណាតិបាតាទីហិ វា វិរមន្តស្ស វត្តបដិបត្តឹ វា បូរេន្តស្ស ចេតនា។ **ចេតសិកំ សីលំ** នាម បាណាតិបាតាទីហិ វិរមន្តស្ស វិរតិ។ អបិច ចេតនា សីលំ នាម បាណាតិបាតាទីនិ បជហន្តស្ស សត្ត កម្មបថចេតនា។ ចេតសិកំ សីលំ នាម “អភិជ្ឈំ បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន ចេតសា វិហរតី”តិ (ទី. និ. ១.២១៧) អាទិនា នយេន វុត្តា អនភិជ្ឈាព្យាបាទសម្មាទិដ្ឋិធម្មា។ **សំវរោ សីល**ន្តិ ឯត្ថ បញ្ចវិធេន សំវរោ វេទិតព្ពោ បាតិមោក្ខសំវរោ, សតិសំវរោ, ញាណសំវរោ, ខន្តិសំវរោ, វីរិយសំវរោតិ។ តត្ថ ឥមិនា បាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោតិ (វិភ. ៥១១) អយំ **បាតិមោក្ខសំវរោ**។ រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតីតិ (ទី. និ. ១.២១៣) អយំ **សតិសំវរោ**។

យានិ សោតានិ លោកស្មឹ, (អជិតាតិ ភគវា;)
សតិ តេសំ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ, បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេតិ។ (សុ. និ. ១០៤១);

អយំ **ញាណសំវរោ**។ បច្ចយបដិសេវនម្បិ ឯត្ថេវ សមោធានំ គច្ឆតិ។ យោ បនាយំ ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហស្សាតិអាទិនា (ម. និ. ១.២៤; អ. និ. ៦.៥៨) នយេន អាគតោ, អយំ **ខន្តិសំវរោ** នាម។ យោ ចាយំ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតីតិអាទិនា (ម. និ. ១.២៦; អ. និ. ៦.៥៨) នយេន អាគតោ, អយំ **វីរិយសំវរោ** នាម។ អាជីវបារិសុទ្ធិបិ ឯត្ថេវ សមោធានំ គច្ឆតិ។ ឥតិ អយំ បញ្ចវិធោបិ សំវរោ, យា ច បាបភីរុកានំ កុលបុត្តានំ សម្បត្តវត្ថុតោ វិរតិ, សព្ពម្បេតំ សំវរសីលន្តិ វេទិតព្ពំ។ **អវីតិក្កមោ សីល**ន្តិ សមាទិន្នសីលស្ស កាយិកវាចសិកោ អនតិក្កមោ។ ឥទំ តាវ កឹ សីលន្តិ បញ្ហស្ស វិស្សជ្ជនំ។

៧. អវសេសេសុ **កេនដ្ឋេន សីល**ន្តិ សីលនដ្ឋេន សីលំ។ កិមិទំ សីលនំ នាម។ សមាធានំ វា, កាយកម្មាទីនំ សុសីល្យវសេន អវិប្បកិណ្ណតាតិ អត្ថោ។ ឧបធារណំ វា, កុសលានំ ធម្មានំ បតិដ្ឋានវសេន អាធារភាវោតិ អត្ថោ។ ឯតទេវ ហេត្ថ អត្ថទ្វយំ សទ្ទលក្ខណវិទូ អនុជានន្តិ។ អញ្ញេ បន សិរដ្ឋោ សីលត្ថោ, សីតលដ្ឋោ សីលត្ថោតិ ឯវមាទិនាបិ នយេនេត្ថ អត្ថំ វណ្ណយន្តិ។

៨. ឥទានិ **កានស្ស លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានី**តិ ឯត្ថ –

សីលនំ **លក្ខណំ** តស្ស, ភិន្នស្សាបិ អនេកធា;
សនិទស្សនត្តំ រូបស្ស, យថា ភិន្នស្សនេកធា។

យថា ហិ នីលបីតាទិភេទេន អនេកធា ភិន្នស្សាបិ រូបាយតនស្ស សនិទស្សនត្តំ លក្ខណំ, នីលាទិភេទេន ភិន្នស្សាបិ សនិទស្សនភាវានតិក្កមនតោ។ តថា សីលស្ស ចេតនាទិភេទេន អនេកធា ភិន្នស្សាបិ យទេតំ កាយកម្មាទីនំ សមាធានវសេន កុសលានញ្ច ធម្មានំ បតិដ្ឋានវសេន វុត្តំ សីលនំ, តទេវ លក្ខណំ, ចេតនាទិភេទេន ភិន្នស្សាបិ សមាធានបតិដ្ឋានភាវានតិក្កមនតោ។ ឯវំ លក្ខណស្ស បនស្ស –

ទុស្សីល្យវិទ្ធំសនតា , អនវជ្ជគុណោ តថា;
កិច្ចសម្បត្តិអត្ថេន, **រសោ** នាម បវុច្ចតិ។

តស្មា តទំ សីលំ នាម កិច្ចដ្ឋេន រសេន ទុស្សីល្យវិទ្ធំសនរសំ, សម្បត្តិអត្ថេន រសេន អនវជ្ជរសន្តិ វេទិតព្វំ។ លក្ខណាទីសុ ហិ កិច្ចមេវ សម្បត្តិ វា រសោតិ វុច្ចតិ។

សោចេយ្យបច្ចុបដ្ឋានំ, តយិទំ តស្ស វិញ្ញុហិ;
ឱត្តប្បញ្ច ហិរី ចេវ, **បទដ្ឋាន**ន្តិ វណ្ណិតំ។

តយិទំ សីលំ កាយសោចេយ្យំ វចីសោចេយ្យំ មនោសោចេយ្យន្តិ (អ. និ. ៣.១២១) ឯវំ វុត្តសោចេយ្យបច្ចុបដ្ឋានំ, សោចេយ្យភាវេន បច្ចុបដ្ឋាតិ គហណភាវំ គច្ឆតិ។ ហិរោត្តប្បញ្ច បនស្ស វិញ្ញូហិ បទដ្ឋានន្តិ វណ្ណិតំ, អាសន្នការណន្តិ អត្ថោ។ ហិរោត្តប្បេ ហិ សតិ សីលំ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ តិដ្ឋតិ ច។ អសតិ នេវ ឧប្បជ្ជតិ, ន តិដ្ឋតីតិ។ ឯវំ សីលស្ស លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានិ វេទិតព្វានិ។

សីលានិសំសកថា

៩. កិមានិសំសំ សីលន្តិ អវិប្បដិសារាទិអនេកគុណបដិលាភានិសំសំ។ វុត្តញ្ហេតំ – ‘‘អវិប្បដិសារត្ថានិ ខោ, អានន្ទ, កុសលានិ សីលានិ អវិប្បដិសារានិសំសានី’’តិ (អ. និ. ១១.១)។

អបរម្បិ វុត្តំ ‘‘បញ្ចិមេ គហបតយោ អានិសំសា សីលវតោ សីលសម្បទាយ។ កតមេ បញ្ច? ឥធ គហបតយោ សីលវា សីលសម្បន្នោ អប្បមាទាធិករណំ មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ អធិគច្ឆតិ, អយំ បឋមោ អានិសំសោ សីលវតោ សីលសម្បទាយ។ បុន ចបរំ គហបតយោ សីលវតោ សីលសម្បន្នស្ស កល្យាណោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ, អយំ ទុតិយោ អានិសំសោ សីលវតោ សីលសម្បទាយ។ បុន ចបរំ គហបតយោ សីលវា សីលសម្បន្នោ យញ្ញទេវ បរិសំ ឧបសង្កមតិ យទិ ខត្តិយបរិសំ យទិ ព្រាហ្មណបរិសំ យទិ គហបតិបរិសំ យទិ សមណបរិសំ, វិសារទោ ឧបសង្កមតិ អមង្កុភូតោ, អយំ តតិយោ អានិសំសោ សីលវតោ សីលសម្បទាយ។ បុន ចបរំ គហបតយោ សីលវា សីលសម្បន្នោ អសម្មូឡ្ហោ កាលំ ករោតិ, អយំ ចតុត្ថោ អានិសំសោ សីលវតោ សីលសម្បទាយ។ បុន ចបរំ គហបតយោ សីលវា សីលសម្បន្នោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, អយំ បញ្ចមោ អានិសំសោ សីលវតោ សីលសម្បទាយា’’តិ (ទី. និ. ២.១៥០; អ. និ. ៥.២១៣; មហាវ. ២៨៥)។

អបរេបិ ‘‘អាកង្ខេយ្យ ចេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សព្រហ្មចារីនំ បិយោ ច អស្សំ មនាបោ ច គរុ ច ភាវនីយោ ចាតិ, សីលេស្វេវស្ស បរិបូរការី’’តិអាទិនា (ម. និ. ១.៦៥) នយេន បិយមនាបតាទយោ អាសវក្ខយបរិយោសានា អនេកា សីលានិសំសា វុត្តា។ ឯវំ អវិប្បដិសារាទិអនេកគុណានិសំសំ សីលំ។ អបិច –

សាសនេ កុលបុត្តានំ, បតិដ្ឋា នត្ថិ យំ វិនា;
អានិសំសបរិច្ឆេទំ, តស្ស សីលស្ស កោ វទេ។

ន គង្គា យមុនា ចាបិ, សរភូ វា សរស្វតី;
និន្នគា វាចិរវតី, មហី វាបិ មហានទី។

សក្កុណន្តិ វិសោធេតុំ, តំ មលំ ឥធ បាណិនំ;
វិសោធយតិ សត្តានំ, យំ វេ សីលជលំ មលំ។

ន តំ សជលទា វាតា, ន ចាបិ ហរិចន្ទនំ;
នេវ ហារា ន មណយោ, ន ចន្ទកិរណង្កុរា។

សមយន្តីធ សត្តានំ, បរិឡាហំ សុរក្ខិតំ;
យំ សមេតិ ឥទំ អរិយំ, សីលំ អច្ចន្តសីតលំ។

សីលគន្ធសមោ គន្ធោ, កុតោ នាម ភវិស្សតិ;
យោ សមំ អនុវាតេ ច, បដិវាតេ ច វាយតិ។

សគ្គារោហណសោបានំ , អញ្ញំ សីលសមំ កុតោ;
ទ្វារំ វា បន និព្ពាន, នគរស្ស បវេសនេ។

សោភន្តេវំ ន រាជានោ, មុត្តាមណិវិភូសិតា;
យថា សោភន្តិ យតិនោ, សីលភូសនភូសិតា។

អត្តានុវាទាទិភយំ, វិទ្ធំសយតិ សព្ពសោ;
ជនេតិ កិត្តិហាសញ្ច, សីលំ សីលវតំ សទា។

គុណានំ មូលភូតស្ស, ទោសានំ ពលឃាតិនោ;
ឥតិ សីលស្ស វិញ្ញេយ្យំ, អានិសំសកថាមុខន្តិ។

សីលប្បភេទកថា

១០. ឥទានិ យំ វុត្តំ **កតិវិធំ ចេតំ សីល**ន្តិ, តត្រិទំ វិស្សជ្ជនំ។ សព្ពមេវ តាវ ឥទំ សីលំ អត្តនោ សីលនលក្ខណេន **ឯកវិធំ**។

ចារិត្តវារិត្តវសេន **ទុវិធំ**។ តថា អាភិសមាចារិកអាទិព្រហ្មចរិយកវសេន, វិរតិអវិរតិវសេន, និស្សិតានិស្សិតវសេន, កាលបរិយន្តអាបាណកោដិកវសេន, សបរិយន្តាបរិយន្តវសេន, លោកិយលោកុត្តរវសេន ច។

តិវិធំ ហីនមជ្ឈិមបណីតវសេន។ តថា អត្តាធិបតេយ្យលោកាធិបតេយ្យធម្មាធិបតេយ្យវសេន, បរាមដ្ឋាបរាមដ្ឋបដិប្បស្សទ្ធិវសេន, វិសុទ្ធាវិសុទ្ធវេមតិកវសេន, សេក្ខាសេក្ខនេវសេក្ខនាសេក្ខវសេន ច។

ចតុព្ពិធំ ហានភាគិយឋិតិភាគិយវិសេសភាគិយនិព្ពេធភាគិយវសេន។ តថា ភិក្ខុភិក្ខុនីអនុបសម្បន្នគហដ្ឋសីលវសេន, បកតិអាចារធម្មតាបុព្ពហេតុកសីលវសេន, បាតិមោក្ខសំវរឥន្ទ្រិយសំវរអាជីវបារិសុទ្ធិបច្ចយសន្និស្សិតសីលវសេន ច។

បញ្ចវិធំ បរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលាទិវសេន។ វុត្តម្បិ ចេតំ បដិសម្ភិទាយំ "បញ្ច សីលានិ – បរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលំ, អបរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលំ, បរិបុណ្ណបារិសុទ្ធិសីលំ, អបរាមដ្ឋបារិសុទ្ធិសីលំ, បដិប្បស្សទ្ធិបារិសុទ្ធិសីល"ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៧)។ តថា បហានវេរមណីចេតនាសំវរាវីតិក្កមវសេន។

១១. តត្ថ ឯកវិធកោដ្ឋាសេ អត្ថោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ ទុវិធកោដ្ឋាសេ យំ ភគវតា "ឥទំ កត្តព្ព"ន្តិ បញ្ញត្តសិក្ខាបទបូរណំ, តំ **ចារិត្តំ**។ យំ "ឥទំ ន កត្តព្ព"ន្តិ បដិក្ខិត្តស្ស អករណំ, តំ **វារិត្តំ**។ តត្រាយំ វចនត្ថោ។ ចរន្តិ តស្មិំ សីលេសុ បរិបូរការិតាយ បវត្តន្តីតិ ចារិត្តំ។ វារិតំ តាយន្តិ រក្ខន្តិ តេនាតិ វារិត្តំ។ តត្ថ សទ្ធាវីរិយសាធនំ ចារិត្តំ, សទ្ធាសាធនំ វារិត្តំ។ ឯវំ ចារិត្តវារិត្តវសេន ទុវិធំ។

ទុតិយទុកេ **អភិសមាចារោ**តិ ឧត្តមសមាចារោ។ អភិសមាចារោ ឯវ **អាភិសមាចារិកំ**។ អភិសមាចារំ វា អារព្ភ បញ្ញត្តំ អាភិសមាចារិកំ, អាជីវដ្ឋមកតោ អវសេសសីលស្សេតំ អធិវចនំ។ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភាវភូតន្តិ **អាទិព្រហ្មចរិយកំ**, អាជីវដ្ឋមកសីលស្សេតំ អធិវចនំ។ តញ្ហិ មគ្គស្ស អាទិភាវភូតំ, បុព្ពភាគេយេវ បរិសោធេតព្ពតោ។ តេនាហ – "បុព្ពេវ ខោ បនស្ស កាយកម្មំ វចីកម្មំ អាជីវោ សុបរិសុទ្ធោ ហោតី"តិ (ម. និ. ៣.៤៣១)។ យានិ វា សិក្ខាបទានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានីតិ វុត្តានិ, ឥទំ អាភិសមាចារិកសីលំ។ សេសំ អាទិព្រហ្មចរិយកំ។ ឧភតោវិភង្គបរិយាបន្នំ វា អាទិព្រហ្មចរិយកំ។ ខន្ធកវត្តបរិយាបន្នំ អាភិសមាចារិកំ។ តស្ស សម្បត្តិយា អាទិព្រហ្មចរិយកំ សម្បជ្ជតិ។ តេនេវាហ – "សោ វត, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អាភិសមាចារិកំ ធម្មំ អបរិបូរេត្វា អាទិព្រហ្មចរិយកំ ធម្មំ បរិបូរេស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី"តិ (អ. និ. ៥.២១)។ ឯវំ អាភិសមាចារិកអាទិព្រហ្មចរិយកវសេន ទុវិធំ។

តតិយទុកេ បាណាតិបាតាទីហិ វេរមណិមត្តំ **វិរតិសីលំ**។ សេសំ ចេតនាទិ **អវិរតិសីល**ន្តិ ឯវំ វិរតិអវិរតិវសេន ទុវិធំ។

ចតុត្ថទុកេ និស្សយោតិ ទ្វេ និស្សយា តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច។ តត្ថ យំ "ឥមិនាហំ សីលេន ទេវោ វា ភវិស្សាមិ ទេវញ្ញតរោ វា"តិ (ទី. និ. ៣.៣២០; ម. និ. ១.១៨៦; អ. និ. ៥.២០៦; ៧.៥០) ឯវំ ភវសម្បត្តិំ អាកង្ខមានេន បវត្តិតំ, ឥទំ **តណ្ហានិស្សិតំ**។ យំ "សីលេន សុទ្ធី"តិ ឯវំ សុទ្ធិទិដ្ឋិយា បវត្តិតំ, ឥទំ **ទិដ្ឋិនិស្សិតំ**។ យំ បន លោកុត្តរំ លោកិយញ្ច តស្សេវ សម្ភារភូតំ, ឥទំ **អនិស្សិត**ន្តិ ឯវំ និស្សិតានិស្សិតវសេន ទុវិធំ។

បញ្ចមទុកេ កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា សមាទិន្នំ សីលំ **កាលបរិយន្តំ**។ យាវជីវំ សមាទិយិត្វា តថេវ បវត្តិតំ **អាបាណកោដិក**ន្តិ ឯវំ កាលបរិយន្តអាបាណកោដិកវសេន ទុវិធំ។

ឆដ្ឋទុកេ លាភយសញាតិអង្គជីវិតវសេន ទិដ្ឋបរិយន្តំ **សបរិយន្តំ** នាម។ វិបរីតំ **អបរិយន្តំ**។ វុត្តម្បិ ចេតំ បដិសម្ភិទាយំ "កតមំ តំ សីលំ សបរិយន្តំ? អត្ថិ សីលំ លាភបរិយន្តំ, អត្ថិ សីលំ យសបរិយន្តំ, អត្ថិ សីលំ ញាតិបរិយន្តំ, អត្ថិ សីលំ អង្គបរិយន្តំ, អត្ថិ សីលំ ជីវិតបរិយន្តំ។ កតមំ តំ សីលំ លាភបរិយន្តំ? ឥធេកច្ចោ លាភហេតុ លាភបច្ចយា លាភការណា យថាសមាទិន្នំ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមតិ, ឥទំ តំ សីលំ លាភបរិយន្ត"ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៨)។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ឥតរានិបិ វិត្ថារេតព្ពានិ។ អបរិយន្តវិស្សជ្ជនេបិ វុត្តំ "កតមំ តំ សីលំ ន លាភបរិយន្តំ? ឥធេកច្ចោ លាភហេតុ លាភបច្ចយា លាភការណា យថាសមាទិន្នំ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមាយ ចិត្តម្បិ ន ឧប្បាទេតិ, កឹ សោ វីតិក្កមិស្សតិ, ឥទំ តំ សីលំ ន លាភបរិយន្ត"ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៨)។ ឯតេនេវុបាយេន ឥតរានិបិ វិត្ថារេតព្ពានិ។ ឯវំ សបរិយន្តាបរិយន្តវសេន ទុវិធំ។

សត្តមទុកេ សព្ពម្បិ សាសវំ សីលំ **លោកិយំ**។ អនាសវំ **លោកុត្តរំ**។ តត្ថ លោកិយំ ភវវិសេសាវហំ ហោតិ ភវនិស្សរណស្ស ច សម្ភារោ។ យថាហ – "វិនយោ សំវរត្ថាយ, សំវរោ អវិប្បដិសារត្ថាយ, អវិប្បដិសារោ បាមោជ្ជត្ថាយ, បាមោជ្ជំ បីតត្ថាយ, បីតិ បស្សទ្ធត្ថាយ, បស្សទ្ធិ សុខត្ថាយ, សុខំ សមាធត្ថាយ, សមាធិ យថាភូតញាណទស្សនត្ថាយ, យថាភូតញាណទស្សនំ និព្ពិទត្ថាយ, និព្ពិទា វិរាគត្ថាយ, វិរាគោ វិមុត្តត្ថាយ, វិមុត្តិ វិមុត្តិញាណទស្សនត្ថាយ, វិមុត្តិញាណទស្សនំ អនុបាទាបរិនិព្ពានត្ថាយ, ឯតទត្ថា កថា, ឯតទត្ថា មន្តនា, ឯតទត្ថា ឧបនិសា, ឯតទត្ថំ សោតាវធានំ, យទិទំ អនុបាទាចិត្តស្ស វិមោក្ខោ"តិ (បរិ. ៣៦៦)។ លោកុត្តរំ ភវនិស្សរណាវហំ ហោតិ បច្ចវេក្ខណញាណស្ស ច ភូមីតិ ឯវំ លោកិយលោកុត្តរវសេន ទុវិធំ។

១២. តិកេសុ បឋមត្តិកេ ហីនេន ឆន្ទេន ចិត្តេន វីរិយេន វីមំសាយ វា បវត្តិតំ **ហីនំ**។ មជ្ឈិមេហិ ឆន្ទាទីហិ បវត្តិតំ **មជ្ឈិមំ**។ បណីតេហិ **បណីតំ**។ យសកាមតាយ វា សមាទិន្នំ ហីនំ។ បុញ្ញផលកាមតាយ មជ្ឈិមំ។ កត្តព្ពមេវិទន្តិ អរិយភាវំ និស្សាយ សមាទិន្នំ បណីតំ។ "អហមស្មិ សីលសម្បន្នោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ទុស្សីលា បាបធម្មា"តិ ឯវំ អត្តុក្កំសនបរវម្ភនាទីហិ ឧបក្កិលិដ្ឋំ វា ហីនំ។ អនុបក្កិលិដ្ឋំ លោកិយំ សីលំ មជ្ឈិមំ។ លោកុត្តរំ បណីតំ។ តណ្ហាវសេន វា ភវភោគត្ថាយ បវត្តិតំ ហីនំ។ អត្តនោ វិមោក្ខត្ថាយ បវត្តិតំ មជ្ឈិមំ។ សព្ពសត្តានំ វិមោក្ខត្ថាយ បវត្តិតំ បារមិតាសីលំ បណីតន្តិ ឯវំ ហីនមជ្ឈិមបណីតវសេន តិវិធំ។

ទុតិយត្តិកេ អត្តនោ អននុរូបំ បជហិតុកាមេន អត្តគរុនា អត្តនិគារវេន បវត្តិតំ **អត្តាធិបតេយ្យំ**។ លោកាបវាទំ បរិហរិតុកាមេន លោកគរុនា លោកេ គារវេន បវត្តិតំ **លោកាធិបតេយ្យំ**។ ធម្មមហត្តំ បូជេតុកាមេន ធម្មគរុនា ធម្មគារវេន បវត្តិតំ **ធម្មាធិបតេយ្យ**ន្តិ ឯវំ អត្តាធិបតេយ្យាទិវសេន តិវិធំ។

តតិយត្តិកេ យំ ទុកេសុ និស្សិតន្តិ វុត្តំ, តំ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ បរាមដ្ឋត្តា **បរាមដ្ឋំ**។ បុថុជ្ជនកល្យាណកស្ស មគ្គសម្ភារភូតំ សេក្ខានញ្ច មគ្គសម្បយុត្តំ **អបរាមដ្ឋំ**។ សេក្ខាសេក្ខានំ ផលសម្បយុត្តំ **បដិប្បស្សទ្ធ**ន្តិ ឯវំ បរាមដ្ឋាទិវសេន តិវិធំ។

ចតុត្ថត្តិកេ យំ អាបត្តឹ អនាបជ្ជន្តេន បូរិតំ, អាបជ្ជិត្វា វា បុន កតបដិកម្មំ, តំ ***វិសុទ្ធំ***។ អាបត្តឹ អាបន្នស្ស អកតបដិកម្មំ ***អវិសុទ្ធំ***។ វត្ថុម្ហិ វា អាបត្តិយា វា អជ្ឈាចារេ វា វេមតិកស្ស សីលំ ***វេមតិកសីលំ*** នាម។ តត្ថ យោគិនា អវិសុទ្ធសីលំ វិសោធេតព្ពំ, វេមតិកេ វត្ថុជ្ឈាចារំ អកត្វា វិមតិ បដិវិនេតព្ពា "ឥច្ចស្ស ផាសុ ភវិស្សតី"តិ ឯវំ វិសុទ្ធាទិវសេន តិវិធំ។

បញ្ចមត្តិកេ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ តីហិ ច សាមញ្ញផលេហិ សម្បយុត្តំ សីលំ **សេក្ខំ**។ អរហត្តផលសម្បយុត្តំ **អសេក្ខំ**។ សេសំ **នេវសេក្ខនាសេក្ខ**ន្តិ ឯវំ សេក្ខាទិវសេន តិវិធំ។

បដិសម្ភិទាយំ បន យស្មា លោកេ តេសំ តេសំ សត្តានំ បកតិបិ សីលន្តិ វុច្ចតិ, យំ សន្ធាយ "អយំ សុខសីលោ, អយំ ទុក្ខសីលោ, អយំ កលហសីលោ, អយំ មណ្ឌនសីលោ"តិ ភណន្តិ, តស្មា តេន បរិយាយេន "តីណិ សីលានិ, កុសលសីលំ អកុសលសីលំ អព្យាកតសីលន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៩)។ ឯវំ កុសលាទិវសេនបិ តិវិធន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ អកុសលំ ឥមស្មឹ អត្ថេ អធិប្បេតស្ស សីលស្ស លក្ខណាទីសុ ឯកេនបិ ន សមេតីតិ ឥធ ន ឧបនីតំ, តស្មា វុត្តនយេនេវស្ស តិវិធតា វេទិតព្ពា។

១៣. ចតុក្កេសុ បឋមចតុក្កេ –

យោធ សេវតិ ទុស្សីលេ, សីលវន្តេ ន សេវតិ;
វត្ថុវីតិក្កមេ ទោសំ, ន បស្សតិ អវិទ្ទសុ។

មិច្ឆាសង្កប្បពហុលោ , ឥន្ទ្រិយានិ ន រក្ខតិ;
ឯវរូបស្ស វេ សីលំ, ជាយតេ **ហានភាគិយំ**។

យោ បនត្តមនោ ហោតិ, សីលសម្បត្តិយា ឥធ;
កម្មដ្ឋានានុយោគម្ហិ, ន ឧប្បាទេតិ មានសំ។

តុដ្ឋស្ស សីលមត្តេន, អឃដន្តស្ស ឧត្តរិ;
តស្ស តំ **ឋិតិភាគិយំ**, សីលំ ភវតិ ភិក្ខុនោ។

សម្បន្នសីលោ ឃដតិ, សមាធត្ថាយ យោ បន;
វិសេសភាគិយំ សីលំ, ហោតិ ឯតស្ស ភិក្ខុនោ។

អតុដ្ឋោ សីលមត្តេន, និព្ពិទំ យោនុយុញ្ជតិ;
ហោតិ **និព្ពេធភាគិយំ**, សីលមេតស្ស ភិក្ខុនោតិ។

ឯវំ ហានភាគិយាទិវសេន ចតុព្ពិធំ។

ទុតិយចតុក្កេ ភិក្ខូ អារព្ភ បញ្ញត្តសិក្ខាបទានិ, យានិ ច នេសំ ភិក្ខុនីនំ បញ្ញត្តិតោ រក្ខិតព្ពានិ, ឥទំ **ភិក្ខុសីលំ**។ ភិក្ខុនិយោ អារព្ភ បញ្ញត្តសិក្ខាបទានិ, យានិ ច តាសំ ភិក្ខូនំ បញ្ញត្តិតោ រក្ខិតព្ពានិ, ឥទំ **ភិក្ខុនិសីលំ**។ សាមណេរសាមណេរីនំ ទសសីលានិ **អនុបសម្បន្នសីលំ**។ ឧបាសកឧបាសិកានំ និច្ចសីលវសេន បញ្ច សិក្ខាបទានិ, សតិ វា ឧស្សាហេ ទស, ឧបោសថង្គវសេន អដ្ឋាតិ ឥទំ **គហដ្ឋសីល**ន្តិ ឯវំ ភិក្ខុសីលាទិវសេន ចតុព្ពិធំ។

តតិយចតុក្កេ ឧត្តរកុរុកានំ មនុស្សានំ អវីតិក្កមោ **បកតិសីលំ**។ កុលទេសបាសណ្ឌានំ អត្តនោ អត្តនោ មរិយាទាចារិត្តំ **អាចារសីលំ**។ “ធម្មតា ឯសា, អានន្ទ, យទា ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិំ ឱក្កន្តោ ហោតិ ន ពោធិសត្តមាតុ បុរិសេសុ មានសំ ឧប្បជ្ជតិ កាមគុណូបសំហិត”ន្តិ ឯវំ វុត្តំ ពោធិសត្តមាតុសីលំ **ធម្មតាសីលំ**។ មហាកស្សបាទីនំ បន សុទ្ធសត្តានំ, ពោធិសត្តស្ស ច តាសុ តាសុ ជាតីសុ សីលំ **បុព្ពហេតុកសីល**ន្តិ ឯវំ បកតិសីលាទិវសេន ចតុព្ពិធំ។

ចតុត្ថចតុក្កេ យំ ភគវតា “ឥធ ភិក្ខុ បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសូ”តិ (វិភ. ៥០៨; ទី. និ. ១.១៩៣) វុត្តំ សីលំ, ឥទំ **បាតិមោក្ខសំវរសីលំ** នាម។ យំ បន “សោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី, យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ…. ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា…បេ…. ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា…បេ…. កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា…បេ…. មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន និមិត្តគ្គាហី…បេ…. មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតី”តិ (ម. និ. ១.២២, ៤១១; ទី. និ. ១.២១៣; អ. និ. ៤.១៩៨) វុត្តំ, ឥទំ **ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ**។ យា បន អាជីវហេតុបញ្ញត្តានំ ឆន្នំ សិក្ខាបទានំ វីតិក្កមស្ស, “កុហនា លបនា នេមិត្តិកតា និប្បេសិកតា លាភេន លាភំ និជិគីសនតា”តិ ឯវមាទីនញ្ច បាបធម្មានំ វសេន បវត្តា មិច្ឆាជីវា វិរតិ, ឥទំ **អាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ**។ “បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវតិ, យាវទេវ សីតស្ស បដិឃាតាយា”តិ (ម. និ. ១.២៣; អ. និ. ៦.៥៨) អាទិនា នយេន វុត្តោ បដិសង្ខានបរិសុទ្ធោ ចតុបច្ចយបរិភោគោ **បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ** នាម។

បាតិមោក្ខសំវរសីលំ

១៤. តត្រាយំ អាទិតោ បដ្ឋាយ អនុបុព្ពបទវណ្ណនាយ សទ្ធិំ វិនិច្ឆយកថា។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ។ **ភិក្ខូ**តិ សំសារេ ភយំ ឥក្ខណតាយ វា ភិន្នបដធរាទិតាយ វា ឯវំ លទ្ធវោហារោ សទ្ធាបព្ពជិតោ កុលបុត្តោ។ **បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ**តិ ឯត្ថ បាតិមោក្ខន្តិ សិក្ខាបទសីលំ។ តញ្ហិ យោ នំ បាតិ រក្ខតិ, តំ មោក្ខេតិ មោចយតិ អាបាយិកាទីហិ ទុក្ខេហិ, តស្មា **បាតិមោក្ខ**ន្តិ វុច្ចតិ។ សំវរណំ សំវរោ, កាយិកវាចសិកស្ស អវីតិក្កមស្សេតំ នាមំ។

បាតិមោក្ខមេវ សំវរោ បាតិមោក្ខសំវរោ។ តេន បាតិមោក្ខសំវរេន សំវុតោ បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ, ឧបគតោ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **វិហរតី**តិ ឥរិយតិ។ **អាចារគោចរសម្បន្នោ**តិអាទីនមត្ថោ បាឡិយំ អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

"អាចារគោចរសម្បន្នោ"តិ អត្ថិ អាចារោ, អត្ថិ អនាចារោ;

តត្ថ កតមោ **អនាចារោ**? កាយិកោ វីតិក្កមោ វាចសិកោ វីតិក្កមោ កាយិកវាចសិកោ វីតិក្កមោ, អយំ វុច្ចតិ អនាចារោ។ សព្ពម្បិ ទុស្សីល្យំ អនាចារោ។ ឥធេកច្ចោ វេឡុទានេន វា បត្តទានេន វា បុប្ផផលសិនានទន្តកដ្ឋទានេន វា ចាដុកម្យតាយ វា មុគ្គសូប្យតាយ វា បារិភដ្យតាយ វា ជង្ឃបេសនិកេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា ពុទ្ធបដិកុដ្ឋេន មិច្ឆាអាជីវេន ជីវិកំ កប្បេតិ, អយំ វុច្ចតិ អនាចារោ។

តត្ថ កតមោ **អាចារោ**? កាយិកោ អវីតិក្កមោ វាចសិកោ អវីតិក្កមោ កាយិកវាចសិកោ អវីតិក្កមោ, អយំ វុច្ចតិ អាចារោ។ សព្ពោបិ សីលសំវរោ អាចារោ។ ឥធេកច្ចោ ន វេឡុទានេន វា ន បត្តន បុប្ផន ផលន សិនានន ទន្តកដ្ឋទានេន វា ន ចាដុកម្យតាយ វា ន មុគ្គសូប្យតាយ វា ន បារិភដ្យតាយ វា ន ជង្ឃបេសនិកេន វា ន អញ្ញតរញ្ញតរេន វា ពុទ្ធបដិកុដ្ឋេន មិច្ឆាអាជីវេន ជីវិកំ កប្បេតិ, អយំ វុច្ចតិ អាចារោ។

គោចរោតិ អត្ថិ គោចរោ អត្ថិ អគោចរោ។

តត្ថ កតមោ **អគោចរោ**? ឥធេកច្ចោ វេសិយាគោចរោ វា ហោតិ វិធវា, ថុល្លកុមារិកា, បណ្ឌក, ភិក្ខុនី, បានាគារគោចរោ វា ហោតិ, សំសដ្ឋោ វិហរតិ រាជូហិ រាជមហាមត្តេហិ តិត្ថិយេហិ តិត្ថិយសាវកេហិ អននុលោមិកេន សំសគ្គេន, យានិ វា បន តានិ កុលានិ អស្សទ្ធានិ អប្បសន្នានិ អនោបានភូតានិ អក្កោសក បរិភាសកានិ អនត្ថកាមានិ អហិតកាមានិ អផាសុកកាមានិ អយោគក្ខេមកាមានិ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនំ ឧបាសកានំ ឧបាសិកានំ, តថារូបានិ កុលានិ សេវតិ ភជតិ បយិរុបាសតិ, អយំ វុច្ចតិ អគោចរោ។

តត្ថ កតមោ **គោចរោ**? ឥធេកច្ចោ ន វេសិយាគោចរោ វា ហោតិ…បេ… ន បានាគារគោចរោ វា ហោតិ, អសំសដ្ឋោ វិហរតិ រាជូហិ…បេ… តិត្ថិយសាវកេហិ អននុលោមិកេន សំសគ្គេន, យានិ វា បន តានិ កុលានិ សទ្ធានិ បសន្នានិ ឱបានភូតានិ កាសាវបជ្ជោតានិ ឥសិវាតបដិវាតានិ អត្ថកាមានិ…បេ… យោគក្ខេម កាមានិ ភិក្ខូនំ…បេ… ឧបាសិកានំ, តថារូបានិ កុលានិ សេវតិ ភជតិ បយិរុបាសតិ, អយំ វុច្ចតិ គោចរោ។ ឥតិ ឥមិនា ច អាចារេន ឥមិនា ច គោចរេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សម្បន្នោ សមន្នាគតោ, តេន វុច្ចតិ "អាចារគោចរសម្បន្នោ"តិ (វិភ. ៥១១)។

អបិ ចេត្ថ ឥមិនាបិ នយេន អាចារគោចរា វេទិតព្ពា។ ទុវិធោ ហិ អនាចារោ កាយិកោ វាចសិកោ ច។ តត្ថ កតមោ **កាយិកោ អនាចារោ**? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោបិ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, សសីសម្បិ បារុបិត្វា និសីទតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ, ថេរានំ ភិក្ខូនំ អនុបាហនានំ ចង្កមន្តានំ ស ឧបាហនោ ចង្កមតិ, នីចេ ចង្កមេ ចង្កមន្តានំ ឧច្ចេ ចង្កមេ ចង្កមតិ, ឆមាយ ចង្កមន្តានំ ចង្កមេ ចង្កមតិ, ថេរេ ភិក្ខូ អនុបខជ្ជាបិ តិដ្ឋតិ, អនុបខជ្ជាបិ និសីទតិ, នវេបិ ភិក្ខូ អាសនេន បដិពាហតិ, ជន្តាឃរេបិ ថេរេ ភិក្ខូ អនាបុច្ឆា កដ្ឋំ បក្ខិបតិ, ទ្វារំ បិទហតិ, ឧទកតិត្ថេបិ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ ឱតរតិ, បុរតោបិ ឱតរតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ ន្ហាយតិ, បុរតោបិ ន្ហាយតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ ឧត្តរតិ, បុរតោបិ ឧត្តរតិ, អន្តរឃរំ បវិសន្តោបិ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ គច្ឆតិ, បុរតោបិ គច្ឆតិ, វោក្កម្ម ច ថេរានំ ភិក្ខូនំ បុរតោ បុរតោ គច្ឆតិ, យានិបិ តានិ ហោន្តិ កុលានំ ឱវរកានិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ ច យត្ថ កុលិត្ថិយោ កុលកុមារិយោ និសីទន្តិ, តត្ថបិ សហសា បវិសតិ, កុមារកស្សបិ សីសំ បរាមសតិ, អយំ វុច្ចតិ កាយិកោ អនាចារោ។

តត្ថ កតមោ **វាចសិកោ អនាចារោ**? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោបិ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ អនាបុច្ឆា ធម្មំ ភណតិ។ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេតិ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោបិ ឥត្ថឹ វា កុមារឹ វា ឯវមាហ – "ឥត្ថន្នាមេ ឥត្ថំគោត្តេ កឹ អត្ថិ, យាគុ អត្ថិ, ភត្តំ អត្ថិ, ខាទនីយំ អត្ថិ, កឹ បិវិស្សាម, កឹ ខាទិស្សាម, កឹ ភុញ្ជិស្សាម។ កឹ វា មេ ទស្សថា"តិ វិប្បលបតិ, អយំ វុច្ចតិ វាចសិកោ អនាចារោ (មហានិ. ៨៧)។ បដិបក្ខវសេន បនស្ស អាចារោ វេទិតព្ពោ។

អបិច ភិក្ខុ សគារវោ សប្បតិស្សោ ហិរោត្តប្បសម្បន្នោ សុនិវត្ថោ សុបារុតោ បាសាទិកេន អភិក្កន្តេន បដិក្កន្តេន អាលោកិតេន វិលោកិតេន សមិញ្ជិតេន បសារិតេន ឱក្ខិត្តចក្ខុ ឥរិយាបថសម្បន្នោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញូ ជាគរិយមនុយុត្តោ សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ អារទ្ធវីរិយោ អាភិសមាចារិកេសុ សក្កច្ចការី គរុចិត្តីការពហុលោ វិហរតិ, អយំ វុច្ចតិ អាចារោ។ ឯវំ តាវ អាចារោ វេទិតព្ពោ។

គោចរោ បន តិវិធោ ឧបនិស្សយគោចរោ អារក្ខគោចរោ ឧបនិពន្ធគោចរោតិ។ តត្ថ កតមោ **ឧបនិស្សយគោចរោ**? ទសកថាវត្ថុគុណសមន្នាគតោ កល្យាណមិត្តោ, យំ និស្សាយ អស្សុតំ សុណាតិ, សុតំ បរិយោទបេតិ, កង្ខំ វិតរតិ, ទិដ្ឋឹ ឧជុំ ករោតិ, ចិត្តំ បសាទេតិ។ យស្ស វា បន អនុសិក្ខមានោ សទ្ធាយ វឌ្ឍតិ, សីលេន, សុតេន, ចាគេន, បញ្ញាយ វឌ្ឍតិ, អយំ វុច្ចតិ ឧបនិស្សយគោចរោ។

កតមោ **អារក្ខគោចរោ**? ឥធ ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថឹ បដិបន្នោ ឱក្ខិត្តចក្ខុ យុគមត្តទស្សាវី សុសំវុតោ គច្ឆតិ, ន ហត្ថឹ ឱលោកេន្តោ, ន អស្សំ, ន រថំ, ន បត្តឹ, ន ឥត្ថឹ, ន បុរិសំ ឱលោកេន្តោ, ន ឧទ្ធំ ឧល្លោកេន្តោ, ន អធោ ឱលោកេន្តោ, ន ទិសាវិទិសំ បេក្ខមានោ គច្ឆតិ, អយំ វុច្ចតិ អារក្ខគោចរោ។

កតមោ **ឧបនិពន្ធគោចរោ**? ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា យត្ថ ចិត្តំ ឧបនិពន្ធតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “កោ ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ គោចរោ សកោ បេត្តិកោ វិសយោ? យទិទំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិ (សំ. និ. ៥.៣៧២), អយំ វុច្ចតិ ឧបនិពន្ធគោចរោ។ ឥតិ ឥមិនា ច អាចារេន ឥមិនា ច គោចរេន ឧបេតោ…បេ…. សមន្នាគតោ។ តេនបិ វុច្ចតិ អាចារគោចរសម្បន្នោតិ។

អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវីតិ អណុប្បមាណេសុ អសញ្ចិច្ច អាបន្នសេខិយអកុសលចិត្តុប្បាទាទិភេទេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សនសីលោ។ **សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសូ**តិ យំកិញ្ចិ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខិតព្ពំ, តំ សព្ពំ សម្មា អាទាយ សិក្ខតិ។ ឯត្ថ ច “បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិ ឯត្តាវតា ច បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ ទស្សិតំ។ “អាចារគោចរសម្បន្នោ”តិអាទិ បន សព្ពំ យថាបដិបន្នស្ស តំ សីលំ សម្បជ្ជតិ, តំ បដិបត្តឹ ទស្សេតុំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ

១៥. យំ បនេតំ តទនន្តរំ “សោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា”តិអាទិនា នយេន ទស្សិតំ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ, តត្ថ **សោ**តិ បាតិមោក្ខសំវរសីលេ ឋិតោ ភិក្ខុ។ **ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា**តិ ការណវសេន ចក្ខូតិ លទ្ធវោហារេន រូបទស្សនសមត្ថេន ចក្ខុវិញ្ញាណេន រូបំ ទិស្វា។ បោរាណា បនាហុ “ចក្ខុ រូបំ ន បស្សតិ, អចិត្តកត្តា, ចិត្តំ ន បស្សតិ, អចក្ខុកត្តា, ទ្វារារម្មណសង្ឃដ្ដេ បន ចក្ខុបសាទវត្ថុកេន ចិត្តេន បស្សតិ។ ឦទិសី បនេសា ‘ធនុនា វិជ្ឈតី’តិអាទីសុ វិយ សសម្ភារកថា នាម ហោតិ, តស្មា ចក្ខុវិញ្ញាណេន រូបំ ទិស្វាតិ អយមេវេត្ថ អត្ថោ”តិ។ **ន និមិត្តគ្គាហី**តិ ឥត្ថិបុរិសនិមិត្តំ វា សុភនិមិត្តាទិកំ វា កិលេសវត្ថុភូតំ និមិត្តំ ន គណ្ហាតិ, ទិដ្ឋមត្តេយេវ សណ្ឋាតិ។ **នានុព្យញ្ជនគ្គាហី**តិ កិលេសានំ អនុអនុព្យញ្ជនតោ បាកដភាវករណតោ អនុព្យញ្ជនន្តិ លទ្ធវោហារំ ហត្ថបាទសិតហសិតកថិតវិលោកិតាទិភេទំ អាការំ ន គណ្ហាតិ, យំ តត្ថ ភូតំ, តទេវ គណ្ហាតិ, ចេតិយបព្ពតវាសី **មហាតិស្សត្ថេរោ វិយ**។

ថេរំ កិរ ចេតិយបព្ពតា អនុរាធបុរំ បិណ្ឌចារត្ថាយ អាគច្ឆន្តំ អញ្ញតរា កុលសុណ្ហា សាមិកេន សទ្ធឹ ភណ្ឌិត្វា សុមណ្ឌិតបសាធិតា ទេវកញ្ញា វិយ កាលស្សេវ អនុរាធបុរតោ និក្ខមិត្វា ញាតិឃរំ គច្ឆន្តី អន្តរាមគ្គេ ទិស្វា វិបល្លត្ថចិត្តា មហាហសិតំ ហសិ។ ថេរោ កិមេតន្តិ ឱលោកេន្តោ តស្សា ទន្តដ្ឋិកេ អសុភសញ្ញំ បដិលភិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តេន វុត្តំ –

“តស្សា ទន្តដ្ឋិកំ ទិស្វា, បុព្ពសញ្ញំ អនុស្សរិ;
តត្ថេវ សោ ឋិតោ ថេរោ, អរហត្តំ អបាបុណី”តិ។

សាមិកោបិ ខោ បនស្សា អនុមគ្គំ គច្ឆន្តោ ថេរំ ទិស្វា “កិញ្ចិ, ភន្តេ, ឥត្ថឹ បស្សថា”តិ បុច្ឆិ។ តំ ថេរោ អាហ –

“នាភិជានាមិ ឥត្ថី វា, បុរិសោ វា ឥតោ គតោ;
អបិច អដ្ឋិសង្ឃាដោ, គច្ឆតេស មហាបថេ”តិ។

យត្វាធិករណមេនន្តិអាទិម្ហិ យំការណា យស្ស ចក្ខុន្ទ្រិយាសំវរស្ស ហេតុ ឯតំ បុគ្គលំ សតិកវាដេន ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ អបិហិតចក្ខុទ្វារំ ហុត្វា វិហរន្តំ ឯតេ អភិជ្ឈាទយោ ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ អនុពន្ធេយ្យុំ។ **តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតី**តិ តស្ស ចក្ខុន្ទ្រិយស្ស សតិកវាដេន បិទហនត្ថាយ បដិបជ្ជតិ។ ឯវំ បដិបជ្ជន្តោយេវ ច វុច្ចតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតីតិបិ វុច្ចតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា នត្ថិ។ ន ហិ ចក្ខុបសាទំ និស្សាយ សតិ វា មុដ្ឋសច្ចំ វា ឧប្បជ្ជតិ។ អបិច យទា រូបារម្មណំ ចក្ខុស្ស អាបាថំ អាគច្ឆតិ, តទា ភវង្គេ ទ្វិក្ខត្តុំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធេ កិរិយមនោធាតុ អាវជ្ជនកិច្ចំ សាធយមានា ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈតិ។ តតោ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ទស្សនកិច្ចំ។ តតោ វិបាកមនោធាតុ សម្បដិច្ឆនកិច្ចំ។ តតោ វិបាកាហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុ សន្តីរណកិច្ចំ។ តតោ កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុ វោដ្ឋព្ពនកិច្ចំ សាធយមានា ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈតិ, តទនន្តរំ ជវនំ ជវតិ។

តត្រាបិ នេវ ភវង្គសមយេ, ន អាវជ្ជនាទីនំ អញ្ញតរសមយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា អត្ថិ។ ជវនក្ខណេ បន សចេ ទុស្សីល្យំ វា មុដ្ឋសច្ចំ វា អញ្ញាណំ វា អក្ខន្តិ វា កោសជ្ជំ វា ឧប្បជ្ជតិ, អសំវរោ ហោតិ។ ឯវំ ហោន្តោ បន សោ ចក្ខុន្ទ្រិយេ អសំវរោតិ វុច្ចតិ។ កស្មា? យស្មា តស្មិំ សតិ ទ្វារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ, ភវង្គម្បិ អាវជ្ជនាទីនិបិ វីថិចិត្តានិ ។ យថា កឹ? យថា នគរេ ចតូសុ ទ្វារេសុ អសំវុតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោឃរទ្វារកោដ្ឋកគព្ភាទយោ សុសំវុតា ហោន្តិ, តថាបិ អន្តោនគរេ សព្ពំ ភណ្ឌំ អរក្ខិតំ អគោបិតមេវ ហោតិ។ នគរទ្វារេន ហិ បវិសិត្វា ចោរា យទិច្ឆន្តិ, តំ ករេយ្យុំ, ឯវមេវ ជវនេ ទុស្សីល្យាទីសុ ឧប្បន្នេសុ តស្មិំ អសំវរេ សតិ ទ្វារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ, ភវង្គម្បិ អាវជ្ជនាទីនិបិ វីថិចិត្តានិ។

តស្មិំ បន សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ទ្វារម្បិ គុត្តំ ហោតិ, ភវង្គម្បិ អាវជ្ជនាទីនិបិ វីថិចិត្តានិ។ យថា កឹ? យថា នគរទ្វារេសុ សំវុតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោឃរាទយោ អសំវុតា ហោន្តិ, តថាបិ អន្តោនគរេ សព្ពំ ភណ្ឌំ សុរក្ខិតំ សុគោបិតមេវ ហោតិ។ នគរទ្វារេសុ ហិ បិហិតេសុ ចោរានំ បវេសោ នត្ថិ, ឯវមេវ ជវនេ សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ទ្វារម្បិ គុត្តំ ហោតិ, ភវង្គម្បិ អាវជ្ជនាទីនិបិ វីថិចិត្តានិ។ តស្មា ជវនក្ខណេ ឧប្បជ្ជមានោបិ ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរោតិ វុត្តោ។

សោតេន សទ្ទំ សុត្វាតិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវមិទំ សង្ខេបតោ រូបាទីសុ កិលេសានុពន្ធនិមិត្តាទិគ្គាហបរិវជ្ជនលក្ខណំ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលន្តិ វេទិតព្ពំ។

អាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ

១៦. ឥទានិ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលានន្តរំ វុត្តេ អាជីវបារិសុទ្ធិសីលេ អាជីវហេតុ បញ្ញត្តានំ ឆន្នំ សិក្ខាបទានន្តិ យានិ តានិ “អាជីវហេតុ អាជីវការណា បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អសន្តំ អភូតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ឧល្លបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា ‘យោ តេ វិហារេ វសតិ សោ ភិក្ខុ អរហា’តិ ភណតិ, បដិវិជានន្តស្ស អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា ភិក្ខុ បណីតភោជនានិ អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា ភិក្ខុនី បណីតភោជនានិ អគិលានា អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ បាដិទេសនីយស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា សូបំ វា ឱទនំ វា អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ , អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បរិ. ២៨៧) ឯវំ បញ្ញត្តានិ ឆ សិក្ខាបទានិ, ឥមេសំ ឆន្នំ សិក្ខាបទានំ។

កុហនាតិអាទីសុ អយំ បាឡិ, “តត្ថ កតមា **កុហនា**? លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស បាបិច្ឆស្ស ឥច្ឆាបកតស្ស យា បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតេន វា សាមន្តជប្បិតេន វា ឥរិយាបថស្ស វា អដ្ឋបនា ឋបនា សណ្ឋបនា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ, អយំ វុច្ចតិ កុហនា។

“តត្ថ កតមា **លបនា**? លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស បាបិច្ឆស្ស ឥច្ឆាបកតស្ស យា បរេសំ អាលបនា លបនា សល្លបនា ឧល្លបនា សមុល្លបនា ឧន្នហនា សមុន្នហនា ឧក្កាចនា សមុក្កាចនា អនុប្បិយភាណិតា ចាដុកម្យតា មុគ្គសូប្យតា បារិភដ្យតា, អយំ វុច្ចតិ លបនា។

“តត្ថ កតមា **នេមិត្តិកតា**? លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស បាបិច្ឆស្ស ឥច្ឆាបកតស្ស យំ បរេសំ និមិត្តំ និមិត្តកម្មំ ឱភាសោ ឱភាសកម្មំ សាមន្តជប្បា បរិកថា, អយំ វុច្ចតិ នេមិត្តិកតា។

“តត្ថ កតមា **និប្បេសិកតា**? លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស បាបិច្ឆស្ស ឥច្ឆាបកតស្ស យា បរេសំ អក្កោសនា វម្ភនា គរហនា ឧក្ខេបនា សមុក្ខេបនា ខិបនា សំខិបនា បាបនា សម្បាបនា អវណ្ណហារិកា

បរបិដ្ឋិមំសិកតា, អយំ វុច្ចតិ និប្បេសិកតា។

“តត្ថ កតមា **លាភេន លាភំ និជិគីសនតា**? លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ ឥតោ លទ្ធំ អាមិសំ អមុត្រ ហរតិ, អមុត្រ វា លទ្ធំ អាមិសំ ឥធ អាហរតិ។ យា ឯវរូបា អាមិសេន អាមិសស្ស ឯដ្ឋិ គវេដ្ឋិ បរិយេដ្ឋិ ឯសនា គវេសនា បរិយេសនា, អយំ វុច្ចតិ លាភេន លាភំ និជិគីសនតា”តិ (វិភ. ៨៦២-៨៦៥)។

១៧. ឥមិស្សា បន បាឡិយា ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ កុហននិទ្ទេសេ តាវ **លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្សា**តិ លាភញ្ច សក្ការញ្ច កិត្តិសទ្ទញ្ច សន្និស្សិតស្ស, បត្ថយន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **បាបិច្ឆស្សា**តិ អសន្តគុណទីបនកាមស្ស។ **ឥច្ឆាបកតស្សា**តិ ឥច្ឆាយ អបកតស្ស, ឧបទ្ទុតស្សាតិ អត្ថោ។

ឥតោ បរំ យស្មា បច្ចយបដិសេវនសាមន្តជប្បនឥរិយាបថសន្និស្សិតវសេន មហានិទ្ទេសេ តិវិធំ កុហនវត្ថុ អាគតំ។ តស្មា តិវិធម្បេតំ ទស្សេតុំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតេន វាតិ ឯវមាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ ចីវរាទីហិ និមន្តិតស្ស តទត្ថិកស្សេវ សតោ បាបិច្ឆតំ និស្សាយ បដិក្ខិបនេន, តេ ច គហបតិកេ អត្តនិ សុប្បតិដ្ឋិតសទ្ធេ ញត្វា បុន តេសំ “អហោ អយ្យោ អប្បិច្ឆោ ន កិញ្ចិ បដិគ្គណ្ហិតុំ ឥច្ឆតិ, សុលទ្ធំ វត នោ អស្ស សចេ អប្បមត្តកម្បិ កិញ្ចិ បដិគ្គណ្ហេយ្យា”តិ នានាវិធេហិ ឧបាយេហិ បណីតានិ ចីវរាទីនិ ឧបនេន្តានំ តទនុគ្គហកាមតំយេវ អាវិកត្វា បដិគ្គហណេន ច តតោ បភុតិ អបិ សកដភារេហិ ឧបនាមនហេតុភូតំ វិម្ហាបនំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថូតិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ មហានិទ្ទេសេ –

> “កតមំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធ គហបតិកា ភិក្ខុំ និមន្តេន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ។ សោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អត្ថិកោ ចីវរ…បេ… បរិក្ខារានំ ភិយ្យោកម្យតំ ឧបាទាយ ចីវរំ បច្ចក្ខាតិ។ បិណ្ឌបាតំ…បេ… សេនាសនំ។ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បច្ចក្ខាតិ។ សោ ឯវមាហ – ‘កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន ចីវរេន, ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ សុសានា វា សង្ការកូដា វា បាបណិកា វា នន្តកានិ ឧច្ចិនិត្វា សង្ឃាដឹ កត្វា ធារេយ្យ។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន បិណ្ឌបាតេន ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ ឧញ្ឆាចរិយាយ បិណ្ឌិយាលោបេន ជីវិកំ កប្បេយ្យ។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន សេនាសនេន, ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ រុក្ខមូលិកោ វា អស្ស អព្ភោកាសិកោ វា។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេន, ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ បូតិមុត្តេន វា ហរិដកីខណ្ឌេន វា ឱសធំ ករេយ្យា’តិ។ តទុបាទាយ លូខំ ចីវរំ ធារេតិ, លូខំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជតិ, លូខំ សេនាសនំ បដិសេវតិ, លូខំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិសេវតិ, តមេនំ គហបតិកា ឯវំ ជានន្តិ ‘អយំ សមណោ អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ បវិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ អារទ្ធវីរិយោ ធុតវាទោ’តិ។ ភិយ្យោ ភិយ្យោ និមន្តេន្តិ ចីវរ…បេ… បរិក្ខារេហិ។ សោ ឯវមាហ – ‘តិណ្ណំ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ។ សទ្ធាយ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ។ ទេយ្យធម្មស្ស…បេ… ទក្ខិណេយ្យានំ សម្មុខីភាវាសទ្ធោកុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ។ តុម្ហាកញ្ចេវាយំ សទ្ធា អត្ថិ, ទេយ្យធម្មោ ច សំវិជ្ជតិ, អហញ្ច បដិគ្គាហកោ, សចេហំ ន បដិគ្គហេស្សាមិ, ឯវំ តុម្ហេ បុញ្ញេន បរិពាហិរា ភវិស្សន្តិ, ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ។ អបិច តុម្ហាកំយេវ អនុកម្បាយ បដិគ្គណ្ហាមី’តិ។ តទុបាទាយ ពហុម្បិ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតិ។ ពហុម្បិ បិណ្ឌបាតំ…បេ… ភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិគ្គណ្ហាតិ ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ, ឥទំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថូ”តិ (មហានិ. ៨៧)។

បាបិច្ឆស្សេវ បន សតោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មាធិគមបរិទីបនវាចាយ តថា តថា វិម្ហាបនំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថូតិ វេទិតព្ពំ។ យថាហ –

> “កតមំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ ‘ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី’តិ អរិយធម្មសន្និស្សិតំ វាចំ ភាសតិ ‘យោ ឯវរូបំ ចីវរំ ធារេតិ, សោ សមណោ មហេសក្ខោ’តិ ភណតិ។ ‘យោ ឯវរូបំ បត្តំ លោហថាលកំ។ ធម្មករណំ បរិស្សាវនំ កុញ្ចិកំ, កាយពន្ធនំ ឧបាហនំ ធារេតិ, សោ សមណោ មហេសក្ខោ’តិ ភណតិ។ យស្ស ឯវរូបោ ឧបជ្ឈាយោ អាចរិយោ សមានុបជ្ឈាយកោ, សមានាចរិយកោ មិត្តោ សន្ទិដ្ឋោ សម្ភត្តោ សហាយោ។ យោ ឯវរូបេ វិហារេ វសតិ អឌ្ឍយោគេ បាសាទេ ហម្មិយេ គុហាយំ លេណេ កុដិយា កូដាគារេ អដ្ដេ មាឡេ ឧទ្ទណ្ឌេ ឧបដ្ឋានសាលាយំ មណ្ឌបេ រុក្ខមូលេ វសតិ, សោ សមណោ មហេសក្ខោ’តិ ភណតិ។ អថ វា ‘កោរជិកកោរជិកោ ភាកុដិកភាកុដិកោ កុហកកុហកោ លបកលបកោ មុខសម្ភាវិកោ, អយំ សមណោ ឥមាសំ ឯវរូបានំ សន្តានំ វិហារសមាបត្តីនំ លាភី’តិ តាទិសំ គម្ភីរំ គូឡ្ហំ និបុណំ បដិច្ឆន្នំ លោកុត្តរំ សុញ្ញតាបដិសំយុត្តំ កថំ

កថេសិ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ, ឥទំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថូ”តិ (មហានិ. ៨៧)។

បាបិច្ឆស្សេវ បន សតោ សម្ភាវនាធិប្បាយកតេន ឥរិយាបថេន វិម្ហាបនំ ឥរិយាបថសន្និស្សិតំ កុហនវត្ថូតិ វេទិតព្ពំ។ យថាហ – “កតមំ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។ ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ ‘ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី’តិ គមនំ សណ្ឋបេតិ , ឋានំ សណ្ឋបេតិ, និសជ្ជំ សណ្ឋបេតិ, សយនំ សណ្ឋបេតិ, បណិធាយ គច្ឆតិ, បណិធាយ តិដ្ឋតិ, បណិធាយ និសីទតិ, បណិធាយ សេយ្យំ កប្បេតិ, សមាហិតោ វិយ គច្ឆតិ, សមាហិតោ វិយ តិដ្ឋតិ, និសីទតិ, សេយ្យំ កប្បេតិ, អាបាថកជ្ឈាយី ច ហោតិ, យា ឯវរូបា ឥរិយាបថស្ស អដ្ឋបនា ឋបនា សណ្ឋបនា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ, ឥទំ វុច្ចតិ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថូ”តិ (មហានិ. ៨៧)។

តត្ថ **បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតេនា**តិ បច្ចយបដិសេវនន្តិ ឯវំ សង្ខាតេន បច្ចយបដិសេវនេន វា សង្ខាតេន។ **សាមន្តជប្បិតេនា**តិ សមីបភណិតេន។ **ឥរិយាបថស្ស វា**តិ ចតុឥរិយាបថស្ស។ **អដ្ឋបនា**តិអាទិ ឋបនា, អាទរេន វា ឋបនា។ **ឋបនា**តិ ឋបនាការោ។ **សណ្ឋបនា**តិ អភិសង្ខរណា, បាសាទិកភាវករណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភាកុដិកា**តិ បធានបុរិមដ្ឋិតភាវទស្សនេន ភាកុដិករណំ, មុខសង្កោចោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ភាកុដិករណំ សីលមស្សាតិ ភាកុដិកោ។ ភាកុដិកស្ស ភាវោ ភាកុដិយំ។ **កុហនា**តិ វិម្ហាបនា។ កុហស្ស អាយនា កុហាយនា។ កុហិតស្ស ភាវោ កុហិតត្តន្តិ។

លបនានិទ្ទេសេ **អាលបនា**តិ វិហារំ អាគតេ មនុស្សេ ទិស្វា “កិមត្ថាយ ភោន្តោ អាគតា, កឹ ភិក្ខូ និមន្តិតុំ, យទិ ឯវំ គច្ឆថ រេ, អហំ បច្ឆតោ បត្តំ គហេត្វា អាគច្ឆាមី”តិ ឯវំ អាទិតោវ លបនា។ អថ វា អត្តានំ ឧបនេត្វា “អហំ តិស្សោ, មយិ រាជា បសន្នោ, មយិ អសុកោ ច អសុកោ ច រាជមហាមត្តោ បសន្នោ”តិ ឯវំ អត្តុបនាយិកា លបនា អាលបនា។ **លបនា**តិ បុដ្ឋស្ស សតោ វុត្តប្បការមេវ លបនំ។ **សល្លបនា**តិ គហបតិកានំ ឧក្កណ្ឋនេ ភីតស្ស ឱកាសំ ទត្វា ទត្វា សុដ្ឋុ លបនា។ **ឧល្លបនា**តិ មហាកុដុម្ពិកោ មហានាវិកោ មហាទានបតីតិ ឯវំ ឧទ្ធំ កត្វា លបនា។ **សមុល្លបនា**តិ សព្ពតោភាគេន ឧទ្ធំ កត្វា លបនា។

ឧន្នហនាតិ “ឧបាសកា បុព្ពេ ឦទិសេ កាលេ នវទានំ ទេថ, ឥទានិ កឹ ន ទេថា”តិ ឯវំ យាវ “ទស្សាម, ភន្តេ, ឱកាសំ ន លភាមា”តិអាទីនិ វទន្តិ, តាវ ឧទ្ធំ ឧទ្ធំ នហនា, វេឋនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា ឧច្ឆុហត្ថំ ទិស្វា “កុតោ អាភតំ ឧបាសកា”តិ បុច្ឆតិ។ ឧច្ឆុខេត្តតោ, ភន្តេតិ។ កឹ តត្ថ ឧច្ឆុ មធុរន្តិ។ ខាទិត្វា, ភន្តេ, ជានិតព្ពន្តិ។ “ន, ឧបាសក, ភិក្ខុស្ស ឧច្ឆុំ ទេថា”តិ វត្តុំ វដ្ដតីតិ។ យា ឯវរូបា និព្ពេឋេន្តស្សាបិ វេឋនកថា, សា ឧន្នហនា។ សព្ពតោភាគេន បុនប្បុនំ ឧន្នហនា **សមុន្នហនា**។

ឧក្កាចនាតិ “ឯតំ កុលំ មំយេវ ជានាតិ។ សចេ ឯត្ថ ទេយ្យធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ, មយ្ហមេវ ទេតី”តិ ឯវំ ឧក្ខិបិត្វា កាចនា ឧក្កាចនា, ឧទ្ទីបនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេលកន្ទរិកវត្ថុ ចេត្ថ វត្តព្ពំ។ សព្ពតោភាគេន បន បុនប្បុនំ ឧក្កាចនា **សមុក្កាចនា**។

អនុប្បិយភាណិតាតិ សច្ចានុរូបំ ធម្មានុរូបំ វា អនបលោកេត្វា បុនប្បុនំ បិយភណនមេវ។ **ចាដុកម្យតា**តិ នីចវុត្តិតា អត្តានំ ហេដ្ឋតោ ហេដ្ឋតោ ឋបេត្វា វត្តនំ។ **មុគ្គសូប្យតា**តិ មុគ្គសូបសទិសតា។ យថា ហិ មុគ្គេសុ បច្ចមានេសុ កោចិទេវ ន បច្ចតិ, អវសេសា បច្ចន្តិ, ឯវំ យស្ស បុគ្គលស្ស វចនេ កិញ្ចិទេវ សច្ចំ ហោតិ, សេសំ អលិកំ, អយំ បុគ្គលោ មុគ្គសូប្យោតិ វុច្ចតិ។ តស្ស ភាវោ មុគ្គសូប្យតា។ **បារិភដ្យតា**តិ បារិភដ្យភាវោ។ យោ ហិ កុលទារកេ ធាតិ វិយ អង្កេន វា ខន្ធេន វា បរិភដតិ, ធារេតីតិ អត្ថោ។ តស្ស បរិភដស្ស កម្មំ បារិភដ្យំ។ បារិភដ្យស្ស ភាវោ បារិភដ្យតាតិ។

នេមិត្តិកតានិទ្ទេសេ **និមិត្តន្តិ** យំកិញ្ចិ បរេសំ បច្ចយទានសញ្ញាជនកំ កាយវចីកម្មំ។ **និមិត្តកម្មន្តិ** ខាទនីយំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា “កឹ ខាទនីយំ លភិត្ថា”តិអាទិនា នយេន និមិត្តករណំ។ **ឱភាសោ**តិ បច្ចយបដិសំយុត្តកថា។ **ឱភាសកម្មន្តិ** វច្ឆបាលកេ ទិស្វា “កឹ ឥមេ វច្ឆា ខីរគោវច្ឆា ឧទាហុ តក្កគោវច្ឆា”តិ បុច្ឆិត្វា “ខីរគោវច្ឆា, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ន ខីរគោវច្ឆា, យទិ ខីរគោវច្ឆា សិយុំ, ភិក្ខូបិ ខីរំ លភេយ្យុ”ន្តិ ឯវមាទិនា នយេន តេសំ ទារកានំ មាតាបិតូនំ និវេទេត្វា ខីរទាបនាទិកំ ឱភាសករណំ។ **សាមន្តជប្បា**តិ សមីបំ កត្វា ជប្បនំ។ កុលូបកភិក្ខុ វត្ថុ ចេត្ថ វត្តព្ពំ។

កុលូបកោ កិរ ភិក្ខុ ភុញ្ជិតុកាមោ គេហំ បវិសិត្វា និសីទិ។ តំ ទិស្វា អទាតុកាមា ឃរណី “តណ្ឌុលា នត្ថី”តិ ភណន្តី តណ្ឌុលេ អាហរិតុកាមា វិយ បដិវិស្សកឃរំ គតា។ ភិក្ខុបិ អន្តោគព្ភំ បវិសិត្វា ឱលោកេន្តោ កវាដកោណេ ឧច្ឆុំ, ភាជនេ គុឡំ, បិដកេ លោណមច្ឆផាលេ, កុម្ភិយំ តណ្ឌុលេ, ឃដេ ឃតំ ទិស្វា និក្ខមិត្វា និសីទិ។ ឃរណី “តណ្ឌុលេ នាលត្ថ”ន្តិ អាគតា។ ភិក្ខុ “ឧបាសិកេ ‘អជ្ជ ភិក្ខា ន សម្បជ្ជិស្សតី’តិ បដិកច្ចេវ និមិត្តំ អទ្ទស”ន្តិ អាហ។ កឹ, ភន្តេតិ។ កវាដកោណេ និក្ខិត្តំ ឧច្ឆុំ វិយ សប្បំ អទ្ទសំ, ‘តំ បហរិស្សាមី’តិ ឱលោកេន្តោ ភាជនេ ឋបិតំ គុឡបិណ្ឌំ វិយ បាសាណំ, លេឌ្ឌុកេន បហដេន សប្បេន កតំ បិដកេ និក្ខិត្តលោណមច្ឆផាលសទិសំ ផណំ, តស្ស តំ លេឌ្ឌុំ ឌំសិតុកាមស្ស កុម្ភិយា តណ្ឌុលសទិសេ ទន្តេ, អថស្ស កុបិតស្ស ឃដេ បក្ខិត្តឃតសទិសំ មុខតោ និក្ខមន្តំ វិសមិស្សកំ ខេឡន្តិ។ សា “ន សក្កា មុណ្ឌកំ វញ្ចេតុ”ន្តិ ឧច្ឆុំ ទត្វា ឱទនំ បចិត្វា ឃតគុឡមច្ឆេហិ សទ្ធឹ សព្ពំ អទាសីតិ។ ឯវំ សមីបំ កត្វា ជប្បនំ សាមន្តជប្បាតិ វេទិតព្ពំ។ **បរិកថា**តិ យថា តំ លភតិ តស្ស បរិវត្តេត្វា កថនន្តិ។

និប្បេសិកតានិទ្ទេសេ **អក្កោសនា**តិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសនំ។ **វម្ភនា**តិ បរិភវិត្វា កថនំ។ **គរហណា**តិ អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោតិអាទិនា នយេន ទោសារោបនា។ **ឧក្ខេបនា**តិ មា ឯតំ ឯត្ថ កថេថាតិ វាចាយ ឧក្ខិបនំ។ សព្ពតោភាគេន សវត្ថុកំ សហេតុកំ កត្វា ឧក្ខេបនា **សមុក្ខេបនា**។ អថ វា អទេន្តំ ទិស្វា “អហោ ទានបតី”តិ ឯវំ ឧក្ខិបនំ **ឧក្ខេបនា**។ មហាទានបតីតិ ឯវំ សុដ្ឋុ ឧក្ខេបនា **សមុក្ខេបនា។ ខិបនា**តិ កឹ ឥមស្ស ជីវិតំ ពីជភោជិនោតិ ឯវំ ឧប្បណ្ឌនា។ **សំខិបនា**តិ កឹ ឥមំ អទាយកោតិ ភណថ, យោ និច្ចកាលំ សព្ពេសម្បិ នត្ថីតិ វចនំ ទេតីតិ សុដ្ឋុតរំ ឧប្បណ្ឌនា។ **បាបនា**តិ អទាយកត្តស្ស អវណ្ណស្ស វា បាបនំ។ សព្ពតោភាគេន បាបនា **សម្បាបនា។ អវណ្ណហារិកា**តិ ឯវំ មេ អវណ្ណភយាបិ ទស្សតីតិ គេហតោ គេហំ គាមតោ គាមំ ជនបទតោ ជនបទំ អវណ្ណហរណំ។ **បរបិដ្ឋិមំសិកតា**តិ បុរតោ មធុរំ ភណិត្វា បរម្មុខេ អវណ្ណភាសិតា។ ឯសា ហិ អភិមុខំ ឱលោកេតុំ អសក្កោន្តស្ស បរម្មុខានំ បិដ្ឋិមំសំ ខាទនមិវ ហោតិ, តស្មា បរបិដ្ឋិមំសិកតាតិ វុត្តា។ **អយំ វុច្ចតិ និប្បេសិកតា**តិ អយំ យស្មា វេឡុបេសិកាយ វិយ អព្ភង្គំ បរស្ស គុណំ និប្បេសេតិ និបុញ្ឆតិ, យស្មា វា គន្ធជាតំ និបិសិត្វា គន្ធមគ្គនា វិយ បរគុណេ និបិសិត្វា វិចុណ្ណេត្វា ឯសា លាភមគ្គនា ហោតិ, តស្មា និប្បេសិកតាតិ វុច្ចតីតិ។

លាភេន លាភំ និជិគីសនតានិទ្ទេសេ **និជិគីសនតា**តិ មគ្គនា។ **ឥតោ លទ្ធ**ន្តិ ឥមម្ហា គេហា លទ្ធំ។ **អមុត្រា**តិ អមុកម្ហិ គេហេ។ **ឯដ្ឋី**តិ ឥច្ឆនា។ **គវេដ្ឋី**តិ មគ្គនា។ **បរិយេដ្ឋី**តិ បុនប្បុនំ មគ្គនា។ អាទិតោ បដ្ឋាយ លទ្ធំ លទ្ធំ ភិក្ខំ តត្រ តត្រ កុលទារកានំ ទត្វា អន្តេ ខីរយាគុំ លភិត្វា គតភិក្ខុវត្ថុ ចេត្ថ កថេតព្ពំ។ ឯសនាតិអាទីនិ ឯដ្ឋិអាទីនមេវ វេវចនានិ, តស្មា ឯដ្ឋីតិ ឯសនា។ គវេដ្ឋីតិ គវេសនា, បរិយេដ្ឋីតិ បរិយេសនា។ ឥច្ចេវមេត្ថ យោជនា វេទិតព្ពា។ អយំ កុហនាទីនំ អត្ថោ។

ឥទានិ **ឯវមាទីនញ្ច បាបធម្មាន**ន្តិ ឯត្ថ អាទិសទ្ទេន “យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបាយ តិរច្ឆានវិជ្ជាយ មិច្ឆាជីវេន ជីវិកំ កប្បេន្តិ។ សេយ្យថិទំ, អង្គំ, និមិត្តំ, ឧប្បាតំ, សុបិនំ, លក្ខណំ, មូសិកច្ឆិន្នំ, អគ្គិហោមំ, ទព្ពិហោម”ន្តិ (ទី. និ. ១.២១) អាទិនា នយេន ព្រហ្មជាលេ វុត្តានំ អនេកេសំ បាបធម្មានំ គហណំ វេទិតព្ពំ។ ឥតិ យ្វាយំ ឥមេសំ អាជីវហេតុ បញ្ញត្តានំ ឆន្នំ សិក្ខាបទានំ វីតិក្កមវសេន, ឥមេសញ្ច “កុហនា លបនា នេមិត្តិកតា និប្បេសិកតា លាភេន លាភំ និជិគីសនតា”តិ ឯវមាទីនំ បាបធម្មានំ វសេន បវត្តោ មិច្ឆាជីវោ, យា តស្មា សព្ពប្បការាបិ មិច្ឆាជីវា វិរតិ, ឥទំ អាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ។ ឯតំ អាគម្ម ជីវន្តីតិ អាជីវោ។ កោ សោ, បច្ចយបរិយេសនវាយាមោ។ បារិសុទ្ធីតិ បរិសុទ្ធតា។ អាជីវស្ស បារិសុទ្ធិ អាជីវបារិសុទ្ធិ។

បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ

១៨. យំ បនេតំ តទនន្តរំ បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ វុត្តំ, តត្ថ **បដិសង្ខា យោនិសោ**តិ ឧបាយេន បថេន បដិសង្ខាយ ញត្វា, បច្ចវេក្ខិត្វាតិ អត្ថោ ។ ឯត្ថ ច សីតស្ស បដិឃាតាយាតិអាទិនា នយេន វុត្តបច្ចវេក្ខណមេវ “យោនិសោ បដិសង្ខា”តិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ **ចីវរ**ន្តិ អន្តរវាសកាទីសុ យំកិញ្ចិ។ **បដិសេវតី**តិ បរិភុញ្ជតិ, និវាសេតិ វា បារុបតិ វា។ **យាវទេវា**តិ បយោជនាវធិបរិច្ឆេទនិយមវចនំ, ឯត្តកមេវ ហិ យោគិនោ ចីវរបដិសេវនេ បយោជនំ យទិទំ សីតស្ស បដិឃាតាយាតិអាទិ, ន ឥតោ ភិយ្យោ។ **សីតស្សា**តិ អជ្ឈត្តធាតុក្ខោភវសេន វា ពហិទ្ធាឧតុបរិណាមនវសេន វា ឧប្បន្នស្ស យស្ស កស្សចិ សីតស្ស។ **បដិឃាតាយា**តិ បដិហននត្ថំ។ យថា សរីរេ អាពាធំ ន ឧប្បាទេតិ, ឯវំ តស្ស វិនោទនត្ថំ។ សីតព្ភាហតេ ហិ សរីរេ វិក្ខិត្តចិត្តោ យោនិសោ បទហិតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា សីតស្ស បដិឃាតាយ ចីវរំ បដិសេវិតព្ពន្តិ ភគវា អនុញ្ញាសិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ កេវលញ្ហេត្ថ **ឧណ្ហស្សា**តិ អគ្គិសន្តាបស្ស។ តស្ស វនទាហាទីសុ សម្ភវោ វេទិតព្ពោ។ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សានន្តិ

ឯត្ថ បន **ឌំសា**តិ ឌំសនមក្ខិកា, អន្ធមក្ខិកាតិបិ វុច្ចន្តិ។ **មកសា** មកសា ឯវ។ **វាតា**តិ សរជអរជាទិភេទា។ **អាតបោ**តិ សូរិយាតបោ។ **សរីសបា**តិ យេ កេចិ សរន្តា គច្ឆន្តិ ទីឃជាតិកា សប្បាទយោ, តេសំ ទដ្ឋសម្ផស្សោ ច ផុដ្ឋសម្ផស្សោ ចាតិ ទុវិធោ សម្ផស្សោ, សោបិ ចីវរំ បារុបិត្វា និសិន្នំ ន ពាធតិ, តស្មា តាទិសេសុ ឋានេសុ តេសំ បដិឃាតត្ថាយ បដិសេវតិ។ **យាវទេវា**តិ បុន ឯតស្ស វចនំ និយតបយោជនាវធិបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ , ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនញ្ហិ និយតបយោជនំ, ឥតរានិ កទាចិ កទាចិ ហោន្តិ។ តត្ថ **ហិរិកោបីន**ន្តិ តំ តំ សម្ពាធដ្ឋានំ។ យស្មិំ យស្មិញ្ហិ អង្គេ វិវរិយមានេ ហិរី កុប្បតិ វិនស្សតិ, តំ តំ ហិរិំ កោបនតោ ហិរិកោបីនន្តិ វុច្ចតិ។ តស្ស ច ហិរិកោបីនស្ស បដិច្ឆាទនត្ថន្តិ ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនត្ថំ។ ហិរិកោបីនំ បដិច្ឆាទនត្ថន្តិបិ បាឋោ។

បិណ្ឌបាតន្តិ យំកិញ្ចិ អាហារំ។ យោ ហិ កោចិ អាហារោ ភិក្ខុនោ បិណ្ឌោល្យេន បត្តេ បតិតត្តា បិណ្ឌបាតោតិ វុច្ចតិ។ បិណ្ឌានំ វា បាតោ បិណ្ឌបាតោ, តត្ថ តត្ថ លទ្ធានំ ភិក្ខានំ សន្និបាតោ សមូហោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **នេវ ទវាយា**តិ ន គាមទារកាទយោ វិយ ទវត្ថំ, កីឡានិមិត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ន មទាយា**តិ ន មុដ្ឋិកមល្លាទយោ វិយ មទត្ថំ, ពលមទនិមិត្តំ បោរិសមទនិមិត្តញ្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ន មណ្ឌនាយា**តិ ន អន្តេបុរិកវេសិយាទយោ វិយ មណ្ឌនត្ថំ, អង្គបច្ចង្គានំ បីណភាវនិមិត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ន វិភូសនាយា**តិ ន នដនច្ចកាទយោ វិយ វិភូសនត្ថំ, បសន្នច្ឆវិវណ្ណតានិមិត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច នេវ ទវាយាតិ ឯតំ មោហូបនិស្សយប្បហានត្ថំ វុត្តំ។ ន មទាយាតិ ឯតំ ទោសូបនិស្សយប្បហានត្ថំ។ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយាតិ ឯតំ រាគូបនិស្សយប្បហានត្ថំ។ នេវ ទវាយ ន មទាយាតិ ចេតំ អត្តនោ សំយោជនុប្បត្តិបដិសេធនត្ថំ។ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយាតិ ឯតំ បរស្សបិ សំយោជនុប្បត្តិបដិសេធនត្ថំ។ ចតូហិបិ ចេតេហិ អយោនិសោ បដិបត្តិយា កាមសុខល្លិកានុយោគស្ស ច បហានំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

យាវទេវាតិ វុត្តត្ថមេវ។ **ឥមស្ស កាយស្សា**តិ ឯតស្ស ចតុមហាភូតិកស្ស រូបកាយស្ស។ **ឋិតិយា**តិ បពន្ធដ្ឋិតត្ថំ។ **យាបនាយា**តិ បវត្តិយា អវិច្ឆេទត្ថំ, ចិរកាលដ្ឋិតត្ថំ វា។ ឃរូបត្ថម្ភមិវ ហិ ជិណ្ណឃរសាមិកោ, អក្ខព្ភញ្ជនមិវ ច សាកដិកោ កាយស្ស ឋិតត្ថំ យាបនត្ថញ្ចេស បិណ្ឌបាតំ បដិសេវតិ, ន ទវមទមណ្ឌនវិភូសនត្ថំ។ អបិច ឋិតីតិ ជីវិតិន្ទ្រិយស្សេតំ អធិវចនំ, តស្មា ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយាតិ ឯត្តាវតា ឯតស្ស កាយស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយបវត្តាបនត្ថន្តិបិ វុត្តំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ **វិហឹសូបរតិយា**តិ វិហឹសា នាម ជិឃច្ឆា អាពាធដ្ឋេន។ តស្សា ឧបរមត្ថម្បេស បិណ្ឌបាតំ បដិសេវតិ, វណាលេបនមិវ ឧណ្ហសីតាទីសុ តប្បដិការំ វិយ ច។ **ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយា**តិ សកលសាសនព្រហ្មចរិយស្ស ច មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស ច អនុគ្គហត្ថំ។ អយញ្ហិ បិណ្ឌបាតបដិសេវនបច្ចយា កាយពលំ និស្សាយ សិក្ខត្តយានុយោគវសេន ភវកន្តារនិត្ថរណត្ថំ បដិបជ្ជន្តោ ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ បដិសេវតិ, កន្តារនិត្ថរណត្ថិកា បុត្តមំសំ (សំ. និ. ២.៦៣) វិយ, នទីនិត្ថរណត្ថិកា កុល្លំ (ម. និ. ១.២៤០) វិយ, សមុទ្ទនិត្ថរណត្ថិកា នាវមិវ ច។

ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមីតិ ឯតំ ឥមិនា បិណ្ឌបាតបដិសេវនេន បុរាណញ្ច ជិឃច្ឆាវេទនំ បដិហង្ខាមិ, នវញ្ច វេទនំ អបរិមិតភោជនបច្ចយំ អាហរហត្ថកអលំសាដកតត្រវដ្ដកកាកមាសកភុត្តវមិតកព្រាហ្មណានំ អញ្ញតរោ វិយ ន ឧប្បាទេស្សាមីតិបិ បដិសេវតិ, ភេសជ្ជមិវ គិលានោ។ អថ វា យា អធុនា អសប្បាយាបរិមិតភោជនំ និស្សាយ បុរាណកម្មបច្ចយវសេន ឧប្បជ្ជនតោ បុរាណវេទនាតិ វុច្ចតិ។ សប្បាយបរិមិតភោជនេន តស្សា បច្ចយំ វិនាសេន្តោ តំ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ។ យា ចាយំ អធុនា កតំ អយុត្តបរិភោគកម្មូបចយំ និស្សាយ អាយតឹ ឧប្បជ្ជនតោ នវវេទនាតិ វុច្ចតិ។ យុត្តបរិភោគវសេន តស្សា មូលំ អនិព្ពត្តេន្តោ តំ នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមីតិ ឯវម្បេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯត្តាវតា យុត្តបរិភោគសង្គហោ អត្តកិលមថានុយោគប្បហានំ ធម្មិកសុខាបរិច្ចាគោ ច ទីបិតោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។

យាត្រា ច មេ ភវិស្សតីតិ បរិមិតបរិភោគេន ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកស្ស ឥរិយាបថភញ្ជកស្ស វា បរិស្សយស្ស អភាវតោ ចិរកាលគមនសង្ខាតា យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ ឥមស្ស បច្ចយាយត្តវុត្តិនោ កាយស្សាតិបិ បដិសេវតិ, យាប្យរោគី វិយ តប្បច្ចយំ។ **អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចា**តិ អយុត្តបរិយេសនបដិគ្គហណបរិភោគបរិវជ្ជនេន អនវជ្ជតា, បរិមិតបរិភោគេន ផាសុវិហារោ។ អសប្បាយាបរិមិតបរិភោគបច្ចយា អរតិតន្ទីវិជម្ភិតា។ វិញ្ញូគរហាទិទោសាភាវេន វា អនវជ្ជតា, សប្បាយបរិមិតភោជនបច្ចយា កាយពលសម្ភវេន ផាសុវិហារោ។ យាវទត្ថឧទរាវទេហកភោជនបរិវជ្ជនេន វា សេយ្យសុខបស្សសុខមិទ្ធសុខានំ បហានតោ អនវជ្ជតា, ចតុបញ្ចាលោបមត្តឩនភោជនេន ចតុឥរិយាបថយោគ្យភាវបដិបាទនតោ ផាសុវិហារោ ច មេ ភវិស្សតីតិបិ បដិសេវតិ។ វុត្តម្បិ ហេតំ –

> “ចត្តារោ បញ្ច អាលោបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;
> អលំ ផាសុវិហារាយ, បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣);

ឯត្តាវតា ច បយោជនបរិគ្គហោ មជ្ឈិមា ច បដិបទា ទីបិតា ហោតីតិ វេទិតព្ពា។

សេនាសនន្តិ សេនញ្ច អាសនញ្ច។ យត្ថ យត្ថ ហិ សេតិ វិហារេ វា អឌ្ឍយោគាទិម្ហិ វា, តំ សេនំ។ យត្ថ យត្ថ អាសតិ និសីទតិ, តំ អាសនំ។ តំ ឯកតោ កត្វា សេនាសនន្តិ វុច្ចតិ។ **ឧតុបរិស្សយវិនោទនបដិសល្លានារាមត្ថ**ន្តិ បរិសហនដ្ឋេន ឧតុយេវ ឧតុបរិស្សយោ។ ឧតុបរិស្សយស្ស វិនោទនត្ថញ្ច បដិសល្លានារាមត្ថញ្ច។ យោ សរីរាពាធចិត្តវិក្ខេបករោ អសប្បាយោ ឧតុ សេនាសនបដិសេវនេន វិនោទេតព្វោ ហោតិ, តស្ស វិនោទនត្ថំ ឯកីភាវសុខត្ថញ្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កាមញ្ច សីតបដិឃាតាទិនាវ ឧតុបរិស្សយវិនោទនំ វុត្តមេវ។ យថា បន ចីវរបដិសេវនេ ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនំ និយតបយោជនំ, ឥតរានិ កទាចិ កទាចិ ភវន្តីតិ វុត្តំ, ឯវមិធាបិ និយតំ ឧតុបរិស្សយវិនោទនំ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អថ វា អយំ វុត្តប្បការោ ឧតុ ឧតុយេវ។ បរិស្សយោ បន ទុវិធោ បាកដបរិស្សយោ ច, បដិច្ឆន្នបរិស្សយោ ច (មហានិ. ៥)។ តត្ថ បាកដបរិស្សយោ សីហព្យគ្ឃាទយោ។ បដិច្ឆន្នបរិស្សយោ រាគទោសាទយោ។ យេ យត្ថ អបរិគុត្តិយា ច អសប្បាយរូបទស្សនាទិនា ច អាពាធំ ន ករោន្តិ, តំ សេនាសនំ ឯវំ ជានិត្វា បច្ចវេក្ខិត្វា បដិសេវន្តោ ភិក្ខុ បដិសង្ខា យោនិសោ សេនាសនំ ឧតុបរិស្សយវិនោទនត្ថំ បដិសេវតីតិ វេទិតព្ពោ។

គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារន្តិ ឯត្ថ រោគស្ស បដិអយនដ្ឋេន បច្ចយោ, បច្ចនីកគមនដ្ឋេនាតិ អត្ថោ។ យស្ស កស្សចិ សប្បាយស្សេតំ អធិវចនំ។ ភិសក្កស្ស កម្មំ តេន អនុញ្ញាតត្តាតិ ភេសជ្ជំ។ គិលានបច្ចយោវ ភេសជ្ជំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជំ, យំកិញ្ចិ គិលានស្ស សប្បាយំ ភិសក្កកម្មំ តេលមធុផាណិតាទីតិ វុត្តំ ហោតិ។ បរិក្ខារោតិ បន "សត្តហិ នគរបរិក្ខារេហិ សុបរិក្ខតំ ហោតី"តិ (អ. និ. ៧.៦៧) អាទីសុ បរិវារោ វុច្ចតិ។ "រថោ សីលបរិក្ខារោ, ឈានក្ខោ ចក្កវីរិយោ"តិ (សំ. និ. ៥.៤) អាទីសុ អលង្ការោ។ "យេ ច ខោ តមេ បព្ពជិតេន ជីវិតបរិក្ខារា សមុទានេតព្វា"តិ (ម. និ. ១.១៩១-១៩២) អាទីសុ សម្ភារោ។ ឥធ បន សម្ភារោបិ បរិវារោបិ វដ្ដតិ។ តញ្ហិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជំ ជីវិតស្ស បរិវារោបិ ហោតិ, ជីវិតនាសកាពាធុប្បត្តិយា អន្តរំ អទត្វា រក្ខណតោ សម្ភារោបិ។ យថា ចិរំ បវត្តតិ, ឯវមស្ស ការណភាវតោ, តស្មា បរិក្ខារោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជញ្ច តំ បរិក្ខារោ ចាតិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារោ។ តំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ។ គិលានស្ស យំកិញ្ចិ សប្បាយំ ភិសក្កានុញ្ញាតំ តេលមធុផាណិតាទិ ជីវិតបរិក្ខារន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧប្បន្នាន**ន្តិ ជាតានំ ភូតានំ និព្ពត្តានំ។ **វេយ្យាពាធិកាន**ន្តិ ឯត្ថ ព្យាពាធោតិ ធាតុក្ខោភោ, តំសមុដ្ឋានា ច កុដ្ឋគណ្ឌបីឡកាទយោ។ ព្យាពាធតោ ឧប្បន្នត្តា វេយ្យាពាធិកា។ **វេទនាន**ន្តិ ទុក្ខវេទនា អកុសលវិបាកវេទនា។ តាសំ វេយ្យាពាធិកានំ វេទនានំ។ **អព្យាពជ្ឈបរមតាយា**តិ និទ្ទុក្ខបរមតាយ។ យាវ តំ ទុក្ខំ សព្ពំ បហីនំ ហោតិ តាវាតិ អត្ថោ។

ឯវមិទំ សង្ខេបតោ បដិសង្ខា យោនិសោ បច្ចយបរិភោគលក្ខណំ បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ វេទិតព្ពំ។ វចនត្ថោ បនេត្ថ – ចីវរាទយោ ហិ យស្មា តេ បដិច្ច និស្សាយ បរិភុញ្ជមានា បាណិនោ អយន្តិ បវត្តន្តិ, តស្មា បច្ចយាតិ វុច្ចន្តិ។ តេ បច្ចយេ សន្និស្សិតន្តិ បច្ចយសន្និស្សិតំ។

ចតុបារិសុទ្ធិសម្បាទនវិធិ

១៩. ឯវមេតស្មិំ ចតុព្ពិធេ សីលេ សទ្ធាយ **បាតិមោក្ខសំវរោ** សម្បាទេតព្វោ។ **សទ្ធាសាធនោ** ហិ សោ, សាវកវិសយាតីតត្តា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា។ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយាចនបដិក្ខេបោ ចេត្ថ និទស្សនំ។ តស្មា យថា បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ អនវសេសំ សទ្ធាយ សមាទិយិត្វា ជីវិតេបិ អបេក្ខំ អករោន្តេន សាធុកំ សម្បាទេតព្ពំ។ វុត្តម្បិ ហេតំ –

"កិកីវ អណ្ឌំ ចមរីវ វាលធិំ,
បិយំវ បុត្តំ នយនំវ ឯកកំ;
តថេវ សីលំ អនុរក្ខមានកា,
សុបេសលា ហោថ សទា សគារវា"តិ។

អបរម្បិ វុត្តំ – "ឯវមេវ ខោ បហារាទ យំ មយា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តំ មម សាវកា ជីវិតហេតុបិ នាតិក្កមន្តី"តិ (អ. និ. ៨.១៩)។ ឥមស្មិំ ច បនត្ថេ អដវិយំ ចោរេហិ ពទ្ធថេរានំ វត្ថូនិ វេទិតព្ពានិ។

មហាវត្តនិអដវិយំ កិរ ថេរំ ចោរា កាឡវល្លីហិ ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបេសុំ។ ថេរោ យថានិបន្នោវ សត្តទិវសានិ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អនាគាមិផលំ បាបុណិត្វា តត្ថេវ កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។

អបរម្បិ ថេរំ តម្ពបណ្ណិទីបេ បូតិលតាយ ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបេសុំ។ សោ វនទាហេ អាគច្ឆន្តេ វល្លឹ អច្ឆិន្ទិត្វាវ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា សមសីសី ហុត្វា បរិនិព្ពាយិ។ ទីឃភាណកអភយត្ថេរោ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ អាគច្ឆន្តោ ទិស្វា ថេរស្ស សរីរំ ឈាបេត្វា ចេតិយំ ការាបេសិ។ តស្មា អញ្ញោបិ សទ្ធោ កុលបុត្តោ –

បាតិមោក្ខំ វិសោធេន្តោ, អប្បេវ ជីវិតំ ជហេ;
បញ្ញត្តំ លោកនាថេន, ន ភិន្ទេ សីលសំវរំ។

យថា ច បាតិមោក្ខសំវរោ សទ្ធាយ, ឯវំ សតិយា **ឥន្ទ្រិយសំវរោ** សម្បាទេតព្ពោ។ **សតិសាធនោ** ហិ សោ, សតិយា អធិដ្ឋិតានំ ឥន្ទ្រិយានំ អភិជ្ឈាទីហិ អនន្វាស្សវនីយតោ។ តស្មា “វរំ, ភិក្ខវេ, តត្តាយ អយោសលាកាយ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ ចក្ខុន្ទ្រិយំ សម្បលិមដ្ឋំ, ន ត្វេវ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ អនុព្យញ្ជនសោ និមិត្តគ្គាហោ”តិ (សំ. និ. ៤.២៣៥) អាទិនា នយេន អាទិត្តបរិយាយំ សមនុស្សរិត្វា រូបាទីសុ វិសយេសុ ចក្ខុទ្វារាទិបវត្តស្ស វិញ្ញាណស្ស អភិជ្ឈាទីហិ អន្វាស្សវនីយំ និមិត្តាទិគ្គាហំ អសម្មុដ្ឋាយ សតិយា និសេធេន្តេន ឯស សាធុកំ សម្បាទេតព្ពោ។ ឯវំ អសម្បាទិតេ ហិ ឯតស្មិំ បាតិមោក្ខសំវរសីលម្បិ អនទ្ធនិយំ ហោតិ អចិរដ្ឋិតិកំ, អសំវិហិតសាខាបរិវារមិវ សស្សំ។ ហញ្ញតេ ចាយំ កិលេសចោរេហិ, វិវដទ្វារោ វិយ គាមោ បរស្ស ហារីហិ។ ចិត្តញ្ចស្ស រាគោ សមតិវិជ្ឈតិ, ទុច្ឆន្នមគារំ វុដ្ឋិ វិយ។ វុត្តម្បិ ហេតំ –

“រូបេសុ សទ្ទេសុ អថោ រសេសុ,
គន្ធេសុ ផស្សេសុ ច រក្ខ ឥន្ទ្រិយំ;
ឯតេ ហិ ទ្វារា វិវដា អរក្ខិតា,
ហនន្តិ គាមំវ បរស្ស ហារិនោ”។

“យថា អគារំ ទុច្ឆន្នំ, វុដ្ឋី សមតិវិជ្ឈតិ;
ឯវំ អភាវិតំ ចិត្តំ, រាគោ សមតិវិជ្ឈតី”តិ។ (ធ. ប. ១៣);

សម្បាទិតេ បន តស្មិំ បាតិមោក្ខសំវរសីលម្បិ អទ្ធនិយំ ហោតិ ចិរដ្ឋិតិកំ, សុសំវិហិតសាខាបរិវារមិវ សស្សំ។ ន ហញ្ញតេ ចាយំ កិលេសចោរេហិ , សុសំវុតទ្វារោ វិយ គាមោ បរស្ស ហារីហិ។ ន ចស្ស ចិត្តំ រាគោ សមតិវិជ្ឈតិ, សុច្ឆន្នមគារំ វុដ្ឋិ វិយ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“រូបេសុ សទ្ទេសុ អថោ រសេសុ,
គន្ធេសុ ផស្សេសុ ច រក្ខ ឥន្ទ្រិយំ;
ឯតេ ហិ ទ្វារា បិហិតា សុសំវុតា,
ន ហន្តិ គាមំវ បរស្ស ហារិនោ”។

“យថា អគារំ សុច្ឆន្នំ, វុដ្ឋី ន សមតិវិជ្ឈតិ;
ឯវំ សុភាវិតំ ចិត្តំ, រាគោ ន សមតិវិជ្ឈតី”តិ។ (ធ. ប. ១៤);

អយំ បន អតិឧក្កដ្ឋទេសនា។

ចិត្តំ នាមេតំ លហុបរិវត្តំ, តស្មា ឧប្បន្នំ រាគំ អសុភមនសិការេន វិនោទេត្វា ឥន្ទ្រិយសំវរោ សម្បាទេតព្ពោ, អធុនាបព្ពជិតេន វង្គីសត្ថេរេន វិយ។

ថេរស្ស កិរ អធុនាបព្ពជិតស្ស បិណ្ឌាយ ចរតោ ឯកំ ឥត្ថិំ ទិស្វា រាគោ ឧប្បជ្ជតិ។ តតោ អានន្ទត្ថេរំ អាហ –

“កាមរាគេន ឌយ្ហាមិ, ចិត្តំ មេ បរិឌយ្ហតិ;
សាធុ និព្ពាបនំ ព្រូហិ, អនុកម្បាយ គោតមា”តិ។ (សំ. និ. ១.២១២; ថេរគា. ១២៣២);

ថេរោ អាហ –

“សញ្ញាយ វិបរិយេសា, ចិត្តំ តេ បរិឌយ្ហតិ;
និមិត្តំ បរិវជ្ជេហិ, សុភំ រាគូបសញ្ហិតំ;
អសុភាយ ចិត្តំ ភាវេហិ, ឯកគ្គំ សុសមាហិតំ។ (សំ. និ. ១.២១២; ថេរគា. ១២៣៣-១២៣៤);

“សង្ខារេ បរតោ បស្ស, ទុក្ខតោ នោ ច អត្តតោ;
និព្ពាបេហិ មហារាគំ, មា ឌយ្ហិត្ថោ បុនប្បុន”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.២១២);

ថេរោ រាគំ វិនោទេត្វា បិណ្ឌាយ ចរិ។ អបិច ឥន្ទ្រិយសំវរបូរកេន ភិក្ខុនា កុរណ្ឌកមហាលេណវាសិនា ចិត្តគុត្តត្ថេរេន វិយ ចោរកមហាវិហារវាសិនា មហាមិត្តត្ថេរេន វិយ ច ភវិតព្ពំ។ កុរណ្ឌកមហាលេណេ កិរ សត្តន្នំ ពុទ្ធានំ អភិនិក្ខមនចិត្តកម្មំ មនោរមំ អហោសិ, សម្ពហុលា ភិក្ខូ សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌន្តា ចិត្តកម្មំ ទិស្វា “មនោរមំ, ភន្តេ , ចិត្តកម្ម”ន្តិ អាហំសុ។ ថេរោ អាហ “អតិរេកសដ្ឋិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ លេណេ វសន្តស្ស ចិត្តកម្មំ អត្ថីតិបិ ន ជានាមិ, អជ្ជ ទានិ ចក្ខុមន្តេ និស្សាយ ញាត”ន្តិ។ ថេរេន កិរ ឯត្តកំ អទ្ធានំ វសន្តេន ចក្ខុំ ឧម្មីលេត្វា លេណំ ន ឧល្លោកិតបុព្ពំ។ លេណទ្វារេ ចស្ស មហានាគរុក្ខោបិ អហោសិ។ សោបិ ថេរេន ឧទ្ធំ ន ឧល្លោកិតបុព្ពោ។ អនុសំវច្ឆរំ ភូមិយំ កេសរនិបាតំ ទិស្វាវស្ស បុប្ផិតភាវំ ជានាតិ។

រាជា ថេរស្ស គុណសម្បត្តិំ សុត្វា វន្ទិតុកាមោ តិក្ខត្តុំ បេសេត្វា អនាគច្ឆន្តេ ថេរេ តស្មិំ គាមេ តរុណបុត្តានំ ឥត្ថីនំ ថនេ ពន្ធាបេត្វា លញ្ឆាបេសិ “តាវ ទារកា ថញ្ញំ មា លភិំសុ, យាវ ថេរោ ន អាគច្ឆតី”តិ។ ថេរោ ទារកានំ អនុកម្បាយ មហាគាមំ អគមាសិ។ រាជា សុត្វា “គច្ឆថ ភណេ, ថេរំ បវេសេថ សីលានិ គណ្ហិស្សាមី”តិ អន្តេបុរំ អភិហរាបេត្វា វន្ទិត្វា ភោជេត្វា “អជ្ជ, ភន្តេ, ឱកាសោ នត្ថិ, ស្វេ សីលានិ គណ្ហិស្សាមីតិ ថេរស្ស បត្តំ គហេត្វា ថោកំ អនុគន្ត្វា ទេវិយា សទ្ធិំ វន្ទិត្វា និវត្តិ។ ថេរោ រាជា វា វន្ទតុ ទេវី វា, “សុខី ហោតុ, មហារាជា”តិ វទតិ។ ឯវំ សត្តទិវសា គតា។ ភិក្ខូ អាហំសុ “កិំ, ភន្តេ, តុម្ហេ រញ្ញោបិ វន្ទមានេ ទេវិយាបិ វន្ទមានាយ “សុខី ហោតុ, មហារាជ”ត្វេវ វទថា”តិ។ ថេរោ “នាហំ, អាវុសោ, រាជាតិ វា ទេវីតិ វា វវត្ថានំ ករោមី”តិ វត្វា សត្តាហាតិក្កមេន “ថេរស្ស ឥធ វាសោ ទុក្ខោ”តិ រញ្ញា វិស្សជ្ជិតោ កុរណ្ឌកមហាលេណំ គន្ត្វា រត្តិភាគេ ចង្កមំ អារុហិ។ នាគរុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា ទណ្ឌទីបិកំ គហេត្វា អដ្ឋាសិ។ អថស្ស កម្មដ្ឋានំ អតិបរិសុទ្ធំ បាកដំ អហោសិ។ ថេរោ “កិំ នុ មេ អជ្ជ កម្មដ្ឋានំ អតិវិយ បកាសតី”តិ អត្តមនោ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរំ សកលំ បព្ពតំ ឧន្នាទយន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្មា អញ្ញោបិ អត្តត្ថកាមោ កុលបុត្តោ –

មក្កដោវ អរញ្ញម្ហិ, វនេ ភន្តមិគោ វិយ;
ពាលោ វិយ ច ឧត្រស្តោ, ន ភវេ លោលលោចនោ។

អធោ ខិបេយ្យ ចក្ខូនិ, យុគមត្តទសោ សិយា;
វនមក្កដលោលស្ស, ន ចិត្តស្ស វសំ វជេ។

មហាមិត្តត្ថេរស្សាបិ មាតុ វិសគណ្ឌករោគោ ឧប្បជ្ជិ, ធីតាបិស្សា ភិក្ខុនីសុ បព្ពជិតា ហោតិ។ សា តំ អាហ – “គច្ឆ អយ្យេ, ភាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា មម អផាសុកភាវំ អារោចេត្វា ភេសជ្ជមាហរា”តិ។ សា គន្ត្វា អារោចេសិ។ ថេរោ អាហ – “នាហំ មូលភេសជ្ជាទីនិ សំហរិត្វា ភេសជ្ជំ បចិតុំ ជានាមិ, អបិច តេ ភេសជ្ជំ អាចិក្ខិស្សំ – “អហំ យតោ បព្ពជិតោ, តតោ បដ្ឋាយ ន មយា លោភសហគតេន ចិត្តេន ឥន្ទ្រិយានិ ភិន្ទិត្វា វិសភាគរូបំ ឱលោកិតបុព្ពំ, ឥមិនា សច្ចវចនេន មាតុយា មេ ផាសុ ហោតុ, គច្ឆ ឥទំ វត្វា ឧបាសិកាយ សរីរំ បរិមជ្ជា”តិ។ សា គន្ត្វា ឥមមត្ថំ អារោចេត្វា តថា អកាសិ។ ឧបាសិកាយ តំខណំយេវ គណ្ឌោ ផេណបិណ្ឌោ វិយ វិលីយិត្វា អន្តរធាយិ, សា ឧដ្ឋហិត្វា “សចេ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ធរេយ្យ, កស្មា មម បុត្តសទិសស្ស ភិក្ខុនោ ជាលវិចិត្រេន ហត្ថេន សីសំ ន បរាមសេយ្យា”តិ អត្តមនវាចំ និច្ឆារេសិ។ តស្មា –

កុលបុត្តមានិ អញ្ញោបិ, បព្ពជិត្វាន សាសនេ;
មិត្តត្ថេរោវ តិដ្ឋេយ្យ, វរេ ឥន្ទ្រិយសំវរេ។

យថា បន ឥន្ទ្រិយសំវរោ សតិយា, តថា វីរិយេន **អាជីវបារិសុទ្ធិ** សម្បាទេតព្ពា។ **វីរិយសាធនា** ហិ សា, សម្មារទ្ធវីរិយស្ស មិច្ឆាជីវប្បហានសម្ភវតោ។ តស្មា អនេសនំ អប្បតិរូបំ បហាយ វីរិយេន បិណ្ឌបាតចរិយាទីហិ សម្មា ឯសនាហិ ឯសា សម្បាទេតព្ពា បរិសុទ្ធុប្បាទេយេវ បច្ចយេ បដិសេវមានេន អបរិសុទ្ធុប្បាទេ អាសីវិសេ វិយ បរិវជ្ជយតា។ តត្ថ អបរិគ្គហិតធុតង្គស្ស សង្ឃតោ, គណតោ, ធម្មទេសនាទីហិ ចស្ស គុណេហិ បសន្នានំ គិហីនំ សន្តិកា ឧប្បន្នា បច្ចយា បរិសុទ្ធុប្បាទា នាម។ បិណ្ឌបាតចរិយាទីហិ បន អតិបរិសុទ្ធុប្បាទាយេវ។ បរិគ្គហិតធុតង្គស្ស បិណ្ឌបាតចរិយាទីហិ ធុតគុណេ ចស្ស បសន្នានំ សន្តិកា ធុតង្គនិយមានុលោមេន ឧប្បន្នា បរិសុទ្ធុប្បាទា នាម។ ឯកព្យាធិវូបសមត្ថញ្ចស្ស បូតិហរិដកីចតុមធុរេសុ ឧប្បន្នេសុ “ចតុមធុរំ អញ្ញោបិ សព្រហ្មចារិនោ បរិភុញ្ជិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា ហរិដកីខណ្ឌមេវ បរិភុញ្ជមានស្ស ធុតង្គសមាទានំ បតិរូបំ ហោតិ។ ឯស ហិ “ឧត្តមអរិយវំសិកោ ភិក្ខូ”តិ វុច្ចតិ។ យេ បនេតេ ចីវរាទយោ បច្ចយា, តេសុ យស្ស កស្សចិ ភិក្ខុនោ

អាជីវំ បរិសោធេន្តស្ស ចីវរេ ច បិណ្ឌបាតេ ច និមិត្តោភាសបរិកថាវិញ្ញត្តិយោ ន វដ្ដន្តិ។ សេនាសនេ បន អបរិគ្គហិតធុតង្គស្ស និមិត្តោភាសបរិកថា វដ្ដន្តិ។ តត្ថ **និមិត្តំ** នាម សេនាសនត្ថំ ភូមិបរិកម្មាទីនិ ករោន្តស្ស “កិំ, ភន្តេ, ករិយតិ, កោ ការាបេតី”តិ គិហីហិ វុត្តេ “ន កោចី”តិ បដិវចនំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ ឯវរូបំ និមិត្តកម្មំ។ **ឱភាសោ** នាម “ឧបាសកា តុម្ហេ កុហិំ វសថា”តិ។ បាសាទេ, ភន្តេតិ។ “ភិក្ខូនំ បន ឧបាសកា បាសាទោ ន វដ្ដតី”តិ វចនំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ ឯវរូបំ ឱភាសកម្មំ។ **បរិកថា** នាម “ភិក្ខុសង្ឃស្ស សេនាសនំ សម្ពាធ”ន្តិ វចនំ, យា វា បនញ្ញាបិ ឯវរូបា បរិយាយកថា។ ភេសជ្ជេ សព្ពម្បិ វដ្ដតិ។ តថា ឧប្បន្នំ បន ភេសជ្ជំ រោគេ វូបសន្តេ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, ន វដ្ដតីតិ។

តត្ថ វិនយធរា “ភគវតា ទ្វារំ ទិន្នំ, តស្មា វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ សុត្តន្តិកា បន “កិញ្ចាបិ អាបត្តិ ន ហោតិ, អាជីវំ បន កោបេតិ, តស្មា ន វដ្ដតី”ច្චេវ វទន្តិ។

យោ បន ភគវតា អនុញ្ញាតាបិ និមិត្តោភាសបរិកថាវិញ្ញត្តិយោ អករោន្តោ អប្បិច្ឆតាទិគុណេយេវ និស្សាយ ជីវិតក្ខយេបិ បច្ចុបដ្ឋិតេ អញ្ញត្រេវ ឱភាសាទីហិ ឧប្បន្នបច្ចយេ បដិសេវតិ, ឯស “បរមសល្លេខវុត្តី”តិ វុច្ចតិ, សេយ្យថាបិ ថេរោ **សារិបុត្តោ**។

សោ កិរាយស្មា ឯកស្មិំ សមយេ បវិវេកំ ព្រូហយមានោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរេន សទ្ធិំ អញ្ញតរស្មិំ អរញ្ញេ វិហរតិ, អថស្ស ឯកស្មិំ ទិវសេ ឧទរវាតាពាធោ ឧប្បជ្ជិត្វា អតិទុក្ខំ ជនេសិ។ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ សាយន្ហសមយេ តស្សាយស្មតោ ឧបដ្ឋានំ គតោ ថេរំ និបន្នំ ទិស្វា តំ បវត្តិំ បុច្ឆិត្វា “បុព្ពេ តេ, អាវុសោ, កេន ផាសុ ហោតី”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ អាហ, “គិហិកាលេ មេ, អាវុសោ, មាតា សប្បិមធុសក្ករាទីហិ យោជេត្វា អសម្ភិន្នខីរបាយាសំ អទាសិ, តេន មេ ផាសុ អហោសី”តិ។ សោបិ អាយស្មា “ហោតុ, អាវុសោ, សចេ មយ្ហំ វា តុយ្ហំ វា បុញ្ញំ អត្ថិ, អប្បេវ នាម ស្វេ លភិស្សាមា”តិ អាហ។

ឥមំ បន នេសំ កថាសល្លាបំ ចង្កមនកោដិយំ រុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា សុត្វា “ស្វេ អយ្យស្ស បាយាសំ ឧប្បាទេស្សាមី”តិ តាវទេវ ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកកុលំ គន្ត្វា ជេដ្ឋបុត្តស្ស សរីរំ អាវិសិត្វា បីឡំ ជនេសិ។ អថស្ស តិកិច្ឆានិមិត្តំ សន្និបតិតេ ញាតកេ អាហ – “សចេ ស្វេ ថេរស្ស ឯវរូបំ នាម បាយាសំ បដិយាទេថ, តំ មុញ្ចិស្សាមី”តិ។ តេ “តយា អវុត្តេបិ មយំ ថេរានំ និពទ្ធំ ភិក្ខំ ទេមា”តិ វត្វា ទុតិយទិវសេ តថារូបំ បាយាសំ បដិយាទិយិំសុ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បាតោវ អាគន្ត្វា “អាវុសោ, យាវ អហំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា អាគច្ឆាមិ, តាវ ឥធេវ ហោហី”តិ វត្វា គាមំ បាវិសិ។ តេ មនុស្សា បច្ចុគ្គន្ត្វា ថេរស្ស បត្តំ គហេត្វា វុត្តប្បការស្ស បាយាសស្ស បូរេត្វា អទំសុ។ ថេរោ គមនាការំ ទស្សេសិ។ តេ “ភុញ្ជថ – ភន្តេ, តុម្ហេ, អបរម្បិ ទស្សាមា”តិ ថេរំ ភោជេត្វា បុន បត្តបូរំ អទំសុ។ ថេរោ គន្ត្វា “ហន្ទាវុសោ សារិបុត្ត, បរិភុញ្ជា”តិ ឧបនាមេសិ។ ថេរោបិ តំ ទិស្វា “អតិមនាបោ បាយាសោ, កថំ នុ ខោ ឧប្បន្នោ”តិ ចិន្តេន្តោ តស្ស ឧប្បត្តិមូលំ ទិស្វា អាហ – “អាវុសោ មោគ្គល្លាន, អបរិភោគារហោ បិណ្ឌបាតោ”តិ។ សោបាយស្មា “មាទិសេន នាម អាភតំ បិណ្ឌបាតំ ន បរិភុញ្ជតី”តិ ចិត្តម្បិ អនុប្បាទេត្វា ឯកវចនេនេវ បត្តំ មុខវដ្ដិយំ គហេត្វា ឯកមន្តេ និកុជ្ជេសិ។ បាយាសស្ស សហ ភូមិយំ បតិដ្ឋានា ថេរស្ស អាពាធោ អន្តរធាយិ, តតោ បដ្ឋាយ បញ្ចចត្តាលីស វស្សានិ ន បុន ឧប្បជ្ជិ។ តតោ មហាមោគ្គល្លានំ អាហ – “អាវុសោ, វចីវិញ្ញត្តិំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ បាយាសោ អន្តេសុ និក្ខមិត្វា ភូមិយំ ចរន្តេសុបិ បរិភុញ្ជិតុំ អយុត្តរូបោ”តិ។ ឥមញ្ច ឧទានំ ឧទានេសិ –

“វចីវិញ្ញត្តិវិប្ផារា, ឧប្បន្នំ មធុបាយសំ;
សចេ ភុត្តោ ភវេយ្យាហំ, សាជីវោ គរហិតោ មម។

“យទិបិ មេ អន្តគុណំ, និក្ខមិត្វា ពហិ ចរេ;
នេវ ភិន្ទេយ្យំ អាជីវំ, ចជមានោបិ ជីវិតំ។

“អារាធេមិ សកំ ចិត្តំ, វិវជ្ជេមិ អនេសនំ;
នាហំ ពុទ្ធប្បដិកុដ្ឋំ, កាហាមិ ច អនេសន”ន្តិ។

ចិរគុម្ពវាសិកអម្ពខាទកមហាតិស្សត្ថេរវត្ថុបិ ចេត្ថ កថេតព្ពំ។ ឯវំ សព្ពថាបិ។

“អនេសនាយ ចិត្តម្បិ, អជនេត្វា វិចក្ខណោ;

អាជីវំ បរិសោធេយ្យ, សទ្ធាបព្ពជិតោ យតី’’តិ។

យថា ច វីរិយេន អាជីវបារិសុទ្ធិ, តថា **បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ** បញ្ញាយ សម្បាទេតព្ពំ។ **បញ្ញាសាធនំ** ហិ តំ, បញ្ញវតោ បច្ចយេសុ អាទីនវានិសំសទស្សនសមត្ថភាវតោ។ តស្មា បហាយ បច្ចយគេធំ ធម្មេន សមេន ឧប្បន្នេ បច្ចយេ យថាវុត្តេន វិធិនា បញ្ញាយ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជន្តេន សម្បាទេតព្ពំ។

តត្ថ ទុវិធំ បច្ចវេក្ខណំ បច្ចយានំ បដិលាភកាលេ, បរិភោគកាលេ ច។ បដិលាភកាលេបិ ហិ ធាតុវសេន វា បដិកូលវសេន វា បច្ចវេក្ខិត្វា ឋបិតានិ ចីវរាទីនិ តតោ ឧត្តរិ បរិភុញ្ជន្តស្ស អនវជ្ជោវ បរិភោគោ, បរិភោគកាលេបិ។ តត្រាយំ សន្និដ្ឋានករោ វិនិច្ឆយោ –

ចត្តារោ ហិ បរិភោគា ថេយ្យបរិភោគោ, ឥណបរិភោគោ, ទាយជ្ជបរិភោគោ, សាមិបរិភោគោតិ។ តត្រ សង្ឃមជ្ឈេបិ និសីទិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ទុស្សីលស្ស បរិភោគោ **ថេយ្យបរិភោគោ** នាម។ សីលវតោ អបច្ចវេក្ខិត្វា បរិភោគោ **ឥណបរិភោគោ** នាម។ តស្មា ចីវរំ បរិភោគេ បរិភោគេ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ, បិណ្ឌបាតោ អាលោបេ អាលោបេ, តថា អសក្កោន្តេន បុរេភត្តបច្ឆាភត្តបុរិមយាមមជ្ឈិមយាមបច្ឆិមយាមេសុ។ សចស្ស អបច្ចវេក្ខតោវ អរុណំ ឧគ្គច្ឆតិ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ សេនាសនម្បិ បរិភោគេ បរិភោគេ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ ភេសជ្ជស្ស បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ សតិបច្ចយតាវ វដ្ដតិ។ ឯវំ សន្តេបិ បដិគ្គហណេ សតិំ កត្វា បរិភោគេ អករោន្តស្សេវ អាបត្តិ, បដិគ្គហណេ បន សតិំ អកត្វា បរិភោគេ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។

ចតុព្ពិធា ហិ សុទ្ធិ ទេសនាសុទ្ធិ, សំវរសុទ្ធិ, បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ, បច្ចវេក្ខណសុទ្ធីតិ។ តត្ថ **ទេសនាសុទ្ធិ** នាម បាតិមោក្ខសំវរសីលំ។ តញ្ហិ ទេសនាយ សុជ្ឈនតោ ទេសនាសុទ្ធីតិ វុច្ចតិ។ **សំវរសុទ្ធិ** នាម ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ។ តញ្ហិ ‘‘ន បុន ឯវំ ករិស្សាមី’’តិ ចិត្តាធិដ្ឋានសំវរេនេវ សុជ្ឈនតោ សំវរសុទ្ធីតិ វុច្ចតិ។ **បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ** នាម អាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ។ តញ្ហិ អនេសនំ បហាយ ធម្មេន សមេន បច្ចយេ ឧប្បាទេន្តស្ស បរិយេសនាយ សុទ្ធត្តា បរិយេដ្ឋិសុទ្ធីតិ វុច្ចតិ។ **បច្ចវេក្ខណសុទ្ធិ** នាម បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ។ តញ្ហិ វុត្តប្បការេន បច្ចវេក្ខណេន សុជ្ឈនតោ បច្ចវេក្ខណសុទ្ធីតិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ ‘‘បដិគ្គហណេ បន សតិំ អកត្វា បរិភោគេ ករោន្តស្ស អនាបត្តី’’តិ។

សត្តន្នំ សេក្ខានំ បច្ចយបរិភោគោ **ទាយជ្ជបរិភោគោ** នាម។ តេ ហិ ភគវតោ បុត្តា, តស្មា បិតុសន្តកានំ បច្ចយានំ ទាយាទា ហុត្វា តេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តិ។ កិំ បនេតេ ភគវតោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តិ, ឧទាហុ គិហីនំ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តីតិ។ គិហីហិ ទិន្នាបិ ភគវតា អនុញ្ញាតត្តា ភគវតោ សន្តកា ហោន្តិ, តស្មា ភគវតោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តីតិ វេទិតព្ពា។ ធម្មទាយាទសុត្តញ្ចេត្ថ សាធកំ។

ខីណាសវានំ បរិភោគោ **សាមិបរិភោគោ** នាម។ តេ ហិ តណ្ហាយ ទាសព្យំ អតីតត្តា សាមិនោ ហុត្វា បរិភុញ្ជន្តិ។

ឥមេសុ បរិភោគេសុ សាមិបរិភោគោ ច ទាយជ្ជបរិភោគោ ច សព្ពេសំ វដ្ដតិ។ ឥណបរិភោគោ ន វដ្ដតិ។ ថេយ្យបរិភោគេ កថាយេវ នត្ថិ។ យោ បនាយំ សីលវតោ បច្ចវេក្ខិតបរិភោគោ, សោ ឥណបរិភោគស្ស បច្ចនីកត្តា អាណណ្យបរិភោគោ វា ហោតិ, ទាយជ្ជបរិភោគេយេវ វា សង្គហំ គច្ឆតិ។ សីលវាបិ ហិ ឥមាយ សិក្ខាយ សមន្នាគតត្តា សេក្ខោត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ ឥមេសុ បន បរិភោគេសុ យស្មា សាមិបរិភោគោ អគ្គោ, តស្មា តំ បត្ថយមានេន ភិក្ខុនា វុត្តប្បការាយ បច្ចវេក្ខណាយ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជន្តេន បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ សម្បាទេតព្ពំ។ ឯវំ ករោន្តោ ហិ កិច្ចការី ហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

‘‘បិណ្ឌំ វិហារំ សយនាសនញ្ច,
អាបញ្ច សង្ឃាដិរជូបវាហនំ;
សុត្វាន ធម្មំ សុគតេន ទេសិតំ,
សង្ខាយ សេវេ វរបញ្ញសាវកោ។

‘‘តស្មា ហិ បិណ្ឌេ សយនាសនេ ច,
អាបេ ច សង្ឃាដិរជូបវាហនេ;
ឯតេសុ ធម្មេសុ អនូបលិត្តោ,
ភិក្ខុ យថា បោក្ខរេ វារិពិន្ទុ។ (សុ. និ. ៣៩៣-៣៩៤);

“កាលេន លទ្ធា បរតោ អនុគ្គហា,
ខជ្ជេសុ ភោជ្ជេសុ ច សាយនេសុ ច;
មត្តំ ស ជញ្ញា សតតំ ឧបដ្ឋិតោ,
វណស្ស អាលេបនរូហនេ យថា។

“កន្តារេ បុត្តមំសំវ, អក្ខស្សព្ភញ្ជនំ យថា;
ឯវំ អាហារេ អាហារំ, យាបនត្ថមមុច្ឆិតោ”តិ។

ឥមស្ស ច បច្ចយសន្និស្សិតសីលស្ស បរិបូរការិតាយ ភាគិនេយ្យសង្ឃរក្ខិតសាមណេរស្ស វត្ថុ កថេតព្ពំ។ សោ ហិ សម្មា បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជិ។ យថាហ –

“ឧបជ្ឈាយោ មំ ភុញ្ជមានំ, សាលិកូរំ សុនិព្ពុតំ;
មា ហេវ ត្វំ សាមណេរ, ជិវ្ហំ ឈាបេសិ អសញ្ញតោ។

“ឧបជ្ឈាយស្ស វចោ សុត្វា, សំវេគមលភឹ តទា;
ឯកាសនេ និសីទិត្វា, អរហត្តំ អបាបុណឹ។

“សោហំ បរិបុណ្ណសង្កប្បោ, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា;
សព្ពាសវបរិក្ខីណោ, នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោ”តិ។

“តស្មា អញ្ញោបិ ទុក្ខស្ស, បត្ថយន្តោ បរិក្ខយំ;
យោនិសោ បច្ចវេក្ខិត្វា, បដិសេវេថ បច្ចយេ”តិ។

ឯវំ បាតិមោក្ខសំវរសីលាទិវសេន ចតុព្ពិធំ។

បឋមសីលបញ្ចកំ

២០. បញ្ចវិធកោដ្ឋាសស្ស បឋមបញ្ចកេ អនុបសម្បន្នសីលាទិវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ បដិសម្ភិទាយំ –

“កតមំ បរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលំ? អនុបសម្បន្នានំ បរិយន្តសិក្ខាបទានំ, ឥទំ បរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលំ។ កតមំ អបរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលំ? ឧបសម្បន្នានំ អបរិយន្តសិក្ខាបទានំ, ឥទំ អបរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលំ។ កតមំ បរិបុណ្ណបារិសុទ្ធិសីលំ? បុថុជ្ជនកល្យាណកានំ កុសលធម្មេ យុត្តានំ សេក្ខបរិយន្តេ បរិបូរការីនំ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខានំ បរិច្ចត្តជីវិតានំ, ឥទំ បរិបុណ្ណបារិសុទ្ធិសីលំ។ កតមំ អបរាមដ្ឋបារិសុទ្ធិសីលំ? សត្តន្នំ សេក្ខានំ, ឥទំ អបរាមដ្ឋបារិសុទ្ធិសីលំ។ កតមំ បដិប្បស្សទ្ធិបារិសុទ្ធិសីលំ? តថាគតសាវកានំ ខីណាសវានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ តថាគតានំ អរហន្តានំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ, ឥទំ បដិប្បស្សទ្ធិបារិសុទ្ធិសីល”ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៧)។

តត្ថ អនុបសម្បន្នានំ សីលំ គណនវសេន សបរិយន្តត្តា **បរិយន្តបារិសុទ្ធិសីល**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឧបសម្បន្នានំ –

“នវ កោដិសហស្សានិ, អសីតិសតកោដិយោ;
បញ្ញាសសតសហស្សានិ, ឆត្តឹសា ច បុនាបរេ។

“ឯតេ សំវរវិនយា, សម្ពុទ្ធេន បកាសិតា;
បេយ្យាលមុខេន និទ្ទិដ្ឋា, សិក្ខា វិនយសំវរេ”តិ។ –

ឯវំ គណនវសេន សបរិយន្តម្បិ អនវសេសវសេន សមាទានភាវញ្ច លាភយសញាតិអង្គជីវិតវសេន អទិដ្ឋបរិយន្តភាវញ្ច សន្ធាយ **អបរិយន្តបារិសុទ្ធិសីល**ន្តិ វុត្តំ, ចិរគុម្ពវាសិកអម្ពខាទកមហាតិស្សត្ថេរស្ស សីលមិវ។ តថា ហិ សោ អាយស្មា –

“ធនំ ចជេ អង្គវរស្ស ហេតុ, អង្គំ ចជេ ជីវិតំ រក្ខមានោ;
អង្គំ ធនំ ជីវិតញ្ចាបិ សព្ពំ, ចជេ នរោ ធម្មមនុស្សរន្តោ”តិ។ –

ឥមំ សប្បុរិសានុស្សតឹ អវិជហន្តោ ជីវិតសំសយេបិ សិក្ខាបទំ អវីតិក្កម្ម តទេវ អបរិយន្តបារិសុទ្ធិសីលំ និស្សាយ ឧបាសកស្ស បិដ្ឋិគតោវ អរហត្តំ បាបុណិ។ យថាហ –

“ន បិតា នបិ តេ មាតា, ន ញាតិ នបិ ពន្ធវោ;
ករោតេតាទិសំ កិច្ចំ, សីលវន្តស្ស ការណា។

សំវេគំ ជនយិត្វាន, សម្មសិត្វាន យោនិសោ;
តស្ស បិដ្ឋិគតោ សន្តោ, អរហត្តំ អបាបុណី”តិ។

បុថុជ្ជនកល្យាណកានំ សីលំ ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ សុធោតជាតិមណិ វិយ សុបរិកម្មកតសុវណ្ណំ វិយ ច អតិបរិសុទ្ធត្តា ចិត្តុប្បាទមត្តកេនបិ មលេន វិរហិតំ អរហត្តស្សេវ បទដ្ឋានំ ហោតិ, តស្មា **បរិបុណ្ណបារិសុទ្ធី**តិ វុច្ចតិ, មហាសង្ឃរក្ខិតភាគិនេយ្យសង្ឃរក្ខិតត្ថេរានំ វិយ។

មហាសង្ឃរក្ខិតត្ថេរំ កិរ អតិក្កន្តសដ្ឋិវស្សំ មរណមញ្ចេ និបន្នំ ភិក្ខុសង្ឃោ លោកុត្តរាធិគមំ បុច្ឆិ។ ថេរោ “នត្ថិ មេ លោកុត្តរធម្មោ”តិ អាហ។ អថស្ស ឧបដ្ឋាកោ ទហរភិក្ខុ អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហេ បរិនិព្ពុតាតិ សមន្តា ទ្វាទសយោជនា មនុស្សា សន្និបតិតា, តុម្ហាកំ បុថុជ្ជនកាលកិរិយាយ មហាជនស្ស វិប្បដិសារោ ភវិស្សតី”តិ។ អាវុសោ, អហំ “មេត្តេយ្យំ ភគវន្តំ បស្សិស្សាមី”តិ ន វិបស្សនំ បដ្ឋបេសឹ។ តេន ហិ មំ និសីទាបេត្វា ឱកាសំ ករោហីតិ។ សោ ថេរំ និសីទាបេត្វា ពហិ និក្ខន្តោ។ ថេរោ តស្ស សហ និក្ខមនាវ អរហត្តំ បត្វា អច្ឆរិកាយ សញ្ញំ អទាសិ។ សង្ឃោ សន្និបតិត្វា អាហ – “ភន្តេ, ឯវរូបេ មរណកាលេ លោកុត្តរធម្មំ និព្ពត្តេន្តា ទុក្ករំ ករិត្ថា”តិ។ នាវុសោ ឯតំ ទុក្ករំ, អបិច វោ ទុក្ករំ អាចិក្ខិស្សាមិ – “អហំ, អាវុសោ, បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ អសតិយា អញ្ញាណបកតំ កម្មំ នាម ន បស្សាមី”តិ។ ភាគិនេយ្យោបិស្ស បញ្ញាសវស្សកាលេ ឯវមេវ អរហត្តំ បាបុណីតិ។

“អប្បស្សុតោបិ ចេ ហោតិ, សីលេសុ អសមាហិតោ;
ឧភយេន នំ គរហន្តិ, សីលតោ ច សុតេន ច។

“អប្បស្សុតោបិ ចេ ហោតិ, សីលេសុ សុសមាហិតោ;
សីលតោ នំ បសំសន្តិ, តស្ស សម្បជ្ជតេ សុតំ។

“ពហុស្សុតោបិ ចេ ហោតិ, សីលេសុ អសមាហិតោ;
សីលតោ នំ គរហន្តិ, នាស្ស សម្បជ្ជតេ សុតំ។

“ពហុស្សុតោបិ ចេ ហោតិ, សីលេសុ សុសមាហិតោ;
ឧភយេន នំ បសំសន្តិ, សីលតោ ច សុតេន ច។

“ពហុស្សុតំ ធម្មធរំ, សប្បញ្ញំ ពុទ្ធសាវកំ;
នេក្ខំ ជម្ពោនទស្សេវ, កោ តំ និន្ទិតុមរហតិ;
ទេវាបិ នំ បសំសន្តិ, ព្រហ្មុនាបិ បសំសិតោ”តិ។ (អ. និ. ៤.៦);

សេក្ខានំ បន សីលំ ទិដ្ឋិវសេន អបរាមដ្ឋត្តា, បុថុជ្ជនានំ វា បន រាគវសេន អបរាមដ្ឋសីលំ **អបរាមដ្ឋបារិសុទ្ធី**តិ វេទិតព្ពំ, កុដុម្ពិយបុត្តតិស្សត្ថេរស្ស សីលំ វិយ។ សោ ហិ អាយស្មា តថារូបំ សីលំ និស្សាយ អរហត្តេ បតិដ្ឋាតុកាមោ វេរិកេ អាហ –

“ឧភោ បាទានិ ភិន្ទិត្វា, សញ្ញបេស្សាមិ វោ អហំ;
អដ្ដិយាមិ ហរាយាមិ, សរាគមរណំ អហ”ន្តិ។

“ឯវាហំ ចិន្តយិត្វាន, សម្មសិត្វាន យោនិសោ;
សម្បត្តេ អរុណុគ្គម្ហិ, អរហត្តំ អបាបុណិ”ន្តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣);

អញ្ញតរោបិ មហាថេរោ ពាឡ្ហគិលានោ សហត្ថា អាហារម្បិ បរិភុញ្ជិតុំ អសក្កោន្តោ សកេ មុត្តករីសេ បលិបន្នោ សម្បរិវត្តតិ, តំ ទិស្វា អញ្ញតរោ ទហរោ “អហោ ទុក្ខា ជីវិតសង្ខារា”តិ អាហ។ តមេនំ មហាថេរោ អាហ – “អហំ, អាវុសោ, ឥទានិ មិយ្យមានោ សគ្គសម្បត្តឹ លភិស្សាមិ, នត្ថិ មេ ឯត្ថ សំសយោ, ឥមំ បន សីលំ

ភិន្ទិត្វា លទ្ធសម្បត្តិ នាម សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ បដិលទ្ធគិហិភាវសទិសី’’តិ វត្វា ‘‘សីលេនេវ សទ្ធឹ មរិស្សាមី’’តិ តត្ថេវ និបន្នោ តមេវ រោគំ សម្មសន្តោ អរហត្តំ បត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឥមាហិ គាថាហិ ព្យាកាសិ –

‘‘ផុដ្ឋស្ស មេ អញ្ញតរេន ព្យាធិនា,
រោគេន ពាឡ្ហំ ទុខិតស្ស រុប្បតោ;
បរិសុស្សតិ ខិប្បមិទំ កឡេវរំ,
បុប្ផំ យថា បំសុនិ អាតបេ កតំ។

‘‘អជញ្ញំ ជញ្ញសង្ខាតំ, អសុចឹ សុចិសម្មតំ;
នានាកុណបបរិបូរំ, ជញ្ញរូបំ អបស្សតោ។

‘‘ធិរត្ថុ មំ អាតុរំ បូតិកាយំ, ទុគ្គន្ធិយំ អសុចិ ព្យាធិធម្មំ;
យត្ថប្បមត្តា អធិមុច្ឆិតា បជា, ហាបេន្តិ មគ្គំ សុគតូបបត្តិយា’’តិ។

អរហន្តាទីនំ បន សីលំ សព្ពទរថប្បដិប្បស្សទ្ធិយា បរិសុទ្ធត្តា **បដិប្បស្សទ្ធិបារិសុទ្ធី**តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ បរិយន្តបារិសុទ្ធិអាទិវសេន បញ្ចវិធំ។

ទុតិយសីលបញ្ចកំ

ទុតិយបញ្ចកេ បាណាតិបាតាទីនំ បហានាទិវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ បដិសម្ភិទាយំ –

‘‘បញ្ច សីលានិ បាណាតិបាតស្ស បហានំ សីលំ, វេរមណី សីលំ, ចេតនា សីលំ, សំវរោ សីលំ, អវីតិក្កមោ សីលំ។ អទិន្នាទានស្ស, កាមេសុមិច្ឆាចារស្ស, មុសាវាទស្ស, បិសុណាយ វាចាយ, ផរុសាយ វាចាយ, សម្ផប្បលាបស្ស, អភិជ្ឈាយ, ព្យាបាទស្ស, មិច្ឆាទិដ្ឋិយា, នេក្ខម្មេន កាមច្ឆន្ទស្ស, អព្យាបាទេន ព្យាបាទស្ស, អាលោកសញ្ញាយ ថិនមិទ្ធស្ស, អវិក្ខេបេន ឧទ្ធច្ចស្ស, ធម្មវវត្ថានេន វិចិកិច្ឆាយ, ញាណេន អវិជ្ជាយ, បាមោជ្ជេន អរតិយា, បឋមេន ឈានេន នីវរណានំ, ទុតិយេន ឈានេន វិតក្កវិចារានំ, តតិយេន ឈានេន បីតិយា, ចតុត្ថេន ឈានេន សុខទុក្ខានំ, អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា រូបសញ្ញាយ បដិឃសញ្ញាយ នានត្តសញ្ញាយ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយ, អនិច្ចានុបស្សនាយ និច្ចសញ្ញាយ, ទុក្ខានុបស្សនាយ សុខសញ្ញាយ, អនត្តានុបស្សនាយ អត្តសញ្ញាយ, និព្ពិទានុបស្សនាយ នន្ទិយា, វិរាគានុបស្សនាយ រាគស្ស, និរោធានុបស្សនាយ សមុទយស្ស, បដិនិស្សគ្គានុបស្សនាយ អាទានស្ស, ខយានុបស្សនាយ ឃនសញ្ញាយ, វយានុបស្សនាយ អាយូហនស្ស, វិបរិណាមានុបស្សនាយ ធុវសញ្ញាយ, អនិមិត្តានុបស្សនាយ និមិត្តស្ស, អប្បណិហិតានុបស្សនាយ បណិធិយា, សុញ្ញតានុបស្សនាយ អភិនិវេសស្ស, អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ សារាទានាភិនិវេសស្ស, យថាភូតញាណទស្សនេន សម្មោហាភិនិវេសស្ស, អាទីនវានុបស្សនាយ អាលយាភិនិវេសស្ស, បដិសង្ខានុបស្សនាយ អប្បដិសង្ខាយ, វិវដ្ដានុបស្សនាយ សញ្ញោគាភិនិវេសស្ស, សោតាបត្តិមគ្គេន ទិដ្ឋេកដ្ឋានំ កិលេសានំ, សកទាគាមិមគ្គេន ឱឡារិកានំ កិលេសានំ, អនាគាមិមគ្គេន អណុសហគតានំ កិលេសានំ, អរហត្តមគ្គេន សព្ពកិលេសានំ បហានំ សីលំ, វេរមណិ, ចេតនា, សំវរោ, អវីតិក្កមោ សីលំ។ ឯវរូបានិ សីលានិ ចិត្តស្ស អវិប្បដិសារាយ សំវត្តន្តិ, បាមោជ្ជាយ សំវត្តន្តិ, បីតិយា សំវត្តន្តិ, បស្សទ្ធិយា សំវត្តន្តិ, សោមនស្សាយ សំវត្តន្តិ, អាសេវនាយ សំវត្តន្តិ, ភាវនាយ សំវត្តន្តិ, ពហុលីកម្មាយ សំវត្តន្តិ, អលង្ការាយ សំវត្តន្តិ, បរិក្ខារាយ សំវត្តន្តិ, បរិវារាយ សំវត្តន្តិ, បារិបូរិយា សំវត្តន្តិ, ឯកន្តនិព្ពិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្ពានាយ សំវត្តន្តី’’តិ (បដិ. ម. ១.៤១)។

ឯត្ថ ច បហានន្តិ កោចិ ធម្មោ នាម នត្ថិ អញ្ញត្រ វុត្តប្បការានំ បាណាតិបាតាទីនំ អនុប្បាទមត្តតោ។ យស្មា បន តំ តំ បហានំ តស្ស តស្ស កុសលធម្មស្ស បតិដ្ឋានដ្ឋេន ឧបធារណំ ហោតិ, វិកម្បាភាវករណេន ច សមាទានំ។ តស្មា បុព្ពេ វុត្តេនេវ ឧបធារណសមាធានសង្ខាតេន សីលនដ្ឋេន សីលន្តិ វុត្តំ។ ឥតរេ ចត្តារោ ធម្មា តតោ តតោ វេរមណិវសេន, តស្ស តស្ស សំវរវសេន, តទុភយសម្បយុត្តចេតនាវសេន, តំ តំ អវីតិក្កមន្តស្ស អវីតិក្កមនវសេន ច ចេតសោ បវត្តិសព្ភាវំ សន្ធាយ វុត្តា។ សីលដ្ឋោ បន តេសំ បុព្ពេ បកាសិតោយេវាតិ។ ឯវំ បហានសីលាទិវសេន បញ្ចវិធំ។

ឯត្តាវតា ច កឹ សីលំ? កេនដ្ឋេន សីលំ? កានស្ស លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានិ? កិមានិសំសំ សីលំ? កតិវិធំ ចេតំ សីលន្តិ? ឥមេសំ បញ្ហានំ វិស្សជ្ជនំ និដ្ឋិតំ។

សីលសំកិលេសវោទានំ

២១. យំ បន វុត្តំ "កោ ចស្ស សំកិលេសោ, កឹ វោទាន"ន្តិ។ តត្រ វទាម – ខណ្ឌាទិភាវោ សីលស្ស សំកិលេសោ, អខណ្ឌាទិភាវោ វោទានំ។ សោ បន ខណ្ឌាទិភាវោ លាភយសាទិហេតុកេន ភេទេន ច សត្តវិធមេថុនសំយោគេន ច សង្គហិតោ។

តថា ហិ យស្ស សត្តសុ អាបត្តិក្ខន្ធេសុ អាទិម្ហិ វា អន្តេ វា សិក្ខាបទំ ភិន្នំ ហោតិ, តស្ស សីលំ បរិយន្តេ ឆិន្នសាដកោ វិយ **ខណ្ឌំ** នាម ហោតិ។ យស្ស បន វេមជ្ឈេ ភិន្នំ, តស្ស មជ្ឈេ ឆិទ្ទសាដកោ វិយ **ឆិទ្ទំ** នាម ហោតិ។ យស្ស បដិបាដិយា ទ្វេ តីណិ ភិន្នានិ, តស្ស បិដ្ឋិយា វា កុច្ឆិយា វា ឧដ្ឋិតេន វិសភាគវណ្ណេន កាឡរត្តាទីនំ អញ្ញតរសរីរវណ្ណា គាវី វិយ **សពលំ** នាម ហោតិ។ យស្ស អន្តរន្តរា ភិន្នានិ, តស្ស អន្តរន្តរា វិសភាគវណ្ណពិន្ទុវិចិត្រា គាវី វិយ **កម្មាសំ** នាម ហោតិ។ ឯវំ តាវ លាភាទិហេតុកេន ភេទេន ខណ្ឌាទិភាវោ ហោតិ។

ឯវំ សត្តវិធមេថុនសំយោគវសេន។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា –

"ឥធ, ព្រាហ្មណ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា សម្មា ព្រហ្មចារី បដិជានមានោ ន ហេវ ខោ មាតុគាមេន សទ្ធិំ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិំ សមាបជ្ជតិ, អបិច ខោ មាតុគាមស្ស ឧច្ឆាទនំ បរិមទ្ទនំ ន្ហាបនំ សម្ពាហនំ សាទិយតិ, សោ តទស្សាទេតិ, តំ និកាមេតិ, តេន ច វិត្តិំ អាបជ្ជតិ, ឥទម្បិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ព្រហ្មចរិយស្ស ខណ្ឌម្បិ ឆិទ្ទម្បិ សពលម្បិ កម្មាសម្បិ។ អយំ វុច្ចតិ, ព្រាហ្មណ, អបរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ សំយុត្តោ មេថុនេន សំយោគេន, ន បរិមុច្ចតិ ជាតិយា។ ជរាយ មរណេន…បេ…. ន បរិមុច្ចតិ ទុក្ខស្មាតិ វទាមិ។

"បុន ចបរំ, ព្រាហ្មណ, ឥធេកច្ចោ សមណោ វា…បេ…. បដិជានមានោ ន ហេវ ខោ មាតុគាមេន សទ្ធិំ ទ្វយំ ទ្វយសមាបត្តិំ សមាបជ្ជតិ។ នបិ មាតុគាមស្ស ឧច្ឆាទនំ…បេ…. សាទិយតិ។ អបិច ខោ មាតុគាមេន សទ្ធិំ សញ្ជគ្ឃតិ សំកីឡតិ សំកេលាយតិ, សោ តទស្សាទេតិ…បេ…. ន បរិមុច្ចតិ ទុក្ខស្មាតិ វទាមិ។

"បុន ចបរំ, ព្រាហ្មណ, ឥធេកច្ចោ សមណោ វា…បេ…. ន ហេវ ខោ មាតុគាមេន សទ្ធិំ ទ្វយំ ទ្វយសមាបត្តិំ សមាបជ្ជតិ។ នបិ មាតុគាមស្ស ឧច្ឆាទនំ…បេ…. សាទិយតិ។ នបិ មាតុគាមេន សទ្ធិំ សញ្ជគ្ឃតិ សំកីឡតិ សំកេលាយតិ។ អបិច ខោ មាតុគាមស្ស ចក្ខុនា ចក្ខុំ ឧបនិជ្ឈាយតិ បេក្ខតិ, សោ តទស្សាទេតិ…បេ…. ន បរិមុច្ចតិ ទុក្ខស្មាតិ វទាមិ។

"បុន ចបរំ, ព្រាហ្មណ, ឥធេកច្ចោ សមណោ វា…បេ…. ន ហេវ ខោ មាតុគាមេន… នបិ មាតុគាមស្ស… នបិ មាតុគាមេន… នបិ មាតុគាមស្ស…បេ…. បេក្ខតិ។ អបិច ខោ មាតុគាមស្ស សទ្ទំ សុណាតិ តិរោកុដ្ដា វា តិរោបាការា វា ហសន្តិយា វា ភណន្តិយា វា គាយន្តិយា វា រោទន្តិយា វា, សោ តទស្សាទេតិ…បេ…. ទុក្ខស្មាតិ វទាមិ។

"បុន ចបរំ, ព្រាហ្មណ, ឥធេកច្ចោ សមណោ វា…បេ…. ន ហេវ ខោ មាតុគាមេន… នបិ មាតុគាមស្ស… នបិ មាតុគាមេន… នបិ មាតុគាមស្ស…បេ…. រោទន្តិយា វា។ អបិច ខោ យានិស្ស តានិ បុព្ពេ មាតុគាមេន សទ្ធិំ ហសិតលបិតកីឡិតានិ, តានិ អនុស្សរតិ, សោ តទស្សាទេតិ…បេ…. ទុក្ខស្មាតិ វទាមិ។

"បុន ចបរំ, ព្រាហ្មណ, ឥធេកច្ចោ សមណោ វា…បេ…. ន ហេវ ខោ មាតុគាមេន…បេ…. នបិ មាតុគាមស្ស…បេ…. នបិ យានិស្ស តានិ បុព្ពេ មាតុគាមេន សទ្ធិំ ហសិតលបិតកីឡិតានិ, តានិ អនុស្សរតិ។ អបិច ខោ បស្សតិ គហបតិំ វា គហបតិបុត្តំ វា បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមប្បិតំ សមង្គីភូតំ បរិចារយមានំ, សោ តទស្សាទេតិ…បេ…. ទុក្ខស្មាតិ វទាមិ។

“បុន ចបរំ, ព្រាហ្មណ, ឥធេកច្ចោ សមណោ វា…បេ…. ន ហេវ ខោ មាតុគាមេន…បេ…. នបិ បស្សតិ គហបតី វា គហបតិបុត្តំ វា…បេ…. បរិចារយមានំ។ អបិច ខោ អញ្ញតរំ ទេវនិកាយំ បណិធាយ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ ‘ឥមិនាហំ សីលេន វា វតេន វា តបេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា ទេវោ វា ភវិស្សាមិ ទេវញ្ញតរោ វា’តិ។ សោ តទស្សាទេតិ, តំ និកាមេតិ, តេន ច វិត្តិំ អាបជ្ជតិ។ ឥទម្បិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ព្រហ្មចរិយស្ស ខណ្ឌម្បិ ឆិទ្ទម្បិ សពលម្បិ កម្មាសម្បី”តិ (អ. និ. ៧.៥០)។

ឯវំ លាភាទិហេតុកេន ភេទេន ច សត្តវិធមេថុនសំយោគេន ច ខណ្ឌាទិភាវោ សង្គហិតោតិ វេទិតព្ពោ។

អខណ្ឌាទិភាវោ បន សព្ពសោ សិក្ខាបទានំ អភេទេន, ភិន្នានញ្ច សប្បដិកម្មានំ បដិកម្មករណេន, សត្តវិធមេថុនសំយោគាភាវេន ច, អបរាយ ច “កោធោ ឧបនាហោ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្សា មច្ឆរិយំ មាយា សាថេយ្យំ ថម្ភោ សារម្ភោ មានោ អតិមានោ មទោ បមាទោ”តិអាទីនំ បាបធម្មានំ អនុប្បត្តិយា, អប្បិច្ឆតា សន្តុដ្ឋិតាសល្លេខតាទីនញ្ច គុណានំ ឧប្បត្តិយា សង្គហិតោ។

យានិ ហិ សីលានិ លាភាទីនម្បិ អត្ថាយ អភិន្នានិ, បមាទទោសេន វា ភិន្នានិបិ បដិកម្មកតានិ , មេថុនសំយោគេហិ វា កោធុបនាហាទីហិ វា បាបធម្មេហិ អនុបហតានិ, តានិ សព្ពសោ **អខណ្ឌានិ អច្ឆិទ្ទានិ អសពលានិ អកម្មាសានី**តិ វុច្ចន្តិ។ តានិយេវ ភុជិស្សភាវករណតោ ច **ភុជិស្សានិ,** វិញ្ញូហិ បសត្ថត្តា **វិញ្ញុបសត្ថានិ,** តណ្ហាទិដ្ឋីហិ អបរាមដ្ឋត្តា **អបរាមដ្ឋានិ,** ឧបចារសមាធឹ វា អប្បនាសមាធឹ វា សំវត្តយន្តីតិ **សមាធិសំវត្តនិកានិ** ច ហោន្តិ។ តស្មា នេសំ ឯស ‘អខណ្ឌាទិភាវោ វោទាន’ន្តិ វេទិតព្ពោ។

តំ បនេតំ វោទានំ ទ្វីហាការេហិ សម្បជ្ជតិ សីលវិបត្តិយា ច អាទីនវទស្សនេន, សីលសម្បត្តិយា ច អានិសំសទស្សនេន។ តត្ថ “បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, អាទីនវា ទុស្សីលស្ស សីលវិបត្តិយា”តិ (ទី. និ. ២.១៤៩; អ. និ. ៥.២១៣) ឯវមាទិសុត្តនយេន សីលវិបត្តិយា អាទីនវោ ទដ្ឋព្ពោ។

អបិច ទុស្សីលោ បុគ្គលោ ទុស្សីល្យហេតុ អមនាបោ ហោតិ ទេវមនុស្សានំ, អននុសាសនីយោ សព្រហ្មចារីនំ, ទុក្ខិតោ ទុស្សីល្យគរហាសុ, វិប្បដិសារី សីលវតំ បសំសាសុ, តាយ ច បន ទុស្សីល្យតាយ សាណសាដកោ វិយ ទុព្ពណ្ណោ ហោតិ។ យេ ខោ បនស្ស ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជន្តិ, តេសំ ទីឃរត្តំ អបាយទុក្ខាវហនតោ ទុក្ខសម្ផស្សោ។ យេសំ ទេយ្យធម្មំ បដិគ្គណ្ហាតិ, តេសំ នមហប្ផលករណតោ អប្បគ្ឃោ។ អនេកវស្សគណិកគូថកូបោ វិយ ទុព្វិសោធនោ។ ឆវាលាតមិវ ឧភតោ បរិពាហិរោ។ ភិក្ខុភាវំ បដិជានន្តោបិ អភិក្ខុយេវ គោគណំ អនុពន្ធគទ្រភោ វិយ។ សតតុព្ពិគ្គោ សព្ពវេរិកបុរិសោ វិយ។ អសំវាសារហោ មតកឡេវរំ វិយ។ សុតាទិគុណយុត្តោបិ សព្រហ្មចារីនំ អបូជារហោ សុសានគ្គិ វិយ ព្រាហ្មណានំ។ អភព្ពោ វិសេសាធិគមេ អន្ធោ វិយ រូបទស្សនេ។ និរាសោ សទ្ធម្មេ ចណ្ឌាលកុមារកោ វិយ រជ្ជេ។ សុខិតោស្មីតិ មញ្ញមានោបិ ទុក្ខិតោវ អគ្គិក្ខន្ធបរិយាយេ វុត្តទុក្ខភាគិតាយ។

ទុស្សីលានញ្ហិ បញ្ចកាមគុណបរិភោគវន្ទនមាននាទិសុខស្សាទគធិតចិត្តានំ តប្បច្ចយំ អនុស្សរណមត្តេនាបិ ហទយសន្តាបំ ជនយិត្វា ឧណ្ហលោហិតុគ្គារប្បវត្តនសមត្ថំ អតិកដុកំ ទុក្ខំ ទស្សេន្តោ សព្ពាការេន បច្ចក្ខកម្មវិបាកោ ភគវា អាហ –

“បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, អមុំ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូត’ន្តិ? ឯវំ, ភន្តេតិ។ តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមំ នុ ខោ វរំ យំ អមុំ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ អាលិង្គេត្វា ឧបនិសីទេយ្យ វា ឧបនិបជ្ជេយ្យ វា, យំ ខត្តិយកញ្ញំ វា ព្រាហ្មណកញ្ញំ វា គហបតិកញ្ញំ វា មុទុតលុនហត្ថបាទំ អាលិង្គេត្វា ឧបនិសីទេយ្យ វា ឧបនិបជ្ជេយ្យ វាតិ។ ឯតទេវ, ភន្តេ, វរំ យំ ខត្តិយកញ្ញំ វា…បេ…. ឧបនិបជ្ជេយ្យ វា។ ទុក្ខំ ហេតំ, ភន្តេ, យំ អមុំ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ…បេ…. ឧបនិបជ្ជេយ្យ វាតិ។ អារោចយាមិ វោ, ភិក្ខវេ, បដិវេទយាមិ វោ, ភិក្ខវេ, យថា ឯតទេវ តស្ស វរំ ទុស្សីលស្ស បាបធម្មស្ស អសុចិសង្កស្សរសមាចារស្ស បដិច្ឆន្នកម្មន្តស្ស អស្សមណស្ស សមណបដិញ្ញស្ស អព្រហ្មចារិស្ស ព្រហ្មចារិបដិញ្ញស្ស អន្តោបូតិកស្ស អវស្សុតស្ស កសម្ពុជាតស្ស យំ អមុំ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ…បេ…. ឧបនិបជ្ជេយ្យ វា។ តំ កិស្ស ហេតុ? តតោនិទានំ ហិ សោ, ភិក្ខវេ, មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ, ន ត្វេវ តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជេយ្យា”តិ (អ. និ. ៧.៧២)។

ឯវំ អគ្គិក្ខន្ធូបមាយ ឥត្ថិបដិពទ្ធបញ្ចកាមគុណបរិភោគបច្ចយំ ទុក្ខំ ទស្សេត្វា ឯតេនេវ ឧបាយេន –

“តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមំ នុ ខោ វរំ យំ ពលវា បុរិសោ ទឡ្ហាយ វាឡរជ្ជុយា ឧភោ ជង្ឃា វេឋេត្វា ឃំសេយ្យ, សា ឆវឹ ឆិន្ទេយ្យ, ឆវឹ ឆេត្វា ចម្មំ ឆិន្ទេយ្យ, ចម្មំ ឆេត្វា មំសំ ឆិន្ទេយ្យ, មំសំ ឆេត្វា ន្ហារុំ ឆិន្ទេយ្យ, ន្ហារុំ ឆេត្វា អដ្ឋឹ ឆិន្ទេយ្យ, អដ្ឋឹ ឆេត្វា អដ្ឋិមិញ្ជំ អាហច្ច តិដ្ឋេយ្យ, យំ វា ខត្តិយមហាសាលានំ វា ព្រាហ្មណមហាសាលានំ វា គហបតិមហាសាលានំ វា អភិវាទនំ សាទិយេយ្យា”តិ ច។

“តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមំ នុ ខោ វរំ យំ ពលវា បុរិសោ តិណ្ហាយ សត្តិយា តេលធោតាយ បច្ចោរស្មឹ បហរេយ្យ, យំ វា ខត្តិយមហាសាលានំ វា ព្រាហ្មណមហាសាលានំ វា គហបតិមហាសាលានំ វា អញ្ជលិកម្មំ សាទិយេយ្យា”តិ ច។

“តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមំ នុ ខោ វរំ យំ ពលវា បុរិសោ តត្តេន អយោបដ្ដេន អាទិត្តេន សម្បជ្ជលិតេន សជោតិភូតេន កាយំ សម្បលិវេឋេយ្យ, យំ វា ខត្តិយមហាសាលានំ វា ព្រាហ្មណមហាសាលានំ វា គហបតិមហាសាលានំ វា សទ្ធាទេយ្យំ ចីវរំ បរិភុញ្ជេយ្យា”តិ ច។

“តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមំ នុ ខោ វរំ យំ ពលវា បុរិសោ តត្តេន អយោសង្កុនា អាទិត្តេន សម្បជ្ជលិតេន សជោតិភូតេន មុខំ វិវរិត្វា តត្តំ លោហគុឡំ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ មុខេ បក្ខិបេយ្យ, តំ តស្ស ឱដ្ឋម្បិ ឌហេយ្យ, មុខម្បិ, ជិវ្ហម្បិ, កណ្ឋម្បិ, ឧទរម្បិ ឌហេយ្យ, អន្តម្បិ អន្តគុណម្បិ អាទាយ អធោភាគំ និក្ខមេយ្យ, យំ វា ខត្តិយ... ព្រាហ្មណ... គហបតិមហាសាលានំ វា សទ្ធាទេយ្យំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជេយ្យា”តិ ច។

“តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមំ នុ ខោ វរំ យំ ពលវា បុរិសោ សីសេ វា គហេត្វា ខន្ធេ វា គហេត្វា តត្តំ អយោមញ្ចំ វា អយោបីឋំ វា អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ អភិនិសីទាបេយ្យ វា អភិនិបជ្ជាបេយ្យ វា, យំ វា ខត្តិយ... ព្រាហ្មណ... គហបតិមហាសាលានំ វា សទ្ធាទេយ្យំ មញ្ចបីឋំ បរិភុញ្ជេយ្យា”តិ ច។

“តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមំ នុ ខោ វរំ យំ ពលវា បុរិសោ ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា តត្តាយ អយោកុម្ភិយា បក្ខិបេយ្យ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ , សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចមានោ សកិម្បិ ឧទ្ធំ គច្ឆេយ្យ, សកិម្បិ អធោ គច្ឆេយ្យ, សកិម្បិ តិរិយំ គច្ឆេយ្យ, យំ វា ខត្តិយ... ព្រាហ្មណ... គហបតិមហាសាលានំ វា សទ្ធាទេយ្យំ វិហារំ បរិភុញ្ជេយ្យា”តិ ចាតិ (អ. និ. ៧.៧២)។

តមាហិ វាឡរជ្ជុតិណ្ហសត្តិអយោបដ្ដអយោគុឡអយោមញ្ចអយោបីឋអយោកុម្ភីឧបមាហិ អភិវាទនអញ្ជលិកម្មចីវរបិណ្ឌបាតមញ្ចបីឋវិហារបរិភោគបច្ចយំ ទុក្ខំ ទស្សេសិ។ តស្មា –

អគ្គិក្ខន្ធាលិង្គនទុក្ខាធិកទុក្ខកដុកផលំ;
អវិជហតោ កាមសុខំ, សុខំ កុតោ ភិន្នសីលស្ស។

អភិវាទនសាទិយនេ , កឹ នាម សុខំ វិបន្នសីលស្ស;
ទឡ្ហវាឡរជ្ជុឃំសនទុក្ខាធិកទុក្ខភាគិស្ស។

សទ្ធានមញ្ជលិកម្មសាទិយនេ កឹ សុខំ អសីលស្ស;
សត្តិប្បហារទុក្ខាធិមត្តទុក្ខស្ស យំហេតុ។

ចីវរបរិភោគសុខំ, កឹ នាម អសំយតស្ស;
យេន ចិរំ អនុភវិតព្ពោ, និរយេ ជលិតអយោបដ្ដសម្ផស្សោ។

មធុរោបិ បិណ្ឌបាតោ, ហលាហលវិសូបមោ អសីលស្ស;
អាទិត្តា គិលិតព្ពា, អយោគុឡា យេន ចិររត្តំ។

សុខសម្មតោបិ ទុក្ខោ, អសីលិនោ មញ្ចបីឋបរិភោគោ;
យំ ពាធិស្សន្តិ ចិរំ, ជលិតអយោមញ្ចបីឋានិ។

ទុស្សីលស្ស វិហារេ, សទ្ធាទេយ្យម្ហិ កា និវាស រតិ;
ជលិតេសុ និវសិតព្ពំ, យេន អយោកុម្ភិមជ្ឈេសុ។

សង្កស្សរសមាចារោ, កសម្ពុជាតោ អវស្សុតោ បាបោ;
អន្តោបូតីតិ ច យំ, និន្ទន្តោ អាហ លោកគរុ។

ធី ជីវិតំ អសញ្ញតស្ស, តស្ស សមណជនវេសធារិស្ស;
អស្សមណស្ស ឧបហតំ, ខតមត្តានំ វហន្តស្ស។

គូថំ វិយ កុណបំ វិយ, មណ្ឌនកាមា វិវជ្ជយន្តីធ;
យំ នាម សីលវន្តោ, សន្តោ កឹ ជីវិតំ តស្ស។

សព្ពភយេហិ អមុត្តោ, មុត្តោ សព្ពេហិ អធិគមសុខេហិ;
សុបិហិតសគ្គទ្វារោ, អបាយមគ្គំ សមារូឡ្ហោ។

ករុណាយ វត្ថុភូតោ, ការុណិកជនស្ស នាម កោ អញ្ញោ;
ទុស្សីលសមោ ទុស្សី, លតាយ ឥតិ ពហុវិធា ទោសាតិ។

ឯវមាទិនា បច្ចវេក្ខណេន សីលវិបត្តិយំ អាទីនវទស្សនំ វុត្តប្បការវិបរីតតោ សីលសម្បត្តិយា អានិសំសទស្សនញ្ច វេទិតព្ពំ។ អបិច –

តស្ស បាសាទិកំ ហោតិ, បត្តចីវរធារណំ;
បព្ពជ្ជា សផលា តស្ស, យស្ស សីលំ សុនិម្មលំ។

អត្តានុវាទាទិភយំ, សុទ្ធសីលស្ស ភិក្ខុនោ;
អន្ធការំ វិយ រវី, ហទយំ នាវគាហតិ។

សីលសម្បត្តិយា ភិក្ខុ, សោភមានោ តបោវនេ;
បភាសម្បត្តិយា ចន្ទោ, គគនេ វិយ សោភតិ។

កាយគន្ធោបិ បាមោជ្ជំ, សីលវន្តស្ស ភិក្ខុនោ;
ករោតិ អបិ ទេវានំ, សីលគន្ធេ កថាវ កា។

សព្ពេសំ គន្ធជាតានំ, សម្បត្តិំ អភិភុយ្យតិ;
អវិឃាតី ទិសា សព្ពា, សីលគន្ធោ បវាយតិ។

អប្បកាបិ កតា ការា, សីលវន្តេ មហប្ផលា;
ហោន្តីតិ សីលវា ហោតិ, បូជាសក្ការភាជនំ។

សីលវន្តំ ន ពាធន្តិ, អាសវា ទិដ្ឋធម្មិកា;
សម្បរាយិកទុក្ខានំ, មូលំ ខនតិ សីលវា។

យា មនុស្សេសុ សម្បត្តិ, យា ច ទេវេសុ សម្បទា;
ន សា សម្បន្នសីលស្ស, ឥច្ឆតោ ហោតិ ទុល្លភា។

អច្ចន្តសន្តា បន យា, អយំ និព្ពានសម្បទា;
មនោ សម្បន្នសីលស្ស, តមេវ អនុធាវតិ។

សព្ពសម្បត្តិមូលម្ហិ , សីលម្ហិ ឥតិ បណ្ឌិតោ;
អនេកាការវោការំ, អានិសំសំ វិភាវយេតិ។

ឯវញ្ហិ វិភាវយតោ សីលវិបត្តិតោ ឧព្ពិជ្ជិត្វា សីលសម្បត្តិនិន្នំ មានសំ ហោតិ។ តស្មា យថាវុត្តំ ឥមំ សីលវិបត្តិយា អាទីនវំ ឥមញ្ច សីលសម្បត្តិយា អានិសំសំ ទិស្វា សព្ពាទរេន សីលំ វោទាបេតព្ពន្តិ។

ឯត្ថាវគា ច “សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ”តិ ឥមិស្សា គាថាយ សីលសមាធិបញ្ញាមុខេន ទេសិតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ **សីលំ** តាវ បរិទីបិតំ ហោតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សីលនិទ្ទេសោ នាម បឋមោ បរិច្ឆេទោ។

២. ធុតង្គនិទ្ទេសោ

២២. ឥទានិ យេហិ អប្បិច្ឆតាសន្តុដ្ឋិតាទីហិ គុណេហិ វុត្តប្បការស្ស សីលស្ស វោទានំ ហោតិ, តេ គុណេ សម្បាទេតុំ យស្មា សមាទិន្នសីលេន យោគិនា ធុតង្គសមាទានំ កាតព្វំ។ ឯវញ្ហិស្ស អប្បិច្ឆតាសន្តុដ្ឋិតាសល្លេខបវិវេកាបចយវីរិយារម្ភសុភរតាទិគុណសលិលវិក្ខាលិតមលំ សីលញ្ចេវ សុបរិសុទ្ធំ ភវិស្សតិ, វតានិ ច សម្បជ្ជិស្សន្តិ។ ឥតិ អនវជ្ជសីលព្វតគុណបរិសុទ្ធសព្វសមាចារោ បោរាណេ អរិយវំសត្តយេ បតិដ្ឋាយ ចតុត្ថស្ស ភាវនារាមតាសង្ខាតស្ស អរិយវំសស្ស អធិគមារហោ ភវិស្សតិ។ តស្មា ធុតង្គកថំ អារភិស្សាម។

ភគវតា ហិ បរិច្ចត្តលោកាមិសានំ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខានំ អនុលោមបដិបទំយេវ អារាធេតុកាមានំ កុលបុត្តានំ តេរសធុតង្គានិ អនុញ្ញាតានិ។ សេយ្យថិទំ – បំសុកូលិកង្គំ, តេចីវរិកង្គំ, បិណ្ឌបាតិកង្គំ, សបទានចារិកង្គំ, ឯកាសនិកង្គំ, បត្តបិណ្ឌិកង្គំ, ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គំ, អារញ្ញិកង្គំ, រុក្ខមូលិកង្គំ, អព្ភោកាសិកង្គំ, សោសានិកង្គំ, យថាសន្ថតិកង្គំ, នេសជ្ជិកង្គន្តិ។ តត្ថ –

អត្ថតោ លក្ខណាទីហិ, សមាទានវិធានតោ;
បភេទតោ ភេទតោ ច, តស្ស តស្សានិសំសតោ។

កុសលត្តិកតោ ចេវ, ធុតាទីនំ វិភាគតោ;
សមាសព្យាសតោ ចាបិ, វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

២៣. តត្ថ **អត្ថតោ**តិ តាវ រថិកសុសានសង្ការកូដាទីនំ យត្ថ កត្ថចិ បំសូនំ ឧបរិ ឋិតត្តា អព្ភុគ្គតដ្ឋេន តេសុ តេសុ បំសុកូលមិវាតិ បំសុកូលំ, អថ វា បំសុ វិយ កុច្ឆិតភាវំ ឧលតីតិ បំសុកូលំ, កុច្ឆិតភាវំ គច្ឆតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ លទ្ធនិព្ពចនស្ស បំសុកូលស្ស ធារណំ បំសុកូលំ , តំ សីលមស្សាតិ **បំសុកូលិកោ**។ បំសុកូលិកស្ស អង្គំ **បំសុកូលិកង្គំ**។ អង្គន្តិ ការណំ វុច្ចតិ។ តស្មា យេន សមាទានេន សោ បំសុកូលិកោ ហោតិ, តស្សេតំ អធិវចនន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯតេនេវ នយេន សង្ឃាដិឧត្តរាសង្គអន្តរវាសកសង្ខាតំ តិចីវរំ សីលមស្សាតិ **តេចីវរិកោ**។ តេចីវរិកស្ស អង្គំ **តេចីវរិកង្គំ**។

ភិក្ខាសង្ខាតានំ បន អាមិសបិណ្ឌានំ បាតោតិ បិណ្ឌបាតោ, បរេហិ ទិន្នានំ បិណ្ឌានំ បត្តេ និបតនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ បិណ្ឌបាតំ ឧញ្ឆតិ តំ តំ កុលំ ឧបសង្កមន្តោ គវេសតីតិ **បិណ្ឌបាតិកោ**។ បិណ្ឌាយ វា បតិតុំ វតមេតស្សាតិ បិណ្ឌបាតី, បតិតុន្តិ ចរិតុំ, បិណ្ឌបាតី ឯវ បិណ្ឌបាតិកោ។ បិណ្ឌបាតិកស្ស អង្គំ **បិណ្ឌបាតិកង្គំ**។

ទានំ វុច្ចតិ អវខណ្ឌនំ, អបេតំ ទានតោតិ អបទានំ, អនវខណ្ឌនន្តិ អត្ថោ។ សហ អបទានេន សបទានំ, អវខណ្ឌនរហិតំ អនុឃរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សបទានំ ចរិតុំ ឥទមស្ស សីលន្តិ សបទានចារី, សបទានចារី ឯវ **សបទានចារិកោ**។ តស្ស អង្គំ **សបទានចារិកង្គំ**។

ឯកាសនេ ភោជនំ ឯកាសនំ, តំ សីលមស្សាតិ **ឯកាសនិកោ**។ តស្ស អង្គំ **ឯកាសនិកង្គំ**។

ទុតិយភាជនស្ស បដិក្ខិត្តត្តា កេវលំ ឯកស្មិំយេវ បត្តេ បិណ្ឌោ បត្តបិណ្ឌោ។ ឥទានិ បត្តបិណ្ឌគហណេ បត្តបិណ្ឌសញ្ញំ កត្វា បត្តបិណ្ឌោ សីលមស្សាតិ **បត្តបិណ្ឌិកោ**។ តស្ស អង្គំ **បត្តបិណ្ឌិកង្គំ**។

ខលូតិ បដិសេធនត្ថេ និបាតោ។ បវារិតេន សតា បច្ឆា លទ្ធំ ភត្តំ បច្ឆាភត្តំ នាម, តស្ស បច្ឆាភត្តស្ស ភោជនំ បច្ឆាភត្តភោជនំ, តស្មិំ បច្ឆាភត្តភោជនេ បច្ឆាភត្តសញ្ញំ កត្វា បច្ឆាភត្តំ សីលមស្សាតិ បច្ឆាភត្តិកោ។ ន បច្ឆាភត្តិកោ **ខលុបច្ឆាភត្តិកោ**។ សមាទានវសេន បដិក្ខិត្តាតិរិត្តភោជនស្សេតំ នាមំ។ អដ្ឋកថាយំ បន វុត្តំ ខលូតិ ឯកោ សកុណោ។ សោ មុខេន ផលំ គហេត្វា តស្មិំ បតិតេ បុន អញ្ញំ ន ខាទតិ។ តាទិសោ អយន្តិ ខលុបច្ឆាភត្តិកោ។ តស្ស អង្គំ **ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គំ**។

អរញ្ញេ និវាសោ សីលមស្សាតិ **អារញ្ញិកោ**។ តស្ស អង្គំ **អារញ្ញិកង្គំ**។

រុក្ខមូលេ និវាសោ រុក្ខមូលំ, តំ សីលមស្សាតិ **រុក្ខមូលិកោ**។ រុក្ខមូលិកស្ស អង្គំ **រុក្ខមូលិកង្គំ។ អព្ភោកាសិកសោសានិកង្គេសុបិ** ឯសេវ នយោ។

យទេវ សន្ថតំ យថាសន្ថតំ, ឥទំ តុយ្ហំ បាបុណាតីតិ ឯវំ បឋមំ ឧទ្ទិដ្ឋសេនាសនស្សេតំ អធិវចនំ។ តស្មិំ យថាសន្ថតេ វិហរិតុំ សីលមស្សាតិ **យថាសន្ថតិកោ**។ តស្ស អង្គំ **យថាសន្ថតិកង្គំ**។

សយនំ បដិក្ខិបិត្វា និសជ្ជាយ វិហរិតុំ សីលមស្សាតិ **នេសជ្ជិកោ**។ តស្ស អង្គំ **នេសជ្ជិកង្គំ**។

សព្ពានេវ បនេតានិ តេន តេន សមាទានេន ធុតកិលេសត្តា ធុតស្ស ភិក្ខុនោ អង្គានិ, កិលេសធុននតោ វា ធុតន្តិ លទ្ធវោហារំ ញាណំ អង្គំ ឯតេសន្តិ **ធុតង្គានិ**។ អថ វា ធុតានិ ច តានិ បដិបក្ខនិទ្ធុននតោ អង្គានិ ច បដិបត្តិយាតិបិ **ធុតង្គានិ**។ ឯវំ តាវេត្ថ **អត្ថតោ** វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

សព្ពានេវ បនេតានិ សមាទានចេតនាលក្ខណានិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “យោ សមាទិយតិ, សោ បុគ្គលោ។ យេន សមាទិយតិ, ចិត្តចេតសិកា ឯតេ ធម្មា។ យា សមាទានចេតនា, តំ ធុតង្គំ។ យំ បដិក្ខិបតិ, តំ វត្ថូ”តិ។ សព្ពានេវ ច លោលុប្បវិទ្ធំសនរសានិ, និល្លោលុប្បភាវបច្ចុបដ្ឋានានិ អប្បិច្ឆតាទិអរិយធម្មបទដ្ឋានានិ។ ឯវមេត្ថ **លក្ខណាទីហិ** វេទិតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

សមាទានវិធានតោតិអាទីសុ បន បញ្ចសុ សព្ពានេវ ធុតង្គានិ ធរមានេ ភគវតិ ភគវតោវ សន្តិកេ សមាទាតព្ពានិ។ បរិនិព្ពុតេ មហាសាវកស្ស សន្តិកេ។ តស្មិំ អសតិ ខីណាសវស្ស, អនាគាមិស្ស, សកទាគាមិស្ស, សោតាបន្នស្ស, តិបិដកស្ស, ទ្វិបិដកស្ស, ឯកបិដកស្ស, ឯកសង្គីតិកស្ស, អដ្ឋកថាចរិយស្ស។ តស្មិំ អសតិ ធុតង្គធរស្ស, តស្មិម្បិ អសតិ ចេតិយង្គណំ សម្មជ្ជិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ វទន្តេន វិយ សមាទាតព្ពានិ, អបិច សយម្បិ សមាទាតុំ វដ្ដតិ ឯវ។ ឯត្ថ ច ចេតិយបព្ពតេ ទ្វេ ភាតិកត្ថេរានំ ជេដ្ឋកភាតុ ធុតង្គប្បិច្ឆតាយ វត្ថុ កថេតព្ពំ។ អយំ តាវ សាធារណកថា។

១. បំសុកូលិកង្គកថា

២៤. ឥទានិ ឯកេកស្ស សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសេ វណ្ណយិស្សាម។ **បំសុកូលិកង្គំ** តាវ “គហបតិទានចីវរំ បដិក្ខិបាមិ, បំសុកូលិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសុ ទ្វីសុ វចនេសុ អញ្ញតរេន សមាទិន្នំ ហោតិ។ ឥទំ តាវេត្ថ **សមាទានំ**។

ឯវំ សមាទិន្នធុតង្គេន បន តេន សោសានិកំ, បាបណិកំ, រថិយចោឡំ, សង្ការចោឡំ, សោត្ថិយំ, ន្ហានចោឡំ, តិត្ថចោឡំ, គតបច្ចាគតំ, អគ្គិឌឌ្ឍំ, គោខាយិតំ, ឧបចិកាខាយិតំ, ឧន្ទូរខាយិតំ, អន្តច្ឆិន្នំ, ទសាច្ឆិន្នំ, ធជាហដំ, ថូបចីវរំ, សមណចីវរំ, អាភិសេកិកំ, ឥទ្ធិមយំ, បន្ថិកំ, វាតាហដំ, ទេវទត្តិយំ, សាមុទ្ទិយន្តិឯតេសុ អញ្ញតរំ ចីវរំ គហេត្វា ផាលេត្វា ទុព្ពលដ្ឋានំ បហាយ ថិរដ្ឋានានិ ធោវិត្វា ចីវរំ កត្វា បោរាណំ គហបតិចីវរំ អបនេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។

តត្ថ **សោសានិក**ន្តិ សុសានេ បតិតកំ។ **បាបណិក**ន្តិ អាបណទ្វារេ បតិតកំ។ **រថិយចោឡ**ន្តិ បុញ្ញត្ថិកេហិ វាតបានន្តរេន រថិកាយ ឆឌ្ឌិតចោឡកំ។ **សង្ការចោឡ**ន្តិ សង្ការដ្ឋានេ ឆឌ្ឌិតចោឡកំ។ **សោត្ថិយ**ន្តិ គព្ភមលំ បុញ្ឆិត្វា ឆឌ្ឌិតវត្ថំ។ តិស្សាមច្ចមាតា កិរ សតគ្ឃនកេន វត្ថេន គព្ភមលំ បុញ្ឆាបេត្វា បំសុកូលិកា គណ្ហិស្សន្តីតិ តាលវេឡិមគ្គេ ឆឌ្ឌាបេសិ។ ភិក្ខូ ជិណ្ណកដ្ឋានត្ថមេវ គណ្ហន្តិ។ **ន្ហានចោឡ**ន្តិ យំ ភូតវេជ្ជេហិ សសីសំ ន្ហាបិតា កាឡកណ្ណិចោឡន្តិ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ។

តិត្ថចោឡន្តិ ន្ហានតិត្ថេ ឆឌ្ឌិតបិលោតិកា។ **គតបច្ចាគត**ន្តិ យំ មនុស្សា សុសានំ គន្ត្វា បច្ចាគតា ន្ហត្វា ឆឌ្ឌេន្តិ។ **អគ្គិឌឌ្ឍ**ន្តិ អគ្គិនា ឌឌ្ឍប្បទេសំ។ តញ្ហិ មនុស្សា ឆឌ្ឌេន្តិ។ **គោខាយិតាទី**និ បាកដានេវ។ តាទិសានិបិ ហិ មនុស្សា ឆឌ្ឌេន្តិ។ **ធជាហដ**ន្តិ នាវំ អារោហន្តា ធជំ ពន្ធិត្វា អារូហន្តិ។ តំ តេសំ ទស្សនាតិក្កមេ គហេតុំ វដ្ដតិ។ យម្បិ យុទ្ធភូមិយំ ធជំ ពន្ធិត្វា ឋបិតំ, តំ ទ្វិន្នម្បិ សេនានំ គតកាលេ គហេតុំ វដ្ដតិ។

ថូបចីវរន្តិ វម្មិកំ បរិក្ខិបិត្វា ពលិកម្មំ កតំ។ **សមណចីវរ**ន្តិ ភិក្ខុសន្តកំ។ **អាភិសេកិក**ន្តិ រញ្ញោ អភិសេកដ្ឋានេ ឆឌ្ឌិតចីវរំ។ **ឥទ្ធិមយ**ន្តិ ឯហិភិក្ខុចីវរំ។ **បន្ថិក**ន្តិ អន្តរាមគ្គេ បតិតកំ។ យំ បន សាមិកានំ សតិសម្មោសេន បតិតំ, តំ ថោកំ រក្ខិត្វា គហេតព្ពំ។ **វាតាហដ**ន្តិ វាតេន បហរិត្វា ទូរេ បាតិតំ, តំ បន សាមិកេ

អបស្សន្តេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ **ទេវទត្តិយ**ន្តិ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស វិយ ទេវតាហិ ទិន្នកំ។ **សាមុទ្ទិយ**ន្តិ សមុទ្ទវីចីហិ ថលេ ឧស្សារិតំ។

យំ បន សង្ឃស្ស ទេមាតិ ទិន្នំ, ចោឡកភិក្ខាយ វា ចរមានេហិ លទ្ធំ, ន តំ បំសុកូលំ។ ភិក្ខុទត្តិយេបិ យំ វស្សគ្គេន គាហេត្វា វា ទីយតិ, សេនាសនចីវរំ វា ហោតិ, ន តំ បំសុកូលំ។ នោ គាហាបេត្វា ទិន្នមេវ បំសុកូលំ។ តត្រាបិ យំ ទាយកេហិ ភិក្ខុស្ស បាទមូលេ និក្ខិត្តំ, តេន បន ភិក្ខុនា បំសុកូលិកស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា ទិន្នំ, តំ ឯកតោសុទ្ធិកំ នាម។ យំ ភិក្ខុនោ ហត្ថេ ឋបេត្វា ទិន្នំ, តេន បន បាទមូលេ ឋបិតំ, តម្បិ ឯកតោសុទ្ធិកំ។ យំ ភិក្ខុនោបិ បាទមូលេ ឋបិតំ, តេនាបិ តថេវ ទិន្នំ, តំ ឧភតោសុទ្ធិកំ។ យំ ហត្ថេ ឋបេត្វា លទ្ធំ, ហត្ថេយេវ ឋបិតំ, តំ អនុក្កដ្ឋចីវរំ នាម។ ឥតិ ឥមំ បំសុកូលភេទំ ញត្វា បំសុកូលិកេន ចីវរំ បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ ឥទមេត្ថ **វិធានំ**។

អយំ បន **បភេទោ,** តយោ បំសុកូលិកា ឧក្កដ្ឋោ មជ្ឈិមោ មុទូតិ។ តត្ថ សោសានិកំយេវ គណ្ហន្តោ **ឧក្កដ្ឋោ** ហោតិ។ បព្ពជិតា គណ្ហិស្សន្តីតិ ឋបិតកំ គណ្ហន្តោ **មជ្ឈិមោ**។ បាទមូលេ ឋបេត្វា ទិន្នកំ គណ្ហន្តោ **មុទូ**តិ។

តេសុ យស្ស កស្សចិ អត្តនោ រុចិយា គិហិទិន្នកំ សាទិតក្ខណេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, ''បំសុកូលចីវរំ និស្សាយ បព្ពជ្ជា''តិ (មហាវ. ១២៨) វចនតោ និស្សយានុរូបបដិបត្តិសព្ភាវោ, បឋមេ អរិយវំសេ បតិដ្ឋានំ, អារក្ខទុក្ខាភាវោ, អបរាយត្តវុត្តិតា, ចោរភយេន អភយតា, បរិភោគតណ្ហាយ អភាវោ, សមណសារុប្បបរិក្ខារតា, ''អប្បានិ ចេវ សុលភានិ ច តានិ ច អនវជ្ជានី''តិ (អ. និ. ៤.២៧; ឥតិវុ. ១០១) ភគវតា សំវណ្ណិតបច្ចយតា, បាសាទិកតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ ផលនិប្ផត្តិ, សម្មាបដិបត្តិយា អនុព្រូហនំ, បច្ឆិមាយ ជនតាយ ទិដ្ឋានុគតិអាបាទនន្តិ។

មារសេនវិឃាតាយ , បំសុកូលធរោ យតិ;
សន្នទ្ធកវចោ យុទ្ធេ, ខត្តិយោ វិយ សោភតិ។

បហាយ កាសិកាទីនិ, វរវត្ថានិ ធារិតំ;
យំ លោកគរុនា កោ តំ, បំសុកូលំ ន ធារយេ។

តស្មា ហិ អត្តនោ ភិក្ខុ, បដិញ្ញំ សមនុស្សរំ;
យោគាចារានុកូលម្ហិ, បំសុកូលេ រតោ សិយាតិ។

អយំ តាវ បំសុកូលិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

២. តេចីវរិកង្គកថា

២៥. តទនន្តរំ បន **តេចីវរិកង្គំ** ''ចតុត្ថកចីវរំ បដិក្ខិបាមិ, តេចីវរិកង្គំ សមាទិយាមី''តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន តេចីវរិកេន ចីវរទុស្សំ លភិត្វា យាវ អផាសុកភាវេន កាតុំ វា ន សក្កោតិ, វិចារកំ វា ន លភតិ, សូចិអាទីសុ វាស្ស កិញ្ចិ ន សម្បជ្ជតិ, តាវ និក្ខិបិតព្ពំ។ និក្ខិត្តបច្ចយា ទោសោ នត្ថិ។ រជិតកាលតោ បន បដ្ឋាយ និក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ, ធុតង្គចោរោ នាម ហោតិ។ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋេន** រជនកាលេ បឋមំ អន្តរវាសកំ វា ឧត្តរាសង្គំ វា រជិត្វា តំ និវាសេត្វា ឥតរំ រជិតព្ពំ។ តំ បារុបិត្វា សង្ឃាដិ រជិតព្ពា។ សង្ឃាដី បន និវាសេតុំ ន វដ្ដតិ។ ឥទមស្ស គាមន្តសេនាសនេ វត្តំ។ អារញ្ញកេ បន ទ្វេ ឯកតោ ធោវិត្វា រជិតុំ វដ្ដតិ។ យថា បន កញ្ចិ ទិស្វា សក្កោតិ កាសាវំ អាកឌ្ឍិត្វា ឧបរិ កាតុំ, ឯវំ អាសន្នេ ឋានេ និសីទិតព្ពំ។ **មជ្ឈិមស្ស** រជនសាលាយំ រជនកាសាវំ នាម ហោតិ, តំ និវាសេត្វា វា បារុបិត្វា វា រជនកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ **មុទុកស្ស** សភាគភិក្ខូនំ ចីវរានិ និវាសេត្វា វា បារុបិត្វា វា រជនកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តត្រដ្ឋកបច្ចត្ថរណម្បិ តស្ស វដ្ដតិ។ បរិហរិតុំ បន ន វដ្ដតិ។ សភាគភិក្ខូនំ ចីវរម្បិ អន្តរន្តរា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ធុតង្គតេចីវរិកស្ស បន ចតុត្ថំ វត្តមានំ អំសកាសាវមេវ វដ្ដតិ។ តញ្ច ខោ វិត្ថារតោ វិទត្ថិ, ទីឃតោ តិហត្ថមេវ វដ្ដតិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ ចតុត្ថកចីវរំ សាទិតក្ខណេយេវ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, តេចីវរិកោ ភិក្ខុ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេន។ តេនស្ស បក្ខិនោ វិយ សមាទាយេវ គមនំ, អប្បសមារម្ភតា, វត្ថសន្និធិបរិវជ្ជនំ, សល្លហុកវុត្តិតា, អតិរេកចីវរលោលុប្បប្បហានំ, កប្បិយេ មត្តការិតាយ សល្លេខវុត្តិតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ ផលនិប្ផត្តីតិ ឯវមាទយោ គុណា សម្បជ្ជន្តីតិ។

អតិរេកវត្ថតណ្ហំ, បហាយ សន្និធិវិវជ្ជិតោ ធីរោ;
សន្តោសសុខរសញ្ញូ, តិចីវរធរោ ភវតិ យោគី។

តស្មា សបត្តចរណោ, បក្ខីវ សចីវរោវ យោគិវរោ;
សុខមនុវិចរិតុកាមោ, ចីវរនិយមេ រតឹ កយិរាតិ។

អយំ តេចីវរិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

៣. បិណ្ឌបាតិកង្គកថា

២៦. បិណ្ឌបាតិកង្គម្បិ “អតិរេកលាភំ បដិក្ខិបាមិ, បិណ្ឌបាតិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន បិណ្ឌបាតិកេន “សង្ឃភត្តំ, ឧទ្ទេសភត្តំ, និមន្តនភត្តំ, សលាកភត្តំ, បក្ខិកំ, ឧបោសថិកំ, បាដិបទិកំ, អាគន្តុកភត្តំ, គមិកភត្តំ, គិលានភត្តំ, គិលានុបដ្ឋាកភត្តំ, វិហារភត្តំ, ធុរភត្តំ, វារកភត្ត”ន្តិ ឯតានិ ចុទ្ទស ភត្តានិ ន សាទិតព្ពានិ។ សចេ បន “សង្ឃភត្តំ គណ្ហថា”តិអាទិនា នយេន អវត្វា “អម្ហាកំ គេហេ សង្ឃោ ភិក្ខំ គណ្ហាតុ, តុម្ហេបិ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ វត្វា ទិន្នានិ ហោន្តិ, តានិ សាទិតុំ វដ្ដន្តិ។ សង្ឃតោ និរាមិសសលាកាបិ វិហារេ បក្កភត្តម្បិ វដ្ដតិយេវាតិ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋោ** បុរតោបិ បច្ឆតោបិ អាហដភិក្ខំ គណ្ហតិ, បត្តទ្វារេ ឋត្វា បត្តំ គណ្ហន្តានម្បិ ទេតិ, បដិក្កមនំ អាហរិត្វា ទិន្នភិក្ខម្បិ គណ្ហតិ, តំ ទិវសំ បន និសីទិត្វា ភិក្ខំ ន គណ្ហតិ។ **មជ្ឈិមោ** តំ ទិវសំ និសីទិត្វាបិ គណ្ហតិ, ស្វាតនាយ បន នាធិវាសេតិ។ **មុទុកោ**ស្វាតនាយបិ បុនទិវសាយបិ ភិក្ខំ អធិវាសេតិ។ តេ ឧភោបិ សេរិវិហារសុខំ ន លភន្តិ, ឧក្កដ្ឋោវ លភតិ។ ឯកស្មឹ កិរ គាមេ អរិយវំសោ ហោតិ, ឧក្កដ្ឋោ ឥតរេ អាហ – “អាយាមាវុសោ, ធម្មសវនាយា”តិ។ តេសុ ឯកោ ឯកេនម្ហិ, ភន្តេ, មនុស្សេន និសីទាបិតោតិ អាហ។ អបរោ មយា, ភន្តេ, ស្វាតនាយ ឯកស្ស ភិក្ខា អធិវាសិតាតិ។ ឯវំ តេ ឧភោ បរិហីនា។ ឥតរោ បាតោវ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា គន្ត្វា ធម្មរសំ បដិសំវេទេសិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ សង្ឃភត្តាទិអតិរេកលាភំ សាទិតក្ខណេវ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, “បិណ្ឌិយាលោបភោជនំ និស្សាយ បព្ពជ្ជា”តិ (អ. និ. ៤.២៧; ឥតិវុ. ១០១) វចនតោ និស្សយានុរូបបដិបត្តិសព្ភាវោ, ទុតិយេ អរិយវំសេ បតិដ្ឋានំ, អបរាយត្តវុត្តិតា, “អប្បានិ ចេវ សុលភានិ ច តានិ ច អនវជ្ជានី”តិ ភគវតា សំវណ្ណិតបច្ចយតា, កោសជ្ជនិម្មទ្ទនតា, បរិសុទ្ធាជីវតា, សេខិយបដិបត្តិបូរណំ, អបរបោសិតា, បរានុគ្គហកិរិយា, មានប្បហានំ, រសតណ្ហានិវារណំ, គណភោជនបរម្បរភោជនចារិត្តសិក្ខាបទេហិ អនាបត្តិតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតា, សម្មាបដិបត្តិព្រូហនំ, បច្ឆិមជនតានុកម្បនន្តិ។

បិណ្ឌិយាលោបសន្តុដ្ឋោ, អបរាយត្តជីវិកោ;
បហីនាហារលោលុប្បោ, ហោតិ ចាតុទ្ទិសោ យតិ។

វិនោទយតិ កោសជ្ជំ, អាជីវស្ស វិសុជ្ឈតិ;
តស្មា ហិ នាតិមញ្ញេយ្យ, ភិក្ខាចរិយាយ សុមេធសោ។

ឯវរូបស្ស ហិ –

“បិណ្ឌបាតិកស្ស ភិក្ខុនោ,
អត្តភរស្ស អនញ្ញបោសិនោ;
ទេវាបិ បិហយន្តិ តាទិនោ,
នោ ចេ លាភសិលោកនិស្សិតោ”តិ។

អយំ បិណ្ឌបាតិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

៤. សបទានចារិកង្គកថា

២៧. សបទានចារិកង្គម្បិ “លោលុប្បចារំ បដិក្ខិបាមិ, សបទានចារិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន សបទានចារិកេន គាមទ្វារេ ឋត្វា បរិស្សយាភាវោ សល្លក្ខេតព្ពោ។ យស្សា រច្ឆាយ វា គាមេ វា បរិស្សយោ ហោតិ, តំ បហាយ អញ្ញត្ថ ចរិតុំ វដ្ដតិ។ យស្មិំ ឃរទ្វារេ វា រច្ឆាយ វា គាមេ វា កិញ្ចិ ន លភតិ, អគាមសញ្ញំ កត្វា គន្តព្ពំ។ យត្ថ កិញ្ចិ លភតិ, តំ បហាយ គន្តុំ ន វដ្ដតិ។ ឥមិនា ច ភិក្ខុនា កាលតរំ បវិសិតព្ពំ, ឯវញ្ហិ អផាសុកដ្ឋានំ បហាយ អញ្ញត្ថ គន្តុំ សក្ខិស្សតិ។ សចេ បនស្ស វិហារេ ទានំ ទេន្តា អន្តរាមគ្គេ វា អាគច្ឆន្តា មនុស្សា បត្តំ គហេត្វា បិណ្ឌបាតំ ទេន្តិ វដ្ដតិ។ ឥមិនា ច មគ្គំ គច្ឆន្តេនាបិ ភិក្ខាចារវេលាយំ សម្បត្តគាមំ អនតិក្កមិត្វា ចរិតព្ពមេវ។ តត្ថ អលភិត្វា វា ថោកំ លភិត្វា វា គាមបដិបាដិយា ចរិតព្ពន្តិ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋោ** បុរតោ អាហដភិក្ខម្បិ បច្ឆតោ អាហដភិក្ខម្បិ បដិក្កមនំ អាហរិត្វា ទិយ្យមានម្បិ ន គណ្ហតិ, បត្តទ្វារេ បន បត្តំ វិស្សជ្ជេតិ ។ ឥមស្មិញ្ហិ ធុតង្គេ មហាកស្សបត្ថេរេន សទិសោ នាម នត្ថិ។ តស្សាបិ បត្តវិស្សដ្ឋដ្ឋានមេវ បញ្ញាយតិ។ **មជ្ឈិមោ** បុរតោ វា បច្ឆតោ វា អាហដម្បិ បដិក្កមនំ អាហដម្បិ គណ្ហតិ, បត្តទ្វារេបិ បត្តំ វិស្សជ្ជេតិ, ន បន ភិក្ខំ អាគមយមានោ និសីទតិ។ ឯវំ សោ ឧក្កដ្ឋបិណ្ឌបាតិកស្ស អនុលោមេតិ។ **មុទុកោ** តំ ទិវសំ និសីទិត្វា អាគមេតិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ លោលុប្បចារេ ឧប្បន្នមត្តេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, កុលេសុ និច្ចនវកតា, ចន្ទូបមតា, កុលមច្ឆេរប្បហានំ, សមានុកម្បិតា, កុលូបកាទីនវាភាវោ, អវ្ហានានភិនន្ទនា, អភិហារេន អនត្ថិកតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

ចន្ទូបមោ និច្ចនវោ កុលេសុ,
អមច្ឆរី សព្ពសមានុកម្បោ;
កុលូបកាទីនវវិប្បមុត្តោ,
ហោតីធ ភិក្ខុ សបទានចារី។

លោលុប្បចារញ្ច បហាយ តស្មា,
ឱក្ខិត្តចក្ខុ យុគមត្តទស្សី;
អាកង្ខមានោ ភុវិ សេរិចារំ,
ចរេយ្យ ធីរោ សបទានចារន្តិ។

អយំ សបទានចារិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

៥. ឯកាសនិកង្គកថា

២៨. ឯកាសនិកង្គម្បិ “នានាសនភោជនំ បដិក្ខិបាមិ, ឯកាសនិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន ឯកាសនិកេន អាសនសាលាយំ និសីទន្តេន ថេរាសនេ អនិសីទិត្វា “ឥទំ មយ្ហំ បាបុណិស្សតី”តិ បតិរូបំ អាសនំ សល្លក្ខេត្វា និសីទិតព្ពំ។ សចស្ស វិប្បកតេ ភោជនេ អាចរិយោ វា ឧបជ្ឈាយោ វា អាគច្ឆតិ, ឧដ្ឋាយ វត្តំ កាតុំ វដ្ដតិ។ តិបិដកចូឡាភយត្ថេរោ បនាហ “អាសនំ វា រក្ខេយ្យ ភោជនំ វា, អយញ្ច វិប្បកតភោជនោ, តស្មា វត្តំ ករោតុ, ភោជនំ បន មា ភុញ្ជតូ”តិ។ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋោ** អប្បំ វា ហោតុ ពហុំ វា, យម្ហិ ភោជនេ ហត្ថំ ឱតារេតិ, តតោ អញ្ញំ គណ្ហិតុំ ន លភតិ។ សចេបិ មនុស្សា “ថេរេន ន កិញ្ចិ ភុត្ត”ន្តិ សប្បិអាទីនិ អាហរន្តិ, ភេសជ្ជត្ថមេវ វដ្ដន្តិ, ន អាហារត្ថំ។ **មជ្ឈិមោ** យាវ បត្តេ ភត្តំ ន ខីយតិ, តាវ អញ្ញំ គណ្ហិតុំ លភតិ។ អយញ្ហិ ភោជនបរិយន្តិកោ នាម ហោតិ។ **មុទុកោ** យាវ អាសនា ន វុដ្ឋាតិ តាវ ភុញ្ជិតុំ លភតិ។ សោ ហិ ឧទកបរិ

យន្តិកោ វា ហោតិ យាវ បត្តធោវនំ ន គណ្ហាតិ តាវ ភុញ្ជនតោ, អាសនបរិយន្តិកោ វា យាវ ន វុដ្ឋាតិ តាវ ភុញ្ជនតោ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ នានាសនភោជនំ ភុត្តក្ខណេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, អប្បាពាធតា, អប្បាតង្កតា, លហុដ្ឋានំ, ពលំ, ផាសុវិហារោ, អនតិរិត្តបច្ចយា អនាបត្តិ, រសតណ្ហាវិនោទនំ អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

ឯកាសនភោជនេ រតំ,
ន យតិំ ភោជនបច្ចយា រុជា;
វិសហន្តិ រសេ អលោលុបោ,
បរិហាបេតិ ន កម្មមត្តនោ។

ឥតិ ផាសុវិហារការណេ,
សុចិសល្លេខរតូបសេវិតេ;
ជនយេថ វិសុទ្ធមានសោ,
រតិមេកាសនភោជនេ យតីតិ។

អយំ ឯកាសនិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

៦. បត្តបិណ្ឌិកង្គកថា

២៩. បត្តបិណ្ឌិកង្គម្បិ “ទុតិយកភាជនំ បដិក្ខិបាមិ, បត្តបិណ្ឌិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន បត្តបិណ្ឌិកេន យាគុបានកាលេ ភាជនេ ឋបេត្វា ព្យញ្ជនេ លទ្ធេ ព្យញ្ជនំ វា បឋមំ ខាទិតព្ពំ, យាគុ វា បាតព្ពា។ សចេ បន យាគុយំ បក្ខិបតិ, បូតិមច្ឆកាទិម្ហិ ព្យញ្ជនេ បក្ខិត្តេ យាគុ បដិកូលា ហោតិ, អប្បដិកូលមេវ ច កត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ តស្មា តថារូបំ ព្យញ្ជនំ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ។ យំ បន មធុសក្ករាទិកំ អប្បដិកូលំ ហោតិ, តំ បក្ខិបិតព្ពំ។ គណ្ហន្តេន ច បមាណយុត្តមេវ គណ្ហិតព្ពំ។ អាមកសាកំ ហត្ថេន គហេត្វា ខាទិតុំ វដ្ដតិ។ តថា បន អកត្វា បត្តេយេវ បក្ខិបិតព្ពំ។ ទុតិយកភាជនស្ស បន បដិក្ខិត្តត្តា អញ្ញំ រុក្ខបណ្ណម្បិ ន វដ្ដតីតិ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋស្ស** អញ្ញត្រ ឧច្ឆុខាទនកាលា កចវរម្បិ ឆឌ្ឌេតុំ ន វដ្ដតិ។ ឱទនបិណ្ឌមច្ឆមំសបូវេបិ ភិន្ទិត្វា ខាទិតុំ ន វដ្ដតិ។ **មជ្ឈិមស្ស** ឯកេន ហត្ថេន ភិន្ទិត្វា ខាទិតុំ វដ្ដតិ, ហត្ថយោគី នាមេស។ **មុទុកោ** បន បត្តយោគី នាម ហោតិ, តស្ស យំ សក្កា ហោតិ បត្តេ បក្ខិបិតុំ, តំ សព្ពំ ហត្ថេន វា ទន្តេហិ វា ភិន្ទិត្វា ខាទិតុំ វដ្ដតិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ ទុតិយកភាជនំ សាទិតក្ខណេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, នានារសតណ្ហាវិនោទនំ។ អត្រិច្ឆតាយ បហានំ, អាហារេ បយោជនមត្តទស្សិតា, ថាលកាទិបរិហរណខេទាភាវោ, អវិក្ខិត្តភោជិតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

នានាភាជនវិក្ខេបំ, ហិត្វា ឱក្ខិត្តលោចនោ;
ខណន្តោ វិយ មូលានិ, រសតណ្ហាយ សុព្ពតោ។

សរូបំ វិយ សន្តុដ្ឋិំ, ធារយន្តោ សុមានសោ;
បរិភុញ្ជេយ្យ អាហារំ, កោ អញ្ញោ បត្តបិណ្ឌិកោតិ។

អយំ បត្តបិណ្ឌិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

៧. ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គកថា

៣០. ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គម្បិ “អតិរិត្តភោជនំ បដិក្ខិបាមិ, ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន ខលុបច្ឆាភត្តិកេន បវារេត្វា បុន ភោជនំ កប្បិយំ ការេត្វា ន ភុញ្ជិតព្ពំ។ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋោ** យស្មា បឋមបិណ្ឌេ បវារណា នាម នត្ថិ, តស្មិំ បន អជ្ឈោហរិយមានេ អញ្ញំ បដិក្ខិបតោ ហោតិ, តស្មា ឯវំ បវារិតោ បឋមបិណ្ឌំ អជ្ឈោហរិត្វា ទុតិយបិណ្ឌំ ន ភុញ្ជតិ។ **មជ្ឈិមោ** យស្មិំ ភោជនេ បវារិតោ, តទេវ ភុញ្ជតិ។ **មុទុកោ** បន យាវ អាសនា ន វុដ្ឋាតិ តាវ ភុញ្ជតិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ បវារិតានំ កប្បិយំ ការាបេត្វា ភុត្តក្ខណេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, អនតិរិត្តភោជនាបត្តិយា ទូរភាវោ, ឱទរិកត្តាភាវោ, និរាមិសសន្និធិតា, បុន បរិយេសនាយ អភាវោ, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

> បរិយេសនាយ ខេទំ, ន យាតិ ន ករោតិ សន្និធិំ ធីរោ;
> ឱទរិកត្តំ បជហតិ, ខលុបច្ឆាភត្តិកោ យោគី។
>
> តស្មា សុគតបសត្ថំ, សន្តោសគុណាទិវុឌ្ឍិសញ្ជននំ;
> ទោសេ វិធុនិតុកាមោ, ភជេយ្យ យោគី ធុតង្គមិទន្តិ។

អយំ ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

៨. អារញ្ញិកង្គកថា

៣១. អារញ្ញិកង្គម្បិ “គាមន្តសេនាសនំ បដិក្ខិបាមិ, អារញ្ញិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន អារញ្ញិកេន គាមន្តសេនាសនំ បហាយ អរញ្ញេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ។ តត្ថ សទ្ធិំ ឧបចារេន គាមោយេវ **គាមន្តសេនាសនំ**។

គាមោ នាម យោ កោចិ ឯកកុដិកោ វា អនេកកុដិកោ វា បរិក្ខិត្តោ វា អបរិក្ខិត្តោ វា សមនុស្សោ វា អមនុស្សោ វា អន្តមសោ អតិរេកចាតុមាសនិវិដ្ឋោ យោ កោចិ សត្ថោបិ។

គាមូបចារោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស សចេ អនុរាធបុរស្សេវ ទ្វេ ឥន្ទខីលា ហោន្តិ, អព្ភន្តរិមេ ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ។ តស្ស លក្ខណំ យថា តរុណមនុស្សា អត្តនោ ពលំ ទស្សេន្តា ពាហំ បសារេត្វា លេឌ្ឌុំ ខិបន្តិ, ឯវំ ខិត្តស្ស លេឌ្ឌុស្ស បតនដ្ឋានព្ភន្តរន្តិ វិនយធរា។ សុត្តន្តិកា បន កាកនិវារណនិយមេន ខិត្តស្សាតិ វទន្តិ។ អបរិក្ខិត្តគាមេ យំ សព្ពបច្ឆិមស្ស ឃរស្ស ទ្វារេ ឋិតោ មាតុគាមោ ភាជនេន ឧទកំ ឆឌ្ឌេតិ, តស្ស បតនដ្ឋានំ ឃរូបចារោ។ តតោ វុត្តនយេន ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោ គាមោ, ទុតិយោ គាមូបចារោ។

អរញ្ញំ បន វិនយបរិយាយេ តាវ “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ (បារា. ៩២) វុត្តំ។ អភិធម្មបរិយាយេ “និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា, សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ (វិភ. ៥២៩) វុត្តំ។ ឥមស្មិំ បន សុត្តន្តិកបរិយាយេ “អារញ្ញកំ នាម សេនាសនំ បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិម”ន្តិ ឥទំ លក្ខណំ។ តំ អារោបិតេន អាចរិយធនុនា បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលតោ អបរិក្ខិត្តស្ស បឋមលេឌ្ឌុបាតតោ បដ្ឋាយ យាវ វិហារបរិក្ខេបា មិនិត្វា វវត្ថបេតព្ពំ។

សចេ បន វិហារោ អបរិក្ខិត្តោ ហោតិ, យំ សព្ពបឋមំ សេនាសនំ វា ភត្តសាលា វា ធុវសន្និបាតដ្ឋានំ វា ពោធិ វា ចេតិយំ វា ទូរេ ចេបិ សេនាសនតោ ហោតិ, តំ បរិច្ឆេទំ កត្វា មិនិតព្ពន្តិ **វិនយដ្ឋកថាសុ** វុត្តំ។ **មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ** បន វិហារស្សបិ គាមស្សេវ ឧបចារំ នីហរិត្វា ឧភិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អន្តរា មិនិតព្ពន្តិ វុត្តំ។ ឥទមេត្ថ បមាណំ។

សចេបិ អាសន្នេ គាមោ ហោតិ, វិហារេ ឋិតេហិ មានុសកានំ សទ្ទោ សុយ្យតិ, បព្ពតនទីអាទីហិ បន អន្តរិតត្តា ន សក្កា ឧជុំ គន្តុំ។ យោ តស្ស បកតិមគ្គោ ហោតិ, សចេបិ នាវាយ សញ្ចរិតព្ពោ, តេន មគ្គេន បញ្ចធនុសតិកំ គហេតព្ពំ។ យោ បន អាសន្នគាមស្ស អង្គសម្បាទនត្ថំ តតោ តតោ មគ្គំ បិទហតិ, អយំ ធុតង្គចោរោ ហោតិ។

សចេ បន អារញ្ញិកស្ស ភិក្ខុនោ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា គិលានោ ហោតិ, តេន អរញ្ញេ សប្បាយំ អលភន្តេន គាមន្តសេនាសនំ នេត្វា ឧបដ្ឋាតព្ពោ។ កាលស្សេវ បន និក្ខមិត្វា អង្គយុត្តដ្ឋានេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ។ សចេ អរុណុដ្ឋានវេលាយំ តេសំ អាពាធោ វឌ្ឍតិ, តេសំយេវ កិច្ចំ កាតព្ពំ។ ន ធុតង្គសុទ្ធិកេន ភវិតព្ពន្តិ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋេន** សព្ពកាលំ អរញ្ញេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ។ **មជ្ឈិមោ** ចត្តារោ វស្សិកេ មាសេ គាមន្តេ វសិតុំ លភតិ។ **មុទុកោ** ហេមន្តិកេបិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ យថា បរិច្ឆិន្នេ កាលេ អរញ្ញតោ អាគន្ត្វា គាមន្តសេនាសនេ ធម្មស្សវនំ សុណន្តានំ អរុណេ ឧដ្ឋិតេបិ ធុតង្គំ ន ភិជ្ជតិ។ សុត្វា គច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គេ ឧដ្ឋិតេបិ ន ភិជ្ជតិ។ សចេ បន ឧដ្ឋិតេបិ ធម្មកថិកេ មុហុត្តំ និបជ្ជិត្វា គមិស្សាមាតិ និទ្ទាយន្តានំ អរុណំ ឧដ្ឋហតិ, អត្តនោ វា រុចិយា គាមន្តសេនាសនេ អរុណំ ឧដ្ឋបេន្តិ, ធុតង្គំ ភិជ្ជតីតិ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, អារញ្ញិកោ ភិក្ខុ អរញ្ញសញ្ញំ មនសិករោន្តោ ភព្ពោ អលទ្ធំ វា សមាធិំ បដិលទ្ធុំ លទ្ធំ វា រក្ខិតុំ, សត្ថាបិស្ស អត្តមនោ ហោតិ។ យថាហ – “តេនាហំ, នាគិត, តស្ស ភិក្ខុនោ អត្តមនោ ហោមិ អរញ្ញវិហារេនា”តិ (អ. និ. ៦.៤២; ៨.៨៦)។ បន្តសេនាសនវាសិនោ ចស្ស អសប្បាយរូបាទយោ ចិត្តំ ន វិក្ខិបន្តិ, វិគតសន្តាសោ ហោតិ, ជីវិតនិកន្តិំ ជហតិ, បវិវេកសុខរសំ អស្សាទេតិ, បំសុកូលិកាទិភាវោបិ ចស្ស បតិរូបោ ហោតីតិ។

បវិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ, បន្តសេនាសនេ រតោ;
អារាធយន្តោ នាថស្ស, វនវាសេន មានសំ។

ឯកោ អរញ្ញេ និវសំ, យំ សុខំ លភតេ យតិ;
រសំ តស្ស ន វិន្ទន្តិ, អបិ ទេវា សឥន្ទកា។

បំសុកូលញ្ច ឯសោវ, កវចំ វិយ ធារយំ;
អរញ្ញសង្គាមគតោ, អវសេសធុតាយុធោ។

សមត្ថោ នចិរស្សេវ, ជេតុំ មារំ សវាហិនិំ;
តស្មា អរញ្ញវាសម្ហិ, រតិំ កយិរាថ បណ្ឌិតោតិ។

អយំ អារញ្ញិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

៩. រុក្ខមូលិកង្គកថា

៣២. រុក្ខមូលិកង្គម្បិ “ឆន្នំ បដិក្ខិបាមិ, រុក្ខមូលិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន រុក្ខមូលិកេន សីមន្តរិករុក្ខំ, ចេតិយរុក្ខំ, និយ្យាសរុក្ខំ, ផលរុក្ខំ, វគ្គុលិរុក្ខំ, សុសិររុក្ខំ, វិហារមជ្ឈេ ឋិតរុក្ខន្តិ ឥមេ រុក្ខេ វិវជ្ជេត្វា វិហារបច្ចន្តេ ឋិតរុក្ខោ គហេតព្ពោតិ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋោ** យថារុចិតំ រុក្ខំ គហេត្វា បដិជគ្គាបេតុំ ន លភតិ។ បាទេន បណ្ណសដំ អបនេត្វា វសិតព្ពំ។ **មជ្ឈិមោ** តំ ឋានំ សម្បត្តេហិយេវ បដិជគ្គាបេតុំ លភតិ។ **មុទុកេន** អារាមិកសមណុទ្ទេសេ បក្កោសិត្វា សោធាបេត្វា សមំ ការាបេត្វា វាលុកំ ឱកិរាបេត្វា បាការបរិក្ខេបំ ការាបេត្វា ទ្វារំ យោជាបេត្វា វសិតព្ពំ។ មហទិវសេ បន រុក្ខមូលិកេន តត្ថ អនិសីទិត្វា អញ្ញត្ថ បដិច្ឆន្នេ ឋានេ និសីទិតព្ពំ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ ឆន្នេ វាសំ កប្បិតក្ខណេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ ជានិត្វា ឆន្នេ អរុណំ ឧដ្ឋាបិតមត្តេតិ **អង្គុត្តរភាណកា**។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, រុក្ខមូលសេនាសនំ និស្សាយ បព្ពជ្ជាតិ (មហាវ. ១២៨) វចនតោ និស្សយានុរូបបដិបត្តិសព្ភាវោ, អប្បានិ ចេវ សុលភានិ ច តានិ ច អនវជ្ជានីតិ (អ. និ. ៤.២៧; ឥតិវុ. ១០១) ភគវតា សំវណ្ណិតបច្ចយតា, អភិណ្ហំ តរុបណ្ណវិការទស្សនេន អនិច្ចសញ្ញាសមុដ្ឋាបនតា, សេនាសនមច្ឆេរកម្មារាមតានំ អភាវោ, ទេវតាហិ សហវាសិតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

វណ្ណិតោ ពុទ្ធសេដ្ឋេន, និស្សយោតិ ច ភាសិតោ;
និវាសោ បវិវិត្តស្ស, រុក្ខមូលសមោ កុតោ។

អាវាសមច្ឆេរហរេ, ទេវតា បរិបាលិតេ;
បវិវិត្តេ វសន្តោ ហិ, រុក្ខមូលម្ហិ សុព្ពតោ។

អភិរត្តានិ នីលានិ, បណ្ឌូនិ បតិតានិ ច;
បស្សន្តោ តរុបណ្ណានិ, និច្ចសញ្ញំ បនូទតិ។

តស្មា ហិ ពុទ្ធទាយជ្ជំ, ភាវនាភិរតាលយំ;
វិវិត្តំ នាតិមញ្ញេយ្យ, រុក្ខមូលំ វិចក្ខណោតិ។

អយំ រុក្ខមូលិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

១០. អព្ភោកាសិកង្គកថា

៣៣. អព្ភោកាសិកង្គម្បិ “ឆន្នញ្ច រុក្ខមូលញ្ច បដិក្ខិបាមិ, អព្ភោកាសិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តស្ស បន អព្ភោកាសិកស្ស ធម្មស្សវនាយ វា ឧបោសថត្ថាយ វា ឧបោសថាគារំ បវិសិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បវិដ្ឋស្ស ទេវោ វស្សតិ, ទេវេ វស្សមានេ អនិក្ខមិត្វា វស្សូបរមេ និក្ខមិតព្ពំ។ ភោជនសាលំ វា អគ្គិសាលំ វា បវិសិត្វា វត្តំ កាតុំ, ភោជនសាលាយ ថេរេ ភិក្ខូ ភត្តេន អាបុច្ឆិតុំ, ឧទ្ទិសន្តេន វា ឧទ្ទិសាបេន្តេន វា ឆន្នំ បវិសិតុំ, ពហិ ទុន្និក្ខិត្តានិ មញ្ចបីឋាទីនិ អន្តោ បវេសេតុញ្ច វដ្ដតិ។ សចេ មគ្គំ គច្ឆន្តេន វុឌ្ឍតរានំ បរិក្ខារោ គហិតោ ហោតិ, ទេវេ វស្សន្តេ មគ្គមជ្ឈេ ឋិតំ សាលំ បវិសិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ ន កិញ្ចិ គហិតំ ហោតិ, សាលាយ ឋស្សាមីតិ វេគេន គន្តុំ ន វដ្ដតិ។ បកតិគតិយា គន្ត្វា បវិដ្ឋេន បន យាវ វស្សូបរមា ឋត្វា គន្តព្ពន្តិ ឥទមស្ស **វិធានំ។ រុក្ខមូលិកស្សា**បិ ឯសេវ នយោ។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋស្ស** រុក្ខំ វា បព្ពតំ វា គេហំ វា ឧបនិស្សាយ វសិតុំ ន វដ្ដតិ។ អព្ភោកាសេយេវ ចីវរកុដឹ កត្វា វសិតព្ពំ។ **មជ្ឈិមស្ស** រុក្ខបព្ពតគេហានិ ឧបនិស្សាយ អន្តោ អប្បវិសិត្វា វសិតុំ វដ្ដតិ។ **មុទុកស្ស** អច្ឆន្នមរិយាទំ បព្ភារម្បិ សាខាមណ្ឌបោបិ បីឋបដោបិ ខេត្តរក្ខកាទីហិ ឆឌ្ឌិតា តត្រដ្ឋកកុដិកាបិ វដ្ដតីតិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ វាសត្ថាយ ឆន្នំ វា រុក្ខមូលំ វា បវិដ្ឋក្ខណេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ ជានិត្វា តត្ថ អរុណំ ឧដ្ឋាបិតមត្តេតិ អង្គុត្តរភាណកា។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, អាវាសបលិពោធុបច្ឆេទោ, ថិនមិទ្ធបនូទនំ, “មិគា វិយ អសង្គចារិនោ, អនិកេតា វិហរន្តិ ភិក្ខវោ”តិ (សំ. និ. ១.២២៤) បសំសាយ អនុរូបតា, និស្សង្គតា, ចាតុទ្ទិសតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

អនគារិយភាវស្ស , អនុរូបេ អទុល្លភេ;
តារាមណិវិតានម្ហិ, ចន្ទទីបប្បភាសិតេ។

អព្ភោកាសេ វសំ ភិក្ខុ, មិគភូតេន ចេតសា;

ចិនមិទ្ធំ វិនោទេត្វា, ភាវនារាមតំ សិតោ។

បវិវេករសស្សាទំ, នចិរស្សេវ វិន្ទតិ;
យស្មា តស្មា ហិ សប្បញ្ញោ, អព្ភោកាសរតោ សិយាតិ។

អយំ អព្ភោកាសិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

១១. សោសានិកង្គកថា

៣៤. សោសានិកង្គម្បិ “ន សុសានំ បដិក្ខិបាមិ, សោសានិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន សោសានិកេន យំ មនុស្សា គាមំ និវេសន្តា “ឥទំ សុសាន”ន្តិ វវត្ថបេន្តិ, ន តត្ថ វសិតព្ពំ។ ន ហិ មតសរីរេ អជ្ឈាបិតេ តំ សុសានំ នាម ហោតិ, ឈាបិតកាលតោ បន បដ្ឋាយ សចេបិ ទ្វាទសវស្សានិ ឆឌ្ឌិតំ, តំ សុសានមេវ។

តស្មិំ បន វសន្តេន ចង្កមមណ្ឌបាទីនិ ការេត្វា មញ្ចបីឋំ បញ្ញបេត្វា បានីយបរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេត្វា ធម្មំ វាចេន្តេន ន វសិតព្ពំ។ គរុកំ ហិ ឥទំ ធុតង្គំ, តស្មា ឧប្បន្នបរិស្សយវិឃាតត្ថាយ សង្ឃត្ថេរំ វា រាជយុត្តកំ វា ជានាបេត្វា អប្បមត្តេន វសិតព្ពំ។ ចង្កមន្តេន អទ្ធក្ខិកេន អាឡាហនំ ឱលោកេន្តេន ចង្កមិតព្ពំ។

សុសានំ គច្ឆន្តេនាបិ មហាបថា ឧក្កម្ម ឧប្បថមគ្គេន គន្តព្ពំ។ ទិវាយេវ អារម្មណំ វវត្ថបេតព្ពំ។ ឯវញ្ហិស្ស តំ រត្តិំ ភយានកំ ន ភវិស្សតិ, អមនុស្សា រត្តិំ វិរវិត្វា វិរវិត្វា អាហិណ្ឌន្តាបិ ន កេនចិ បហរិតព្ពា។ ឯកទិវសម្បិ សុសានំ អគន្តុំ ន វដ្ដតិ។ មជ្ឈិមយាមំ សុសានេ ខេបេត្វា បច្ឆិមយាមេ បដិក្កមិតុំ វដ្ដតីតិ អង្គុត្តរភាណកា។ អមនុស្សានំ បិយំ តិលបិដ្ឋមាសភត្តមច្ឆមំសខីរតេលគុឡាទិខជ្ជភោជ្ជំ ន សេវិតព្ពំ។ កុលគេហំ ន បវិសិតព្ពន្តិ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋេន** យត្ថ ធុវឌាហធុវកុណបធុវរោទនានិ អត្ថិ, តត្ថេវ វសិតព្ពំ។ **មជ្ឈិមស្ស** តីសុ ឯកស្មិម្បិ សតិ វដ្ដតិ។ **មុទុកស្ស** វុត្តនយេន សុសានលក្ខណំ បត្តមត្តេ វដ្ដតិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ ន សុសានម្ហិ វាសំ កប្បនេន ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ សុសានំ អគតទិវសេតិ អង្គុត្តរភាណកា។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ មរណស្សតិបដិលាភោ, អប្បមាទវិហារិតា, អសុភនិមិត្តាធិគមោ, កាមរាគវិនោទនំ, អភិណ្ហំ កាយសភាវទស្សនំ, សំវេគពហុលតា អារោគ្យមទាទិប្បហានំ, ភយភេរវសហនតា, អមនុស្សានំ គរុភាវនីយតា, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

សោសានិកញ្ហិ មរណានុសតិប្បភាវា,
និទ្ទាគតម្បិ ន ផុសន្តិ បមាទទោសា;
សម្បស្សតោ ច កុណបានិ ពហូនិ តស្ស,
កាមានុភាវវសគម្បិ ន ហោតិ ចិត្តំ។

សំវេគមេតិ វិបុលំ ន មទំ ឧបេតិ,
សម្មា អថោ ឃដតិ និព្ពុតិមេសមានោ;
សោសានិកង្គមិតិនេកគុណាវហត្តា,
និព្ពាននិន្នហទយេន និសេវិតព្ពន្តិ។

អយំ សោសានិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

១២. យថាសន្ថតិកង្គកថា

៣៥. យថាសន្ថតិកង្គម្បិ "សេនាសនលោលុប្បំ បដិក្ខិបាមិ, យថាសន្ថតិកង្គំ សមាទិយាមី"តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន យថាសន្ថតិកេន យទស្ស សេនាសនំ "ឥទំ តុយ្ហំ បាបុណាតី"តិ គាហិតំ ហោតិ, តេនេវ តុដ្ឋព្ពំ, ន អញ្ញោ ឧដ្ឋាបេតព្ពោ។ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋោ** អត្តនោ បត្តសេនាសនំ ទូរេតិ វា អច្ចាសន្នេតិ វា អមនុស្សទីឃជាតិកាទីហិ ឧបទ្ទុតន្តិ វា ឧណ្ហន្តិ វា សីតលន្តិ វា បុច្ឆិតុំ ន លភតិ។ **មជ្ឈិមោ** បុច្ឆិតុំ លភតិ។ គន្ត្វា បន ឱលោកេតុំ ន លភតិ។ **មុទុកោ** គន្ត្វា ឱលោកេត្វា សចស្ស តំ ន រុច្ចតិ, អញ្ញំ គហេតុំ លភតិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ សេនាសនលោលុប្បេ ឧប្បន្នមត្តេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតីតិ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, "យំ លទ្ធំ តេន តុដ្ឋព្ព"ន្តិ (ជា. ១.១.១៣៦; បាចិ. ៧៩៣) វុត្តោវាទករណំ, សព្រហ្មចារីនំ ហិតេសិតា, ហីនបណីតវិកប្បបរិច្ចាគោ, អនុរោធវិរោធប្បហានំ, អត្រិច្ឆតាយ ទ្វារបិទហនំ, អប្បិច្ឆតាទីនំ អនុលោមវុត្តិតាតិ។

> យំ លទ្ធំ តេន សន្តុដ្ឋោ, យថាសន្ថតិកោ យតិ;
> និព្ពិកប្បោ សុខំ សេតិ, តិណសន្ថរកេសុបិ។
>
> ន សោ រជ្ជតិ សេដ្ឋម្ហិ, ហីនំ លទ្ធា ន កុប្បតិ;
> សព្រហ្មចារិនវកេ, ហិតេន អនុកម្បតិ។
>
> តស្មា អរិយសតាចិណ្ណំ, មុនិបុង្គវវណ្ណិតំ;
> អនុយុញ្ជេថ មេធាវី, យថាសន្ថតរាមតន្តិ។

អយំ យថាសន្ថតិកង្គេ សមាទានវិធានប្បភេទភេទានិសំសវណ្ណនា។

១៣. នេសជ្ជិកង្គកថា

៣៦. នេសជ្ជិកង្គម្បិ "សេយ្យំ បដិក្ខិបាមិ, នេសជ្ជិកង្គំ សមាទិយាមី"តិ ឥមេសំ អញ្ញតរវចនេន សមាទិន្នំ ហោតិ។

តេន បន នេសជ្ជិកេន រត្តិយា តីសុ យាមេសុ ឯកំ យាមំ ឧដ្ឋាយ ចង្កមិតព្ពំ។ ឥរិយាបថេសុ ហិ និបជ្ជិតុមេវ ន វដ្ដតិ។ ឥទមស្ស **វិធានំ**។

បភេទតោ បន អយម្បិ តិវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋស្ស** នេវ អបស្សេនំ, ន ទុស្សបល្លត្ថិកា, ន អាយោគបដ្ដោ វដ្ដតិ។ **មជ្ឈិមស្ស** ឥមេសុ តីសុ យំកិញ្ចិ វដ្ដតិ។ **មុទុកស្ស** អបស្សេនម្បិ ទុស្សបល្លត្ថិកាបិ អាយោគបដ្ដោបិ ពិព្ពោហនម្បិ បញ្ចង្គោបិ សត្តង្គោបិ វដ្ដតិ។ បញ្ចង្គោ បន បិដ្ឋិអបស្សយេន សទ្ធឹ កតោ។ សត្តង្គោ នាម បិដ្ឋិអបស្សយេន ច ឧភតោបស្សេសុ អបស្សយេហិ ច សទ្ធឹ កតោ។ តំ កិរ មិឡាភយត្ថេរស្ស អកំសុ។ ថេរោ អនាគាមី ហុត្វា បរិនិព្ពាយិ។

ឥមេសំ បន តិណ្ណម្បិ សេយ្យំ កប្បិតមត្តេ ធុតង្គំ ភិជ្ជតិ។ អយមេត្ថ **ភេទោ**។

អយំ បនានិសំសោ, "សេយ្យសុខំ បស្សសុខំ មិទ្ធសុខំ អនុយុត្តោ វិហរតី"តិ (ទី. និ. ៣.៣២០; ម. និ. ១.១៨៦) វុត្តស្ស ចេតសោ វិនិពន្ធស្ស ឧបច្ឆេទនំ, សព្ពកម្មដ្ឋានានុយោគសប្បាយតា, បាសាទិកឥរិយាបថតា, វីរិយារម្ភានុកូលតា, សម្មាបដិបត្តិយា អនុព្រូហនន្តិ។

> អាភុជិត្វាន បល្លង្កំ, បណិធាយ ឧជុំ តនុំ;
> និសីទន្តោ វិកម្បេតិ, មារស្ស ហទយំ យតិ។
>
> សេយ្យសុខំ មិទ្ធសុខំ, ហិត្វា អារទ្ធវីរិយោ;

និសជ្ជាភិរតោ ភិក្ខុ, សោភយន្តោ តបោវនំ។

និរាមិសំ បីតិសុខំ, យស្មា សមធិគច្ឆតិ;
តស្មា សមនុយុញ្ជេយ្យ, ធីរោ នេសជ្ជិកំ វតន្តិ។

អយំ នេសជ្ជិកង្គេ សមាទាន វិធានប្បភេទ ភេទានិសំសវណ្ណនា។

ធុតង្គបកិណ្ណកកថា

៣៧. ឥទានិ –

កុសលត្តិកតោ ចេវ, ធុតាទីនំ វិភាគតោ;
សមាសព្យាសតោ ចាបិ, វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោតិ។ –

ឥមិស្សា គាថាយ វសេន វណ្ណនា ហោតិ។

តត្ថ **កុសលត្តិកតោ**តិ សព្ពានេវ ហិ ធុតង្គានិ សេក្ខបុថុជ្ជនខីណាសវានំ វសេន សិយា កុសលានិ, សិយា អព្យាកតានិ, នត្ថិ ធុតង្គំ អកុសលន្តិ។

យោ បន វទេយ្យ “បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អារញ្ញិកោ ហោតីតិ អាទិវចនតោ (អ. និ. ៥.១៨១; បរិ. ៣២៥) អកុសលម្បិ ធុតង្គ”ន្តិ។ សោ វត្តព្ពោ – ន មយំ “អកុសលចិត្តេន អរញ្ញេ ន វសតី”តិ វទាម។ យស្ស ហិ អរញ្ញេ និវាសោ, សោ អារញ្ញិកោ។ សោ ច បាបិច្ឆោ វា ភវេយ្យ អប្បិច្ឆោ វា។ ឥមានិ បន តេន តេន សមាទានេន ធុតកិលេសត្តា ធុតស្ស ភិក្ខុនោ អង្គានិ, កិលេសធុននតោ វា ធុតន្តិ លទ្ធវោហារំ ញាណំ អង្គមេតេសន្តិ ធុតង្គានិ។ អថ វា ធុតានិ ច តានិ បដិបក្ខនិទ្ធុននតោ អង្គានិ ច បដិបត្តិយាតិបិ ធុតង្គានីតិ វុត្តំ។ ន ច អកុសលេន កោចិ ធុតោ នាម ហោតិ, យស្សេតានិ អង្គានិ ភវេយ្យុំ, ន ច អកុសលំ កិញ្ចិ ធុនាតិ, យេសំ តំ អង្គន្តិកត្វា ធុតង្គានីតិ វុច្ចេយ្យុំ។ នាបិ អកុសលំ ចីវរលោលុប្បាទីនិ ចេវ និទ្ធុនាតិ បដិបត្តិយា ច អង្គំ ហោតិ។ តស្មា សុវុត្តមិទំ “នត្ថិ អកុសលំ ធុតង្គ”ន្តិ។

“យេសម្បិ កុសលត្តិកវិនិមុត្តំ ធុតង្គំ, តេសំ អត្ថតោ ធុតង្គមេវ នត្ថិ។ អសន្តំ កស្ស ធុននតោ ធុតង្គំ នាម ភវិស្សតិ។ ធុតគុណេ សមាទាយ វត្តតីតិ វចនវិរោធោបិ ច នេសំ អាបជ្ជតិ, តស្មា តំ ន គហេតព្ព”ន្តិ អយំ តាវ កុសលត្តិកតោ វណ្ណនា។

ធុតាទីនំ វិភាគតោតិ ធុតោ វេទិតព្ពោ។ ធុតវាទោ វេទិតព្ពោ។ ធុតធម្មា វេទិតព្ពា។ ធុតង្គានិ វេទិតព្ពានិ។ កស្ស ធុតង្គសេវនា សប្បាយាតិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ **ធុតោ**តិ ធុតកិលេសោ វា បុគ្គលោ កិលេសធុននោ វា ធម្មោ។

ធុតវាទោតិ ឯត្ថ បន អត្ថិ ធុតោ ន ធុតវាទោ, អត្ថិ ន ធុតោ ធុតវាទោ, អត្ថិ នេវ ធុតោ ន ធុតវាទោ, អត្ថិ ធុតោ ចេវ ធុតវាទោ ច។

តត្ថ យោ ធុតង្គេន អត្តនោ កិលេសេ ធុនិ, បរំ បន ធុតង្គេន ន ឱវទតិ, នានុសាសតិ ពាកុលត្ថេរោ វិយ, អយំ ធុតោ ន ធុតវាទោ។ យថាហ, “តយិទំ អាយស្មា ពាកុលោ ធុតោ ន ធុតវាទោ”តិ។ យោ បន ន ធុតង្គេន អត្តនោ កិលេសេ ធុនិ, កេវលំ អញ្ញេ ធុតង្គេន ឱវទតិ អនុសាសតិ ឧបនន្ទត្ថេរោ វិយ, អយំ ន ធុតោ ធុតវាទោ។ យថាហ, “តយិទំ អាយស្មា ឧបនន្ទោ សក្យបុត្តោ ន ធុតោ ធុតវាទោ”តិ។ យោ ឧភយវិបន្នោ លាឡុទាយី វិយ, អយំ នេវ ធុតោ ន ធុតវាទោ។ យថាហ, “តយិទំ អាយស្មា លាឡុទាយី នេវ ធុតោ ន ធុតវាទោ”តិ។ យោ បន ឧភយសម្បន្នោ ធម្មសេនាបតិ វិយ, អយំ ធុតោ ចេវ ធុតវាទោ ច។ យថាហ, “តយិទំ អាយស្មា សារិបុត្តោ ធុតោ ចេវ ធុតវាទោ ចាតិ។

ធុតធម្មា វេទិតព្ពាតិ អប្បិច្ឆតា, សន្តុដ្ឋិតា, សល្លេខតា, បវិវេកតា, ឥទមត្ថិតាតិ ឥមេ ធុតង្គចេតនាយ បរិវារកា បញ្ច ធម្មា “អប្បិច្ឆតំយេវ និស្សាយា”តិអាទិវចនតោ (អ. និ. ៥.១៨១; បរិ. ៣២៥) ធុតធម្មា នាម, តត្ថ អប្បិច្ឆតា ច សន្តុដ្ឋិតា ច អលោភោ។ សល្លេខតា ច បវិវេកតា ច ទ្វីសុ ធម្មេសុ អនុបតន្តិ អលោភេ ច

អមោហេ ច។ ឥទមត្ថិតា ញាណមេវ។ តត្ថ ច អលោភេន បដិក្ខេបវត្ថូសុ លោភំ, អមោហេន តេស្វេវ អាទីនវ បដិច្ឆាទកំ មោហំ ធុនាតិ។ អលោភេន ច អនុញ្ញាតានំ បដិសេវនមុខេន បវត្តំ កាមសុខានុយោគំ, អមោហេន ធុតង្គេសុ អតិសល្លេខមុខេន បវត្តំ អត្តកិលមថានុយោគំ ធុនាតិ។ តស្មា ឥមេ ធម្មា ធុតធម្មាតិ វេទិតព្ពា។

ធុតង្គានិ វេទិតព្ពានីតិ តេរស ធុតង្គានិ វេទិតព្ពានិ បំសុកូលិកង្គំ...បេ.... នេសជ្ជិកង្គន្តិ។ តានិ អត្ថតោ លក្ខណាទីហិ ច វុត្តានេវ។

កស្ស ធុតង្គសេវនា សប្បាយាតិ រាគចរិតស្ស ចេវ មោហចរិតស្ស ច។ កស្មា? ធុតង្គសេវនា ហិ ទុក្ខា បដិបទា ចេវ សល្លេខវិហារោ ច។ ទុក្ខាបដិបទញ្ច និស្សាយ រាគោ វូបសម្មតិ។ សល្លេខំ និស្សាយ អប្បមត្តស្ស មោហោ បហីយតិ។ អារញ្ញិកង្គរុក្ខមូលិកង្គបដិសេវនា វា ឯត្ថ ទោសចរិតស្សាបិ សប្បាយា។ តត្ថ ហិស្ស អសង្ឃដ្ដិយមានស្ស វិហរតោ ទោសោបិ វូបសម្មតីតិ អយំ ធុតាទីនំ វិភាគតោ វណ្ណនា។

សមាសព្យាសតោតិ ឥមានិ បន ធុតង្គានិ **សមាសតោ** តីណិ សីសង្គានិ, បញ្ច អសម្ភិន្នង្គានីតិ អដ្ឋេវ ហោន្តិ។ តត្ថ សបទានចារិកង្គំ, ឯកាសនិកង្គំ, អព្ភោកាសិកង្គន្តិ ឥមានិ តីណិ សីសង្គានិ។ សបទានចារិកង្គញ្ហិ រក្ខន្តោ បិណ្ឌបាតិកង្គម្បិ រក្ខិស្សតិ។ ឯកាសនិកង្គញ្ច រក្ខតោ បត្តបិណ្ឌិកង្គខលុបច្ឆាភត្តិកង្គានិបិ សុរក្ខនីយានិ ភវិស្សន្តិ។ អព្ភោកាសិកង្គំ រក្ខន្តស្ស កឹ អត្ថិ រុក្ខមូលិកង្គយថាសន្ថតិកង្គេសុ រក្ខិតព្ពំ នាម។ ឥតិ ឥមានិ តីណិ សីសង្គានិ, អារញ្ញិកង្គំ, បំសុកូលិកង្គំ, តេចីវរិកង្គំ, នេសជ្ជិកង្គំ, សោសានិកង្គន្តិ ឥមានិ បញ្ច អសម្ភិន្នង្គានិ ចាតិ អដ្ឋេវ ហោន្តិ។

បុន ទ្វេ ចីវរបដិសំយុត្តានិ, បញ្ច បិណ្ឌបាតបដិសំយុត្តានិ, បញ្ច សេនាសនបដិសំយុត្តានិ, ឯកំ វីរិយបដិសំយុត្តន្តិ ឯវំ ចត្តារោវ ហោន្តិ។ តត្ថ នេសជ្ជិកង្គំ វីរិយបដិសំយុត្តំ។ ឥតរានិ បាកដានេវ។

បុន សព្ពានេវ និស្សយវសេន ទ្វេ ហោន្តិ បច្ចយនិស្សិតានិ ទ្វាទស, វីរិយនិស្សិតំ ឯកន្តិ។ សេវិតព្ពាសេវិតព្ពវសេនបិ ទ្វេយេវ ហោន្តិ។ យស្ស ហិ ធុតង្គំ សេវន្តស្ស កម្មដ្ឋានំ វឌ្ឍតិ, តេន សេវិតព្ពានិ។ យស្ស សេវតោ ហាយតិ, តេន ន សេវិតព្ពានិ។ យស្ស បន សេវតោបិ អសេវតោបិ វឌ្ឍតេវ, ន ហាយតិ, តេនាបិ បច្ឆិមំ ជនតំ អនុកម្បន្តេន សេវិតព្ពានិ។ យស្សាបិ សេវតោបិ អសេវតោបិ ន វឌ្ឍតិ, តេនាបិ សេវិតព្ពានិយេវ អាយតឹ វាសនត្ថាយាតិ។

ឯវំ សេវិតព្ពាសេវិតព្ពវសេន ទុវិធានិបិ សព្ពានេវ ចេតនាវសេន ឯកវិធានិ ហោន្តិ។ ឯកមេវ ហិ ធុតង្គំ សមាទានចេតនាតិ។ អដ្ឋកថាយម្បិ វុត្តំ “យា ចេតនា, តំ ធុតង្គន្តិ វទន្តី”តិ។

ព្យាសតោ បន ភិក្ខូនំ តេរស, ភិក្ខុនីនំ អដ្ឋ, សាមណេរានំ ទ្វាទស, សិក្ខមានសាមណេរីនំ សត្ត, ឧបាសកឧបាសិកានំ ទ្វេតិ ទ្វាចត្តាលីស ហោន្តិ។ សចេ បន អព្ភោកាសេ អារញ្ញិកង្គសម្បន្នំ សុសានំ ហោតិ, ឯកោបិ ភិក្ខុ ឯកប្បហារេន សព្ពធុតង្គានិ បរិភុញ្ជិតុំ សក្កោតិ។ ភិក្ខុនីនំ បន អារញ្ញិកង្គំ ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គញ្ច ទ្វេបិ សិក្ខាបទេនេវ បដិក្ខិត្តានិ, អព្ភោកាសិកង្គំ, រុក្ខមូលិកង្គំ, សោសានិកង្គន្តិ ឥមានិ តីណិ ទុប្បរិហារានិ។ ភិក្ខុនិយា ហិ ទុតិយិកំ វិនា វសិតុំ ន វដ្ដតិ។ ឯវរូបេ ច ឋានេ សមានច្ឆន្ទា ទុតិយិកា ទុល្លភា។ សចេបិ លភេយ្យ សំសដ្ឋវិហារតោ ន មុច្ចេយ្យ។ ឯវំ សតិ យស្សត្ថាយ ធុតង្គំ សេវេយ្យ, ស្វេវស្សា អត្ថោ ន សម្បជ្ជេយ្យ។ ឯវំ បរិភុញ្ជិតុំ អសក្កុណេយ្យតាយ បញ្ច ហាបេត្វា ភិក្ខុនីនំ អដ្ឋេវ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។ យថាវុត្តេសុ បន ឋបេត្វា តេចីវរិកង្គំ សេសានិ ទ្វាទស សាមណេរានំ, សត្ត សិក្ខមានសាមណេរីនំ វេទិតព្ពានិ។ ឧបាសកឧបាសិកានំ បន ឯកាសនិកង្គំ, បត្តបិណ្ឌិកង្គន្តិ ឥមានិ ទ្វេ បតិរូបានិ ចេវ សក្កា ច បរិភុញ្ជិតុន្តិ ទ្វេ ធុតង្គានីតិ ឯវំ ព្យាសតោ ទ្វេចត្តាលីស ហោន្តីតិ អយំ សមាសព្យាសតោ វណ្ណនា។

ឯត្តាវតា ច “សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ”តិ ឥមិស្សា គាថាយ សីលសមាធិបញ្ញាមុខេន ទេសិតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ យេហិ អប្បិច្ឆតាសន្តុដ្ឋិតាទីហិ គុណេហិ វុត្តប្បការស្ស សីលស្ស វោទានំ ហោតិ, តេសំ សម្បាទនត្ថំ សមាទាតព្ពធុតង្គកថា ភាសិតា ហោតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

ធុតង្គនិទ្ទេសោ នាម ទុតិយោ បរិច្ឆេទោ។

៣. កម្មដ្ឋានគ្គហណនិទ្ទេសោ

៣៨. ឥទានិ យស្មា ឯវំ ធុតង្គបរិហរណសម្បាទិតេហិ អប្បិច្ឆតាទីហិ គុណេហិ បរិយោទាតេ ឥមស្មឹ សីលេ បតិដ្ឋិតេន “សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ, ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយ”ន្តិ វចនតោ ចិត្តសីសេន និទ្ទិដ្ឋោ សមាធិ ភាវេតព្ពោ។ សោ ច អតិសង្ខេបទេសិតត្តា វិញ្ញាតុម្បិ តាវ ន សុករោ, បគេវ ភាវេតុំ, តស្មា តស្ស វិត្ថារញ្ច ភាវនានយញ្ច ទស្សេតុំ ឥទំ បញ្ហាកម្មំ ហោតិ។

កោ សមាធិ? កេនដ្ឋេន សមាធិ? កានស្ស លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានិ? កតិវិធោ សមាធិ? កោ ចស្ស សំកិលេសោ? កឹ វោទានំ? កថំ ភាវេតព្ពោ? សមាធិភាវនាយ កោ អានិសំសោតិ?

តត្រិទំ វិស្សជ្ជនំ។ **កោ សមាធីតិ** សមាធិ ពហុវិធោ នានប្បការកោ។ តំ សព្ពំ វិភាវយិតុំ អារព្ភមានំ វិស្សជ្ជនំ អធិប្បេតញ្ចេវ អត្ថំ ន សាធេយ្យ, ឧត្តរិ ច វិក្ខេបាយ សំវត្តេយ្យ, តស្មា ឥធាធិប្បេតមេវ សន្ធាយ វទាម, កុសលចិត្តេកគ្គតា សមាធិ។

កេនដ្ឋេន សមាធីតិ សមាធានដ្ឋេន សមាធិ។ កិមិទំ សមាធានំ នាម? ឯការម្មណេ ចិត្តចេតសិកានំ សមំ សម្មា ច អាធានំ, ឋបនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា យស្ស ធម្មស្សានុភាវេន ឯការម្មណេ ចិត្តចេតសិកា សមំ សម្មា ច អវិក្ខិបមានា អវិប្បកិណ្ណា ច ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, ឥទំ សមាធានន្តិ វេទិតព្ពំ។

កានស្ស លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានីតិ ឯត្ថ បន អវិក្ខេបលក្ខណោ សមាធិ, វិក្ខេបវិទ្ធំសនរសោ, អវិកម្បនបច្ចុបដ្ឋានោ។ “សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតី”តិ វចនតោ បន សុខមស្ស បទដ្ឋានំ។

៣៩. កតិវិធោ សមាធីតិ អវិក្ខេបលក្ខណេន តាវ ឯកវិធោ។ ឧបចារអប្បនាវសេន ទុវិធោ, តថា លោកិយលោកុត្តរវសេន សប្បីតិកនិប្បីតិកវសេន សុខសហគតឧបេក្ខាសហគតវសេន ច។ តិវិធោ ហីនមជ្ឈិមបណីតវសេន , តថា សវិតក្កសវិចារាទិវសេន បីតិសហគតាទិវសេន បរិត្តមហគ្គតប្បមាណវសេន ច។ ចតុព្ពិធោ ទុក្ខាបដិបទាទន្ធាភិញ្ញាទិវសេន, តថា បរិត្តបរិត្តារម្មណាទិវសេន ចតុឈានង្គវសេន ហានភាគិយាទិវសេន កាមាវចរាទិវសេន អធិបតិវសេន ច។ បញ្ចវិធោ បញ្ចកនយេ បញ្ចឈានង្គវសេនាតិ។

សមាធិឯកកទុកវណ្ណនា

តត្ថ **ឯកវិធកោដ្ឋាសោ** ឧត្តានត្ថោយេវ។ **ទុវិធកោដ្ឋាសេ** ឆន្នំ អនុស្សតិដ្ឋានានំ មរណស្សតិយា ឧបសមានុស្សតិយា អាហារេ បដិកូលសញ្ញាយ ចតុធាតុវវត្ថានស្សាតិ ឥមេសំ វសេន លទ្ធចិត្តេកគ្គតា, យា ច អប្បនាសមាធីនំ បុព្ពភាគេ ឯកគ្គតា, អយំ **ឧបចារសមាធិ**។ “បឋមស្ស ឈានស្ស បរិកម្មំ បឋមស្ស ឈានស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ អាទិវចនតោ បន យា បរិកម្មានន្តរា ឯកគ្គតា, អយំ **អប្បនាសមាធីតិ** ឯវំ ឧបចារប្បនាវសេន ទុវិធោ។

ទុតិយទុកេ តីសុ ភូមីសុ កុសលចិត្តេកគ្គតា លោកិយោ សមាធិ។ អរិយមគ្គសម្បយុត្តា ឯកគ្គតា លោកុត្តរោ សមាធីតិ ឯវំ លោកិយលោកុត្តរវសេន ទុវិធោ។

តតិយទុកេ ចតុក្កនយេ ទ្វីសុ បញ្ចកនយេ តីសុ ឈានេសុ ឯកគ្គតា សប្បីតិកោ សមាធិ។ អវសេសេសុ ទ្វីសុ ឈានេសុ ឯកគ្គតា និប្បីតិកោ សមាធិ។ ឧបចារសមាធិ បន សិយា សប្បីតិកោ, សិយា និប្បីតិកោតិ ឯវំ សប្បីតិកនិប្បីតិកវសេន ទុវិធោ។

ចតុត្ថទុកេ ចតុក្កនយេ តីសុ បញ្ចកនយេ ចតូសុ ឈានេសុ ឯកគ្គតា សុខសហគតោ សមាធិ។ អវសេសស្មឹ ឧបេក្ខាសហគតោ សមាធិ។ ឧបចារសមាធិ បន សិយា សុខសហគតោ, សិយា ឧបេក្ខាសហគតោតិ ឯវំ សុខសហគតឧបេក្ខាសហគតវសេន ទុវិធោ។

សមាធិតិកវណ្ណនា

តិកេសុ បឋមត្តិកេ បដិលទ្ធមត្តោ ហីនោ, នាតិសុភាវិតោ មជ្ឈិមោ, សុភាវិតោ វសិប្បត្តោ បណីតោតិ ឯវំ ហីនមជ្ឈិមបណីតវសេន តិវិធោ។

ទុតិយត្ថិកេ បឋមជ្ឈានសមាធិ សទ្ធឹ ឧបចារសមាធិនា សវិតក្កសវិចារោ។ បញ្ចកនយេ ទុតិយជ្ឈានសមាធិ អវិតក្កវិចារមត្តោ។ យោ ហិ វិតក្កមត្តេយេវ អាទីនវំ ទិស្វា វិចារេ អទិស្វា កេវលំ វិតក្កប្បហានមត្តំ អាកង្ខមានោ បឋមជ្ឈានំ អតិក្កមតិ, សោ អវិតក្កវិចារមត្តំ សមាធឹ បដិលភតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ ចតុក្កនយេ បន ទុតិយាទីសុ បញ្ចកនយេ តតិយាទីសុ តីសុ ឈានេសុ ឯកគ្គតា អវិតក្កាវិចារោ សមាធីតិ ឯវំ សវិតក្កសវិចារាទិវសេន តិវិធោ។

តតិយត្ថិកេ ចតុក្កនយេ អាទិតោ ទ្វីសុ បញ្ចកនយេ ច តីសុ ឈានេសុ ឯកគ្គតា បីតិសហគតោ សមាធិ។ តេស្វេវ តតិយេ ច ចតុត្ថេ ច ឈានេ ឯកគ្គតា សុខសហគតោ សមាធិ។ អវសានេ ឧបេក្ខាសហគតោ។ ឧបចារសមាធិ បន បីតិសុខសហគតោ វា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតោ វាតិ ឯវំ បីតិសហគតាទិវសេន តិវិធោ។

ចតុត្ថត្តិកេ ឧបចារភូមិយំ ឯកគ្គតា បរិត្តោ សមាធិ។ រូបាវចរារូបាវចរកុសលេ ឯកគ្គតា មហគ្គតោ សមាធិ។ អរិយមគ្គសម្បយុត្តា ឯកគ្គតា អប្បមាណោ សមាធីតិ ឯវំ បរិត្តមហគ្គតប្បមាណវសេន តិវិធោ។

សមាធិចតុក្កវណ្ណនា

ចតុក្កេសុ បឋមចតុក្កេ អត្ថិ សមាធិ ទុក្ខាបដិបទោ ទន្ធាភិញ្ញោ, អត្ថិ ទុក្ខាបដិបទោ ខិប្បាភិញ្ញោ, អត្ថិ សុខាបដិបទោ ទន្ធាភិញ្ញោ, អត្ថិ សុខាបដិបទោ ខិប្បាភិញ្ញោតិ។

តត្ថ បឋមសមន្នាហារតោ បដ្ឋាយ យាវ តស្ស តស្ស ឈានស្ស ឧបចារំ ឧប្បជ្ជតិ, តាវ បវត្តា សមាធិភាវនា **បដិបទា**តិ វុច្ចតិ។ ឧបចារតោ បន បដ្ឋាយ យាវ អប្បនា, តាវ បវត្តា បញ្ញា **អភិញ្ញា**តិ វុច្ចតិ។ សា បនេសា បដិបទា ឯកច្ចស្ស ទុក្ខា ហោតិ, នីវរណាទិបច្ចនីកធម្មសមុទាចារគហណតាយ កិច្ឆា អសុខាសេវនាតិ អត្ថោ។ ឯកច្ចស្ស តទភាវេន សុខា។ អភិញ្ញាបិ ឯកច្ចស្ស ទន្ធា ហោតិ មន្ទា អសីឃប្បវត្តិ។ ឯកច្ចស្ស ខិប្បា អមន្ទា សីឃប្បវត្តិ។

តត្ថ យានិ បរតោ សប្បាយាសប្បាយានិ ច បលិពោធុបច្ឆេទាទីនិ បុព្ពកិច្ចានិ ច អប្បនាកោសល្លានិ ច វណ្ណយិស្សាម, តេសុ យោ អសប្បាយសេវី ហោតិ, តស្ស ទុក្ខា បដិបទា ទន្ធា ច អភិញ្ញា ហោតិ។ សប្បាយសេវិនោ សុខា បដិបទា ខិប្បា ច អភិញ្ញា។ យោ បន បុព្ពភាគេ អសប្បាយំ សេវិត្វា អបរភាគេ សប្បាយសេវី ហោតិ, បុព្ពភាគេ វា សប្បាយំ សេវិត្វា អបរភាគេ អសប្បាយសេវី, តស្ស វោមិស្សកតា វេទិតព្ពា។ តថា បលិពោធុបច្ឆេទាទិកំ បុព្ពកិច្ចំ អសម្បាទេត្វា ភាវនមនុយុត្តស្ស ទុក្ខា បដិបទា ហោតិ។ វិបរិយាយេន សុខា។ អប្បនាកោសល្លានិ បន អសម្បាទេន្តស្ស ទន្ធា អភិញ្ញា ហោតិ។ សម្បាទេន្តស្ស ខិប្បា។

អបិច តណ្ហាអវិជ្ជាវសេន សមថវិបស្សនាធិការវសេន ចាបិ ឯតាសំ បភេទោ វេទិតព្ពោ។ តណ្ហាភិភូតស្ស ហិ ទុក្ខា បដិបទា ហោតិ។ អនភិភូតស្ស សុខា។ អវិជ្ជាភិភូតស្ស ច ទន្ធា អភិញ្ញា ហោតិ។ អនភិភូតស្ស ខិប្បា។ យោ ច សមថេ អកតាធិការោ, តស្ស ទុក្ខា បដិបទា ហោតិ។ កតាធិការស្ស សុខា។ យោ បន វិបស្សនាយ អកតាធិការោ ហោតិ, តស្ស ទន្ធា អភិញ្ញា ហោតិ, កតាធិការស្ស ខិប្បា។ កិលេសិន្ទ្រិយវសេន ចាបិ ឯតាសំ បភេទោ វេទិតព្ពោ។ តិព្ពកិលេសស្ស ហិ មុទិន្ទ្រិយស្ស ទុក្ខា បដិបទា ហោតិ ទន្ធា ច អភិញ្ញា, តិក្ខិន្ទ្រិយស្ស បន ខិប្បា អភិញ្ញា។ មន្ទកិលេសស្ស ច មុទិន្ទ្រិយស្ស សុខា បដិបទា ហោតិ ទន្ធា ច អភិញ្ញា។ តិក្ខិន្ទ្រិយស្ស បន ខិប្បា អភិញ្ញាតិ។

ឥតិ ឥមាសុ បដិបទាអភិញ្ញាសុ យោ បុគ្គលោ ទុក្ខាយ បដិបទាយ ទន្ធាយ ច អភិញ្ញាយ សមាធឹ បាបុណាតិ, តស្ស សោ សមាធិ ទុក្ខាបដិបទោ ទន្ធាភិញ្ញោតិ វុច្ចតិ។ ឯស នយោ សេសត្តយេបីតិ ឯវំ ទុក្ខាបដិបទាទន្ធាភិញ្ញាទិវសេន ចតុព្ពិធោ។

ទុតិយចតុក្កេ អត្ថិ សមាធិ បរិត្តោ បរិត្តារម្មណោ, អត្ថិ បរិត្តោ អប្បមាណារម្មណោ, អត្ថិ អប្បមាណោ បរិត្តារម្មណោ, អត្ថិ អប្បមាណោ អប្បមាណារម្មណោតិ។ តត្ថ យោ សមាធិ អប្បគុណោ ឧបរិឈានស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ, អយំ បរិត្តោ។ យោ បន អវឌ្ឍិតេ អារម្មណេ បវត្តោ, អយំ បរិត្តារម្មណោ។ យោ បគុណោ សុភាវិតោ, ឧបរិឈានស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ សក្កោតិ, អយំ អប្បមាណោ។ យោ ច វឌ្ឍិតេ អារម្មណេ បវត្តោ, អយំ អប្បមាណារម្មណោ។ វុត្តលក្ខណវោមិស្សតាយ បន វោមិស្សកនយោ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ បរិត្តបរិត្តារម្មណាទិវសេន ចតុព្ពិធោ។

តតិយចតុក្កេ វិក្ខម្ភិតនីវរណានំ វិតក្កវិចារបីតិសុខសមាធីនំ វសេន បញ្ចង្គិកំ បឋមំ ឈានំ, តតោ វូបសន្តវិតក្កវិចារំ តិវង្គិកំ ទុតិយំ, តតោ វិរត្តបីតិកំ ទុវង្គិកំ តតិយំ, តតោ បហីនសុខំ ឧបេក្ខាវេទនាសហិតស្ស សមាធិនោ វសេន ទុវង្គិកំ ចតុត្ថំ។ ឥតិ ឥមេសំ ចតុន្នំ ឈានានំ អង្គភូតា ចត្តារោ សមាធី ហោន្តិ។ ឯវំ ចតុឈានង្គវសេន ចតុព្ពិធោ។

ចតុត្ថចតុក្កេ អត្ថិ សមាធិ ហានភាគិយោ, អត្ថិ ឋិតិភាគិយោ, អត្ថិ វិសេសភាគិយោ, អត្ថិ និព្ពេធភាគិយោ។ តត្ថ បច្ចនីកសមុទាចារវសេន ហានភាគិយតា, តទនុធម្មតាយ សតិយា សណ្ឋានវសេន ឋិតិភាគិយតា, ឧបរិវិសេសាធិគមវសេន វិសេសភាគិយតា, និព្ពិទាសហគតសញ្ញាមនសិការសមុទាចារវសេន និព្ពេធភាគិយតា ច វេទិតព្វា។ យថាហ, “បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី កាមសហគតា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ ហានភាគិនី បញ្ញា។ តទនុធម្មតា សតិ សន្តិដ្ឋតិ ឋិតិភាគិនី បញ្ញា។ អវិតក្កសហគតា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ វិសេសភាគិនី បញ្ញា។ និព្ពិទាសហគតា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ វិរាគូបសញ្ហិតា និព្ពេធភាគិនី បញ្ញា”តិ (វិភ. ៧៩៩)។ តាយ បន បញ្ញាយ សម្បយុត្តា សមាធីបិ ចត្តារោ ហោន្តីតិ។ ឯវំ ហានភាគិយាទិវសេន ចតុព្ពិធោ។

បញ្ចមចតុក្កេ កាមាវចរោ សមាធិ, រូបាវចរោ សមាធិ, អរូបាវចរោ សមាធិ, អបរិយាបន្នោ សមាធីតិ ឯវំ ចត្តារោ សមាធី។ តត្ថ សព្ពាបិ ឧបចារេកគ្គតា កាមាវចរោ សមាធិ។ តថា រូបាវចរាទិកុសលចិត្តេកគ្គតា ឥតរេ តយោតិ ឯវំ កាមាវចរាទិវសេន ចតុព្ពិធោ។

ឆដ្ឋចតុក្កេ “ឆន្ទំ ចេ ភិក្ខុ អធិបតិំ ករិត្វា លភតិ សមាធិំ, លភតិ ចិត្តស្សេកគ្គតំ, អយំ វុច្ចតិ ឆន្ទសមាធិ...បេ.... វីរិយំ ចេ ភិក្ខុ...បេ.... ចិត្តំ ចេ ភិក្ខុ...បេ.... វីមំសំ ចេ ភិក្ខុ អធិបតិំ ករិត្វា លភតិ សមាធិំ, លភតិ ចិត្តស្សេកគ្គតំ , អយំ វុច្ចតិ វីមំសាសមាធី”តិ (វិភ. ៤៣២; សំ. និ. ៣.៨២៥) ឯវំ អធិបតិវសេន ចតុព្ពិធោ។

បញ្ចកេ យំ ចតុក្កភេទេ វុត្តំ ទុតិយំ ឈានំ, តំ វិតក្កមត្តាតិក្កមេន ទុតិយំ, វិតក្កវិចារាតិក្កមេន តតិយន្តិ ឯវំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា បញ្ច ឈានានិ វេទិតព្ពានិ។ តេសំ អង្គភូតា ច បញ្ច សមាធីតិ ឯវំ បញ្ចឈានង្គវសេន បញ្ចវិធតា វេទិតព្វា។

៤០. កោ ចស្ស សំកិលេសោ កឹ វោទានន្តិ ឯត្ថ បន វិស្សជ្ជនំ វិភង្គេ វុត្តមេវ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “សំកិលេសន្តិ ហានភាគិយោ ធម្មោ។ វោទានន្តិ វិសេសភាគិយោ ធម្មោ”តិ (វិភ. ៨២៨)។ តត្ថ “បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី កាមសហគតា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ ហានភាគិនី បញ្ញា”តិ (វិភ. ៧៩៩) ឥមិនា នយេន ហានភាគិយធម្មោ វេទិតព្ពោ។ “អវិតក្កសហគតា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ វិសេសភាគិនី បញ្ញា”តិ (វិភ. ៧៩៩) ឥមិនា នយេន វិសេសភាគិយធម្មោ វេទិតព្ពោ។

ទសបលិពោធវណ្ណនា

៤១. កថំ ភាវេតព្ពោតិ ឯត្ថ បន យោ តាវ អយំ លោកិយលោកុត្តរវសេន ទុវិធោតិអាទីសុ អរិយមគ្គសម្បយុត្តោ សមាធិ វុត្តោ, តស្ស ភាវនានយោ បញ្ញាភាវនានយេនេវ សង្គហិតោ។ បញ្ញាយ ហិ ភាវិតាយ សោ ភាវិតោ ហោតិ។ តស្មា តំ សន្ធាយ ឯវំ ភាវេតព្ពោតិ ន កិញ្ចិ វិសុំ វទាម។

យោ បនាយំ លោកិយោ, សោ វុត្តនយេន សីលានិ វិសោធេត្វា សុបរិសុទ្ធេ សីលេ បតិដ្ឋិតេន យ្វាស្ស ទសសុ បលិពោធេសុ បលិពោធោ អត្ថិ, តំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា កម្មដ្ឋានទាយកំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ ចរិយានុកូលំ ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ អញ្ញតរំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា សមាធិភាវនាយ អននុរូបំ វិហារំ បហាយ អនុរូបេ វិហារេ វិហរន្តេន ខុទ្ទកបលិពោធុបច្ឆេទំ កត្វា សព្ពំ ភាវនាវិធានំ អបរិហាបេន្តេន ភាវេតព្ពោតិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។

អយំ បន វិត្ថារោ, យំ តាវ វុត្តំ “យ្វាស្ស ទសសុ បលិពោធេសុ បលិពោធោ អត្ថិ, តំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា”តិ, ឯត្ថ –

អាវាសោ ច កុលំ លាភោ, គណោ កម្មញ្ច បញ្ចមំ;
អទ្ធានំ ញាតិ អាពាធោ, គន្ថោ ឥទ្ធីតិ តេ ទសាតិ។ –

ឥមេ ទស បលិពោធា នាម។ តត្ថ អាវាសោយេវ អាវាសបលិពោធោ។ ឯស នយោ កុលាទីសុ។

តត្ថ **អាវាសោ**តិ ឯកោបិ ឱវរកោ វុច្ចតិ ឯកម្បិ បរិវេណំ សកលោបិ សង្ឃារាមោ។ ស្វាយំ ន សព្ពស្សេវ បលិពោធោ ហោតិ។ យោ បនេត្ថ នវកម្មាទីសុ ឧស្សុក្កំ វា អាបជ្ជតិ, ពហុភណ្ឌសន្និចយោ វា ហោតិ, យេន កេនចិ វា ការណេន អបេក្ខវា បដិពទ្ធចិត្តោ, តស្សេវ បលិពោធោ ហោតិ, ន ឥតរស្ស។

តត្រិទំ វត្ថុ – ទ្វេ កិរ កុលបុត្តា អនុរាធបុរា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន ថូបារាមេ បព្ពជឹសុ។ តេសុ ឯកោ ទ្វេ មាតិកា បគុណា កត្វា បញ្ចវស្សិកោ ហុត្វា បវារេត្វា បាចិនខណ្ឌរាជឹ នាម គតោ។ ឯកោ តត្ថេវ វសតិ។ បាចិនខណ្ឌរាជិគតោ តត្ថ ចិរំ វសិត្វា ថេរោ ហុត្វា ចិន្តេសិ "បដិសល្លានសារុប្បមិទំ ឋានំ, ហន្ទ នំ សហាយកស្សាបិ អារោចេមី"តិ។ តតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន ថូបារាមំ បាវិសិ។ បវិសន្តំយេវ ច នំ ទិស្វា សមានវស្សិកត្ថេរោ បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តចីវរំ បដិគ្គហេត្វា វត្តំ អកាសិ។ អាគន្តុកត្ថេរោ សេនាសនំ បវិសិត្វា ចិន្តេសិ "ឥទានិ មេ សហាយោ សប្បឹ វា ផាណិតំ វា បានកំ វា បេសេស្សតិ។ អយញ្ហិ ឥមស្មឹ នគរេ ចិរនិវាសី"តិ។ សោ រត្តឹ អលទ្ធា បាតោ ចិន្តេសិ "ឥទានិ ឧបដ្ឋាកេហិ គហិតំ យាគុខជ្ជកំ បេសេស្សតី"តិ។ តម្បិ អទិស្វា "បហិណន្តា នត្ថិ, បវិដ្ឋស្ស មញ្ញេ ទស្សតី"តិ បាតោវ តេន សទ្ធឹ គាមំ បាវិសិ។ តេ ទ្វេ ឯកំ វីថឹ ចរិត្វា ឧឡុង្កមត្តំ យាគុំ លភិត្វា អាសនសាលាយំ និសីទិត្វា បិវឹសុ។ តតោ អាគន្តុកោ ចិន្តេសិ "និពទ្ធយាគុ មញ្ញេ នត្ថិ, ភត្តកាលេ ឥទានិ មនុស្សា បណីតំ ភត្តំ ទស្សន្តី"តិ, តតោ ភត្តកាលេបិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធមេវ ភុញ្ជិត្វា ឥតរោ អាហ – "កឹ, ភន្តេ, សព្ពកាលំ ឯវំ យាបេថា"តិ? អាមាវុសោតិ។ ភន្តេ, បាចិនខណ្ឌរាជិ ផាសុកា, តត្ថ គច្ឆាមាតិ។ ថេរោ នគរតោ ទក្ខិណទ្វារេន និក្ខមន្តោ កុម្ភការគាមមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ ឥតរោ អាហ – "កឹ បន, ភន្តេ, ឥមំ មគ្គំ បដិបន្នត្ថា"តិ? ននុ ត្វមាវុសោ, បាចិនខណ្ឌរាជិយា វណ្ណំ អភាសីតិ? កឹ បន, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ឯត្តកំ កាលំ វសិតដ្ឋានេ ន កោចិ អតិរេកបរិក្ខារោ អត្ថីតិ? អាមាវុសោ មញ្ចបីឋំ សង្ឃិកំ, តំ បដិសាមិតមេវ, អញ្ញំ កិញ្ចិ នត្ថីតិ។ មយ្ហំ បន, ភន្តេ , កត្តរទណ្ឌោ តេលនាឡិ ឧបាហនត្ថវិកា ច តត្ថេវាតិ។ តយាវុសោ, ឯកទិវសំ វសិត្វា ឯត្តកំ ឋបិតន្តិ? អាម, ភន្តេ។ សោ បសន្នចិត្តោ ថេរំ វន្ទិត្វា "តុម្ហាទិសានំ, ភន្តេ, សព្ពត្ថ អរញ្ញាវាសោយេវ។ ថូបារាមោ ចតុន្នំ ពុទ្ធានំ ធាតុនិធានដ្ឋានំ, លោហបាសាទេ សប្បាយំ ធម្មស្សវនំ មហាចេតិយទស្សនំ ថេរទស្សនញ្ច លព្ភតិ, ពុទ្ធកាលោ វិយ បវត្តតិ។ ឥធេវ តុម្ហេ វសថា"តិ ទុតិយទិវសេ បត្តចីវរំ គហេត្វា សយមេវ អគមាសីតិ។ ឦទិសស្ស អាវាសោ ន បលិពោធោ ហោតិ។

កុលន្តិ ញាតិកុលំ វា ឧបដ្ឋាកកុលំ វា។ ឯកច្ចស្ស ហិ ឧបដ្ឋាកកុលម្បិ "សុខិតេសុ សុខិតោ"តិអាទិនា (វិភ. ៨៨៨; សំ. និ. ៤.២៤១) នយេន សំសដ្ឋស្ស វិហរតោ បលិពោធោ ហោតិ, សោ កុលមានុសកេហិ វិនា ធម្មស្សវនាយ សាមន្តវិហារម្បិ ន គច្ឆតិ។ ឯកច្ចស្ស មាតាបិតរោបិ បលិពោធា ន ហោន្តិ, កោរណ្ឌកវិហារវាសិត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យទហរភិក្ខុនោ វិយ។

សោ កិរ ឧទ្ទេសត្ថំ រោហណំ អគមាសិ។ ថេរភគិនីបិ ឧបាសិកា សទា ថេរំ តស្ស បវត្តឹ បុច្ឆតិ។ ថេរោ ឯកទិវសំ ទហរំ អានេស្សាមីតិ រោហណាភិមុខោ បាយាសិ។ ទហរោបិ "ចិរំ មេ ឥធ វុត្ថំ, ឧបជ្ឈាយំ ទានិ បស្សិត្វា ឧបាសិកាយ ច បវត្តឹ ញត្វា អាគមិស្សាមី"តិ រោហណតោ និក្ខមិ។ តេ ឧភោបិ គង្គាតីរេ សមាគច្ឆឹសុ។ សោ អញ្ញតរស្មឹ រុក្ខមូលេ ថេរស្ស វត្តំ កត្វា "កុហឹ យាសី"តិ បុច្ឆិតោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ ថេរោ សុដ្ឋុ តេ កតំ, ឧបាសិកាបិ សទា បុច្ឆតិ, អហម្បិ ឯតទត្ថមេវ អាគតោ, គច្ឆ ត្វំ, អហំ បន ឥធេវ ឥមំ វស្សំ វសិស្សាមីតិ តំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ វស្សូបនាយិកទិវសេយេវ តំ វិហារំ បត្តោ។ សេនាសនម្បិស្ស បិតរា ការិតមេវ បត្តំ។

អថស្ស បិតា ទុតិយទិវសេ អាគន្ត្វា "កស្ស, ភន្តេ, អម្ហាកំ សេនាសនំ បត្ត"ន្តិ បុច្ឆន្តោ "អាគន្តុកស្ស ទហរស្សា"តិ សុត្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អាហ – "ភន្តេ, អម្ហាកំ សេនាសនេ វស្សំ ឧបគតស្ស វត្តំ អត្ថី"តិ។ កឹ ឧបាសកាតិ? តេមាសំ អម្ហាកំយេវ ឃរេ ភិក្ខំ គហេត្វា បវារេត្វា គមនកាលេ អាបុច្ឆិតព្ពន្តិ។ សោ តុណ្ហីភាវេន អធិវាសេសិ។ ឧបាសកោបិ ឃរំ គន្ត្វា "អម្ហាកំ អាវាសេ ឯកោ អាគន្តុកោ អយ្យោ ឧបគតោ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋាតព្ពោ"តិ អាហ។ ឧបាសិកា "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បណីតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ បដិយាទេសិ។ ទហរោបិ ភត្តកាលេ ញាតិឃរំ អគមាសិ។ ន នំ កោចិ សញ្ជានិ។

សោ តេមាសម្បិ តត្ថ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា វស្សំវុត្ថោ "អហំ គច្ឆាមី"តិ អាបុច្ឆិ។ អថស្ស ញាតកា "ស្វេ, ភន្តេ, គច្ឆថា"តិ ទុតិយទិវសេ ឃរេយេវ ភោជេត្វា តេលនាឡឹ បូរេត្វា ឯកំ គុឡបិណ្ឌំ នវហត្ថញ្ច សាដកំ ទត្វា "គច្ឆថ, ភន្តេ"តិ អាហំសុ។ សោ អនុមោទនំ កត្វា រោហណាភិមុខោ បាយាសិ។

ឧបជ្ឈាយោបិស្ស បវារេត្វា បដិបថំ អាគច្ឆន្តោ បុត្តេ ទិដ្ឋដ្ឋានេយេវ តំ អទ្ទស។ សោ អញ្ញតរស្មឹ រុក្ខមូលេ ថេរស្ស វត្តំ អកាសិ។ អថ នំ ថេរោ បុច្ឆិ "កឹ, ភទ្ទមុខ, ទិដ្ឋា តេ ឧបាសិកា"តិ? សោ "អាម, ភន្តេ"តិ សព្ពំ បវត្តឹ អារោចេត្វា តេន តេលេន ថេរស្ស បាទេ មក្ខេត្វា តុឡេន បានកំ កត្វា តម្បិ សាដកំ ថេរស្សេវ ទត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា "មយ្ហំ, ភន្តេ, រោហណំយេវ សប្បាយ"ន្តិ អគមាសិ។ ថេរោបិ វិហារំ អាគន្ត្វា ទុតិយទិវសេ កោរណ្ឌកគាមំ បាវិសិ។

ឧបាសិកាបិ "មយ្ហំ ភាតា មម បុត្តំ គហេត្វា ឥទានិ អាគច្ឆតី"តិ សទា មគ្គំ ឱលោកយមានាវ តិដ្ឋតិ។ សា តំ ឯកកមេវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា "មតោ មេ មញ្ញេ បុត្តោ, អយំ ថេរោ ឯកកោវ អាគច្ឆតី"តិ ថេរស្ស បាទមូលេ និបតិត្វា បរិទេវមានា រោទិ។ ថេរោ "នូន ទហរោ អប្បិច្ឆតាយ អត្តានំ អជានាបេត្វាវ គតោ"តិ តំ សមស្សាសេត្វា សព្ពំ បវត្តឹ អារោចេត្វា បត្តត្ថវិកតោ តំ សាដកំ នីហរិត្វា ទស្សេតិ។

ឧបាសិកា បសីទិត្វា បុត្តេន គតទិសាភិមុខា ឧរេន និបជ្ជិត្វា នមស្សមានា អាហ – "មយ្ហំ បុត្តសទិសំ វត មញ្ញេ ភិក្ខុំ កាយសក្ខឹ កត្វា ភគវា រថវិនីតបដិបទំ (ម. និ. ១.២៥២ អាទយោ), នាលកបដិបទំ (សុ. និ. ៦៨៤ អាទយោ), តុវដ្ដកបដិបទំ (សុ. និ. ៩២១ អាទយោ), ចតុបច្ចយសន្តោសភាវនារាមតាទីបកំ មហាអរិយវំសបដិបទញ្ច (អ. និ. ៤.២៨; ទី. និ. ៣.៣០៩) ទេសេសិ ។ វិជាតមាតុយា នាម គេហេ តេមាសំ ភុញ្ជមានោបិ 'អហំ បុត្តោ ត្វំ មាតា'តិ ន វក្ខតិ, អហោ អច្ឆរិយមនុស្សោ"តិ។ ឯវរូបស្ស មាតាបិតរោបិ បលិពោធា ន ហោន្តិ, បគេវ អញ្ញំ ឧបដ្ឋាកកុល"ន្តិ។

លាភោតិ ចត្តារោ បច្ចយា។ តេ កថំ បលិពោធា ហោន្តិ? បុញ្ញវន្តស្ស ហិ ភិក្ខុនោ គតគតដ្ឋានេ មនុស្សា មហាបរិវារេ បច្ចយេ ទេន្តិ។ សោ តេសំ អនុមោទេន្តោ ធម្មំ ទេសេន្តោ សមណធម្មំ កាតុំ ន ឱកាសំ លភតិ។ អរុណុគ្គមនតោ យាវ បឋមយាមោ, តាវ មនុស្សសំសគ្គោ ន ឧបច្ឆិជ្ជតិ។ បុន ពលវបច្ចូសេយេវ ពាហុល្លិកបិណ្ឌបាតិកា អាគន្ត្វា "ភន្តេ, អសុកោ ឧបាសកោ ឧបាសិកា អមច្ចោ អមច្ចធីតា តុម្ហាកំ ទស្សនកាមា"តិ វទន្តិ, សោ គណ្ហាវុសោ, បត្តចីវរន្តិ គមនសជ្ជោវ ហោតីតិ និច្ចព្យាវដោ, តស្សេវ តេ បច្ចយា បលិពោធា ហោន្តិ។ តេន គណំ បហាយ យត្ថ នំ ន ជានន្តិ, តត្ថ ឯកកេន ចរិតព្ពំ។ ឯវំ សោ បលិពោធោ ឧបច្ឆិជ្ជតីតិ។

គណោតិ សុត្តន្តិកគណោ វា អាភិធម្មិកគណោ វា, យោ តស្ស ឧទ្ទេសំ វា បរិបុច្ឆំ វា ទេន្តោ សមណធម្មស្ស ឱកាសំ ន លភតិ, តស្សេវ គណោ បលិពោធោ ហោតិ, តេន សោ ឯវំ ឧបច្ឆិន្ទិតព្ពោ។ សចេ តេសំ ភិក្ខូនំ ពហុ គហិតំ ហោតិ, អប្បំ អវសិដ្ឋំ, តំ និដ្ឋបេត្វា អរញ្ញំ បវិសិតព្ពំ។ សចេ អប្បំ គហិតំ, ពហុ អវសិដ្ឋំ, យោជនតោ បរំ អគន្ត្វា អន្តោយោជនបរិច្ឆេទេ អញ្ញំ គណវាចកំ ឧបសង្កមិត្វា "ឥមេ អាយស្មា ឧទ្ទេសាទីហិ សង្គណ្ហតូ"តិ វត្តព្ពំ។ ឯវំ អលភមានេន "មយ្ហមាវុសោ, ឯកំ កិច្ចំ អត្ថិ, តុម្ហេ យថាផាសុកដ្ឋានានិ គច្ឆថា"តិ គណំ បហាយ អត្តនោ កម្មំ កត្តព្ពន្តិ។

កម្មន្តិ នវកម្មំ។ តំ ករោន្តេន វឌ្ឍកីអាទីហិ លទ្ធាលទ្ធំ ជានិតព្ពំ, កតាកតេ ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជិតព្ពន្តិ សព្ពទា បលិពោធោ ហោតិ។ សោបិ ឯវំ ឧបច្ឆិន្ទិតព្ពោ, សចេ អប្បំ អវសិដ្ឋំ ហោតិ និដ្ឋបេតព្ពំ។ សចេ ពហុ, សង្ឃិកញ្ចេ នវកម្មំ, សង្ឃស្ស វា សង្ឃភារហារកភិក្ខូនំ វា និយ្យាទេតព្ពំ។ អត្តនោ សន្តកញ្ចេ, អត្តនោ ភារហារកានំ និយ្យាទេតព្ពំ។ តាទិសេ អលភន្តេន សង្ឃស្ស បរិច្ចជិត្វា គន្តព្ពន្តិ។

អទ្ធានន្តិ មគ្គគមនំ។ យស្ស ហិ កត្ថចិ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ វា ហោតិ, បច្ចយជាតំ វា កិញ្ចិ លទ្ធព្ពំ ហោតិ។ សចេ តំ អលភន្តោ ន សក្កោតិ អធិវាសេតុំ, អរញ្ញំ បវិសិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តស្សបិ គមិកចិត្តំ នាម ទុប្បដិវិនោទនីយំ ហោតិ, តស្មា គន្ត្វា តំ កិច្ចំ តីរេត្វាវ សមណធម្មេ ឧស្សុក្កំ កាតព្ពន្តិ។

ញាតីតិ វិហារេ អាចរិយុបជ្ឈាយសទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកសមានុបជ្ឈាយកសមានាចរិយកា, ឃរេ មាតាបិតា ភាតាតិ ឯវមាទិកា។ តេ គិលានា ឥមស្ស បលិពោធា ហោន្តិ, តស្មា សោ បលិពោធោ ឧបដ្ឋហិត្វា តេសំ បាកតិកករណេន ឧបច្ឆិន្ទិតព្ពោ។

តត្ថ ឧបជ្ឈាយោ តាវ គិលានោ សចេ លហុំ ន វុដ្ឋាតិ, យាវជីវម្បិ បដិជគ្គិតព្ពោ។ តថា បព្ពជ្ជាចរិយោ ឧបសម្បទាចរិយោ សទ្ធិវិហារិកោ ឧបសម្បាទិតបព្ពាជិតអន្តេវាសិកសមានុបជ្ឈាយកា ច។ និស្សយាចរិយឧទ្ទេសាចរិយនិស្សយន្តេវាសិកឧទ្ទេសន្តេវាសិកសមានាចរិយកា បន យាវ និស្សយឧទ្ទេសា អនុបច្ឆិន្នា, តាវ បដិជគ្គិតព្ពា។ បហោន្តេន តតោ ឧទ្ធម្បិ បដិជគ្គិតព្ពា ឯវ។ មាតាបិតូសុ ឧបជ្ឈាយេ វិយ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ សចេបិ ហិ តេ រជ្ជេ ឋិតា ហោន្តិ, បុត្តតោ ច ឧបដ្ឋានំ បច្ចាសីសន្តិ, កាតព្ពមេវ។ អថ តេសំ ភេសជ្ជំ នត្ថិ, អត្តនោ សន្តកំ ទាតព្ពំ។ អសតិ ភិក្ខាចរិយាយ បរិយេសិត្វាបិ ទាតព្ពមេវ។ ភាតុភគិនីនំ បន តេសំ សន្តកមេវ យោជេ

ត្វា ទាតព្វំ។ សចេ នត្ថិ អត្តនោ សន្តកំ តាវកាលិកំ ទត្វា បច្ឆា លភន្តេន គណ្ហិតព្វំ។ អលភន្តេន ន ចោទេតព្វា។ អញ្ញាតកស្ស ភគិនិសាមិកស្ស ភេសជ្ជំ នេវ កាតុំ ន ទាតុំ វដ្ដតិ។ “តុយ្ហំ សាមិកស្ស ទេហី”តិ វត្វា បន ភគិនិយា ទាតព្វំ។ ភាតុជាយាយបិ ឯសេវ នយោ។ តេសំ បន បុត្តា ឥមស្ស ញាតកា ឯវាតិ តេសំ កាតុំ វដ្ដតីតិ។

អាពាធោតិ យោកោចិ រោគោ។ សោ ពាធយមានោ បលិពោធោ ហោតិ, តស្មា ភេសជ្ជករណេន ឧបច្ឆិន្ទិតព្វោ។ សចេ បន កតិបាហំ ភេសជ្ជំ ករោន្តស្សបិ ន វូបសម្មតិ, នាហំ តុយ្ហំ ទាសោ, ន ភដកោ, តំយេវ ហិ បោសេន្តោ អនមតគ្គេ សំសារវដ្ដេ ទុក្ខំ បត្តោតិ អត្តភាវំ គរហិត្វា សមណធម្មោ កាតព្វោតិ។

គន្ថោតិ បរិយត្តិហរណំ។ តំ សជ្ឈាយាទីហិ និច្ចព្យាវដស្ស បលិពោធោ ហោតិ, ន ឥតរស្ស។ តត្រិមានិ វត្ថូនិ –

មជ្ឈិមភាណកទេវត្ថេរោ កិរ មលយវាសិទេវត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា កម្មដ្ឋានំ យាចិ។ ថេរោ កីទិសោសិ, អាវុសោ, បរិយត្តិយន្តិ បុច្ឆិ។ មជ្ឈិមោ មេ, ភន្តេ, បគុណោតិ។ អាវុសោ, មជ្ឈិមោ នាមេសោ ទុប្បរិហារោ, មូលបណ្ណាសំ សជ្ឈាយន្តស្ស មជ្ឈិមបណ្ណាសកោ អាគច្ឆតិ, តំ សជ្ឈាយន្តស្ស ឧបរិបណ្ណាសកោ។ កុតោ តុយ្ហំ កម្មដ្ឋានន្តិ? ភន្តេ, តុម្ហាកំ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ លភិត្វា បុន ន ឱលោកេស្សាមីតិ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឯកូនវីសតិវស្សានិ សជ្ឈាយំ អកត្វា វីសតិមេ វស្សេ អរហត្តំ បត្វា សជ្ឈាយត្ថាយ អាគតានំ ភិក្ខូនំ “វីសតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បរិយត្តិំ អនោលោកេន្តស្ស, អបិច ខោ កតបរិចយោ អហមេត្ថ អារភថា”តិ វត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ បរិយោសានា ឯកព្យញ្ជនេបិស្ស កង្ខា នាហោសិ។

ករុឡិយគិរិវាសីនាគត្ថេរោបិ អដ្ឋារសវស្សានិ បរិយត្តិំ ឆឌ្ឌេត្វា ភិក្ខូនំ ធាតុកថំ ឧទ្ទិសិ។ តេសំ គាមវាសិកត្ថេរេហិ សទ្ធិំ សំសន្ទេន្តានំ ឯកបញ្ហោបិ ឧប្បដិបាដិយា អាគតោ នាហោសិ។

មហាវិហារេបិ តិបិដកចូឡាភយត្ថេរោ នាម អដ្ឋកថំ អនុគ្គហេត្វាវ បញ្ចនិកាយមណ្ឌលេ តីណិ បិដកានិ បរិវត្តេស្សាមីតិ សុវណ្ណភេរិំ បហរាបេសិ។ ភិក្ខុសង្ឃោ កតមាចរិយានំ ឧគ្គហោ, អត្តនោ អាចរិយុគ្គហញ្ញេវ វទតុ, ឥតរថា វត្តុំ ន ទេមាតិ អាហ។ ឧបជ្ឈាយោបិ នំ អត្តនោ ឧបដ្ឋានមាគតំ បុច្ឆិ “ត្វមាវុសោ, ភេរិំ បហរាបេសី”តិ? អាម, ភន្តេ។ កឹ ការណាតិ? បរិយត្តិំ, ភន្តេ, បរិវត្តេស្សាមីតិ។ អាវុសោ អភយ, អាចរិយា ឥទំ បទំ កថំ វទន្តីតិ? ឯវំ វទន្តិ, ភន្តេតិ។ ថេរោ ហុន្តិ បដិពាហិ។ បុន សោ អញ្ញេន អញ្ញេន បរិយាយេន ឯវំ វទន្តិ ភន្តេតិ តិក្ខត្តុំ អាហ។ ថេរោ សព្ពំ ហុន្តិ បដិពាហិត្វា “អាវុសោ, តយា បឋមំ កថិតោ ឯវ អាចរិយមគ្គោ, អាចរិយមុខតោ បន អនុគ្គហិតត្តា ‘ឯវំ អាចរិយា វទន្តី’តិ សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ។ គច្ឆ អត្តនោ អាចរិយានំ សន្តិកេ សុណាហី”តិ។ កុហឹ, ភន្តេ, គច្ឆាមីតិ? គង្គាយ បរតោ រោហណជនបទេ តុលាធារបព្ពតវិហារេ សព្ពបរិយត្តិកោ មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរោ នាម វសតិ, តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាតិ។ សាធុ, ភន្តេតិ ថេរំ វន្ទិត្វា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទិ។ ថេរោ កស្មា អាគតោសីតិ បុច្ឆិ។ ធម្មំ សោតុំ, ភន្តេតិ។ អាវុសោ អភយ, ទីឃមជ្ឈិមេសុ មំ កាលេន កាលំ បុច្ឆន្តិ។ អវសេសំ បន មេ តឹសមត្តានិ វស្សានិ ន ឱលោកិតបុព្ពំ។ អបិច ត្វំ រត្តិំ មម សន្តិកេ បរិវត្តេហិ។ អហំ តេ ទិវា កថយិស្សាមីតិ។ សោ សាធុ, ភន្តេតិ តថា អកាសិ។ បរិវេណទ្វារេ មហាមណ្ឌបំ ការេត្វា គាមវាសិនោ ទិវសេ ទិវសេ ធម្មស្សវនត្ថាយ អាគច្ឆន្តិ។ ថេរោ រត្តិំ បរិវត្តិ។ តំ ទិវា កថយន្តោ អនុបុព្ពេន ទេសនំ និដ្ឋបេត្វា អភយត្ថេរស្ស សន្តិកេ តដ្ដិកាយ និសីទិត្វា “អាវុសោ, មយ្ហំ កម្មដ្ឋានំ កថេហី”តិ អាហ។ ភន្តេ, កឹ ភណថ, ននុ មយា តុម្ហាកមេវ សន្តិកេ សុតំ? កិមហំ តុម្ហេហិ អញ្ញាតំ កថេស្សាមីតិ? តតោ នំ ថេរោ អញ្ញោ ឯស, អាវុសោ, គតកស្ស មគ្គោ នាមាតិ អាហ។ អភយថេរោ កិរ តទា សោតាបន្នោ ហោតិ។ អថស្ស សោ កម្មដ្ឋានំ ទត្វា អាគន្ត្វា លោហបាសាទេ ធម្មំ បរិវត្តេន្តោ ថេរោ បរិនិព្ពុតោតិ អស្សោសិ។ សុត្វា “អាហរថាវុសោ, ចីវរ”ន្តិ ចីវរំ បារុបិត្វា “អនុច្ឆវិកោ, អាវុសោ, អម្ហាកំ អាចរិយស្ស អរហត្តមគ្គោ។ អាចរិយោ នោ, អាវុសោ, ឧជុ អាជានីយោ។ សោ អត្តនោ ធម្មន្តេវាសិកស្ស សន្តិកេ តដ្ដិកាយ និសីទិត្វា ‘មយ្ហំ កម្មដ្ឋានំ កថេហី’តិ អាហ។ អនុច្ឆវិកោ, អាវុសោ, ថេរស្ស អរហត្តមគ្គោ”តិ។ ឯវរូបានំ គន្ថោ បលិពោធោ ន ហោតីតិ។

ឥទ្ធីតិ បោថុជ្ជនិកា ឥទ្ធិ។ សា ហិ ឧត្តានសេយ្យកទារកោ វិយ តរុណសស្សំ វិយ ច ទុប្បរិហារា ហោតិ។ អប្បមត្តកេនេវ ភិជ្ជតិ។ សា បន វិបស្សនាយ បលិពោធោ ហោតិ, ន សមាធិស្ស, សមាធិំ បត្វា បត្តព្វតោ។ តស្មា វិបស្សនត្ថិកេន ឥទ្ធិបលិពោធោ ឧបច្ឆិន្ទិតព្វោ, ឥតរេន អវសេសាតិ អយំ តាវ បលិពោធកថាយ វិត្ថារោ។

កម្មដ្ឋានទាយកវណ្ណនា

៤២. កម្មដ្ឋានទាយកំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វាតិ ឯត្ថ បន ទុវិធំ កម្មដ្ឋានំ សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានំ បារិហារិយកម្មដ្ឋានញ្ច។ តត្ថ សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានំ នាម ភិក្ខុសង្ឃាទីសុ មេត្តា មរណស្សតិ ច។ អសុភសញ្ញាតិបិ ឯកេ។

កម្មដ្ឋានិកេន ហិ ភិក្ខុនា បឋមំ តាវ បរិច្ឆិន្ទិត្វា សីមដ្ឋកភិក្ខុសង្ឃេ សុខិតា ហោន្តុ អព្យាបជ្ឈាតិ មេត្តា ភាវេតព្ពា។ តតោ សីមដ្ឋកទេវតាសុ។ តតោ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរជនេ។ តតោ តត្ថ មនុស្សេ ឧបាទាយ សព្ពសត្តេសុ។ សោ ហិ ភិក្ខុសង្ឃេ មេត្តាយ សហវាសីនំ មុទុចិត្តតំ ជនេតិ។ អថស្ស តេ សុខសំវាសា ហោន្តិ។ សីមដ្ឋកទេវតាសុ មេត្តាយ មុទុកតចិត្តាហិ ទេវតាហិ ធម្មិកាយ រក្ខាយ សុសំវិហិតរក្ខោ ហោតិ។ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរជនេ មេត្តាយ មុទុកតចិត្តសន្តានេហិ ឥស្សរេហិ ធម្មិកាយ រក្ខាយ សុរក្ខិតបរិក្ខារោ ហោតិ។ តត្ថ មនុស្សេសុ មេត្តាយ បសាទិតចិត្តេហិ តេហិ អបរិភូតោ ហុត្វា វិចរតិ។ សព្ពសត្តេសុ មេត្តាយ សព្ពត្ថ អប្បដិហតចារោ ហោតិ។ មរណស្សតិយា បន អវស្សំ មយា មរិតព្ពន្តិ ចិន្តេន្តោ អនេសនំ បហាយ ឧបរូបរិ វឌ្ឍមានសំវេគោ អនោលីនវុត្តិកោ ហោតិ។ អសុភសញ្ញាបរិចិតចិត្តស្ស បនស្ស ទិព្ពានិបិ អារម្មណានិ លោភវសេន ចិត្តំ ន បរិយាទិយន្តិ។

ឯវំ ពហូបការត្តា សព្ពត្ថ អត្ថយិតព្ពំ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ ច អធិប្បេតស្ស យោគានុយោគកម្មស្ស ឋានញ្ចាតិ **សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋាន**ន្តិ វុច្ចតិ។

ចត្តាលីសាយ បន កម្មដ្ឋានេសុ យំ យស្ស ចរិយានុកូលំ, តំ តស្ស និច្ចំ បរិហរិតព្ពត្តា ឧបរិមស្ស ច ឧបរិមស្ស ភាវនាកម្មស្ស បទដ្ឋានត្តា **បារិហារិយកម្មដ្ឋាន**ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥតិ ឥមំ ទុវិធម្បិ កម្មដ្ឋានំ យោ ទេតិ, អយំ **កម្មដ្ឋានទាយកោ** នាម។ តំ កម្មដ្ឋានទាយកំ។

កល្យាណមិត្តន្តិ –

> បិយោ គរុ ភាវនីយោ, វត្តា ច វចនក្ខមោ;
> គម្ភីរញ្ច កថំ កត្តា, នោ ចដ្ឋានេ និយោជកោតិ។ (អ. និ. ៧.៣៧);

ឯវមាទិគុណសមន្នាគតំ ឯកន្តេន ហិតេសី វុទ្ធិបក្ខេ ឋិតំ កល្យាណមិត្តំ។

“មមំ ហិ, អានន្ទ, កល្យាណមិត្តំ អាគម្ម ជាតិធម្មា សត្តា ជាតិយា បរិមុច្ចន្តី”តិ (សំ. និ. ១.១២៩; ៥.២) អាទិវចនតោ បន សម្មាសម្ពុទ្ធោយេវ សព្ពាការសម្បន្នោ កល្យាណមិត្តោ។ តស្មា តស្មិំ សតិ តស្សេវ ភគវតោ សន្តិកេ គហិតកម្មដ្ឋានំ សុគហិតំ ហោតិ។ បរិនិព្ពុតេ បន តស្មិំ អសីតិយា មហាសាវកេសុ យោ ធរតិ, តស្ស សន្តិកេ គហេតុំ វដ្ដតិ។ តស្មិំ អសតិ យំ កម្មដ្ឋានំ គហេតុកាមោ ហោតិ, តស្សេវ វសេន ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានានិ និព្ពត្តេត្វា ឈានបទដ្ឋានំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អាសវក្ខយប្បត្តស្ស ខីណាសវស្ស សន្តិកេ គហេតព្ពំ។

កឹ បន ខីណាសវោ អហំ ខីណាសវោតិ អត្តានំ បកាសេតីតិ? កឹ វត្តព្ពំ, ការកភាវំ ហិ ជានិត្វា បកាសេតិ។ ននុ អស្សគុត្តត្ថេរោ អារទ្ធកម្មដ្ឋានស្ស ភិក្ខុនោ “កម្មដ្ឋានការកោ អយ”ន្តិ ជានិត្វា អាកាសេ ចម្មខណ្ឌំ បញ្ញាបេត្វា តត្ថ បល្លង្កេន និសិន្នោ កម្មដ្ឋានំ កថេសីតិ។

តស្មា សចេ ខីណាសវំ លភតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ, នោ ចេ លភតិ, អនាគាមិសកទាគាមិសោតាបន្នឈានលាភីបុថុជ្ជនតិបិដកធរទ្វិបិដកធរឯកបិដកធរេសុ បុរិមស្ស បុរិមស្ស សន្តិកេ។ ឯកបិដកធរេបិ អសតិ យស្ស ឯកសង្គីតិបិ អដ្ឋកថាយ សទ្ធិំ បគុណា, អយញ្ច លជ្ជី ហោតិ, តស្ស សន្តិកេ គហេតព្ពំ។ ឯវរូបោ ហិ តន្តិធរោ វំសានុរក្ខកោ បវេណីបាលកោ អាចរិយោ អាចរិយមតិកោវ ហោតិ, ន អត្តនោមតិកោ ហោតិ។ តេនេវ បោរាណកត្ថេរា “លជ្ជី រក្ខិស្សតិ លជ្ជី រក្ខិស្សតី”តិ តិក្ខត្តុំ អាហំសុ។

បុព្ពេ វុត្តខីណាសវាទយោ ចេត្ថ អត្តនា អធិគតមគ្គមេវ អាចិក្ខន្តិ។ ពហុស្សុតោ បន តំ តំ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា ឧគ្គហបរិបុច្ឆានំ វិសោធិតត្តា ឥតោ ចិតោ ច សុត្តញ្ច ការណញ្ច សល្លក្ខេត្វា សប្បាយាសប្បាយំ យោជេត្វា គហនដ្ឋានេ គច្ឆន្តោ មហាហត្ថី វិយ មហាមគ្គំ ទស្សេន្តោ កម្មដ្ឋានំ កថេស្សតិ។ តស្មា ឯវរូបំ កម្មដ្ឋានទាយកំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វា តស្ស វត្តបដិបត្តិំ កត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេតព្ពំ។

សចេ បនេតំ ឯកវិហារេយេវ លភតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ, នោ ចេ លភតិ, យត្ថ សោ វសតិ, តត្ថ គន្តព្ពំ។ គច្ឆន្តេន ច ន ធោតមក្ខិតេហិ បាទេហិ ឧបាហនា អារុហិត្វា ឆត្តំ គហេត្វា តេលនាឡិមធុផាណិតាទីនិ គាហាបេត្វា អន្តេវាសិកបរិវុតេន គន្តព្ពំ។ គមិកវត្តំ បន បូរេត្វា អត្តនោ បត្តចីវរំ សយមេវ គហេត្វា អន្តរាមគ្គេ យំ យំ វិហារំ បវិសតិ សព្ពត្ថ វត្តបដិបត្តិំ កុរុមានេន សល្លហុកបរិក្ខារេន បរមសល្លេខវុត្តិនា ហុត្វា គន្តព្ពំ។

តំ វិហារំ បវិសន្តេន អន្តរាមគ្គេយេវ ទន្តកដ្ឋំ កប្បិយំ ការាបេត្វា គហេត្វា បវិសិតព្ពំ, ន ច "មុហុត្តំ វិស្សមេត្វា បាទធោវនមក្ខនាទីនិ កត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី"តិ អញ្ញំ បរិវេណំ បវិសិតព្ពំ។ កស្មា? សចេ ហិស្ស តត្រ អាចរិយស្ស វិសភាគា ភិក្ខូ ភវេយ្យុំ, តេ អាគមនការណំ បុច្ឆិត្វា អាចរិយស្ស អវណ្ណំ បកាសេត្វា "នដ្ឋោសិ, សចេ តស្ស សន្តិកំ អាគតោ"តិ វិប្បដិសារំ ឧប្បាទេយ្យុំ, យេន តតោវ បដិនិវត្តេយ្យ, តស្មា អាចរិយស្ស វសនដ្ឋានំ បុច្ឆិត្វា ឧជុកំ តត្ថេវ គន្តព្ពំ។

សចេ អាចរិយោ ទហរតរោ ហោតិ, បត្តចីវរបដិគ្គហណាទីនិ ន សាទិតព្ពានិ។ សចេ វុឌ្ឍតរោ ហោតិ, គន្ត្វា អាចរិយំ វន្ទិត្វា ឋាតព្ពំ។ "និក្ខិបាវុសោ, បត្តចីវរ"ន្តិ វុត្តេន និក្ខិបិតព្ពំ។ "បានីយំ បិវា"តិ វុត្តេន សចេ ឥច្ឆតិ បាតព្ពំ។ "បាទេ ធោវាហី"តិ វុត្តេន ន តាវ បាទា ធោវិតព្ពា។ សចេ ហិ អាចរិយេន អាភតំ ឧទកំ ភវេយ្យ, ន សារុប្បំ សិយា។ "ធោវាហាវុសោ, ន មយា អាភតំ, អញ្ញេហិ អាភត"ន្តិ វុត្តេន បន យត្ថ អាចរិយោ ន បស្សតិ, ឯវរូបេ បដិច្ឆន្នេ វា ឱកាសេ, អព្ភោកាសេ វិហារស្សាបិ វា ឯកមន្តេ និសីទិត្វា បាទា ធោវិតព្ពា។

សចេ អាចរិយោ តេលនាឡឹ អាហរតិ ឧដ្ឋហិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ សក្កច្ចំ គហេតព្ពា។ សចេ ហិ ន គណ្ហេយ្យ, "អយំ ភិក្ខុ ឥតោ ឯវ បដ្ឋាយ សម្ភោគំ កោបេតី"តិ អាចរិយស្ស អញ្ញថត្តំ ភវេយ្យ។ គហេត្វា បន ន អាទិតោវ បាទា មក្ខេតព្ពា។ សចេ ហិ តំ អាចរិយស្ស គត្តព្ភញ្ជនតេលំ ភវេយ្យ, ន សារុប្បំ សិយា។ តស្មា សីសំ មក្ខេត្វា ខន្ធាទីនិ មក្ខេតព្ពានិ។ "សព្ពបារិហារិយតេលមិទំ, អាវុសោ, បាទេបិ មក្ខេហី"តិ វុត្តេន បន ថោកំ សីសេ កត្វា បាទេ មក្ខេត្វា "ឥមំ តេលនាឡឹ ឋបេមិ, ភន្តេ"តិ វត្វា អាចរិយេ គណ្ហន្តេ ទាតព្ពា។

អាគតទិវសតោ បដ្ឋាយ កម្មដ្ឋានំ មេ, ភន្តេ, កថេថ ឥច្ចេវំ ន វត្តព្ពំ។ ទុតិយទិវសតោ បន បដ្ឋាយ សចេ អាចរិយស្ស បកតិឧបដ្ឋាកោ អត្ថិ, តំ យាចិត្វា វត្តំ កាតព្ពំ។ សចេ យាចិតោបិ ន ទេតិ, ឱកាសេ លទ្ធេយេវ កាតព្ពំ។ ករោន្តេន ខុទ្ទកមជ្ឈិមមហន្តានិ តីណិ ទន្តកដ្ឋានិ ឧបនាមេតព្ពានិ។ សីតំ ឧណ្ហន្តិ ទុវិធំ មុខធោវនឧទកញ្ច ន្ហានោទកញ្ច បដិយាទេតព្ពំ។ តតោ យំ អាចរិយោ តីណិ ទិវសានិ បរិភុញ្ជតិ, តាទិសមេវ និច្ចំ ឧបនាមេតព្ពំ។ និយមំ អកត្វា យំ វា តំ វា បរិភុញ្ជន្តស្ស យថាលទ្ធំ ឧបនាមេតព្ពំ។ កឹ ពហុនា វុត្តេន? យំ តំ ភគវតា "អន្តេវាសិកេន, ភិក្ខវេ, អាចរិយម្ហិ សម្មា វត្តិតព្ពំ។ តត្រាយំ សម្មា វត្តនា, កាលស្សេវ ឧដ្ឋាយ ឧបាហនា ឱមុញ្ចិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា ទន្តកដ្ឋំ ទាតព្ពំ, មុខោទកំ ទាតព្ពំ, អាសនំ បញ្ញបេតព្ពំ។ សចេ យាគុ ហោតិ, ភាជនំ ធោវិត្វា យាគុ ឧបនាមេតព្ពា"តិ (មហាវ. ៧៨) អាទិកំ ខន្ធកេ សម្មាវត្តំ បញ្ញត្តំ, តំ សព្ពម្បិ កាតព្ពំ។

ឯវំ វត្តសម្បត្តិយា គរុំ អារាធយមានេន សាយំ វន្ទិត្វា យាហីតិ វិស្សជ្ជិតេន គន្តព្ពំ, យទា សោ កិស្សាគតោសីតិ បុច្ឆតិ, តទា អាគមនការណំ កថេតព្ពំ។ សចេ សោ នេវ បុច្ឆតិ, វត្តំ បន សាទិយតិ, ទសាហេ វា បក្ខេ វា វីតិវត្តេ ឯកទិវសំ វិស្សជ្ជិតេនាបិ អគន្ត្វា ឱកាសំ ការេត្វា អាគមនការណំ អារោចេតព្ពំ។ អកាលេ វា គន្ត្វា កិមត្ថមាគតោសីតិ បុដ្ឋេន អារោចេតព្ពំ។ សចេ សោ បាតោវ អាគច្ឆាតិ វទតិ, បាតោវ គន្តព្ពំ។

សចេ បនស្ស តាយ វេលាយ បិត្តាពាធេន វា កុច្ឆិ បរិឌយ្ហតិ, អគ្គិមន្ទតាយ វា ភត្តំ ន ជីរតិ, អញ្ញោ វា កោចិ រោគោ ពាធតិ, តំ យថាភូតំ អាវិកត្វា អត្តនោ សប្បាយវេលំ អារោចេត្វា តាយ វេលាយ ឧបសង្កមិតព្ពំ។ អសប្បាយវេលាយ ហិ វុច្ចមានម្បិ កម្មដ្ឋានំ ន សក្កា ហោតិ មនសិកាតុន្តិ។ អយំ កម្មដ្ឋានទាយកំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វាតិ ឯត្ថ វិត្ថារោ។

ចរិយាវណ្ណនា

៤៣. ឥទានិ អត្តនោ ចរិយានុកូលន្តិ ឯត្ថ **ចរិយា**តិ ឆ ចរិយា រាគចរិយា, ទោសចរិយា, មោហចរិយា, សទ្ធាចរិយា, ពុទ្ធិចរិយា, វិតក្កចរិយាតិ។ កេចិ បន រាគាទីនំ សំសគ្គសន្និបាតវសេន អបរាបិ ចតស្សោ, តថា សទ្ធាទីនន្តិ ឥមាហិ អដ្ឋហិ សទ្ធឹ ចុទ្ទស ឥច្ឆន្តិ។ ឯវំ បន ភេទេ វុច្ចមានេ រាគាទីនំ សទ្ធាទីហិបិ សំសគ្គំ កត្វា អនេកា ចរិយា ហោន្តិ, តស្មា សង្ខេបេន ឆឡេវ ចរិយា វេទិតព្ពា។ ចរិយា, បកតិ, ឧស្សន្នតាតិ អត្ថតោ ឯកំ។

តាសំ វសេន ឆឡេវ បុគ្គលា ហោន្តិ រាគចរិតោ, ទោសចរិតោ, មោហចរិតោ, សទ្ធាចរិតោ, ពុទ្ធិចរិតោ, វិតក្កចរិតោតិ។

តត្ថ យស្មា រាគចរិតស្ស កុសលប្បវត្តិសមយេ សទ្ធា ពលវតី ហោតិ, រាគស្ស អាសន្នគុណត្តា។ យថា ហិ អកុសលបក្ខេ រាគោ សិនិទ្ធោ នាតិលូខោ, ឯវំ កុសលបក្ខេ សទ្ធា។ យថា រាគោ វត្ថុកាមេ បរិយេសតិ, ឯវំ សទ្ធា សីលាទិគុណេ។ យថា រាគោ អហិតំ ន បរិច្ចជតិ, ឯវំ សទ្ធា ហិតំ ន បរិច្ចជតិ, តស្មា រាគចរិតស្ស សទ្ធាចរិតោ សភាគោ។

យស្មា បន ទោសចរិតស្ស កុសលប្បវត្តិសមយេ បញ្ញា ពលវតី ហោតិ, ទោសស្ស អាសន្នគុណត្តា។ យថា ហិ អកុសលបក្ខេ ទោសោ និស្សិនេហោ ន អារម្មណំ អល្លីយតិ, ឯវំ កុសលបក្ខេ បញ្ញា។ យថា ច ទោសោ អភូតម្បិ ទោសមេវ បរិយេសតិ, ឯវំ បញ្ញា ភូតំ ទោសមេវ។ យថា ទោសោ សត្តបរិវជ្ជនាការេន បវត្តតិ, ឯវំ បញ្ញា សង្ខារបរិវជ្ជនាការេន, តស្មា ទោសចរិតស្ស ពុទ្ធិចរិតោ សភាគោ។

យស្មា បន មោហចរិតស្ស អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ វាយមមានស្ស យេភុយ្យេន អន្តរាយករា វិតក្កា ឧប្បជ្ជន្តិ, មោហស្ស អាសន្នលក្ខណត្តា។ យថា ហិ មោហោ បរិព្យាកុលតាយ អនវដ្ឋិតោ, ឯវំ វិតក្កោ នានប្បការវិតក្កនតាយ។ យថា ច មោហោ អបរិយោគាហណតាយ ចញ្ចលោ។ តថា វិតក្កោ លហុបរិកប្បនតាយ, តស្មា មោហចរិតស្ស វិតក្កចរិតោ សភាគោតិ។

អបរេ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន អបរាបិ តិស្សោ ចរិយា វទន្តិ។ តត្ថ តណ្ហា រាគោយេវ, មានោ ច តំសម្បយុត្តោតិ តទុភយំ រាគចរិយំ នាតិវត្តតិ ។ មោហនិទានត្តា ច ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋិចរិយា មោហចរិយមេវ អនុបតតិ។

៤៤. តា បនេតា ចរិយា កិន្និទានា? កថញ្ច ជានិតព្ពំ “អយំ បុគ្គលោ រាគចរិតោ, អយំ បុគ្គលោ ទោសាទីសុ អញ្ញតរចរិតោ”តិ? កឹ ចរិតស្ស បុគ្គលស្ស កឹ សប្បាយន្តិ?

តត្រ បុរិមា តាវ តិស្សោ ចរិយា បុព្ពាចិណ្ណនិទានា, ធាតុទោសនិទានា ចាតិ ឯកច្ចេ វទន្តិ។ បុព្ពេ កិរ ឥដ្ឋប្បយោគសុភកម្មពហុលោ រាគចរិតោ ហោតិ, សគ្គា វា ចវិត្វា ឥធូបបន្នោ។ បុព្ពេ ឆេទនវធពន្ធនវេរកម្មពហុលោ ទោសចរិតោ ហោតិ, និរយនាគយោនីហិ វា ចវិត្វា ឥធូបបន្នោ។ បុព្ពេ មជ្ជបានពហុលោ សុតបរិបុច្ឆាវិហីនោ ច មោហចរិតោ ហោតិ, តិរច្ឆានយោនិយា វា ចវិត្វា ឥធូបបន្នោតិ ឯវំ បុព្ពាចិណ្ណនិទានាតិ វទន្តិ។ ទ្វិន្នំ បន ធាតូនំ ឧស្សន្នត្តា បុគ្គលោ មោហចរិតោ ហោតិ បថវីធាតុយា ច អាបោធាតុយា ច។ ឥតរាសំ ទ្វិន្នំ ឧស្សន្នត្តា ទោសចរិតោ។ សព្ពាសំ សមត្តា បន រាគចរិតោតិ។ ទោសេសុ ច សេម្ហាធិកោ រាគចរិតោ ហោតិ។ វាតាធិកោ មោហចរិតោ។ សេម្ហាធិកោ វា មោហចរិតោ។ វាតាធិកោ រាគចរិតោតិ ឯវំ ធាតុទោសនិទានាតិ វទន្តិ។

តត្ថ យស្មា បុព្ពេ ឥដ្ឋប្បយោគសុភកម្មពហុលាបិ សគ្គា ចវិត្វា ឥធូបបន្នាបិ ច ន សព្ពេ រាគចរិតាយេវ ហោន្តិ, ន ឥតរេ វា ទោសមោហចរិតា។ ឯវំ ធាតូនញ្ច យថាវុត្តេនេវ នយេន ឧស្សទនិយមោ នាម នត្ថិ។ ទោសនិយមេ ច រាគមោហទ្វយមេវ វុត្តំ, តម្បិ ច បុព្ពាបរវិរុទ្ធមេវ។ សទ្ធាចរិយាទីសុ ច ឯកិស្សាបិ និទានំ ន វុត្តមេវ។ តស្មា សព្ពមេតំ អបរិច្ឆិន្នវចនំ។

អយំ បនេត្ថ អដ្ឋកថាចរិយានំ មតានុសារេន វិនិច្ឆយោ, វុត្តញ្ហេតំ ឧស្សទកិត្តនេ (ធ. ស. អដ្ឋ. ៤៩៨) “ឥមេ សត្តា បុព្ពហេតុនិយាមេន លោភុស្សទា ទោសុស្សទា មោហុស្សទា អលោភុស្សទា អទោសុស្សទា អមោហុស្សទា ច ហោន្តិ។

យស្ស ហិ កម្មាយូហនក្ខណេ លោភោ ពលវា ហោតិ អលោភោ មន្ទោ, អទោសាមោហា ពលវន្តោ ទោសមោហា មន្ទា, តស្ស មន្ទោ អលោភោ លោភំ បរិយាទាតុំ ន សក្កោតិ។ អទោសាមោហា បន ពលវន្តោ ទោសមោហេ បរិយាទាតុំ សក្កោតិ។ តស្មា សោ តេន កម្មេន ទិន្នបដិសន្ធិវសេន និព្ពត្តោ លុទ្ធោ ហោតិ សុខសីលោ អក្កោធនោ បញ្ញវា វជិរូបមញាណោ។

យស្ស បន កម្មាយូហនក្ខណេ លោភទោសា ពលវន្តោ ហោន្តិ អលោភាទោសា មន្ទា, អមោហោ ពលវា មោហោ មន្ទោ, សោ បុរិមនយេនេវ លុទ្ធោ ចេវ ហោតិ ទុដ្ឋោ ច។ បញ្ញវា បន ហោតិ វជិរូបមញាណោ

ទត្ថាភយត្ថេរោ វិយ។

យស្ស កម្មាយូហនក្ខណេ លោភាទោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ ឥតរេ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ លុទ្ធោ ចេវ ហោតិ ទន្ធោ ច, សីលកោ បន ហោតិ អក្កោធនោ (ពាកុលត្ថេរោ វិយ)។

តថា យស្ស កម្មាយូហនក្ខណេ តយោបិ លោភទោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ អលោភាទយោ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ លុទ្ធោ ចេវ ហោតិ ទុដ្ឋោ ច មូឡ្ហោ ច។

យស្ស បន កម្មាយូហនក្ខណេ អលោភទោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ ឥតរេ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ អលុទ្ធោ អប្បកិលេសោ ហោតិ ទិព្ពារម្មណម្បិ ទិស្វា និច្ចលោ, ទុដ្ឋោ បន ហោតិ ទន្ធបញ្ញោ ច។

យស្ស បន កម្មាយូហនក្ខណេ អលោភាទោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ ឥតរេ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ អលុទ្ធោ ចេវ ហោតិ អទុដ្ឋោ សីលកោ ច, ទន្ធោ បន ហោតិ។

តថា យស្ស កម្មាយូហនក្ខណេ អលោភទោសាមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ ឥតរេ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ អលុទ្ធោ ចេវ ហោតិ បញ្ញវា ច, ទុដ្ឋោ ច បន ហោតិ កោធនោ។

យស្ស បន កម្មាយូហនក្ខណេ តយោបិ អលោភាទោសាមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ លោភាទយោ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ មហាសង្ឃរក្ខិតត្ថេរោ វិយ អលុទ្ធោ អទុដ្ឋោ បញ្ញវា ច ហោតី”តិ។

ឯត្ថ ច យោ លុទ្ធោតិ វុត្តោ, អយំ រាគចរិតោ។ ទុដ្ឋទន្ធា ទោសមោហចរិតា។ បញ្ញវា ពុទ្ធិចរិតោ។ អលុទ្ធអទុដ្ឋា បសន្នបកតិតាយ សទ្ធាចរិតា។ យថា វា អមោហបរិវារេន កម្មុនា និព្ពត្តោ ពុទ្ធិចរិតោ, ឯវំ ពលវសទ្ធាបរិវារេន កម្មុនា និព្ពត្តោ សទ្ធាចរិតោ។ កាមវិតក្កាទិបរិវារេន កម្មុនា និព្ពត្តោ វិតក្កចរិតោ។ លោភាទិនា វោមិស្សបរិវារេន កម្មុនា និព្ពត្តោ វោមិស្សចរិតោតិ។ ឯវំ លោភាទីសុ អញ្ញតរញ្ញតរបរិវារំ បដិសន្ធិជនកំ កម្មំ ចរិយានំ និទានន្តិ វេទិតព្ពំ។

៤៥. យំ បន វុត្តំ កថញ្ច ជានិតព្ពំ អយំ បុគ្គលោ រាគចរិតោតិអាទិ។ តត្រាយំ នយោ។

> ឥរិយាបថតោ កិច្ចា, ភោជនា ទស្សនាទិតោ;
> ធម្មប្បវត្តិតោ ចេវ, ចរិយាយោ វិភាវយេតិ។

តត្ថ **ឥរិយាបថតោ**តិ រាគចរិតោ ហិ បកតិគមនេន គច្ឆន្តោ ចាតុរិយេន គច្ឆតិ, សណិកំ បាទំ និក្ខិបតិ, សមំ និក្ខិបតិ, សមំ ឧទ្ធរតិ, ឧក្កុដិកញ្ចស្ស បទំ ហោតិ។ ទោសចរិតោ បាទគ្គេហិ ខណន្តោ វិយ គច្ឆតិ, សហសា បាទំ និក្ខិបតិ, សហសា ឧទ្ធរតិ, អនុកឌ្ឍិតញ្ចស្ស បទំ ហោតិ។ មោហចរិតោ បរិព្យាកុលាយ គតិយា គច្ឆតិ, ឆម្ភិតោ វិយ បទំ និក្ខិបតិ, ឆម្ភិតោ វិយ ឧទ្ធរតិ, សហសានុបីឡិតញ្ចស្ស បទំ ហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ មាគណ្ឌិយសុត្តុប្បត្តិយំ –

> “រត្តស្ស ហិ ឧក្កុដិកំ បទំ ភវេ,
> ទុដ្ឋស្ស ហោតិ អនុកឌ្ឍិតំ បទំ;
> មូឡ្ហស្ស ហោតិ សហសានុបីឡិតំ,
> វិវដ្ដច្ឆទស្ស ឥទមីទិសំ បទ”ន្តិ។

ឋានម្បិ រាគចរិតស្ស បាសាទិកំ ហោតិ មធុរាការំ, ទោសចរិតស្ស ថទ្ធាការំ, មោហចរិតស្ស អាកុលាការំ។ និសជ្ជាយបិ ឯសេវ នយោ។ រាគចរិតោ ច អតរមានោ សមំ សេយ្យំ បញ្ញបេត្វា សណិកំ និបជ្ជិត្វា អង្គបច្ចង្គានិ សមោធាយ បាសាទិកេន អាការេន សយតិ, វុដ្ឋាបិយមានោ ច សីឃំ អវុដ្ឋាយ សង្កិតោ វិយ សណិកំ បដិវចនំ ទេតិ។ ទោសចរិតោ តរមានោ យថា វា តថា វា សេយ្យំ បញ្ញបេត្វា បក្ខិត្តកាយោ ភាកុដឹ កត្វា សយតិ, វុដ្ឋាបិយមានោ ច សីឃំ វុដ្ឋាយ កុបិតោ វិយ បដិវចនំ ទេតិ។ មោហចរិតោ ទុស្សណ្ឋានំ សេយ្យំ បញ្ញបេត្វា វិក្ខិត្តកាយោ ពហុលំ អធោមុខោ សយតិ, វុដ្ឋាបិយមានោ ច ហុង្ការំ ករោន្តោ ទន្ធំ វុដ្ឋាតិ។ សទ្ធាចរិតាទយោ បន យស្មា រាគចរិតាទីនំ សភាគា, តស្មា តេសម្បិ តាទិសោវ ឥរិយាបថោ ហោតីតិ។ ឯវំ តាវ ឥរិយាបថតោ ចរិយាយោ វិភាវយេ។

កិច្ចាតិ សម្មជ្ជនាទីសុ ច កិច្ចេសុ រាគចរិតោ សាធុកំ សម្មជ្ជនី គហេត្វា អតុរមានោ វាលិកំ អវិប្បកិរន្តោ សិន្ធុវារកុសុមសន្ថរមិវ សន្ថរន្តោ សុទ្ធំ សមំ សម្មជ្ជតិ។ ទោសចរិតោ គាឡ្ហំ សម្មជ្ជនី គហេត្វា តុរមានរូបោ ឧភតោ វាលិកំ ឧស្សារេន្តោ ខរេន សទ្ទេន អសុទ្ធំ វិសមំ សម្មជ្ជតិ។ មោហចរិតោ សិថិលំ សម្មជ្ជនី គហេត្វា សម្បរិវត្តកំ អាឡោលយមានោ អសុទ្ធំ វិសមំ សម្មជ្ជតិ។

យថា សម្មជ្ជនេ, ឯវំ ចីវរធោវនរជនាទីសុបិ សព្ពកិច្ចេសុ និបុណមធុរសមសក្កច្ចការី រាគចរិតោ។ គាឡ្ហថទ្ធវិសមការី ទោសចរិតោ។ អនិបុណព្យាកុលវិសមាបរិច្ឆិន្នការី មោហចរិតោ។ ចីវរធារណម្បិ ច រាគចរិតស្ស នាតិគាឡ្ហំ នាតិសិថិលំ ហោតិ បាសាទិកំ បរិមណ្ឌលំ។ ទោសចរិតស្ស អតិគាឡ្ហំ អបរិមណ្ឌលំ។ មោហចរិតស្ស សិថិលំ បរិព្យាកុលំ។ សទ្ធាចរិតាទយោ តេសំយេវានុសារេន វេទិតព្ពា, តំ សភាគត្តាតិ។ ឯវំ កិច្ចតោ ចរិយាយោ វិភាវយេ។

ភោជនាតិ រាគចរិតោ សិនិទ្ធមធុរភោជនប្បិយោ ហោតិ, ភុញ្ជមានោ ច នាតិមហន្តំ បរិមណ្ឌលំ អាលោបំ កត្វា រសបដិសំវេទី អតុរមានោ ភុញ្ជតិ, កិញ្ចិទេវ ច សាទុំ លភិត្វា សោមនស្សំ អាបជ្ជតិ ។ ទោសចរិតោ លូខអម្ពិលភោជនប្បិយោ ហោតិ, ភុញ្ជមានោ ច មុខបូរកំ អាលោបំ កត្វា អរសបដិសំវេទី តុរមានោ ភុញ្ជតិ, កិញ្ចិទេវ ច អសាទុំ លភិត្វា ទោមនស្សំ អាបជ្ជតិ។ មោហចរិតោ អនិយតរុចិកោ ហោតិ, ភុញ្ជមានោ ច អបរិមណ្ឌលំ បរិត្តំ អាលោបំ កត្វា ភាជនេ ឆឌ្ឌេន្តោ មុខំ មក្ខេន្តោ វិក្ខិត្តចិត្តោ តំ តំ វិតក្កេន្តោ ភុញ្ជតិ។ សទ្ធាចរិតាទយោបិ តេសំយេវានុសារេន វេទិតព្ពា, តំសភាគត្តាតិ។ ឯវំ ភោជនតោ ចរិយាយោ វិភាវយេ។

ទស្សនាទិតោតិ រាគចរិតោ ឦសកម្បិ មនោរមំ រូបំ ទិស្វា វិម្ហយជាតោ វិយ ចិរំ ឱលោកេតិ, បរិត្តេបិ គុណេ សជ្ជតិ, ភូតម្បិ ទោសំ ន គណ្ហាតិ, បក្កមន្តោបិ អមុញ្ចិតុកាមោវ ហុត្វា សាបេក្ខោ បក្កមតិ។ ទោសចរិតោ ឦសកម្បិ អមនោរមំ រូបំ ទិស្វា កិលន្តរូបោ វិយ ន ចិរំ ឱលោកេតិ, បរិត្តេបិ ទោសេ បដិហញ្ញតិ, ភូតម្បិ គុណំ ន គណ្ហាតិ, បក្កមន្តោបិ មុញ្ចិតុកាមោវ ហុត្វា អនបេក្ខោ បក្កមតិ។ មោហចរិតោ យំកិញ្ចិ រូបំ ទិស្វា បរបច្ចយិកោ ហោតិ, បរំ និន្ទន្តំ សុត្វា និន្ទតិ, បសំសន្តំ សុត្វា បសំសតិ, សយំ បន អញ្ញាណុបេក្ខាយ ឧបេក្ខកោវ ហោតិ។ ឯស នយោ សទ្ទសវនាទីសុបិ។ សទ្ធាចរិតាទយោ បន តេសំយេវានុសារេន វេទិតព្ពា, តំសភាគត្តាតិ។ ឯវំ ទស្សនាទិតោ ចរិយាយោ វិភាវយេ។

ធម្មប្បវត្តិតោ ចេវាតិ រាគចរិតស្ស ច មាយា, សាឋេយ្យំ, មានោ, បាបិច្ឆតា, មហិច្ឆតា, អសន្តុដ្ឋិតា, សិង្គំ, ចាបល្យន្តិ ឯវមាទយោ ធម្មា ពហុលំ បវត្តន្តិ។ ទោសចរិតស្ស កោធោ, ឧបនាហោ, មក្ខោ, បឡាសោ, ឥស្សា, មច្ឆរិយន្តិ ឯវមាទយោ។ មោហចរិតស្ស ថិនំ, មិទ្ធំ, ឧទ្ធច្ចំ, កុក្កុច្ចំ, វិចិកិច្ឆា, អាធានគ្គាហិតា, ទុប្បដិនិស្សគ្គិតាតិ ឯវមាទយោ។ សទ្ធាចរិតស្ស មុត្តចាគតា, អរិយានំ ទស្សនកាមតា, សទ្ធម្មំ សោតុកាមតា, បាមោជ្ជពហុលតា, អសឋតា, អមាយាវិតា, បសាទនីយេសុ ឋានេសុ បសាទោតិ ឯវមាទយោ។ ពុទ្ធិចរិតស្ស សោវចស្សតា, កល្យាណមិត្តតា, ភោជនេមត្តញ្ញុតា, សតិសម្បជញ្ញំ, ជាគរិយានុយោគោ, សំវេជនីយេសុ ឋានេសុ សំវេគោ, សំវិគ្គស្ស ច យោនិសោ បធានន្តិ ឯវមាទយោ។ វិតក្កចរិតស្ស ភស្សពហុលតា, គណារាមតា, កុសលានុយោគេ អរតិ, អនវដ្ឋិតកិច្ចតា, រត្តិំ ធូមាយនា , ទិវា បជ្ជលនា, ហុរាហុរំ ធាវនាតិ ឯវមាទយោ ធម្មា ពហុលំ បវត្តន្តីតិ។ ឯវំ ធម្មប្បវត្តិតោ ចរិយាយោ វិភាវយេ។

យស្មា បន ឥទំ ចរិយាវិភាវនវិធានំ សព្ពាការេន នេវ បាឡិយំ ន អដ្ឋកថាយំ អាគតំ, កេវលំ អាចរិយមតានុសារេន វុត្តំ, តស្មា ន សារតោ បច្ចេតព្ពំ។ រាគចរិតស្ស ហិ វុត្តានិ ឥរិយាបថាទីនិ ទោសចរិតាទយោបិ អប្បមាទវិហារិនោ កាតុំ សក្កោន្តិ។ សំសដ្ឋចរិតស្ស ច បុគ្គលស្ស ឯកស្សេវ ភិន្នលក្ខណា ឥរិយាបថាទយោ ន ឧបបជ្ជន្តិ។ យំ បនេតំ អដ្ឋកថាសុ ចរិយាវិភាវនវិធានំ វុត្តំ, តទេវ សារតោ បច្ចេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ "ចេតោបរិយញាណស្ស លាភី អាចរិយោ ចរិយំ ញត្វា កម្មដ្ឋានំ កថេស្សតិ, ឥតរេន អន្តេវាសិកោ បុច្ឆិតព្ពោ"តិ។ តស្មា ចេតោបរិយញាណេន វា តំ វា បុគ្គលំ បុច្ឆិត្វា ជានិតព្ពំ។ អយំ បុគ្គលោ រាគចរិតោ, អយំ ទោសាទីសុ អញ្ញតរចរិតោតិ។

៤៦. កី ចរិតស្ស បុគ្គលស្ស កី សប្បាយន្តិ ឯត្ថ បន សេនាសនំ តាវ រាគចរិតស្ស អធោតវេទិកំ ភូមដ្ឋកំ អកតបព្ភារកំ តិណកុដិកំ បណ្ណសាលាទីនំ អញ្ញតរំ រជោកិណ្ណំ ជតុកាភរិតំ ឱលុគ្គវិលុគ្គំ អតិឧច្ចំ វា អតិនីចំ វា ឧជ្ជង្គលំ សាសង្កំ អសុចិវិសមមគ្គំ, យត្ថ មញ្ចបីឋម្បិ មង្គុណភរិតំ ទុរូបំ ទុព្ពណ្ណំ, យំ ឱលោកេន្តស្សេវ ជិគុច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ, តាទិសំ សប្បាយំ។ និវាសនបារុបនំ អន្តច្ឆិន្នំ ឱលម្ពវិលម្ពសុត្តកាកិណ្ណំ ជាលបូវសទិសំ សាណិ វិយ ខរសម្ផស្សំ កិលិដ្ឋំ ភារិកំ កិច្ឆបរិហរណំ សប្បាយំ។ បត្តោបិ ទុព្ពណ្ណោ មត្តិកាបត្តោ វា អាណិគណ្ឋិកាហតោ អយោបត្តោ វា គរុកោ ទុស្សណ្ឋានោ សីសកបាលមិវ ជេគុច្ឆោ វដ្ដតិ។ ភិក្ខាចារមគ្គោបិ អមនាបោ អ

នាសន្នគាមោ វិសមោ វដ្តតិ។ ភិក្ខាចារគាមោបិ យត្ថ មនុស្សា អបស្សន្តា វិយ ចរន្តិ, យត្ថ ឯកកុលេបិ ភិក្ខំ អលភិត្វា និក្ខមន្តំ “ឯហិ, ភន្តេ”តិ អាសនសាលំ បវេសេត្វា យាគុភត្តំ ទត្វា គច្ឆន្តា គាវី វិយ វជេ បវេសេត្វា អនបលោកេន្តា គច្ឆន្តិ, តាទិសោ វដ្តតិ ។ បរិវិសកមនុស្សាបិ ទាសា វា កម្មករា វា ទុព្ពណ្ណា ទុទ្ទសិកា កិលិដ្ឋវសនា ទុគ្គន្ធា ជេគុច្ឆា, យេ អចិត្តីការេន យាគុភត្តំ ឆឌ្ឌេន្តា វិយ បរិវិសន្តិ, តាទិសា សប្បាយា។ យាគុភត្តខជ្ជកម្បិ លូខំ ទុព្ពណ្ណំ សាមាកកុទ្រូសកកណាជកាទិមយំ បូតិតក្កំ ពិលង្គំ ជិណ្ណសាកសូបេយ្យំ យំកិញ្ចិទេវ កេវលំ ឧទរបូរមត្តំ វដ្តតិ។ ឥរិយាបថោបិស្ស ឋានំ វា ចង្កមោ វា វដ្តតិ។ អារម្មណំ នីលាទីសុ វណ្ណកសិណេសុ យំកិញ្ចិ អបរិសុទ្ធវណ្ណន្តិ ឥទំ រាគចរិតស្ស សប្បាយំ។

ទោសចរិតស្ស សេនាសនំ នាតិឧច្ចំ នាតិនីចំ ឆាយូទកសម្បន្នំ សុវិភត្តភិត្តិថម្ភសោបានំ សុបរិនិដ្ឋិតមាលាកម្មលតាកម្មនានាវិធចិត្តកម្មសមុជ្ជលសមសិនិទ្ធមុទុភូមិតលំ ព្រហ្មវិមានមិវ កុសុមទាមវិចិត្រវណ្ណចេលវិតានសមលង្កតំ សុបញ្ញត្តសុចិមនោរមត្ថរណមញ្ចបីឋំ តត្ថ តត្ថ វាសត្ថាយ និក្ខិត្តកុសុមវាសគន្ធសុគន្ធំ យំ ទស្សនមត្តេនេវ បីតិបាមោជ្ជំ ជនយតិ, ឯវរូបំ សប្បាយំ។ តស្ស បន សេនាសនស្ស មគ្គោបិ សព្ពបរិស្សយវិមុត្តោ សុចិសមតលោ អលង្កតបដិយត្តោវ វដ្តតិ។ សេនាសនបរិក្ខារោបេត្ថ កីដមង្គុណទីឃជាតិមូសិកានំ និស្សយបរិច្ឆិន្ទនត្ថំ នាតិពហុកោ, ឯកមញ្ចបីឋមត្តមេវ វដ្តតិ។ និវាសនបារុបនម្បិស្ស ចីនបដ្ដសោមារបដ្ដកោសេយ្យកប្បាសិកសុខុមខោមាទីនំ យំ យំ បណីតំ, តេន តេន ឯកបដ្ដំ វា ទុបដ្ដំ វា សល្លហុកំ សមណសារុប្បេន សុរត្តំ សុទ្ធវណ្ណំ វដ្តតិ។ បត្តោ ឧទកបុប្ផុឡមិវ សុសណ្ឋានោ មណិ វិយ សុមដ្ឋោ និម្មលោ សមណសារុប្បេន សុបរិសុទ្ធវណ្ណោ អយោមយោ វដ្តតិ។ ភិក្ខាចារមគ្គោ បរិស្សយវិមុត្តោ សមោ មនាបោ នាតិទូរនាច្ចាសន្នគាមោ វដ្តតិ។ ភិក្ខាចារគាមោបិ យត្ថ មនុស្សា “ឥទានិ អយ្យោ អាគមិស្សតី”តិ សិត្តសម្មដ្ឋេ បទេសេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តំ អាទាយ ឃរំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា សក្កច្ចំ សហត្ថា បរិវិសន្តិ, តាទិសោ វដ្តតិ។ បរិវេសកា បនស្ស យេ ហោន្តិ អភិរូបា បាសាទិកា សុន្ហាតា សុវិលិត្តា ធូបវាសកុសុមគន្ធសុរភិនោ នានាវិរាគសុចិមនុញ្ញវត្ថាភរណបដិមណ្ឌិតា សក្កច្ចការិនោ, តាទិសា សប្បាយា។ យាគុភត្តខជ្ជកម្បិ វណ្ណគន្ធរសសម្បន្នំ ឱជវន្តំ មនោរមំ សព្ពាការបណីតំ យាវទត្ថំ វដ្តតិ។ ឥរិយាបថោបិស្ស សេយ្យា វា និសជ្ជា វា វដ្តតិ, អារម្មណំ នីលាទីសុ វណ្ណកសិណេសុ យំកិញ្ចិ សុបរិសុទ្ធវណ្ណន្តិ ឥទំ ទោសចរិតស្ស សប្បាយំ។

មោហចរិតស្ស សេនាសនំ ទិសាមុខំ អសម្ពាធំ វដ្តតិ, យត្ថ និសិន្នស្ស វិវដា ទិសា ខាយន្តិ , ឥរិយាបថេសុ ចង្កមោ វដ្តតិ។ អារម្មណំ បនស្ស បរិត្តំ សុប្បមត្តំ សរាវមត្តំ វា (ខុទ្ទកំ) ន វដ្តតិ។ សម្ពាធស្មិញ្ហិ ឱកាសេ ចិត្តំ ភិយ្យោ សម្មោហមាបជ្ជតិ, តស្មា វិបុលំ មហាកសិណំ វដ្តតិ។ សេសំ ទោសចរិតស្ស វុត្តសទិសមេវាតិ ឥទំ មោហចរិតស្ស សប្បាយំ។

សទ្ធាចរិតស្ស សព្ពម្បិ ទោសចរិតម្ហិ វុត្តវិធានំ សប្បាយំ។ អារម្មណេសុ ចស្ស អនុស្សតិដ្ឋានម្បិ វដ្តតិ។

ពុទ្ធិចរិតស្ស សេនាសនាទីសុ ឥទំ នាម អសប្បាយន្តិ នត្ថិ។

វិតក្កចរិតស្ស សេនាសនំ វិវដំ ទិសាមុខំ យត្ថ និសិន្នស្ស អារាមវនបោក្ខរណីរាមណេយ្យកានិ គាមនិគមជនបទបដិបាដិយោ នីលោភាសា ច បព្ពតា បញ្ញាយន្តិ, តំ ន វដ្តតិ, តញ្ហិ វិតក្កវិធាវនស្សេវ បច្ចយោ ហោតិ, តស្មា គម្ភីរេ ទរិមុខេ វនប្បដិច្ឆន្នេ ហត្ថិកុច្ឆិបព្ភារមហិន្ទគុហាសទិសេ សេនាសនេ វសិតព្ពំ។ អារម្មណម្បិស្ស វិបុលំ ន វដ្តតិ។ តាទិសញ្ហិ វិតក្កវសេន សន្ធាវនស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ បរិត្តំ បន វដ្តតិ។

សេសំ រាគចរិតស្ស វុត្តសទិសមេវាតិ ឥទំ វិតក្កចរិតស្ស សប្បាយំ។ អយំ អត្ថនោ ចរិយានុកូលន្តិ ឯត្ថ អាគតចរិយានំ បភេទនិទានវិភាវនសប្បាយបរិច្ឆេទតោ វិត្ថារោ។ ន ច តាវ ចរិយានុកូលំ កម្មដ្ឋានំ សព្ពាការេន អាវិកតំ។ តញ្ហិ អនន្តរស្ស មាតិកាបទស្ស វិត្ថារេ សយមេវ អាវិភវិស្សតិ។

ចត្តាលីសកម្មដ្ឋានវណ្ណនា

៤៧. តស្មា យំ វុត្តំ ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ អញ្ញតរំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វាតិ ឯត្ថ សង្ខាតនិទ្ទេសតោ, ឧបចារប្បនាវហតោ, ឈានប្បភេទតោ, សមតិក្កមតោ, វឌ្ឍនាវឌ្ឍនតោ, អារម្មណតោ, ភូមិតោ, គហណតោ, បច្ចយតោ, ចរិយានុកូលតោតិ ឥមេហិ តាវ ទសហាការេហិ កម្មដ្ឋានវិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ **សង្ខាតនិទ្ទេសតោ**តិ ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសូតិ ហិ វុត្តំ, តត្រិមានិ ចត្តាលីស កម្មដ្ឋានានិ ទស កសិណា, ទស អសុភា, ទស អនុស្សតិយោ, ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារា, ចត្តារោ អារុប្បា, ឯកា សញ្ញា, ឯកំ វវត្ថានន្តិ។

តត្ថ បថវីកសិណំ, អាបោកសិណំ, តេជោកសិណំ, វាយោកសិណំ, នីលកសិណំ, បីតកសិណំ, លោហិតកសិណំ, ឱទាតកសិណំ, អាលោកកសិណំ, បរិច្ឆិន្នាកាសកសិណន្តិ ឥមេ **ទស កសិណា**។

ឧទ្ធុមាតកំ, វិនីលកំ, វិបុព្ពកំ, វិច្ឆិទ្ទកំ, វិក្ខាយិតកំ, វិក្ខិត្តកំ, ហតវិក្ខិត្តកំ, លោហិតកំ, បុឡុវកំ, អដ្ឋិកន្តិ ឥមេ **ទស អសុភា**។

ពុទ្ធានុស្សតិ, ធម្មានុស្សតិ, សង្ឃានុស្សតិ, សីលានុស្សតិ, ចាគានុស្សតិ, ទេវតានុស្សតិ, មរណានុស្សតិ, កាយគតាសតិ, អានាបានស្សតិ, ឧបសមានុស្សតីតិ ឥមា **ទស អនុស្សតិយោ**។

មេត្តា, ករុណា, មុទិតា, ឧបេក្ខាតិ ឥមេ **ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារា**។

អាកាសានញ្ចាយតនំ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនន្តិ ឥមេ **ចត្តារោ អារុប្បា**។ អាហារេ បដិកូលសញ្ញា **ឯកា សញ្ញា**។ ចតុធាតុវវត្ថានំ **ឯកំ វវត្ថាន**ន្តិ ឯវំ សង្ខាតនិទ្ទេសតោ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

ឧបចារប្បនាវហតោតិ ឋបេត្វា កាយគតាសតិញ្ច អានាបានស្សតិញ្ច អវសេសា អដ្ឋ អនុស្សតិយោ, អាហារេ បដិកូលសញ្ញា, ចតុធាតុវវត្ថានន្តិ ឥមានេវ ហេត្ថ ទសកម្មដ្ឋានានិ ឧបចារវហានិ។ សេសានិ អប្បនាវហានិ។ ឯវំ ឧបចារប្បនាវហតោ។

ឈានប្បភេទតោតិ អប្បនាវហេសុ ចេត្ថ អានាបានស្សតិយា សទ្ធឹ ទស កសិណា ចតុក្កជ្ឈានិកា ហោន្តិ។ កាយគតាសតិយា សទ្ធឹ ទស អសុភា បឋមជ្ឈានិកា។ បុរិមា តយោ ព្រហ្មវិហារា តិកជ្ឈានិកា។ ចតុត្ថព្រហ្មវិហារោ ចត្តារោ ច អារុប្បា ចតុត្ថជ្ឈានិកាតិ ឯវំ ឈានប្បភេទតោ។

សមតិក្កមតោតិ ទ្វេ សមតិក្កមា អង្គសមតិក្កមោ ច អារម្មណសមតិក្កមោ ច។ តត្ថ សព្ពេសុបិ តិកចតុក្កជ្ឈានិកេសុ កម្មដ្ឋានេសុ អង្គសមតិក្កមោ ហោតិ វិតក្កវិចារាទីនិ ឈានង្គានិ សមតិក្កមិត្វា តេស្វេវារម្មណេសុ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ បត្តព្ពតោ។ តថា ចតុត្ថព្រហ្មវិហារេ។ សោបិ ហិ មេត្តាទីនំយេវ អារម្មណេ សោមនស្សំ សមតិក្កមិត្វា បត្តព្ពោតិ។ ចតូសុ បន អារុប្បេសុ អារម្មណសមតិក្កមោ ហោតិ។ បុរិមេសុ ហិ នវសុ កសិណេសុ អញ្ញតរំ សមតិក្កមិត្វា អាកាសានញ្ចាយតនំ បត្តព្ពំ។ អាកាសាទីនិ ច សមតិក្កមិត្វា វិញ្ញាណញ្ចាយតនាទីនិ។ សេសេសុ សមតិក្កមោ នត្ថីតិ ឯវំ សមតិក្កមតោ។

វឌ្ឍនាវឌ្ឍនតោតិ ឥមេសុ ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ ទស កសិណានេវ វឌ្ឍេតព្ពានិ។ យត្តកញ្ហិ ឱកាសំ កសិណេន ផរតិ, តទព្ភន្តរេ ទិព្ពាយ សោតធាតុយា សទ្ទំ សោតុំ ទិព្ពេន ចក្ខុនា រូបានិ បស្សិតុំ បរសត្តានញ្ច ចេតសា ចិត្តមញ្ញាតុំ សមត្ថោ ហោតិ។ កាយគតាសតិ បន អសុភានិ ច ន វឌ្ឍេតព្ពានិ។ កស្មា? ឱកាសេន បរិច្ឆិន្នត្តា អានិសំសាភាវា ច។ សា ច នេសំ ឱកាសេន បរិច្ឆិន្នតា ភាវនានយេ អាវិភវិស្សតិ។ តេសុ បន វឌ្ឍិតេសុ កុណបរាសិយេវ វឌ្ឍតិ, ន កោចិ អានិសំសោ អត្ថិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ សោបាកបញ្ហាព្យាករណេ, “វិភូតា ភគវា រូបសញ្ញា អវិភូតា អដ្ឋិកសញ្ញា”តិ។ តត្រ ហិ និមិត្តវឌ្ឍនវសេន រូបសញ្ញា វិភូតាតិ វុត្តា។ អដ្ឋិកសញ្ញា អវឌ្ឍនវសេន អវិភូតាតិ វុត្តា។

យំ បនេតំ “កេវលំ អដ្ឋិសញ្ញាយ, អផរី បថវឹ ឥម”ន្តិ (ថេរគា. ១៨) វុត្តំ, តំ លាភិស្ស សតោ ឧបដ្ឋានាការវសេន វុត្តំ។ យថេវ ហិ ធម្មាសោកកាលេ ករវីកសកុណោ សមន្តា អាទាសភិត្តីសុ អត្តនោ ឆាយំ ទិស្វា សព្ពទិសាសុ ករវីកសញ្ញី ហុត្វា មធុរំ គិរំ និច្ឆារេសិ, ឯវំ ថេរោបិ អដ្ឋិកសញ្ញាយ លាភិត្តា សព្ពទិសាសុ ឧបដ្ឋិតំ និមិត្តំ បស្សន្តោ កេវលាបិ បថវី អដ្ឋិកភរិតាតិ ចិន្តេសីតិ។

យទិ ឯវំ យា អសុភជ្ឈានានំ អប្បមាណារម្មណតា វុត្តា, សា វិរុជ្ឈតីតិ។ សា ច ន វិរុជ្ឈតិ។ ឯកច្ចោ ហិ ឧទ្ធុមាតកេ វា អដ្ឋិកេ វា មហន្តេ និមិត្តំ គណ្ហាតិ។ ឯកច្ចោ អប្បកេ។ ឥមិនា បរិយាយេន ឯកច្ចស្ស បរិត្តារម្មណំ ឈានំ ហោតិ។ ឯកច្ចស្ស អប្បមាណារម្មណន្តិ។ យោ វា ឯតំ វឌ្ឍនេ អាទីនវំ អបស្សន្តោ វឌ្ឍេតិ។ តំ សន្ធាយ “អប្បមាណារម្មណ”ន្តិ វុត្តំ។ អានិសំសាភាវា បន ន វឌ្ឍេតព្ពានីតិ។

យថា ច ឯតានិ, ឯវំ សេសានិបិ ន វឌ្ឍេតព្ពានិ។ កស្មា? តេសុ ហិ អានាបាននិមិត្តំ តាវ វឌ្ឍយតោ វាតរាសិយេវ វឌ្ឍតិ, ឱកាសេន ច បរិច្ឆិន្នំ។ ឥតិ សាទីនវត្តា ឱកាសេន ច បរិច្ឆិន្នត្តា ន វឌ្ឍេតព្ពំ។ ព្រហ្មវិហារា

សត្តារម្មណា, តេសំ និមិត្តំ វឌ្ឍយតោ សត្តរាសិយេវ វឌ្ឍេយ្យ, ន ច តេន អត្ថោ អត្ថិ, តស្មា តម្បិ ន វឌ្ឍេតព្ពំ។ យំ បន វុត្តំ “មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា”តិ (ទី. និ. ១.៥៥៦) អាទិ, តំ បរិគ្គហវសេនេវ វុត្តំ។ ឯកាវាសទ្វិអាវាសាទិនា ហិ អនុក្កមេន ឯកិស្សា ទិសាយ សត្តេ បរិគ្គហេត្វា ភាវេន្តោ ឯកំ ទិសំ ផរិត្វាតិ វុត្តោ។ ន និមិត្តំ វឌ្ឍេន្តោ។ បដិភាគនិមិត្តមេវ ចេត្ថ នត្ថិ។ យទយំ វឌ្ឍេយ្យ, បរិត្តអប្បមាណារម្មណតាបេត្ថ បរិគ្គហវសេនេវ វេទិតព្ពា។ អារុប្បារម្មណេសុបិ អាកាសំ កសិណុគ្ឃាដិមត្តា។ តញ្ហិ កសិណាបគមវសេនេវ មនសិ កាតព្ពំ។ តតោ បរំ វឌ្ឍយតោបិ ន កិញ្ចិ ហោតិ។ វិញ្ញាណំ សភាវធម្មត្តា។ ន ហិ សក្កា សភាវធម្មំ វឌ្ឍេតុំ។ វិញ្ញាណាបគមោ វិញ្ញាណស្ស អភាវមត្តត្តា។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនារម្មណំ សភាវធម្មត្តាយេវ ន វឌ្ឍេតព្ពំ។ សេសានិ អនិមិត្តត្តា។ បដិភាគនិមិត្តញ្ហិ វឌ្ឍេតព្ពំ នាម ភវេយ្យ។ ពុទ្ធានុស្សតិអាទីនញ្ច នេវ បដិភាគនិមិត្តំ អារម្មណំ ហោតិ, តស្មា តំ ន វឌ្ឍេតព្ពន្តិ ឯវំ វឌ្ឍនាវឌ្ឍនតោ។

អារម្មណតោតិ ឥមេសុ ច ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ ទសកសិណា, ទសអសុភា, អានាបានស្សតិ, កាយគតាសតីតិ ឥមានិ ទ្វាវីសតិបដិភាគនិមិត្តារម្មណានិ។ សេសានិ ន បដិភាគនិមិត្តារម្មណានិ។ តថា ទសសុ អនុស្សតីសុ ឋបេត្វា អានាបានស្សតិញ្ច កាយគតាសតិញ្ច អវសេសា អដ្ឋ អនុស្សតិយោ, អាហារេ បដិកូលសញ្ញា, ចតុធាតុវវត្ថានំ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនន្តិ ឥមានិ ទ្វាទស សភាវធម្មារម្មណានិ។ ទស កសិណា, ទស អសុភា, អានាបានស្សតិ, កាយគតាសតីតិ ឥមានិ ទ្វាវីសតិ និមិត្តារម្មណានិ។ សេសានិ ឆ ន វត្តព្ពារម្មណានិ។ តថា វិបុព្ពកំ, លោហិតកំ, បុឡុវកំ, អានាបានស្សតិ, អាបោកសិណំ, តេជោកសិណំ, វាយោកសិណំ, យញ្ច អាលោកកសិណេ សូរិយាទីនំ ឱភាសមណ្ឌលារម្មណន្តិ ឥមានិ អដ្ឋ ចលិតារម្មណានិ, តានិ ច ខោ បុព្ពភាគេ, បដិភាគំ បន សន្និសិន្នមេវ ហោតិ។ សេសានិ ន ចលិតារម្មណានីតិ ឯវំ អារម្មណតោ។

ភូមិតោតិ ឯត្ថ ច ទស អសុភា, កាយគតាសតិ, អាហារេ បដិកូលសញ្ញាតិ ឥមានិ ទ្វាទស ទេវេសុ នប្បវត្តន្តិ។ តានិ ទ្វាទស, អានាបានស្សតិ ចាតិ ឥមានិ តេរស ព្រហ្មលោកេ នប្បវត្តន្តិ ។ អរូបភវេ បន ឋបេត្វា ចត្តារោ អារុប្បេ អញ្ញំ នប្បវត្តតិ។ មនុស្សេសុ សព្ពានិបិ បវត្តន្តីតិ ឯវំ ភូមិតោ។

គហណតោតិ ទិដ្ឋផុដ្ឋសុតគ្គហណតោបេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ តត្រ ឋបេត្វា វាយោកសិណំ សេសា នវ កសិណា, ទស អសុភាតិ ឥមានិ ឯកូនវីសតិ ទិដ្ឋេន គហេតព្ពានិ។ បុព្ពភាគេ ចក្ខុនា ឱលោកេត្វា និមិត្តំ នេសំ គហេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ កាយគតាសតិយំ តចបញ្ចកំ ទិដ្ឋេន, សេសំ សុតេនាតិ ឯវំ តស្សា អារម្មណំ ទិដ្ឋសុតេន គហេតព្ពំ។ អានាបានស្សតិ ផុដ្ឋេន, វាយោកសិណំ ទិដ្ឋផុដ្ឋេន, សេសានិ អដ្ឋារស សុតេន គហេតព្ពានិ។ ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារោ, ចត្តារោ អារុប្បាតិ ឥមានិ ចេត្ថ ន អាទិកម្មិកេន គហេតព្ពានិ។ សេសានិ បញ្ចតឹស គហេតព្ពានីតិ ឯវំ គហណតោ។

បច្ចយតោតិ ឥមេសុ បន កម្មដ្ឋានេសុ ឋបេត្វា អាកាសកសិណំ សេសា នវ កសិណា អារុប្បានំ បច្ចយា ហោន្តិ, ទស កសិណា អភិញ្ញានំ, តយោ ព្រហ្មវិហារា ចតុត្ថព្រហ្មវិហារស្ស, ហេដ្ឋិមំ ហេដ្ឋិមំ អារុប្បំ ឧបរិមស្ស ឧបរិមស្ស, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ និរោធសមាបត្តិយា, សព្ពានិបិ សុខវិហារវិបស្សនាភវសម្បត្តីនន្តិ ឯវំ បច្ចយតោ។

ចរិយានុកូលតោតិ ចរិយានំ អនុកូលតោបេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ សេយ្យថិទំ – រាគចរិតស្ស តាវ ឯត្ថ ទស អសុភា, កាយគតាសតីតិ ឯកាទស កម្មដ្ឋានានិ អនុកូលានិ។ ទោសចរិតស្ស ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារា, ចត្តារិ វណ្ណកសិណានីតិ អដ្ឋ។ មោហចរិតស្ស, វិតក្កចរិតស្ស ច ឯកំ អានាបានស្សតិ កម្មដ្ឋានមេវ។ សទ្ធាចរិតស្ស បុរិមា ឆ អនុស្សតិយោ។ ពុទ្ធិចរិតស្ស មរណស្សតិ, ឧបសមានុស្សតិ, ចតុធាតុវវត្ថានំ, អាហារេ បដិកូលសញ្ញាតិ ចត្តារិ។ សេសកសិណានិ, ចត្តារោ ច អារុប្បា សព្ពចរិតានំ អនុកូលានិ។ កសិណេសុ ច យំកិញ្ចិ បរិត្តំ វិតក្កចរិតស្ស, អប្បមាណំ មោហចរិតស្សាតិ។

ឯវមេត្ថ ចរិយានុកូលតោ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ សព្ពញ្ចេតំ ឧជុវិបច្ចនីកវសេន ច អតិសប្បាយវសេន ច វុត្តំ។ រាគាទីនំ បន អវិក្ខម្ភិកា សទ្ធាទីនំ វា អនុបការា កុសលភាវនា នាម នត្ថិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ មេឃិយសុត្តេ –

“ចត្តារោ ធម្មា ឧត្តរិ ភាវេតព្ពា។ អសុភា ភាវេតព្ពា រាគស្ស បហានាយ។ មេត្តា ភាវេតព្ពា ព្យាបាទស្ស បហានាយ។ អានាបានស្សតិ ភាវេតព្ពា វិតក្កុបច្ឆេទាយ។ អនិច្ចសញ្ញា ភាវេតព្ពា អស្មិមានសមុគ្ឃាតាយា”តិ។

រាហុលសុត្តេបិ “មេត្តំ, រាហុល, ភាវនំ ភាវេហី”តិអាទិនា (ម. និ. ២.១២០) នយេន ឯកស្សេវ សត្ត កម្មដ្ឋានានិ វុត្តានិ។ តស្មា វចនមត្តេ អភិនិវេសំ អកត្វា សព្ពត្ថ អធិប្បាយោ បរិយេសិតព្ពោតិ អយំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វាតិ ឯត្ថ កម្មដ្ឋានកថា វិនិច្ឆយោ។

៤៨. គហេត្វាតិ ឥមស្ស បន បទស្ស អយមត្ថទីបនា។ “តេន យោគិនា កម្មដ្ឋានទាយកំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វា”តិ ឯត្ថ វុត្តនយេនេវ វុត្តប្បការំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វា ពុទ្ធស្ស វា ភគវតោ អាចរិយស្ស វា អត្តានំ និយ្យាតេត្វា សម្បន្នជ្ឈាសយេន សម្បន្នាធិមុត្តិនា ច ហុត្វា កម្មដ្ឋានំ យាចិតព្ពំ។

តត្រ “ឥមាហំ ភគវា អត្តភាវំ តុម្ហាកំ បរិច្ចជាមី”តិ ឯវំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អត្តា និយ្យាតេតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ អនិយ្យាតេត្វា បន្តេសុ សេនាសនេសុ វិហរន្តោ ភេរវារម្មណេ អាបាថមាគតេ សន្ថម្ភិតុំ អសក្កោន្តោ គាមន្តំ ឱសរិត្វា គិហីហិ សំសដ្ឋោ ហុត្វា អនេសនំ អាបជ្ជិត្វា អនយព្យសនំ បាបុណេយ្យ។ និយ្យាតិតត្តភាវស្ស បនស្ស ភេរវារម្មណេ អាបាថមាគតេបិ ភយំ ន ឧប្បជ្ជតិ។ “ននុ តយា, បណ្ឌិត, បុរិមមេវ អត្តា ពុទ្ធានំ និយ្យាតិតោ”តិ បច្ចវេក្ខតោ បនស្ស សោមនស្សមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យថា ហិ បុរិសស្ស ឧត្តមំ កាសិកវត្ថំ ភវេយ្យ, តស្ស តស្មឹ មូសិកាយ វា កីដេហិ វា ខាទិតេ ឧប្បជ្ជេយ្យ ទោមនស្សំ ។ សចេ បន តំ អចីវរកស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ, អថស្ស តំ តេន ភិក្ខុនា ខណ្ឌាខណ្ឌំ ករិយមានំ ទិស្វាបិ សោមនស្សមេវ ឧប្បជ្ជេយ្យ។ ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។

អាចរិយស្ស និយ្យាតេន្តេនាបិ “ឥមាហំ, ភន្តេ, អត្តភាវំ តុម្ហាកំ បរិច្ចជាមី”តិ វត្តព្ពំ។ ឯវំ អនិយ្យាតិតត្តភាវោ ហិ អតជ្ជនីយោ វា ហោតិ, ទុព្ពចោ វា អនោវាទករោ, យេនកាមំគមោ វា អាចរិយំ អនាបុច្ឆាវ យត្ថិច្ឆតិ, តត្ថ គន្តា, តមេនំ អាចរិយោ អាមិសេន វា ធម្មេន វា ន សង្គណ្ហាតិ, គូឡ្ហំ គន្ថំ ន សិក្ខាបេតិ។ សោ ឥមំ ទុវិធំ សង្គហំ អលភន្តោ សាសនេ បតិដ្ឋំ ន លភតិ, នចិរស្សេវ ទុស្សីល្យំ វា គិហិភាវំ វា បាបុណាតិ។ និយ្យាតិតត្តភាវោ បន នេវ អតជ្ជនីយោ ហោតិ, ន យេនកាមំគមោ, សុវចោ អាចរិយាយត្តវុត្តិយេវ ហោតិ។ សោ អាចរិយតោ ទុវិធំ សង្គហំ លភន្តោ សាសនេ វុឌ្ឍឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ បាបុណាតិ ចូឡបិណ្ឌបាតិកតិស្សត្ថេរស្ស អន្តេវាសិកា វិយ។

ថេរស្ស កិរ សន្តិកំ តយោ ភិក្ខូ អាគមំសុ។ តេសុ ឯកោ “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកមត្ថាយ”តិ វុត្តេ សតបោរិសេ បបាតេ បតិតុំ ឧស្សហេយ្យន្តិ អាហ។ ទុតិយោ “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកមត្ថាយ”តិ វុត្តេ ឥមំ អត្តភាវំ បណ្ហិតោ បដ្ឋាយ បាសាណបិដ្ឋេ ឃំសេន្តោ និរវសេសំ ខេបេតុំ ឧស្សហេយ្យន្តិ អាហ។ តតិយោ “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកមត្ថាយ”តិ វុត្តេ អស្សាសបស្សាសេ ឧបរុន្ធិត្វា កាលកិរិយំ កាតុំ ឧស្សហេយ្យន្តិ អាហ។ ថេរោ ភព្ពាវតិមេ ភិក្ខូតិ កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ តេ តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា តយោបិ អរហត្តំ បាបុណឹសូតិ អយមានិសំសោ អត្តនិយ្យាតនេ។ តេន វុត្តំ “ពុទ្ធស្ស វា ភគវតោ អាចរិយស្ស វា អត្តានំ និយ្យាតេត្វា”តិ។

៤៩. សម្បន្នជ្ឈាសយេន សម្បន្នាធិមុត្តិនា ច ហុត្វាតិ ឯត្ថ បន តេន យោគិនា អលោភាទីនំ វសេន ឆហាការេហិ សម្បន្នជ្ឈាសយេន ភវិតព្ពំ។ ឯវំ សម្បន្នជ្ឈាសយោ ហិ តិស្សន្នំ ពោធីនំ អញ្ញតរំ បាបុណាតិ។ យថាហ, “ឆ អជ្ឈាសយា ពោធិសត្តានំ ពោធិបរិបាកាយ សំវត្តន្តិ, អលោភជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា លោភេ ទោសទស្សាវិនោ, អទោសជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា ទោសេ ទោសទស្សាវិនោ, អមោហជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា មោហេ ទោសទស្សាវិនោ, នេក្ខម្មជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា ឃរាវាសេ ទោសទស្សាវិនោ, បវិវេកជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា សង្គណិកាយ ទោសទស្សាវិនោ, និស្សរណជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា សព្ពភវគតីសុ ទោសទស្សាវិនោ”តិ។ យេ ហិ កេចិ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នា សោតាបន្នសកទាគាមិអនាគាមិខីណាសវបច្ចេកពុទ្ធសម្មាសម្ពុទ្ធា, សព្ពេ តេ ឥមេហេវ ឆហាការេហិ អត្តនា អត្តនា បត្តព្ពំ វិសេសំ បត្តា។ តស្មា ឥមេហិ ឆហាការេហិ សម្បន្នជ្ឈាសយេន ភវិតព្ពំ។ តទធិមុត្តតាយ បន អធិមុត្តិសម្បន្នេន ភវិតព្ពំ។ សមាធាធិមុត្តេន សមាធិគរុកេន សមាធិបព្ភារេន, និព្ពានាធិមុត្តេន និព្ពានគរុកេន និព្ពានបព្ភារេន ច ភវិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

៥០. ឯវំ សម្បន្នជ្ឈាសយាធិមុត្តិនោ បនស្ស កម្មដ្ឋានំ យាចតោ ចេតោបរិយញាណលាភិនា អាចរិយេន ចិត្តាចារំ ឱលោកេត្វា ចរិយា ជានិតព្ពា។ ឥតរេន កឹ ចរិតោសិ? កេ វា តេ ធម្មា ពហុលំ សមុទាចរន្តិ? កឹ វា តេ មនសិករោតោ ផាសុ ហោតិ? កតរស្មឹ វា តេ កម្មដ្ឋានេ ចិត្តំ នមតីតិ ឯវមាទីហិ នយេហិ បុច្ឆិត្វា ជានិតព្ពា។ ឯវំ ញត្វា ចរិយានុកូលំ កម្មដ្ឋានំ កថេតព្ពំ។

កថេន្តេន ច តិវិធេន កថេតព្ពំ។ បកតិយា ឧគ្គហិតកម្មដ្ឋានស្ស ឯកំ ទ្វេ និសជ្ជានិ សជ្ឈាយំ ការេត្វា ទាតព្ពំ។ សន្តិកេ វសន្តស្ស អាគតាគតក្ខណេ កថេតព្ពំ។ ឧគ្គហេត្វា អញ្ញត្រ គន្តុកាមស្ស នាតិសំខិត្តំ នាតិវិត្ថារិកំ កត្វា កថេតព្ពំ។

តត្ថ បថវីកសិណំ តាវ កថេន្តេន ចត្តារោ កសិណទោសា, កសិណករណំ, កតស្ស ភាវនានយោ, ទុវិធំ និមិត្តំ, ទុវិធោ សមាធិ, សត្តវិធំ សប្បាយាសប្បាយំ, ទសវិធំ អប្បនាកោសល្លំ, វីរិយសមតា, អប្បនាវិធានន្តិ ឥមេ នវ អាការា កថេតព្ពា។ សេសកម្មដ្ឋានេសុបិ តស្ស តស្ស អនុរូបំ កថេតព្ពំ។ តំ សព្ពំ តេសំ ភាវនាវិធានេ អាវិភវិស្សតិ។

ឯវំ កថិយមានេ បន កម្មដ្ឋានេ តេន យោគិនា និមិត្តំ គហេត្វា សោតព្ពំ។ **និមិត្តំ គហេត្វា**តិ ឥទំ ហេដ្ឋិមបទំ, ឥទំ ឧបរិមបទំ, អយមស្ស អត្ថោ , អយមធិប្បាយោ, ឥទមោបម្មន្តិ ឯវំ តំ តំ អាការំ ឧបនិពន្ធិត្វាតិ អត្ថោ។ ឯវំ និមិត្តំ គហេត្វា សក្កច្ចំ សុណន្តេន ហិ កម្មដ្ឋានំ សុគ្គហិតំ ហោតិ។ អថស្ស តំ និស្សាយ វិសេសាធិគមោ សម្បជ្ជតិ, ន ឥតរស្សាតិ អយំ គហេត្វាតិ ឥមស្ស បទស្ស អត្ថបរិទីបនា។

ឯត្តាវតា កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ ចរិយានុកូលំ ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ អញ្ញតរំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វាតិ ឥមានិ បទានិ សព្ពាការេន វិត្ថារិតានិ ហោន្តីតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

កម្មដ្ឋានគ្គហណនិទ្ទេសោ នាម

តតិយោ បរិច្ឆេទោ។

៤. បឋវីកសិណនិទ្ទេសោ

៥១. តទានិ យំ វុត្តំ “សមាធិភាវនាយ អននុរូបំ វិហារំ បហាយ អនុរូបេ វិហារេ វិហរន្តេនា”តិ ឯត្ថ យស្ស តាវាចរិយេន សទ្ធិំ ឯកវិហារេ វសតោ ផាសុ ហោតិ, តេន តត្ថេវ កម្មដ្ឋានំ បរិសោធេន្តេន វសិតព្ពំ។ សចេ តត្ថ ផាសុ ន ហោតិ, យោ អញ្ញោ គាវុតេ វា អឌ្ឍយោជនេ វា យោជនមត្តេបិ វា សប្បាយោ វិហារោ ហោតិ, តត្ថ វសិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ កម្មដ្ឋានស្ស កិស្មិញ្ចិទេវ ឋានេ សន្ទេហេ វា សតិសម្មោសេ វា ជាតេ កាលស្សេវ វិហារេ វត្តំ កត្វា អន្តរាមគ្គេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេយេវ អាចរិយស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តំទិវសមាចរិយស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ សោធេត្វា ទុតិយទិវសេ អាចរិយំ វន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា អកិលមន្តោយេវ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ អាគន្តុំ សក្ខិស្សតិ។ យោ បន យោជនប្បមាណេបិ ផាសុកដ្ឋានំ ន លភតិ, តេន កម្មដ្ឋានេ សព្ពំ គណ្ឋិដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា សុវិសុទ្ធំ អាវជ្ជនបដិពទ្ធំ កម្មដ្ឋានំ កត្វា ទូរម្បិ គន្ត្វា សមាធិភាវនាយ អននុរូបំ វិហារំ បហាយ អនុរូបេ វិហារេ វិហាតព្ពំ។

អននុរូបវិហារោ

៥២. តត្ថ អននុរូបោ នាម អដ្ឋារសន្នំ ទោសានំ អញ្ញតរេន សមន្នាគតោ។ តត្រិមេ អដ្ឋារស ទោសា – មហត្តំ, នវត្តំ, ជិណ្ណត្តំ, បន្ថនិស្សិតត្តំ, សោណ្ឌី, បណ្ណំ, បុប្ផំ, ផលំ, បត្ថនីយតា, នគរសន្និស្សិតតា, ទារុសន្និស្សិតតា, ខេត្តសន្និស្សិតតា, វិសភាគានំ បុគ្គលានំ អត្ថិតា, បដ្ដនសន្និស្សិតតា, បច្ចន្តសន្និស្សិតតា, រជ្ជសីមសន្និស្សិតតា, អសប្បាយតា, កល្យាណមិត្តានំ អលាភោតិ ឥមេសំ អដ្ឋារសន្នំ ទោសានំ អញ្ញតរេន ទោសេន សមន្នាគតោ អននុរូបោ នាម។ ន តត្ថ វិហាតព្ពំ។

កស្មា? **មហាវិហារេ** តាវ ពហូ នានាឆន្ទា សន្និបតន្តិ, តេ អញ្ញមញ្ញំ បដិវិរុទ្ធតាយ វត្តំ ន ករោន្តិ។ ពោធិយង្គណាទីនិ អសម្មដ្ឋានេវ ហោន្តិ។ អនុបដ្ឋាបិតំ បានីយំ បរិភោជនីយំ។ តត្រាយំ គោចរគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិស្សាមីតិ បត្តចីវរមាទាយ និក្ខន្តោ សចេ បស្សតិ វត្តំ វា អកតំ បានីយឃដំ វា រិត្តំ, អថានេន វត្តំ កាតព្ពំ ហោតិ, បានីយំ ឧបដ្ឋាបេតព្ពំ។ អករោន្តោ វត្តភេទេ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ ករោន្តស្ស កាលោ អតិក្កមតិ, អតិទិវា បវិដ្ឋោ និដ្ឋិតាយ ភិក្ខាយ កិញ្ចិ ន លភតិ។ បដិសល្លានគតោបិ សាមណេរទហរភិក្ខូនំ ឧច្ចាសទ្ទេន សង្ឃកម្មេហិ ច វិក្ខិបតិ។ យត្ថ បន សព្ពំ វត្តំ កតមេវ ហោតិ, អវសេសាបិ ច សង្ឃដ្ដនា នត្ថិ។ ឯវរូបេ មហាវិហារេបិ វិហាតព្ពំ។

នវវិហារេ ពហុ នវកម្មំ ហោតិ, អករោន្តំ ឧជ្ឈាយន្តិ។ យត្ថ បន ភិក្ខូ ឯវំ វទន្តិ “អាយស្មា យថាសុខំ សមណធម្មំ ករោតុ, មយំ នវកម្មំ ករិស្សាមា”តិ ឯវរូបេ វិហាតព្ពំ។

ជិណ្ណវិហារេ បន ពហុ បដិជគ្គិតព្ពំ ហោតិ, អន្តមសោ អត្តនោ សេនាសនមត្តម្បិ អប្បដិជគ្គន្តំ ឧជ្ឈាយន្តិ, បដិជគ្គន្តស្ស កម្មដ្ឋានំ បរិហាយតិ។

បន្ថនិស្សិតេ មហាបថវិហារេ រត្តិន្ទិវំ អាគន្តុកា សន្និបតន្តិ។ វិកាលេ អាគតានំ អត្តនោ សេនាសនំ ទត្វា រុក្ខមូលេ វា បាសាណបិដ្ឋេ វា វសិតព្ពំ ហោតិ។ បុនទិវសេបិ ឯវមេវាតិ កម្មដ្ឋានស្ស ឱកាសោ ន ហោតិ។ យត្ថ បន ឯវរូបោ អាគន្តុកសម្ពាធោ ន ហោតិ, តត្ថ វិហាតព្ពំ។

សោណ្ឌី នាម បាសាណបោក្ខរណី ហោតិ, តត្ថ បានីយត្ថំ មហាជនោ សមោសរតិ, នគរវាសីនំ រាជកុលូបកត្ថេរានំ អន្តេវាសិកា រជនកម្មត្ថាយ អាគច្ឆន្តិ, តេសំ ភាជនទារុទោណិកាទីនិ បុច្ឆន្តានំ អសុកេ ច អសុកេ ច ឋានេតិ ទស្សេតព្ពានិ ហោន្តិ, ឯវំ សព្ពកាលម្បិ និច្ចព្យាវដោ ហោតិ។

យត្ថ នានាវិធំ សាកបណ្ណំ ហោតិ, តត្ថស្ស កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ទិវាវិហារំ និសិន្នស្សាបិ សន្តិកេ សាកហារិកា គាយមានា បណ្ណំ ឧច្ចិនន្តិយោ វិសភាគសទ្ទសង្ឃដ្ដនេន កម្មដ្ឋានន្តរាយំ ករោន្តិ។

យត្ថ បន នានាវិធា មាលាគច្ឆា សុបុប្ផិតា ហោន្តិ, តត្រាបិ តាទិសោយេវ ឧបទ្ទវោ។

យត្ថ នានាវិធំ អម្ពជម្ពុបនសាទិផលំ ហោតិ, តត្ថ ផលត្ថិកា អាគន្ត្វា យាចន្តិ, អទេន្តស្ស កុជ្ឈន្តិ, ពលក្ការេន វា គណ្ហន្តិ, សាយន្ហសមយេ វិហារមជ្ឈេ ចង្កមន្តេន តេ ទិស្វា “កិំ ឧបាសកា ឯវំ ករោថា”តិ វុត្តា យថារុចិ អក្កោសន្តិ។ អវាសាយបិស្ស បរក្កមន្តិ។

បត្ថនីយេ បន លេណសម្មតេ ទក្ខិណគិរិវិហារត្ថិកុច្ឆិចេតិយគិរិចិត្តលបព្ពតសទិសេ វិហារេ វិហរន្តំ អយមរហាតិ សម្ភាវេត្វា វន្ទិតុកាមា មនុស្សា សមន្តា ឱសរន្តិ, តេនស្ស ន ផាសុ ហោតិ, យស្ស បន តំ សប្បាយំ ហោតិ, តេន ទិវា អញ្ញត្រ គន្ត្វា រត្តឹ វសិតព្ពំ។

នគរសន្និស្សិតេ វិសភាគារម្មណានិ អាបាថមាគច្ឆន្តិ, កុម្ភទាសិយោបិ ឃដេហិ និឃំសន្តិយោ គច្ឆន្តិ, ឱក្កមិត្វា មគ្គំ ន ទេន្តិ, ឥស្សរមនុស្សាបិ វិហារមជ្ឈេ សាណឹ បរិក្ខិបិត្វា និសីទន្តិ។

ទារុសន្និស្សយេ បន យត្ថ កដ្ឋានិ ច ទព្ពុបករណរុក្ខា ច សន្តិ, តត្ថ កដ្ឋហារិកា បុព្ពេ វុត្តសាកបុប្ផហារិកា វិយ អផាសុំ ករោន្តិ, វិហារេ រុក្ខា សន្តិ, តេ ឆិន្ទិត្វា ឃរានិ ករិស្សាមាតិ មនុស្សា អាគន្ត្វា ឆិន្ទន្តិ។ សចេ សាយន្ហសមយំ បធានឃរា និក្ខមិត្វា វិហារមជ្ឈេ ចង្កមន្តោ តេ ទិស្វា "កឹ ឧបាសកា ឯវំ ករោថា"តិ វទតិ, យថារុចិ អក្កោសន្តិ, អវាសាយបិស្ស បរក្កមន្តិ។

យោ បន **ខេត្តសន្និស្សិតោ** ហោតិ សមន្តា ខេត្តេហិ បរិវារិតោ, តត្ថ មនុស្សា វិហារមជ្ឈេយេវ ខលំ កត្វា ធញ្ញំ មទ្ទន្តិ, បមុខេសុ សយន្តិ, អញ្ញម្បិ ពហុំ អផាសុំ ករោន្តិ។ យត្រាបិ មហាសង្ឃភោគោ ហោតិ, អារាមិកា កុលានំ គាវោ រុន្ធន្តិ, ឧទកវារំ បដិសេធេន្តិ, មនុស្សា វីហិសីសំ គហេត្វា "បស្សថ តុម្ហាកំ អារាមិកានំ កម្ម"ន្តិ សង្ឃស្ស ទស្សេន្តិ។ តេន តេន ការណេន រាជរាជមហាមត្តានំ ឃរទ្វារំ គន្តព្ពំ ហោតិ, អយម្បិ ខេត្តសន្និស្សិតេនេវ សង្គហិតោ។

វិសភាគានំ បុគ្គលានំ អត្ថិតាតិ យត្ថ អញ្ញមញ្ញំ វិសភាគវេរី ភិក្ខូ វិហរន្តិ, យេ កលហំ ករោន្តា មា, ភន្តេ, ឯវំ ករោថាតិ វារិយមានា ឯតស្ស បំសុកូលិកស្ស អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ នដ្ឋាម្ហាតិ វត្តារោ ភវន្តិ។

យោបិ ឧទកបដ្ដនំ វា ថលបដ្ដនំ វា និស្សិតោ ហោតិ, តត្ថ អភិណ្ហំ នាវាហិ ច សត្ថេហិ ច អាគតមនុស្សា ឱកាសំ ទេថ, បានីយំ ទេថ, លោណំ ទេថាតិ ឃដ្ដយន្តា អផាសុំ ករោន្តិ។

បច្ចន្តសន្និស្សិតេ បន មនុស្សា ពុទ្ធាទីសុ អប្បសន្នា ហោន្តិ។

រជ្ជសីមសន្និស្សិតេ រាជភយំ ហោតិ។ តញ្ហិ បទេសំ ឯកោ រាជា ន មយ្ហំ វសេ វត្តតីតិ បហរតិ, ឥតរោបិ ន មយ្ហំ វសេ វត្តតីតិ។ តត្រាយំ ភិក្ខុ កទាចិ ឥមស្ស រញ្ញោ វិជិតេ វិចរតិ, កទាចិ ឯតស្ស។ អថ នំ "ចរបុរិសោ អយ"ន្តិ មញ្ញមានា អនយព្យសនំ បាបេន្តិ។

អសប្បាយតាតិ វិសភាគរូបាទិអារម្មណសមោសរណេន វា អមនុស្សបរិគ្គហិតតាយ វា អសប្បាយតា។ **តត្រិទំ វត្ថុ**។ ឯកោ កិរ ថេរោ អរញ្ញេ វសតិ។ អថស្ស ឯកា យក្ខិនី បណ្ណសាលទ្វារេ ឋត្វា គាយិ។ សោ និក្ខមិត្វា ទ្វារេ អដ្ឋាសិ, សា គន្ត្វា ចង្កមនសីសេ គាយិ។ ថេរោ ចង្កមនសីសំ អគមាសិ។ សា សតបោរិសេ បបាតេ ឋត្វា គាយិ។ ថេរោ បដិនិវត្តិ។ អថ នំ សា វេគេនាគន្ត្វា គហេត្វា "មយា, ភន្តេ, ន ឯកោ ន ទ្វេ តុម្ហាទិសា ខាទិតា"តិ អាហ។

កល្យាណមិត្តានំ អលាភោតិ យត្ថ ន សក្កា ហោតិ អាចរិយំ វា អាចរិយសមំ វា ឧបជ្ឈាយំ វា ឧបជ្ឈាយសមំ វា កល្យាណមិត្តំ លទ្ធុំ។ តត្ថ សោ កល្យាណមិត្តានំ អលាភោ មហាទោសោយេវាតិ ឥមេសំ អដ្ឋារសន្នំ ទោសានំ អញ្ញតរេន សមន្នាគតោ អននុរូបោតិ វេទិតព្ពោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ អដ្ឋកថាសុ –

> មហាវាសំ នវាវាសំ, ជរាវាសញ្ច បន្ថនឹ;
> សោណ្ឌឹ បណ្ណញ្ច បុប្ផញ្ច, ផលំ បត្ថិតមេវ ច។
>
> នគរំ ទារុនា ខេត្តំ, វិសភាគេន បដ្ដនំ;
> បច្ចន្តសីមាសប្បាយំ, យត្ថ មិត្តោ ន លព្ភតិ។
>
> អដ្ឋារសេតានិ ឋានានិ, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ;
> អារកា បរិវជ្ជេយ្យ, មគ្គំ សប្បដិភយំ យថាតិ។

អនុរូបវិហារោ

៥៣. យោ បន គោចរគាមតោ នាតិទូរនាច្ចាសន្នតាទីហិ បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតោ, អយំ អនុរូបោ នាម។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សេនាសនំ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សេនាសនំ នាតិទូរំ ហោតិ នាច្ចាសន្នំ គមនាគមនសម្បន្នំ, ទិវា អប្បាកិណ្ណំ រត្តិំ អប្បសទ្ទំ អប្បនិគ្ឃោសំ, អប្បឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សំ, តស្មិំ ខោ បន សេនាសនេ វិហរន្តស្ស អប្បកសិរេនេវ ឧប្បជ្ជន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា។ តស្មិំ ខោ បន សេនាសនេ ថេរា ភិក្ខូ វិហរន្តិ ពហុស្សុតា អាគតាគមា ធម្មធរា វិនយធរា មាតិកាធរា, តេ កាលេន កាលំ ឧបសង្កមិត្វា បរិបុច្ឆតិ បរិបញ្ហតិ ‘ឥទំ, ភន្តេ, កថំ ឥមស្ស កោ អត្ថោ’តិ, តស្ស តេ អាយស្មន្តោ អវិវដញ្ចេវ វិវរន្តិ, អនុត្តានីកតញ្ច ឧត្តានីករោន្តិ, អនេកវិហិតេសុ ច កង្ខដ្ឋានិយេសុ ធម្មេសុ កង្ខំ បដិវិនោទេន្តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សេនាសនំ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ ហោតី”តិ (អ. និ. ១០.១១)។

អយំ “សមាធិភាវនាយ អននុរូបំ វិហារំ បហាយ អនុរូបេ វិហារេ វិហរន្តេនា”តិ ឯត្ថ វិត្ថារោ។

ខុទ្ទកបលិពោធា

៥៤. **ខុទ្ទកបលិពោធុបច្ឆេទំ កត្វា**តិ ឯវំ បតិរូបេ វិហារេ វិហរន្តេន យេបិស្ស តេ ហោន្តិ ខុទ្ទកបលិពោធា, តេបិ ឧបច្ឆិន្ទិតព្ពា។ សេយ្យថិទំ, ទីឃានិ កេសនខលោមានិ ឆិន្ទិតព្ពានិ។ ជិណ្ណចីវរេសុ ទឡ្ហីកម្មំ វា តុន្នកម្មំ វា កាតព្ពំ។ កិលិដ្ឋានិ វា រជិតព្ពានិ។ សចេ បត្តេ មលំ ហោតិ, បត្តោ បចិតព្ពោ។ មញ្ចបីឋាទីនិ សោធេតព្ពានីតិ។ “អយំ ខុទ្ទកបលិពោធុបច្ឆេទំ កត្វា”តិ ឯត្ថ វិត្ថារោ។

ភាវនាវិធានំ

៥៥. ឥទានិ **សព្ពំ ភាវនាវិធានំ អបរិហាបេន្តេន ភាវេតព្ពោ**តិ ឯត្ថ អយំ បថវីកសិណំ អាទិំ កត្វា សព្ពកម្មដ្ឋានវសេន វិត្ថារកថា ហោតិ។

ឯវំ ឧបច្ឆិន្នខុទ្ទកបលិពោធេន ហិ ភិក្ខុនា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តេន ភត្តសម្មទំ បដិវិនោទេត្វា បវិវិត្តេ ឱកាសេ សុខនិសិន្នេន កតាយ វា អកតាយ វា បថវិយា និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “បថវីកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ បថវិយំ និមិត្តំ គណ្ហាតិ កតេ វា អកតេ វា សាន្តកេ, នោ អនន្តកេ, សកោដិយេ, នោ អកោដិយេ, សវដ្ដុមេ, នោ អវដ្ដុមេ, សបរិយន្តេ, នោ អបរិយន្តេ, សុប្បមត្តេ វា សរាវមត្តេ វា។ សោ តំ និមិត្តំ សុគ្គហិតំ ករោតិ, សូបធារិតំ ឧបធារេតិ, សុវវត្ថិតំ វវត្ថបេតិ។ សោ តំ និមិត្តំ សុគ្គហិតំ កត្វា សូបធារិតំ ឧបធារេត្វា សុវវត្ថិតំ វវត្ថបេត្វា អានិសំសទស្សាវី រតនសញ្ញី ហុត្វា ចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេត្វា សម្បិយាយមានោ តស្មិំ អារម្មណេ ចិត្តំ ឧបនិពន្ធតិ ‘អទ្ធា ឥមាយ បដិបទាយ ជរាមរណម្ហា មុច្ចិស្សាមី’តិ។ សោ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ.… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ។

តត្ថ យេន អតីតភវេបិ សាសនេ វា ឥសិបព្ពជ្ជាយ វា បព្ពជិត្វា បថវីកសិណេ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានានិ និព្ពត្តិតបុព្ពានិ, ឯវរូបស្ស បុញ្ញវតោ ឧបនិស្សយសម្បន្នស្ស អកតាយ បថវិយា កសិតដ្ឋានេ វា ខលមណ្ឌលេ វា និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, **មល្លកត្ថេរស្ស** វិយ។ តស្ស កិរាយស្មតោ កសិតដ្ឋានំ ឱលោកេន្តស្ស តំឋានប្បមាណមេវ និមិត្តំ ឧទបាទិ។ សោ តំ វឌ្ឍេត្វា បញ្ចកជ្ឈានានិ និព្ពត្តេត្វា ឈានបទដ្ឋានំ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

យោ បនេវំ អកតាធិការោ ហោតិ, តេន អាចរិយសន្តិកេ ឧគ្គហិតកម្មដ្ឋានវិធានំ អវិរាធេត្វា ចត្តារោ កសិណទោសេ បរិហរន្តេន កសិណំ កាតព្ពំ។ នីលបីតលោហិតឱទាតសម្ភេទវសេន ហិ ចត្តារោ បថវីកសិណទោសា។ តស្មា នីលាទិវណ្ណំ មត្តិកំ អគ្គហេត្វា គង្គាវហេ មត្តិកាសទិសាយ អរុណវណ្ណាយ មត្តិកាយ កសិណំ កាតព្ពំ។ តញ្ច ខោ វិហារមជ្ឈេ សាមណេរាទីនំ សញ្ចរណដ្ឋានេ ន កាតព្ពំ។ វិហារបច្ចន្តេ បន បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ បព្ភារេ វា បណ្ណសាលាយ វា សំហារិមំ វា តត្រដ្ឋកំ វា កាតព្ពំ។ តត្រ សំហារិមំ ចតូសុ ទណ្ឌកេសុ បិលោតិកំ វា ចម្មំ វា កដសារកំ វា ពន្ធិត្វា តត្ថ អបនីតតិណមូលសក្ខរកថលិកាយ សុមទ្ទិតាយ មត្តិកាយ វុត្តប្បមាណំ វដ្ដំ លិម្បេត្វា កាតព្ពំ។ តំ បរិកម្មកាលេ ភូមិយំ អត្ថរិត្វា ឱលោកេតព្ពំ។ តត្រដ្ឋកំ ភូមិយំ បទុមកណ្ណិកាការេន ខាណុកេ អាកោដេត្វា វល្លីហិ វិនន្ធិត្វា កាតព្ពំ។ យទិ សា មត្តិកា នប្បហោតិ, អធោ អញ្ញំ បក្ខិបិត្វា ឧបរិភាគេ សុបរិសោធិតាយ អរុណវណ្ណាយ មត្តិកាយ វិទត្ថិចតុរង្គុលវិត្ថារំ វដ្ដំ កាតព្ពំ។ ឯតទេវ ហិ បមាណំ សន្ធាយ “សុប្បមត្តំ វា សរាវមត្តំ វា”តិ វុត្តំ។ “សាន្តកេ នោ អនន្តកេ”តិអាទិ បនស្ស បរិច្ឆេទត្ថាយ វុត្តំ។

៥៦. តស្មា ឯវំ វុត្តប្បមាណបរិច្ឆេទំ កត្វា វុត្តបាណិកា វិសភាគវណ្ណំ សមុដ្ឋបេតិ។ តស្មា តំ អគ្គហេត្វា បាសាណបាណិកាយ ឃំសេត្វា សមំ ភេរិតលសទិសំ កត្វា តំ ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា ន្ហត្វា អាគន្ត្វា កសិណមណ្ឌលតោ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថន្តរេ បទេសេ បញ្ញត្តេ វិទត្ថិចតុរង្គុលបាទកេ សុអត្ថតេ បីឋេ និសីទិតព្ពំ។ តតោ ទូរតរេ និសិន្នស្ស ហិ កសិណំ ន ឧបដ្ឋាតិ, អាសន្នតរេ កសិណទោសា បញ្ញាយន្តិ។ ឧច្ចតរេ និសិន្នេន គីវំ ឱនមិត្វា ឱលោកេតព្ពំ ហោតិ, នីចតរេ ជណ្ណុកានិ រុជន្តិ។ តស្មា វុត្តនយេនេវ និសីទិត្វា “អប្បស្សាទា កាមា”តិអាទិនា នយេន កាមេសុ អាទីនវំ បច្ចវេក្ខិត្វា កាមនិស្សរណេ សព្ពទុក្ខសមតិក្កមុបាយភូតេ នេក្ខម្មេ ជាតាភិលាសេន ពុទ្ធធម្មសង្ឃគុណានុស្សរណេន បីតិបាមោជ្ជំ ជនយិត្វា “អយំ ទានិ សា សព្ពពុទ្ធ បច្ចេកពុទ្ធ អរិយសាវកេហិ បដិបន្នា នេក្ខម្មបដិបទា”តិ បដិបត្តិយា សញ្ជាតគារវេន “អទ្ធា ឥមាយ បដិបទាយ បវិវេកសុខរសស្ស ភាគី ភវិស្សាមី”តិ ឧស្សាហំ ជនយិត្វា សមេន អាការេន ចក្ខូនិ ឧម្មីលេត្វា និមិត្តំ គណ្ហន្តេន ភាវេតព្ពំ។

អតិឧម្មីលយតោ ហិ ចក្ខុ កិលមតិ, មណ្ឌលញ្ច អតិវិភូតំ ហោតិ, តេនស្ស និមិត្តំ នុប្បជ្ជតិ។ អតិមន្ទំ ឧម្មីលយតោ មណ្ឌលមវិភូតំ ហោតិ, ចិត្តញ្ច លីនំ ហោតិ, ឯវម្បិ និមិត្តំ នុប្បជ្ជតិ។ តស្មា អាទាសតលេ មុខនិមិត្តទស្សិនា វិយ សមេនាការេន ចក្ខូនិ ឧម្មីលេត្វា និមិត្តំ គណ្ហន្តេន ភាវេតព្ពំ, ន វណ្ណោ បច្ចវេក្ខិតព្ពោ, ន លក្ខណំ មនសិកាតព្ពំ។ អបិច វណ្ណំ អមុញ្ចិត្វា និស្សយសវណ្ណំ កត្វា ឧស្សទវសេន បណ្ណត្តិធម្មេ ចិត្តំ បដ្ឋបេត្វា មនសិ កាតព្ពំ។ បថវី មហី, មេទិនី, ភូមិ, វសុធា, វសុន្ធរាតិអាទីសុ បថវីនាមេសុ យមិច្ឆតិ, យទស្ស សញ្ញានុកូលំ ហោតិ, តំ វត្តព្ពំ។ អបិច បថវីតិ ឯតទេវ នាមំ បាកដំ, តស្មា បាកដវសេនេវ បថវី បថវីតិ ភាវេតព្ពំ។ កាលេន ឧម្មីលេត្វា កាលេន និមីលេត្វា អាវជ្ជិតព្ពំ។ យាវ ឧគ្គហនិមិត្តំ នុប្បជ្ជតិ, តាវ កាលសតម្បិ កាលសហស្សម្បិ តតោ ភិយ្យោបិ ឯតេនេវ នយេន ភាវេតព្ពំ។

៥៧. តស្សេវំ ភាវយតោ យទា និមីលេត្វា អាវជ្ជន្តស្ស ឧម្មីលិតកាលេ វិយ អាបាថមាគច្ឆតិ, តទា ឧគ្គហនិមិត្តំ ជាតំ នាម ហោតិ។ តស្ស ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ ន តស្មិំ ឋានេ និសីទិតព្ពំ។ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ បវិសិត្វា តត្ថ និសិន្នេន ភាវេតព្ពំ។ បាទធោវនបបញ្ចបរិហារត្ថំ បនស្ស ឯកបដលិកុបាហនា ច កត្តរទណ្ឌោ ច ឥច្ឆិតព្ពោ។ អថានេន សចេ តរុណោ សមាធិ កេនចិទេវ អសប្បាយការណេន នស្សតិ, ឧបាហនា អារុយ្ហ កត្តរទណ្ឌំ គហេត្វា តំ ឋានំ គន្ត្វា និមិត្តំ អាទាយ អាគន្ត្វា សុខនិសិន្នេន ភាវេតព្ពំ, បុនប្បុនំ សមន្នាហរិតព្ពំ, តក្កាហតំ វិតក្កាហតំ កាតព្ពំ។ តស្សេវំ ករោន្តស្ស អនុក្កមេន នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, កិលេសា សន្និសីទន្តិ, ឧបចារសមាធិនា ចិត្តំ សមាធិយតិ, បដិភាគនិមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

តត្រាយំ បុរិមស្ស ច ឧគ្គហនិមិត្តស្ស ឥមស្ស ច វិសេសោ, ឧគ្គហនិមិត្តេ កសិណទោសោ បញ្ញាយតិ, បដិភាគនិមិត្តំ ថវិកតោ និហតាទាសមណ្ឌលំ វិយ សុធោតសង្ខថាលំ វិយ វលាហកន្តរា និក្ខន្តចន្ទមណ្ឌលំ វិយ មេឃមុខេ ពលាកា វិយ ឧគ្គហនិមិត្តំ បទាលេត្វា និក្ខន្តមិវ តតោ សតគុណំ សហស្សគុណំ សុបរិសុទ្ធំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ តញ្ច ខោ នេវ វណ្ណវន្តំ, ន សណ្ឋានវន្តំ។ យទិ ហិ តំ ឦទិសំ ភវេយ្យ, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ សិយា ឱឡារិកំ សម្មសនុបគំ តិលក្ខណព្ភាហតំ, ន បនេតំ តាទិសំ។ កេវលញ្ហិ សមាធិលាភិនោ ឧបដ្ឋានាការមត្តំ សញ្ញជមេតន្តិ។

៥៨. ឧប្បន្នកាលតោ ច បនស្ស បដ្ឋាយ នីវរណានិ វិក្ខម្ភិតានេវ ហោន្តិ, កិលេសា សន្និសិន្នាវ, ឧបចារសមាធិនា ចិត្តំ សមាហិតមេវាតិ។

ទុវិធោ ហិ សមាធិ ឧបចារសមាធិ ច អប្បនាសមាធិ ច។ ទ្វីហាការេហិ ចិត្តំ សមាធិយតិ ឧបចារភូមិយំ វា បដិលាភភូមិយំ វា។ តត្ថ ឧបចារភូមិយំ នីវរណប្បហានេន ចិត្តំ សមាហិតំ ហោតិ។ បដិលាភភូមិយំ អង្គបាតុភាវេន។

ទ្វិន្នំ បន សមាធីនំ ឥទំ នានាករណំ, ឧបចារេ អង្គានិ ន ថាមជាតានិ ហោន្តិ, អង្គានំ អថាមជាតត្តា, យថា នាម ទហរោ កុមារកោ ឧក្ខិបិត្វា ឋបិយមានោ បុនប្បុនំ ភូមិយំ បតតិ, ឯវមេវ ឧបចារេ ឧប្បន្នេ ចិត្តំ កាលេន និមិត្តមារម្មណំ ករោតិ, កាលេន ភវង្គមោតរតិ។ អប្បនាយំ បន អង្គានិ ថាមជាតានិ ហោន្តិ, តេសំ ថាមជាតត្តា, យថា នាម ពលវា បុរិសោ អាសនា វុដ្ឋាយ ទិវសម្បិ តិដ្ឋេយ្យ, ឯវមេវ អប្បនាសមាធិម្ហិ ឧប្បន្នេ ចិត្តំ សកឹ ភវង្គវារំ ឆិន្ទិត្វា កេវលម្បិ រត្តិំ កេវលម្បិ ទិវសំ តិដ្ឋតិ, កុសលជវនបដិបាដិវសេនេវ បវត្តតីតិ។

តត្រ យទេតំ ឧបចារសមាធិនា សទ្ធិំ បដិភាគនិមិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ឧប្បាទនំ នាម អតិទុក្ករំ។ តស្មា សចេ តេនេវ បល្លង្កេន តំ និមិត្តំ វឌ្ឍេត្វា អប្បនំ អធិគន្តុំ សក្កោតិ, សុន្ទរំ។ នោ ចេ សក្កោតិ, អថានេន តំ និមិត្តំ អប្បមត្តេន ចក្កវត្តិគព្ភោ វិយ រក្ខិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ –

និមិត្តំ រក្ខតោ លទ្ធ-បរិហានិ ន វិជ្ជតិ;
អារក្ខម្ហិ អសន្តម្ហិ, លទ្ធំ លទ្ធំ វិនស្សតិ។

សត្តសប្បាយា

៥៩. តត្រាយំ រក្ខណវិធិ –

អាវាសោ គោចរោ ភស្សំ, បុគ្គលោ ភោជនំ ឧតុ;
ឥរិយាបថោតិ សត្តេតេ, អសប្បាយេ វិវជ្ជយេ។

សប្បាយេ សត្ត សេវេថ, ឯវញ្ហិ បដិបជ្ជតោ;
នចិរេនេវ កាលេន, ហោតិ កស្សចិ អប្បនា។

តត្រស្ស យស្មិំ អាវាសេ វសន្តស្ស អនុប្បន្នំ វា និមិត្តំ នុប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នំ វា វិនស្សតិ, អនុបដ្ឋិតា ច សតិ ន ឧបដ្ឋាតិ, អសមាហិតញ្ច ចិត្តំ ន សមាធិយតិ, អយំ អសប្បាយោ។ យត្ថ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ ថាវរញ្ច ហោតិ , សតិ ឧបដ្ឋាតិ, ចិត្តំ សមាធិយតិ នាគបព្ពតវាសីបធានិយតិស្សត្ថេរស្ស វិយ, អយំ សប្បាយោ។ តស្មា យស្មិំ វិហារេ ពហូ អាវាសា ហោន្តិ, តត្ថ ឯកមេកស្មិំ តីណិ តីណិ ទិវសានិ វសិត្វា យត្ថស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, តត្ថ វសិតព្ពំ។ អាវាសសប្បាយតាយ ហិ តម្ពបណ្ណិទីបម្ហិ ចូឡនាគលេណេ វសន្តា តត្ថេវ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណិំសុ។ សោតាបន្នាទីនំ បន អញ្ញត្ថ អរិយភូមិំ បត្វា តត្ថ អរហត្តប្បត្តានញ្ច គណនា នត្ថិ។ ឯវមញ្ញេសុបិ ចិត្តលបព្ពតវិហារាទីសុ។

គោចរគាមោ បន យោ សេនាសនតោ ឧត្តរេន វា ទក្ខិណេន វា នាតិទូរេ ទិយឌ្ឍកោសព្ភន្តរេ ហោតិ សុលភសម្បន្នភិក្ខោ, សោ សប្បាយោ។ វិបរីតោ អសប្បាយោ។

ភស្សន្តិ ទ្វត្តិំសតិរច្ឆានកថាបរិយាបន្នំ អសប្បាយំ, តញ្ហិស្ស និមិត្តន្តរធានាយ សំវត្តតិ។ ទសកថាវត្ថុនិស្សិតំ សប្បាយំ, តម្បិ មត្តាយ ភាសិតព្ពំ។

បុគ្គលោបិ អតិរច្ឆានកថិកោ សីលាទិគុណសម្បន្នោ, យំ និស្សាយ អសមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាធិយតិ, សមាហិតំ វា ចិត្តំ ថិរតរំ ហោតិ, ឯវរូបោ សប្បាយោ។ កាយទឡ្ហីពហុលោ បន តិរច្ឆានកថិកោ អសប្បាយោ។ សោ ហិ តំ កទ្ទមោទកមិវ អច្ឆំ ឧទកំ មលីនមេវ ករោតិ, តាទិសញ្ច អាគម្ម កោដបព្ពតវាសីទហរស្សេវ សមាបត្តិបិ នស្សតិ, បគេវ និមិត្តំ។

ភោជនំ បន កស្សចិ មធុរំ, កស្សចិ អម្ពិលំ សប្បាយំ ហោតិ។ **ឧតុ**បិ កស្សចិ សីតោ, កស្សចិ ឧណ្ហោ សប្បាយោ ហោតិ។ តស្មា យំ ភោជនំ វា ឧតុំ វា សេវន្តស្ស ផាសុ ហោតិ, អសមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាធិយតិ, សមាហិតំ វា ថិរតរំ ហោតិ, តំ ភោជនំ សោ ច ឧតុ សប្បាយោ។ ឥតរំ ភោជនំ ឥតរោ ច ឧតុ អសប្បាយោ។

ឥរិយាបថេសុបិ កស្សចិ ចង្កមោ សប្បាយោ ហោតិ, កស្សចិ សយនដ្ឋាននិសជ្ជានំ អញ្ញតរោ។ តស្មា តំ អាវាសំ វិយ តីណិ ទិវសានិ ឧបបរិក្ខិត្វា យស្មិំ ឥរិយាបថេ អសមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាធិយតិ, សមាហិតំ វា ថិរតរំ ហោតិ, សោ សប្បាយោ។ ឥតរោ អសប្បាយោតិ វេទិតព្ពោ។

ឥតិ ឥមំ សត្តវិធំ អសប្បាយំ វជ្ជេត្វា សប្បាយំ សេវិតព្ពំ។ ឯវំ បដិបន្នស្ស ហិ និមិត្តាសេវនពហុលស្ស នចិរេនេវ កាលេន ហោតិ កស្សចិ អប្បនា។

ទសវិធអប្បនាកោសល្លំ

៦០. យស្ស បន ឯវម្បិ បដិបជ្ជតោ ន ហោតិ, តេន ទសវិធំ អប្បនាកោសល្លំ សម្បាទេតព្ពំ។ តត្រាយំ នយោ, ទសាហាការេហិ អប្បនាកោសល្លំ ឥច្ឆិតព្ពំ, វត្ថុវិសទកិរិយតោ, ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនតោ, និមិត្តកុសលតោ, យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បគ្គហេតព្ពំ តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ, យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គហេតព្ពំ តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គណ្ហាតិ, យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសិតព្ពំ តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសេតិ, យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពំ តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតោ, សមាហិតបុគ្គលសេវនតោ, តទធិមុត្តតោតិ។

៦១. តត្ថ **វត្ថុវិសទកិរិយា** នាម អជ្ឈត្តិកពាហិរានំ វត្ថូនំ វិសទភាវករណំ។ យទា ហិស្ស កេសនខលោមានិ ទីឃានិ ហោន្តិ, សរីរំ វា សេទមលគ្គហិតំ, តទា អជ្ឈត្តិកវត្ថុ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ។ យទា បនស្ស ចីវរំ ជិណ្ណំ កិលិដ្ឋំ ទុគ្គន្ធំ ហោតិ, សេនាសនំ វា ឧក្លាបំ ហោតិ, តទា ពាហិរវត្ថុ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ។ អជ្ឈត្តិកពាហិរេ ច វត្ថុម្ហិ អវិសទេ ឧប្បន្នេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ ញាណម្បិ អបរិសុទ្ធំ ហោតិ, អបរិសុទ្ធានិ ទីបកបល្លិកវដ្ដិតេលានិ និស្សាយ ឧប្បន្នទីបសិខាយ ឱភាសោ វិយ។ អបរិសុទ្ធេន ញាណេន សង្ខារេ សម្មសតោ សង្ខារាបិ អវិភូតា ហោន្តិ, កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ជតោ កម្មដ្ឋានម្បិ វុឌ្ឍឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ ន គច្ឆតិ។ វិសទេ បន អជ្ឈត្តិកពាហិរេ វត្ថុម្ហិ ឧប្បន្នេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ ញាណម្បិ វិសទំ ហោតិ បរិសុទ្ធំ, បរិសុទ្ធានិ ទីបកបល្លិកវដ្ដិតេលានិ និស្សាយ ឧប្បន្នទីបសិខាយ ឱភាសោ វិយ។ បរិសុទ្ធេន ច ញាណេន សង្ខារេ សម្មសតោ សង្ខារាបិ វិភូតា ហោន្តិ, កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ជតោ កម្មដ្ឋានម្បិ វុឌ្ឍឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ គច្ឆតិ។

៦២. **ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនំ** នាម សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ សមភាវករណំ។ សចេ ហិស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលវំ ហោតិ ឥតរានិ មន្ទានិ, តតោ វីរិយិន្ទ្រិយំ បគ្គហកិច្ចំ , សតិន្ទ្រិយំ ឧបដ្ឋានកិច្ចំ, សមាធិន្ទ្រិយំ អវិក្ខេបកិច្ចំ, បញ្ញិន្ទ្រិយំ ទស្សនកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា តំ ធម្មសភាវបច្ចវេក្ខណេន វា យថា វា មនសិករោតោ ពលវំ ជាតំ, តថា អមនសិការេន ហាបេតព្ពំ។ វក្កលិត្ថេរវត្ថុ ចេត្ថ និទស្សនំ។ សចេ បន វីរិយិន្ទ្រិយំ ពលវំ ហោតិ, អថ នេវ សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមោក្ខកិច្ចំ កាតុំ សក្កោតិ, ន ឥតរានិ ឥតរកិច្ចភេទំ, តស្មា តំ បស្សទ្ធាទិភាវនាយ ហាបេតព្ពំ។ តត្រាបិ សោណត្ថេរវត្ថុ ទស្សេតព្ពំ។ ឯវំ សេសេសុបិ ឯកស្ស ពលវភាវេ សតិ ឥតរេសំ អត្តនោ កិច្ចេសុ អសមត្ថតា វេទិតព្ពា។ វិសេសតោ បនេត្ថ សទ្ធាបញ្ញានំ សមាធិវីរិយានញ្ច សមតំ បសំសន្តិ។ ពលវសទ្ធោ ហិ មន្ទបញ្ញោ មុទ្ធប្បសន្នោ ហោតិ, អវត្ថុស្មឹ បសីទតិ។ ពលវបញ្ញោ មន្ទសទ្ធោ កេរាដិកបក្ខំ ភជតិ, ភេសជ្ជសមុដ្ឋិតោ វិយ រោគោ អតេកិច្ឆោ ហោតិ។ ឧភិន្នំ សមតាយ វត្ថុស្មឹយេវ បសីទតិ។ ពលវសមាធឹ បន មន្ទវីរិយំ សមាធិស្ស កោសជ្ជបក្ខត្តា កោសជ្ជំ អភិភវតិ។ ពលវវីរិយំ មន្ទសមាធឹ វីរិយស្ស ឧទ្ធច្ចបក្ខត្តា ឧទ្ធច្ចំ អភិភវតិ។ សមាធិ បន វីរិយេន សំយោជិតោ កោសជ្ជេ បតិតុំ ន លភតិ។ វីរិយំ សមាធិនា សំយោជិតំ ឧទ្ធច្ចេ បតិតុំ ន លភតិ, តស្មា តទុភយំ សមំ កាតព្ពំ។ ឧភយសមតាយ ហិ អប្បនា ហោតិ។ អបិច សមាធិកម្មិកស្ស ពលវតីបិ សទ្ធា វដ្ដតិ។ ឯវំ សទ្ទហន្តោ ឱកប្បេន្តោ អប្បនំ បាបុណិស្សតិ។ សមាធិបញ្ញាសុ បន សមាធិកម្មិកស្ស ឯកគ្គតា ពលវតី វដ្ដតិ។ ឯវញ្ហិ សោ អប្បនំ បាបុណាតិ។ វិបស្សនាកម្មិកស្ស បញ្ញា ពលវតី វដ្ដតិ។ ឯវញ្ហិ សោ លក្ខណបដិវេធំ បាបុណាតិ។ ឧភិន្នំ បន សមតាយបិ អប្បនា ហោតិយេវ។ សតិ បន សព្ពត្ថ ពលវតី វដ្ដតិ។ សតិ ហិ ចិត្តំ ឧទ្ធច្ចបក្ខិកានំ សទ្ធាវីរិយបញ្ញានំ វសេន ឧទ្ធច្ចបាតតោ កោសជ្ជបក្ខេន ច សមាធិនា កោសជ្ជបាតតោ រក្ខតិ, តស្មា សា លោណធូបនំ វិយ សព្ពព្យញ្ជនេសុ, សព្ពកម្មិកអមច្ចោ វិយ ច សព្ពរាជកិច្ចេសុ សព្ពត្ថ ឥច្ឆិតព្ពា។ តេនាហ – “សតិ ច បន សព្ពត្ថិកា វុត្តា ភគវតា។ កឹ ការណា? ចិត្តញ្ហិ សតិបដិសរណំ, អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា ច សតិ, ន វិនា សតិយា ចិត្តស្ស បគ្គហនិគ្គហោ ហោតី”តិ។

៦៣. **និមិត្តកោសល្លំ** នាម បថវីកសិណាទិកស្ស ចិត្តេកគ្គតានិមិត្តស្ស អកតស្ស ករណកោសល្លំ, កតស្ស ច ភាវនាកោសល្លំ, ភាវនាយ លទ្ធស្ស រក្ខណកោសល្លញ្ច, តំ ឥធ អធិប្បេតំ។

៦៤. កថញ្ច **យស្មឹ សមយេ ចិត្តំ បគ្គហេតព្ពំ, តស្មឹ សមយេ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ**? យទាស្ស អតិសិថិលវីរិយតាទីហិ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, តទា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គាទយោ តយោ អភាវេត្វា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គាទយោ ភាវេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ បរិត្តំ អគ្គឹ ឧជ្ជាលេតុកាមោ អស្ស, សោ តត្ថ អល្លានិ ចេវ តិណានិ បក្ខិបេយ្យ, អល្លានិ ច គោមយានិ បក្ខិបេយ្យ, អល្លានិ ច កដ្ឋានិ បក្ខិបេយ្យ, ឧទកវាតញ្ច ទទេយ្យ, បំសុកេន ច ឱកិរេយ្យ, ភព្ពោ នុ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ បរិត្តំ អគ្គឹ ឧជ្ជាលេតុន្តិ? នោ ហេតំ, ភន្តេ។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្មឹ សមយេ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, អកាលោ តស្មឹ សមយេ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, អកាលោ សមាធិ…បេ…. អកាលោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? លីនំ, ភិក្ខវេ, ចិត្តំ, តំ ឯតេហិ ធម្មេហិ ទុសមុដ្ឋាបយំ ហោតិ។ យស្មឹ ច ខោ, ភិក្ខវេ, លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ តស្មឹ សមយេ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? លីនំ, ភិក្ខវេ, ចិត្តំ, តំ ឯតេហិ ធម្មេហិ សុសមុដ្ឋាបយំ ហោតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ បរិត្តំ អគ្គឹ ឧជ្ជាលេតុកាមោ អស្ស, សោ តត្ថ សុក្ខានិ ចេវ តិណានិ បក្ខិបេយ្យ, សុក្ខានិ ច គោមយានិ បក្ខិបេយ្យ, សុក្ខានិ ច កដ្ឋានិ បក្ខិបេយ្យ, មុខវាតញ្ច ទទេយ្យ, ន ច បំសុកេន ឱកិរេយ្យ, ភព្ពោ នុ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ បរិត្តំ អគ្គឹ ឧជ្ជាលេតុន្តិ? ឯវំ ភន្តេ”តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤)។

ឯត្ថ ច យថាសកមាហារវសេន ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គាទីនំ ភាវនា វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ –

“អត្ថិ, ភិក្ខវេ, កុសលាកុសលា ធម្មា សាវជ្ជានវជ្ជា ធម្មា ហីនប្បណីតា ធម្មា កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគា ធម្មា។ តត្ថ យោនិសោ មនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

តថា “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, អារម្ភធាតុ និក្កមធាតុ បរក្កមធាតុ។ តត្ថ យោនិសោ មនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

តថា “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានិយា ធម្មា។ តត្ថ យោនិសោ មនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

តត្ថ សភាវសាមញ្ញលក្ខណបដិវេធវសេន បវត្តមនសិការោ កុសលាទីសុ យោនិសោ មនសិការោ នាម។ អារម្ភធាតុអាទីនំ ឧប្បាទនវសេន បវត្តមនសិការោ អារម្ភធាតុអាទីសុ យោនិសោ មនសិការោ នាម។ តត្ថ **អារម្ភធាតូ**តិ បឋមវីរិយំ វុច្ចតិ។ **និក្កមធាតូ**តិ កោសជ្ជតោ និក្ខន្តត្តា តតោ ពលវតរំ។ **បរក្កមធាតូ**តិ បរំ បរំ ឋានំ អក្កមនតោ តតោបិ ពលវតរំ។ **បីតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានិយា ធម្មា**តិ បន បីតិយា ឯវ ឯតំ នាមំ។ តស្សាបិ ឧប្បាទកមនសិការោវ យោនិសោ មនសិការោ នាម។

អបិច សត្ត ធម្មា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ បរិបុច្ឆកតា, វត្ថុវិសទកិរិយា, ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនា, ទុប្បញ្ញបុគ្គលបរិវជ្ជនា, បញ្ញវន្តបុគ្គលសេវនា, គម្ភីរញាណចរិយបច្ចវេក្ខណា, តទធិមុត្តតាតិ។

ឯកាទសធម្មា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ អបាយាទិភយបច្ចវេក្ខណតា, វីរិយាយត្តលោកិយលោកុត្តរវិសេសាធិគមានិសំសទស្សិតា, “ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធមហាសាវកេហិ គតមគ្គោ មយា គន្តព្ពោ, សោ ច ន សក្កា កុសីតេន គន្តុ”ន្តិ ឯវំ គមនវីថិបច្ចវេក្ខណតា, ទាយកានំ មហប្ផលភាវករណេន បិណ្ឌបាចាយនតា, “វីរិយារម្ភស្ស វណ្ណវាទី មេ សត្ថា, សោ ច អនតិក្កមនីយសាសនោ អម្ហាកញ្ច ពហូបការោ បដិបត្តិយា ច បូជិយមានោ បូជិតោ ហោតិ ន ឥតរថា”តិ ឯវំ សត្ថុ មហត្តបច្ចវេក្ខណតា, “សទ្ធម្មសង្ខាតំ មេ មហាទាយជ្ជំ គហេតព្ពំ, តញ្ច ន សក្កា កុសីតេន គហេតុ”ន្តិ ឯវំ ទាយជ្ជមហត្តបច្ចវេក្ខណតា, អាលោកសញ្ញាមនសិការឥរិយាបថបរិវត្តនអព្ភោកាសសេវនាទីហិ ថិនមិទ្ធវិនោទនតា, កុសីតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, អារទ្ធវីរិយបុគ្គលសេវនតា, សម្មប្បធានបច្ចវេក្ខណតា, តទធិមុត្តតាតិ។

ឯកាទសធម្មា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ ពុទ្ធានុស្សតិ, ធម្ម… សង្ឃ… សីល… ចាគ… ទេវតានុស្សតិ, ឧបសមានុស្សតិ, លូខបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, សិនិទ្ធបុគ្គលសេវនតា, បសាទនិយសុត្តន្តបច្ចវេក្ខណតា, តទធិមុត្តតាតិ។ ឥតិ ឥមេហិ អាការេហិ ឯតេ ធម្មេ ឧប្បាទេន្តោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គាទយោ ភាវេតិ នាម។ ឯវំ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បគ្គហេតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ។

៦៥. កថំ **យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គហេតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គណ្ហាតិ**? យទាស្ស អច្ចារទ្ធវីរិយតាទីហិ ឧទ្ធតំ ចិត្តំ ហោតិ, តទា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គាទយោ តយោ អភាវេត្វា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គាទយោ ភាវេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ និព្ពាបេតុកាមោ អស្ស, សោ តត្ថ សុក្ខានិ ចេវ តិណានិ បក្ខិបេយ្យ…បេ… ន ច បំសុកេន ឱកិរេយ្យ, ភព្ពោ នុ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ និព្ពាបេតុន្តិ? នោ ហេតំ, ភន្តេ។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្មិំ សមយេ ឧទ្ធតំ ចិត្តំ ហោតិ, អកាលោ តស្មិំ សមយេ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, អកាលោ វីរិយ…បេ… អកាលោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ឧទ្ធតំ, ភិក្ខវេ, ចិត្តំ, តំ ឯតេហិ ធម្មេហិ ទុវូបសមយំ ហោតិ។ យស្មិំ ច ខោ, ភិក្ខវេ, សមយេ ឧទ្ធតំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ តស្មិំ សមយេ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ?

ឧទ្ធតំ, ភិក្ខវេ, ចិត្តំ, តំ ឯតេហិ ធម្មេហិ សុវូបសមយំ ហោតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ និព្ពាបេតុកាមោ អស្ស, សោ តត្ថ អល្លានិ ចេវ តិណានិ បក្ខិបេយ្យ...បេ.... បំសុកេន ច ឱកិរេយ្យ, ភព្ពោ នុ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ និព្ពាបេតុន្តិ? ឯវំ, ភន្តេ’’តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤)។

ឯត្ថាបិ យថាសកំ អាហារវសេន បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គាទីនំ ភាវនា វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

‘‘អត្ថិ, ភិក្ខវេ, កាយបស្សទ្ធិ ចិត្តបស្សទ្ធិ។ តត្ថ យោនិសោ មនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី’’តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

តថា ‘‘អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សមថនិមិត្តំ អព្យគ្គនិមិត្តំ។ តត្ថ យោនិសោ មនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី’’តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

តថា ‘‘អត្ថិ, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានិយា ធម្មា។ តត្ថ យោនិសោ មនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា សំវត្តតី’’តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

តត្ថ យថាស្ស បស្សទ្ធិអាទយោ ឧប្បន្នបុព្ពា, តំ អាការំ សល្លក្ខេត្វា តេសំ ឧប្បាទនវសេន បវត្តមនសិការោវ តីសុបិ បទេសុ យោនិសោ មនសិការោ នាម។ **សមថនិមិត្ត**ន្តិ ច សមថស្សេវេតមធិវចនំ។ អវិក្ខេបដ្ឋេន ច តស្សេវ **អព្យគ្គនិមិត្ត**ន្តិ។

អបិច សត្ត ធម្មា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ បណីតភោជនសេវនតា, ឧតុសុខសេវនតា, ឥរិយាបថសុខសេវនតា, មជ្ឈត្តបយោគតា, សារទ្ធកាយបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, បស្សទ្ធកាយបុគ្គលសេវនតា, តទធិមុត្តតាតិ។

ឯកាទស ធម្មា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ វត្ថុវិសទតា, និមិត្តកុសលតា, ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនតា, សមយេ ចិត្តស្ស និគ្គហណតា, សមយេ ចិត្តស្ស បគ្គហណតា , និរស្សាទស្ស ចិត្តស្ស សទ្ធាសំវេគវសេន សម្បហំសនតា, សម្មាបវត្តស្ស អជ្ឈុបេក្ខនតា, អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, សមាហិតបុគ្គលសេវនតា, ឈានវិមោក្ខបច្ចវេក្ខណតា, តទធិមុត្តតាតិ។

បញ្ច ធម្មា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ សត្តមជ្ឈត្តតា, សង្ខារមជ្ឈត្តតា, សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តបុគ្គលសេវនតា, តទធិមុត្តតាតិ។ ឥតិ ឥមេហាការេហិ ឯតេ ធម្មេ ឧប្បាទេន្តោ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គាទយោ ភាវេតិ នាម។ ឯវំ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គហេតព្ពំ តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គណ្ហាតិ។

៦៦. កថំ **យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសិតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសេតិ**? យទាស្ស បញ្ញាបយោគមន្ទតាយ វា ឧបសមសុខានធិគមេន វា និរស្សាទំ ចិត្តំ ហោតិ, តទា នំ អដ្ឋសំវេគវត្ថុបច្ចវេក្ខណេន សំវេជេតិ។ **អដ្ឋ សំវេគវត្ថូនិ** នាម ជាតិជរាព្យាធិមរណានិ ចត្តារិ, អបាយទុក្ខំ បញ្ចមំ, អតីតេ វដ្ដមូលកំ ទុក្ខំ, អនាគតេ វដ្ដមូលកំ ទុក្ខំ, បច្ចុប្បន្នេ អាហារបរិយេដ្ឋិមូលកំ ទុក្ខន្តិ។ ពុទ្ធធម្មសង្ឃគុណានុស្សរណេន ចស្ស បសាទំ ជនេតិ។ ឯវំ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសិតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសេតិ។

កថំ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ? យទាស្ស ឯវំ បដិបជ្ជតោ អលីនំ អនុទ្ធតំ អនិរស្សាទំ អារម្មណេ សមប្បវត្តំ សមថវីថិបដិបន្នំ ចិត្តំ ហោតិ, តទាស្ស បគ្គហនិគ្គហសម្បហំសនេសុ ន ព្យាបារំ អាបជ្ជតិ, សារថិ វិយ សមប្បវត្តេសុ អស្សេសុ។ ឯវំ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ។

អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា នាម នេក្ខម្មបដិបទំ អនារុឡ្ហបុព្ពានំ អនេកកិច្ចបសុតានំ វិក្ខិត្តហទយានំ បុគ្គលានំ អារកា បរិច្ចាគោ។

សមាហិតបុគ្គលសេវនតា នាម នេក្ខម្មបដិបទំ បដិបន្នានំ សមាធិលាភីនំ បុគ្គលានំ កាលេន កាលំ ឧបសង្កមនំ។

តទធិមុត្តតា នាម សមាធិអធិមុត្តតា សមាធិគរុសមាធិនិន្នសមាធិបោណសមាធិបព្ភារតាតិ អត្ថោ។

ឯវមេតំ ទសវិធំ អប្បនាកោសល្លំ សម្បាទេតព្ពំ។

៦៧. ឯវញ្ហិ សម្បាទយតោ, អប្បនាកោសល្លំ ឥមំ;
បដិលទ្ធេ និមិត្តស្មិំ, អប្បនា សម្បវត្តតិ។

ឯវញ្ហិ បដិបន្នស្ស, សចេ សា នប្បវត្តតិ;
តថាបិ ន ជហេ យោគំ, វាយមេថេវ បណ្ឌិតោ។

ហិត្វា ហិ សម្មាវាយាមំ, វិសេសំ នាម មាណវោ;
អធិគច្ឆេ បរិត្តម្បិ, ឋានមេតំ ន វិជ្ជតិ។

ចិត្តប្បវត្តិអាការំ, តស្មា សល្លក្ខយំ ពុធោ;
សមតំ វីរិយស្សេវ, យោជយេថ បុនប្បុនំ។

ឦសកម្បិ លយំ យន្តំ, បគ្គណ្ហេថេវ មានសំ;
អច្ចារទ្ធំ និសេធេត្វា, សមមេវ បវត្តយេ។

រេណុម្ហិ ឧប្បលទលេ, សុត្តេ នាវាយ នាឡិយា;
យថា មធុករាទីនំ, បវត្តិ សម្មវណ្ណិតា។

លីនឧទ្ធតភាវេហិ, មោចយិត្វាន សព្ពសោ;
ឯវំ និមិត្តាភិមុខំ, មានសំ បដិបាទយេតិ។

និមិត្តាភិមុខបដិបាទនំ

៦៨. តត្រាយមត្ថទីបនា – យថា ហិ អឆេកោ មធុករោ អសុកស្មិំ រុក្ខេ បុប្ផំ បុប្ផិតន្តិ ញត្វា តិក្ខេន វេគេន បក្ខន្ទោ តំ អតិក្កមិត្វា បដិនិវត្តេន្តោ ខីណេ រេណុម្ហិ សម្បាបុណាតិ។ អបរោ អឆេកោ មន្ទេន ជវេន បក្ខន្ទោ ខីណេយេវ សម្បាបុណាតិ។ ឆេកោ បន សមេន ជវេន បក្ខន្ទោ សុខេន បុប្ផរាសិំ សម្បត្វា យាវទិច្ឆកំ រេណុំ អាទាយ មធុំ សម្បាទេត្វា មធុរសមនុភវតិ។

យថា ច សល្លកត្តអន្តេវាសិកេសុ ឧទកថាលគតេ ឧប្បលបត្តេ សត្ថកម្មំ សិក្ខន្តេសុ ឯកោ អឆេកោ វេគេន សត្ថំ បាតេន្តោ ឧប្បលបត្តំ ទ្វិធា វា ឆិន្ទតិ, ឧទកេ វា បវេសេតិ។ អបរោ អឆេកោ ឆិជ្ជនបវេសនភយា សត្ថកេន ផុសិតុម្បិ ន វិសហតិ។ ឆេកោ បន សមេន បយោគេន តត្ថ សត្ថបហារំ ទស្សេត្វា បរិយោទាតសិប្បោ ហុត្វា តថារូបេសុ ឋានេសុ កម្មំ កត្វា លាភំ លភតិ។

យថា ច យោ ចតុព្យាមប្បមាណំ មក្កដសុត្តមាហរតិ, សោ ចត្តារិ សហស្សានិ លភតីតិ រញ្ញា វុត្តេ ឯកោ អឆេកបុរិសោ វេគេន មក្កដសុត្តមាកឌ្ឍន្តោ តហិំ តហិំ ឆិន្ទតិយេវ។ អបរោ អឆេកោ ឆេទនភយា ហត្ថេន ផុសិតុម្បិ ន វិសហតិ។ ឆេកោ បន កោដិតោ បដ្ឋាយ សមេន បយោគេន ទណ្ឌកេ វេឋេត្វា អាហរិត្វា លាភំ លភតិ។

យថា ច អឆេកោ និយាមកោ ពលវវាតេ លង្ការំ បូរេន្តោ នាវំ វិទេសំ បក្ខន្ទាបេតិ។ អបរោ អឆេកោ មន្ទវាតេ លង្ការំ ឱរោបេន្តោ នាវំ តត្ថេវ ឋបេតិ។ ឆេកោ បន មន្ទវាតេ លង្ការំ បូរេត្វា ពលវវាតេ អឌ្ឍលង្ការំ កត្វា សោត្ថិនា ឥច្ឆិតដ្ឋានំ បាបុណាតិ។

យថា ច យោ តេលេន អឆឌ្ឌេន្តោ នាឡឹ បូរេតិ, សោ លាភំ លភតីតិ អាចរិយេន អន្តេវាសិកានំ វុត្តេ ឯកោ អឆេកោ លាភលុទ្ធោ វេគេន បូរេន្តោ តេលំ ឆឌ្ឌេតិ។ អបរោ អឆេកោ តេលឆឌ្ឌនភយា អាសិញ្ចិតុម្បិ ន វិសហតិ។ ឆេកោ បន សមេន បយោគេន បូរេត្វា លាភំ លភតិ។

ឯវមេវ ឯកោ ភិក្ខុ ឧប្បន្នេ និមិត្តេ សីឃមេវ អប្បនំ បាបុណិស្សាមីតិ គាឡ្ហំ វីរិយំ ករោតិ, តស្ស ចិត្តំ អច្ចារទ្ធវីរិយត្តា ឧទ្ធច្ចេ បតតិ, សោ ន សក្កោតិ អប្បនំ បាបុណិតុំ។ ឯកោ អច្ចារទ្ធវីរិយតាយ ទោសំ ទិស្វា កឹ ទានិមេ អប្បនាយាតិ វីរិយំ ហាបេតិ, តស្ស ចិត្តំ អតិលីនវីរិយត្តា កោសជ្ជេ បតតិ, សោបិ ន សក្កោតិ អប្បនំ បាបុណិតុំ។ យោ បន ឦសកម្បិ លីនំ លីនភាវតោ ឧទ្ធតំ ឧទ្ធច្ចតោ មោចេត្វា សមេន បយោគេន និមិត្តាភិមុខំ បវត្តេតិ, សោ អប្បនំ បាបុណាតិ, តាទិសេន ភវិតព្ពំ។ តមេមត្ថំ សន្ធាយ ឯតំ វុត្តំ –

> រេណុម្ហិ ឧប្បលទលេ, សុត្តេ នាវាយ នាឡិយា;
> យថា មធុករាទីនំ, បវត្តិ សម្មវណ្ណិតា។
>
> លីនឧទ្ធតភាវេហិ , មោចយិត្វាន សព្ពសោ;
> ឯវំ និមិត្តាភិមុខំ, មានសំ បដិបាទយេតិ។

បឋមជ្ឈានកថា

៦៩. ឥតិ ឯវំ និមិត្តាភិមុខំ មានសំ បដិបាទយតោ បនស្ស ឥទានិ អប្បនា ឥជ្ឈិស្សតីតិ ភវង្គំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា បថវី បថវីតិ អនុយោគវសេន ឧបដ្ឋិតំ តទេវ បថវីកសិណំ អារម្មណំ កត្វា មនោទ្វារាវជ្ជនមុប្បជ្ជតិ។ តតោ តស្មឹយេវារម្មណេ ចត្តារិ បញ្ច វា ជវនានិ ជវន្តិ។ តេសុ អវសានេ ឯកំ រូបាវចរំ, សេសានិ កាមាវចរានិ។ បកតិចិត្តេហិ ពលវតរវិតក្កវិចារបីតិសុខចិត្តេកគ្គតានិ យានិ អប្បនាយ បរិកម្មត្តា **បរិកម្មានី**តិបិ, យថា គាមាទីនំ អាសន្នបទេសោ គាមូបចារោ នគរូបចារោតិ វុច្ចតិ, ឯវំ អប្បនាយ អាសន្នត្តា សមីបចារត្តា វា **ឧបចារានី**តិបិ, ឥតោ បុព្ពេ បរិកម្មានំ, ឧបរិ អប្បនាយ ច អនុលោមតោ **អនុលោមានី**តិបិ វុច្ចន្តិ។ យញ្ចេត្ថ សព្ពន្តិមំ, តំ បរិត្តគោត្តាភិភវនតោ, មហគ្គតគោត្តភាវនតោ ច **គោត្រភូ**តិបិ វុច្ចតិ។ អគហិតគ្គហណេន បនេត្ថ បឋមំ បរិកម្មំ, ទុតិយំ ឧបចារំ, តតិយំ អនុលោមំ, ចតុត្ថំ គោត្រភុ។ បឋមំ វា ឧបចារំ, ទុតិយំ អនុលោមំ, តតិយំ គោត្រភុ, ចតុត្ថំ បញ្ចមំ វា អប្បនាចិត្តំ។ ចតុត្ថមេវ ហិ បញ្ចមំ វា អប្បេតិ, តញ្ច ខោ ខិប្បាភិញ្ញទន្ធាភិញ្ញវសេន។ តតោ បរំ ជវនំ បតតិ។ ភវង្គស្ស វារោ ហោតិ។

អាភិធម្មិកគោទត្តត្ថេរោ បន "បុរិមា បុរិមា កុសលា ធម្មា បច្ឆិមានំ បច្ឆិមានំ កុសលានំ ធម្មានំ អាសេវនបច្ចយេន បច្ចយោ"តិ (បដ្ឋា. ១.១.១២) ឥមំ សុត្តំ វត្វា អាសេវនបច្ចយេន បច្ឆិមោ បច្ឆិមោ ធម្មោ ពលវា ហោតិ, តស្មា ឆដ្ឋេបិ សត្តមេបិ អប្បនា ហោតីតិ អាហ, តំ អដ្ឋកថាសុ "អត្តនោ មតិមត្តំ ថេរស្សេត"ន្តិ វត្វា បដិក្ខិត្តំ។ ចតុត្ថបញ្ចមេសុយេវ បន អប្បនា ហោតិ។ បរតោ ជវនំ បតិតំ នាម ហោតិ, ភវង្គស្ស អាសន្នត្តាតិ វុត្តំ ។ តមេវ វិចារេត្វា វុត្តត្តា ន សក្កា បដិក្ខិបិតុំ។ យថា ហិ បុរិសោ ឆិន្នបបាតាភិមុខោ ធាវន្តោ ឋាតុកាមោបិ បរិយន្តេ បាទំ កត្វា ឋាតុំ ន សក្កោតិ បបាតេ ឯវ បតតិ, ឯវំ ឆដ្ឋេ វា សត្តមេ វា អប្បេតុំ ន សក្កោតិ, ភវង្គស្ស អាសន្នត្តា។ តស្មា ចតុត្ថបញ្ចមេសុយេវ អប្បនា ហោតីតិ វេទិតព្ពា។

សា ច បន ឯកចិត្តក្ខណិកាយេវ។ សត្តសុ ហិ ឋានេសុ អទ្ធានបរិច្ឆេទោ នាម នត្ថិ បឋមប្បនាយំ, លោកិយាភិញ្ញាសុ, ចតូសុ មគ្គេសុ, មគ្គានន្តរផលេ, រូបារូបភវេសុ ភវង្គជ្ឈានេ, និរោធស្ស បច្ចយេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនេ, និរោធា វុដ្ឋហន្តស្ស ផលសមាបត្តិយន្តិ។ ឯត្ថ មគ្គានន្តរផលំ តិណ្ណំ ឧបរិ ន ហោតិ។ និរោធស្ស បច្ចយោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ទ្វិន្នមុបរិ ន ហោតិ។ រូបារូបេសុ ភវង្គស្ស បរិមាណំ នត្ថិ, សេសដ្ឋានេសុ ឯកមេវ ចិត្តន្តិ។ ឥតិ ឯកចិត្តក្ខណិកាយេវ អប្បនា។ តតោ ភវង្គបាតោ។ អថ ភវង្គំ វោច្ឆិន្ទិត្វា ឈានបច្ចវេក្ខណត្ថាយ អាវជ្ជនំ, តតោ ឈានបច្ចវេក្ខណន្តិ។

ឯត្តាវតា ច បនេស វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ (ធ. ស. ១៦០; ទី. និ. ១.២២៦)។ ឯវមនេន បញ្ចង្គវិប្បហីនំ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បន្នំ បឋមំ ឈានំ អធិគតំ ហោតិ បថវីកសិណំ។

៧០. តត្ថ ***វិវិច្ចេវ កាមេហី***តិ កាមេហិ វិវិច្ចិត្វា វិនា ហុត្វា អបក្កមិត្វា។ យោ បនាយមេត្ថ ឯវការោ, សោ និយមត្ថោតិ វេទិតព្ពោ។ យស្មា ច និយមត្ថោ, តស្មា តស្មឹ បឋមជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរណសមយេ

អវិជ្ជមានានម្បិ កាមានំ តស្ស បឋមជ្ឈានស្ស បដិបក្ខភាវំ កាមបរិច្ចាគេនេវ ចស្ស អធិគមំ ទីបេតិ។

កថំ? “វិវិច្ចេវ កាមេហី”តិ ឯវញ្ហិ និយមេ ករិយមានេ ឥទំ បញ្ញាយតិ, នូន ឈានស្ស កាមា បដិបក្ខភូតា យេសុ សតិ ឥទំ នប្បវត្តតិ, អន្ធការេ សតិ បទីបោភាសោ វិយ។ តេសំ បរិច្ចាគេនេវ ចស្ស អធិគមោ ហោតិ, ឱរិមតីរបរិច្ចាគេន បារិមតីរស្សេវ។ តស្មា និយមំ ករោតីតិ។

តត្ថ សិយា, កស្មា បនេស បុព្ពបទេយេវ វុត្តោ, ន ឧត្តរបទេ, កឹ អកុសលេហិ ធម្មេហិ អវិវិច្ចាបិ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យាតិ? ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ។ តំនិស្សរណតោ ហិ បុព្ពបទេ ឯស វុត្តោ។ កាមធាតុសមតិក្កមនតោ ហិ កាមរាគបដិបក្ខតោ ច ឥទំ ឈានំ កាមានមេវ និស្សរណំ។ យថាហ, “កាមានមេតំ និស្សរណំ យទិទំ នេក្ខម្ម”ន្តិ (ទី. និ. ៣.៣៥៣)។ ឧត្តរបទេបិ បន យថា “ឥធេវ, ភិក្ខវេ, សមណោ, ឥធ ទុតិយោ សមណោ”តិ (ម. និ. ១.១៣៩; អ. និ. ៤.២៤១) ឯត្ថ ឯវការោ អានេត្វា វុច្ចតិ, ឯវំ វត្តព្ពោ។ ន ហិ សក្កា ឥតោ អញ្ញេហិបិ នីវរណសង្ខាតេហិ អកុសលធម្មេហិ អវិវិច្ច ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិតុំ។ តស្មា “វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ចេវ អកុសលេហិ ធម្មេហី”តិ ឯវំ បទទ្វយេបិ ឯស ទដ្ឋព្ពោ។ បទទ្វយេបិ ច កិញ្ចាបិ វិវិច្ចាតិ ឥមិនា សាធារណវចនេន តទង្គវិវេកាទយោ, កាយវិវេកាទយោ ច សព្ពេបិ វិវេកា សង្គហំ គច្ឆន្តិ, តថាបិ កាយវិវេកោ ចិត្តវិវេកោ វិក្ខម្ភនវិវេកោតិ តយោ ឯវ ឥធ ទដ្ឋព្ពា។

កាមេហីតិ ឥមិនា បន បទេន យេ ច និទ្ទេសេ “កតមេ វត្ថុកាមា, មនាបិយា រូបា”តិអាទិនា (មហានិ. ១) នយេន វត្ថុកាមា វុត្តា, យេ ច តត្ថេវ វិភង្គេ ច “ឆន្ទោ កាមោ, រាគោ កាមោ, ឆន្ទរាគោ កាមោ, សង្កប្បោ កាមោ, រាគោ កាមោ, សង្កប្បរាគោ កាមោ, ឥមេ វុច្ចន្តិ កាមា”តិ (មហានិ. ១; វិភ. ៥៦៤) ឯវំ កិលេសកាមា វុត្តា, តេ សព្ពេបិ សង្គហិតាឥច្ចេវ ទដ្ឋព្ពា។ ឯវញ្ហិ សតិ វិវិច្ចេវ កាមេហីតិ វត្ថុកាមេហិបិ វិវិច្ចេវាតិ អត្ថោ យុជ្ជតិ, តេន កាយវិវេកោ វុត្តោ ហោតិ។ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហីតិ កិលេសកាមេហិ សព្ពាកុសលេហិ វា វិវិច្ចាតិ អត្ថោ យុជ្ជតិ, តេន ចិត្តវិវេកោ វុត្តោ ហោតិ។ បុរិមេន ចេត្ថ វត្ថុកាមេហិ វិវេកវចនតោ ឯវ កាមសុខបរិច្ចាគោ, ទុតិយេន កិលេសកាមេហិ វិវេកវចនតោ នេក្ខម្មសុខបរិគ្គហោ វិភាវិតោ ហោតិ។ ឯវំ វត្ថុកាមកិលេសកាមវិវេកវចនតោយេវ ច ឯតេសំ បឋមេន សំកិលេសវត្ថុប្បហានំ, ទុតិយេន សំកិលេសប្បហានំ។ បឋមេន លោលភាវស្ស ហេតុបរិច្ចាគោ, ទុតិយេន ពាលភាវស្ស។ បឋមេន ច បយោគសុទ្ធិ , ទុតិយេន អាសយបោសនំ វិភាវិតំ ហោតីតិ វិញ្ញាតព្ពំ។ ឯស តាវ នយោ កាមេហីតិ ឯត្ថ វុត្តកាមេសុ វត្ថុកាមបក្ខេ។

កិលេសកាមបក្ខេ បន ឆន្ទោតិ ច រាគោតិ ច ឯវមាទីហិ អនេកភេទោ កាមច្ឆន្ទោយេវ កាមោតិ អធិប្បេតោ។ សោ ច អកុសលបរិយាបន្នោបិ សមានោ “តត្ថ កតមោ កាមោ ឆន្ទោ កាមោ”តិអាទិនា (វិភ. ៥៦៤) នយេន វិភង្គេ ឈានបដិបក្ខតោ វិសុំ វុត្តោ។ កិលេសកាមត្តា វា បុរិមបទេ វុត្តោ, អកុសលបរិយាបន្នត្តា ទុតិយបទេ។ អនេកភេទតោ ចស្ស កាមតោតិ អវត្វា កាមេហីតិ វុត្តំ។

អញ្ញេសម្បិ ច ធម្មានំ អកុសលភាវេ វិជ្ជមានេ “តត្ថ កតមេ អកុសលា ធម្មា, កាមច្ឆន្ទោ”តិអាទិនា នយេន វិភង្គេ ឧបរិ ឈានង្គានំ បច្ចនីកបដិបក្ខភាវទស្សនតោ នីវរណានេវ វុត្តានិ។ នីវរណានិ ហិ ឈានង្គបច្ចនីកានិ, តេសំ ឈានង្គានេវ បដិបក្ខានិ វិទ្ធំសកានិ វិឃាតកានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ហិ **សមាធិ កាមច្ឆន្ទស្ស បដិបក្ខោ, បីតិ ព្យាបាទស្ស, វិតក្កោ ថិនមិទ្ធស្ស, សុខំ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស, វិចារោ វិចិកិច្ឆាយា**តិ បេដកេ វុត្តំ។

ឯវមេត្ថ វិវិច្ចេវ កាមេហីតិ ឥមិនា កាមច្ឆន្ទស្ស វិក្ខម្ភនវិវេកោ វុត្តោ ហោតិ។ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហីតិ ឥមិនា បញ្ចន្នម្បិ នីវរណានំ, អគហិតគ្គហណេន បន បឋមេន កាមច្ឆន្ទស្ស, ទុតិយេន សេសនីវរណានំ។ តថា បឋមេន តីសុ អកុសលមូលេសុ បញ្ចកាមគុណភេទវិសយស្ស លោភស្ស, ទុតិយេន អាឃាតវត្ថុភេទាទិវិសយានំ ទោសមោហានំ។ ឱឃាទីសុ វា ធម្មេសុ បឋមេន កាមោឃកាមយោគកាមាសវកាមុបាទានអភិជ្ឈាកាយគន្ថកាមរាគសំយោជនានំ, ទុតិយេន អវសេសឱឃយោគាសវឧបាទានគន្ថសំយោជនានំ។ បឋមេន ច តណ្ហាយ តំសម្បយុត្តកានញ្ច, ទុតិយេន អវិជ្ជាយ តំសម្បយុត្តកានញ្ច។ អបិច បឋមេន លោភសម្បយុត្តានំ អដ្ឋន្នំ ចិត្តុប្បាទានំ, ទុតិយេន សេសានំ ចតុន្នំ អកុសលចិត្តុប្បាទានំ វិក្ខម្ភនវិវេកោ វុត្តោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ អយំ តាវ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហីតិ ឯត្ថ អត្ថប្បកាសនា។

៧១. ឯត្តាវតា ច បឋមស្ស ឈានស្ស បហានង្គំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សម្បយោគង្គំ ទស្សេតុំ សវិតក្កំ សវិចារន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ វិតក្កនំ **វិតក្កោ**, ឩហនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ស្វាយំ អារម្មណេ ចិត្តស្ស អភិនិរោបនលក្ខណោ,

អាហននបរិយាហននរសោ។ តថា ហិ តេន យោគាវចរោ អារម្មណំ វិតក្កាហតំ វិតក្កបរិយាហតំ ករោតីតិ វុច្ចតិ។ អារម្មណេ ចិត្តស្ស អានយនបច្ចុបដ្ឋានោ។

វិចរណំ **វិចារោ**, អនុសញ្ចរណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ស្វាយំ អារម្មណានុមជ្ជនលក្ខណោ, តត្ថ សហជាតានុយោជនរសោ, ចិត្តស្ស អនុប្បពន្ធនបច្ចុបដ្ឋានោ។

សន្តេបិ ច នេសំ កត្ថចិ អវិប្បយោគេ ឱឡារិកដ្ឋេន បុព្ពង្គមដ្ឋេន ច ឃណ្ដាភិឃាតោ វិយ ចេតសោ បឋមាភិនិបាតោ វិតក្កោ។ សុខុមដ្ឋេន អនុមជ្ជនសភាវេន ច ឃណ្ដានុរវោ វិយ អនុប្បពន្ធោ វិចារោ។ វិប្ផារវា ចេត្ថ វិតក្កោ បឋមុប្បត្តិកាលេ បរិប្ផន្ទនភូតោ ចិត្តស្ស អាកាសេ ឧប្បតិតុកាមស្ស បក្ខិនោ បក្ខវិក្ខេបោ វិយ បទុមាភិមុខបាតោ វិយ ច គន្ធានុពន្ធចេតសោ ភមរស្ស។ សន្តវុត្តិ វិចារោ នាតិបរិប្ផន្ទនភាវោ ចិត្តស្ស អាកាសេ ឧប្បតិតស្ស បក្ខិនោ បក្ខប្បសារណំ វិយ, បរិព្ភមនំ វិយ ច បទុមាភិមុខបតិតស្ស ភមរស្ស បទុមស្ស ឧបរិភាគេ។ ទុកនិបាតដ្ឋកថាយំ បន “អាកាសេ គច្ឆតោ មហាសកុណស្ស ឧភោហិ បក្ខេហិ វាតំ គហេត្វា បក្ខេ សន្និសីទាបេត្វា គមនំ វិយ អារម្មណេ ចេតសោ អភិនិរោបនភាវេន បវត្តោ វិតក្កោ។ វាតគ្គហណត្ថំ បក្ខេ ផន្ទាបយមានស្ស គមនំ វិយ អនុមជ្ជនភាវេន បវត្តោ វិចារោ”តិ វុត្តំ, តំ អនុប្បពន្ធេន បវត្តិយំ យុជ្ជតិ។ សោ បន នេសំ វិសេសោ បឋមទុតិយជ្ឈានេសុ បាកដោ ហោតិ។

អបិច មលគ្គហិតំ កំសភាជនំ ឯកេន ហត្ថេន ទឡ្ហំ គហេត្វា ឥតរេន ហត្ថេន ចុណ្ណតេលវាលណ្ឌុបកេន បរិមជ្ជន្តស្ស ទឡ្ហគហណហត្ថោ វិយ វិតក្កោ, បរិមជ្ជនហត្ថោ វិយ វិចារោ។ តថា កុម្ភការស្ស ទណ្ឌប្បហារេន ចក្កំ ភមយិត្វា ភាជនំ ករោន្តស្ស ឧប្បីឡនហត្ថោ វិយ វិតក្កោ, ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចរណហត្ថោ វិយ វិចារោ។ តថា មណ្ឌលំ ករោន្តស្ស មជ្ឈេ សន្និរុម្ភិត្វា ឋិតកណ្ដកោ វិយ អភិនិរោបនោ វិតក្កោ, ពហិ បរិព្ភមនកណ្ដកោ វិយ អនុមជ្ជនោ វិចារោ។ ឥតិ ឥមិនា ច វិតក្កេន ឥមិនា ច វិចារេន សហ វត្តតិ រុក្ខោ វិយ បុប្ផេន ផលេន ចាតិ ឥទំ ឈានំ “សវិតក្កំ សវិចារ”ន្តិ វុច្ចតិ។ វិភង្គេ បន “ឥមិនា ច វិតក្កេន ឥមិនា ច វិចារេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ”តិអាទិនា (វិភ. ៥៦៥) នយេន បុគ្គលាធិដ្ឋានា ទេសនា កតា។ អត្ថោ បន តត្រាបិ ឯវមេវ ទដ្ឋព្ពោ។

វិវេកជន្តិ ឯត្ថ វិវិត្តិ វិវេកោ, នីវរណវិគមោតិ អត្ថោ។ វិវិត្តោតិ វា វិវេកោ, នីវរណវិវិត្តោ ឈានសម្បយុត្តធម្មរាសីតិ អត្ថោ។ តស្មា វិវេកា, តស្មឹ វា វិវេកេ ជាតន្តិ វិវេកជំ។

៧២. បីតិសុខន្តិ ឯត្ថ បីណយតីតិ បីតិ។ សា សម្បិយាយនលក្ខណា, កាយចិត្តបីននរសា, ផរណរសា វា, ឱទគ្យបច្ចុបដ្ឋានា។ សា បនេសា ខុទ្ទិកា បីតិ, ខណិកាបីតិ, ឱក្កន្តិកាបីតិ, ឧព្ពេគាបីតិ, ផរណាបីតីតិ បញ្ចវិធា ហោតិ។ តត្ថ **ខុទ្ទិកាបីតិ** សរីរេ លោមហំសមត្តមេវ កាតុំ សក្កោតិ។ **ខណិកាបីតិ** ខណេ ខណេ វិជ្ជុប្បាទសទិសា ហោតិ។ **ឱក្កន្តិកាបីតិ** សមុទ្ទតីរំ វីចិ វិយ កាយំ ឱក្កមិត្វា ឱក្កមិត្វា ភិជ្ជតិ។ **ឧព្ពេគាបីតិ** ពលវតី ហោតិ កាយំ ឧទ្ធគ្គំ កត្វា អាកាសេ លង្ឃាបនប្បមាណប្បត្តា។ តថា ហិ បុណ្ណវល្លិកវាសី **មហាតិស្សត្ថេរោ** បុណ្ណមទិវសេ សាយំ ចេតិយង្គណំ គន្ត្វា ចន្ទាលោកំ ទិស្វា មហាចេតិយាភិមុខោ ហុត្វា “ឥមាយ វត វេលាយ ចតស្សោ បរិសា មហាចេតិយំ វន្ទន្តី”តិ បកតិយា ទិដ្ឋារម្មណវសេន ពុទ្ធារម្មណំ ឧព្ពេគាបីតឹ ឧប្បាទេត្វា សុធាតលេ បហដចិត្រគេណ្ឌុកោ វិយ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា មហាចេតិយង្គណេយេវ បតិដ្ឋាសិ។ តថា គិរិកណ្ឌកវិហារស្ស ឧបនិស្សយេ វត្តកាលកគាមេ **ឯកា កុលធីតា**បិ ពលវពុទ្ធារម្មណាយ ឧព្ពេគាបីតិយា អាកាសេ លង្ឃេសិ។

តស្សា កិរ មាតាបិតរោ សាយំ ធម្មស្សវនត្ថាយ វិហារំ គច្ឆន្តា “អម្ម ត្វំ គរុភារា អកាលេ វិចរិតុំ ន សក្កោសិ, មយំ តុយ្ហំ បត្តឹ កត្វា ធម្មំ សោស្សាមា”តិ អគមំសុ។ សា គន្តុកាមាបិ តេសំ វចនំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តី ឃរេ ឱហីយិត្វា ឃរាជិរេ ឋត្វា ចន្ទាលោកេន គិរិកណ្ឌកេ អាកាសចេតិយង្គណំ ឱលោកេន្តី ចេតិយស្ស ទីបបូជំ អទ្ទស, ចតស្សោ ច បរិសា មាលាគន្ធាទីហិ ចេតិយបូជំ កត្វា បទក្ខិណំ ករោន្តិយោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច គណសជ្ឈាយសទ្ទំ អស្សោសិ។ អថស្សា “ធញ្ញាវតិមេ, យេ វិហារំ គន្ត្វា ឯវរូបេ ចេតិយង្គណេ អនុសញ្ចរិតុំ, ឯវរូបញ្ច មធុរធម្មកថំ សោតុំ លភន្តី”តិ មុត្តារាសិសទិសំ ចេតិយំ បស្សន្តិយា ឯវ ឧព្ពេគាបីតិ ឧទបាទិ។ សា អាកាសេ លង្ឃិត្វា មាតាបិតូនំ បុរិមតរំយេវ អាកាសតោ ចេតិយង្គណេ ឱរុយ្ហ ចេតិយំ វន្ទិត្វា ធម្មំ សុណមានា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ មាតាបិតរោ អាគន្ត្វា “អម្ម ត្វំ កតរេន មគ្គេន អាគតាសី”តិ បុច្ឆិំសុ។ សា “អាកាសេន អាគតាម្ហិ, ន មគ្គេនា”តិ វត្វា “អម្ម អាកាសេន នាម ខីណាសវា សញ្ចរន្តិ, ត្វំ កថំ អាគតា”តិ វុត្តា អាហ – “មយ្ហំ ចន្ទាលោកេន ចេតិយំ អាលោកេន្តិយា ឋិតាយ ពុទ្ធារម្មណា ពលវបីតិ ឧប្បជ្ជិ។ អថាហំ នេវ អត្តនោ ឋិតភាវំ, ន និសិន្នភាវំ អញ្ញាសឹ, គហិតនិមិត្តេនេវ បន អាកាសេ លង្ឃិត្វា ចេតិយង្គណេ បតិដ្ឋិតាម្ហី”តិ។

ឯវំ ឧព្ពេគាបីតិ អាកាសេ លង្ឃាបនប្បមាណា ហោតិ។ ផរណាបីតិយា បន ឧប្បន្នាយ សកលសរីរំ ធមិត្វា បូរិតវត្ថិ វិយ មហតា ឧទកោឃេន បក្ខន្ទបព្ពតកុច្ឆិ វិយ ច អនុបរិប្ផុដំ ហោតិ។

សា បនេសា បញ្ចវិធា បីតិ គព្ភំ គណ្ហន្តី បរិបាកំ គច្ឆន្តី ទុវិធំ បស្សទ្ធិំ បរិបូរេតិ កាយបស្សទ្ធិញ្ច ចិត្តបស្សទ្ធិញ្ច។ បស្សទ្ធិ គព្ភំ គណ្ហន្តី បរិបាកំ គច្ឆន្តី ទុវិធម្បិ សុខំ បរិបូរេតិ កាយិកញ្ច ចេតសិកញ្ច។ សុខំ គព្ភំ គណ្ហន្តំ បរិបាកំ គច្ឆន្តំ តិវិធំ សមាធិំ បរិបូរេតិ ខណិកសមាធិំ ឧបចារសមាធិំ អប្បនា សមាធិន្តិ។ តាសុ យា អប្បនាសមាធិស្ស មូលំ ហុត្វា វឌ្ឍមានា សមាធិសម្បយោគំ គតា ផរណាបីតិ, អយំ ឥមស្មិំ អត្ថេ អធិប្បេតា បីតីតិ។

៧៣. ឥតរំ បន សុខនំ សុខំ, សុដ្ឋុ វា ខាទតិ, ខនតិ ច កាយចិត្តាពាធន្តិ សុខំ, តំ សាតលក្ខណំ, សម្បយុត្តានំ ឧបព្រូហនរសំ, អនុគ្គហបច្ចុបដ្ឋានំ។ សតិបិ ច នេសំ កត្ថចិ អវិប្បយោគេ ឥដ្ឋារម្មណបដិលាភតុដ្ឋិ បីតិ។ បដិលទ្ធរសានុភវនំ សុខំ។ យត្ថ បីតិ, តត្ថ សុខំ។ យត្ថ សុខំ, តត្ថ ន និយមតោ បីតិ។ សង្ខារក្ខន្ធសង្គហិតា បីតិ។ វេទនាក្ខន្ធសង្គហិតំ សុខំ។ កន្តារខិន្នស្ស វនន្តុទកទស្សនសវនេសុ វិយ បីតិ។ វនច្ឆាយាបវេសនឧទកបរិភោគេសុ វិយ សុខំ។ តស្មិំ តស្មិំ សមយេ បាកដភាវតោ ចេតំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥតិ អយញ្ច បីតិ ឥទញ្ច សុខំ អស្ស ឈានស្ស, អស្មិំ វា ឈានេ អត្ថីតិ ឥទំ ឈានំ បីតិសុខន្តិ វុច្ចតិ។

អថ វា បីតិ ច សុខញ្ច បីតិសុខំ, ធម្មវិនយាទយោ វិយ។ វិវេកជំ បីតិសុខមស្ស ឈានស្ស, អស្មិំ វា ឈានេ អត្ថីតិ ឯវម្បិ **វិវេកជំបីតិសុខំ**។ យថេវ ហិ ឈានំ, ឯវំ បីតិសុខម្បេត្ថ វិវេកជមេវ ហោតិ, តញ្ចស្ស អត្ថិ, តស្មា ឯកបទេនេវ "វិវេកជំបីតិសុខ"ន្តិបិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។ វិភង្គេ បន "ឥទំ សុខំ ឥមាយ បីតិយា សហគត"ន្តិអាទិនា (វិភ. ៥៦៧) នយេន វុត្តំ។ អត្ថោ បន តត្ថាបិ ឯវមេវ ទដ្ឋព្ពោ។

បឋមំ ឈានន្តិ ឥទំ បរតោ អាវិភវិស្សតិ។ **ឧបសម្បជ្ជា**តិ ឧបគន្ត្វា, បាបុណិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបសម្បាទយិត្វា វា, និប្ផាទេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិភង្គេ បន "ឧបសម្បជ្ជាតិ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ផុសនា សច្ឆិកិរិយា ឧបសម្បទា"តិ វុត្តំ។ តស្សាបិ ឯវមេវត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **វិហរតី**តិ តទនុរូបេន ឥរិយាបថវិហារេន ឥតិវុត្តប្បការឈានសមង្គី ហុត្វា អត្តភាវស្ស ឥរិយំ វុត្តិំ បាលនំ យបនំ យាបនំ ចារំ វិហារំ អភិនិប្ផាទេតិ ។ វុត្តញ្ហេតំ វិភង្គេ "វិហរតីតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហរតិ, តេន វុច្ចតិ វិហរតី"តិ (វិភ. ៥៤០)។

បញ្ចង្គវិប្បហីនាទិ

៧៤. យំ បន វុត្តំ "**បញ្ចង្គវិប្បហីនំ បញ្ចង្គសមន្នាគត**"ន្តិ, តត្ថ កាមច្ឆន្ទោ, ព្យាបាទោ, ថិនមិទ្ធំ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ, វិចិកិច្ឆាតិ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ នីវរណានំ បហានវសេន បញ្ចង្គវិប្បហីនតា វេទិតព្ពា។ ន ហិ ឯតេសុ អប្បហីនេសុ ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនស្សេតានិ បហានង្គានីតិ វុច្ចន្តិ។ កិញ្ចាបិ ហិ ឈានក្ខណេ អញ្ញេបិ អកុសលា ធម្មា បហីយន្តិ, តថាបិ ឯតានេវ វិសេសេន ឈានន្តរាយករានិ។ កាមច្ឆន្ទេន ហិ នានាវិសយប្បលោភិតំ ចិត្តំ ន ឯកត្តារម្មណេ សមាធិយតិ។ កាមច្ឆន្ទាភិភូតំ វា តំ ន កាមធាតុប្បហានាយ បដិបទំ បដិបជ្ជតិ។ ព្យាបាទេន ចារម្មណេ បដិហញ្ញមានំ ន និរន្តរំ បវត្តតិ ។ ថិនមិទ្ធាភិភូតំ អកម្មញ្ញំ ហោតិ។ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចបរេតំ អវូបសន្តមេវ ហុត្វា បរិព្ភមតិ។ វិចិកិច្ឆាយ ឧបហតំ ឈានាធិគមសាធិកំ បដិបទំ នារោហតិ។ ឥតិ វិសេសេន ឈានន្តរាយករត្តា ឯតានេវ **បហានង្គានី**តិ វុត្តានីតិ។

យស្មា បន វិតក្កោ អារម្មណេ ចិត្តំ អភិនិរោបេតិ, វិចារោ អនុប្បពន្ធតិ, តេហិ អវិក្ខេបាយ សម្បាទិតប្បយោគស្ស ចេតសោ បយោគសម្បត្តិសម្ភវា បីតិ បីណនំ, សុខញ្ច ឧបព្រូហនំ ករោតិ។ អថ នំ សសេសសម្បយុត្តធម្មំ ឯតេហិ អភិនិរោបនានុប្បពន្ធនបីណនឧបព្រូហនេហិ អនុគ្គហិតា ឯកគ្គតា ឯកត្តារម្មណេ សមំ សម្មា ច អាធិយតិ, តស្មា វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តេកគ្គតាតិ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ ឧប្បត្តិវសេន បញ្ចង្គសមន្នាគតតា វេទិតព្ពា។ ឧប្បន្នេសុ ហិ ឯតេសុ បញ្ចសុ ឈានំ ឧប្បន្នំ នាម ហោតិ។ តេនស្ស ឯតានិ បញ្ច **សមន្នាគតង្គានី**តិ វុច្ចន្តិ។ តស្មា ន ឯតេហិ សមន្នាគតំ អញ្ញទេវ ឈានំ នាម អត្ថីតិ គហេតព្ពំ។ យថា បន អង្គមត្តវសេនេវ ចតុរង្គិនី សេនា, បញ្ចង្គិកំ តូរិយំ, អដ្ឋង្គិកោ ច មគ្គោតិ វុច្ចតិ, ឯវមិទម្បិ អង្គមត្តវសេនេវ បញ្ចង្គិកន្តិ វា បញ្ចង្គសមន្នាគតន្តិ វា វុច្ចតីតិ វេទិតព្ពំ។

ឯតានិ ច បញ្ចង្គានិ កិញ្ចាបិ ឧបចារក្ខណេបិ អត្ថិ, អថ ខោ ឧបចារេ បកតិចិត្តតោ ពលវតរានិ។ ឥធ បន ឧបចារតោបិ ពលវតរានិ រូបាវចរលក្ខណប្បត្តានិ។ ឯត្ថ ហិ វិតក្កោ សុវិសទេន អាការេន អារម្មណេ ចិត្តំ

អភិនិរោបយមានោ ឧប្បជ្ជតិ។ វិចារោ អតិវិយ អារម្មណំ អនុមជ្ជមានោ។ បីតិសុខំ សព្ពាវន្តម្បិ កាយំ ផរមានំ។ តេនេវាហ – “នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស វិវេកជេន បីតិសុខេន អប្ផុដំ ហោតី”តិ (ទី. និ. ១.២២៨)។ ចិត្តេកគ្គតាបិ ហេដ្ឋិមម្ហិ សមុគ្គបដលេ ឧបរិមំ សមុគ្គបដលំ វិយ អារម្មណេសុ ផុសិតា ហុត្វា ឧប្បជ្ជតិ, អយ មេតេសំ ឥតរេហិ វិសេសោ។ តត្ថ ចិត្តេកគ្គតា កិញ្ចាបិ សវិតក្កំ សវិចារន្តិ ឥមស្មឹ បាឋេ ន និទ្ទិដ្ឋា, តថាបិ វិភង្គេ “ឈានន្តិ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ (វិភ. ៥៦៩) ឯវំ វុត្តត្តា អង្គមេវ។ យេន ហិ អធិប្បាយេន ភគវតា ឧទ្ទេសោ កតោ, សោយេវ តេន វិភង្គេ បកាសិតោតិ។

តិវិធកល្យាណំ

៧៥. តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បន្នន្តិ ឯត្ថ បន អាទិមជ្ឈបរិយោសានវសេន តិវិធកល្យាណតា។ តេសំយេវ ច អាទិមជ្ឈបរិយោសានានំ លក្ខណវសេន ទសលក្ខណសម្បន្នតា វេទិតព្ពា។

តត្រាយំ បាឡិ –

“បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាទិ, ឧបេក្ខានុព្រូហនា មជ្ឈេ, សម្បហំសនា បរិយោសានំ, បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាទិ, អាទិស្ស កតិ លក្ខណានិ? អាទិស្ស តីណិ លក្ខណានិ, យោ តស្ស បរិពន្ធោ, តតោ ចិត្តំ វិសុជ្ឈតិ, វិសុទ្ធត្តា ចិត្តំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបជ្ជតិ, បដិបន្នត្តា តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ យញ្ច បរិពន្ធតោ ចិត្តំ វិសុជ្ឈតិ, យញ្ច វិសុទ្ធត្តា ចិត្តំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបជ្ជតិ, យញ្ច បដិបន្នត្តា តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាទិ, អាទិស្ស ឥមានិ តីណិ លក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ អាទិកល្យាណញ្ចេវ ហោតិ តិលក្ខណសម្បន្នញ្ច។

“បឋមស្ស ឈានស្ស ឧបេក្ខានុព្រូហនា មជ្ឈេ, មជ្ឈស្ស កតិ លក្ខណានិ? មជ្ឈស្ស តីណិ លក្ខណានិ, វិសុទ្ធំ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, សមថបដិបន្នំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, ឯកត្តុបដ្ឋានំ អជ្ឈុបេក្ខតិ។ យញ្ច វិសុទ្ធំ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, យញ្ច សមថបដិបន្នំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, យញ្ច ឯកត្តុបដ្ឋានំ អជ្ឈុបេក្ខតិ។ បឋមស្ស ឈានស្ស ឧបេក្ខានុព្រូហនា មជ្ឈេ, មជ្ឈស្ស ឥមានិ តីណិ លក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ មជ្ឈេ កល្យាណញ្ចេវ ហោតិ តិលក្ខណសម្បន្នញ្ច។

“បឋមស្ស ឈានស្ស សម្បហំសនា បរិយោសានំ, បរិយោសានស្ស កតិ លក្ខណានិ? បរិយោសានស្ស ចត្តារិ លក្ខណានិ, តត្ថ ជាតានំ ធម្មានំ អនតិវត្តនដ្ឋេន សម្បហំសនា, ឥន្ទ្រិយានំ ឯករសដ្ឋេន សម្បហំសនា, តទុបគវីរិយវាហនដ្ឋេន សម្បហំសនា, អាសេវនដ្ឋេន សម្បហំសនា។ បឋមស្ស ឈានស្ស សម្បហំសនា បរិយោសានំ, បរិយោសានស្ស ឥមានិ ចត្តារិ លក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ បរិយោសានកល្យាណញ្ចេវ ហោតិ ចតុលក្ខណសម្បន្នញ្ចា”តិ (បដិ. ម. ១.១៥៨)។

តត្រ បដិបទាវិសុទ្ធិ នាម សសម្ភារិកោ ឧបចារោ។ ឧបេក្ខានុព្រូហនា នាម អប្បនា។ សម្បហំសនា នាម បច្ចវេក្ខណាតិ ឯវមេកេ វណ្ណយន្តិ។ យស្មា បន “ឯកត្តគតំ ចិត្តំ បដិបទាវិសុទ្ធិបក្ខន្ទញ្ចេវ ហោតិ ឧបេក្ខានុព្រូហិតញ្ច ញាណេន ច សម្បហំសិត”ន្តិ (បដិ. ម. ១.១៥៨) បាឡិយំ វុត្តំ, តស្មា អន្តោអប្បនាយមេវ អាគមនវសេន **បដិបទាវិសុទ្ធិ**, តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាយ កិច្ចវសេន **ឧបេក្ខានុព្រូហនា**, ធម្មានំ អនតិវត្តនាទិភាវសាធនេន បរិយោទាបកស្ស ញាណស្ស កិច្ចនិប្ផត្តិវសេន សម្បហំសនា ច វេទិតព្ពា។

កថំ? យស្មិញ្ហិ វារេ អប្បនា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មឹ យោ នីវរណសង្ខាតោ កិលេសគណោ តស្ស ឈានស្ស បរិពន្ធោ, តតោ ចិត្តំ វិសុជ្ឈតិ។ វិសុទ្ធត្តា អាវរណវិរហិតំ ហុត្វា មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបជ្ជតិ។ **មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ** នាម សមប្បវត្តោ អប្បនាសមាធិយេវ។ តទនន្តរំ បន បុរិមចិត្តំ ឯកសន្តតិបរិណាមនយេន តថត្តមុបគច្ឆមានំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបជ្ជតិ នាម, ឯវំ បដិបន្នត្តា តថត្តុបគមនេន តត្ថ បក្ខន្ទតិ នាម។ ឯវំ តាវ បុរិមចិត្តេ វិជ្ជមានាការនិប្ផាទិកា បឋមស្ស ឈានស្ស ឧប្បាទក្ខណេយេវ អាគមនវសេន បដិបទាវិសុទ្ធិ វេទិតព្ពា។

ឯវំ វិសុទ្ធស្ស បន តស្ស បុន វិសោធេតព្ពាភាវតោ វិសោធនេ ព្យាបារំ អករោន្តោ វិសុទ្ធំ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ នាម។ សមថភាវុបគមនេន សមថបដិបន្នស្ស បុន សមាធានេ ព្យាបារំ អករោន្តោ សមថបដិបន្នំ អជ្ឈុបេក្ខតិ នាម។ សមថបដិបន្នភាវតោ ឯវ ចស្ស កិលេសសំសគ្គំ បហាយ ឯកត្តេន ឧបដ្ឋិតស្ស បុន ឯកត្តុបដ្ឋានេ ព្យាបារំ អករោន្តោ ឯកត្តុបដ្ឋានំ អជ្ឈុបេក្ខតិ នាម។ ឯវំ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាយ កិច្ចវសេន ឧបេក្ខានុព្រូហនា វេទិតព្ពា។

យេ បនេតេ ឯវំ ឧបេក្ខានុព្រូហិតេ តត្ថ ជាតា សមាធិបញ្ញាសង្ខាតា យុគនទ្ធធម្មា អញ្ញមញ្ញំ អនតិវត្តមានា ហុត្វា បវត្តា, យានិ ច សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ នានាកិលេសេហិ វិមុត្តត្តា វិមុត្តិរសេន ឯករសានិ ហុត្វា បវត្តានិ, យញ្ចេស តទុបគំ តេសំ អនតិវត្តនឯករសភាវានំ អនុច្ឆវិកំ វីរិយំ វាហយតិ, យា ចស្ស តស្មិំ ខណេ បវត្តា អាសេវនា, សព្ពេបិ តេ អាការា យស្មា ញាណេន សំកិលេសវោទានេសុ តំ តំ អាទីនវញ្ច អានិសំសញ្ច ទិស្វា តថា តថា សម្បហំសិតត្តា វិសោធិតត្តា បរិយោទាបិតត្តា និប្ផន្នា, តស្មា “ធម្មានំ អនតិវត្តនាទិភាវសាធនេន បរិយោទាបកស្ស ញាណស្ស កិច្ចនិប្ផត្តិវសេន សម្បហំសនា វេទិតព្ពា”តិ វុត្តំ។

តត្ថ យស្មា ឧបេក្ខាវសេន ញាណំ បាកដំ ហោតិ។ យថាហ – “តថាបគ្គហិតំ ចិត្តំ សាធុកំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, ឧបេក្ខាវសេន បញ្ញាវសេន បញ្ញិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, ឧបេក្ខាវសេន នានត្តកិលេសេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, វិមោក្ខវសេន បញ្ញាវសេន បញ្ញិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ។ វិមុត្តត្តា តេ ធម្មា ឯករសា ហោន្តិ។ ឯករសដ្ឋេន ភាវនា”តិ (បដិ. ម. ១.២០១)។ តស្មា ញាណកិច្ចភូតា សម្បហំសនា បរិយោសានន្តិ វុត្តា។

ឥទានិ បឋមំ ឈានំ អធិគតំ ហោតិ បថវីកសិណន្តិ ឯត្ថ គណនានុបុព្ពតា **បឋមំ**, បឋមំ ឧប្បន្នន្តិបិ **បឋមំ**។ អារម្មណូបនិជ្ឈានតោ បច្ចនីកឈាបនតោ វា **ឈានំ**។ បថវីមណ្ឌលំ បន សកលដ្ឋេន **បថវីកសិណ**ន្តិ វុច្ចតិ, តំ និស្សាយ បដិលទ្ធនិមិត្តម្បិ, បថវីកសិណនិមិត្តេ បដិលទ្ធឈានម្បិ។ តត្រ ឥមស្មិំ អត្ថេ ឈានំ បថវីកសិណន្តិ វេទិតព្ពំ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “បឋមំ ឈានំ អធិគតំ ហោតិ បថវីកសិណ”ន្តិ។

ចិរដ្ឋិតិសម្បាទនំ

៧៦. ឯវមធិគតេ បន ឯតស្មិំ តេន យោគិនា វាលវេធិនា វិយ, សូទេន វិយ ច អាការា បរិគ្គហេតព្ពា។ យថា ហិ សុកុសលោ ធនុគ្គហោ វាលវេធាយ កម្មំ កុរុមានោ យស្មិំ វារេ វាលំ វិជ្ឈតិ, តស្មិំ វារេ អក្កន្តបទានញ្ច ធនុទណ្ឌស្ស ច ជិយាយ ច សរស្ស ច អាការំ បរិគ្គណ្ហេយ្យ។ “ឯវំ មេ ឋិតេន ឯវំ ធនុទណ្ឌំ ឯវំ ជិយំ ឯវំ សរំ គហេត្វា វាលោ វិទ្ធោ”តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ តថេវ តេ អាការេ សម្បាទេន្តោ អវិរាធេត្វា វាលំ វិជ្ឈេយ្យ។ ឯវមេវ យោគិនាបិ “ឥមំ នាម មេ ភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឯវរូបំ បុគ្គលំ សេវមានេន ឯវរូបេ សេនាសនេ ឥមិនា នាម ឥរិយាបថេន ឥមស្មិំ កាលេ ឥទំ អធិគត”ន្តិ ឯតេ ភោជនសប្បាយាទយោ អាការា បរិគ្គហេតព្ពា។ ឯវញ្ហិ សោ នដ្ឋេ វា តស្មិំ តេ អាការេ សម្បាទេត្វា បុន ឧប្បាទេតុំ, អប្បគុណំ វា បគុណំ ករោន្តោ បុនប្បុនំ អប្បេតុំ សក្ខិស្សតិ។

យថា ច កុសលោ សូទោ ភត្តារំ បរិវិសន្តោ តស្ស យំ យំ រុចិយា ភុញ្ជតិ, តំ តំ សល្លក្ខេត្វា តតោ បដ្ឋាយ តាទិសមេវ ឧបនាមេន្តោ លាភស្ស ភាគី ហោតិ, ឯវមយម្បិ អធិគតក្ខណេ ភោជនាទយោ អាការេ គហេត្វា តេ សម្បាទេន្តោ នដ្ឋេ នដ្ឋេ បុនប្បុនំ អប្បនាយ លាភី ហោតិ។ តស្មា តេន វាលវេធិនា វិយ សូទេន វិយ ច អាការា បរិគ្គហេតព្ពា។ វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា –

> “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ កុសលោ សូទោ រាជានំ វា រាជមហាមត្តំ វា នានច្ចយេហិ សូបេហិ បច្ចុបដ្ឋិតោ អស្ស អម្ពិលគ្គេហិបិ តិត្តកគ្គេហិបិ កដុកគ្គេហិបិ មធុរគ្គេហិបិ ខារិកេហិបិ អខារិកេហិបិ លោណិកេហិបិ អលោណិកេហិបិ។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ កុសលោ សូទោ សកស្ស ភត្តុ និមិត្តំ ឧគ្គណ្ហាតិ ‘ឥទំ វា មេ អជ្ជ ភត្តុ សូបេយ្យំ រុច្ចតិ, ឥមស្ស វា អភិហរតិ, ឥមស្ស វា ពហុំ គណ្ហាតិ, ឥមស្ស វា វណ្ណំ ភាសតិ, អម្ពិលគ្គំ វា មេ អជ្ជ ភត្តុ សូបេយ្យំ រុច្ចតិ, អម្ពិលគ្គស្ស វា អភិហរតិ, អម្ពិលគ្គស្ស វា ពហុំ គណ្ហាតិ, អម្ពិលគ្គស្ស វា វណ្ណំ ភាសតិ…បេ… អលោណិកស្ស វា វណ្ណំ ភាសតី’តិ។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ កុសលោ សូទោ លាភី ចេវ ហោតិ អច្ឆាទនស្ស, លាភី វេតនស្ស, លាភី អភិហារានំ។ តំ កិស្ស ហេតុ? តថា ហិ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ កុសលោ សូទោ សកស្ស ភត្តុ និមិត្តំ ឧគ្គណ្ហាតិ។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥធេកច្ចោ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ កុសលោ ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ…បេ… វេទនាសុ វេទនា… ចិត្តេ ចិត្តា… ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ តស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សិនោ វិហរតោ ចិត្តំ សមាធិយតិ, ឧបក្កិលេសា បហីយន្តិ, សោ តំ និមិត្តំ ឧគ្គណ្ហាតិ។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ កុសលោ ភិក្ខុ លាភី ចេវ ហោតិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានំ, លាភី សតិសម្បជញ្ញស្ស។ តំ កិស្ស ហេតុ? តថា ហិ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ កុសលោ ភិក្ខុ សកស្ស ចិត្តស្ស និមិត្តំ ឧគ្គណ្ហាតី”តិ (សំ. និ. ៥.៣៧៤)។

និមិត្តគ្គហណេន ចស្ស បុន តេ អាការេ សម្បាទយតោ អប្បនាមត្តមេវ ឥជ្ឈតិ, ន ចិរដ្ឋានំ។ ចិរដ្ឋានំ បន សមាធិបរិពន្ធានំ ធម្មានំ សុវិសោធិតត្តា ហោតិ។ យោ ហិ ភិក្ខុ កាមាទីនវបច្ចវេក្ខណាទីហិ កាមច្ឆន្ទំ ន សុដ្ឋុ

វិក្ខម្ភេត្វា, កាយបស្សទ្ធិវសេន កាយទុដ្ឋុល្លំ ន សុប្បដិបស្សទ្ធំ កត្វា, អារម្ភធាតុមនសិការាទិវសេន ថិនមិទ្ធំ ន សុដ្ឋុ បដិវិនោទេត្វា, សមថនិមិត្តមនសិការាទិវសេន ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ ន សុសមូហតំ កត្វា, អញ្ញេបិ សមាធិបរិពន្ធេ ធម្មេ ន សុដ្ឋុ វិសោធេត្វា ឈានំ សមាបជ្ជតិ, សោ អវិសោធិតំ អាសយំ បវិដ្ឋភមរោ វិយ អវិសុទ្ធំ ឧយ្យានំ បវិដ្ឋរាជា វិយ ច ខិប្បមេវ និក្ខមតិ។ យោ បន សមាធិបរិពន្ធេ ធម្មេ សុដ្ឋុ វិសោធេត្វា ឈានំ សមាបជ្ជតិ, សោ សុវិសោធិតំ អាសយំ បវិដ្ឋភមរោ វិយ សុបរិសុទ្ធំ ឧយ្យានំ បវិដ្ឋរាជា វិយ ច សកលម្បិ ទិវសភាគំ អន្តោសមាបត្តិយំយេវ ហោតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “កាមេសុ ឆន្ទំ បដិឃំ វិនោទយេ,
> ឧទ្ធច្ចមិទ្ធំ វិចិកិច្ឆបញ្ចមំ;
> វិវេកបាមោជ្ជករេន ចេតសា,
> រាជាវ សុទ្ធន្តគតោ តហឹ រមេ”តិ។

តស្មា ចិរដ្ឋិតិកាមេន បរិពន្ធកធម្មេ វិសោធេត្វា ឈានំ សមាបជ្ជិតព្ពំ។ ចិត្តភាវនាវេបុល្លត្ថញ្ច យថាលទ្ធំ បដិភាគនិមិត្តំ វឌ្ឍេតព្ពំ។ តស្ស ទ្វេ វឌ្ឍនាភូមិយោ ឧបចារំ វា អប្បនំ វា។ ឧបចារំ បត្វាបិ ហិ តំ វឌ្ឍេតុំ វដ្ដតិ អប្បនំ បត្វាបិ។ ឯកស្មិំ បន ឋានេ អវស្សំ វឌ្ឍេតព្ពំ។ តេន វុត្តំ “យថាលទ្ធំ បដិភាគនិមិត្តំ វឌ្ឍេតព្ព”ន្តិ។

និមិត្តវឌ្ឍននយោ

៧៧. តត្រាយំ វឌ្ឍននយោ, តេន យោគិនា តំ និមិត្តំ បត្តវឌ្ឍនបូវវឌ្ឍនភត្តវឌ្ឍនលតាវឌ្ឍនទុស្សវឌ្ឍនយោគេន អវឌ្ឍេត្វា យថា នាម កស្សកោ កសិតព្ពដ្ឋានំ នង្គលេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា បរិច្ឆេទព្ភន្តរេ កសតិ, យថា វា បន ភិក្ខូ សីមំ ពន្ធន្តា បឋមំ និមិត្តានិ សល្លក្ខេត្វា បច្ឆា ពន្ធន្តិ, ឯវមេវ តស្ស យថាលទ្ធស្ស និមិត្តស្ស អនុក្កមេន ឯកង្គុលទ្វង្គុលតិវង្គុលចតុរង្គុលមត្តំ មនសា បរិច្ឆិន្ទិត្វា យថាបរិច្ឆេទំ វឌ្ឍេតព្ពំ។ អបរិច្ឆិន្ទិត្វា បន ន វឌ្ឍេតព្ពំ។ តតោ វិទត្ថិរតនបមុខបរិវេណវិហារសីមានំ គាមនិគមជនបទរជ្ជសមុទ្ទសីមានញ្ច បរិច្ឆេទវសេន វឌ្ឍយន្តេន ចក្កវាឡបរិច្ឆេទេន វា តតោ វាបិ ឧត្តរិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វឌ្ឍេតព្ពំ។

យថា ហិ ហំសបោតកា បក្ខានំ ឧដ្ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ បរិត្តំ បរិត្តំ បទេសំ ឧប្បតន្តា បរិចយំ កត្វា អនុក្កមេន ចន្ទិមសូរិយសន្តិកំ គច្ឆន្តិ, ឯវមេវ ភិក្ខុ វុត្តនយេន និមិត្តំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វឌ្ឍេន្តោ យាវ ចក្កវាឡបរិច្ឆេទា តតោ វា ឧត្តរិ វឌ្ឍេតិ។ អថស្ស តំ និមិត្តំ វឌ្ឍិតវឌ្ឍិតដ្ឋានេ បថវិយា ឧក្កូលវិក្កូលនទីវិទុគ្គបព្ពតវិសមេសុ សង្កុសតសមព្ភាហតំ ឧសភចម្មំ វិយ ហោតិ។

តស្មិំ បន និមិត្តេ បត្តបឋមជ្ឈានេន អាទិកម្មិកេន សមាបជ្ជនពហុលេន ភវិតព្ពំ, ន បច្ចវេក្ខណពហុលេន។ បច្ចវេក្ខណពហុលស្ស ហិ ឈានង្គានិ ថូលានិ ទុព្ពលានិ ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ។ អថស្ស តានិ ឯវំ ឧបដ្ឋិតត្តា ឧបរិ ឧស្សុក្កនាយ បច្ចយតំ អាបជ្ជន្តិ។ សោ អប្បគុណេ ឈានេ ឧស្សុក្កមានោ បត្តបឋមជ្ឈានា ច បរិហាយតិ, ន ច សក្កោតិ ទុតិយំ បាបុណិតុំ។ តេនាហ ភគវា –

> “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, គាវី បព្ពតេយ្យា ពាលា អព្យត្តា អខេត្តញ្ញូ អកុសលា វិសមេ បព្ពតេ ចរិតុំ។ តស្សា ឯវមស្ស ‘យំនូនាហំ អគតបុព្ពញ្ចេវ ទិសំ គច្ឆេយ្យំ, អខាទិតបុព្ពានិ ច តិណានិ ខាទេយ្យំ, អបីតបុព្ពានិ ច បានីយានិ បិវេយ្យ’ន្តិ។ សា បុរិមំ បាទំ ន សុបតិដ្ឋិតំ បតិដ្ឋាបេត្វា បច្ឆិមំ បាទំ ឧទ្ធរេយ្យ, សា ន ចេវ អគតបុព្ពំ ទិសំ គច្ឆេយ្យ, ន ច អខាទិតបុព្ពានិ តិណានិ ខាទេយ្យ, ន ច អបីតបុព្ពានិ បានីយានិ បិវេយ្យ។ យស្មិញ្ចស្សា បទេសេ ឋិតាយ ឯវមស្ស ‘យំនូនាហំ អគតបុព្ពញ្ចេវ… បេ…. បិវេយ្យ’ន្តិ។ តញ្ច បទេសំ ន សោត្ថិនា បច្ចាគច្ឆេយ្យ។ តំ កិស្ស ហេតុ ? តថា ហិ សា, ភិក្ខវេ, គាវី បព្ពតេយ្យា ពាលា អព្យត្តា អខេត្តញ្ញូ អកុសលា វិសមេ បព្ពតេ ចរិតុំ, ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ ពាលោ អព្យត្តោ អខេត្តញ្ញូ អកុសលោ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ…. បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិតុំ។ សោ តំ និមិត្តំ នាសេវតិ, ន ភាវេតិ, ន ពហុលីករោតិ, ន ស្វាធិដ្ឋិតំ អធិដ្ឋាតិ, តស្ស ឯវំ ហោតិ ‘យំនូនាហំ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា…បេ…. ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យ’ន្តិ។ សោ ន សក្កោតិ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា…បេ…. ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិតុំ។ តស្សេវំ ហោតិ ‘យំនូនាហំ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ…. បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យ’ន្តិ។ សោ ន សក្កោតិ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ…. បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិតុំ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧភតោ ភដ្ឋោ ឧភតោ បរិហីនោ, សេយ្យថាបិ សា គាវី បព្ពតេយ្យា ពាលា អព្យត្តា អខេត្តញ្ញូ អកុសលា វិសមេ បព្ពតេ ចរិតុ”ន្តិ (អ. និ. ៩.៣៥)។

តស្មានេន តស្មិយេវ តាវ បឋមជ្ឈានេ បញ្ចហាការេហិ ចិណ្ណវសិនា ភវិតព្ពំ។

បញ្ចវសីកថា

៧៨. តត្រិមា បញ្ច វសិយោ អាវជ្ជនវសី, សមាបជ្ជនវសី, អធិដ្ឋានវសី, វុដ្ឋានវសី, បច្ចវេក្ខណវសីតិ។ បឋមំ ឈានំ យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវទិច្ឆកំ អាវជ្ជេតិ, អាវជ្ជនាយ ទន្ធាយិតត្តំ នត្ថីតិ **អាវជ្ជនវសី**។ បឋមំ ឈានំ យត្ថិច្ឆកំ...បេ.... សមាបជ្ជតិ, សមាបជ្ជនាយ ទន្ធាយិតត្តំ នត្ថីតិ **សមាបជ្ជនវសី**។ ឯវំ សេសាបិ វិត្ថារេតព្ពា។

អយំ បនេត្ថ អត្ថប្បកាសនា, បឋមជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ បឋមំ វិតក្កំ អាវជ្ជយតោ ភវង្គំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា ឧប្បន្នាវជ្ជនានន្តរំ វិតក្ការម្មណានេវ ចត្តារិ បញ្ច វា ជវនានិ ជវន្តិ។ តតោ ទ្វេ ភវង្គានិ, តតោ បុន វិចារារម្មណំ អាវជ្ជនំ, វុត្តនយានេវ ជវនានីតិ ឯវំ បញ្ចសុ ឈានង្គេសុ យទា និរន្តរំ ចិត្តំ បេសេតុំ សក្កោតិ, អថស្ស **អាវជ្ជនវសី** សិទ្ធា ហោតិ។ អយំ បន មត្ថកប្បត្តា វសី ភគវតោ យមកបាដិហារិយេ លព្ភតិ , អញ្ញេសំ វា ឯវរូបេ កាលេ។ តតោ បរំ សីឃតរា អាវជ្ជនវសី នាម នត្ថិ។

អាយស្មតោ បន មហាមោគ្គល្លានស្ស នន្ទោបនន្ទនាគរាជទមនេ វិយ សីឃំ សមាបជ្ជនសមត្ថតា **សមាបជ្ជនវសី** នាម។

អច្ឆរាមត្តំ វា ទសច្ឆរាមត្តំ វា ខណំ ឋបេតុំ សមត្ថតា **អធិដ្ឋានវសី** នាម។ តថេវ លហុំ វុដ្ឋាតុំ សមត្ថតា **វុដ្ឋានវសី** នាម។ តទុភយទស្សនត្ថំ ពុទ្ធរក្ខិតត្ថេរស្ស វត្ថុំ កថេតុំ វដ្ដតិ។

សោ ហាយស្មា ឧបសម្បទាយ អដ្ឋវស្សិកោ ហុត្វា ថេរម្ពត្ថលេ មហារោហណគុត្តត្ថេរស្ស គិលានុបដ្ឋានំ អាគតានំ តឹសមត្តានំ ឥទ្ធិមន្តសហស្សានំ មជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរស្ស យាគុំ បដិគ្គាហយមានំ ឧបដ្ឋាកនាគរាជានំ គហេស្សាមីតិ អាកាសតោ បក្ខន្ទន្តំ សុបណ្ណរាជានំ ទិស្វា តាវទេវ បព្ពតំ និម្មិនិត្វា នាគរាជានំ ពាហាយំ គហេត្វា តត្ថ បាវិសិ។ សុបណ្ណរាជា បព្ពតេ បហារំ ទត្វា បលាយិ។ មហាថេរោ អាហ – "សចេ, អាវុសោ, ពុទ្ធរក្ខិតោ នាភវិស្ស, សព្ពេវ គារយ្ហា អស្សាម"តិ។

បច្ចវេក្ខណវសី បន អាវជ្ជនវសិយា ឯវ វុត្តា។ បច្ចវេក្ខណជវនានេវ ហិ តត្ថ អាវជ្ជនានន្តរានីតិ។

ទុតិយជ្ឈានកថា

៧៩. ឥមាសុ បន បញ្ចសុ វសីសុ ចិណ្ណវសិនា បគុណបឋមជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ "អយំ សមាបត្តិ អាសន្ននីវរណបច្ចត្ថិកា, វិតក្កវិចារានំ ឱឡារិកត្តា អង្គទុព្ពលា"តិ ច តត្ថ ទោសំ ទិស្វា ទុតិយជ្ឈានំ សន្តតោ មនសិកត្វា បឋមជ្ឈានេ និកន្តឹ បរិយាទាយ ទុតិយាធិគមាយ យោគោ កាតព្ពោ។ អថស្ស យទា បឋមជ្ឈានា វុដ្ឋាយ សតស្ស សម្បជានស្ស ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខតោ វិតក្កវិចារា ឱឡារិកតោ ឧបដ្ឋហន្តិ, បីតិសុខញ្ចេវ ចិត្តេកគ្គតា ច សន្តតោ ឧបដ្ឋាតិ, តទាស្ស ឱឡារិកង្គំ បហានាយ សន្តអង្គបដិលាភាយ ច តទេវ និមិត្តំ "បថវី បថវី"តិ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ "ឥទានិ ទុតិយជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជិស្សតី"តិ ភវង្គំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា តទេវ បថវីកសិណំ អារម្មណំ កត្វា មនោទ្វារាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតិ ។ តតោ តស្មិំយេវារម្មណេ ចត្តារិ បញ្ច វា ជវនានិ ជវន្តិ, យេសមវសានេ ឯកំ រូបាវចរំ ទុតិយជ្ឈានិកំ។ សេសានិ វុត្តប្បការានេវ កាមាវចរានីតិ។

ឯត្តាវតា ចេស វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវមនេន ទ្វង្គវិប្បហីនំ តិវង្គសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បន្នំ ទុតិយំ ឈានំ អធិគតំ ហោតិ បថវីកសិណំ។

៨០. តត្ថ **វិតក្កវិចារានំ វូបសមា**តិ វិតក្កស្ស ច វិចារស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ វូបសមា សមតិក្កមា, ទុតិយជ្ឈានក្ខណេ អបាតុភាវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ទុតិយជ្ឈានេ សព្ពេបិ បឋមជ្ឈានធម្មា ន សន្តិ។ អញ្ញេយេវ ហិ បឋមជ្ឈានេ ផស្សាទយោ, អញ្ញេ ឥធ។ ឱឡារិកស្ស បន ឱឡារិកស្ស អង្គស្ស សមតិក្កមា បឋមជ្ឈានតោ បរេសំ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ អធិគមោ ហោតីតិ ទីបនត្ថំ "វិតក្កវិចារានំ វូបសមា"តិ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

អជ្ឈត្តន្តិ ឥធ និយកជ្ឈត្តមធិប្បេតំ។ វិភង្គេ បន "អជ្ឈត្តំ បច្ចត្ត"ន្តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ យស្មា ច និយកជ្ឈត្តមធិប្បេតំ, តស្មា អត្តនិ ជាតំ អត្តនោ សន្តានេ និព្ពត្តន្តិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **សម្បសាទន**ន្តិ

សម្បសាទនំ វុច្ចតិ សទ្ធា។ សម្បសាទនយោគតោ ឈានម្បិ សម្បសាទនំ។ នីលវណ្ណយោគតោ នីលវត្ថំ វិយ។ យស្មា វា តំ ឈានំ សម្បសាទនសមន្នាគតត្តា វិតក្កវិចារក្ខោភវូបសមនេន ច ចេតសោ សម្បសាទយតិ, តស្មាបិ សម្បសាទនន្តិ វុត្តំ។ ឥមស្មិញ្ច អត្ថវិកប្បេ សម្បសាទនំ ចេតសោតិ ឯវំ បទសម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ បុរិមស្មឹ បន អត្ថវិកប្បេ ចេតសោតិ ឯតំ ឯកោទិភាវេន សទ្ធឹ យោជេតព្ពំ។

តត្រាយមត្ថយោជនា, ឯកោ ឧទេតីតិ ឯកោទិ, វិតក្កវិចារេហិ អនជ្ឈារូឡ្ហត្តា អគ្គោ សេដ្ឋោ ហុត្វា ឧទេតីតិ អត្ថោ។ សេដ្ឋោបិ ហិ លោកេ ឯកោតិ វុច្ចតិ។ វិតក្កវិចារវិរហិតោ វា ឯកោ អសហាយោ ហុត្វា ឥតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ អថ វា សម្បយុត្តធម្មេ ឧទាយតីតិ ឧទិ, ឧដ្ឋាបេតីតិ អត្ថោ។ សេដ្ឋដ្ឋេន ឯកោ ច សោ ឧទិ ចាតិ ឯកោទិ, សមាធិស្សេតំ អធិវចនំ។ ឥតិ ឥមំ ឯកោទឹ ភាវេតិ វឌ្ឍេតីតិ ឥទំ ទុតិយជ្ឈានំ ឯកោទិភាវំ។ សោ បនាយំ ឯកោទិ យស្មា ចេតសោ, ន សត្តស្ស, ន ជីវស្ស, តស្មា ឯតំ ចេតសោ ឯកោទិភាវន្តិ វុត្តំ។

ននុ ចាយំ សទ្ធា បឋមជ្ឈានេបិ អត្ថិ, អយញ្ច ឯកោទិនាមកោ សមាធិ, អថ កស្មា ឥទមេវ “សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវញ្ចា”តិ វុត្តន្តិ។ វុច្ចតេ, អទុញ្ហិ បឋមជ្ឈានំ វិតក្កវិចារក្ខោភេន វីចិតរង្គសមាកុលមិវ ជលំ ន សុប្បសន្នំ ហោតិ, តស្មា សតិយាបិ សទ្ធាយ “សម្បសាទន”ន្តិ ន វុត្តំ។ ន សុប្បសន្នត្តាយេវ ចេត្ថ សមាធិបិ ន សុដ្ឋុ បាកដោ, តស្មា “ឯកោទិភាវ”ន្តិបិ ន វុត្តំ។ ឥមស្មឹ បន ឈានេ វិតក្កវិចារបលិពោធាភាវេន លទ្ធោកាសា ពលវតី សទ្ធា, ពលវសទ្ធាសហាយបដិលាភេនេវ ច សមាធិបិ បាកដោ, តស្មា ឥទមេវ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ វិភង្គេ បន “សម្បសាទនន្តិ យា សទ្ធា សទ្ទហនា ឱកប្បនា អភិប្បសាទោ។ ចេតសោ ឯកោទិភាវន្តិ យា ចិត្តស្ស ឋិតិ... បេ.... សម្មាសមាធី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ ឯវំ វុត្តេន បន តេន សទ្ធឹ អយមត្ថវណ្ណនា យថា ន វិរុជ្ឈតិ, អញ្ញទត្ថុ សំសន្ទតិ ចេវ សមេតិ ច, ឯវំ វេទិតព្ពា។

៨១. អវិតក្កំ អវិចារន្តិ ភាវនាយ បហីនត្តា ឯតស្មឹ, ឯតស្ស វា វិតក្កោ នត្ថីតិ អវិតក្កំ។ ឥមិនាវ នយេន អវិចារំ។ វិភង្គេបិ វុត្តំ “ឥតិ អយញ្ច វិតក្កោ អយញ្ច វិចារោ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វូបសន្តា អត្ថង្គតា អព្ភត្ថង្គតា អប្បិតា ព្យប្បិតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា, តេន វុច្ចតិ អវិតក្កំ អវិចារ”ន្តិ (វិភ. ៥៧៦)។

ឯត្ថាហ “ននុ ច ‘វិតក្កវិចារានំ វូបសមា’តិ ឥមិនាបិ អយមត្ថោ សិទ្ធោ, អថ កស្មា បុន វុត្តំ ‘អវិតក្កំ អវិចារ’ន្តិ”។ វុច្ចតេ, ឯវមេតំ សិទ្ធោវាយមត្ថោ, ន បនេតំ តទត្ថទីបកំ។ ននុ អវោចុម្ហ “ឱឡារិកស្ស បន ឱឡារិកស្ស អង្គស្ស សមតិក្កមា បឋមជ្ឈានតោ បរេសំ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ សមធិគមោ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ វិតក្កវិចារានំ វូបសមាតិ ឯវំ វុត្ត”ន្តិ។

អបិច វិតក្កវិចារានំ វូបសមា ឥទំ សម្បសាទនំ, ន កិលេសកាលុស្សិយស្ស។ វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមា ឯកោទិភាវំ, ន ឧបចារជ្ឈានមិវ នីវរណប្បហានា , បឋមជ្ឈានមិវ ច ន អង្គបាតុភាវាតិ ឯវំ សម្បសាទនឯកោទិភាវានំ ហេតុបរិទីបកមិទំ វចនំ។ តថា វិតក្កវិចារានំ វូបសមា ឥទំ អវិតក្កំ អវិចារំ, ន តតិយចតុត្ថជ្ឈានានិ វិយ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនិ វិយ ច អភាវាតិ ឯវំ អវិតក្កអវិចារភាវស្ស ហេតុបរិទីបកញ្ច, ន វិតក្កវិចារាភាវមត្តបរិទីបកំ។ វិតក្កវិចារាភាវមត្តបរិទីបកមេវ បន “អវិតក្កំ អវិចារ”ន្តិ ឥទំ វចនំ។ តស្មា បុរិមំ វត្វាបិ វត្តព្ពមេវាតិ។

សមាធិជន្តិ បឋមជ្ឈានសមាធិតោ សម្បយុត្តសមាធិតោ វា ជាតន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ បឋមម្បិ សម្បយុត្តសមាធិតោ ជាតំ, អថ ខោ អយមេវ សមាធិ “សមាធី”តិ វត្តព្ពតំ អរហតិ វិតក្កវិចារក្ខោភវិរហេន អតិវិយ អចលត្តា, សុប្បសន្នត្តា ច, តស្មា ឥមស្ស វណ្ណភណនត្ថំ ឥទមេវ “សមាធិជ”ន្តិ វុត្តំ។ បីតិសុខន្តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយន្តិ គណនានុបុព្ពតា ទុតិយំ។ ឥទំ ទុតិយំ សមាបជ្ជតីតិបិ ទុតិយំ។ យំ បន វុត្តំ “ទ្វង្គវិប្បហីនំ តិវង្គសមន្នាគត”ន្តិ, តត្ថ វិតក្កវិចារានំ បហានវសេន ទ្វង្គវិប្បហីនតា វេទិតព្ពា។ យថា ច បឋមជ្ឈានស្ស ឧបចារក្ខណេ នីវរណានិ បហីយន្តិ, ន តថា ឥមស្ស វិតក្កវិចារា។ អប្បនាក្ខណេយេវ ច បនេតំ វិនា តេហិ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនស្ស តេ “បហានង្គ”ន្តិ វុច្ចន្តិ។ បីតិ សុខំ ចិត្តេកគ្គតាតិ ឥមេសំ បន តិណ្ណំ ឧប្បត្តិវសេន តិវង្គសមន្នាគតតា វេទិតព្ពា។ តស្មា យំ វិភង្គេ “ឈានន្តិ សម្បសាទោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា”តិ (វិភ. ៥៨០) វុត្តំ, តំ សបរិក្ខារំ ឈានំ ទស្សេតុំ បរិយាយេន វុត្តំ។ ឋបេត្វា បន សម្បសាទនំ និប្បរិយាយេន ឧបនិជ្ឈានលក្ខណប្បត្តានំ អង្គានំ វសេន តិវង្គិកមេវ ឯតំ ហោតិ។ យថាហ – “កតមំ តស្មឹ សមយេ តិវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ, បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា”តិ (ធ. ស. ១៦១; វិភ. ៦២៨)។ សេសំ បឋមជ្ឈានេ វុត្តនយមេវ។

តតិយជ្ឈានកថា

៨២. ឯវមធិគតេ បន តស្មិម្បិ វុត្តនយេនេវ បញ្ចហាការេហិ ចិណ្ណវសិនា ហុត្វា បគុណទុតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ “អយំ សមាបត្តិ អាសន្នវិតក្កវិចារបច្ចត្ថិកា, ‘យទេវ តត្ថ បីតិគតំ ចេតសោ ឧប្បិលាវិតំ, ឯតេនេតំ ឱឡារិកំ អក្ខាយតី’តិ (ទី. និ. ១.៩៦) វុត្តាយ បីតិយា ឱឡារិកត្តា អង្គទុព្ពលា”តិ ច តត្ថ ទោសំ ទិស្វា តតិយជ្ឈានំ សន្តតោ មនសិករិត្វា ទុតិយជ្ឈានេ និកន្តិំ បរិយាទាយ តតិយាធិគមាយ យោគោ កាតព្ពោ។ អថស្ស យទា ទុតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ សតស្ស សម្បជានស្ស ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខតោ បីតិ ឱឡារិកតោ ឧបដ្ឋាតិ, សុខញ្ចេវ ឯកគ្គតា ច សន្តតោ ឧបដ្ឋាតិ។ តទាស្ស ឱឡារិកង្គប្បហានាយ សន្តអង្គបដិលាភាយ ច តទេវ និមិត្តំ “បថវី បថវី”តិ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ “ឥទានិ តតិយជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ភវង្គំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា តទេវ បថវីកសិណំ អារម្មណំ កត្វា មនោទ្វារាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ តតោ តស្មិំយេវារម្មណេ ចត្តារិ បញ្ច វា ជវនានិ ជវន្តិ, យេសំ អវសានេ ឯកំ រូបាវចរំ តតិយជ្ឈានិកំ, សេសានិ វុត្តនយេនេវ កាមាវចរានីតិ។ ឯត្តាវតា ច បនេស បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ, សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ, យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារីតិ, តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ (ទី. និ. ១.២៣០; ធ. ស. ១៦៣)។ ឯវមនេន ឯកង្គវិប្បហីនំ ទុវង្គសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បន្នំ តតិយំ ឈានំ អធិគតំ ហោតិ បថវីកសិណំ។

៨៣. តត្ថ **បីតិយា ច វិរាគា**តិ វិរាគោ នាម វុត្តប្បការាយ បីតិយា ជិគុច្ឆនំ វា សមតិក្កមោ វា។ ឧភិន្នំ បន អន្តរា ចសទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ, សោ វូបសមំ វា សម្បិណ្ឌេតិ វិតក្កវិចារានំ វូបសមំ វា។ តត្ថ យទា វូបសមមេវ សម្បិណ្ឌេតិ, តទា “បីតិយា ច វិរាគា កិញ្ច ភិយ្យោ វូបសមា ចា”តិ ឯវំ យោជនា វេទិតព្ពា។ ឥមិស្សា ច យោជនាយ វិរាគោ ជិគុច្ឆនត្ថោ ហោតិ, តស្មា “បីតិយា ជិគុច្ឆនា ច វូបសមា ចា”តិ អយមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ យទា បន វិតក្កវិចារវូបសមំ សម្បិណ្ឌេតិ, តទា “បីតិយា ច វិរាគា, កិញ្ច ភិយ្យោ វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមា”តិ ឯវំ យោជនា វេទិតព្ពា។ ឥមិស្សា ច យោជនាយ វិរាគោ សមតិក្កមនត្ថោ ហោតិ, តស្មា “បីតិយា ច សមតិក្កមា វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមា”តិ អយមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

កាមញ្ចេតេ វិតក្កវិចារា ទុតិយជ្ឈានេយេវ វូបសន្តា, ឥមស្ស បន ឈានស្ស មគ្គបរិទីបនត្ថំ វណ្ណភណនត្ថញ្ចេតំ វុត្តំ។ វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមាតិ ហិ វុត្តេ ឥទំ បញ្ញាយតិ, នូន វិតក្កវិចារវូបសមោ មគ្គោ ឥមស្ស ឈានស្សាតិ។ យថា ច តតិយេ អរិយមគ្គេ អប្បហីនានម្បិ សក្កាយទិដ្ឋាទីនំ “បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បហានា”តិ (ទី. និ. ១.៣៧៣; ម. និ. ២.១៣៣; សំ. និ. ៥.១៨៤; អ. និ. ៣.៨៨) ឯវំ បហានំ វុច្ចមានំ វណ្ណភណនំ ហោតិ, តទធិគមាយ ឧស្សុក្កានំ ឧស្សាហជនកំ, ឯវមេវ ឥធ អវូបសន្តានម្បិ វិតក្កវិចារានំ វូបសមោ វុច្ចមានោ វណ្ណភណនំ ហោតិ។ តេនាយមត្ថោ វុត្តោ “បីតិយា ច សមតិក្កមា វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមា”តិ។

៨៤. **ឧបេក្ខកោ ច វិហរតី**តិ ឯត្ថ ឧបបត្តិតោ ឥក្ខតីតិ ឧបេក្ខា។ សមំ បស្សតិ, អបក្ខបតិតា ហុត្វា បស្សតីតិ អត្ថោ។ តាយ វិសទាយ វិបុលាយ ថាមគតាយ សមន្នាគតត្តា តតិយជ្ឈានសមង្គី ឧបេក្ខកោតិ វុច្ចតិ។

ឧបេក្ខា បន ទសវិធា ហោតិ ឆឡង្គុបេក្ខា, ព្រហ្មវិហារុបេក្ខា, ពោជ្ឈង្គុបេក្ខា, វីរិយុបេក្ខា, សង្ខារុបេក្ខា, វេទនុបេក្ខា, វិបស្សនុបេក្ខា, តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា, ឈានុបេក្ខា, បារិសុទ្ធុបេក្ខាតិ។

តត្ថ យា “ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ, ន ទុម្មនោ, ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ សម្បជានោ”តិ (អ. និ. ៦.១) ឯវមាគតា ខីណាសវស្ស ឆសុ ទ្វារេសុ ឥដ្ឋានិដ្ឋឆឡារម្មណាបាថេ បរិសុទ្ធបកតិភាវាវិជហនាការភូតា ឧបេក្ខា, អយំ **ឆឡង្គុបេក្ខា** នាម។

យា បន “ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតី”តិ (ទី. និ. ១.៥៥៦; ម. និ. ១.៧៧) ឯវមាគតា សត្តេសុ មជ្ឈត្តាការភូតា ឧបេក្ខា, អយំ **ព្រហ្មវិហារុបេក្ខា** នាម។

យា “ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិត”ន្តិ (ម. និ. ១.២៧) ឯវមាគតា សហជាតធម្មានំ មជ្ឈត្តាការភូតា ឧបេក្ខា, អយំ **ពោជ្ឈង្គុបេក្ខា** នាម។

យា បន “កាលេនកាលំ ឧបេក្ខានិមិត្តំ មនសិករោតី”តិ (អ. និ. ៣.១០៣) ឯវមាគតា អនច្ចារទ្ធនាតិសិថិលវីរិយសង្ខាតា ឧបេក្ខា, អយំ **វីរិយុបេក្ខា** នាម។

យា “កតិ សង្ខារុបេក្ខា សមថវសេន ឧប្បជ្ជន្តិ, កតិ សង្ខារុបេក្ខា វិបស្សនាវសេន ឧប្បជ្ជន្តិ ។ អដ្ឋ សង្ខារុបេក្ខា សមថវសេន ឧប្បជ្ជន្តិ។ ទស សង្ខារុបេក្ខា វិបស្សនាវសេន ឧប្បជ្ជន្តី”តិ (បដិ. ម. ១.៥៧) ឯវមាគតា នីវរណាទិបដិសង្ខាសន្តិដ្ឋនា គហណេ មជ្ឈត្តភូតា ឧបេក្ខា, អយំ **សង្ខារុបេក្ខា** នាម។

យា បន “យស្មិំ សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគត”ន្តិ (ធ. ស. ១៥០) ឯវមាគតា អទុក្ខមសុខសញ្ញិតា ឧបេក្ខា, អយំ **វេទនុបេក្ខា** នាម។

យា “យទត្ថិ យំ ភូតំ, តំ បជហតិ, ឧបេក្ខំ បដិលភតី”តិ (ម. និ. ៣.៧១; អ. និ. ៧.៥៥) ឯវមាគតា វិចិននេ មជ្ឈត្តភូតា ឧបេក្ខា, អយំ **វិបស្សនុបេក្ខា** នាម។

យា បន ឆន្ទាទីសុ យេវាបនកេសុ អាគតា សហជាតានំ សមវាហិតភូតា ឧបេក្ខា, អយំ **តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា** នាម។

យា “ឧបេក្ខកោ ច វិហរតី”តិ (ទី. និ. ១.២៣០; ធ. ស. ១៦៣) ឯវមាគតា អគ្គសុខេបិ តស្មិំ អបក្ខបាតជននី ឧបេក្ខា, អយំ **ឈានុបេក្ខា** នាម។

យា បន “ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈាន”ន្តិ (ទី. និ. ១.២៣២; ធ. ស. ១៦៥) ឯវមាគតា សព្ពបច្ចនីកបរិសុទ្ធា បច្ចនីកវូបសមនេបិ អព្យាបារភូតា ឧបេក្ខា, អយំ **បារិសុទ្ធុបេក្ខា** នាម។

តត្រ ឆឡង្គុបេក្ខា ច ព្រហ្មវិហារុបេក្ខា ច ពោជ្ឈង្គុបេក្ខា ច តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា ច ឈានុបេក្ខា ច បារិសុទ្ធុបេក្ខា ច អត្ថតោ ឯកា, តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាវ ហោតិ។ តេន តេន អវត្ថាភេទេន បនស្សា អយំ ភេទោ។ ឯកស្សាបិ សតោ សត្តស្ស កុមារយុវថេរសេនាបតិរាជាទិវសេន ភេទោ វិយ។ តស្មា តាសុ យត្ថ ឆឡង្គុបេក្ខា, ន តត្ថ ពោជ្ឈង្គុបេក្ខាទយោ។ យត្ថ វា បន ពោជ្ឈង្គុបេក្ខា, ន តត្ថ ឆឡង្គុបេក្ខាទយោ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។

យថា ចេតាសមត្ថតោ ឯកីភាវោ, ឯវំ សង្ខារុបេក្ខា វិបស្សនុបេក្ខានម្បិ។ បញ្ញា ឯវ ហិ សា កិច្ចវសេន ទ្វិធា ភិន្នា។ យថា ហិ បុរិសស្ស សាយំ គេហំ បវិដ្ឋំ សប្បំ អជបទទណ្ឌំ គហេត្វា បរិយេសមានស្ស តំ ថុសកោដ្ឋកេ និបន្នំ ទិស្វា “សប្បោ នុ ខោ, នោ”តិ អវលោកេន្តស្ស សោវត្ថិកត្តយំ ទិស្វា និព្ពេមតិកស្ស “សប្បោ, ន សប្បោ”តិ វិចិននេ មជ្ឈត្តតា ហោតិ, ឯវមេវ យា អារទ្ធវិបស្សកស្ស វិបស្សនាញាណេន លក្ខណត្តយេ ទិដ្ឋេ សង្ខារានំ អនិច្ចភាវាទិវិចិននេ មជ្ឈត្តតា ឧប្បជ្ជតិ, អយំ **វិបស្សនុបេក្ខា** នាម។ យថា បន តស្ស បុរិសស្ស អជបទទណ្ឌេន គាឡ្ហំ សប្បំ គហេត្វា “កិំ តាហំ ឥមំ សប្បំ អវិហេឋេន្តោ អត្តានញ្ច ឥមិនា អឌំសាបេន្តោ មុញ្ចេយ្យ”ន្តិ មុញ្ចនាការមេវ បរិយេសតោ គហណេ មជ្ឈត្តតា ហោតិ។ ឯវមេវ យា លក្ខណត្តយស្ស ទិដ្ឋត្តា អាទិត្តេ វិយ តយោ ភវេ បស្សតោ សង្ខារគ្គហណេ មជ្ឈត្តតា, អយំ **សង្ខារុបេក្ខា** នាម។ ឥតិ វិបស្សនុបេក្ខាយ សិទ្ធាយ សង្ខារុបេក្ខាបិ សិទ្ធាវ ហោតិ។ ឥមិនា បនេសា វិចិននគ្គហណេសុ មជ្ឈត្តសង្ខាតេន កិច្ចេន ទ្វិធា ភិន្នាតិ។ វីរិយុបេក្ខា បន វេទនុបេក្ខា ច អញ្ញមញ្ញញ្ច អវសេសាហិ ច អត្ថតោ ភិន្នា ឯវាតិ។

ឥតិ ឥមាសុ ឧបេក្ខាសុ ឈានុបេក្ខា ឥធាធិប្បេតា។ សា មជ្ឈត្តលក្ខណា, អនាភោគរសា, អព្យាបារបច្ចុបដ្ឋានា, បីតិវិរាគបទដ្ឋានាតិ។ ឯត្ថាហ, ននុ ចាយមត្ថតោ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាវ ហោតិ, សា ច បឋមទុតិយជ្ឈានេសុបិ អត្ថិ។ តស្មា តត្រាបិ ឧបេក្ខកោ ច វិហរតីតិ ឯវមយំ វត្តព្ពា សិយា, សា កស្មា ន វុត្តាតិ។ អបរិព្យត្តកិច្ចតោ។ អបរិព្យត្តញ្ហិ តស្សា តត្ថ កិច្ចំ វិតក្កាទីហិ អភិភូតត្តា។ ឥធ បនាយំ វិតក្កវិចារបីតីហិ អនភិភូតត្តា ឧក្ខិត្តសិរា វិយ ហុត្វា បរិព្យត្តកិច្ចា ជាតា, តស្មា វុត្តាតិ។

និដ្ឋិតា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតីតិ ឯតស្ស

សព្ពសោ អត្ថវណ្ណនា។

៨៥. ឥទានិ **សតោ ច សម្បជានោ**តិ ឯត្ថ សរតីតិ សតោ។ សម្បជានាតីតិ សម្បជានោ។ បុគ្គលេន សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច វុត្តំ។ តត្ថ សរណលក្ខណា សតិ, អសម្មុស្សនរសា, អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា។ អសម្មោហលក្ខណំ សម្បជញ្ញំ, តីរណរសំ, បវិចយបច្ចុបដ្ឋានំ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ ឥទំ សតិសម្បជញ្ញំ បុរិមជ្ឈានេសុបិ អត្ថិ។ មុដ្ឋស្សតិស្ស ហិ អសម្បជានស្ស ឧបចារមត្តម្បិ ន សម្បជ្ជតិ, បគេវ អប្បនា។ ឱឡារិកត្តា បន តេសំ ឈានានំ ភូមិយំ វិយ បុរិសស្ស ចិត្តស្ស គតិ សុខា ហោតិ, អព្យត្តំ តត្ថ សតិសម្បជញ្ញកិច្ចំ។ ឱឡារិកង្គប្បហានេន បន សុខុមត្តា ឥមស្ស ឈានស្ស បុរិសស្ស ខុរធារាយំ វិយ សតិសម្បជញ្ញកិច្ចបរិគ្គហិតា ឯវ ចិត្តស្ស គតិ ឥច្ឆិតព្ពាតិ ឥធេវ វុត្តំ។ កិញ្ច ភិយ្យោ, យថា ធេនុបគោ វច្ឆោ ធេនុតោ អបនីតោ អរក្ខិយមានោ បុនទេវ ធេនុំ ឧបគច្ឆតិ, ឯវមិទំ តតិយជ្ឈានសុខំ បីតិតោ អបនីតំ, តំ សតិសម្បជញ្ញារក្ខេន អរក្ខិយមានំ បុនទេវ បីតឹ ឧបគច្ឆេយ្យ, បីតិសម្បយុត្តមេវ សិយា។ សុខេ វាបិ សត្តា សារជ្ជន្តិ, ឥទញ្ច អតិមធុរំ សុខំ, តតោ បរំ សុខាភាវា។ សតិសម្បជញ្ញានុភាវេន បនេត្ថ សុខេ អសារជ្ជនា ហោតិ, នោ អញ្ញថាតិ ឥមម្បិ អត្ថវិសេសំ ទស្សេតុំ ឥទមិធេវ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ **សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតី**តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ តតិយជ្ឈានសមង្គិនោ សុខបដិសំវេទនាភោគោ នត្ថិ។ ឯវំ សន្តេបិ យស្មា តស្ស នាមកាយេន សម្បយុត្តំ សុខំ។ យំ វា តំ នាមកាយសម្បយុត្តំ សុខំ, តំ សមុដ្ឋានេនស្ស យស្មា អតិបណីតេន រូបេន រូបកាយោ ផុដោ, យស្ស ផុដត្តា ឈានា វុដ្ឋិតោបិ សុខំ បដិសំវេទេយ្យ។ តស្មា ឯតមត្ថំ ទស្សេន្តោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតីតិ អាហ។

៨៦. ឥទានិ **យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី**តិ ឯត្ថ យំឈានហេតុ យំឈានការណា តំ តតិយជ្ឈានសមង្គិបុគ្គលំ ពុទ្ធាទយោ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ទេសេន្តិ បញ្ញបេន្តិ បដ្ឋបេន្តិ វិវរន្តិ វិភជន្តិ ឧត្តានីករោន្តិ បកាសេន្តិ, បសំសន្តីតិ អធិប្បាយោ។ កិន្តិ? ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារីតិ។ តំ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ ឯវមេត្ថ យោជនា វេទិតព្ពា។

កស្មា បន តំ តេ ឯវំ បសំសន្តីតិ? បសំសារហតោ។ អយញ្ហិ យស្មា អតិមធុរសុខេ សុខបារមិប្បត្តេបិ តតិយជ្ឈានេ ឧបេក្ខកោ, ន តត្ថ សុខាភិសង្គេន អាកឌ្ឍិយតិ។ យថា ច បីតិ ន ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ ឧបដ្ឋិតសតិតាយ សតិមា។ យស្មា ច អរិយកន្តំ អរិយជនសេវិតមេវ ច អសំកិលិដ្ឋំ សុខំ នាមកាយេន បដិសំវេទេតិ, តស្មា បសំសារហោ ហោតិ ។ ឥតិ បសំសារហតោ នំ អរិយា តេ ឯវំ បសំសាហេតុភូតេ គុណេ បកាសេន្តោ "ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី"តិ ឯវំ បសំសន្តីតិ វេទិតព្ពំ។

តតិយន្តិ គណនានុបុព្ពតា តតិយំ, ឥទំ តតិយំ សមាបជ្ជតីតិបិ តតិយំ។ យំ បន វុត្តំ "ឯកង្គវិប្បហីនំ ទុវង្គសមន្នាគត"ន្តិ, ឯត្ថ បីតិយា បហានវសេន ឯកង្គវិប្បហីនតា វេទិតព្ពា ។ សា បនេសា ទុតិយជ្ឈានស្ស វិតក្កវិចារា វិយ អប្បនាក្ខណេយេវ បហីយតិ។ តេន នស្ស សា បហានង្គន្តិ វុច្ចតិ។ សុខំ ចិត្តេកគ្គតាតិ ឥមេសំ បន ទ្វិន្នំ ឧប្បត្តិវសេន ទុវង្គសមន្នាគតតា វេទិតព្ពា។ តស្មា យំ វិភង្គេ "ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ សម្បជញ្ញំ សុខំ ចិត្តស្សេកគ្គតា"តិ (វិភ. ៥៩១) វុត្តំ, តំ សបរិក្ខារំ ឈានំ ទស្សេតុំ បរិយាយេន វុត្តំ។ ឋបេត្វា បន ឧបេក្ខាសតិសម្បជញ្ញានិ និប្បរិយាយេន ឧបនិជ្ឈានលក្ខណប្បត្តានំ អង្គានំ វសេន ទុវង្គិកមេវេតំ ហោតិ។ យថាហ – "កតមំ តស្មឹ សមយេ ទុវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ, សុខំ ចិត្តស្សេកគ្គតា"តិ (ធ. ស. ១៦៣; វិភ. ៦២៤)។ សេសំ បឋមជ្ឈានេ វុត្តនយមេវ។

ចតុត្ថជ្ឈានកថា

៨៧. ឯវមធិគតេ បន តស្មឹបិ វុត្តនយេនេវ បញ្ចហាការេហិ ចិណ្ណវសិនា ហុត្វា បគុណតតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ "អយំ សមាបត្តិ អាសន្នបីតិបច្ចត្ថិកា, 'យទេវ តត្ថ សុខមិតិ ចេតសោ អាភោគោ, ឯតេនេតំ ឱឡារិកំ អក្ខាយតី'តិ (ទី. និ. ១.៩៦) ឯវំ វុត្តស្ស សុខស្ស ឱឡារិកត្តា អង្គទុព្ពលា"តិ ច តត្ថ ទោសំ ទិស្វា ចតុត្ថំ ឈានំ សន្តតោ មនសិកត្វា តតិយជ្ឈានេ និកន្តឹ បរិយាទាយ ចតុត្ថាធិគមាយ យោគោ កាតព្ពោ។ អថស្ស យទា តតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ សតស្ស សម្បជានស្ស ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខតោ ចេតសិកសោមនស្សសង្ខាតំ សុខំ ឱឡារិកតោ ឧបដ្ឋាតិ, ឧបេក្ខាវេទនា ចេវ ចិត្តេកគ្គតា ច សន្តតោ ឧបដ្ឋាតិ, តទាស្ស ឱឡារិកង្គប្បហានាយ សន្តអង្គបដិលាភាយ ច តទេវ និមិត្តំ "បថវី បថវី"តិ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ "ឥទានិ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប្បជ្ជិស្សតី"តិ ភវង្គំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា តទេវ បថវីកសិណំ អារម្មណំ កត្វា មនោទ្វារាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ តតោ តស្មិំយេវារម្មណេ ចត្តារិ បញ្ច វា ជវនានិ ឧប្បជ្ជន្តិ , យេសំ អវសានេ ឯកំ រូបាវចរំ ចតុត្ថជ្ឈានិកំ, សេសានិ វុត្តប្បការានេវ កាមាវចរានិ។ អយំ បន វិសេសោ, យស្មា សុខវេទនា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ អាសេវនបច្ចយេន បច្ចយោ ន ហោតិ, ចតុត្ថជ្ឈានេ ច អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ ឧប្បជ្ជិតព្ពំ, តស្មា តានិ ឧបេក្ខាវេទនាសម្បយុត្តានិ ហោន្តិ។ ឧបេក្ខាសម្បយុត្តត្តាយេវ ចេត្ថ បីតិបិ បរិហាយតីតិ។ ឯត្តាវតា ចេស សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ

ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ (ទី. និ. ១.២៣២; ធ. ស. ១៦៥)។ ឯវមនេន ឯកង្គវិប្បហីនំ ទុវង្គសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បន្នំ ចតុត្ថំ ឈានំ អធិគតំ ហោតិ បថវីកសិណំ។

៨៨. តត្ថ **សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា**តិ កាយិកសុខស្ស ច កាយិកទុក្ខស្ស ច បហានា។ **បុព្ពេវា**តិ តញ្ច ខោ បុព្ពេវ, ន ចតុត្ថជ្ឈានក្ខណេ។ **សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា**តិ ចេតសិកសុខស្ស ច ចេតសិកទុក្ខស្ស ចាតិ ឥមេសម្បិ ទ្វិន្នំ បុព្ពេវ អត្ថង្គមា, បហានា ឥច្ចេវ វុត្តំ ហោតិ។

កទា បន នេសំ បហានំ ហោតីតិ។ ចតុន្នំ ឈានានំ ឧបចារក្ខណេ។ សោមនស្សញ្ហិ ចតុត្ថជ្ឈានស្ស ឧបចារក្ខណេយេវ បហីយតិ។ ទុក្ខទោមនស្សសុខានិ បឋមទុតិយតតិយជ្ឈានានំ ឧបចារក្ខណេសុ។ ឯវមេតេសំ បហានក្កមេន អវុត្តានម្បិ ឥន្ទ្រិយវិភង្គេ បន ឥន្ទ្រិយានំ ឧទ្ទេសក្កមេនេវ ឥធាបិ វុត្តានំ សុខទុក្ខសោមនស្សទោមនស្សានំ បហានំ វេទិតព្ពំ។

យទិ បនេតានិ តស្ស តស្ស ឈានស្ស ឧបចារក្ខណេយេវ បហីយន្តិ, អថ កស្មា “កត្ថ ចុប្បន្នំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ, ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិបិ…បេ… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯត្ថ ចុប្បន្នំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ។ កត្ថ ចុប្បន្នំ ទោមនស្សិន្ទ្រិយំ សុខិន្ទ្រិយំ សោមនស្សិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ, ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា…បេ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, ឯត្ថ ចុប្បន្នំ សោមនស្សិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតី”តិ (សំ. និ. ៥.៥១០) ឯវំ ឈានេស្វេវ និរោធោ វុត្តោតិ? អតិសយនិរោធត្តា។ អតិសយនិរោធោ ហិ នេសំ បឋមជ្ឈានាទីសុ, ន និរោធោយេវ។ និរោធោយេវ បន ឧបចារក្ខណេ, នាតិសយនិរោធោ។

តថា ហិ នានាវជ្ជនេ បឋមជ្ឈានុបចារេ និរុទ្ធស្សាបិ ទុក្ខិន្ទ្រិយស្ស ឌំសមកសាទិសម្ផស្សេន វា វិសមាសនុបតាបេន វា សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ អន្តោអប្បនាយំ។ ឧបចារេ វា និរុទ្ធម្បេតំ ន សុដ្ឋុ និរុទ្ធំ ហោតិ, បដិបក្ខេន អវិហតត្តា។ អន្តោអប្បនាយំ បន បីតិផរណេន សព្ពោ កាយោ សុខោក្កន្តោ ហោតិ, សុខោក្កន្តកាយស្ស ច សុដ្ឋុ និរុទ្ធំ ហោតិ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ, បដិបក្ខេន វិហតត្តា។ នានាវជ្ជនេយេវ ច ទុតិយជ្ឈានុបចារេ បហីនស្ស ទោមនស្សិន្ទ្រិយស្ស យស្មា ឯតំ វិតក្កវិចារបច្ចយេបិ កាយកិលមថេ ចិត្តុបឃាតេ ច សតិ ឧប្បជ្ជតិ។ វិតក្កវិចារាភាវេ ច នេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យត្ថ បន ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថ វិតក្កវិចារភាវេ, អប្បហីនា ឯវ ច ទុតិយជ្ឈានុបចារេ វិតក្កវិចារាតិ តត្ថស្ស សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ ទុតិយជ្ឈានេ, បហីនបច្ចយត្តា។ តថា តតិយជ្ឈានុបចារេ បហីនស្សាបិ សុខិន្ទ្រិយស្ស បីតិសមុដ្ឋានបណីតរូបផុដកាយស្ស សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ តតិយជ្ឈានេ។ តតិយជ្ឈានេ ហិ សុខស្ស បច្ចយភូតា បីតិ សព្ពសោ និរុទ្ធាតិ។ តថា ចតុត្ថជ្ឈានុបចារេ បហីនស្សាបិ សោមនស្សិន្ទ្រិយស្ស អាសន្នត្តា អប្បនាប្បត្តាយ ឧបេក្ខាយ អភាវេន សម្មា អនតិក្កន្តត្តា ច សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ ចតុត្ថជ្ឈានេ។ តស្មា ឯវ ច ឯត្ថុប្បន្នំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតីតិ តត្ថ តត្ថ អបរិសេសគ្គហណំ កតន្តិ។

ឯត្ថាហ “អថេវំ តស្ស តស្ស ឈានស្សុបចារេ បហីនាបិ ឯតា វេទនា ឥធ កស្មា សមាហដា”តិ? សុខគ្គហណត្ថំ។ យា ហិ អយំ អទុក្ខមសុខន្តិ ឯត្ថ អទុក្ខមសុខា វេទនា វុត្តា, សា សុខុមា ទុវិញ្ញេយ្យា ន សក្កា សុខេន គហេតុំ, តស្មា យថា នាម ទុដ្ឋស្ស យថា វា តថា វា ឧបសង្កមិត្វា គហេតុំ អសក្កុណេយ្យស្ស គោណស្ស សុខគ្គហណត្ថំ គោបោ ឯកស្មិំ វជេ សព្ពា គាវោ សមាហរតិ, អថេកេកំ នីហរន្តោ បដិបាដិយា អាគតំ “អយំ សោ គណ្ហថ ន”ន្តិ តម្បិ គាហយតិ, ឯវមេវ ភគវា សុខគ្គហណត្ថំ សព្ពា ឯតា សមាហរិ។ ឯវញ្ហិ សមាហដា ឯតា ទស្សេត្វា យំ នេវ សុខំ ន ទុក្ខំ ន សោមនស្សំ ន ទោមនស្សំ, អយំ អទុក្ខមសុខា វេទនាតិ សក្កា ហោតិ ឯសា គាហយិតុំ។

អបិច អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា បច្ចយទស្សនត្ថញ្ចាបិ ឯតា វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។ ទុក្ខប្បហានាទយោ ហិ តស្សា បច្ចយា។ យថាហ – “ចត្តារោ ខោ, អាវុសោ, បច្ចយា អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា សមាបត្តិយា។ ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា…បេ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឥមេ ខ្វាវុសោ, ចត្តារោ បច្ចយា អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា សមាបត្តិយា”តិ (ម. និ. ១.៤៥៨)។

យថា វា អញ្ញត្ថ បហីនាបិ សក្កាយទិដ្ឋិអាទយោ តតិយមគ្គស្ស វណ្ណភណនត្ថំ តត្ថ បហីនាតិ វុត្តា, ឯវំ វណ្ណភណនត្ថម្បេតស្ស ឈានស្សេតា ឥធ វុត្តាតិបិ វេទិតព្ពា។

បច្ចយឃាតេន វា ឯត្ថ រាគទោសានមតិទូរភាវំ ទស្សេតុម្បេតា វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។ ឯតាសុ ហិ សុខំ សោមនស្សស្ស បច្ចយោ, សោមនស្សំ រាគស្ស។ ទុក្ខំ ទោមនស្សស្ស បច្ចយោ, ទោមនស្សំ ទោសស្ស។ សុខាទិឃាតេន ចស្ស សប្បច្ចយា រាគទោសា ហតាតិ អតិទូរេ ហោន្តីតិ។

អទុក្ខមសុខន្តិ ទុក្ខាភាវេន អទុក្ខំ។ សុខាភាវេន អសុខំ។ ឯតេនេត្ថ ទុក្ខសុខបដិបក្ខភូតំ តតិយវេទនំ ទីបេតិ, ន ទុក្ខសុខាភាវមត្តំ។ តតិយវេទនា នាម អទុក្ខមសុខា , ឧបេក្ខាតិបិ វុច្ចតិ។ សា ឥដ្ឋានិដ្ឋវិបរីតានុភវនលក្ខណា, មជ្ឈត្តរសា, អវិភូតបច្ចុបដ្ឋានា, សុខទុក្ខនិរោធបទដ្ឋានាតិ វេទិតព្ពា។

៨៩. ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិន្តិ ឧបេក្ខាយ ជនិតសតិយា បារិសុទ្ធឹ។ ឥមស្មិញ្ហិ ឈានេ សុបរិសុទ្ធា សតិ, យា ច តស្សា សតិយា បារិសុទ្ធិ, សា ឧបេក្ខាយ កតា, ន អញ្ញេន។ តស្មា ឯតំ “ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិ”ន្តិ វុច្ចតិ។ វិភង្គេបិ វុត្តំ “អយំ សតិ ឥមាយ ឧបេក្ខាយ វិសទា ហោតិ បរិសុទ្ធា បរិយោទាតា។ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិ”តិ (វិភ. ៥៩៧)។ យាយ ច ឧបេក្ខាយ ឯត្ថ សតិយា បារិសុទ្ធិ ហោតិ, សា អត្ថតោ តត្រមជ្ឈត្តតាតិវេទិតព្ពា។ ន កេវលញ្ចេត្ថ តាយ សតិយេវ បរិសុទ្ធា, អបិច ខោ សព្ពេបិ សម្បយុត្តធម្មា, សតិសីសេន បន ទេសនា វុត្តា។

តត្ថ កិញ្ចាបិ អយំ ឧបេក្ខា ហេដ្ឋាបិ តីសុ ឈានេសុ វិជ្ជតិ។ យថា បន ទិវា សូរិយប្បភាភិភវា សោម្មភាវេន ច អត្តនោ ឧបការកត្តេន វា សភាគាយ រត្តិយា អលាភា ទិវា វិជ្ជមានាបិ ចន្ទលេខា អបរិសុទ្ធា ហោតិ អបរិយោទាតា, ឯវមយម្បិ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាចន្ទលេខា វិតក្កាទិបច្ចនីកធម្មតេជាភិភវា សភាគាយ ច ឧបេក្ខាវេទនារត្តិយា អប្បដិលាភា វិជ្ជមានាបិ បឋមាទិជ្ឈានភេទេសុ អបរិសុទ្ធា ហោតិ។ តស្សា ច អបរិសុទ្ធាយ ទិវា អបរិសុទ្ធចន្ទលេខាយ បភា វិយ សហជាតាបិ សតិអាទយោ អបរិសុទ្ធាវ ហោន្តិ។ តស្មា តេសុ ឯកម្បិ “ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិ”ន្តិ ន វុត្តំ។ ឥធ បន វិតក្កាទិបច្ចនីកធម្មតេជាភិភវាភាវា សភាគាយ ច ឧបេក្ខាវេទនារត្តិយា បដិលាភា អយំ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាចន្ទលេខា អតិវិយ បរិសុទ្ធា។ តស្សា បរិសុទ្ធត្តា បរិសុទ្ធចន្ទលេខាយ បភា វិយ សហជាតាបិ សតិអាទយោ បរិសុទ្ធា ហោន្តិ បរិយោទាតា។ តស្មា ឥទមេវ “ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិ”ន្តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ចតុត្ថន្តិ គណនានុបុព្ពតា ចតុត្ថំ។ ឥទំ ចតុត្ថំ សមាបជ្ជតីតិបិ ចតុត្ថំ។ យំ បន វុត្តំ “ឯកង្គវិប្បហីនំ ទុវង្គសមន្នាគត”ន្តិ, តត្ថ សោមនស្សស្ស បហានវសេន ឯកង្គវិប្បហីនតា វេទិតព្ពា។ តញ្ច បន សោមនស្សំ ឯកវីថិយំ បុរិមជវនេសុយេវ បហីយតិ។ តេនស្ស តំ បហានង្គន្តិ វុច្ចតិ។ ឧបេក្ខាវេទនា ចិត្តស្សេកគ្គតាតិ ឥមេសំ បន ទ្វិន្នំ ឧប្បត្តិវសេន ទុវង្គសមន្នាគតតា វេទិតព្ពា។ សេសំ បឋមជ្ឈានេ វុត្តនយមេវ។ ឯស តាវ ចតុក្កជ្ឈានេ នយោ។

បញ្ចកជ្ឈានកថា

៩០. បញ្ចកជ្ឈានំ បន និព្ពត្តេន្តេន បគុណបឋមជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ “អយំ សមាបត្តិ អាសន្ននីវរណបច្ចត្ថិកា, វិតក្កស្ស ឱឡារិកត្តា អង្គទុព្ពលា”តិ ច តត្ថ ទោសំ ទិស្វា ទុតិយជ្ឈានំ សន្តតោ មនសិករិត្វា បឋមជ្ឈានេ និកន្តឹ បរិយាទាយ ទុតិយាធិគមាយ យោគោ កាតព្ពោ។ អថស្ស យទា បឋមជ្ឈានា វុដ្ឋាយ សតស្ស សម្បជានស្ស ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខតោ វិតក្កមត្តំ ឱឡារិកតោ ឧបដ្ឋាតិ, វិចារាទយោ សន្តតោ។ តទាស្ស ឱឡារិកង្គប្បហានាយ សន្តង្គបដិលាភាយ ច តទេវ និមិត្តំ “បថវី បថវី”តិ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ វុត្តនយេនេវ ទុតិយជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស វិតក្កមត្តមេវ បហានង្គំ។ វិចារាទីនិ ចត្តារិ សមន្នាគតង្គានិ។ សេសំ វុត្តប្បការមេវ។

ឯវមធិគតេ បន តស្មិម្បិ វុត្តនយេនេវ បញ្ចហាការេហិ ចិណ្ណវសិនា ហុត្វា បគុណទុតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ “អយំ សមាបត្តិ អាសន្នវិតក្កបច្ចត្ថិកា, វិចារស្ស ឱឡារិកត្តា អង្គទុព្ពលា”តិ ច តត្ថ ទោសំ ទិស្វា តតិយំ ឈានំ សន្តតោ មនសិករិត្វា ទុតិយជ្ឈានេ និកន្តឹ បរិយាទាយ តតិយាធិគមាយ យោគោ កាតព្ពោ។ អថស្ស យទា ទុតិយជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ សតស្ស សម្បជានស្ស ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខតោ វិចារមត្តំ ឱឡារិកតោ ឧបដ្ឋាតិ, បីតិអាទីនិ សន្តតោ។ តទាស្ស ឱឡារិកង្គប្បហានាយ សន្តង្គបដិលាភាយ ច តទេវ និមិត្តំ “បថវី បថវី”តិ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ វុត្តនយេនេវ តតិយំ ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស វិចារមត្តមេវ បហានង្គំ ចតុក្កនយស្ស ទុតិយជ្ឈានេ វិយ បីតិអាទីនិ តីណិ សមន្នាគតង្គានិ។ សេសំ វុត្តប្បការមេវ។

ឥតិ យំ ចតុក្កនយេ ទុតិយំ, តំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា បញ្ចកនយេ ទុតិយញ្ចេវ តតិយញ្ច ហោតិ។ យានិ ច តត្ថ តតិយចតុត្ថានិ, តានិ ច ចតុត្ថបញ្ចមានិ ហោន្តិ។ បឋមំ បឋមមេវាតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

បថវីកសិណនិទ្ទេសោ នាម

ចតុត្ថោ បរិច្ឆេទោ។

៥. សេសកសិណនិទ្ទេសោ

អាលោកកសិណកថា

៩១. ឥទានិ បថវីកសិណានន្តរេ អាលោកកសិណេ វិត្ថារកថា ហោតិ។ យថេវ ហិ បថវីកសិណំ, ឯវំ អាលោកសិណម្បិ ភាវេតុកាមេន សុខនិសិន្នេន អាបស្មឹ និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ, កតេ វា អកតេ វាតិ សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ យថា ច ឥធ, ឯវំ សព្ពត្ថ។ ឥតោ បរញ្ហិ ឯត្តកម្បិ អវត្វា វិសេសមត្តមេវ វក្ខាម។

ឥធាបិ បុព្ពេកតាធិការស្ស បុញ្ញវតោ អកតេ អាបស្មឹ បោក្ខរណិយា វា តឡាកេ វា លោណិយំ វា សមុទ្ទេ វា និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ចូឡសិវត្ថេរស្ស វិយ។ តស្ស កិរាយស្មតោ លាភសក្ការំ បហាយ វិវិត្តវាសំ វសិស្សាមីតិ មហាតិត្ថេ នាវមារូហិត្វា ជម្ពុទីបំ គច្ឆតោ អន្តរា មហាសមុទ្ទំ ឱលោកយតោ តប្បដិភាគំ កសិណនិមិត្តំ ឧទបាទិ។

អកតាធិការេន ចត្តារោ កសិណទោសេ បរិហរន្តេន នីលបីតលោហិតោទាតវណ្ណានមញ្ញតរវណ្ណំ អាបំ អគហេត្វា យំ បន ភូមឹ អសម្បត្តមេវ អាកាសេ សុទ្ធវត្ថេន គហិតំ ឧទកំ, អញ្ញំ វា តថារូបំ វិប្បសន្នំ អនាវិលំ, តេន បត្តំ វា កុណ្ឌិកំ វា សមតិត្តិកំ បូរេត្វា វិហារបច្ចន្តេ វុត្តប្បការេ បដិច្ឆន្នេ ឱកាសេ ឋបេត្វា សុខនិសិន្នេន ន វណ្ណោ បច្ចវេក្ខិតព្ពោ។ ន លក្ខណំ មនសិ កាតព្ពំ។ និស្សយសវណ្ណមេវ កត្វា ឧស្សទវសេន បណ្ណត្តិធម្មេ ចិត្តំ ឋបេត្វា អម្ពុ, ឧទកំ, វារិ, សលិលន្តិអាទីសុ អាបោនាមេសុ បាកដនាមវសេនេវ “អាបោ អាបោ”តិ ភាវេតព្ពំ។

តស្សេវំ ភាវយតោ អនុក្កមេន វុត្តនយេនេវ និមិត្តទ្វយំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥធ បន ឧគ្គហនិមិត្តំ ចលមានំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ, សចេ ផេណបុប្ផុឡកមិស្សំ ឧទកំ ហោតិ, តាទិសមេវ ឧបដ្ឋាតិ, កសិណទោសោ បញ្ញាយតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ បន និប្បរិប្ផន្ទំ អាកាសេ ឋបិតមណិតាលវណ្ដំ វិយ មណិមយាទាសមណ្ឌលមិវ ច ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ សោ តស្ស សហ ឧបដ្ឋានេនេវ ឧបចារជ្ឈានំ, វុត្តនយេនេវ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានានិ ច បាបុណាតីតិ។ អាបោកសិណំ។

តេជោកសិណកថា

៩២. តេជោកសិណំ ភាវេតុកាមេនាបិ តេជស្មឹ និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ។ តត្ថ កតាធិការស្ស បុញ្ញវតោ អកតេ និមិត្តំ គណ្ហន្តស្ស ទីបសិខាយ វា ឧទ្ធនេ វា បត្តបចនដ្ឋានេ វា ទវទាហេ វា យត្ថ កត្ថចិ អគ្គិជាលំ ឱលោកេន្តស្ស និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ចិត្តគុត្តត្ថេរស្ស វិយ។ តស្ស ហាយស្មតោ ធម្មស្សវនទិវសេ ឧបោសថាគារំ បវិដ្ឋស្ស ទីបសិខំ ឱលោកេន្តស្សេវ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។

ឥតរេន បន កាតព្ពំ។ តត្រិទំ ករណវិធានំ, សិនិទ្ធានិ សារទារូនិ ផាលេត្វា សុក្ខាបេត្វា ឃដិកំ ឃដិកំ កត្វា បតិរូបំ រុក្ខមូលំ វា មណ្ឌបំ វា គន្ត្វា បត្តបចនាការេន រាសឹ កត្វា អាលិម្បេត្វា កដសារកេ វា ចម្មេ វា បដេ វា វិទត្ថិចតុរង្គុលប្បមាណំ ឆិទ្ទំ កាតព្ពំ។ តំ បុរតោ ឋបេត្វា វុត្តនយេនេវ និសីទិត្វា ហេដ្ឋា តិណកដ្ឋំ វា ឧបរិ ធូមសិខំ វា អមនសិករិត្វា វេមជ្ឈេ ឃនជាលាយ និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ, នីលន្តិ វា បីតន្តិ វាតិអាទិវសេន វណ្ណោ ន បច្ចវេក្ខិតព្ពោ, ឧណ្ហត្តវសេន លក្ខណំ ន មនសិ កាតព្ពំ។ និស្សយសវណ្ណមេវ កត្វា ឧស្សទវសេន បណ្ណត្តិធម្មេ ចិត្តំ ឋបេត្វា បាវកោ, កណ្ហវត្តនី, ជាតវេទោ, ហុតាសនោតិអាទីសុ អគ្គិនាមេសុ បាកដនាមវសេនេវ “តេជោ តេជោ”តិ ភាវេតព្ពំ។

តស្សេវំ ភាវយតោ អនុក្កមេន វុត្តនយេនេវ និមិត្តទ្វយំ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថ ឧគ្គហនិមិត្តំ ជាលំ ឆិជ្ជិត្វា ឆិជ្ជិត្វា បតនសទិសំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ អកតេ គណ្ហន្តស្ស បន កសិណទោសោ បញ្ញាយតិ, អលាតខណ្ឌំ វា អង្គារបិណ្ឌោ វា ឆារិកា វា ធូមោ វា ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ និច្ចលំ អាកាសេ ឋបិតរត្តកម្ពលក្ខណ្ឌំ វិយ សុវណ្ណតាលវណ្ដំ វិយ កញ្ចនត្ថម្ភោ វិយ ច ឧបដ្ឋាតិ។ សោ តស្ស សហ ឧបដ្ឋានេនេវ ឧបចារជ្ឈានំ, វុត្តនយេនេវ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានានិ ច បាបុណាតីតិ។ តេជោកសិណំ។

វាយោកសិណកថា

៩៣. វាយោកសិណំ ភាវេតុកាមេនាបិ វាយុស្មឹ និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ។ តញ្ច ខោ ទិដ្ឋវសេន វា ផុដ្ឋវសេន វា។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាសុ “វាយោកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ វាយុស្មឹ និមិត្តំ គណ្ហាតិ, ឧច្ឆគ្គំ វា ឯរិតំ សមេរិតំ ឧបលក្ខេតិ, វេឡគ្គំ វា...បេ.... រុក្ខគ្គំ វា កេសគ្គំ វា ឯរិតំ សមេរិតំ ឧបលក្ខេតិ, កាយស្មឹ វា ផុដ្ឋំ ឧបលក្ខេតី”តិ។ តស្មា

សមសីសន្ធិគំ យនបត្តំ ឧច្ចុំ វា វេឡុំ វា វុក្ខំ វា ចតុរង្គុលប្បមាណំ យនកេសស្ស បុរិសស្ស សីសំ វា វាតេន បហរិយមានំ ទិស្វា “អយំ វាតោ ឯតស្មិំ ឋានេ បហរតី”តិ សតី ឋបេត្វា, យំ វា បនស្ស វាតបានន្តរិកាយ វា ភិត្តិឆិទ្ទេន វា បវិសិត្វា វាតោ កាយប្បទេសំ បហរតិ, តត្ថ សតី ឋបេត្វា វាតមាលុតអនិលាទីសុ វាយុនាមេសុ បាកដនាមវសេនេវ “វាតោ វាតោ”តិ ភាវេតព្ពំ។ ឥធ ឧគ្គហនិមិត្តំវឌ្ឍនតោ ឱតារិតមត្តស្ស បាយាសស្ស ឧសុមវដ្ដិសទិសំ ចលំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ សន្និសិន្នំ ហោតិ និច្ចលំ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។ វាយោកសិណំ។

នីលកសិណកថា

៩៤. តទនន្តរំ បន នីលកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ នីលកស្មិំ និមិត្តំ គណ្ហាតិ បុប្ផស្មិំ វា វត្ថស្មិំ វា វណ្ណធាតុយា វាតិ វចនតោ កតាធិការស្ស បុញ្ញវតោ តាវ តថារូបំ មាលាគច្ឆំ វា បូជាឋានេសុ បុប្ផសន្ថរំ វា នីលវត្ថមណីនំ វា អញ្ញតរំ ទិស្វាវ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតរេន នីលុប្បលគិរិកណ្ណិកាទីនិ បុប្ផានិ គហេត្វា យថា កេសរំ វា វណ្ដំ វា ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ ចង្កោដកំ វា ករណ្ឌបដលំ វា បត្តេហិយេវ សមតិត្តិកំ បូរេត្វា សន្ថរិតព្ពំ។ នីលវណ្ណេន វា វត្ថេន ភណ្ឌិកំ ពន្ធិត្វា បូរេតព្ពំ។ មុខវដ្ដិយំ វា អស្ស ភេរិតលមិវ ពន្ធិតព្ពំ។ កំសនីលបលាសនីលអញ្ជននីលានំ វា អញ្ញតរេន ធាតុនា បថវីកសិណេ វុត្តនយេន សំហារិមំ វា ភិត្តិយំយេវ វា កសិណមណ្ឌលំ កត្វា វិសភាគវណ្ណេន បរិច្ឆិន្ទិតព្ពំ។ តតោ បថវីកសិណេ វុត្តនយេន “នីលំ នីល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឥធាបិ ឧគ្គហនិមិត្តេ កសិណទោសោ បញ្ញាយតិ, កេសរទណ្ឌកបត្តន្តរិកាទីនិ ឧបដ្ឋហន្តិ។ បដិភាគនិមិត្តំ កសិណមណ្ឌលតោ មុញ្ចិត្វា អាកាសេ មណិតាលវណ្ណសទិសំ ឧបដ្ឋាតិ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។ នីលកសិណំ។

បីតកសិណកថា

៩៥. បីតកសិណេបិ ឯសេវ នយោ។ វុត្តញ្ហេតំ បីតកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ បីតកស្មិំ និមិត្តំ គណ្ហាតិ បុប្ផស្មិំ វា វត្ថស្មិំ វា វណ្ណធាតុយា វាតិ។ តស្មា ឥធាបិ កតាធិការស្ស បុញ្ញវតោ តថារូបំ មាលាគច្ឆំ វា បុប្ផសន្ថរំ វា បីតវត្ថធាតូនំ វា អញ្ញតរំ ទិស្វាវ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ចិត្តគុត្តត្ថេរស្ស វិយ។ តស្ស កិរាយស្មតោ ចិត្តលបព្ពតេ បត្តង្គបុប្ផេហិ កតំ អាសនបូជំ បស្សតោ សហ ទស្សនេនេវ អាសនប្បមាណំ និមិត្តំ ឧទបាទិ។ ឥតរេន កណិការបុប្ផាទិនា វា បីតវត្ថេន វា ធាតុនា វា នីលកសិណេ វុត្តនយេនេវ កសិណំ កត្វា “បីតកំ បីតក”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។ បីតកសិណំ។

លោហិតកសិណកថា

៩៦. លោហិតកសិណេបិ ឯសេវ នយោ។ វុត្តញ្ហេតំ លោហិតកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ លោហិតកស្មិំ និមិត្តំ គណ្ហាតិ បុប្ផស្មិំ វា វត្ថស្មិំ វា វណ្ណធាតុយា វាតិ។ តស្មា ឥធាបិ កតាធិការស្ស បុញ្ញវតោ តថារូបំ ពន្ធុជីវកាទិមាលាគច្ឆំ វា បុប្ផសន្ថរំ វា លោហិតកវត្ថមណិធាតូនំ វា អញ្ញតរំ ទិស្វាវ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតរេន ជយសុមនពន្ធុជីវករត្តកោរណ្ឌកាទិបុប្ផេហិ វា រត្តវត្ថេន វា ធាតុនា វា នីលកសិណេ វុត្តនយេនេវ កសិណំ កត្វា “លោហិតកំ លោហិតក”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។ លោហិតកសិណំ។

ឱទាតកសិណកថា

៩៧. ឱទាតកសិណេបិ ឱទាតកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ ឱទាតស្មិំ និមិត្តំ គណ្ហាតិ បុប្ផស្មិំ វា វត្ថស្មិំ វា វណ្ណធាតុយា វាតិ វចនតោ កតាធិការស្ស តាវ បុញ្ញវតោ តថារូបំ មាលាគច្ឆំ វា វស្សិកសុមនាទិបុប្ផសន្ថរំ វា កុមុទបទុមរាសី វា ឱទាតវត្ថធាតូនំ វា អញ្ញតរំ ទិស្វាវ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តិបុមណ្ឌលរជតមណ្ឌលចន្ទមណ្ឌលេសុបិ ឧប្បជ្ជតិយេវ។ ឥតរេន វុត្តប្បការេហិ ឱទាតបុប្ផេហិ វា ឱទាតវត្ថេន វា ធាតុនា វា នីលកសិណេ វុត្តនយេនេវ កសិណំ កត្វា “ឱទាតំ ឱទាត”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។ ឱទាតកសិណំ។

អាលោកកសិណកថា

៩៨. អាលោកកសិណេ បន អាលោកកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ អាលោកស្មិំ និមិត្តំ គណ្ហាតិ ភិត្តិឆិទ្ទេ វា តាឡច្ឆិទ្ទេ វា វាតបានន្តរិកាយ វាតិ វចនតោ កតាធិការស្ស តាវ បុញ្ញវតោ យំ ភិត្តិឆិទ្ទាទីនំ អញ្ញតរេន សូរិយាលោកោ វា ចន្ទាលោកោ វា បវិសិត្វា ភិត្តិយំ វា ភូមិយំ វា មណ្ឌលំ សមុដ្ឋាបេតិ, ឃនបណ្ណរុក្ខសាខន្តរេន វា ឃនសាខាមណ្ឌបន្តរេន វា និក្ខមិត្វា ភូមិយមេវ មណ្ឌលំ សមុដ្ឋាបេតិ, តំ ទិស្វាវ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតរេនាបិ តទេវ វុត្តប្បការមោភាសមណ្ឌលំ “ឱភាសោ ឱភាសោ”តិ វា “អាលោកោ អាលោកោ”តិ វា ភាវេតព្ពំ។ តថា អ

សក្កោន្តេន ឃដេ ទីបំ ជាលេត្វា ឃដមុខំ បិទហិត្វា ឃដេ ឆិទ្ទំ កត្វា ភិត្តិមុខំ ឋបេតព្ពំ។ តេន ឆិទ្ទេន ទីបាលោកោ និក្ខមិត្វា ភិត្តិយំ មណ្ឌលំ ករោតិ, តំ អាលោកោ អាលោកោតិ ភាវេតព្ពំ។ ឥទមិតរេហិ ចិរដ្ឋិតិកំ ហោតិ។ ឥធ ឧគ្គហនិមិត្តំ ភិត្តិយំ វា ភូមិយំ វា ឧដ្ឋិតមណ្ឌលសទិសមេវ ហោតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ ឃនវិប្បសន្នអាលោកបុញ្ជសទិសំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។ អាលោកកសិណំ។

បរិច្ឆិន្នាកាសកសិណកថា

៩៩. បរិច្ឆិន្នាកាសកសិណេបិ អាកាសកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ អាកាសស្មឹ និមិត្តំ គណ្ហាតិ ភិត្តិឆិទ្ទេ វា តាឡច្ឆិទ្ទេ វា វាតបានន្តរិកាយ វាតិ វចនតោ កតាធិការស្ស តាវ បុញ្ញវតោ ភិត្តិឆិទ្ទាទីសុ អញ្ញតរំ ទិស្វាវ និមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតរេន សុច្ឆន្នមណ្ឌបេ វា ចម្មកដសារកាទីនំ វា អញ្ញតរស្មឹ វិទត្ថិចតុរង្គុលប្បមាណំ ឆិទ្ទំ កត្វា តទេវ វា ភិត្តិឆិទ្ទាទិភេទំ ឆិទ្ទំ “អាកាសោ អាកាសោ”តិ ភាវេតព្ពំ។ ឥធ ឧគ្គហនិមិត្តំ សទ្ធឹ ភិត្តិបរិយន្តាទីហិ ឆិទ្ទសទិសមេវ ហោតិ, វឌ្ឍិយមានម្បិ ន វឌ្ឍតិ។ បដិភាគនិមិត្តមាកាសមណ្ឌលមេវ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, វឌ្ឍិយមានញ្ច វឌ្ឍតិ។ សេសំ បថវីកសិណេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។ បរិច្ឆិន្នាកាសកសិណំ។

ឥតិ កសិណានិ ទសពលោ,
ទស យានិ អវោច សព្ពធម្មទសោ;
រូបាវចរម្ហិ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានហេតូនិ។

ឯវំ តានិ ច តេសញ្ច,
ភាវនានយមិមំ វិទិត្វាន;
តេស្វេវ អយំ ភិយ្យោ,
បកិណ្ណកកថាបិ វិញ្ញេយ្យា។

បកិណ្ណកកថា

១០០. ឥមេសុ ហិ **បថវីកសិណវសេន** ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតីតិអាទិភាវោ, អាកាសេ វា ឧទកេ វា បថវឹ និម្មិនិត្វា បទសា គមនំ, ឋាននិសជ្ជាទិកប្បនំ វា, បរិត្តអប្បមាណនយេន អភិភាយតនបដិលាភោតិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

អាបោកសិណវសេន បថវិយំ ឧម្មុជ្ជននិម្មុជ្ជនំ, ឧទកវុដ្ឋិសមុប្បាទនំ, នទីសមុទ្ទាទិនិម្មានំ, បថវីបព្ពតបាសាទាទីនំ កម្បនន្តិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

តេជោកសិណវសេន ធូមាយនា, បជ្ជលនា, អង្គារវុដ្ឋិសមុប្បាទនំ, តេជសា តេជោបរិយាទានំ, យទេវ សោ ឥច្ឆតិ តស្ស ឌហនសមត្ថតា, ទិព្ពេន ចក្ខុនា រូបទស្សនត្ថាយ អាលោកករណំ, បរិនិព្ពានសមយេ តេជោធាតុយា សរីរជ្ឈាបនន្តិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

វាយោកសិណវសេន វាយុគតិគមនំ, វាតវុដ្ឋិសមុប្បាទនន្តិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

នីលកសិណវសេន នីលរូបនិម្មានំ, អន្ធការករណំ, សុវណ្ណទុព្ពណ្ណនយេន អភិភាយតនបដិលាភោ, សុភវិមោក្ខាធិគមោតិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

បីតកសិណវសេន បីតករូបនិម្មានំ, សុវណ្ណន្តិ អធិមុច្ចនា, វុត្តនយេនេវ អភិភាយតនបដិលាភោ, សុភវិមោក្ខាធិគមោ ចាតិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

លោហិតកសិណវសេន លោហិតករូបនិម្មានំ, វុត្តនយេនេវ អភិភាយតនបដិលាភោ, សុភវិមោក្ខាធិគមោតិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

ឱទាតកសិណវសេន ឱទាតរូបនិម្មានំ, ថិនមិទ្ធស្ស ទូរភាវករណំ, អន្ធការវិធមនំ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា រូបទស្សនត្ថាយ អាលោកករណន្តិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

អាលោកកសិណវសេន សប្បភារូបនិម្មានំ, ថិនមិទ្ធស្ស ទូរភាវករណំ, អន្ធការវិធមនំ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា រូបទស្សនត្ថំ អាលោកករណន្តិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

អាកាសកសិណវសេន បដិច្ឆន្នានំ វិវដករណំ, អន្តោបថវីបព្ពតាទីសុបិ អាកាសំ និម្មិនិត្វា ឥរិយាបថកប្បនំ, តិរោកុដ្ដាទីសុ អសជ្ជមានគមនន្តិ ឯវមាទីនិ ឥជ្ឈន្តិ។

សព្ពានេវ ឧទ្ធំ អធោ តិរិយំ អទ្វយំ អប្បមាណន្តិ ឥមំ បភេទំ លភន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ “បថវីកសិណមេកោ សញ្ជានាតិ។ ឧទ្ធមធោតិរិយំ អទ្វយមប្បមាណ”ន្តិអាទិ។

តត្ថ **ឧទ្ធ**ន្តិ ឧបរិគគនតលាភិមុខំ។ **អធោ**តិ ហេដ្ឋាភូមិតលាភិមុខំ។ **តិរិយ**ន្តិ ខេត្តមណ្ឌលមិវ សមន្តា បរិច្ឆិន្ទិតំ។ ឯកច្ចោ ហិ ឧទ្ធមេវ កសិណំ វឌ្ឍេតិ, ឯកច្ចោ អធោ, ឯកច្ចោ សមន្តតោ។ តេន តេន វា ការណេន ឯវំ បសារេតិ។ អាលោកមិវ ទិព្ពចក្ខុនា រូបទស្សនកាមោ។ តេន វុត្តំ ឧទ្ធមធោតិរិយន្តិ។ **អទ្វយ**ន្តិ ឥទំ បន ឯកស្ស អញ្ញភាវានុបគមនត្ថំ វុត្តំ។ យថា ហិ ឧទកំ បវិដ្ឋស្ស សព្ពទិសាសុ ឧទកមេវ ហោតិ, ន អញ្ញំ, ឯវមេវ បថវីកសិណំ បថវីកសិណមេវ ហោតិ, នត្ថិ តស្ស អញ្ញោ កសិណសម្ភេទោតិ។ ឯសេវ នយោ សព្ពត្ថ។ **អប្បមាណ**ន្តិ ឥទំ តស្ស ផរណអប្បមាណវសេន វុត្តំ។ តញ្ហិ ចេតសា ផរន្តោ សកលមេវ ផរតិ។ ន អយមស្ស អាទិ ឥទំ មជ្ឈន្តិ បមាណំ គណ្ហាតីតិ។

១០១. យេ ច តេ សត្តា កម្មាវរណេន វា សមន្នាគតា កិលេសាវរណេន វា សមន្នាគតា វិបាកាវរណេន វា សមន្នាគតា អសទ្ធា អច្ឆន្ទិកា ទុប្បញ្ញា អភព្ពា និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តន្តិ វុត្តា, តេសមេកស្សាបេកកសិណេបិ ភាវនា ន ឥជ្ឈតិ។ តត្ថ **កម្មាវរណេន សមន្នាគតា**តិ អានន្តរិយកម្មសមង្គិនោ។ **កិលេសាវរណេន សមន្នាគតា**តិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិកា ចេវ ឧភតោព្យញ្ជនកបណ្ឌកា ច។ **វិបាកាវរណេន សមន្នាគតា**តិ អហេតុកទ្វិហេតុកបដិសន្ធិកា។ **អសទ្ធា**តិ ពុទ្ធាទីសុ សទ្ធាវិរហិតា។ **អច្ឆន្ទិកា**តិ អបច្ចនីកបដិបទាយំ ឆន្ទវិរហិតា ។ **ទុប្បញ្ញា**តិ លោកិយលោកុត្តរសម្មាទិដ្ឋិយា វិរហិតា។ **អភព្ពា និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្ត**ន្តិ កុសលេសុ ធម្មេសុ និយាមសង្ខាតំ សម្មត្តសង្ខាតញ្ច អរិយមគ្គំ ឱក្កមិតុំ អភព្ពាតិ អត្ថោ។ ន កេវលញ្ច កសិណេយេវ, អញ្ញេសុបិ កម្មដ្ឋានេសុ ឯតេសមេកស្សបិ ភាវនា ន ឥជ្ឈតិ។ តស្មា វិគតវិបាកាវរណេនបិ កុលបុត្តេន កម្មាវរណញ្ច កិលេសាវរណញ្ច អារកា បរិវជ្ជេត្វា សទ្ធម្មស្សវនសប្បុរិសូបនិស្សយាទីហិ សទ្ធញ្ច ឆន្ទញ្ច បញ្ញញ្ច វឌ្ឍេត្វា កម្មដ្ឋានានុយោគេ យោគោ ករណីយោតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

សេសកសិណនិទ្ទេសោ នាម

បញ្ចមោ បរិច្ឆេទោ។

៦. អសុភកម្មដ្ឋាននិទ្ទេសោ

ឧទ្ធុមាតកាទិបទត្ថវណ្ណនា

១០២. កសិណានន្តរមុទ្ទិដ្ឋេសុ បន ឧទ្ធុមាតកំ, វិនីលកំ, វិបុព្ពកំ, វិច្ឆិទ្ទកំ, វិក្ខាយិតកំ, វិក្ខិត្តកំ, ហតវិក្ខិត្តកំ, លោហិតកំ, បុឡវកំ, អដ្ឋិកន្តិ ទសសុ អវិញ្ញាណកាសុភេសុ ភស្តា វិយ វាយុនា ឧទ្ធំ ជីវិតបរិយាទានា យថានុក្កមំ សមុគ្គតេន សូនភាវេន ឧទ្ធុមាតត្តា ឧទ្ធុមាតំ, ឧទ្ធុមាតមេវ **ឧទ្ធុមាតកំ**។ បដិក្កូលត្តា វា កុច្ឆិតំ ឧទ្ធុមាតន្តិ **ឧទ្ធុមាតកំ**។ តថារូបស្ស ឆវសរីរស្សេតំ អធិវចនំ។

វិនីលំ វុច្ចតិ វិបរិភិន្ននីលវណ្ណំ, វិនីលមេវ **វិនីលកំ**។ បដិក្កូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិនីលន្តិ វិនីលកំ។ មំសុស្សទដ្ឋានេសុ រត្តវណ្ណស្ស បុព្ពសន្និចយដ្ឋានេសុ សេតវណ្ណស្ស យេភុយ្យេន ច នីលវណ្ណស្ស នីលដ្ឋានេ នីលសាដកបារុតស្សេវ ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

បរិភិន្នដ្ឋានេសុ វិស្សន្ទមានំ បុព្ពំ វិបុព្ពំ, វិបុព្ពមេវ **វិបុព្ពកំ**។ បដិក្កូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិបុព្ពន្តិ វិបុព្ពកំ។ តថារូបស្ស ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

វិច្ឆិទ្ទំ វុច្ចតិ ទ្វិធា ឆិន្ទនេន អបធារិតំ, វិច្ឆិទ្ទមេវ **វិច្ឆិទ្ទកំ**។ បដិក្កូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិច្ឆិទ្ទន្តិ វិច្ឆិទ្ទកំ។ វេមជ្ឈេ ឆិន្នស្ស ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

ឥតោ ច ឯត្តោ ច វិវិធាការេន សោណសិង្គាលាទីហិ ខាទិតន្តិ វិក្ខាយិតំ, វិក្ខាយិតមេវ **វិក្ខាយិតកំ**។ បដិក្កូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិក្ខាយិតន្តិ វិក្ខាយិតកំ។ តថារូបស្ស ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

វិវិធំ ខិត្តំ វិក្ខិត្តំ, វិក្ខិត្តមេវ **វិក្ខិត្តកំ**។ បដិក្កូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិក្ខិត្តន្តិ វិក្ខិត្តកំ។ អញ្ញេន ហត្ថំ អញ្ញេន បាទំ អញ្ញេន សីសន្តិ ឯវំ តតោ តតោ ខិត្តស្ស ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

ហតញ្ច តំ បុរិមនយេនេវ វិក្ខិត្តកញ្ចាតិ **ហតវិក្ខិត្តកំ**។ កាកបទាការេន អង្គបច្ចង្គេសុ សត្ថេន ហនិត្វា វុត្តនយេន វិក្ខិត្តស្ស ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

លោហិតំ កិរតិ វិក្ខិបតិ ឥតោ ចិតោ ច បគ្ឃរតីតិ **លោហិតកំ**។ បគ្ឃរិតលោហិតមក្ខិតស្ស ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

បុឡវា វុច្ចន្តិ កិមយោ, បុឡវេ កិរតីតិ **បុឡវកំ**។ កិមិបរិបុណ្ណស្ស ឆវសរីរស្សេតមធិវចនំ។

អដ្ឋិយេវ **អដ្ឋិកំ**។ បដិក្កូលត្តា វា កុច្ឆិតំ អដ្ឋីតិ អដ្ឋិកំ។ អដ្ឋិសង្ខលិកាយបិ ឯកដ្ឋិកស្សបេតមធិវចនំ។ ឥមានិ ច បន ឧទ្ធុមាតកាទីនិ និស្សាយ ឧប្បន្ននិមិត្តានម្បិ និមិត្តេសុ បដិលទ្ធជ្ឈានានម្បេតានេវ នាមានិ។

ឧទ្ធុមាតកកម្មដ្ឋានំ

១០៣. តត្ថ ឧទ្ធុមាតកសរីរេ ឧទ្ធុមាតកនិមិត្តំ ឧប្បាទេត្វា ឧទ្ធុមាតកសង្ខាតំ ឈានំ ភាវេតុកាមេន យោគិនា បថវីកសិណេ វុត្តនយេនេវ វុត្តប្បការំ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេតព្វំ។ តេនស្ស កម្មដ្ឋានំ កថេន្តេន អសុភនិមិត្តត្ថាយ គមនវិធានំ, សមន្តា និមិត្តុបលក្ខណំ, ឯកាទសវិធេន និមិត្តគ្គាហោ, គតាគតមគ្គបច្ចវេក្ខណន្តិ ឯវំ អប្បនាវិធានបរិយោសានំ សព្ពំ កថេតព្វំ។ តេនាបិ សព្ពំ សាធុកំ ឧគ្គហេត្វា បុព្ពេ វុត្តប្បការំ សេនាសនំ ឧបគន្ត្វា ឧទ្ធុមាតកនិមិត្តំ បរិយេសន្តេន វិហាតព្វំ។

១០៤. ឯវំ វិហរន្តេន ច អសុកស្មឹ នាម គាមទ្វារេ វា អដវិមុខេ វា បន្ថេ វា បព្ពតបាទេ វា រុក្ខមូលេ វា សុសានេ វា ឧទ្ធុមាតកសរីរំ និក្ខិត្តន្តិ កថេន្តានំ វចនំ សុត្វាបិ ន តាវទេវ អតិត្ថេន បក្ខន្ទន្តេន វិយ គន្តព្វំ។ កស្មា? អសុភំ ហិ នាមេតំ វាឡមិគាធិដ្ឋិតម្បិ អមនុស្សាធិដ្ឋិតម្បិ ហោតិ។ តត្រស្ស ជីវិតន្តរាយោបិ សិយា។ គមនមគ្គោ វា បនេត្ថ គាមទ្វារេន វា នហានតិត្ថេន វា កេទារកោដិយា វា ហោតិ។ តត្ថ វិសភាគរូបំ អាបាថមាគច្ឆតិ, តទេវ វា សរីរំ វិសភាគំ ហោតិ។ បុរិសស្ស ហិ ឥត្ថិសរីរំ ឥត្ថិយា ច បុរិសសរីរំ វិសភាគំ, តទេតំ

អថុនាមតំ សុភតោបិ ឧបដ្ឋាតិ, តេនស្ស ព្រហ្មចរិយន្តរាយោបិ សិយា។ សចេ បន “នយិទំ មាទិសស្ស ភារិយ”ន្តិ អត្តានំ តក្កយតិ, ឯវំ តក្កយមានេន គន្តព្ពំ។

១០៥. គច្ឆន្តេន ច សង្ឃត្ថេរស្ស វា អញ្ញតរស្ស វា អភិញ្ញាតស្ស ភិក្ខុនោ កថេត្វា គន្តព្ពំ។ កស្មា? សចេ ហិស្ស សុសានេ អមនុស្សសីហព្យគ្ឃាទីនំ រូបសទ្ទាទិអនិដ្ឋារម្មណាភិភូតស្ស អង្គបច្ចង្គានិ វា បវេធេន្តិ, ភុត្តំ វា ន បរិសណ្ឋាតិ, អញ្ញោ វា អាពាធោ ហោតិ។ អថស្ស សោ វិហារេ បត្តចីវរំ សុរក្ខិតំ ករិស្សតិ។ ទហរេ វា សាមណេរេ វា បហិណិត្វា តំ ភិក្ខុំ បដិជគ្គិស្សតិ។ អបិច សុសានំ នាម និរាសង្កដ្ឋានន្តិ មញ្ញមានា កតកម្មាបិ អកតកម្មាបិ ចោរា សមោសរន្តិ។ តេ មនុស្សេហិ អនុពទ្ធា ភិក្ខុស្ស សមីបេ ភណ្ឌកំ ឆឌ្ឌេត្វាបិ បលាយន្តិ។ មនុស្សា “សហោឌ្ឍំ ចោរំ អទ្ទសាមា”តិ ភិក្ខុំ គហេត្វា វិហេឋេន្តិ។ អថស្ស សោ “មា ឥមំ វិហេឋយិត្ថ, មមាយំ កថេត្វា ឥមិនា នាម កម្មេន គតោ”តិ តេ មនុស្សេ សញ្ញាបេត្វា សោត្ថិភាវំ ករិស្សតិ។ អយំ អានិសំសោ កថេត្វា គមនេ។ តស្មា វុត្តប្បការស្ស ភិក្ខុនោ កថេត្វា អសុភនិមិត្តទស្សនេ សញ្ជាតាភិលាសេន យថានាម ខត្តិយោ អភិសេកដ្ឋានំ, យជមានោ យញ្ញសាលំ, អធនោ វា បន និធិដ្ឋានំ បីតិសោមនស្សជាតោ គច្ឆតិ, ឯវំ បីតិសោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា អដ្ឋកថាសុ វុត្តេន វិធិនា គន្តព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “ឧទ្ធុមាតកំ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តោ ឯកោ អទុតិយោ គច្ឆតិ ឧបដ្ឋិតាយ សតិយា អសម្មុដ្ឋាយ អន្តោគតេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ អពហិគតេន មានសេន គតាគតមគ្គំ បច្ចវេក្ខមានោ។ យស្មិំ បទេសេ ឧទ្ធុមាតកំ អសុភនិមិត្តំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មិំ បទេសេ បាសាណំ វា វម្មិកំ វា រុក្ខំ វា គច្ឆំ វា លតំ វា សនិមិត្តំ ករោតិ, សារម្មណំ ករោតិ។ សនិមិត្តំ កត្វា សារម្មណំ កត្វា ឧទ្ធុមាតកំ អសុភនិមិត្តំ សភាវភាវតោ ឧបលក្ខេតិ, វណ្ណតោបិ លិង្គតោបិ សណ្ឋានតោបិ ទិសតោបិ ឱកាសតោបិ បរិច្ឆេទតោបិ សន្ធិតោ វិវរតោ និន្នតោ ថលតោ សមន្តតោ។ សោ តំ និមិត្តំ សុគ្គហិតំ ករោតិ , សូបធារិតំ ឧបធារេតិ, សុវវត្ថិតំ វវត្ថបេតិ។ សោ តំ និមិត្តំ សុគ្គហិតំ កត្វា សូបធារិតំ ឧបធារេត្វា សុវវត្ថិតំ វវត្ថបេត្វា ឯកោ អទុតិយោ គច្ឆតិ ឧបដ្ឋិតាយ សតិយា អសម្មុដ្ឋាយ អន្តោគតេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ អពហិគតេន មានសេន គតាគតមគ្គំ បច្ចវេក្ខមានោ។ សោ ចង្កមន្តោបិ តព្ភាគិយញ្ញេវ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ។ និសីទន្តោបិ តព្ភាគិយញ្ញេវ អាសនំ បញ្ញបេតិ។
>
> “សមន្តា និមិត្តុបលក្ខណា កិមត្ថិយា កិមានិសំសាតិ? សមន្តា និមិត្តុបលក្ខណា អសម្មោហត្ថា អសម្មោហានិសំសា។ ឯកាទសវិធេន និមិត្តគ្គាហោ កិមត្ថិយោ កិមានិសំសោតិ? ឯកាទសវិធេន និមិត្តគ្គាហោ ឧបនិពន្ធនត្ថោ ឧបនិពន្ធនានិសំសោ។ គតាគតមគ្គបច្ចវេក្ខណា កិមត្ថិយា កិមានិសំសាតិ? គតាគតមគ្គបច្ចវេក្ខណា វីថិសម្បដិបាទនត្ថា វីថិសម្បដិបាទនានិសំសា។
>
> “សោ អានិសំសទស្សាវី រតនសញ្ញី ហុត្វា ចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេត្វា សម្បិយាយមានោ តស្មិំ អារម្មណេ ចិត្តំ ឧបនិពន្ធតិ ‘អទ្ធា ឥមាយ បដិបទាយ ជរាមរណម្ហា បរិមុច្ចិស្សាមី’តិ។ សោ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ. … បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្សាធិគតំ ហោតិ រូបាវចរំ បឋមំ ឈានំ ទិព្ពោ ច វិហារោ ភាវនាមយញ្ច បុញ្ញកិរិយវត្ថុ”ន្តិ។

១០៦. តស្មា យោ ចិត្តសញ្ញត្តត្ថាយ សិវថិកទស្សនំ គច្ឆតិ, សោ ឃណ្ឌិំ បហរិត្វា គណំ សន្និបាតេត្វាបិ គច្ឆតុ។ កម្មដ្ឋានសីសេន បន គច្ឆន្តេន ឯកកេន អទុតិយេន មូលកម្មដ្ឋានំ អវិស្សជ្ជេត្វា តំ មនសិករោន្តេនេវ សុសានេ សោណាទិបរិស្សយវិនោទនត្ថំ កត្តរទណ្ឌំ វា យដ្ឋិំ វា គហេត្វា, សូបដ្ឋិតភាវសម្បាទនេន អសម្មុដ្ឋំ សតិំ កត្វា, មនច្ឆដ្ឋានញ្ច ឥន្ទ្រិយានំ អន្តោគតភាវសម្បាទនតោ អពហិគតមនេន ហុត្វា គន្តព្ពំ។

វិហារតោ និក្ខមន្តេនេវ អសុកទិសាយ អសុកទ្វារេន និក្ខន្តោម្ហីតិ ទ្វារំ សល្លក្ខេតព្ពំ។ តតោ យេន មគ្គេន គច្ឆតិ, សោ មគ្គោ វវត្ថបេតព្ពោ, អយំ មគ្គោ បាចិនទិសាភិមុខោ វា គច្ឆតិ, បច្ឆិមឧត្តរទក្ខិណទិសាភិមុខោ វា វិទិសាភិមុខោវាតិ។ ឥមស្មិំ បន ឋានេ វាមតោ គច្ឆតិ, ឥមស្មិំ ឋានេ ទក្ខិណតោ, ឥមស្មិំ ចស្ស ឋានេ បាសាណោ, ឥមស្មិំ វម្មិកោ, ឥមស្មិំ រុក្ខោ, ឥមស្មិំ គច្ឆោ, ឥមស្មិំ លតាតិ។ ឯវំ គមនមគ្គំ វវត្ថបេន្តេន និមិត្តដ្ឋានំ គន្តព្ពំ។ នោ ច ខោ បដិវាតំ។ បដិវាតំ គច្ឆន្តស្ស ហិ កុណបគន្ធោ ឃានំ បហរិត្វា មត្ថលុង្គំ វា សង្ខោភេយ្យ, អាហារំ វា ឆឌ្ឌាបេយ្យ, វិប្បដិសារំ វា ជនេយ្យ “ឦទិសំ នាម កុណបដ្ឋានំ អាគតោម្ហី”តិ។ តស្មា បដិវាតំ វជ្ជេត្វា អនុវាតំ គន្តព្ពំ។ សចេ អនុវាតមគ្គេន ន សក្កា ហោតិ គន្តុំ, អន្តរា បព្ពតោ វា បបាតោ វា បាសាណោ វា វតិ វា កណ្ដកដ្ឋានំ វា ឧទកំ វា ចិក្ខល្លំ វា ហោតិ, ចីវរកណ្ណេន នាសំ បិទហិត្វា គន្តព្ពំ។ ឥទមស្ស គមនវត្តំ។

១០៧. ឯវំ គតេន បន ន តាវ អសុភនិមិត្តំ ឱលោកេតព្ពំ។ ទិសា វវត្ថបេតព្ពា។ ឯកស្មឹ ហិ ទិសាភាគេ ឋិតស្ស អារម្មណញ្ច ន វិភូតំ ហុត្វា ខាយតិ, ចិត្តញ្ច ន កម្មនិយំ ហោតិ។ តស្មា តំ វជ្ជេត្វា យត្ថ ឋិតស្ស អារម្មណញ្ច វិភូតំ ហុត្វា ខាយតិ, ចិត្តញ្ច កម្មនិយំ ហោតិ, តត្ថ ឋាតព្ពំ។ បដិវាតានុវាតញ្ច បហាតព្ពំ។ បដិវាតេ ឋិតស្ស ហិ កុណបគន្ធេន ឧព្ពាឡ្ហស្ស ចិត្តំ វិធាវតិ។ អនុវាតេ ឋិតស្ស សចេ តត្ថ អធិវត្ថា អមនុស្សា ហោន្តិ, តេ កុជ្ឈិត្វា អនត្ថំ ករោន្តិ។ តស្មា ឦសកំ ឧក្កម្ម នាតិអនុវាតេ ឋាតព្ពំ។ ឯវំ តិដ្ឋមានេនាបិ នាតិទូរេ នាច្ចាសន្នេ នានុបាទំ នានុសីសំ ឋាតព្ពំ។ អតិទូរេ ឋិតស្ស ហិ អារម្មណំ អវិភូតំ ហោតិ។ អច្ចាសន្នេ ភយមុប្បជ្ជតិ។ អនុបាទំ វា អនុសីសំ វា ឋិតស្ស សព្ពំ អសុភំ សមំ ន បញ្ញាយតិ។ តស្មា នាតិទូរេ នាច្ចាសន្នេ ឱលោកេន្តស្ស ផាសុកដ្ឋានេ សរីរវេមជ្ឈភាគេ ឋាតព្ពំ។

១០៨. ឯវំ ឋិតេន “តស្មឹ បទេសេ បាសាណំ វា…បេ… លតំ វា សនិមិត្តំ ករោតី”តិ ឯវំ វុត្តានិ សមន្តា និមិត្តានិ ឧបលក្ខេតព្ពានិ។ តត្រិទំ ឧបលក្ខណវិធានំ, សចេ តស្ស និមិត្តស្ស សមន្តា ចក្ខុបថេ បាសាណោ ហោតិ, សោ “អយំ បាសាណោ ឧច្ចោ វា នីចោ វា ខុទ្ទកោ វា មហន្តោ វា តម្ពោ វា កាឡោ វា សេតោ វា ទីឃោ វា បរិមណ្ឌលោ វា”តិ វវត្ថបេតព្ពោ។ តតោ “ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ អយំ បាសាណោ ឥទំ អសុភនិមិត្តំ, ឥទំ អសុភនិមិត្តំ អយំ បាសាណោ”តិ សល្លក្ខេតព្ពំ។ សចេ វម្មិកោ ហោតិ, សោបិ “ឧច្ចោ វា នីចោ វា ខុទ្ទកោ វា មហន្តោ វា តម្ពោ វា កាឡោ វា សេតោ វា ទីឃោ វា បរិមណ្ឌលោ វា”តិ វវត្ថបេតព្ពោ។ តតោ “ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ អយំ វម្មិកោ ឥទំ អសុភនិមិត្ត”ន្តិ សល្លក្ខេតព្ពំ។ សចេ រុក្ខោ ហោតិ, សោបិ “អស្សត្ថោ វា និគ្រោធោ វា កច្ឆកោ វា កបិតនោ វា ឧច្ចោ វា នីចោ វា ខុទ្ទកោ វា មហន្តោ វា តម្ពោ វា កាឡោ វា សេតោ វា”តិ វវត្ថបេតព្ពោ។ តតោ “ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ អយំ រុក្ខោ ឥទំ អសុភនិមិត្ត”ន្តិ សល្លក្ខេតព្ពំ។ សចេ គច្ឆោ ហោតិ, សោបិ “សិន្ទិវា ករមន្ទោ វា កណវីរោ វា កុរណ្ឌកោ វា ឧច្ចោ វា នីចោ វា ខុទ្ទកោ វា មហន្តោ វា”តិ វវត្ថបេតព្ពោ។ តតោ “ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ អយំ គច្ឆោ ឥទំ អសុភនិមិត្ត”ន្តិ សល្លក្ខេតព្ពំ។ សចេ លតា ហោតិ, សាបិ “លាពុ វា កុម្ភណ្ឌី វា សាមា វា កាឡវល្លិ វា បូតិលតា វា”តិ វវត្ថបេតព្ពា។ តតោ “ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ អយំ លតា ឥទំ អសុភនិមិត្តំ, ឥទំ អសុភនិមិត្តំ អយំ លតា”តិ សល្លក្ខេតព្ពំ។

១០៩. យំ បន វុត្តំ សនិមិត្តំ ករោតិ សារម្មណំ ករោតីតិ, តំ ឥធេវ អន្តោគធំ។ បុនប្បុនំ វវត្ថបេន្តោ ហិ សនិមិត្តំ ករោតិ នាម។ អយំ បាសាណោ ឥទំ អសុភនិមិត្តំ, ឥទំ អសុភនិមិត្តំ អយំ បាសាណោតិ ឯវំ ទ្វេ ទ្វេ សមាសេត្វា សមាសេត្វា វវត្ថបេន្តោ សារម្មណំ ករោតិ នាម។

ឯវំ សនិមិត្តំ សារម្មណញ្ច កត្វា បន សភាវភាវតោ វវត្ថបេតីតិ វុត្តត្តា យ្វាស្ស សភាវភាវោ អនញ្ញសាធារណោ អត្តនិយោ ឧទ្ធុមាតកភាវោ, តេន មនសិកាតព្ពំ។ វណិតំ ឧទ្ធុមាតកន្តិ ឯវំ សភាវេន សរសេន វវត្ថបេតព្ពន្តិ អត្ថោ។

១១០. ឯវំ វវត្ថបេត្វា វណ្ណតោបិ លិង្គតោបិ សណ្ឋានតោបិ ទិសតោបិ ឱកាសតោបិ បរិច្ឆេទតោបីតិ ឆព្ពិធេន និមិត្តំ គហេតព្ពំ។ កថំ? តេន ហិ យោគិនា ឥទំ សរីរំ កាឡស្ស វា ឱទាតស្ស វា មង្គុរច្ឆវិនោ វាតិ **វណ្ណតោ** វវត្ថបេតព្ពំ។ **លិង្គតោ** បន ឥត្ថិលិង្គំ វា បុរិសលិង្គំ វាតិ អវវត្ថបេត្វា បឋមវយេ វា មជ្ឈិមវយេ វា បច្ឆិមវយេ វា ឋិតស្ស ឥទំ សរីរន្តិ វវត្ថបេតព្ពំ។ **សណ្ឋានតោ** ឧទ្ធុមាតកស្ស សណ្ឋានវសេនេវ ឥទមស្ស សីសសណ្ឋានំ, ឥទំ គីវាសណ្ឋានំ, ឥទំ ហត្ថសណ្ឋានំ, ឥទំ ឧទរសណ្ឋានំ, ឥទំ នាភិសណ្ឋានំ, ឥទំ កដិសណ្ឋានំ, ឥទំ ឩរុសណ្ឋានំ, ឥទំ ជង្ឃាសណ្ឋានំ, ឥទំ បាទសណ្ឋានន្តិ វវត្ថបេតព្ពំ។ **ទិសតោ** បន ឥមស្មឹ សរីរេ ទ្វេ ទិសា នាភិយា អធោ ហេដ្ឋិមទិសា ឧទ្ធំ ឧបរិមទិសាតិ វវត្ថបេតព្ពំ។ អថ វា អហំ ឥមិស្សា ទិសាយ ឋិតោ អសុភនិមិត្តំ ឥមិស្សាតិ វវត្ថបេតព្ពំ។ **ឱកាសតោ** បន ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ ហត្ថា, ឥមស្មឹ បាទា, ឥមស្មឹ សីសំ, ឥមស្មឹ មជ្ឈិមកាយោ ឋិតោតិ វវត្ថបេតព្ពំ។ អថ វា អហំ ឥមស្មឹ ឱកាសេ ឋិតោ អសុភនិមិត្តំ ឥមស្មិន្តិ វវត្ថបេតព្ពំ។ **បរិច្ឆេទតោ** ឥទំ សរីរំ អធោ បាទតលេន ឧបរិ កេសមត្ថកេន តិរិយំ តចេន បរិច្ឆិន្នំ, យថាបរិច្ឆិន្នេ ច ឋានេ ទ្វត្តឹសកុណបភរិតមេវាតិ វវត្ថបេតព្ពំ។ អថ វា អយមស្ស ហត្ថបរិច្ឆេទោ, អយំ បាទបរិច្ឆេទោ, អយំ សីសបរិច្ឆេទោ, អយំ មជ្ឈិមកាយបរិច្ឆេទោតិ វវត្ថបេតព្ពំ។ យត្តកំ វា បន ឋានំ គណ្ហតិ, តត្តកមេវ ឥទំ ឦទិសំ ឧទ្ធុមាតកន្តិ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពំ។ បុរិសស្ស បន ឥត្ថិសរីរំ ឥត្ថិយា វា បុរិសសរីរំ ន វដ្ដតិ។ វិសភាគេ សរីរេ អារម្មណំ ន ឧបដ្ឋាតិ, វិប្ផន្ទនស្សេវ បច្ចយោ ហោតិ។ “ឧគ្ឃាដិតាបិ ហិ ឥត្ថី បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតី”តិ (អ. និ. ៥.៥៥) មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ តស្មា សភាគសរីរេយេវ ឯវំ ឆព្ពិធេន និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ។

១១១. យោ បន បុរិមពុទ្ធានំ សន្តិកេ អាសេវិតកម្មដ្ឋានោ បរិហតធុតង្គោ បរិមទ្ទិតមហាភូតោ បរិគ្គហិតសង្ខារោ វវត្ថាបិតនាមរូបោ ឧគ្ឃាដិតសត្តសញ្ញោ កតសមណធម្មោ វាសិតវាសនោ ភាវិតភាវនោ សពីជោ ញាណុត្តរោ អប្បកិលេសោ កុលបុត្តោ, តស្ស ឱលោកិតោលោកិតដ្ឋានេយេវ បដិភាគនិមិត្តំ ឧបដ្ឋាតិ។

នោ ចេ ឯវំ ឧបដ្ឋាតិ, អថេវំ ឆព្ពិធេន និមិត្តំ គណ្ហតោ ឧបដ្ឋាតិ។ យស្ស បន ឯវម្បិ ន ឧបដ្ឋាតិ, តេន សន្ធិតោ វិវរតោ និន្នតោ ថលតោ សមន្តតោតិ បុនបិ បញ្ចវិធេន និមិត្តំ គហេតព្ពំ។

១១២. តត្ថ **សន្ធិតោ**តិ អសីតិសតសន្ធិតោ។ ឧទ្ធុមាតកេ បន កថំ អសីតិសតសន្ធយោ វវត្ថបេស្សតិ។ តស្មានេន តយោ ទក្ខិណហត្ថសន្ធី, តយោ វាមហត្ថសន្ធី, តយោ ទក្ខិណបាទសន្ធី, តយោ វាមបាទសន្ធី , ឯកោ គីវសន្ធិ, ឯកោ កដិសន្ធីតិ ឯវំ ចុទ្ទសមហាសន្ធិវសេន សន្ធិតោ វវត្ថបេតព្ពំ។ ***វិវរតោ***តិ វិវរំ នាម ហត្ថន្តរំ បាទន្តរំ ឧទរន្តរំ កណ្ណន្តរន្តិ ឯវំ វិវរតោ វវត្ថបេតព្ពំ។ អក្ខីនម្បិ និម្មីលិតភាវោ វា ឧម្មីលិតភាវោ វា មុខស្ស ច បិហិតភាវោ វា វិវដភាវោ វា វវត្ថបេតព្ពោ។ **និន្នតោ**តិ យំ សរីរេ និន្នដ្ឋានំ អក្ខិកូបោ វា អន្តោមុខំ វា គលវាដកោ វា, តំ វវត្ថបេតព្ពំ។ អថ វា អហំ និន្នេ ឋិតោ សរីរំ ឧន្នតេតិ វវត្ថបេតព្ពំ។ **ថលតោ**តិ យំ សរីរេ ឧន្នតដ្ឋានំ ជណ្ណុកំ វា ឧរោ វា នលាដំ វា, តំ វវត្ថបេតព្ពំ។ អថ វា អហំ ថលេ ឋិតោ សរីរំ និន្នេតិ វវត្ថបេតព្ពំ។ **សមន្តតោ**តិ សព្ពំ សរីរំ សមន្តតោ វវត្ថបេតព្ពំ។ សកលសរីរេ ញាណំ ចារេត្វា យំ ឋានំ វិភូតំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, តត្ថ “ឧទ្ធុមាតកំ ឧទ្ធុមាតក”ន្តិ ចិត្តំ ឋបេតព្ពំ។ សចេ ឯវម្បិ ន ឧបដ្ឋាតិ, ឧទរបរិយោសានំ អតិរេកំ ឧទ្ធុមាតកំ ហោតិ, តត្ថ “ឧទ្ធុមាតកំ ឧទ្ធុមាតក”ន្តិ ចិត្តំ ឋបេតព្ពំ។

១១៣. ឥទានិ “សោ តំ និមិត្តំ សុគ្គហិតំ ករោតី”តិអាទីសុ អយំ ***វិនិច្ឆយកថា*** –

តេន យោគិនា តស្មិំ សរីរេ យថាវុត្តនិមិត្តគ្គាហវសេន សុដ្ឋុ និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ។ សតី សូបដ្ឋិតំ កត្វា អាវជ្ជិតព្ពំ។ ឯវំ បុនប្បុនំ ករោន្តេន សាធុកំ ឧបធារេតព្ពញ្ចេវ វវត្ថបេតព្ពញ្ច។ សរីរតោ នាតិទូរេ នាច្ចាសន្នេ បទេសេ ឋិតេន វា និសិន្នេន វា ចក្ខុំ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកេត្វា និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពំ។ “ឧទ្ធុមាតកបដិក្កូលំ ឧទ្ធុមាតកបដិក្កូល”ន្តិ សតក្ខត្តុំ សហស្សក្ខត្តុំ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកេតព្ពំ, និម្មីលេត្វា អាវជ្ជិតព្ពំ។ ឯវំ បុនប្បុនំ ករោន្តស្ស ឧគ្គហនិមិត្តំ សុគ្គហិតំ ហោតិ។ កទា សុគ្គហិតំ ហោតិ? យទា ឧម្មីលេត្វា ឱលោកេន្តស្ស និម្មីលេត្វា អាវជ្ជេន្តស្ស ច ឯកសទិសំ ហុត្វា អាបាថមាគច្ឆតិ, តទា សុគ្គហិតំ នាម ហោតិ។

សោ តំ និមិត្តំ ឯវំ សុគ្គហិតំ កត្វា សូបធារិតំ ឧបធារេត្វា សុវវត្ថិតំ វវត្ថបេត្វា សចេ តត្ថេវ ភាវនាបរិយោសានំ បត្តុំ ន សក្កោតិ, អថានេន អាគមនកាលេ វុត្តនយេនេវ ឯកកេន អទុតិយេន តទេវ កម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តេន សូបដ្ឋិតំ សតី កត្វា អន្តោគតេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ អពហិគតេន មានសេន អត្តនោ សេនាសនមេវ គន្តព្ពំ។

សុសានា និក្ខមន្តេនេវ ច អាគមនមគ្គោ វវត្ថបេតព្ពោ, យេន មគ្គេន និក្ខន្តោស្មិ, អយំ មគ្គោ បាចីនទិសាភិមុខោ វា គច្ឆតិ, បច្ឆិមឧត្តរទក្ខិណទិសាភិមុខោ វា គច្ឆតិ, វិទិសាភិមុខោ វា គច្ឆតិ។ ឥមស្មិំ បន ឋានេ វាមតោ គច្ឆតិ, ឥមស្មិំ ទក្ខិណតោ, ឥមស្មិំ ចស្ស ឋានេ បាសាណោ, ឥមស្មិំ វម្មិកោ, ឥមស្មិំ រុក្ខោ, ឥមស្មិំ គច្ឆោ, ឥមស្មិំ លតាតិ ឯវំ អាគមនមគ្គំ វវត្ថបេត្វា អាគតេន ចង្កមន្តេនាបិ តព្ភាគិយោវ ចង្កមោ អធិដ្ឋាតព្ពោ, អសុភនិមិត្តទិសាភិមុខេ ភូមិប្បទេសេ ចង្កមិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ និសីទន្តេន អាសនម្បិ តព្ភាគិយមេវ បញ្ញបេតព្ពំ។ សចេ បន តស្សំ ទិសាយំ សោព្ភោ វា បបាតោ វា រុក្ខោ វា វតិ វា កលលំ វា ហោតិ, ន សក្កា តំទិសាភិមុខេ ភូមិប្បទេសេ ចង្កមិតុំ, អាសនម្បិ អនោកាសត្តា ន សក្កា បញ្ញបេតុំ។ តំ ទិសំ អនបលោកេន្តេនាបិ ឱកាសានុរូបេ ឋានេ ចង្កមិតព្ពញ្ចេវ និសីទិតព្ពញ្ច។ ចិត្តំ បន តំទិសាភិមុខំយេវ កាតព្ពំ។

១១៤. ឥទានិ “សមន្តា និមិត្តុបលក្ខណា កិមត្ថិយា”តិអាទិបញ្ហានំ “អសម្មោហត្ថា”តិអាទិវិស្សជ្ជនេ អយំ អធិប្បាយោ។ យស្ស ហិ អវេលាយំ ឧទ្ធុមាតកនិមិត្តដ្ឋានំ គន្ត្វា សមន្តា និមិត្តុបលក្ខណំ កត្វា និមិត្តគ្គហណត្ថំ ចក្ខុំ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកេន្តស្សេវ តំ មតសរីរំ ឧដ្ឋហិត្វា ឋិតំ វិយ អជ្ឈោត្ថរមានំ វិយ អនុពន្ធមានំ វិយ ច ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, សោ តំ ពីភច្ឆំ ភេរវារម្មណំ ទិស្វា វិក្ខិត្តចិត្តោ ឧម្មត្តកោ វិយ ហោតិ, ភយំ ឆម្ភិតត្តំ លោមហំសំ បាបុណាតិ។ បាឡិយំ ហិ វិភត្តអដ្ឋតឹសារម្មណេសុ អញ្ញំ ឯវរូបំ ភេរវារម្មណំ នាម នត្ថិ។ ឥមស្មិំ ហិ កម្មដ្ឋានេ ឈានវិព្ភន្តកោ នាម ហោតិ។ កស្មា? អតិភេរវត្តា កម្មដ្ឋានស្ស។ តស្មា តេន យោគិនា សន្ថម្ភេត្វា សតី សូបដ្ឋិតំ កត្វា មតសរីរំ ឧដ្ឋហិត្វា អនុពន្ធនកំ នាម នត្ថិ។ សចេ ហិ សោ “ឯតស្ស សមីបេ ឋិតោ បាសាណោ វា លតា វា អាគច្ឆេយ្យ, សរីរម្បិ អាគច្ឆេយ្យ។ យថា បន សោ បាសាណោ វា លតា វា នាគច្ឆតិ, ឯវំ សរីរម្បិ នាគច្ឆតិ។ អយំ បន តុយ្ហំ ឧបដ្ឋានាការោ សញ្ញាជោ សញ្ញាសម្ភវោ, កម្មដ្ឋានំ តេ អជ្ជ ឧបដ្ឋិតំ, មា ភាយិ ភិក្ខូ”តិ តាសំ វិនោទេត្វា ហាសំ ឧប្បាទេត្វា តស្មិំ និមិត្តេ ចិត្តំ សញ្ចារាបេតព្ពំ។ ឯវំ វិសេសមធិគច្ឆតិ។ ឥទមេតំ សន្ធាយ វុត្តំ “សមន្តា និមិត្តុបលក្ខណា អសម្មោហត្ថា”តិ។

ឯកាទសវិធេន បន និមិត្តគ្គាហំ សម្បាទេន្តោ កម្មដ្ឋានំ ឧបនិពន្ធតិ។ តស្ស ហិ ចក្ខូនិ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកនបច្ចយា ឧគ្គហនិមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មិំ មានសំ ចារេន្តស្ស បដិភាគនិមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថ មានសំ ចារេន្តោ អប្បនំ បាបុណាតិ។ អប្បនាយំ ឋត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ អរហត្តំ សច្ឆិករោតិ។ តេន វុត្តំ “ឯកាទសវិធេន និមិត្តគ្គាហោ ឧបនិពន្ធនត្ថោ”តិ។

១១៥. គតាគតមគ្គបច្ចវេក្ខណា វីថិសម្បដិបាទនត្ថាតិ ឯត្ថ បន យា គតមគ្គស្ស ច អាគតមគ្គស្ស ច បច្ចវេក្ខណា វុត្តា, សា កម្មដ្ឋានវីថិយា សម្បដិបាទនត្ថាតិ អត្ថោ។ សចេ ហិ ឥមំ ភិក្ខុំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អាគច្ឆន្តំ អន្តរាមគ្គេ កេចិ អជ្ជ, ភន្តេ, កតិមីតិ ទិវសំ វា បុច្ឆន្តិ, បញ្ហំ វា បុច្ឆន្តិ, បដិសន្ថារំ វា ករោន្តិ, អហំ កម្មដ្ឋានិកោតិ តុណ្ហីភូតេន គន្តុំ ន វដ្ដតិ។ ទិវសោ កថេតព្វោ, បញ្ហោ វិស្សជ្ជេតព្វោ។ សចេ ន ជានាតិ, ន ជានាមីតិ វត្តព្វំ។ ធម្មិកោ បដិសន្ថារោ កាតព្វោ។ តស្សេវំ ករោន្តស្ស ឧគ្គហិតំ តរុណនិមិត្តំ នស្សតិ។ តស្មិំ នស្សន្តេបិ ទិវសំ បុដ្ឋេន កថេតព្វមេវ។ បញ្ហំ អជានន្តេន ន ជានាមីតិ វត្តព្វំ។ ជានន្តេន ឯកទេសេន កថេតុម្បិ វដ្ដតិ, បដិសន្ថារោបិ កាតព្វោ។ អាគន្តុកំ បន ភិក្ខុំ ទិស្វា អាគន្តុកបដិសន្ថារោ កាតព្វោវ។ អវសេសានិបិ ចេតិយង្គណវត្តពោធិយង្គណវត្តឧបោសថាគារវត្តភោជនសាលាជន្តាឃរអាចរិយុបជ្ឈាយអាគន្តុកគមិកវត្តាទីនិ សព្ពានិ ខន្ធកវត្តានិ បូរេតព្ពានេវ។ តស្ស តានិ បូរេន្តស្សាបិ តំ តរុណនិមិត្តំ នស្សតិ, បុន គន្ត្វា និមិត្តំ គណ្ហិស្សាមីតិ គន្តុកាមស្សាបិ អមនុស្សេហិ វា វាឡមិគេហិ វា អធិដ្ឋិតត្តា សុសានម្បិ គន្តុំ ន សក្កា ហោតិ, និមិត្តំ វា អន្តរធាយតិ។ ឧទ្ធុមាតកំ ហិ ឯកមេវ វា ទ្វេ វា ទិវសេ ឋត្វា វិនីលកាទិភាវំ គច្ឆតិ។ សព្ពកម្មដ្ឋានេសុ ឯតេន សមំ ទុល្លភំ កម្មដ្ឋានំ នាម នត្ថិ។ តស្មា ឯវំ នដ្ឋេ និមិត្តេ តេន ភិក្ខុនា រត្តិដ្ឋានេ វា ទិវាឋានេ វា និសីទិត្វា អហំ ឥមិនា នាម ទ្វារេន វិហារា និក្ខមិត្វា អសុកទិសាភិមុខំ មគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា អសុកស្មឹ នាម ឋានេ វាមំ គណ្ហិ, អសុកស្មឹ ទក្ខិណំ។ តស្ស អសុកស្មឹ ឋានេ បាសាណោ, អសុកស្មឹ វម្មិករុក្ខគច្ឆលតានមញ្ញតរំ។ សោហំ តេន មគ្គេន គន្ត្វា អសុកស្មឹ នាម ឋានេ អសុភំ អទ្ទសំ។ តត្ថ អសុកទិសាភិមុខោ ឋត្វា ឯវញ្ចេវញ្ច សមន្តា និមិត្តានិ សល្លក្ខេត្វា ឯវំ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គហេត្វា អសុកទិសាយ សុសានតោ និក្ខមិត្វា ឯវរូបេន នាម មគ្គេន ឥទញ្ចិទញ្ច ករោន្តោ អាគន្ត្វា ឥធ និសិន្នោតិ ឯវំ យាវ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នដ្ឋានំ, តាវ គតាគតមគ្គោ បច្ចវេក្ខិតព្វោ។ តស្សេវំ បច្ចវេក្ខតោ តំ និមិត្តំ បាកដំ ហោតិ, បុរតោ និក្ខិត្តំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ កម្មដ្ឋានំ បុរិមាការេនេវ វីថិំ បដិបជ្ជតិ។ តេន វុត្តំ “គតាគតមគ្គបច្ចវេក្ខណា វីថិសម្បដិបាទនត្ថា”តិ។

១១៦. ឥទានិ **អានិសំសទស្សាវី រតនសញ្ញី ហុត្វា ចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេត្វា សម្បិយាយមានោ តស្មិំ អារម្មណេ ចិត្តំ ឧបនិពន្ធតី**តិ ឯត្ថ ឧទ្ធុមាតកបដិក្កូលេ មានសំ ចារេត្វា ឈានំ និព្ពត្តេត្វា ឈានបទដ្ឋានំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ “អទ្ធា ឥមាយ បដិបទាយ ជរាមរណម្ហា បរិមុច្ចិស្សាមី”តិ ឯវំ អានិសំសទស្សាវិនា ភវិតព្វំ។

យថា បន ទុគ្គតោ បុរិសោ មហគ្ឃំ មណិរតនំ លភិត្វា ទុល្លភំ វត មេ លទ្ធន្តិ តស្មិំ រតនសញ្ញី ហុត្វា គារវំ ជនេត្វា វិបុលេន បេមេន សម្បិយាយមានោ តំ រក្ខេយ្យ, ឯវមេវ “ទុល្លភំ មេ ឥទំ កម្មដ្ឋានំ លទ្ធំ ទុគ្គតស្ស មហគ្ឃមណិរតនសទិសំ។ ចតុធាតុកម្មដ្ឋានិកោ ហិ អត្តនោ ចត្តារោ មហាភូតេ បរិគ្គណ្ហាតិ, អានាបានកម្មដ្ឋានិកោ អត្តនោ នាសិកវាតំ បរិគ្គណ្ហាតិ, កសិណកម្មដ្ឋានិកោ កសិណំ កត្វា យថាសុខំ ភាវេតិ, ឯវំ ឥតរានិ កម្មដ្ឋានានិ សុលភានិ។ ‘ឥទំ បន ឯកមេវ វា ទ្វេ វា ទិវសេ តិដ្ឋតិ, តតោ បរំ វិនីលកាទិភាវំ បាបុណាតី’តិ នត្ថិ ឥតោ ទុល្លភតរ”ន្តិ តស្មិំ រតនសញ្ញិនា ហុត្វា ចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេត្វា សម្បិយាយមានេន តំ និមិត្តំ រក្ខិតព្វំ។ រត្តិដ្ឋានេ ច ទិវាឋានេ ច “ឧទ្ធុមាតកបដិក្កូលំ ឧទ្ធុមាតកបដិក្កូល”ន្តិ តត្ថ បុនប្បុនំ ចិត្តំ ឧបនិពន្ធិតព្វំ។ បុនប្បុនំ តំ និមិត្តំ អាវជ្ជិតព្វំ, មនសិកាតព្វំ។ តក្កាហតំ វិតក្កាហតំ កាតព្វំ។

១១៧. តស្សេវំ ករោតោ បដិភាគនិមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្រិទំ និមិត្តទ្វយស្ស នានាករណំ, ឧគ្គហនិមិត្តំ វិរូបំ ពីភច្ឆំ ភេរវទស្សនំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ ។ បដិភាគនិមិត្តំ បន យាវទត្ថំ ភុញ្ជិត្វា និបន្នោ ថូលង្គបច្ចង្គបុរិសោ វិយ។ តស្ស បដិភាគនិមិត្តបដិលាភសមកាលមេវ ពហិទ្ធា កាមានំ អមនសិការា វិក្ខម្ភនវសេន កាមច្ឆន្ទោ បហីយតិ។ អនុនយប្បហានេនេវ ចស្ស លោហិតប្បហានេន បុព្វោ វិយ ព្យាបាទោបិ បហីយតិ។ តថា អារទ្ធវីរិយតាយ ថិនមិទ្ធំ, អវិប្បដិសារករសន្តធម្មានុយោគវសេន ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ, អធិគតវិសេសស្ស បច្ចក្ខតាយ បដិបត្តិទេសកេ សត្ថរិ បដិបត្តិយំ បដិបត្តិផលេ ច វិចិកិច្ឆា បហីយតីតិ បញ្ច នីវរណានិ បហីយន្តិ។ តស្មិញ្ញេវ ច និមិត្តេ ចេតសោ អភិនិរោបនលក្ខណោ វិតក្កោ, និមិត្តានុមជ្ជនកិច្ចំ សាធយមានោ វិចារោ, បដិលទ្ធវិសេសាធិគមបច្ចយា បីតិ, បីតិមនស្ស បស្សទ្ធិសម្ភវតោ បស្សទ្ធិ, តន្និមិត្តំ សុខំ, សុខិតស្ស ចិត្តសមាធិសម្ភវតោ សុខនិមិត្តា ឯកគ្គតា ចាតិ ឈានង្គានិ បាតុភវន្តិ។ ឯវមស្ស បឋមជ្ឈានបដិពិម្ពភូតំ ឧបចារជ្ឈានម្បិ តង្ខណញ្ញេវ និព្ពត្តតិ។ ឥតោ បរំ យាវ បឋមជ្ឈានស្ស អប្បនា ចេវ វសិប្បត្តិ ច, តាវ សព្ពំ បថវីកសិណេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វំ។

វិនីលកាទិកម្មដ្ឋានានិ

១១៨. ឥតោ បរេសុ បន វិនីលកាទីសុបិ យំ តំ “ឧទ្ធុមាតកំ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តោ ឯកោ អទុតិយោ គច្ឆតិ ឧបដ្ឋិតាយ សតិយា”តិអាទិនា នយេន គមនំ អាទឹ កត្វា លក្ខណំ វុត្តំ, តំ សព្ពំ “វិនីលកំ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តោ, វិបុព្ពកំ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តោ”តិ ឯវំ តស្ស តស្ស វសេន តត្ថ តត្ថ ឧទ្ធុមាតកបទមត្តំ បរិវត្តេត្វា វុត្តនយេនេវ សវិនិច្ឆយាធិប្បាយំ វេទិតព្ពំ។

អយំ បន វិសេសោ – **វិនីលកេ** “វិនីលកបដិក្កូលំ វិនីលកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឧគ្គហនិមិត្តញ្ចេត្ថ កពរកពរវណ្ណំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ បន ឧស្សទវសេន ឧបដ្ឋាតិ។

វិបុព្ពកេ “វិបុព្ពកបដិក្កូលំ វិបុព្ពកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឧគ្គហនិមិត្តំ បនេត្ថ បគ្ឃរន្តមិវ ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ និច្ចលំ សន្និសិន្នំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។

វិច្ឆិទ្ទកំ យុទ្ធមណ្ឌលេ វា ចោរាដវិយំ វា សុសានេ វា យត្ថ រាជានោ ចោរេ ឆិន្ទាបេន្តិ។ អរញ្ញេ វា បន សីហព្យគ្ឃេហិ ឆិន្នបុរិសដ្ឋានេ លព្ភតិ។ តស្មា តថារូបំ ឋានំ គន្ត្វា សចេ នានាទិសាយំ បតិតម្បិ ឯកាវជ្ជនេន អាបាថមាគច្ឆតិ ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ អាគច្ឆតិ, សយំ ហត្ថេន ន បរាមសិតព្ពំ។ បរាមសន្តោ ហិ វិស្សាសំ អាបជ្ជតិ។ តស្មា អារាមិកេន វា សមណុទ្ទេសេន វា អញ្ញេន វា កេនចិ ឯកដ្ឋានេ ការេតព្ពំ។ អលភន្តេន កត្តរយដ្ឋិយា វា ទណ្ឌកេន វា ឯកង្គុលន្តរំ កត្វា ឧបនាមេតព្ពំ។ ឯវំ ឧបនាមេត្វា “វិច្ឆិទ្ទកបដិក្កូលំ វិច្ឆិទ្ទកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ តត្ថ ឧគ្គហនិមិត្តំ មជ្ឈេ ឆិទ្ទំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ បន បរិបុណ្ណំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។

វិក្ខាយិតកេ វិក្ខាយិតកបដិក្កូលំ វិក្ខាយិតកបដិក្កូលន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឧគ្គហនិមិត្តំ បនេត្ថ តហំ តហំ ខាយិតសទិសមេវ ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ បរិបុណ្ណំវ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។

វិក្ខិត្តកម្បិ វិច្ឆិទ្ទកេ វុត្តនយេនេវ អង្គុលង្គុលន្តរំ ការេត្វា វា កត្វា វា “វិក្ខិត្តកបដិក្កូលំ វិក្ខិត្តកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឯត្ថ ឧគ្គហនិមិត្តំ បាកដន្តរំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ បន បរិបុណ្ណំវ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។

ហតវិក្ខិត្តកម្បិ វិច្ឆិទ្ទកេ វុត្តប្បការេសុយេវ ឋានេសុ លព្ភតិ។ តស្មា តត្ថ គន្ត្វា វុត្តនយេនេវ អង្គុលង្គុលន្តរំ ការេត្វា វា កត្វា វា “ហតវិក្ខិត្តកបដិក្កូលំ ហតវិក្ខិត្តកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឧគ្គហនិមិត្តំ បនេត្ថ បញ្ញាយមានំ បហារមុខំ វិយ ហោតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ បរិបុណ្ណមេវ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។

លោហិតកំ យុទ្ធមណ្ឌលាទីសុ លទ្ធប្បហារានំ ហត្ថបាទាទីសុ វា ឆិន្នេសុ ភិន្នគណ្ឌបីឡកាទីនំ វា មុខតោ បគ្ឃរមានកាលេ លព្ភតិ។ តស្មា តំ ទិស្វា “លោហិតកបដិក្កូលំ លោហិតកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឯត្ថ ឧគ្គហនិមិត្តំ វាតប្បហតា វិយ រត្តបដាកា ចលមានាការំ ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ បន សន្និសិន្នំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។

បុឡវកំ ទ្វីហតីហច្ចយេន កុណបស្ស នវហិ វណមុខេហិ កិមិរាសិបគ្ឃរណកាលេ ហោតិ។ អបិច តំ សោណសិង្គាលមនុស្សគោមហឹសហត្ថិអស្សអជគរាទីនំ សរីរប្បមាណមេវ ហុត្វា សាលិភត្តរាសិ វិយ តិដ្ឋតិ ។ តេសុ យត្ថ កត្ថចិ “បុឡវកបដិក្កូលំ បុឡវកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ចូឡបិណ្ឌបាតិកតិស្សត្ថេរស្ស ហិ កាឡទីឃវាបិយា អន្តោ ហត្ថិកុណបេ និមិត្តំ ឧបដ្ឋាសិ។ ឧគ្គហនិមិត្តំ បនេត្ថ ចលមានំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ បដិភាគនិមិត្តំ សាលិភត្តបិណ្ឌោ វិយ សន្និសិន្នំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។

អដ្ឋិកំ “សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យ សរីរំ សិវថិកាយ ឆឌ្ឌិតំ អដ្ឋិសង្ខលិកំ សមំសលោហិតំ នហារុសម្ពន្ធ”ន្តិអាទិនា (ម. និ. ៣.១៥៤) នយេន នានប្បការតោ វុត្តំ។ តត្ថ យត្ថ តំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តត្ថ បុរិមនយេនេវ គន្ត្វា សមន្តា បាសាណាទីនំ វសេន សនិមិត្តំ សារម្មណំ កត្វា ឥទំ អដ្ឋិកន្តិ សភាវភាវតោ ឧបលក្ខេត្វា វណ្ណាទិវសេន ឯកាទសហាការេហិ និមិត្តំ ឧគ្គហេតព្ពំ។

១១៩. តំ បន **វណ្ណតោ** សេតន្តិ ឱលោកេន្តស្ស ន ឧបដ្ឋាតិ, ឱទាតកសិណសម្ភេទោ ហោតិ។ តស្មា អដ្ឋិកន្តិ បដិក្កូលវសេនេវ ឱលោកេតព្ពំ។ **លិង្គ**ន្តិ ឥធ ហត្ថាទីនំ នាមំ។ តស្មា ហត្ថបាទសីសឧរពាហុកដិឩរុជង្ឃានំ

វសេន លិង្គតោ វវត្ថបេតព្ពំ។ ទីឃរស្សវដ្ដចតុរស្សខុទ្ទកមហន្តវសេន បន **សណ្ឋានតោ** វវត្ថបេតព្ពំ។ **ទិសោកាសា** វុត្តនយា ឯវ។ តស្ស តស្ស អដ្ឋិនោ បរិយន្តវសេន **បរិច្ឆេទតោ** វវត្ថបេត្វា យទេវេត្ថ បាកដំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, តំ គហេត្វា អប្បនា បាបុណិតព្ពា។ តស្ស តស្ស អដ្ឋិនោ និន្នដ្ឋានថលដ្ឋានវសេន បន **និន្នតោ** ច **ថលតោ** ច វវត្ថបេតព្ពំ។ បទេសវសេនាបិ អហំ និន្នេ ឋិតោ, អដ្ឋិ ថលេ, អហំ ថលេ, អដ្ឋិ និន្នេតិបិ វវត្ថបេតព្ពំ។ ទ្វិន្នំ បន អដ្ឋិកានំ ឃដិតឃដិតដ្ឋានវសេន **សន្ធិតោ** វវត្ថបេតព្ពំ។ អដ្ឋិកានំយេវ អន្តរវសេន **វិវរតោ** វវត្ថបេតព្ពំ។ សព្ពត្ថេវ បន ញាណំ ចារេត្វា ឥមស្មិំ ឋានេ ឥទមដ្ឋីតិ **សមន្តតោ** វវត្ថបេតព្ពំ។ ឯវម្បិ និមិត្តេ អនុបដ្ឋហន្តេ នលាដដ្ឋិម្ហិ ចិត្តំ សណ្ឋបេតព្ពំ។

១២០. យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឥទំ ឯកាទសវិធេន និមិត្តគ្គហណំ ឥតោ បុរិមេសុ បុឡវកាទីសុបិ យុជ្ជមានវសេន សល្លក្ខេតព្ពំ។ ឥទញ្ច បន កម្មដ្ឋានំ សកលាយបិ អដ្ឋិកសង្ខលិកាយ ឯកស្មិម្បិ អដ្ឋិកេ សម្បជ្ជតិ។ តស្មា តេសុ យត្ថកត្ថចិ ឯកាទសវិធេន និមិត្តំ ឧគ្គហេត្វា “អដ្ឋិកបដិក្កូលំ អដ្ឋិកបដិក្កូល”ន្តិ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឥធ ឧគ្គហនិមិត្តម្បិ បដិភាគនិមិត្តម្បិ ឯកសទិសមេវ ហោតីតិ វុត្តំ, តំ ឯកស្មិំ អដ្ឋិកេ យុត្តំ។ អដ្ឋិកសង្ខលិកាយ បន ឧគ្គហនិមិត្តេ បញ្ញាយមានេ វិវរតា។ បដិភាគនិមិត្តេ បរិបុណ្ណភាវោ យុជ្ជតិ។ ឯកដ្ឋិកេបិ ច ឧគ្គហនិមិត្តេន ពីភច្ឆេន ភយានកេន ភវិតព្ពំ។ បដិភាគនិមិត្តេន បីតិសោមនស្សជនកេន, ឧបចារាវហត្តា។

ឥមស្មិំ ហិ ឱកាសេ យំ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ, តំ ទ្វារំ ទត្វាវ វុត្តំ។ តថា ហិ តត្ថ “ចតូសុ ព្រហ្មវិហារេសុ ទសសុ ច អសុភេសុ បដិភាគនិមិត្តំ នត្ថិ។ ព្រហ្មវិហារេសុ ហិ សីមសម្ភេទោយេវ និមិត្តំ។ ទសសុ ច អសុភេសុ និព្ពិកប្បំ កត្វា បដិក្កូលភាវេយេវ ទិដ្ឋេ និមិត្តំ នាម ហោតី”តិ វត្វាបិ បុន អនន្តរមេវ “ទុវិធំ ឥធ និមិត្តំ ឧគ្គហនិមិត្តំ បដិភាគនិមិត្តំ។ ឧគ្គហនិមិត្តំ វិរូបំ ពីភច្ឆំ ភយានកំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតី”តិអាទិ វុត្តំ។ តស្មា យំ វិចារេត្វា អវោចុម្ហ, ឥទមេវេត្ថ យុត្តំ។

អបិច មហាតិស្សត្ថេរស្ស ទន្តដ្ឋិកមត្តាវលោកនេន សកលិត្ថិសរីរស្ស អដ្ឋិសង្ឃាតភាវេន ឧបដ្ឋានាទីនិ ចេត្ថ និទស្សនានីតិ។

ឥតិ អសុភានិ សុភគុណោ, ទសសតលោចនេន ថុតកិត្តិ;
យានិ អវោច ទសពលោ, ឯកេកជ្ឈានហេតុនីតិ។

ឯវំ តានិ ច តេសញ្ច, ភាវនានយមិមំ វិទិត្វាន;
តេស្វេវ អយំ ភិយ្យោ, បកិណ្ណកកថាបិ វិញ្ញេយ្យា។

បកិណ្ណកកថា

១២១. ឯតេសុ ហិ យត្ថ កត្ថចិ អធិគតជ្ឈានោ សុវិក្ខម្ភិតរាគត្តា វីតរាគោ វិយ និល្លោលុប្បចារោ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ យ្វាយំ អសុភប្បភេទោ វុត្តោ, សោ សរីរសភាវប្បត្តិវសេន ច រាគចរិតភេទវសេន ចាតិ វេទិតព្ពោ។ ឆវសរីរំ ហិ បដិក្កូលភាវំ អាបជ្ជមានំ ឧទ្ធុមាតកសភាវប្បត្តំ វា សិយា, វិនីលកាទីនំ វា អញ្ញតរសភាវប្បត្តំ។ ឥតិ យាទិសំ យាទិសំ សក្កា ហោតិ លទ្ធុំ, តាទិសេ តាទិសេ ឧទ្ធុមាតកបដិក្កូលំ វិនីលកបដិក្កូលន្តិ ឯវំ និមិត្តំ គណ្ហិតព្ពមេវាតិ សរីរសភាវប្បត្តិវសេន ទសធា អសុភប្បភេទោ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

វិសេសតោ ចេត្ថ ឧទ្ធុមាតកំ សរីរសណ្ឋានវិបត្តិប្បកាសនតោ សណ្ឋានរាគិនោ សប្បាយំ។ វិនីលកំ ឆវិរាគវិបត្តិប្បកាសនតោ សរីរវណ្ណរាគិនោ សប្បាយំ។ វិបុព្ពកំ កាយវណបដិពទ្ធស្ស ទុគ្គន្ធភាវស្ស បកាសនតោ មាលាគន្ធាទិវសេន សមុដ្ឋាបិតសរីរគន្ធរាគិនោ សប្បាយំ។ វិច្ឆិទ្ទកំ អន្តោសុសិរភាវប្បកាសនតោ សរីរេ ឃនភាវរាគិនោ សប្បាយំ។ វិក្ខាយិតកំ មំសុបចយសម្បត្តិវិនាសប្បកាសនតោ ថនាទីសុ សរីរប្បទេសេសុ មំសុបចយរាគិនោ សប្បាយំ។ វិក្ខិត្តកំ អង្គបច្ចង្គានំ វិក្ខេបប្បកាសនតោ អង្គបច្ចង្គលីលារាគិនោ សប្បាយំ។ ហតវិក្ខិត្តកំ សរីរសង្ឃាតភេទវិការប្បកាសនតោ សរីរសង្ឃាតសម្បត្តិរាគិនោ សប្បាយំ។ លោហិតកំ លោហិតមក្ខិតបដិក្កូលភាវប្បកាសនតោ អលង្ការជនិតសោភារាគិនោ សប្បាយំ។ បុឡវកំ កាយស្ស អនេកកិមិកុលសាធារណភាវប្បកាសនតោ កាយេ មមត្តរាគិនោ សប្បាយំ។ អដ្ឋិកំ សរីរដ្ឋីនំ បដិក្កូលភាវប្បកាសនតោ ទន្តសម្បត្តិរាគិនោ សប្បាយន្តិ ឯវំ រាគចរិតភេទវសេនាបិ ទសធា អសុភប្បភេទោ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

យស្មា បន ទសវិធេបិ ឯតស្មឹ អសុភេ សេយ្យថាបិ នាម អបរិសណ្ឋិតជលាយ សីឃសោតាយ នទិយា អរិត្តពលេនេវ នាវា តិដ្ឋតិ, វិនា អរិត្តេន ន សក្កា ឋបេតុំ, ឯវមេវ ទុព្ពលត្តា អារម្មណស្ស វិតក្កពលេនេវ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, វិនា វិតក្កេន ន សក្កា ឋបេតុំ, តស្មា បឋមជ្ឈានមេវេត្ថ ហោតិ, ន ទុតិយាទីនិ។

បដិក្កូលេបិ ច ឯតស្មឹ អារម្មណេ “អទ្ធា ឥមាយ បដិបទាយ ជរាមរណម្ហា បរិមុច្ចិស្សាមី”តិ ឯវំ អានិសំសទស្សាវិតាយ ចេវ នីវរណសន្តាបប្បហានេន ច បីតិសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, “ពហុំ ទានិ វេតនំ លភិស្សាមី”តិ អានិសំសទស្សាវិនោ បុប្ផឆឌ្ឌកស្ស គូថរាសិម្ហិ វិយ, ឧស្សន្នព្យាធិទុក្ខស្ស រោគិនោ វមនវិរេចនប្បវត្តិយំ វិយ ច។

១២២. ទសវិធម្បិ ចេតំ អសុភំ លក្ខណតោ ឯកមេវ ហោតិ។ ទសវិធស្សាបិ ហេតស្ស អសុចិទុគ្គន្ធជេគុច្ឆបដិក្កូលភាវោ ឯវ លក្ខណំ។ តទេតំ ឥមិនា លក្ខណេន ន កេវលំ មតសរីរេ, ទន្តដ្ឋិកទស្សាវិនោ បន ចេតិយបព្ពតវាសិនោ មហាតិស្សត្ថេរស្ស វិយ, ហត្ថិក្ខន្ធគតំ រាជានំ ឱលោកេន្តស្ស សង្ឃរក្ខិតត្ថេរុបដ្ឋាកសាមណេរស្ស វិយ ច ជីវមានកសរីរេបិ ឧបដ្ឋាតិ។ យថេវ ហិ មតសរីរំ, ឯវំ ជីវមានកម្បិ អសុភមេវ។ អសុភលក្ខណំ បនេត្ថ អាគន្តុកេន អលង្ការេន បដិច្ឆន្នត្តា ន បញ្ញាយតិ។ បកតិយា បន ឥទំ សរីរំ នាម អតិរេកតិសតអដ្ឋិកសមុស្សយំ អសីតិសតសន្ធិសង្ឃដិតំ នវន្ហារុសតនិពន្ធនំ នវមំសបេសិសតានុលិត្តំ អល្លចម្មបរិយោនទ្ធំ ឆវិយា បដិច្ឆន្នំ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ មេទកថាលិកា វិយ និច្ចុគ្ឃរិតបគ្ឃរិតំ កិមិសង្ឃនិសេវិតំ រោគានំ អាយតនំ ទុក្ខធម្មានំ វត្ថុ បរិភិន្នបុរាណគណ្ឌោ វិយ នវហិ វណមុខេហិ សតតវិស្សន្ទនំ។ យស្ស ឧភោហិ អក្ខីហិ អក្ខិគូថកោ បគ្ឃរតិ, កណ្ណពិលេហិ កណ្ណគូថកោ, នាសាបុដេហិ សិង្ឃាណិកា, មុខតោ អាហារបិត្តសេម្ហរុធិរានិ, អធោទ្វារេហិ ឧច្ចារបស្សាវា, នវនវុតិយា លោមកូបសហស្សេហិ អសុចិសេទយូសោ បគ្ឃរតិ។ នីលមក្ខិកាទយោ សម្បរិវារេន្តិ។ យំ ទន្តកដ្ឋមុខធោវនសីសមក្ខននហាននិវាសនបារុបនាទីហិ អប្បដិជគ្គិត្វា យថាជាតោវ ផរុសវិប្បកិណ្ណកេសោ ហុត្វា គាមេន គាមំ វិចរន្តោ រាជាបិ បុប្ផឆឌ្ឌកចណ្ឌាលាទីសុ អញ្ញតរោបិ សមសរីរបដិក្កូលតាយ និព្ពិសេសោ ហោតិ, ឯវំ អសុចិទុគ្គន្ធជេគុច្ឆបដិក្កូលតាយ រញ្ញោ វា ចណ្ឌាលស្ស វា សរីរេ វេមត្តំ នាម នត្ថិ។ ទន្តកដ្ឋមុខធោវនាទីហិ បនេត្ថ ទន្តមលាទីនិ បមជ្ជិត្វា នានាវត្ថេហិ ហិរិកោបីនំ បដិច្ឆាទេត្វា នានាវណ្ណេន សុរភិវិលេបនេន វិលិម្បិត្វា បុប្ផាភរណាទីហិ អលង្ករិត្វា “អហំ មម”ន្តិ គហេតព្ពាការប្បត្តំ ករោន្តិ។ តតោ ឥមិនា អាគន្តុកេន អលង្ការេន បដិច្ឆន្នត្តា តទស្ស យាថាវសរសំ អសុភលក្ខណំ អសញ្ជានន្តា បុរិសា ឥត្ថីសុ, ឥត្ថិយោ ច បុរិសេសុ រតឹ ករោន្តិ។ បរមត្ថតោ បនេត្ថ រជ្ជិតព្ពកយុត្តដ្ឋានំ នាម អណុមត្តម្បិ នត្ថិ។ តថា ហិ កេសលោមនខទន្តខេឡសិង្ឃាណិកឧច្ចារបស្សាវាទីសុ ឯកកោដ្ឋាសម្បិ សរីរតោ ពហិ បតិតំ សត្តា ហត្ថេន ឆុបិតុម្បិ ន ឥច្ឆន្តិ, អដ្ដីយន្តិ ហរាយន្តិ ជិគុច្ឆន្តិ។ យំ យំ បនេត្ថ អវសេសំ ហោតិ, តំ តំ ឯវំ បដិក្កូលម្បិ សមានំ អវិជ្ជន្ធការបរិយោនទ្ធា អត្តសិនេហរាគរត្តា “ឥដ្ឋំ កន្តំ និច្ចំ សុខំ អត្តា”តិ គណ្ហន្តិ។ តេ ឯវំ គណ្ហន្តា អដវិយំ កឹសុករុក្ខំ ទិស្វា រុក្ខតោ អបតិតបុប្ផំ “អយំ មំសបេសី”តិ វិហញ្ញមានេន ជរសិង្គាលេន សមានតំ អាបជ្ជន្តិ។ តស្មា –

យថាបិ បុប្ផិតំ ទិស្វា, សិង្គាលោ កឹសុកំ វនេ;
មំសរុក្ខោ មយា លទ្ធោ, ឥតិ គន្ត្វាន វេគសា។

បតិតំ បតិតំ បុប្ផំ, ឌំសិត្វា អតិលោលុបោ;
នយិទំ មំសំ អទុំ មំសំ, យំ រុក្ខស្មិន្តិ គណ្ហតិ។

កោដ្ឋាសំ បតិតំយេវ, អសុភន្តិ តថា ពុធោ;
អគ្គហេត្វាន គណ្ហេយ្យ, សរីរដ្ឋម្បិ នំ តថា។

ឥមញ្ហិ សុភតោ កាយំ, គហេត្វា តត្ថ មុច្ឆិតា;
ពាលា ករោន្តា បាបានិ, ទុក្ខា ន បរិមុច្ចរេ។

តស្មា បស្សេយ្យ មេធាវី, ជីវតោ វា មតស្ស វា;
សភាវំ បូតិកាយស្ស, សុភភាវេន វជ្ជិតំ។

វុត្តញ្ហេតំ –

ទុគ្គន្ធោ អសុចិ កាយោ, កុណបោ ឧក្ករូបមោ;

និន្និតោ ចក្ខុភូតេហិ, កាយោ ពាលាភិនន្ទិតោ។

អល្លចម្មបដិច្ឆន្នោ, នវទ្វារោ មហាវណោ;
សមន្តតោ បគ្ឃរតិ, អសុចិ បូតិគន្ធិយោ។

សចេ ឥមស្ស កាយស្ស, អន្តោ ពាហិរកោ សិយា;
ទណ្ឌំ នូន គហេត្វាន, កាកេ សោណេ និវារយេតិ។

តស្មា ទព្ពជាតិកេន ភិក្ខុនា ជីវមានសរីរំ វា ហោតុ

មតសរីរំ វា យត្ថ យត្ថ អសុភាការោ បញ្ញាយតិ, តត្ថ តត្ថេវ និមិត្តំ គហេត្វា កម្មដ្ឋានំ អប្បនំ បាបេតព្ពន្តិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

អសុភកម្មដ្ឋាននិទ្ទេសោ នាម

ឆដ្ឋោ បរិច្ឆេទោ។

៧. ឆអនុស្សតិនិទ្ទេសោ

១. ពុទ្ធានុស្សតិកថា

១២៣. អសុភានន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋាសុ បន ទសសុ អនុស្សតីសុ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជនតោ សតិយេវ អនុស្សតិ, បវត្តិតព្ពដ្ឋានម្ហិយេវ វា បវត្តត្តា សទ្ធាបព្ពជិតស្ស កុលបុត្តស្ស អនុរូបា សតីតិបិ អនុស្សតិ, ពុទ្ធំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ពុទ្ធានុស្សតិ**, ពុទ្ធគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ ធម្មំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ធម្មានុស្សតិ**, ស្វាក្ខាតតាទិធម្មគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ សង្ឃំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **សង្ឃានុស្សតិ**, សុប្បដិបន្នតាទិសង្ឃគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ សីលំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **សីលានុស្សតិ**, អខណ្ឌតាទិសីលគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ ចាគំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ចាគានុស្សតិ**, មុត្តចាគតាទិចាគគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ ទេវតា អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ទេវតានុស្សតិ**, ទេវតា សក្ខិដ្ឋានេ ឋបេត្វា អត្តនោ សទ្ធាទិគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ មរណំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **មរណានុស្សតិ**, ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ កេសាទិភេទំ រូបកាយំ គតា, កាយេ វា គតាតិ កាយគតា, កាយគតា ច សា សតិ ចាតិ កាយគតសតីតិ វត្តព្ពេ រស្សំ អកត្វា **កាយគតាសតី**តិ វុត្តា, កេសាទិកាយកោដ្ឋាសនិមិត្តារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ អានាបានេ អារព្ភ ឧប្បន្នា សតិ **អានាបានស្សតិ**, អស្សាសបស្សាសនិមិត្តារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។ ឧបសមំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ឧបសមានុស្សតិ**, សព្ពទុក្ខូបសមារម្មណាយ សតិយា ឯតមធិវចនំ។

១២៤. ឥតិ ឥមាសុ ទសសុ អនុស្សតីសុ ពុទ្ធានុស្សតឹ តាវ ភាវេតុកាមេន អវេច្ចប្បសាទសមន្នាគតេន យោគិនា បតិរូបសេនាសនេ រហោគតេន បដិសល្លីនេន “ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា”តិ (អ. និ. ៦.១០) ឯវំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ គុណា អនុស្សរិតព្ពា។

តត្រាយំ អនុស្សរណនយោ – សោ ភគវា ឥតិបិ អរហំ, ឥតិបិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ...បេ.... ឥតិបិ ភគវាតិ អនុស្សរតិ។ ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១២៥. តត្ថ អារកត្តា អរីនំ អរានញ្ច ហតត្តា បច្ចយាទីនំ អរហត្តា បាបករណេ រហាភាវាតិ ឥមេហិ តាវ ការណេហិ សោ ភគវា **អរហ**ន្តិ អនុស្សរតិ។ អារកា ហិ សោ សព្ពកិលេសេហិ សុវិទូរវិទូរេ ឋិតោ មគ្គេន សវាសនានំ កិលេសានំ វិទ្ធំសិតត្តាតិ **អារកត្តា អរហំ**។

សោ តតោ អារកា នាម, យស្ស យេនាសមង្គិតា;
អសមង្គី ច ទោសេហិ, នាថោ តេនា**រហំ** មតោតិ។

១២៦. តេ ចានេន កិលេសារយោ មគ្គេន ហតាតិ **អរីនំ ហតត្តាបិ អរហំ**។

យស្មា រាគាទិសង្ខាតា, សព្ពេបិ អរយោ ហតា;
បញ្ញាសត្ថេន នាថេន, តស្មាបិ **អរហំ** មតោតិ។

១២៧. យញ្ចេតំ អវិជ្ជាភវតណ្ហាមយនាភិ បុញ្ញាទិអភិសង្ខារារំ ជរាមរណនេមិ អាសវសមុទយមយេន អក្ខេន វិជ្ឈិត្វា តិភវរថេ សមាយោជិតំ អនាទិកាលប្បវត្តំ សំសារចក្កំ, តស្សានេន ពោធិមណ្ឌេ វីរិយបាទេហិ សីលបថវិយំ បតិដ្ឋាយ សទ្ធាហត្ថេន កម្មក្ខយករំ ញាណផរសុំ គហេត្វា សព្ពេ អរា ហតាតិ **អរានំ ហតត្តាបិ អរហំ**។

១២៨. អថ វា សំសារចក្កន្តិ អនមតគ្គំ សំសារវដ្ដំ វុច្ចតិ។ តស្ស ច អវិជ្ជា នាភិ, មូលត្តា។ ជរាមរណំ នេមិ, បរិយោសានត្តា។ សេសា ទស ធម្មា អរា, អវិជ្ជាមូលកត្តា ជរាមរណបរិយន្តត្តា ច, តត្ថ ទុក្ខាទីសុ អញ្ញាណំ អវិជ្ជា។ កាមភវេ ច អវិជ្ជា កាមភវេ សង្ខារានំ បច្ចយោ ហោតិ, រូបភវេ អវិជ្ជា រូបភវេ សង្ខារានំ បច្ចយោ ហោតិ, អរូបភវេ អវិជ្ជា អរូបភវេ សង្ខារានំ បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ សង្ខារា កាមភវេ បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស បច្ចយា ហោន្តិ, ឯស នយោ ឥតរេសុ។ កាមភវេ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ កាមភវេ នាមរូបស្ស បច្ចយោ ហោតិ, តថា រូបភវេ។ អរូបភវេ នាមស្សេវ បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ នាមរូបំ កាមភវេ សឡាយតនស្ស បច្ចយោ ហោតិ, រូបភវេ

នាមរូបំ រូបភវេ តិណ្ណំ អាយតនានំ បច្ចយោ ហោតិ, អរូបភវេ នាមំ អរូបភវេ ឯកស្ស អាយតនស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ សឡាយតនំ កាមភវេ ឆព្ពិធស្ស ផស្សស្ស បច្ចយោ ហោតិ, រូបភវេ តីណិ អាយតនានិ រូបភវេ តិណ្ណំ ផស្សានំ បច្ចយា ហោន្តិ, អរូបភវេ ឯកំ អាយតនំ អរូបភវេ ឯកស្ស ផស្សស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ ឆ ផស្សា កាមភវេ ឆន្នំ វេទនានំ បច្ចយា ហោន្តិ, រូបភវេ តយោ ផស្សា តត្ថេវ តិស្សន្នំ, អរូបភវេ ឯកោ តត្ថេវ ឯកិស្សា វេទនាយ បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ ឆ វេទនា កាមភវេ ឆន្នំ តណ្ហាកាយានំ បច្ចយា ហោន្តិ, រូបភវេ តិស្សោ តត្ថេវ តិណ្ណំ, អរូបភវេ ឯកា វេទនា អរូបភវេ ឯកស្ស តណ្ហាកាយស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ តត្ថ តត្ថ សា សា តណ្ហា តស្ស តស្ស ឧបាទានស្ស, ឧបាទានាទយោ ភវាទីនំ។

កថំ? ឥធេកច្ចោ កាមេ បរិភុញ្ជិស្សាមីតិ កាមុបាទានបច្ចយា កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ, ទុច្ចរិតបារិបូរិយា អបាយេ ឧបបជ្ជតិ។ តត្ថស្ស ឧបបត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោ, កម្មនិព្ពត្តា ខន្ធា ឧបបត្តិភវោ, ខន្ធានំ និព្ពត្តិ ជាតិ, បរិបាកោ ជរា, ភេទោ មរណំ។

អបរោ សគ្គសម្បត្តិំ អនុភវិស្សាមីតិ តថេវ សុចរិតំ ចរតិ, សុចរិតបារិបូរិយា សគ្គេ ឧបបជ្ជតិ។ តត្ថស្ស ឧបបត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោតិ សោ ឯវ នយោ។

អបរោ បន ព្រហ្មលោកសម្បត្តិំ អនុភវិស្សាមីតិ កាមុបាទានបច្ចយាឯវ មេត្តំ ភាវេតិ, ករុណំ, មុទិតំ, ឧបេក្ខំ ភាវេតិ, ភាវនាបារិបូរិយា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តតិ។ តត្ថស្ស និព្ពត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោតិ សោ ឯវ នយោ។

អបរោ អរូបភវេ សម្បត្តិំ អនុភវិស្សាមីតិ តថេវ អាកាសានញ្ចាយតនាទិសមាបត្តិយោ ភាវេតិ, ភាវនាបារិបូរិយា តត្ថ តត្ថ និព្ពត្តតិ។ តត្ថស្ស និព្ពត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោ, កម្មនិព្ពត្តា ខន្ធា ឧបបត្តិភវោ, ខន្ធានំ និព្ពត្តិ ជាតិ, បរិបាកោ ជរា, ភេទោ មរណន្តិ។ ឯស នយោ សេសុបាទានមូលិកាសុបិ យោជនាសុ។

ឯវំ អយំ អវិជ្ជា ហេតុ, សង្ខារា ហេតុសមុប្បន្នា, ឧភោបេតេ ហេតុសមុប្បន្នាតិ បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា ធម្មដ្ឋិតិញាណំ។ អតីតម្បិ អទ្ធានំ អនាគតម្បិ អទ្ធានំ អវិជ្ជា ហេតុ, សង្ខារា ហេតុសមុប្បន្នា, ឧភោបេតេ ហេតុសមុប្បន្នាតិ បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា ធម្មដ្ឋិតិញាណន្តិ ឯតេនេវ នយេន សព្ពបទានិ វិត្ថារេតព្ពានិ។

តត្ថ អវិជ្ជាសង្ខារា ឯកោ សង្ខេបោ, វិញ្ញាណនាមរូបសឡាយតនផស្សវេទនា ឯកោ, តណ្ហុបាទានភវា ឯកោ, ជាតិជរាមរណំ ឯកោ។ បុរិមសង្ខេបោ ចេត្ថ អតីតោ អទ្ធា, ទ្វេ មជ្ឈិមា បច្ចុប្បន្នោ, ជាតិជរាមរណំ អនាគតោ។ អវិជ្ជាសង្ខារគ្គហណេន ចេត្ថ តណ្ហុបាទានភវា គហិតាវ ហោន្តីតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា អតីតេ កម្មវដ្ដំ, វិញ្ញាណាទយោ បញ្ច ឯតរហិ វិបាកវដ្ដំ, តណ្ហុបាទានភវគ្គហណេន អវិជ្ជាសង្ខារា គហិតាវ ហោន្តីតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា ឯតរហិ កម្មវដ្ដំ, ជាតិជរាមរណាបទេសេន វិញ្ញាណាទីនំ និទ្ទិដ្ឋត្តា ឥមេ បញ្ច ធម្មា អាយតិំ វិបាកវដ្ដំ។ តេ អាការតោ វីសតិវិធា ហោន្តិ។ សង្ខារវិញ្ញាណានញ្ចេត្ថ អន្តរា ឯកោ សន្ធិ, វេទនាតណ្ហានមន្តរា ឯកោ, ភវជាតីនមន្តរា ឯកោតិ, ឥតិ ភគវា ឯតំ ចតុសង្ខេបំ តិយទ្ធំ វីសតាការំ តិសន្ធិំ បដិច្ចសមុប្បាទំ សព្ពាការតោ ជានាតិ បស្សតិ អញ្ញាតិ បដិវិជ្ឈតិ។ តំ ញាតដ្ឋេន ញាណំ, បជាននដ្ឋេន បញ្ញា, តេន វុច្ចតិ បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា ធម្មដ្ឋិតិញាណន្តិ។ ឥមិនា ធម្មដ្ឋិតិញាណេន ភគវា តេ ធម្មេ យថាភូតំ ញត្វា តេសុ និព្ពិន្ទន្តោ វិរជ្ជន្តោ វិមុច្ចន្តោ វុត្តប្បការស្ស ឥមស្ស សំសារចក្កស្ស អរេ ហនិ វិហនិ វិទ្ធំសេសិ។ ឯវម្បិ **អរានំ ហតត្តា អរហំ**។

> អរា សំសារចក្កស្ស, ហតា ញាណាសិនា យតោ;
> លោកនាថេន តេនេស, **អរហ**ន្តិ បវុច្ចតិ។

១២៨. អគ្គទក្ខិណេយ្យត្តា ច ចីវរាទិបច្ចយេ អរហតិ បូជាវិសេសញ្ច។ តេនេវ ច ឧប្បន្នេ តថាគតេ យេកេចិ មហេសក្ខា ទេវមនុស្សា, ន តេ អញ្ញត្ថ បូជំ ករោន្តិ។ តថា ហិ ព្រហ្មា សហម្បតិ សិនេរុមត្តេន រតនទាមេន តថាគតំ បូជេសិ។ យថាពលញ្ច អញ្ញេ ទេវា មនុស្សា ច ពិម្ពិសារកោសលរាជាទយោ។ បរិនិព្ពុតម្បិ ច ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ឆន្នវុតិកោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា អសោកមហារាជា សកលជម្ពុទីបេ ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានិ បតិដ្ឋាបេសិ។ កោ បន វាទោ អញ្ញេសំ បូជាវិសេសានន្តិ **បច្ចយាទីនំ អរហត្តាបិ អរហំ**។

> បូជាវិសេសំ សហ បច្ចយេហិ,
> យស្មា អយំ អរហតិ លោកនាថោ;
> អត្ថានុរូបំ **អរហ**ន្តិ លោកេ,

តស្មា ជិនោ អរហតិ នាមមេតំ។

១៣០. យថា ច លោកេ យេកេចិ បណ្ឌិតមានិនោ ពាលា អសិលោកភយេន រហោ បាបំ ករោន្តិ, ឯវមេស ន កទាចិ ករោតីតិ **បាបករណេ រហាភាវតោបិ អរហំ**។

យស្មា នត្ថិ រហោ នាម, បាបកម្មេសុ តាទិនោ;
រហាភាវេន តេនេស, **អរហំ** ឥតិ វិស្សុតោ។

ឯវំ សព្ពថាបិ –

អារកត្តា ហតត្តា ច, កិលេសារីន សោ មុនិ;
ហតសំសារចក្ការោ, បច្ចយាទីន ចារហោ;
ន រហោ ករោតិ បាបានិ, **អរហំ** តេន វុច្ចតីតិ។

១៣១. សម្មា សាមញ្ច សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា បន **សម្មាសម្ពុទ្ធោ**។ តថាហិ ឯស សព្ពធម្មេ សម្មា សាមញ្ច ពុទ្ធោ, អភិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ អភិញ្ញេយ្យតោ ពុទ្ធោ, បរិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ បរិញ្ញេយ្យតោ, បហាតព្ពេ ធម្មេ បហាតព្ពតោ, សច្ឆិកាតព្ពេ ធម្មេ សច្ឆិកាតព្ពតោ, ភាវេតព្ពេ ធម្មេ ភាវេតព្ពតោ។ តេនេវ ចាហ –

អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;
បហាតព្ពំ បហីនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធោស្មិ ព្រាហ្មណាតិ។ (ម. និ. ២.៣៩៩; សុ. និ. ៥៦៣);

១៣២. អបិច ចក្ខុំ ទុក្ខសច្ចំ, តស្ស មូលការណភាវេន សមុដ្ឋាបិកា បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នំ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, និរោធបជាននា បដិបទា មគ្គសច្ចន្តិ ឯវំ ឯកេកបទុទ្ធារេនាបិ សព្ពធម្មេ សម្មា សាមញ្ច ពុទ្ធោ, ឯស នយោ សោតឃានជិវ្ហាកាយមនេសុ។ ឯតេនេវ នយេន រូបាទីនិ ឆ អាយតនានិ, ចក្ខុវិញ្ញាណាទយោ ឆវិញ្ញាណកាយា, ចក្ខុសម្ផស្សាទយោ ឆ ផស្សា, ចក្ខុសម្ផស្សជាទយោ ឆ វេទនា, រូបសញ្ញាទយោ ឆ សញ្ញា, រូបសញ្ចេតនាទយោ ឆ ចេតនា, រូបតណ្ហាទយោ ឆ តណ្ហាកាយា, រូបវិតក្កាទយោ ឆ វិតក្កា, រូបវិចារាទយោ ឆ វិចារា, រូបក្ខន្ធាទយោ បញ្ចក្ខន្ធា, ទស កសិណានិ, ទស អនុស្សតិយោ, ឧទ្ធុមាតកសញ្ញាទិវសេន ទស សញ្ញា, កេសាទយោ ទ្វត្តិំសាការា, ទ្វាទសាយតនានិ, អដ្ឋារស ធាតុយោ, កាមភវាទយោ នវ ភវា, បឋមាទីនិ ចត្តារិ ឈានានិ, មេត្តាភាវនាទយោ ចតស្សោ អប្បមញ្ញា, ចតស្សោ អរូបសមាបត្តិយោ, បដិលោមតោ ជរាមរណាទីនិ, អនុលោមតោ អវិជ្ជាទីនិ បដិច្ចសមុប្បាទង្គានិ ច យោជេតព្ពានិ។

តត្រាយំ ឯកបទយោជនា, ជរាមរណំ ទុក្ខសច្ចំ, ជាតិ សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នម្បិ និស្សរណំ និរោធសច្ចំ, និរោធបជាននា បដិបទា មគ្គសច្ចន្តិ ឯវមេកេកបទុទ្ធារេន សព្ពធម្មេ សម្មា សាមញ្ច ពុទ្ធោ អនុពុទ្ធោ បដិពុទ្ធោ។ តេន វុត្តំ – “សម្មា សាមញ្ច សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា បន សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ។

១៣៣. វិជ្ជាហិ បន ចរណេន ច សម្បន្នត្តា **វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ**។ តត្ថ **វិជ្ជា**តិ តិស្សោបិ វិជ្ជា អដ្ឋបិ វិជ្ជា។ តិស្សោ វិជ្ជា ភយភេរវសុត្តេ (ម. និ. ១.៥២ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា, អដ្ឋ អម្ពដ្ឋសុត្តេ (ទី. និ. ១.២៧៨ អាទយោ)។ តត្រ ហិ វិបស្សនាញាណេន មនោមយិទ្ធិយា ច សហ ឆ អភិញ្ញា បរិគ្គហេត្វា អដ្ឋ វិជ្ជា វុត្តា។ **ចរណ**ន្តិ សីលសំវរោ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញុតា, ជាគរិយានុយោគោ, សត្ត សទ្ធម្មា, ចត្តារិ រូបាវចរជ្ឈានានីតិ ឥមេ បន្នរស ធម្មា វេទិតព្ពា។ ឥមេយេវ ហិ បន្នរស ធម្មា យស្មា ឯតេហិ ចរតិ អរិយសាវកោ គច្ឆតិ អមតំ ទិសំ, តស្មា ចរណន្តិ វុត្តា។ យថាហ – “ឥធ, មហានាម, អរិយសាវកោ សីលវា ហោតី”តិ (ម. និ. ២.២៤) សព្ពំ មជ្ឈិមបណ្ណាសកេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ភគវា ឥមាហិ វិជ្ជាហិ ឥមិនា ច ចរណេន សមន្នាគតោ។ តេន វុច្ចតិ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោតិ។

តត្ថ វិជ្ជាសម្បទា ភគវតោ សព្ពញ្ញុតំ បូរេត្វា ឋិតា។ ចរណសម្បទា មហាការុណិកតំ។ សោ សព្ពញ្ញុតាយ សព្ពសត្តានំ អត្ថានត្ថំ ញត្វា មហាការុណិកតាយ អនត្ថំ បរិវជ្ជេត្វា អត្ថេ និយោជេតិ។ យថា តំ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ។ តេនស្ស សាវកា សុប្បដិបន្នា ហោន្តិ, នោ ទុប្បដិបន្នា វិជ្ជាចរណវិបន្នានំ សាវកា អត្តន្តបាទយោ វិយ។

១៣៤. សោភនគមនត្តា, សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តា, សម្មា គតត្តា, សម្មា ច គទត្តា **សុគតោ**។ គមនម្បិ ហិ គតន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ច ភគវតោ សោភនំ បរិសុទ្ធមនវជ្ជំ។ កឹ បន តន្តិ? អរិយមគ្គោ។ តេន ហេស គមនេន ខេមំ

ទិសំ អសជ្ជមានោ គតោតិ **សោភនគមនត្តា សុគតោ**។ សុន្ទរញ្ចេស ឋានំ គតោ អមតំ និព្ពានន្តិ **សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តាបិ សុគតោ**។ សម្មា ច គតោ តេន តេន មគ្គេន បហីនេ កិលេសេ បុន អបច្ចាគច្ឆន្តោ។ វុត្តញ្ហេតំ – "សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ សុគតោ…បេ. … អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ សុគតោ"តិ, សម្មា វា គតោ ទីបង្ករបាទមូលតោ បភុតិ យាវ ពោធិមណ្ឌា តាវ សមតឹសបារមីបូរិកាយ សម្មាបដិបត្តិយា សព្ពលោកស្ស ហិតសុខមេវ ករោន្តោ សស្សតំ, ឧច្ឆេទំ, កាមសុខំ, អត្តកិលមថន្តិ ឥមេ ច អន្តេ អនុបគច្ឆន្តោ គតោតិ **សម្មា គតត្តាបិ សុគតោ**។ សម្មា ចេស គទតិ យុត្តដ្ឋានេ យុត្តមេវ វាចំ ភាសតីតិ **សម្មា គទត្តាបិ សុគតោ**។ តត្រិទំ សាធកសុត្តំ "យំ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ យម្បិ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, តម្បិ តថាគតោ វាចំ ន ភាសតិ។ យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសញ្ហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្សា វាចាយ វេយ្យាករណាយ។ យំ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ យម្បិ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, តម្បិ តថាគតោ វាចំ ន ភាសតិ។ យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសញ្ហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្សា វាចាយ វេយ្យាករណាយា"តិ (ម. និ. ២.៨៦)។ ឯវំ **សម្មា គទត្តាបិ សុគតោ**តិ វេទិតព្ពោ។

១៣៥. សព្ពថាបិ វិទិតលោកត្តា បន **លោកវិទូ**។ សោ ហិ ភគវា សភាវតោ សមុទយតោ និរោធតោ និរោធូបាយតោតិ សព្ពថា លោកំ អវេទិ អញ្ញាសិ បដិវិជ្ឈិ។ យថាហ – "យត្ថ ខោ, អាវុសោ, ន ជាយតិ ន ជីយតិ ន មីយតិ ន ចវតិ ន ឧបបជ្ជតិ, នាហំ តំ គមនេន លោកស្ស អន្តំ ញាតេយ្យំ ទដ្ឋេយ្យំ បត្តេយ្យន្តិ វទាមិ, ន ចាហំ, អាវុសោ, អបត្វាវ លោកស្ស អន្តំ ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយំ វទាមិ។ អបិ ចាហំ, អាវុសោ, ឥមស្មិញ្ញេវ ព្យាមមត្តេ កឡេវរេ សសញ្ញិម្ហិ សមនកេ លោកញ្ច បញ្ញបេមិ លោកសមុទយញ្ច លោកនិរោធញ្ច លោកនិរោធគាមិនិញ្ច បដិបទំ។

គមនេន ន បត្តព្ពោ, លោកស្សន្តោ កុទាចនំ;
ន ច អបត្វា លោកន្តំ, ទុក្ខា អត្ថិ បមោចនំ។

តស្មា ហវេ លោកវិទូ សុមេធោ,
លោកន្តគូ វុសិតព្រហ្មចរិយោ;
លោកស្ស អន្តំ សមិតាវិ ញត្វា,
នាសីសតិ លោកមិមំ បរញ្ចាតិ។ (សំ. និ. ១.១០៧; អ. និ. ៤.៤៥);

១៣៦. អបិច តយោ លោកា សង្ខារលោកោ សត្តលោកោ ឱកាសលោកោតិ។ តត្ថ ឯកោ លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកាតិ (បដិ. ម. ១.១១២) អាគតដ្ឋានេ សង្ខារលោកោ វេទិតព្ពោ។ សស្សតោ លោកោតិ វា អសស្សតោ លោកោតិ វាតិ (ទី. និ. ១.៤២១) អាគតដ្ឋានេ សត្តលោកោ។

យាវតា ចន្ទិមសូរិយា បរិហរន្តិ, ទិសា ភន្តិ វិរោចមានា;
តាវ សហស្សធា លោកោ, ឯត្ថ តេ វត្តតី វសោតិ។ (ម. និ. ១.៥០៣) –

អាគតដ្ឋានេ ឱកាសលោកោ។ តម្បិ ភគវា សព្ពថា អវេទិ។ តថា ហិស្ស "ឯកោ លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា។ ទ្វេ លោកា នាមញ្ច រូបញ្ច។ តយោ លោកា តិស្សោ វេទនា។ ចត្តារោ លោកា ចត្តារោ អាហារា។ បញ្ច លោកា បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា។ ឆ លោកា ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ។ សត្ត លោកា សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ។ អដ្ឋ លោកា អដ្ឋ លោកធម្មា។ នវ លោកា នវ សត្តាវាសា។ ទស លោកា ទសាយតនានិ។ ទ្វាទស លោកា ទ្វាទសាយតនានិ។ អដ្ឋារស លោកា អដ្ឋារស ធាតុយោ"តិ (បដិ. ម. ១.១១២) អយំ សង្ខារលោកោបិ សព្ពថា វិទិតោ។

យស្មា បនេស សព្ពេសម្បិ សត្តានំ អាសយំ ជានាតិ, អនុសយំ ជានាតិ, ចរិតំ ជានាតិ, អធិមុត្តិំ ជានាតិ, អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ, តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ, ស្វាការេ ទ្វាការេ, សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ, ភព្ពេ អភព្ពេ សត្តេ ជានាតិ។ តស្មាស្ស សត្តលោកោបិ សព្ពថា វិទិតោ។

១៣៧. យថា ច សត្តលោកោ, ឯវំ ឱកាសលោកោបិ។ តថា ហេស ឯកំ ចក្កវាឡំ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច យោជនានំ ទ្វាទសសតសហស្សានិ ចតុតីសសតានិ ច បញ្ញាសញ្ច យោជនានិ។ បរិក្ខេបតោ បន –

សព្ពំ សតសហស្សានិ, ឆត្តឹសបរិមណ្ឌលំ;
ទស ចេវ សហស្សានិ, អឌ្ឍុឌ្ឍានិ សតានិ ច។

តត្ថ –

ទុវេ សតសហស្សានិ, ចត្តារិ នហុតានិ ច;
ឯត្តកំ ពហលត្តេន, សង្ខាតាយំ វសុន្ធរា។

តស្សាយេវ សន្ធារកំ –

ចត្តារិ សតសហស្សានិ, អដ្ឋេវ នហុតានិ ច;
ឯត្តកំ ពហលត្តេន, ជលំ វាតេ បតិដ្ឋិតំ។

តស្សាបិ សន្ធារកោ –

នវ សតសហស្សានិ, មាលុតោ នភមុគ្គតោ;
សដ្ឋិញ្ចេវ សហស្សានិ, ឯសា លោកស្ស សណ្ឋិតិ។

ឯវំ សណ្ឋិតេ ចេត្ថ យោជនានំ –

ចតុរាសីតិ សហស្សានិ, អជ្ឈោគាឡ្ហោ មហណ្ណវេ;
អច្ចុគ្គតោ តាវទេវ, សិនេរុ បព្ពតុត្តមោ។

តតោ ឧបឌ្ឍឧបឌ្ឍេន, បមាណេន យថាក្កមំ;
អជ្ឈោគាឡ្ហុគ្គតា ទិព្ពា, នានារតនចិត្តិតា។

យុគន្ធរោ ឦសធរោ, ករវីកោ សុទស្សនោ;
នេមិន្ធរោ វិនតកោ, អស្សកណ្ណោ គិរិ ព្រហា។

ឯតេ សត្ត មហាសេលា, សិនេរុស្ស សមន្តតោ;
មហារាជានមាវាសា, ទេវយក្ខនិសេវិតា។

យោជនានំ សតានុច្ចោ, ហិមវា បញ្ច បព្ពតោ;
យោជនានំ សហស្សានិ, តីណិ អាយតវិត្ថតោ។

ចតុរាសីតិសហស្សេហិ, កូដេហិ បដិមណ្ឌិតោ;
តិបញ្ចយោជនក្ខន្ធ-បរិក្ខេបា នគវ្ហយា។

បញ្ញាសយោជនក្ខន្ធ-សាខាយាមា សមន្តតោ;
សតយោជនវិត្ថិណ្ណា, តាវទេវ ច ឧគ្គតា;
ជម្ពូ យស្សានុភាវេន, ជម្ពុទីបោ បកាសិតោ។

យញ្ចេតំ ជម្ពុយា បមាណំ, ឯតទេវ អសុរានំ ចិត្របាដលិយា, គរុឡានំ សិម្ពលិរុក្ខស្ស, អបរគោយានេ កទម្ពស្ស, ឧត្តរកុរូសុ កប្បរុក្ខស្ស, បុព្ពវិទេហេ សិរីសស្ស, តាវតឹសេសុ បារិច្ឆត្តកស្សាតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

“បាដលី សិម្ពលី ជម្ពូ, ទេវានំ បារិច្ឆត្តកោ;
កទម្ពោ កប្បរុក្ខោ ច, សិរីសេន ភវតិ សត្តមន្តិ។

“ទ្វេអសីតិ សហស្សានិ, អជ្ឈោគាឡ្ហោ មហណ្ណវេ;
អច្ចុគ្គតោ តាវទេវ, ចក្កវាឡសិលុច្ចយោ;
បរិក្ខិបិត្វា តំ សព្ពំ, លោកធាតុមយំ ឋិតោ”តិ។

តត្ថ ចន្ទមណ្ឌលំ ឯកូនបញ្ញាសយោជនំ។ សូរិយមណ្ឌលំ បញ្ញាសយោជនំ។ តាវតឹសភវនំ ទសសហស្សយោជនំ។ តថា អសុរភវនំ អវីចិមហានិរយោ ជម្ពុទីបោ ច។ អបរគោយានំ សត្តសហស្សយោជនំ។ តថា បុព្ពវិទេហំ។ ឧត្តរកុរុ អដ្ឋសហស្សយោជនំ។ ឯកមេកោ ចេត្ថ មហាទីបោ បញ្ចសតបញ្ចសតបរិត្តទីបបរិវារោ។ តំ សព្ពម្បិ ឯកំ ចក្កវាឡំ ឯកា លោកធាតុ។ តទន្តរេសុ លោកន្តរិកនិរយា។

ឯវំ អនន្តានិ ចក្កវាឡានិ អនន្តា លោកធាតុយោ ភគវា អនន្តេន ពុទ្ធញាណេន អវេទិ អញ្ញាសិ បដិវិជ្ឈិ។ ឯវមស្ស ឱកាសលោកោបិ សព្ពថា វិទិតោ។ ឯវម្បិ **សព្ពថា វិទិតលោកត្តា លោកវិទូ**។

១៣៨. អត្តនា បន គុណេហិ វិសិដ្ឋតរស្ស កស្សចិ អភាវតោ នត្ថិ ឯតស្ស ឧត្តរោតិ **អនុត្តរោ**។ តថា ហេស សីលគុណេនាបិ សព្ពំ លោកមភិភវតិ, សមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនគុណេនាបិ។ សីលគុណេនាបិ អសមោ អសមសមោ អប្បដិមោ អប្បដិភាគោ អប្បដិបុគ្គលោ...បេ.... វិមុត្តិញាណទស្សនគុណេនាបិ។ យថាហ – “ន ខោ បនាហំ សមនុបស្សាមិ សទេវកេ លោកេ សមារកេ...បេ.... សទេវមនុស្សាយ បជាយ អត្តនា សីលសម្បន្នតរ”ន្តិ វិត្ថារោ។ ឯវំ អគ្គប្បសាទសុត្តាទីនិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) “ន មេ អាចរិយោ អត្ថី”តិអាទិកា (ម. និ. ១.២៨៥; មហាវ. ១១) គាថាយោ ច វិត្ថារេតព្ពា។

១៣៩. បុរិសទម្មេ សារេតីតិ **បុរិសទម្មសារថិ**។ ទមេតិ វិនេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ **បុរិសទម្មា**តិ អទន្តា ទមេតុំ យុត្តា តិរច្ឆានបុរិសាបិ មនុស្សបុរិសាបិ អមនុស្សបុរិសាបិ។ តថា ហិ ភគវតា តិរច្ឆានបុរិសាបិ អបលាលោ នាគរាជា, ចូឡោទរោ, មហោទរោ, អគ្គិសិខោ, ធូមសិខោ, អរវាឡោ នាគរាជា, ធនបាលកោ ហត្ថីតិ ឯវមាទយោ ទមិតា និព្ពិសា កតា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបិតា, មនុស្សបុរិសាបិ សច្ចកនិគណ្ឋបុត្តអម្ពដ្ឋមាណវបោក្ខរសាតិ សោណទន្តកូដទន្តាទយោ, អមនុស្សបុរិសាបិ អាឡវកសូចិលោមខរលោមយក្ខសក្កទេវរាជាទយោ ទមិតា វិនីតា វិចិត្រេហិ វិនយនូបាយេហិ។ “អហំ ខោ, កេសិ, បុរិសទម្មេ សណ្ហេនបិ វិនេមិ, ផរុសេនបិ វិនេមិ, សណ្ហផរុសេនបិ វិនេមី”តិ (អ. និ. ៤.១១១) ឥទញ្ចេត្ថ សុត្តំ វិត្ថារេតព្ពំ។

អបិច ភគវា វិសុទ្ធសីលាទីនំ បឋមជ្ឈានាទីនិ សោតាបន្នាទីនញ្ច ឧត្តរិ មគ្គបដិបទំ អាចិក្ខន្តោ ទន្តេបិ ទមេតិយេវ។

អថ វា អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថីតិ ឯកមេវិទំ អត្ថបទំ។ ភគវា ហិ តថា បុរិសទម្មេ សារេតិ, យថា ឯកបល្លង្កេនេវ និសិន្នា អដ្ឋ ទិសា អសជ្ជមានា ធាវន្តិ។ តស្មា **អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថី**តិ វុច្ចតិ។ “ហត្ថិទមកេន, ភិក្ខវេ, ហត្ថិទម្មោ សារិតោ ឯកំយេវ ទិសំ ធាវតី”តិ ឥទញ្ចេត្ថ សុត្តំ (ម. និ. ៣.៣១២) វិត្ថារេតព្ពំ។

១៤០. ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ យថារហំ អនុសាសតីតិ **សត្ថា**។ អបិច សត្ថា វិយាតិ **សត្ថា,** ភគវា សត្ថវាហោ។ យថា សត្ថវាហោ សត្ថេ កន្តារំ តារេតិ ចោរកន្តារំ តារេតិ វាឡកន្តារំ តារេតិ ទុព្ភិក្ខកន្តារំ តារេតិ និរុទកកន្តារំ តារេតិ ឧត្តារេតិ និត្តារេតិ បតារេតិ ខេមន្តភូមឹ សម្បាបេតិ, ឯវមេវ ភគវា សត្ថា សត្ថវាហោ សត្តេ កន្តារំ តារេតិ, ជាតិកន្តារំ តារេតីតិអាទិនា និទ្ទេសនយេនបេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ទេវមនុស្សាន**ន្តិ ទេវានញ្ច មនុស្សានញ្ច។ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេន, ភព្ពបុគ្គលបរិច្ឆេទវសេន ចេតំ វុត្តំ។ ភគវា បន តិរច្ឆានគតានម្បិ អនុសាសនិប្បទានេន សត្ថាយេវ។ តេបិ ហិ ភគវតោ ធម្មស្សវនេន ឧបនិស្សយសម្បត្តឹ បត្វា តាយ ឯវ ឧបនិស្សយសម្បត្តិយា ទុតិយេ វា តតិយេ វា អត្តភាវេ មគ្គផលភាគិនោ ហោន្តិ។ មណ្ឌូកទេវបុត្តាទយោ ចេត្ថ និទស្សនំ។

ភគវតិ កិរ គគ្គរាយ បោក្ខរណិយា តីរេ ចម្បានគរវាសីនំ ធម្មំ ទេសយមានេ ឯកោ មណ្ឌូកោ ភគវតោ សរេ និមិត្តំ អគ្គហេសិ, តំ ឯកោ វច្ឆបាលកោ ទណ្ឌំ ឱលុព្ភ តិដ្ឋន្តោ សីសេ សន្និរុម្ភិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ តាវទេវ កាលង្កត្វា តាវតឹសភវនេ ទ្វាទសយោជនិកេ កនកវិមានេ និព្ពត្តិ។ សុត្តប្បពុទ្ធោ វិយ ច តត្ថ អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតំ អត្តានំ ទិស្វា “អរេ អហម្បិ នាម ឥធ និព្ពត្តោ, កឹ នុ ខោ កម្មមកាសិ”ន្តិ អាវជ្ជេន្តោ ន អញ្ញំ កិញ្ចិ អទ្ទស អញ្ញត្រ ភគវតោ សរេ និមិត្តគ្គាហា។ សោ តាវទេវ សហ វិមានេន អាគន្ត្វា ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទិ។ ភគវា ជានន្តោវ បុច្ឆិ –

“កោ មេ វន្ទតិ បាទានិ, ឥទ្ធិយា យសសា ជលំ;
អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, សព្ពា ឱភាសយំ ទិសា”តិ។

មណ្ឌូកោហំ បុរេ អាសឹ, ឧទកេ វារិគោចរោ;
តវ ធម្មំ សុណន្តស្ស, អវធិ វច្ឆបាលកោតិ។

ភគវា តស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ទេវបុត្តោបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សិតំ កត្វា បក្កមីតិ។

១៤១. យំ បន កិញ្ចិ អត្ថិ ញេយ្យំ នាម, សព្ពស្សេវ ពុទ្ធត្តា វិមោក្ខន្តិកញ្ញាណវសេន **ពុទ្ធោ**។ យស្មា វា ចត្តារិ សច្ចានិ អត្តនាបិ ពុជ្ឈិ, អញ្ញេបិ សត្តេ ពោធេសិ, តស្មា ឯវមាទីហិបិ ការណេហិ **ពុទ្ធោ**។ ឥមស្ស ច បនត្ថស្ស វិញ្ញាបនត្ថំ “ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ។ ពោធេតា បជាយាតិ ពុទ្ធោ”តិ ឯវំ បវត្តោ សព្ពោបិ និទ្ទេសនយោ (មហានិ. ១៩២) បដិសម្ភិទានយោ (បដិ. ម. ១.១៦២) វា វិត្ថារេតព្ពោ។

១៤២. ***ភគវា***តិ ឥទំ បនស្ស គុណវិសិដ្ឋសព្ពសត្តុត្តមគរុគារវាធិវចនំ។ តេនាហុ បោរាណា –

“ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វចនមុត្តមំ;
គរុគារវយុត្តោ សោ, ***ភគវា*** តេន វុច្ចតី”តិ។

ចតុព្ពិធំ វា នាមំ អាវត្ថិកំ លិង្គិកំ នេមិត្តិកំ អធិច្ចសមុប្បន្នន្តិ។ អធិច្ចសមុប្បន្នំ នាម លោកិយវោហារេន យទិច្ឆកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ វច្ឆោ ទម្មោ ពលីពទ្ទោតិ ឯវមាទិ **អាវត្ថិកំ**។ ទណ្ឌី ឆត្តី សិខី ករីតិ ឯវមាទិ **លិង្គិកំ**។ តេវិជ្ជោ ឆឡភិញ្ញោតិ ឯវមាទិ **នេមិត្តិកំ**។ សិរិវឌ្ឍកោ ធនវឌ្ឍកោតិ ឯវមាទិ វចនត្ថំ អនបេក្ខិត្វា បវត្តំ **អធិច្ចសមុប្បន្នំ**។ ឥទំ បន ***ភគវា***តិ នាមំ នេមិត្តិកំ, ន មហាមាយាយ, ន សុទ្ធោទនមហារាជេន, ន អសីតិយា ញាតិសហស្សេហិ កតំ, ន សក្កសន្តុសិតាទីហិ ទេវតាវិសេសេហិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ ធម្មសេនាបតិនា “ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ…បេ.… វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវា”តិ (មហានិ. ៨៤)។

១៤៣. យំគុណនេមិត្តិកញ្ចេតំ នាមំ, តេសំ គុណានំ បកាសនត្ថំ ឥមំ គាថំ វទន្តិ –

“ភគី ភជី ភាគិ វិភត្តវា ឥតិ,
អកាសិ ភគ្គន្តិ គរូតិ ភាគ្យវា;
ពហូហិ ញាយេហិ សុភាវិតត្តនោ,
ភវន្តគោ សោ ***ភគវា***តិ វុច្ចតី”តិ។ –

និទ្ទេសេ (មហានិ. ៨៤) វុត្តនយេនេវ ចេត្ថ តេសំ តេសំ បទានំ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

១៤៤. អយំ បន អបរោ នយោ។

ភាគ្យវា ភគ្គវា យុត្តោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;
ភត្តវា វន្តគមនោ, ភវេសុ ***ភគវា*** តតោតិ។

តត្ថ វណ្ណាគមោ វណ្ណវិបរិយយោតិអាទិកំ និរុត្តិលក្ខណំ គហេត្វា សទ្ទនយេន វា បិសោទរាទិបក្ខេបលក្ខណំ គហេត្វា យស្មា លោកិយលោកុត្តរសុខាភិនិព្ពត្តកំ ទានសីលាទិបារប្បត្តំ ភាគ្យមស្ស អត្ថិ, តស្មា ភាគ្យវាតិ វត្តព្ពេ ***ភគវា***តិ វុច្ចតីតិ ញាតព្ពំ។

យស្មា បន អហិរិកានោត្តប្បកោធូបនាហមក្ខបឡាសឥស្សាមច្ឆរិយមាយាសាឋេយ្យថម្ភសារម្ភមានាតិមានមទបមាទតណ្ហាអវិជ្ជា- តិវិធាកុសលមូលទុច្ចរិតសំកិលេសមលវិសមសញ្ញាវិតក្កបបញ្ចចតុព្ពិធវិបរិយេស- អាសវគន្ថឱឃយោគអគតិតណ្ហុប្បាទុបាទានបញ្ចចេតោខីលវិនិពន្ធនីវរណាភិនន្ទនា- ឆវិវាទមូលតណ្ហាកាយសត្តានុសយអដ្ឋមិច្ឆត្តនវតណ្ហាមូលកទសាកុសលកម្មបថទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគត- អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតប្បភេទសព្ពទរថបរិឡាហកិលេសសតសហស្សានិ , សង្ខេបតោ វា បញ្ច កិលេសខន្ធអភិសង្ខារទេវបុត្តមច្ចុមារេ អភញ្ជិ។ តស្មា ភគ្គត្តា ឯតេសំ បរិស្សយានំ ភគ្គវាតិ វត្តព្ពេ ***ភគវា***តិ វុច្ចតិ។ អាហ ចេត្ថ –

“ភគ្គរាគោ ភគ្គទោសោ, ភគ្គមោហោ អនាសវោ;
ភគ្គាស្ស បាបកា ធម្មា, **ភគវា** តេន វុច្ចតី”តិ។

ភាគ្យវតាយ ចស្ស សតបុញ្ញលក្ខណធរស្ស រូបកាយសម្បត្តិ ទីបិតា ហោតិ។ ភគ្គទោសតាយ ធម្មកាយសម្បត្តិ។ តថា លោកិយសរិក្ខកានំ ពហុមតភាវោ, គហដ្ឋបព្ពជិតេហិ អភិគមនីយតា, អភិគតានញ្ច នេសំ កាយចិត្តទុក្ខាបនយនេ បដិពលភាវោ, អាមិសទានធម្មទានេហិ ឧបការិតា, លោកិយលោកុត្តរសុខេហិ ច សំយោជនសមត្ថតា ទីបិតា ហោតិ។

យស្មា ច លោកេ ឥស្សរិយធម្មយសសិរិកាមបយត្តេសុ ឆសុ ធម្មេសុ ភគសទ្ទោ បវត្តតិ, បរមញ្ចស្ស សកចិត្តេ ឥស្សរិយំ, អណិមាលង្ឃិមាទិកំ វា លោកិយសម្មតំ សព្ពាការបរិបូរំ អត្ថិ។ តថា លោកុត្តរោ ធម្មោ។ លោកត្តយព្យាបកោ យថាភុច្ចគុណាធិគតោ អតិវិយ បរិសុទ្ធោ យសោ។ រូបកាយទស្សនព្យាវដជននយនប្បសាទជននសមត្ថា សព្ពាការបរិបូរា សព្ពង្គបច្ចង្គសិរី។ យំ យំ ឯតេន ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ អត្តហិតំ បរហិតំ វា, តស្ស តស្ស តថេវ អភិនិប្ផន្នត្តា ឥច្ឆិតត្ថនិព្ពត្តិសញ្ញិតោ កាមោ។ សព្ពលោកគរុភាវប្បត្តិហេតុភូតោ សម្មាវាយាមសង្ខាតោ បយត្តោ ច អត្ថិ។ តស្មា ឥមេហិ ភគេហិ យុត្តត្តាបិ ភគា អស្ស សន្តីតិ ឥមិនា អត្ថេន **ភគវា**តិ វុច្ចតិ។

យស្មា បន កុសលាទីហិ ភេទេហិ សព្ពធម្មេ, ខន្ធាយតនធាតុសច្ចឥន្ទ្រិយបដិច្ចសមុប្បាទាទីហិ វា កុសលាទិធម្មេ, បីឡនសង្ខតសន្តាបវិបរិណាមដ្ឋេន វា ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ, អាយូហននិទានសំយោគបលិពោធដ្ឋេន សមុទយំ, និស្សរណវិវេកាសង្ខតអមតដ្ឋេន និរោធំ, និយ្យានិកហេតុទស្សនាធិបតេយ្យដ្ឋេន មគ្គំ វិភត្តវា, វិភជិត្វា វិវរិត្វា ទេសិតវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា វិភត្តវាតិ វត្តព្ពេ **ភគវា**តិ វុច្ចតិ។

យស្មា ច ឯស ទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេ កាយចិត្តឧបធិវិវេកេ សុញ្ញតប្បណិហិតានិមិត្តវិមោក្ខេ អញ្ញេ ច លោកិយលោកុត្តរេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ ភជិ សេវិ ពហុលំ អកាសិ, តស្មា ភត្តវាតិ វត្តព្ពេ **ភគវា**តិ វុច្ចតិ។

យស្មា បន តីសុ ភវេសុ តណ្ហាសង្ខាតំ គមនំ អនេន វន្តំ, តស្មា ភវេសុ វន្តគមនោតិ វត្តព្ពេ ភវសទ្ទតោ ភការំ គមនសទ្ទតោ គការំ វន្តសទ្ទតោ វការញ្ច ទីឃំ កត្វា អាទាយ **ភគវា**តិ វុច្ចតិ យថា លោកេ មេហនស្ស ខស្ស មាលាតិ វត្តព្ពេ មេខលាតិ។

១៤៥. តស្សេវំ ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេន សោ ភគវា អរហំ…បេ.… ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេន ភគវាតិ ពុទ្ធគុណេ អនុស្សរតោ នេវ តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ន ទោសបរិយុដ្ឋិតំ, ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ តថាគតមារព្ភ (អ. និ. ៦.១០)។ ឥច្ចស្ស ឯវំ រាគាទិបរិយុដ្ឋានាភាវេន វិក្ខម្ភិតនីវរណស្ស កម្មដ្ឋានាភិមុខតាយ ឧជុគតចិត្តស្ស ពុទ្ធគុណបោណា វិតក្កវិចារា បវត្តន្តិ។ ពុទ្ធគុណេ អនុវិតក្កយតោ អនុវិចារយតោ បីតិ ឧប្បជ្ជតិ។ បីតិមនស្ស បីតិបទដ្ឋានាយ បស្សទ្ធិយា កាយចិត្តទរថា បដិប្បស្សម្ភន្តិ។ បស្សទ្ធទរថស្ស កាយិកម្បិ ចេតសិកម្បិ សុខំ ឧប្បជ្ជតិ។ សុខិនោ ពុទ្ធគុណារម្មណំ ហុត្វា ចិត្តំ សមាធិយតីតិ អនុក្កមេន ឯកក្ខណេ ឈានង្គានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ពុទ្ធគុណានំ បន គម្ភីរតាយ នានប្បការគុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយ វា អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ តទេតំ ពុទ្ធគុណានុស្សរណវសេន ឧប្បន្នត្តា ពុទ្ធានុស្សតិច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន ពុទ្ធានុស្សតី អនុយុត្តោ ភិក្ខុ សត្ថរិ សគារវោ ហោតិ សប្បតិស្សោ, សទ្ធាវេបុល្លំ សតិវេបុល្លំ បញ្ញាវេបុល្លំ បុញ្ញវេបុល្លញ្ច អធិគច្ឆតិ, បីតិបាមោជ្ជពហុលោ ហោតិ, ភយភេរវសហោ ទុក្ខាធិវាសនសមត្ថោ, សត្ថារា សំវាសសញ្ញំ បដិលភតិ។ ពុទ្ធគុណានុស្សតិយា អជ្ឈាវុត្ថញ្ចស្ស សរីរម្បិ ចេតិយឃរមិវ បូជារហំ ហោតិ។ ពុទ្ធភូមិយំ ចិត្តំ នមតិ។ វីតិក្កមិតព្ពវត្ថុសមាយោគេ ចស្ស សម្មុខា សត្ថារំ បស្សតោ វិយ ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋាតិ។ ឧត្តរិ អប្បដិវិជ្ឈន្តោ បន សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

តស្មា ហវេ អប្បមាទំ, កយិរាថ សុមេធសោ;
ឯវំ មហានុភាវាយ, ពុទ្ធានុស្សតិយា សទាតិ។

ឥទំ តាវ ពុទ្ធានុស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

២. ធម្មានុស្សតិកថា

១៤៦. ធម្មានុស្សតី ភាវេតុកាមេនាបិ រហោគតេន បដិសល្លីនេន “ស្វាក្ខាតោ ភគវតា ធម្មោ សន្ទិដ្ឋិកោ អកាលិកោ ឯហិបស្សិកោ ឱបនេយ្យិកោ បច្ចត្តំ វេទិតព្វោ វិញ្ញូហី”តិ (អ. និ. ៦.១០) ឯវំ បរិយត្តិធម្មស្ស ចេវ នវវិធស្ស ច លោកុត្តរធម្មស្ស គុណា អនុស្សរិតព្វា។

១៤៧. **ស្វាក្ខាតោ**តិ ឥមស្មឹ ហិ បទេ បរិយត្តិធម្មោបិ សង្គហំ គច្ឆតិ, ឥតរេសុ លោកុត្តរធម្មោវ។ តត្ថ បរិយត្តិធម្មោ តាវ ស្វាក្ខាតោ អាទិមជ្ឈបរិយោសានកល្យាណត្តា សាត្ថសព្យញ្ជនកេវលបរិបុណ្ណបរិសុទ្ធព្រហ្មចរិយប្បកាសនត្តា ច។ យញ្ហិ ភគវា ឯកគាថម្បិ ទេសេតិ, សា សមន្តភទ្ទកត្តា ធម្មស្ស បឋមបាទេន អាទិកល្យាណា, ទុតិយតតិយបាទេហិ មជ្ឈេកល្យាណា, បច្ឆិមបាទេន បរិយោសានកល្យាណា។ ឯកានុសន្ធិកំ សុត្តំ និទានេន អាទិកល្យាណំ, និគមនេន បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេន មជ្ឈេកល្យាណំ។ នានានុសន្ធិកំ សុត្តំ បឋមានុសន្ធិនា អាទិកល្យាណំ, បច្ឆិមេន បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេហិ មជ្ឈេកល្យាណំ។ អបិច សនិទានសឧប្បត្តិកត្តា អាទិកល្យាណំ, វេនេយ្យានំ អនុរូបតោ អត្ថស្ស អវិបរីតតាយ ច ហេតុទាហរណយុត្តតោ ច មជ្ឈេកល្យាណំ, សោតូនំ សទ្ធាបដិលាភជននេន និគមនេន ច បរិយោសានកល្យាណំ។

សកលោបិ សាសនធម្មោ អត្តនោ អត្ថភូតេន សីលេន អាទិកល្យាណោ, សមថវិបស្សនាមគ្គផលេហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, និព្ពានេន បរិយោសានកល្យាណោ។ សីលសមាធីហិ វា អាទិកល្យាណោ, វិបស្សនាមគ្គេហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, ផលនិព្ពានេហិ បរិយោសានកល្យាណោ។ ពុទ្ធសុពោធិតាយ វា អាទិកល្យាណោ, ធម្មសុធម្មតាយ មជ្ឈេកល្យាណោ, សង្ឃសុប្បដិបត្តិយា បរិយោសានកល្យាណោ។ តំ សុត្វា តថត្តាយ បដិបន្នេន អធិគន្តព្ពាយ អភិសម្ពោធិយា វា អាទិកល្យាណោ, បច្ចេកពោធិយា មជ្ឈេកល្យាណោ, សាវកពោធិយា បរិយោសានកល្យាណោ។

សុយ្យមានោ ចេស នីវរណវិក្ខម្ភនតោ សវនេនបិ កល្យាណមេវ អាវហតីតិ អាទិកល្យាណោ, បដិបជ្ជិយមានោ សមថវិបស្សនាសុខាវហនតោ បដិបត្តិយាបិ កល្យាណំ អាវហតីតិ មជ្ឈេកល្យាណោ, តថាបដិបន្នោ ច បដិបត្តិផលេ និដ្ឋិតេ តាទិភាវាវហនតោ បដិបត្តិផលេនបិ កល្យាណំ អាវហតីតិ បរិយោសានកល្យាណោតិ ឯវំ អាទិមជ្ឈបរិយោសានកល្យាណត្តា ស្វាក្ខាតោ។

យំ បនេស ភគវា ធម្មំ ទេសេន្តោ សាសនព្រហ្មចរិយំ មគ្គព្រហ្មចរិយញ្ច បកាសេតិ នានានយេហិ ទីបេតិ, តំ យថានុរូបំ អត្ថសម្បត្តិយា សាត្ថំ, ព្យញ្ជនសម្បត្តិយា សព្យញ្ជនំ។ សង្កាសនបកាសនវិវរណវិភជនឧត្តានីករណបញ្ញត្តិអត្ថបទសមាយោគតោ សាត្ថំ, អក្ខរបទព្យញ្ជនាការនិរុត្តិនិទ្ទេសសម្បត្តិយា សព្យញ្ជនំ។ អត្ថគម្ភីរតាបដិវេធគម្ភីរតាហិ សាត្ថំ, ធម្មគម្ភីរតាទេសនាគម្ភីរតាហិ សព្យញ្ជនំ។ អត្ថបដិភានបដិសម្ភិទាវិសយតោ សាត្ថំ, ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ភិទាវិសយតោ សព្យញ្ជនំ។ បណ្ឌិតវេទនីយតោ បរិក្ខកជនប្បសាទកន្តិ សាត្ថំ, សទ្ធេយ្យតោ លោកិយជនប្បសាទកន្តិ សព្យញ្ជនំ។ គម្ភីរាធិប្បាយតោ សាត្ថំ, ឧត្តានបទតោ សព្យញ្ជនំ។ ឧបនេតព្ពស្ស អភាវតោ សកលបរិបុណ្ណភាវេន កេវលបរិបុណ្ណំ។ អបនេតព្ពស្ស អភាវតោ និទ្ទោសភាវេន បរិសុទ្ធំ។

អបិច បដិបត្តិយា អធិគមព្យត្តិតោ សាត្ថំ, បរិយត្តិយា អាគមព្យត្តិតោ សព្យញ្ជនំ, សីលាទិបញ្ចធម្មក្ខន្ធយុត្តតោ កេវលបរិបុណ្ណំ, និរុបក្កិលេសតោ និត្ថរណត្ថាយ បវត្តិតោ លោកាមិសនិរបេក្ខតោ ច បរិសុទ្ធន្តិ ឯវំ សាត្ថសព្យញ្ជនកេវលបរិបុណ្ណបរិសុទ្ធព្រហ្មចរិយប្បកាសនតោ ស្វាក្ខាតោ។

អត្ថវិបល្លាសាភាវតោ វា សុដ្ឋុ អក្ខាតោតិ ស្វាក្ខាតោ។ យថា ហិ អញ្ញតិត្ថិយានំ ធម្មស្ស អត្ថោ វិបល្លាសមាបជ្ជតិ, អន្តរាយិកាតិ វុត្តធម្មានំ អន្តរាយិកត្តាភាវតោ, និយ្យានិកាតិ វុត្តធម្មានំ និយ្យានិកត្តាភាវតោ។ តេន តេ ទុរក្ខាតធម្មាយេវ ហោន្តិ, ន តថា ភគវតោ ធម្មស្ស អត្ថោ វិបល្លាសមាបជ្ជតិ។ ឥមេ ធម្មា អន្តរាយិកា, ឥមេ ធម្មា និយ្យានិកាតិ ឯវំ វុត្តធម្មានំ តថាភាវានតិក្កមនតោតិ។ ឯវំ តាវ បរិយត្តិធម្មោ ស្វាក្ខាតោ។

លោកុត្តរធម្មោ បន និព្ពានានុរូបាយ បដិបត្តិយា បដិបទានុរូបស្ស ច និព្ពានស្ស អក្ខាតត្តា ស្វាក្ខាតោ។ យថាហ – “សុបញ្ញត្តា ខោ បន តេន ភគវតា សាវកានំ និព្ពានគាមិនី បដិបទា សំសន្ទតិ និព្ពានញ្ច បដិបទា ច។ សេយ្យថាបិ នាម គង្គោទកំ យមុនោទកេន សំសន្ទតិ សមេតិ, ឯវមេវ សុបញ្ញត្តា (ទី. និ. ២.២៩៦) តេន ភគវតា សាវកានំ និព្ពានគាមិនី បដិបទា សំសន្ទតិ និព្ពានញ្ច បដិបទា ចា”តិ។ អរិយមគ្គោ ចេត្ថ អន្តទ្វយំ អនុបគម្ម មជ្ឈិមា បដិបទាភូតោវ “មជ្ឈិមា បដិបទា”តិ អក្ខាតត្តា ស្វាក្ខាតោ។ សាមញ្ញផលានិ បដិបស្សទ្ធ

កិលេសានេវ “បដិបស្សទ្ធកិលេសានី”តិ អក្ខាតត្តា ស្វាក្ខាតានិ។ និព្ពានំ សស្សតាមតតាណលេណាទិសភាវមេវ សស្សតាទិសភាវវសេន អក្ខាតត្តា ស្វាក្ខាតន្តិ ឯវំ លោកុត្តរធម្មោបិ ស្វាក្ខាតោ។

១៤៨. **សន្ទិដ្ឋិកោ**តិ ឯត្ថ បន អរិយមគ្គោ តាវ អត្តនោ សន្តានេ រាគាទីនំ អភាវំ ករោន្តេន អរិយបុគ្គលេន សាមំ ទដ្ឋព្ពោតិ សន្ទិដ្ឋិកោ។ យថាហ –“រត្តោ ខោ, ព្រាហ្មណ, រាគេន អភិភូតោ បរិយាទិណ្ណចិត្តោ អត្តព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, បរព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, ឧភយព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ។ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ រាគេ បហីនេ នេវ អត្តព្យាពាធាយ ចេតេតិ, ន បរព្យាពាធាយ ចេតេតិ, ន ឧភយព្យាពាធាយ ចេតេតិ, ន ចេតសិកំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯវម្បិ ខោ, ព្រាហ្មណ, សន្ទិដ្ឋិកោ ធម្មោ ហោតី”តិ(អ. និ. ៣.៥៤)។ អបិច នវវិធោបិ លោកុត្តរធម្មោ យេន យេន អធិគតោ ហោតិ, តេន តេន បរសទ្ធាយ គន្តព្ពតំ ហិត្វា បច្ចវេក្ខណញាណេន សយំ ទដ្ឋព្ពោតិ សន្ទិដ្ឋិកោ។ អថ វា បសត្ថា ទិដ្ឋិ សន្ទិដ្ឋិ, សន្ទិដ្ឋិយា ជយតីតិ សន្ទិដ្ឋិកោ។ តថា ហេត្ថ អរិយមគ្គោ សម្បយុត្តាយ, អរិយផលំ ការណភូតាយ, និព្ពានំ វិសយិភូតាយ សន្ទិដ្ឋិយា កិលេសេ ជយតិ។ តស្មា យថា រថេន ជយតីតិ រថិកោ, ឯវំ នវវិធោបិ លោកុត្តរធម្មោ សន្ទិដ្ឋិយា ជយតីតិ សន្ទិដ្ឋិកោ។

អថ វា ទិដ្ឋន្តិ ទស្សនំ វុច្ចតិ។ ទិដ្ឋមេវ សន្ទិដ្ឋំ, ទស្សនន្តិ អត្ថោ។ សន្ទិដ្ឋំ អរហតីតិ សន្ទិដ្ឋិកោ។ លោកុត្តរធម្មោ ហិ ភាវនាភិសមយវសេន សច្ឆិកិរិយាភិសមយវសេន ច ទិស្សមានោយេវ វដ្ដភយំ និវត្តេតិ។ តស្មា យថា វត្ថំ អរហតីតិ វត្ថិកោ, ឯវំ សន្ទិដ្ឋំ អរហតីតិ សន្ទិដ្ឋិកោ។

១៤៩. អត្តនោ ផលទានំ សន្ធាយ នាស្ស កាលោតិ អកាលោ។ អកាលោយេវ **អកាលិកោ**។ ន បញ្ចាហសត្តាហាទិភេទំ កាលំ ខេបេត្វា ផលំ ទេតិ, អត្តនោ បន បវត្តិសមនន្តរមេវ ផលទោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា អត្តនោ ផលទានេ បកដ្ឋោ កាលោ បត្តោ អស្សាតិ កាលិកោ។ កោ សោ? លោកិយោ កុសលធម្មោ។ អយំ បន សមនន្តរផលត្តា ន កាលិកោតិ អកាលិកោ។ ឥទំ មគ្គមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។

១៥០. “ឯហិ បស្ស ឥមំ ធម្ម”ន្តិ ឯវំ បវត្តំ ឯហិបស្សវិធិំ អរហតីតិ **ឯហិបស្សិកោ**។ កស្មា បនេស តំ វិធិំ អរហតីតិ? វិជ្ជមានត្តា បរិសុទ្ធត្តា ច ។ រិត្តមុដ្ឋិយំ ហិ ហិរញ្ញំ វា សុវណ្ណំ វា អត្ថីតិ វត្វាបិ “ឯហិ បស្ស ឥម”ន្តិ ន សក្កា វត្តុំ។ កស្មា? អវិជ្ជមានត្តា។ វិជ្ជមានម្បិ ច គូថំ វា មុត្តំ វា មនុញ្ញភាវប្បកាសនេន ចិត្តសម្បហំសនត្ថំ “ឯហិ បស្ស ឥម”ន្តិ ន សក្កា វត្តុំ។ អបិច ខោ បន តិណេហិ វា បណ្ណេហិ វា បដិច្ឆាទេតព្ពមេវ ហោតិ។ កស្មា? អបរិសុទ្ធត្តា។ អយំ បន នវវិធោបិ លោកុត្តរធម្មោ សភាវតោវ វិជ្ជមានោ វិគតវលាហកេ អាកាសេ សម្បុណ្ណចន្ទមណ្ឌលំ វិយ បណ្ឌុកម្ពលេ និក្ខិត្តជាតិមណិ វិយ ច បរិសុទ្ធោ។ តស្មា វិជ្ជមានត្តា បរិសុទ្ធត្តា ច ឯហិបស្សវិធិំ អរហតីតិ ឯហិបស្សិកោ។

១៥១. ឧបនេតព្ពោតិ **ឱបនេយ្យិកោ**។ អយំ បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ, ឧបនយនំ ឧបនយោ, អាទិត្តំ ចេលំ វា សីសំ វា អជ្ឈុបេក្ខិត្វាបិ ភាវនាវសេន អត្តនោ ចិត្តេ ឧបនយនំ អរហតីតិ ឱបនយិកោ។ ឱបនយិកោវ ឱបនេយ្យិកោ។ ឥទំ សង្ខតេ លោកុត្តរធម្មេ យុជ្ជតិ។ អសង្ខតេ បន អត្តនោ ចិត្តេន ឧបនយនំ អរហតីតិ ឱបនេយ្យិកោ។ សច្ឆិកិរិយាវសេន អល្លីយនំ អរហតីតិ អត្ថោ។

អថ វា និព្ពានំ ឧបនេតីតិ អរិយមគ្គោ ឧបនេយ្យោ។ សច្ឆិកាតព្ពតំ ឧបនេតព្ពោតិ ផលនិព្ពានធម្មោ ឧបនេយ្យោ។ ឧបនេយ្យោ ឯវ ឱបនេយ្យិកោ។

១៥២. **បច្ចត្តំ វេទិតព្ពោ វិញ្ញូហី**តិ សព្ពេហិបិ ឧគ្ឃដិតញ្ញូអាទីហិ វិញ្ញូហិ អត្តនិ អត្តនិ វេទិតព្ពោ “ភាវិតោ មេ មគ្គោ, អធិគតំ ផលំ, សច្ឆិកតោ និរោធោ”តិ។ ន ហិ ឧបជ្ឈាយេន ភាវិតេន មគ្គេន សទ្ធិវិហារិកស្ស កិលេសា បហីយន្តិ, ន សោ តស្ស ផលសមាបត្តិយា ផាសុវិហរតិ, ន តេន សច្ឆិកតំ និព្ពានំ សច្ឆិករោតិ។ តស្មា ន ឯស បរស្ស សីសេ អាភរណំ វិយ ទដ្ឋព្ពោ, អត្តនោ បន ចិត្តេយេវ ទដ្ឋព្ពោ, អនុភវិតព្ពោ វិញ្ញូហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ពាលានំ បន អវិសយោ ចេស។

អបិច ស្វាក្ខាតោ អយំ ធម្មោ។ កស្មា? សន្ទិដ្ឋិកត្តា។ សន្ទិដ្ឋិកោ, អកាលិកត្តា។ អកាលិកោ, ឯហិបស្សិកត្តា។ យោ ច ឯហិបស្សិកោ, សោ នាម ឱបនេយ្យិកោ ហោតីតិ។

១៥៣. តស្សេវំ ស្វាក្ខាតតាទិភេទេ ធម្មគុណេ អនុស្សរតោ នេវ តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ន ទោស...បេ.... ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ ធម្មំ អារព្ភាតិ (អ.

និ. ៦.១០) បុរិមនយេនេវ វិក្ខម្ភិតនីវរណស្ស ឯកក្ខណេ ឈានង្គានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ធម្មគុណានំ បន គម្ភីរតាយ នានប្បការគុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយ វា អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ តទេតំ ធម្មគុណានុស្សរណវសេន ឧប្បន្នត្តា ធម្មានុស្សតិច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន ធម្មានុស្សតឹ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ ឯវំ ឱបនេយ្យិកស្ស ធម្មស្ស ទេសេតារំ ឥមិនាបង្គេន សមន្នាគតំ សត្ថារំ នេវ អតីតំសេ សមនុបស្សាមិ, ន បនេតរហិ អញ្ញត្រ តេន ភគវតាតិ ឯវំ ធម្មគុណទស្សនេនេវ សត្ថរិ សគារវោ ហោតិ សប្បតិស្សោ។ ធម្មេ គរុចិត្តីការោ សទ្ធាទិវេបុល្លំ អធិគច្ឆតិ, បីតិបាមោជ្ជពហុលោ ហោតិ, ភយភេរវសហោ, ទុក្ខាធិវាសនសមត្ថោ, ធម្មេន សំវាសសញ្ញំ បដិលភតិ, ធម្មគុណានុស្សតិយា អជ្ឈាវុត្ថញ្ចស្ស សរីរម្បិ ចេតិយឃរមិវ បូជារហំ ហោតិ, អនុត្តរធម្មាធិគមាយ ចិត្តំ នមតិ, វីតិក្កមិតព្ពវត្ថុសមាយោគេ ចស្ស ធម្មសុធម្មតំ សមនុស្សរតោ ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋាតិ។ ឧត្តរិ អប្បដិវិជ្ឈន្តោ បន សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

តស្មា ហវេ អប្បមាទំ, កយិរាថ សុមេធសោ;
ឯវំ មហានុភាវាយ, ធម្មានុស្សតិយា សទាតិ។

ឥទំ ធម្មានុស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

៣. សង្ឃានុស្សតិកថា

១៥៤. សង្ឃានុស្សតឹ ភាវេតុកាមេនាបិ រហោគតេន បដិសល្លីនេន “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ, ឧជុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ, ញាយប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ, សាមីចិប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ, យទិទំ ចត្តារិ បុរិសយុគានិ អដ្ឋ បុរិសបុគ្គលា , ឯស ភគវតោ សាវកសង្ឃោ អាហុនេយ្យោ, បាហុនេយ្យោ, ទក្ខិណេយ្យោ, អញ្ជលិករណីយោ, អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្សា”តិ (អ. និ. ៦.១០) ឯវំ អរិយសង្ឃគុណា អនុស្សរិតព្ពា។

១៥៥. តត្ថ **សុប្បដិបន្នោ**តិ សុដ្ឋុ បដិបន្នោ, សម្មាបដិបទំ អនិវត្តិបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ បដិបន្នោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ភគវតោ ឱវាទានុសាសនី សក្កច្ចំ សុណន្តីតិ សាវកា។ សាវកានំ សង្ឃោ **សាវកសង្ឃោ**, សីលទិដ្ឋិសាមញ្ញតាយ សង្ឃាតភាវមាបន្នោ សាវកសមូហោតិ អត្ថោ។ យស្មា បន សា សម្មាបដិបទា ឧជុ អវង្កា អកុដិលា អជិម្ហា, អរិយោ ច ញាយោតិបិ វុច្ចតិ, អនុច្ឆវិកត្តា ច សាមីចីតិបិ សង្ខំ គតា។ តស្មា តម្បដិបន្នោ អរិយសង្ឃោ **ឧជុប្បដិបន្នោ ញាយប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ**តិបិ វុត្តោ។

ឯត្ថ ច យេ មគ្គដ្ឋា, តេ សម្មាបដិបត្តិសមង្គិតាយ សុប្បដិបន្នា។ យេ ផលដ្ឋា, តេ សម្មាបដិបទាយ អធិគន្តព្ពស្ស អធិគតត្តា អតីតំ បដិបទំ សន្ធាយ សុប្បដិបន្នាតិ វេទិតព្ពា។

អបិច ស្វាក្ខាតេ ធម្មវិនយេ យថានុសិដ្ឋំ បដិបន្នត្តាបិ អបណ្ណកបដិបទំ បដិបន្នត្តាបិ **សុប្បដិបន្នោ**។

មជ្ឈិមាយ បដិបទាយ អន្តទ្វយមនុបគម្ម បដិបន្នត្តា កាយវចីមនោវង្កកុដិលជិម្ហទោសប្បហានាយ បដិបន្នត្តា ច ឧជុប្បដិបន្នត្តា ច **ឧជុប្បដិបន្នោ**។

ញាយោ វុច្ចតិ និព្ពានំ។ តទត្ថាយ បដិបន្នត្តា **ញាយប្បដិបន្នោ**។

យថា បដិបន្នា សាមីចិប្បដិបន្នារហា ហោន្តិ, តថា បដិបន្នត្តា **សាមីចិប្បដិបន្នោ**។

១៥៦. **យទិទ**ន្តិ យានិ ឥមានិ។ **ចត្តារិ បុរិសយុគានី**តិ យុគឡវសេន បឋមមគ្គដ្ឋោ ផលដ្ឋោតិ ឥទមេកំ យុគឡន្តិ ឯវំ ចត្តារិ បុរិសយុគឡានិ ហោន្តិ។ **អដ្ឋ បុរិសបុគ្គលា**តិ បុរិសបុគ្គលវសេន ឯកោ បឋមមគ្គដ្ឋោ ឯកោ ផលដ្ឋោតិ ឥមិនា នយេន អដ្ឋេវ បុរិសបុគ្គលា ហោន្តិ ។ ឯត្ថ ច បុរិសោតិ វា បុគ្គលោតិ វា ឯកត្ថានិ ឯតានិ បទានិ។ វេនេយ្យវសេន បនេតំ វុត្តំ។ **ឯស ភគវតោ សាវកសង្ឃោ**តិ យានិមានិ យុគវសេន ចត្តារិ បុរិសយុគានិ, បាដិឯក្កតោ អដ្ឋ បុរិសបុគ្គលា, ឯស ភគវតោ សាវកសង្ឃោ, អាហុនេយ្យោតិអាទីសុ អានេត្វា ហុនិតព្ពន្តិ អាហុនំ, ទូរតោបិ អានេត្វា សីលវន្តេសុ ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ ចតុន្នំ បច្ចយានមេតមធិវចនំ។ តំ អាហុនំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តោ តស្ស មហប្ផលករណតោតិ **អាហុនេយ្យោ**។ អថ វា ទូរតោបិ អាគន្ត្វា សព្ព

សាបតេយ្យម្បិ ឯត្ថ ហុនិតព្ពន្តិ អាហវនីយោ។ សក្កាទីនម្បិ វា អាហវនំ អរហតីតិ អាហវនីយោ។ យោ ចាយំ ព្រាហ្មណានំ អាហវនីយោ នាម អគ្គិ, យត្ថ ហុតំ មហប្ផលន្តិ តេសំ លទ្ធិ។ សចេ ហុតស្ស មហប្ផលតាយ អាហវនីយោ, សង្ឃោវ អាហវនីយោ។ សង្ឃេ ហុតញ្ហិ មហប្ផលំ ហោតិ។ យថាហ –

> “យោ ច វស្សសតំ ជន្តុ, អគ្គិំ បរិចរេ វនេ;
> ឯកញ្ច ភាវិតត្តានំ, មុហុត្តមបិ បូជយេ;
> សាយេវ បូជនា សេយ្យោ, យញ្ចេ វស្សសតំ ហុត”ន្តិ។ (ធ. ប. ១០៧);

តទេតំ និកាយន្តរេ អាហវនីយោតិ បទំ ឥធ អាហុនេយ្យោតិ ឥមិនា បទេន អត្ថតោ ឯកំ។ ព្យញ្ជនតោ បនេត្ថ កិញ្ចិមត្តមេវ នានំ។ ឥតិ **អាហុនេយ្យោ**។

បាហុនេយ្យោតិ ឯត្ថ បន បាហុនំ វុច្ចតិ ទិសាវិទិសតោ អាគតានំ បិយមនាបានំ ញាតិមិត្តានមត្ថាយ សក្ការេន បដិយត្តំ អាគន្តុកទានំ។ តម្បិ ឋបេត្វា តេ តថារូបេ បាហុនកេ សង្ឃស្សេវ ទាតុំ យុត្តំ, សង្ឃោវ តំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តោ។ សង្ឃសទិសោ ហិ បាហុនកោ នត្ថិ។ តថា ហេស ឯកពុទ្ធន្តរេ ច ទិស្សតិ, អព្ពោកិណ្ណញ្ច បិយមនាបត្តករេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោតិ។ ឯវំ បាហុនមស្ស ទាតុំ យុត្តំ បាហុនញ្ច បដិគ្គហេតុំ យុត្តោតិ បាហុនេយ្យោ។ យេសំ បន បាហវនីយោតិ បាឡិ, តេសំ យស្មា សង្ឃោ បុព្ពការមរហតិ, តស្មា សព្ពបឋមំ អានេត្វា ឯត្ថ ហុនិតព្ពន្តិ បាហវនីយោ។ សព្ពប្បការេន វា អាហវនមរហតីតិ បាហវនីយោ។ ស្វាយមិធ តេនេវ អត្ថេន បាហុនេយ្យោតិ វុច្ចតិ។

ទក្ខិណាតិ បន បរលោកំ សទ្ទហិត្វា ទាតព្ពទានំ វុច្ចតិ។ តំ ទក្ខិណំ អរហតិ, ទក្ខិណាយ វា ហិតោ យស្មា នំ មហប្ផលករណតាយ វិសោធេតីតិ **ទក្ខិណេយ្យោ**។

ឧភោ ហត្ថេ សិរស្មិំ បតិដ្ឋបេត្វា សព្ពលោកេន កយិរមានំ អញ្ជលិកម្មំ អរហតីតិ **អញ្ជលិករណីយោ**។

អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្សាតិ សព្ពលោកស្ស អសទិសំ បុញ្ញវិរូហនដ្ឋានំ។ យថា ហិ រញ្ញោ វា អមច្ចស្ស វា សាលីនំ វា យវានំ វា វិរូហនដ្ឋានំ រញ្ញោ សាលិក្ខេត្តំ រញ្ញោ យវក្ខេត្តន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំ សង្ឃោ សព្ពលោកស្ស បុញ្ញានំ វិរូហនដ្ឋានំ។ សង្ឃំ និស្សាយ ហិ លោកស្ស នានប្បការហិតសុខសំវត្តនិកានិ បុញ្ញានិ វិរូហន្តិ។ តស្មា សង្ឃោ អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្សាតិ។

១៥៧. ឯវំ សុប្បដិបន្នតាទិភេទេ សង្ឃគុណេ អនុស្សរតោ នេវ តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ន ទោស...បេ.... ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ សង្ឃំ អារព្ភាតិ (អ. និ. ៦.១០) បុរិមនយេនេវ វិក្ខម្ភិតនីវរណស្ស ឯកក្ខណេ ឈានង្គានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ សង្ឃគុណានំ បន គម្ភីរតាយ នានប្បការគុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយ វា អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ តទេតំ សង្ឃគុណានុស្សរណវសេន ឧប្បន្នត្តា សង្ឃានុស្សតិច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន សង្ឃានុស្សតិំ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ សង្ឃេ សគារវោ ហោតិ សប្បតិស្សោ។ សទ្ធាទិវេបុល្លំ អធិគច្ឆតិ, បីតិបាមោជ្ជពហុលោ ហោតិ, ភយភេរវសហោ, ទុក្ខាធិវាសនសមត្ថោ, សង្ឃេន សំវាសសញ្ញំ បដិលភតិ។ សង្ឃគុណានុស្សតិយា អជ្ឈាវុត្ថញ្ចស្ស សរីរំ សន្និបតិតសង្ឃមិវ ឧបោសថាគារំ បូជារហំ ហោតិ, សង្ឃគុណាធិគមាយ ចិត្តំ នមតិ, វីតិក្កមិតព្ពវត្ថុសមាយោគេ ចស្ស សម្មុខា សង្ឃំ បស្សតោ វិយ ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋាតិ, ឧត្តរិ អប្បដិវិជ្ឈន្តោ បន សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

> តស្មា ហវេ អប្បមាទំ, កយិរាថ សុមេធសោ;
> ឯវំ មហានុភាវាយ, សង្ឃានុស្សតិយា សទាតិ។

ឥទំ សង្ឃានុស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

៤. សីលានុស្សតិកថា

១៥៨. សីលានុស្សតិំ ភាវេតុកាមេន បន រហោគតេន បដិសល្លីនេន “អហោ វត មេ សីលានិ អខណ្ឌានិ អច្ឆិទ្ទានិ អសពលានិ អកម្មាសានិ ភុជិស្សានិ វិញ្ញុប្បសត្ថានិ អបរាមដ្ឋានិ សមាធិសំវត្តនិកានី”តិ (អ. និ.

៦.១០) ឯវំ អខណ្ឌតាទិគុណវសេន អត្តនោ សីលានិ អនុស្សរិតព្ពានិ។ តានិ ច គហដ្ឋេន គហដ្ឋសីលានិ, បព្ពជិតេន បព្ពជិតសីលានិ។

គហដ្ឋសីលានិ វា ហោន្តុ បព្ពជិតសីលានិ វា, យេសំ អាទិម្ហិ វា អន្តេ វា ឯកម្បិ ន ភិន្នំ, តានិ បរិយន្តេ ឆិន្នសាដកោ វិយ ន ខណ្ឌានីតិ **អខណ្ឌានិ**។ យេសំ វេមជ្ឈេ ឯកម្បិ ន ភិន្នំ, តានិ មជ្ឈេ វិនិវិទ្ធសាដកោ វិយ ន ឆិទ្ទានីតិ **អច្ឆិទ្ទានិ**។ យេសំ បដិបាដិយា ទ្វេ វា តីណិ វា ន ភិន្នានិ, តានិ បិដ្ឋិយា វា កុច្ឆិយា វា ឧដ្ឋិតេន ទីឃវដ្ដាទិសណ្ឋានេន វិសភាគវណ្ណេន កាឡរត្តាទីនំ អញ្ញតរសរីរវណ្ណា គាវី វិយ ន សពលានីតិ **អសពលានិ**។ យានិ អន្តរន្តរា ន ភិន្នានិ, តានិ វិសភាគពិន្ទុវិចិត្រា គាវី វិយ ន កម្មាសានីតិ **អកម្មាសានិ**។ អវិសេសេន វា សព្ពានិបិ សត្តវិធេន មេថុនសំយោគេន កោធុបនាហាទីហិ ច បាបធម្មេហិ អនុបហតត្តា អខណ្ឌានិ អច្ឆិទ្ទានិ អសពលានិ អកម្មាសានិ។ តានិយេវ តណ្ហាទាសព្យតោ មោចេត្វា ភុជិស្សភាវករណេន **ភុជិស្សានិ**។ ពុទ្ធាទីហិ វិញ្ញូហិ បសត្ថត្តា **វិញ្ញុប្បសត្ថានិ**។ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ អបរាមដ្ឋតាយ កេនចិ វា អយំ តេ សីលេសុ ទោសោតិ ឯវំ បរាមដ្ឋុំ អសក្កុណេយ្យតាយ **អបរាមដ្ឋានិ**។ ឧបចារសមាធិំ អប្បនាសមាធិំ វា, អថ វា បន មគ្គសមាធិំ ផលសមាធិញ្ចាបិ សំវត្តេន្តីតិ **សមាធិសំវត្តនិកានិ**។

១៥៩. ឯវំ អខណ្ឌតាទិគុណវសេន អត្តនោ សីលានិ អនុស្សរតោ នេវស្ស តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ន ទោស...បេ.... ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ, សីលំ អារព្ភាតិ បុរិមនយេនេវ វិក្ខម្ភិតនីវរណស្ស ឯកក្ខណេ ឈានង្គានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ សីលគុណានំ បន គម្ភីរតាយ នានប្បការគុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយ វា អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ តទេតំ សីលគុណានុស្សរណវសេន ឧប្បន្នត្តា សីលានុស្សតិច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន សីលានុស្សតិំ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ សិក្ខាយ សគារវោ ហោតិ សភាគវុត្តិ, បដិសន្ថារេ អប្បមត្តោ, អត្តានុវាទាទិភយវិរហិតោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សទ្ធាទិវេបុល្លំ អធិគច្ឆតិ, បីតិបាមោជ្ជពហុលោ ហោតិ។ ឧត្តរិ អប្បដិវិជ្ឈន្តោ បន សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

> តស្មា ហវេ អប្បមាទំ, កយិរាថ សុមេធសោ;
> ឯវំ មហានុភាវាយ, សីលានុស្សតិយា សទាតិ។

ឥទំ សីលានុស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

៥. ចាគានុស្សតិកថា

១៦០. ចាគានុស្សតិំ ភាវេតុកាមេន បន បកតិយា ចាគាធិមុត្តេន និច្ចប្បវត្តទានសំវិភាគេន ភវិតព្ពំ។ អថ វា បន ភាវនំ អារភន្តេន ឥតោ ទានិ បភុតិ សតិ បដិគ្គាហកេ អន្តមសោ ឯកាលោបមត្តម្បិ ទានំ អទត្វា ន ភុញ្ជិស្សាមីតិ សមាទានំ កត្វា តំទិវសំ គុណវិសិដ្ឋេសុ បដិគ្គាហកេសុ យថាសត្តិ យថាពលំ ទានំ ទត្វា តត្ថ និមិត្តំ គណ្ហិត្វា រហោគតេន បដិសល្លីនេន "លាភា វត មេ សុលទ្ធំ វត មេ, យោហំ មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតាយ បជាយ វិគតមលមច្ឆេរេន ចេតសា វិហរាមិ មុត្តចាគោ បយតបាណិ វោស្សគ្គរតោ យាចយោគោ ទានសំវិភាគរតោ"តិ ឯវំ វិគតមលមច្ឆេរតាទិគុណវសេន អត្តនោ ចាគោ អនុស្សរិតព្ពោ។

តត្ថ **លាភា វត មេ**តិ មយ្ហំ វត លាភា, យេ ឥមេ "អាយុំ ខោ បន ទត្វា អាយុស្ស ភាគី ហោតិ ទិព្ពស្ស វា មានុសស្ស វា" ឥតិ (អ. និ. ៥.៣៧) ច, "ទទំ បិយោ ហោតិ ភជន្តិ នំ ពហូ" ឥតិ (អ. និ. ៥.៣៤) ច, "ទទមានោ បិយោ ហោតិ, សតំ ធម្មំ អនុក្កមំ" ឥតិ (អ. និ. ៥.៣៥) ច ឯវមាទីហិ នយេហិ ភគវតា ទាយកស្ស លាភា សំវណ្ណិតា, តេ មយ្ហំ អវស្សំ ភាគិនោតិ អធិប្បាយោ។ **សុលទ្ធំ វត មេ**តិ យំ មយា ឥទំ សាសនំ មនុស្សត្តំ វា លទ្ធំ, តំ សុលទ្ធំ វត មេ។ កស្មា ? យោហំ មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតាយ បជាយ...បេ.... ទានសំវិភាគរតោតិ។

តត្ថ **មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតាយា**តិ មច្ឆេរមលេន អភិភូតាយ។ **បជាយា**តិ បជាយនវសេន សត្តា វុច្ចន្តិ។ តស្មា អត្តនោ សម្បត្តីនំ បរសាធារណភាវមសហនលក្ខណេន ចិត្តស្ស បភស្សរភាវទូសកានំ កណ្ហធម្មានំ អញ្ញតរេន មច្ឆេរមលេន អភិភូតេសុ សត្តេសូតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ ***វិគតមលមច្ឆេរេនា***តិ អញ្ញេសម្បិ រាគទោសាទិមលានញ្ចេវ មច្ឆេរស្ស ច វិគតត្តា វិគតមលមច្ឆេរេន។ ***ចេតសា វិហរាមី***តិ យថាវុត្តប្បការចិត្តោ ហុត្វា វសាមីតិ អត្ថោ។ សុត្តេសុ បន មហានាមសក្កស្ស សោតាបន្នស្ស សតោ និស្សយវិហារំ បុច្ឆតោ និស្សយវិហារវសេន ទេសិតត្តា អគារំ អជ្ឈាវសាមីតិ វុត្តំ។ តត្ថ អភិភវិត្វា វសាមីតិ អត្ថោ។

មុត្តចាគោតិ វិស្សដ្ឋចាគោ។ **បយតបាណី**តិ បរិសុទ្ធហត្ថោ។ សក្កច្ចំ សហត្ថា ទេយ្យធម្មំ ទាតុំ សទា ធោតហត្ថោយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វោស្សគ្គរតោ**តិ វោស្សជ្ជនំ វោស្សគ្គោ, បរិច្ចាគោតិ អត្ថោ។ តស្មិំ វោស្សគ្គេ សតតាភិយោគវសេន រតោតិ វោស្សគ្គរតោ។ **យាចយោគោ**តិ យំ យំ បរេ យាចន្តិ, តស្ស តស្ស ទានតោ យាចនយោគោតិ អត្ថោ។ យាជយោគោតិបិ បាឋោ។ យជនសង្ខាតេន យាជេន យុត្តោតិ អត្ថោ។ **ទានសំវិភាគរតោ**តិ ទានេ ច សំវិភាគេ ច រតោ។ អហញ្ហិ ទានញ្ច ទេមិ, អត្តនា បរិភុញ្ជិតព្ពតោបិ ច សំវិភាគំ ករោមិ, ឯត្ថេវ ចស្មិ ឧភយេ រតោតិ ឯវំ អនុស្សរតីតិ អត្ថោ។

១៦១. តស្សេវំ វិគតមលមច្ឆេរតាទិគុណវសេន អត្តនោ ចាគំ អនុស្សរតោ នេវ តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ន ទោស…បេ.… ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ ចាគំ អារព្ភាតិ (អ. និ. ៥.១០) បុរិមនយេនេវ វិក្ខម្ភិតនីវរណស្ស ឯកក្ខណេ ឈានង្គានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ចាគគុណានំ បន គម្ភីរតាយ នានប្បការចាគគុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយ វា អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ តទេតំ ចាគគុណានុស្សរណវសេន ឧប្បន្នត្តា ចាគានុស្សតិច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន ចាគានុស្សតឹ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ ភិយ្យោសោ មត្តាយ ចាគាធិមុត្តោ ហោតិ, អលោភជ្ឈាសយោ, មេត្តាយ អនុលោមការី, វិសារទោ, បីតិបាមោជ្ជពហុលោ, ឧត្តរិ អប្បដិវិជ្ឈន្តោ បន សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

តស្មា ហវេ អប្បមាទំ, កយិរាថ សុមេធសោ;
ឯវំ មហានុភាវាយ, ចាគានុស្សតិយា សទាតិ។

ឥទំ ចាគានុស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

៦. ទេវតានុស្សតិកថា

១៦២. ទេវតានុស្សតឹ ភាវេតុកាមេន បន អរិយមគ្គវសេន សមុទាគតេហិ សទ្ធាទីហិ គុណេហិ សមន្នាគតេន ភវិតព្ពំ។ តតោ រហោគតេន បដិសល្លីនេន “សន្តិ ទេវា ចាតុមហារាជិកា, សន្តិ ទេវា តាវតឹសា, យាមា, តុសិតា, និម្មានរតិនោ, បរនិម្មិតវសវត្តិនោ, សន្តិ ទេវា ព្រហ្មកាយិកា, សន្តិ ទេវា តតុត្តរិ, យថារូបាយ សទ្ធាយ សមន្នាគតា តា ទេវតា ឥតោ ចុតា តត្ថ ឧបបន្នា, មយ្ហម្បិ តថារូបា សទ្ធា សំវិជ្ជតិ។ យថារូបេន សីលេន។ យថារូបេន សុតេន។ យថារូបេន ចាគេន។ យថារូបាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតា តា ទេវតា ឥតោ ចុតា តត្ថ ឧបបន្នា, មយ្ហម្បិ តថារូបា បញ្ញា សំវិជ្ជតី”តិ (អ. និ. ៦.១០) ឯវំ ទេវតា សក្ខិដ្ឋានេ ឋបេត្វា អត្តនោ សទ្ធាទិគុណា អនុស្សរិតព្ពា។

សុត្តេ បន យស្មិំ មហានាម សមយេ អរិយសាវកោ អត្តនោ ច តាសញ្ច ទេវតានំ សទ្ធញ្ច សីលញ្ច សុតញ្ច ចាគញ្ច បញ្ញញ្ច អនុស្សរតិ, នេវស្ស តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតីតិ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ វុត្តំ, អថ ខោ តំ សក្ខិដ្ឋានេ ឋបេតព្ពទេវតានំ អត្តនោ សទ្ធាទីហិ សមានគុណទីបនត្ថំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អដ្ឋកថាយញ្ហិ ទេវតា សក្ខិដ្ឋានេ ឋបេត្វា អត្តនោ គុណេ អនុស្សរតីតិ ទឡ្ហំ កត្វា វុត្តំ។

១៦៣. តស្មា បុព្ពភាគេ ទេវតានំ គុណេ អនុស្សរិត្វា អបរភាគេ អត្តនោ សំវិជ្ជមានេ សទ្ធាទិគុណេ អនុស្សរតោ ចស្ស នេវ តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ន ទោស…បេ.… ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ ទេវតា អារព្ភាតិ (អ. និ. ៦.១០) បុរិមនយេនេវ វិក្ខម្ភិតនីវរណស្ស ឯកក្ខណេ ឈានង្គានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ សទ្ធាទិគុណានំ បន គម្ភីរតាយ នានប្បការគុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយ វា អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ តទេតំ ទេវតានំ គុណសទិសសទ្ធាទិគុណានុស្សរណវសេន ទេវតានុស្សតិច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន ទេវតានុស្សតឹ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ ទេវតានំ បិយោ ហោតិ មនាបោ, ភិយ្យោសោ មត្តាយ សទ្ធាទិវេបុល្លំ អធិគច្ឆតិ, បីតិបាមោជ្ជពហុលោ វិហរតិ។ ឧត្តរិ អប្បដិវិជ្ឈន្តោ បន សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

តស្មា ហវេ អប្បមាទំ, កយិរាថ សុមេធសោ;
ឯវំ មហានុភាវាយ, ទេវតានុស្សតិយា សទាតិ។

ឥទំ ទេវតានុស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

បកិណ្ណកកថា

១៦៤. យំ បន ឯកាសំ វិត្ថារទេសនាយំ “ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ តថាគតំ អារព្ភា”តិអាទីនិ វត្វា “ឧជុគតចិត្តោ ខោ បន, មហានាម, អរិយសាវកោ លភតិ អត្ថវេទំ, លភតិ ធម្មវេទំ, លភតិ ធម្មូបសំហិតំ បាមោជ្ជំ, បមុទិតស្ស បីតិ ជាយតី”តិ (អ. និ. ៦.១០) វុត្តំ, តត្ថ ឥតិបិ សោ ភគវាតិអាទីនំ អត្ថំ និស្សាយ ឧប្បន្នំ តុដ្ឋិំ សន្ធាយ **លភតិ អត្ថវេទ**ន្តិ វុត្តំ។ បាឡិំ និស្សាយ ឧប្បន្នំ តុដ្ឋិំ សន្ធាយ **លភតិ ធម្មវេទំ**។ ឧភយវសេន **លភតិ ធម្មូបសំហិតំ បាមោជ្ជ**ន្តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

យញ្ច ទេវតានុស្សតិយំ ទេវតា អារព្ភាតិ វុត្តំ, តំ បុព្ពភាគេ ទេវតា អារព្ភ បវត្តចិត្តវសេន ទេវតាគុណសទិសេ វា ទេវតាភាវនិប្ផាទកេ គុណេ អារព្ភ បវត្តចិត្តវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

១៦៥. ឥមា បន ឆ អនុស្សតិយោ អរិយសាវកានញ្ញេវ ឥជ្ឈន្តិ។ តេសំ ហិ ពុទ្ធធម្មសង្ឃគុណា បាកដា ហោន្តិ។ តេ ច អខណ្ឌតាទិគុណេហិ សីលេហិ, វិគតមលមច្ឆេរេន ចាគេន, មហានុភាវានំ ទេវតានំ គុណសទិសេហិ សទ្ធាទិគុណេហិ សមន្នាគតា។ មហានាមសុត្តេ (អ. និ. ៦.១០) ច សោតាបន្នស្ស និស្សយវិហារំ បុដ្ឋេន ភគវតា សោតាបន្នស្ស និស្សយវិហារទស្សនត្ថមេវ ឯតា វិត្ថារតោ កថិតា។

គេធសុត្តេបិ “ឥធ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ តថាគតំ អនុស្សរតិ, ឥតិបិ សោ ភគវា…បេ…. ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ និក្ខន្តំ មុត្តំ វុដ្ឋិតំ គេធម្ហា។ គេធោតិ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានមធិវចនំ។ ឥទម្បិ ខោ, ភិក្ខវេ, អារម្មណំ ករិត្វា ឯវមិធេកច្ចេ សត្តា វិសុជ្ឈន្តី”តិ (អ. និ. ៦.២៥) ឯវំ អរិយសាវកស្ស អនុស្សតិវសេន ចិត្តំ វិសោធេត្វា ឧត្តរិ បរមត្ថវិសុទ្ធិអធិគមត្ថាយ កថិតា។

អាយស្មតា មហាកច្ចានេន ទេសិតេ សម្ពាធោកាសសុត្តេបិ “អច្ឆរិយំ, អាវុសោ, អព្ភុតំ, អាវុសោ, យាវញ្ចិទំ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្ពាធេ ឱកាសាធិគមោ អនុពុទ្ធោ សត្តានំ វិសុទ្ធិយា…បេ…. និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយ យទិទំ ឆ អនុស្សតិដ្ឋានានិ។ កតមានិ ឆ? ឥធាវុសោ, អរិយសាវកោ តថាគតំ អនុស្សរតិ…បេ…. ឯវមិធេកច្ចេ សត្តា វិសុទ្ធិធម្មា ភវន្តី”តិ (អ. និ. ៦.២៦) ឯវំ អរិយសាវកស្សេវ បរមត្ថវិសុទ្ធិធម្មតាយ ឱកាសាធិគមវសេន កថិតា។

ឧបោសថសុត្តេបិ “កថញ្ច, វិសាខេ, អរិយូបោសថោ ហោតិ? ឧបក្កិលិដ្ឋស្ស, វិសាខេ, ចិត្តស្ស ឧបក្កមេន បរិយោទបនា ហោតិ។ កថញ្ច, វិសាខេ, ឧបក្កិលិដ្ឋស្ស ចិត្តស្ស ឧបក្កមេន បរិយោទបនា ហោតិ? ឥធ, វិសាខេ, អរិយសាវកោ តថាគតំ អនុស្សរតី”តិ (អ. និ. ៣.៧១) ឯវំ អរិយសាវកស្សេវ ឧបោសថំ ឧបវសតោ ចិត្តវិសោធនកម្មដ្ឋានវសេន ឧបោសថស្ស មហប្ផលភាវទស្សនត្ថំ កថិតា។

ឯកាទសនិបាតេបិ “សទ្ធោ ខោ, មហានាម, អារាធកោ ហោតិ, នោ អស្សទ្ធោ។ អារទ្ធវីរិយោ, ឧបដ្ឋិតស្សតិ, សមាហិតោ, បញ្ញវា, មហានាម , អារាធកោ ហោតិ, នោ ទុប្បញ្ញោ។ ឥមេសុ ខោ ត្វំ, មហានាម, បញ្ចសុ ធម្មេសុ បតិដ្ឋាយ ឆ ធម្មេ ឧត្តរិ ភាវេយ្យាសិ។ ឥធ ត្វំ, មហានាម, តថាគតំ អនុស្សរេយ្យាសិ ឥតិបិ សោ ភគវា”តិ (អ. និ. ១១.១១) ឯវំ អរិយសាវកស្សេវ “តេសំ នោ, ភន្តេ, នានាវិហារេន វិហរតំ កេនស្ស វិហារេន វិហរិតព្ព”ន្តិ បុច្ឆតោ វិហារទស្សនត្ថំ កថិតា។

១៦៦. ឯវំ សន្តេបិ បរិសុទ្ធសីលាទិគុណសមន្នាគតេន បុថុជ្ជនេនាបិ មនសិ កាតព្ពា។ អនុស្សវវសេនាបិ ហិ ពុទ្ធាទីនំ គុណេ អនុស្សរតោ ចិត្តំ បសីទតិយេវ។ យស្សានុភាវេន នីវរណានិ វិក្ខម្ភេត្វា ឧឡារបាមោជ្ជោ វិបស្សនំ អារភិត្វា អរហត្តំយេវ សច្ឆិករេយ្យ កដអន្ធការវាសី **ផុស្សទេវត្ថេរោ** វិយ។

សោ កិរាយស្មា មារេន និម្មិតំ ពុទ្ធរូបំ ទិស្វា “អយំ តាវ សរាគទោសមោហោ ឯវំ សោភតិ, កថំ នុ ខោ ភគវា ន សោភតិ, សោ ហិ សព្ពសោ វីតរាគទោសមោហោ”តិ ពុទ្ធារម្មណំ បីតឹ បដិលភិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណីតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

ឆអនុស្សតិនិទ្ទេសោ នាម

សត្តមោ បរិច្ឆេទោ។

៨. អនុស្សតិកម្មដ្ឋាននិទ្ទេសោ

មរណស្សតិកថា

១៦៧. ឥទានិ តតោ អនន្តរាយ មរណស្សតិយា ភាវនានិទ្ទេសោ អនុប្បត្តោ។ តត្ថ **មរណ**ន្តិ ឯកភវបរិយាបន្នស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទោ។ យំ បនេតំ អរហន្តានំ វដ្ដទុក្ខសមុច្ឆេទសង្ខាតំ **សមុច្ឆេទមរណំ**, សង្ខារានំ ខណភង្គសង្ខាតំ **ខណិកមរណំ**, រុក្ខោ មតោ លោហំ មតន្តិអាទីសុ **សម្មុតិមរណញ្ច**, ន តំ ឥធ អធិប្បេតំ។

យម្បិ ចេតំ អធិប្បេតំ, តំ កាលមរណំ អកាលមរណន្តិ ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ កាលមរណំ បុញ្ញក្ខយេន វា អាយុក្ខយេន វា ឧភយក្ខយេន វា ហោតិ។ អកាលមរណំ កម្មុបច្ឆេទកកម្មវសេន។

តត្ថ យំ វិជ្ជមានាយបិ អាយុសន្តានជនកបច្ចយសម្បត្តិយា កេវលំ បដិសន្ធិជនកស្ស កម្មស្ស វិបក្កវិបាកត្តា មរណំ ហោតិ, ឥទំ **បុញ្ញក្ខយេន មរណំ** នាម។ យំ គតិកាលាហារាទិសម្បត្តិយា អភាវេន អជ្ជតនកាលបុរិសានំ វិយ វស្សសតមត្តបរិមាណស្ស អាយុនោ ខយវសេន មរណំ ហោតិ, ឥទំ **អាយុក្ខយេន មរណំ** នាម។ យំ បន ទូសិមារកលាពុរាជាទីនំ វិយ តង្ខណញ្ញេវ ឋានាចាវនសមត្ថេន កម្មុនា ឧបច្ឆិន្នសន្តានានំ, បុរិមកម្មវសេន វា សត្ថហរណាទីហិ ឧបក្កមេហិ ឧបច្ឆិជ្ជមានសន្តានានំ មរណំ ហោតិ, ឥទំ **អកាលមរណំ** នាម។ តំ សព្ពម្បិ វុត្តប្បការេន ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទេន សង្គហិតំ។ ឥតិ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទសង្ខាតស្ស មរណស្ស សរណំ មរណស្សតិ។

១៦៨. តំ ភាវេតុកាមេន រហោគតេន បដិសល្លីនេន “មរណំ ភវិស្សតិ, ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិជ្ជិស្សតី”តិ វា, “មរណំ មរណ”ន្តិ វា យោនិសោ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ អយោនិសោ បវត្តយតោ ហិ ឥដ្ឋជនមរណានុស្សរណេ សោកោ ឧប្បជ្ជតិ វិជាតមាតុយា បិយបុត្តមរណានុស្សរណេ វិយ។ អនិដ្ឋជនមរណានុស្សរណេ បាមោជ្ជំ ឧប្បជ្ជតិ វេរីនំ វេរិមរណានុស្សរណេ វិយ។ មជ្ឈត្តជនមរណានុស្សរណេ សំវេគោ ន ឧប្បជ្ជតិ មតកឡេវរទស្សនេ ឆវឌាហកស្ស វិយ។ អត្តនោ មរណានុស្សរណេ សន្តាសោ ឧប្បជ្ជតិ ឧក្ខិត្តាសិកំ វធកំ ទិស្វា ភីរុកជាតិកស្ស វិយ។ តទេតំ សព្ពម្បិ សតិសំវេគញាណវិរហតោ ហោតិ។ តស្មា តត្ថ តត្ថ ហតមតសត្តេ ឱលោកេត្វា ទិដ្ឋបុព្ពសម្បត្តីនំ សត្តានំ មតានំ មរណំ អាវជ្ជេត្វា សតិញ្ច សំវេគញ្ច ញាណញ្ច យោជេត្វា “មរណំ ភវិស្សតី”តិអាទិនា នយេន មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឯវំ បវត្តេន្តោ ហិ យោនិសោ បវត្តេតិ, ឧបាយេន បវត្តេតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ បវត្តយតោយេវ ហិ ឯកច្ចស្ស នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, មរណារម្មណា សតិ សណ្ឋាតិ, ឧបចារប្បត្តមេវ កម្មដ្ឋានំ ហោតិ។

១៦៩. យស្ស បន ឯត្តាវតា ន ហោតិ, តេន វធកបច្ចុបដ្ឋានតោ, សម្បត្តិវិបត្តិតោ, ឧបសំហរណតោ, កាយពហុសាធារណតោ, អាយុទុព្ពលតោ, អនិមិត្តតោ, អទ្ធានបរិច្ឆេទតោ, ខណបរិត្តតោតិ ឥមេហិ អដ្ឋហាការេហិ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

តត្ថ **វធកបច្ចុបដ្ឋានតោ**តិ វធកស្ស វិយ បច្ចុបដ្ឋានតោ។ យថា ហិ ឥមស្ស សីសំ ឆិន្ទិស្សាមីតិ អសិំ គហេត្វា គីវាយ ចារយមានោ វធកោ បច្ចុបដ្ឋិតោវ ហោតិ, ឯវំ មរណម្បិ បច្ចុបដ្ឋិតមេវាតិ អនុស្សរិតព្ពំ។ កស្មា? សហ ជាតិយា អាគតតោ, ជីវិតហរណតោ ច។ យថា ហិ អហិច្ឆត្តកមកុឡំ មត្ថកេន បំសុំ គហេត្វាវ ឧគ្គច្ឆតិ, ឯវំ សត្តា ជរាមរណំ គហេត្វាវ និព្ពត្តន្តិ។ តថា ហិ នេសំ បដិសន្ធិចិត្តំ ឧប្បាទានន្តរមេវ ជរំ បត្វា បព្ពតសិខរតោ បតិតសិលា វិយ ភិជ្ជតិ សទ្ធិំ សម្បយុត្តខន្ធេហិ។ ឯវំ ខណិកមរណំ តាវ សហ ជាតិយា អាគតំ។ ជាតស្ស បន អវស្សំ មរណតោ ឥធាធិប្បេតមរណម្បិ សហ ជាតិយា អាគតំ។ តស្មា ឯស សត្តោ ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ យថា នាម ឧដ្ឋិតោ សូរិយោ អត្ថាភិមុខោ គច្ឆតេវ, គតគតដ្ឋានតោ ឦសកម្បិ ន និវត្តតិ។ យថា វា នទី បព្ពតេយ្យា សីឃសោតា ហារហារិនី សន្ទតេវ វត្តតេវ ឦសកម្បិ ន និវត្តតិ, ឯវំ ឦសកម្បិ អនិវត្តមានោ មរណាភិមុខោវ យាតិ។ តេន វុត្តំ –

“យមេករត្តិំ បឋមំ, គព្ភេ វសតិ មាណវោ;
អព្ភុដ្ឋិតោវ សោ យាតិ, ស គច្ឆំ ន និវត្តតី”តិ។ (ជា. ១.១៥.៣៦៣);

ឯវំ គច្ឆតោ ចស្ស គិម្ហាភិតត្តានំ កុន្នទីនំ ខយោ វិយ, បាតោ អាបោរសានុគតពន្ធនានំ ទុមប្ផលានំ បតនំ វិយ, មុគ្គរាភិតាឡិតានំ មត្តិកភាជនានំ ភេទោ វិយ, សូរិយរស្មិសម្ផុដ្ឋានំ ឧស្សាវពិន្ទូនំ វិទ្ធំសនំ វិយ ច

មរណមេវ អាសន្នំ ហោតិ។ តេនាហ –

“អច្ចយន្តិ អហោរត្តា, ជីវិតមុបរុជ្ឈតិ;
អាយុ ខីយតិ មច្ចានំ, កុន្នទីនំវ ឱទកំ។ (សំ. និ. ១.១៤៦);

“ផលានមិវ បក្កានំ, បាតោ បបតតោ ភយំ;
ឯវំ ជាតាន មច្ចានំ, និច្ចំ មរណតោ ភយំ។

“យថាបិ កុម្ភការស្ស, កតំ មត្តិកភាជនំ;
ខុទ្ទកញ្ច មហន្តញ្ច, យំ បក្កំ យញ្ច អាមកំ;
សព្ពំ ភេទនបរិយន្តំ, ឯវំ មច្ចាន ជីវិតំ’។ (សុ. និ. ៥៨១-៥៨២);

“ឧស្សាវោវ តិណគ្គម្ហិ, សូរិយុគ្គមនំ បតិ;
ឯវមាយុ មនុស្សានំ, មា មំ អម្ម និវារយា”តិ។ (ជា. ១.១១.៧៩);

ឯវំ ឧក្ខិត្តាសិកោ វធកោ វិយ សហ ជាតិយា អាគតំ បនេតំ មរណំ គីវាយ អសឹ ចារយមានោ សោ វធកោ វិយ ជីវិតំ ហរតិយេវ, ន អហរិត្វា និវត្តតិ។ តស្មា សហ ជាតិយា អាគតតោ, ជីវិតហរណតោ ច ឧក្ខិត្តាសិកោ វធកោ វិយ មរណម្បិ បច្ចុបដ្ឋិតមេវាតិ ឯវំ វធកបច្ចុបដ្ឋានតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧០. សម្បត្តិវិបត្តិតោតិ ឥធ សម្បត្តិ នាម តាវទេវ សោភតិ, យាវ នំ វិបត្តិ នាភិភវតិ, ន ច សា សម្បត្តិ នាម អត្ថិ, យា វិបត្តឹ អតិក្កម្ម តិដ្ឋេយ្យ។ តថា ហិ –

“សកលំ មេទិនឹ ភុត្វា, ទត្វា កោដិសតំ សុខី;
អឌ្ឍាមលកមត្តស្ស, អន្តេ ឥស្សរតំ គតោ។

“តេនេវ ទេហពន្ធេន, បុញ្ញម្ហិ ខយមាគតេ;
មរណាភិមុខោ សោបិ, អសោកោ សោកមាគតោ”តិ។

អបិច សព្ពំ អារោគ្យំ ព្យាធិបរិយោសានំ, សព្ពំ យោព្ពនំ ជរាបរិយោសានំ, សព្ពំ ជីវិតំ មរណបរិយោសានំ, សព្ពោយេវ លោកសន្និវាសោ ជាតិយា អនុគតោ, ជរាយ អនុសដោ, ព្យាធិនា អភិភូតោ, មរណេន អព្ភាហតោ។ តេនាហ –

“យថាបិ សេលា វិបុលា, នភំ អាហច្ច បព្ពតា;
សមន្តា អនុបរិយេយ្យុំ, និប្បោថេន្តា ចតុទ្ទិសា។

“ឯវំ ជរា ច មច្ចុ ច, អធិវត្តន្តិ បាណិនេ;
ខត្តិយេ ព្រាហ្មណេ វេស្សេ, សុទ្ទេ ចណ្ឌាលបុក្កុសេ;
ន កិញ្ចិ បរិវជ្ជេតិ, សព្ពមេវាភិមទ្ទតិ។

“ន តត្ថ ហត្ថីនំ ភូមិ, ន រថានំ ន បត្តិយា;
ន ចាបិ មន្តយុទ្ធេន, សក្កា ជេតុំ ធនេន វា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៣៦);

ឯវំ ជីវិតសម្បត្តិយា មរណវិបត្តិបរិយោសានតំ វវត្ថបេន្តេន សម្បត្តិវិបត្តិតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧១. ឧបសំហរណតោតិ បរេហិ សទ្ធឹ អត្តនោ ឧបសំហរណតោ។ តត្ថ សត្តហាការេហិ ឧបសំហរណតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ, យសមហត្តតោ, បុញ្ញមហត្តតោ, ថាមមហត្តតោ, ឥទ្ធិមហត្តតោ, បញ្ញាមហត្តតោ, បច្ចេកពុទ្ធតោ, សម្មាសម្ពុទ្ធតោតិ។ កថំ? ឥទំ មរណំ នាម មហាយសានំ មហាបរិវារានំ សម្បន្នធនវាហនានំ មហាសម្មតមន្ធាតុមហាសុទស្សនទឡ្ហនេមិនិមិប្បភុតីនម្បិ ឧបរិ និរាសង្កមេវ បតិតំ, កិមង្គំ បន មយ្ហំ ឧបរិ ន បតិស្សតិ?

មហាយសា រាជវរា, មហាសម្មតអាទយោ;

តេបិ មច្ចុវសំ បត្តា, មាទិសេសុ កថាវ កាតិ។

ឯវំ តាវ **យសមហត្តតោ** អនុស្សរិតព្ពំ។

កថំ បុញ្ញមហត្តតោ?

ជោតិកោ ជដិលោ ឧគ្គោ, មេណ្ឌកោ អថ បុណ្ណកោ;
ឯតេ ចញ្ញេ ច យេ លោកេ, មហាបុញ្ញាតិ វិស្សុតា;
សព្ពេ មរណមាបន្នា, មាទិសេសុ កថាវ កាតិ។

ឯវំ **បុញ្ញមហត្តតោ** អនុស្សរិតព្ពំ។

កថំ ថាមមហត្តតោ?

វាសុទេវោ ពលទេវោ, ភីមសេនោ យុធិដ្ឋិលោ;
ចានុរោ យោ មហាមល្លោ, អន្តកស្ស វសំ គតា។

ឯវំ ថាមពលូបេតា, ឥតិ លោកម្ហិ វិស្សុតា;
ឯតេបិ មរណំ យាតា, មាទិសេសុ កថាវ កាតិ។

ឯវំ **ថាមមហត្តតោ** អនុស្សរិតព្ពំ។

កថំ ឥទ្ធិមហត្តតោ?

បាទង្គុដ្ឋកមត្តេន , វេជយន្តមកម្បយិ;
យោ នាមិទ្ធិមតំ សេដ្ឋោ, ទុតិយោ អគ្គសាវកោ។

សោបិ មច្ចុមុខំ ឃោរំ, មិគោ សីហមុខំ វិយ;
បវិដ្ឋោ សហ ឥទ្ធីហិ, មាទិសេសុ កថាវ កាតិ។

ឯវំ **ឥទ្ធិមហត្តតោ** អនុស្សរិតព្ពំ។

កថំ បញ្ញាមហត្តតោ?

លោកនាថំ ឋបេត្វាន, យេ ចញ្ញេ អត្ថិ បាណិនោ;
បញ្ញាយ សារិបុត្តស្ស, កលំ នាគ្ឃន្តិ សោឡសិំ។

ឯវំ នាម មហាបញ្ញោ, បឋមោ អគ្គសាវកោ;
មរណស្ស វសំ បត្តោ, មាទិសេសុ កថាវ កាតិ។

ឯវំ **បញ្ញាមហត្តតោ** អនុស្សរិតព្ពំ។

កថំ បច្ចេកពុទ្ធតោ? យេបិ តេ អត្តនោ ញាណវីរិយពលេន សព្ពកិលេសសត្តុនិម្មថនំ កត្វា បច្ចេកពោធិំ បត្តា ខគ្គវិសាណកប្បា សយម្ភុនោ, តេបិ មរណតោ ន មុត្តា, កុតោ បនាហំ មុច្ចិស្សាមីតិ។

តំ តំ និមិត្តមាគម្ម, វីមំសន្តា មហេសយោ;
សយម្ភុញាណតេជេន, យេ បត្តា អាសវក្ខយំ។

ឯកចរិយនិវាសេន, ខគ្គសិង្គសមូបមា;
តេបិ នាតិគតា មច្ចុំ, មាទិសេសុ កថាវ កាតិ។

ឯវំ **បច្ចេកពុទ្ធតោ** អនុស្សរិតព្ពំ។

កថំ សម្មាសម្ពុទ្ធតោ? យោបិ សោ ភគវា អសីតិអនុព្យញ្ជនបដិមណ្ឌិតទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណវិចិត្ររូបកាយោ សព្ពាការបរិសុទ្ធសីលក្ខន្ធាទិគុណរតនសមិទ្ធធម្មកាយោ យសមហត្តបុញ្ញមហត្តថាមមហត្តឥទ្ធិមហត្តបញ្ញាមហត្តានំ បារំ គតោ អសមោ អសមសមោ អប្បដិបុគ្គលោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, សោបិ សលិលវុដ្ឋិនិបាតេន មហាអគ្គិក្ខន្ធោ វិយ មរណវុដ្ឋិនិបាតេន ឋានសោ វូបសន្តោ។

ឯវំ មហានុភាវស្ស, យំ នាមេតំ មហេសិនោ;
ន ភយេន ន លជ្ជាយ, មរណំ វសមាគតំ។

និល្លជ្ជំ វីតសារជ្ជំ, សព្ពសត្តាភិមទ្ទនំ;
តយិទំ មាទិសំ សត្តំ, កថំ នាភិភវិស្សតីតិ។

ឯវំ **សម្មាសម្ពុទ្ធតោ** អនុស្សរិតព្ពំ។

តស្សេវំ យសមហត្តតាទិសម្បន្នេហិ បរេហិ សទ្ធឹ មរណសាមញ្ញតាយ អត្តានំ ឧបសំហរិត្វា តេសំ វិយ សត្តវិសេសានំ មយ្ហម្បិ មរណំ ភវិស្សតីតិ អនុស្សរតោ ឧបចារប្បត្តំ កម្មដ្ឋានំ ហោតីតិ។ ឯវំ ឧបសំហរណតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧២. កាយពហុសាធារណតោតិ អយំ កាយោ ពហុសាធារណោ។ អសីតិយា តាវ កិមិកុលានំ សាធារណោ, តត្ថ ឆវិនិស្សិតា បាណា ឆវឹ ខាទន្តិ, ចម្មនិស្សិតា ចម្មំ ខាទន្តិ, មំសនិស្សិតា មំសំ ខាទន្តិ, ន្ហារុនិស្សិតា ន្ហារុំ ខាទន្តិ, អដ្ឋិនិស្សិតា អដ្ឋឹ ខាទន្តិ, មិញ្ជនិស្សិតា មិញ្ជំ ខាទន្តិ។ តត្ថេវ ជាយន្តិ ជីយន្តិ មីយន្តិ, ឧច្ចារបស្សាវំ ករោន្តិ។ កាយោវ នេសំ សូតិឃរញ្ចេវ គិលានសាលា ច សុសានញ្ច វច្ចកុដិ ច បស្សាវទោណិកា ច។ ស្វាយំ តេសម្បិ កិមិកុលានំ បកោបេន មរណំ និគច្ឆតិយេវ។ យថា ច អសីតិយា កិមិកុលានំ, ឯវំ អជ្ឈត្តិកានំយេវ អនេកសតានំ រោគានំ ពាហិរានញ្ច អហិវិច្ឆិកាទីនំ មរណស្ស បច្ចយានំ សាធារណោ។

យថា ហិ ចតុមហាបថេ ឋបិតេ លក្ខម្ហិ សព្ពទិសាហិ អាគតា សរសត្តិតោមរបាសាណាទយោ និបតន្តិ, ឯវំ កាយេបិ សព្ពុបទ្ទវា និបតន្តិ ។ ស្វាយំ តេសម្បិ ឧបទ្ទវានំ និបាតេន មរណំ និគច្ឆតិយេវ។ តេនាហ ភគវា – “ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ទិវសេ និក្ខន្តេ រត្តិយា បដិហិតាយ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ, ពហុកា ខោ មេ បច្ចយា មរណស្ស, អហិ វា មំ ឌំសេយ្យ, វិច្ឆិកោ វា មំ ឌំសេយ្យ, សតបទី វា មំ ឌំសេយ្យ, តេន មេ អស្ស កាលង្កិរិយា, សោ មមស្ស អន្តរាយោ, ឧបក្ខលិត្វា វា បបតេយ្យំ, ភត្តំ វា មេ ភុត្តំ ព្យាបជ្ជេយ្យ, បិត្តំ វា មេ កុប្បេយ្យ, សេម្ហំ វា មេ កុប្បេយ្យ, សត្ថកា វា មេ វាតា កុប្បេយ្យុំ, តេន មេ អស្ស កាលង្កិរិយា, សោ មមស្ស អន្តរាយោ”តិ។ ឯវំ (អ. និ. ៦.២០) កាយពហុសាធារណតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧៣. អាយុទុព្ពលតោតិ អាយុ នាមេតំ អពលំ ទុព្ពលំ។ តថា ហិ សត្តានំ ជីវិតំ អស្សាសបស្សាសូបនិពទ្ធញ្ចេវ ឥរិយាបថូបនិពទ្ធញ្ច សីតុណ្ហូបនិពទ្ធញ្ច មហាភូតូបនិពទ្ធញ្ច អាហារូបនិពទ្ធញ្ច។ តទេតំ អស្សាសបស្សាសានំ សមវុត្តិតំ លភមានមេវ បវត្តតិ។ ពហិ និក្ខន្តនាសិកវាតេ បន អន្តោ អបវិសន្តេ, បវិដ្ឋេ វា អនិក្ខមន្តេ មតោ នាម ហោតិ។ ចតុន្នំ ឥរិយាបថានម្បិ សមវុត្តិតំ លភមានមេវ បវត្តតិ។ អញ្ញតរញ្ញតរស្ស បន អធិមត្តតាយ អាយុសង្ខារា ឧបច្ឆិជ្ជន្តិ។ សីតុណ្ហានម្បិ សមវុត្តិតំ លភមានមេវ បវត្តតិ។ អតិសីតេន បន អតិឧណ្ហេន វា អភិភូតស្ស វិបជ្ជតិ។ មហាភូតានម្បិ សមវុត្តិតំ លភមានមេវ បវត្តតិ។ បថវីធាតុយា បន អាបោធាតុអាទីនំ វា អញ្ញតរញ្ញតរស្ស បកោបេន ពលសម្បន្នោបិ បុគ្គលោ បត្ថទ្ធកាយោ វា អតិសារាទិវសេន កិលិន្នបូតិកាយោ វា មហាឌាហបរេតោ វា សម្ភិជ្ជមានសន្ធិពន្ធនោ វា ហុត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបុណាតិ។ កពឡីការាហារម្បិ យុត្តកាលេ លភន្តស្សេវ ជីវិតំ បវត្តតិ, អាហារំ អលភមានស្ស បន បរិក្ខយំ គច្ឆតីតិ។ ឯវំ អាយុទុព្ពលតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧៤. អនិមិត្តតោតិ អវវត្ថានតោ, បរិច្ឆេទាភាវតោតិ អត្ថោ។ សត្តានំ ហិ –

ជីវិតំ ព្យាធិ កាលោ ច, ទេហនិក្ខេបនំ គតិ;
បញ្ចេតេ ជីវលោកស្មឹ, អនិមិត្តា ន នាយរេ។

តត្ថ **ជីវិតំ** តាវ “ឯត្តកមេវ ជីវិតព្ពំ, ន ឥតោ បរ”ន្តិ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តំ ។ កលលកាលេបិ ហិ សត្តា មរន្តិ, អព្ពុទបេសិឃនមាសិកទ្វេមាសតេមាសចតុមាសបញ្ចមាសទសមាសកាលេបិ។ កុច្ឆិតោ និក្ខន្តសមយេបិ។ តតោ បរំ វស្សសតស្ស អន្តោបិ ពហិបិ មរន្តិយេវ។ **ព្យាធិ**បិ “ឥមិនាវ ព្យាធិនា សត្តា មរន្តិ, នាញ្ញេនា”តិ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តោ។ ចក្ខុរោគេនាបិ ហិ សត្តា មរន្តិ, សោតរោគាទីនំ អញ្ញតរេនាបិ។ **កាលោ**បិ “ឥមស្មិំយេវ កាលេ មរិតព្ពំ, នាញ្ញស្មិ”ន្តិ ឯវំ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តោ។ បុព្ពណ្ហេបិ ហិ សត្តា មរន្តិ, មជ្ឈន្ហិកាទីនំ អញ្ញតរស្មិម្បិ។ **ទេហនិក្ខេបន**ម្បិ “ឥធេវ មីយមានានំ ទេហេន បតិតព្ពំ, នាញ្ញត្រា”តិ ឯវំ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តំ។ អន្តោគាមេ ជាតានំ ហិ ពហិគាមេបិ អត្តភាវោ បតតិ។ ពហិគាមេ ជាតានម្បិ អន្តោគាមេ។ តថា ថលជានំ វា ជលេ, ជលជានំ វា ថលេតិ អនេកប្បការតោ វិត្ថារេតព្ពំ។ **គតិ**បិ “ឥតោ ចុតេន ឥធ និព្ពត្តិតព្ព”ន្តិ ឯវំ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តា។ ទេវលោកតោ ហិ ចុតា មនុស្សេសុបិ និព្ពត្តន្តិ, មនុស្សលោកតោ ចុតា ទេវលោកាទីនម្បិ យត្ថ កត្ថចិ និព្ពត្តន្តីតិ ឯវំ យន្តយុត្តគោណោ វិយ គតិបញ្ចកេ លោកោ សម្បរិវត្តតីតិ ឯវំ អនិមិត្តតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧៥. អទ្ធានបរិច្ឆេទតោតិ មនុស្សានំ ជីវិតស្ស នាម ឯតរហិ បរិត្តោ អទ្ធា។ យោ ចិរំ ជីវតិ, សោ វស្សសតំ, អប្បំ វា ភិយ្យោ។ តេនាហ ភគវា – “អប្បមិទំ, ភិក្ខវេ, មនុស្សានំ អាយុ, គមនីយោ សម្បរាយោ, កត្តព្ពំ កុសលំ, ចរិតព្ពំ ព្រហ្មចរិយំ, នត្ថិ ជាតស្ស អមរណំ។ យោ, ភិក្ខវេ, ចិរំ ជីវតិ, សោ វស្សសតំ, អប្បំ វា ភិយ្យោតិ។

> អប្បមាយុមនុស្សានំ, ហីឡេយ្យ នំ សុបោរិសោ;
> ចរេយ្យាទិត្តសីសោវ, នត្ថិ មច្ចុស្ស នាគមោតិ។ (សំ. និ. ១.១៤៥);

អបរម្បិ អាហ – “ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, អរកោ នាម សត្ថា អហោសី”តិ សព្ពម្បិ សត្តហិ ឧបមាហិ អលង្កតំ សុត្តំ វិត្ថារេតព្ពំ។

អបរម្បិ អាហ – “យោចាយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ មរណស្សតឹ ភាវេតិ, អហោ វតាហំ រត្តិន្ទិវំ ជីវេយ្យំ, ភគវតោ សាសនំ មនសិករេយ្យំ, ពហុំ វត មេ កតំ អស្សាតិ។ យោចាយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ មរណស្សតឹ ភាវេតិ , អហោ វតាហំ ទិវសំ ជីវេយ្យំ, ភគវតោ សាសនំ មនសិករេយ្យំ, ពហុំ វត មេ កតំ អស្សាតិ។ យោ ចាយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ មរណស្សតឹ ភាវេតិ, អហោ វតាហំ តទន្តរំ ជីវេយ្យំ, យទន្តរំ ឯកំ បិណ្ឌបាតំ ភុញ្ជាមិ, ភគវតោ សាសនំ មនសិករេយ្យំ, ពហុំ វត មេ កតំ អស្សាតិ។ យោ ចាយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ មរណស្សតឹ ភាវេតិ, អហោ វតាហំ តទន្តរំ ជីវេយ្យំ, យទន្តរំ ចត្តារោ បញ្ច អាលោបេ សង្ខាទិត្វា អជ្ឈោហរាមិ, ភគវតោ សាសនំ មនសិករេយ្យំ, ពហុំ វត មេ កតំ អស្សាតិ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ បមត្តា វិហរន្តិ, ទន្ធំ មរណស្សតឹ ភាវេន្តិ អាសវានំ ខយាយ។ យោ ច ខ្វាយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ មរណស្សតឹ ភាវេតិ, អហោ វតាហំ តទន្តរំ ជីវេយ្យំ, យទន្តរំ ឯកំ អាលោបំ សង្ខាទិត្វា អជ្ឈោហរាមិ, ភគវតោ សាសនំ មនសិករេយ្យំ, ពហុំ វត មេ កតំ អស្សាតិ។ យោ ចាយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ មរណស្សតឹ ភាវេតិ, អហោ វតាហំ តទន្តរំ ជីវេយ្យំ, យទន្តរំ អស្សសិត្វា វា បស្សសាមិ, បស្សសិត្វា វា អស្សសាមិ, ភគវតោ សាសនំ មនសិករេយ្យំ, ពហុំ វត មេ កតំ អស្សាតិ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ អប្បមត្តា វិហរន្តិ, តិក្ខំ មរណស្សតឹ ភាវេន្តិ អាសវានំ ខយាយា”តិ (អ. និ. ៦.១៩)។ ឯវំ ចតុបញ្ចាលោបសង្ខាទនមត្តំ អវិស្សាសិយោ បរិត្តោ ជីវិតស្ស អទ្ធាតិ ឯវំ អទ្ធានបរិច្ឆេទតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧៦. ខណបរិត្តតោតិ បរមត្ថតោ ហិ អតិបរិត្តោ សត្តានំ ជីវិតក្ខណោ ឯកចិត្តប្បវត្តិមត្តោយេវ។ យថា នាម រថចក្កំ បវត្តមានម្បិ ឯកេនេវ នេមិប្បទេសេន បវត្តតិ, តិដ្ឋមានម្បិ ឯកេនេវ តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ឯកចិត្តក្ខណិកំ សត្តានំ ជីវិតំ។ តស្មិំ ចិត្តេ និរុទ្ធមត្តេ សត្តោ និរុទ្ធោតិ វុច្ចតិ។ យថាហ – “អតីតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិត្ថ, ន ជីវតិ, ន ជីវិស្សតិ។ អនាគតេ ចិត្តក្ខណេ ន ជីវិត្ថ, ន ជីវតិ, ជីវិស្សតិ។ បច្ចុប្បន្នេ ចិត្តក្ខណេ ន ជីវិត្ថ, ជីវតិ, ន ជីវិស្សតិ។

> “ជីវិតំ អត្តភាវោ ច, សុខទុក្ខា ច កេវលា;
> ឯកចិត្តសមាយុត្តា, លហុ សោ វត្តតេ ខណោ។
>
> “យេ និរុទ្ធា មរន្តស្ស, តិដ្ឋមានស្ស វា ឥធ;
> សព្ពេបិ សទិសា ខន្ធា, គតា អប្បដិសន្ធិកា។
>
> “អនិព្ពត្តេន ន ជាតោ, បច្ចុប្បន្នេន ជីវតិ;
> ចិត្តភង្គា មតោ លោកោ, បញ្ញត្តិ បរមត្ថិយា”តិ។ (មហានិ. ៣៩);

ឯវំ ខណបរិត្តតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ។

១៧៧. ឥតិ ឥមេសំ អដ្ឋន្នំ អាការានំ អញ្ញតរញ្ញតរេន អនុស្សរតោបិ បុនប្បុនំ មនសិការវសេន ចិត្តំ អាសេវនំ លភតិ, មរណារម្មណា សតិ សន្តិដ្ឋតិ, នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, ឈានង្គានិ បាតុភវន្តិ។ សភាវធម្មត្តា បន សំវេជនីយត្តា ច អារម្មណស្ស អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ លោកុត្តរជ្ឈានំ បន ទុតិយចតុត្ថានិ ច អារុប្បជ្ឈានានិ សភាវធម្មេបិ ភាវនាវិសេសេន អប្បនំ បាបុណន្តិ។ វិសុទ្ធិភាវនានុក្កមវសេន ហិ លោកុត្តរំ អប្បនំ បាបុណាតិ។ អារម្មណាតិក្កមភាវនាវសេន អារុប្បំ។ អប្បនាបត្តស្សេវ ហិ ឈានស្ស អារម្មណសមតិក្កមនមត្តំ តត្ថ ហោតិ។ ឥធ បន តទុភយម្បិ នត្ថិ។ តស្មា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ។ តទេតំ មរណស្សតិពលេន ឧប្បន្នត្តា មរណស្សតិច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន មរណស្សតឹ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ សតតំ អប្បមត្តោ ហោតិ, សព្ពភវេសុ អនភិរតិសញ្ញំ បដិលភតិ, ជីវិតនិកន្តឹ ជហាតិ, បាបគរហី ហោតិ, អសន្និធិពហុលោ បរិក្ខារេសុ វិគតមលមច្ឆេរោ, អនិច្ចសញ្ញា ចស្ស បរិចយំ គច្ឆតិ, តទនុសារេនេវ ទុក្ខសញ្ញា អនត្តសញ្ញា ច ឧបដ្ឋាតិ។ យថា អភាវិតមរណា សត្តា សហសា វាឡមិគយក្ខសប្បចោរវធកាភិភូតា វិយ មរណសមយេ ភយំ សន្តាសំ សម្មោហំ អាបជ្ជន្តិ, ឯវំ អនាបជ្ជិត្វា អភយោ អសម្មូឡ្ហោ កាលំ ករោតិ។ សចេ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អមតំ នារាធេតិ, កាយស្ស ភេទា សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

តស្មា ហវេ អប្បមាទំ, កយិរាថ សុមេធសោ;
ឯវំ មហានុភាវាយ, មរណស្សតិយា សទាតិ។

ឥទំ មរណស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

កាយគតាសតិកថា

១៧៨. ឥទានិ យំ តំ អញ្ញត្រ ពុទ្ធុប្បាទា អប្បវត្តបុព្ពំ សព្ពតិត្ថិយានំ អវិសយភូតំ តេសុ តេសុ សុត្តន្តេសុ “ឯកធម្មោ, ភិក្ខវេ, ភាវិតោ ពហុលីកតោ មហតោ សំវេគាយ សំវត្តតិ។ មហតោ អត្ថាយ សំវត្តតិ។ មហតោ យោគក្ខេមាយ សំវត្តតិ។ មហតោ សតិសម្បជញ្ញាយ សំវត្តតិ។ ញាណទស្សនបដិលាភាយ សំវត្តតិ។ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាយ សំវត្តតិ។ វិជ្ជាវិមុត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ សំវត្តតិ។ កតមោ ឯកធម្មោ? កាយគតា សតិ… (អ. និ. ១.៥៦៣ អាទយោ)។ អមតំ តេ, ភិក្ខវេ, បរិភុញ្ជន្តិ, យេ កាយគតាសតឹ បរិភុញ្ជន្តិ។ អមតំ តេ, ភិក្ខវេ, ន បរិភុញ្ជន្តិ, យេ កាយគតាសតឹ ន បរិភុញ្ជន្តិ។ អមតំ តេសំ, ភិក្ខវេ, បរិភុត្តំ… អបរិភុត្តំ… បរិហីនំ… អបរិហីនំ… វិរទ្ធំ… អវិរទ្ធំ, យេសំ កាយគតាសតិ អារទ្ធាតិ (អ. និ. ១.៦០៣) ឯវំ ភគវតា អនេកេហិ អាការេហិ បសំសិត្វា “កថំ ភាវិតា, ភិក្ខវេ, កាយគតាសតិ កថំ ពហុលីកតា មហប្ផលា ហោតិ មហានិសំសា? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អរញ្ញគតោ វា”តិអាទិនា (ម. និ. ៣.១៥៤) នយេន អានាបានបព្ពំ, ឥរិយាបថបព្ពំ, ចតុសម្បជញ្ញបព្ពំ, បដិក្កូលមនសិការបព្ពំ, ធាតុមនសិការបព្ពំ, នវសិវថិកបព្ពានីតិ ឥមេសំ ចុទ្ទសន្នំ បព្ពានំ វសេន កាយគតាសតិកម្មដ្ឋានំ និទ្ទិដ្ឋំ, តស្ស ភាវនានិទ្ទេសោ អនុប្បត្តោ។

តត្ថ យស្មា ឥរិយាបថបព្ពំ ចតុសម្បជញ្ញបព្ពំ ធាតុមនសិការបព្ពន្តិ ឥមានិ តីណិ វិបស្សនាវសេន វុត្តានិ។ នវ សិវថិកបព្ពានិ វិបស្សនាញាណេសុយេវ អាទីនវានុបស្សនាវសេន វុត្តានិ។ យាបិ ចេត្ថ ឧទ្ធុមាតកាទីសុ សមាធិភាវនា ឥជ្ឈេយ្យ, សា អសុភនិទ្ទេសេ បកាសិតាយេវ។ អានាបានបព្ពំ បន បដិក្កូលមនសិការបព្ពញ្ច ឥមានេវេត្ថ ទ្វេ សមាធិវសេន វុត្តានិ។ តេសុ អានាបានបព្ពំ អានាបានស្សតិវសេន វិសុំ កម្មដ្ឋានំយេវ។ យំ បនេតំ “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ ឧទ្ធំ បាទតលា អធោ កេសមត្ថកា តចបរិយន្តំ បូរំ នានប្បការស្ស អសុចិនោ បច្ចវេក្ខតិ។ អត្ថិ ឥមស្មឹ កាយេ កេសា លោមា…បេ… មុត្ត”ន្តិ (ម. និ. ៣.១៥៤) ឯវំ **មត្ថលុង្គំ អដ្ឋិមិញ្ជេន សង្គហេត្វា** បដិក្កូលមនសិការវសេន ទេសិតំ ទ្វត្តឹសាការកម្មដ្ឋានំ, ឥទមិធ កាយគតាសតីតិ អធិប្បេតំ។

១៧៩. តត្ថាយំ បាឡិវណ្ណនាបុព្ពង្គមោ ភាវនានិទ្ទេសោ។ **ឥមមេវ កាយ**ន្តិ ឥមំ ចតុមហាភូតិកំ បូតិកាយំ។ **ឧទ្ធំ បាទតលា**តិ បាទតលតោ ឧបរិ។ **អធោ កេសមត្ថកា**តិ កេសគ្គតោ ហេដ្ឋា។ **តចបរិយន្ត**ន្តិ តិរិយំ តចបរិច្ឆិន្នំ។ **បូរំ នានប្បការស្ស អសុចិនោ បច្ចវេក្ខតី**តិ នានប្បការកេសាទិអសុចិភរិតោ អយំ កាយោតិ បស្សតិ។ កថំ? អត្ថិ ឥមស្មឹ កាយេ កេសា…បេ… មុត្តន្តិ។

តត្ថ **អត្ថី**តិ សំវិជ្ជន្តិ។ **ឥមស្មិ**ន្តិ យ្វាយំ ឧទ្ធំ បាទតលា អធោ កេសមត្ថកា តចបរិយន្តោ បូរោ នានប្បការស្ស អសុចិនោតិ វុច្ចតិ, តស្មិំ។ **កាយេ**តិ សរីរេ។ សរីរំ ហិ អសុចិសញ្ចយតោ កុច្ឆិតានំ កេសាទីនញ្ចេវ ចក្ខុរោគាទីនញ្ច រោគសតានំ អាយភូតតោ កាយោតិ វុច្ចតិ។ **កេសា លោមា**តិ ឯតេ កេសាទយោ ទ្វត្តឹសាការា។ តត្ថ អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ កេសា, អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ លោមាតិ ឯវំ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។

ឥមស្មិំ ហិ បាទតលា បដ្ឋាយ ឧបរិ, កេសមត្ថកា បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, តចតោ បដ្ឋាយ បរិតោតិ ឯត្តកេ ព្យាមមត្តេ កឡេវរេ សព្ពាការេនបិ វិចិនន្តោ ន កោចិ កិញ្ចិ មុត្តំ វា មណឹ វា វេឡុរិយំ វា អគរុំ វា កុង្កុមំ វា កប្បូរំ វា វាសចុណ្ណាទឹ វា អណុមត្តម្បិ សុចិភាវំ បស្សតិ, អថ ខោ បរមទុគ្គន្ធជេគុច្ឆំ អសិរិកទស្សនំ នានប្បការំ កេសលោមាទិភេទំ អសុចឹយេវ បស្សតិ។ តេន វុត្តំ “អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ កេសា លោមា...បេ.... មុត្ត”ន្តិ។ អយមេត្ថ បទសម្ពន្ធតោ វណ្ណនា។

១៨០. ឥមំ បន កម្មដ្ឋានំ ភាវេតុកាមេន អាទិកម្មិកេន កុលបុត្តេន វុត្តប្បការំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឥទំ កម្មដ្ឋានំ គហេតព្វំ។ តេនាបិស្ស កម្មដ្ឋានំ កថេន្តេន សត្តធា ឧគ្គហកោសល្លំ ទសធា ច មនសិការកោសល្លំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ តត្ថ វចសា មនសា វណ្ណតោ សណ្ឋានតោ ទិសតោ ឱកាសតោ បរិច្ឆេទតោតិ ឯវំ សត្តធា ឧគ្គហកោសល្លំ អាចិក្ខិតព្ពំ។

ឥមស្មិំ ហិ បដិក្កូលមនសិការកម្មដ្ឋានេ យោបិ តិបិដកោ ហោតិ, តេនាបិ មនសិការកាលេ បឋមំ វាចាយ សជ្ឈាយោ កាតព្ពោ។ ឯកច្ចស្ស ហិ សជ្ឈាយំ ករោន្តស្សេវ កម្មដ្ឋានំ បាកដំ ហោតិ មលយវាសី មហាទេវត្ថេរស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហិតកម្មដ្ឋានានំ ទ្វិន្នំ ថេរានំ វិយ។ ថេរោ កិរ តេហិ កម្មដ្ឋានំ យាចិតោ ចត្តារោ មាសេ ឥមំយេវ សជ្ឈាយំ ករោថាតិ ទ្វត្តឹសាការបាឡឹ អទាសិ។ តេ កិញ្ចាបិ នេសំ ទ្វេ តយោ និកាយា បគុណា, បទក្ខិណគ្គាហិតាយ បន ចត្តារោ មាសេ ទ្វត្តឹសាការំ សជ្ឈាយន្តាវ សោតាបន្នា អហេសុំ។ តស្មា កម្មដ្ឋានំ កថេន្តេន អាចរិយេន អន្តេវាសិកោ វត្តព្ពោ “បឋមំ តាវ វាចាយ សជ្ឈាយំ ករោហី”តិ។

ករោន្តេន ច **តចបញ្ចកាទី**និ បរិច្ឆិន្ទិត្វា អនុលោមបដិលោមវសេន សជ្ឈាយោ កាតព្ពោ។ កេសា លោមា នខា ទន្តា តចោតិ ហិ វត្វា បុន បដិលោមតោ តចោ ទន្តា នខា លោមា កេសាតិ វត្តព្ពំ។

តទនន្តរំ **វក្កបញ្ចកេ** មំសំ ន្ហារុ អដ្ឋិ អដ្ឋិមិញ្ជំ វក្កន្តិ វត្វា បុន បដិលោមតោ វក្កំ អដ្ឋិមិញ្ជំ អដ្ឋិ ន្ហារុ មំសំ, តចោ ទន្តា នខា លោមា កេសាតិ វត្តព្ពំ។

តតោ **បប្ផាសបញ្ចកេ** ហទយំ យកនំ កិលោមកំ បិហកំ បប្ផាសន្តិ វត្វា បុន បដិលោមតោ បប្ផាសំ បិហកំ កិលោមកំ យកនំ ហទយំ, វក្កំ អដ្ឋិមិញ្ជំ អដ្ឋិ ន្ហារុ មំសំ, តចោ ទន្តា នខា លោមា កេសាតិ វត្តព្ពំ។

តតោ **មត្ថលុង្គបញ្ចកេ** អន្តំ អន្តគុណំ ឧទរិយំ ករីសំ មត្ថលុង្គន្តិ វត្វា បុន បដិលោមតោ មត្ថលុង្គំ ករីសំ ឧទរិយំ អន្តគុណំ អន្តំ, បប្ផាសំ បិហកំ កិលោមកំ យកនំ ហទយំ, វក្កំ អដ្ឋិមិញ្ជំ អដ្ឋិ ន្ហារុ មំសំ, តចោ ទន្តា នខា លោមា កេសាតិ វត្តព្ពំ។

តតោ **មេទឆក្កេ** បិត្តំ សេម្ហំ បុព្ពោ លោហិតំ សេទោ មេទោតិ វត្វា បុន បដិលោមតោ មេទោ សេទោ លោហិតំ បុព្ពោ សេម្ហំ បិត្តំ, មត្ថលុង្គំ ករីសំ ឧទរិយំ អន្តគុណំ អន្តំ, បប្ផាសំ បិហកំ កិលោមកំ យកនំ ហទយំ, វក្កំ អដ្ឋិមិញ្ជំ អដ្ឋិ ន្ហារុ មំសំ, តចោ ទន្តា នខា លោមា កេសាតិ វត្តព្ពំ។

តតោ **មុត្តឆក្កេ** អស្សុ វសា ខេឡោ សិង្ឃាណិកា លសិកា មុត្តន្តិ វត្វា បុន បដិលោមតោ មុត្តំ លសិកា សិង្ឃាណិកា ខេឡោ វសា អស្សុ, មេទោ សេទោ លោហិតំ បុព្ពោ សេម្ហំ បិត្តំ, មត្ថលុង្គំ ករីសំ ឧទរិយំ អន្តគុណំ អន្តំ, បប្ផាសំ បិហកំ កិលោមកំ យកនំ ហទយំ, វក្កំ អដ្ឋិមិញ្ជំ អដ្ឋិ ន្ហារុ មំសំ, តចោ ទន្តា នខា លោមា កេសាតិ វត្តព្ពំ។

ឯវំ កាលសតំ កាលសហស្សំ កាលសតសហស្សម្បិ វាចាយ សជ្ឈាយោ កាតព្ពោ។ វចសា សជ្ឈាយេន ហិ កម្មដ្ឋានតន្តិ បគុណា ហោតិ, ន ឥតោ ចិតោ ច ចិត្តំ វិធាវតិ។ កោដ្ឋាសា បាកដា ហោន្តិ, ហត្ថសង្ខលិកា វិយ វតិបាទបន្តិ វិយ ច ខាយន្តិ។

យថា បន វចសា, តថេវ មនសាបិ សជ្ឈាយោ កាតព្ពោ។ វចសា សជ្ឈាយោ ហិ មនសា សជ្ឈាយស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ មនសា សជ្ឈាយោ លក្ខណបដិវេធស្ស បច្ចយោ ហោតិ។

វណ្ណតោតិ កេសាទីនំ វណ្ណោ វវត្ថបេតព្ពោ។

សណ្ឋានតោតិ តេសញ្ញេវ សណ្ឋានំ វវត្ថបេតព្ពំ។

ទិសតោតិ ឥមស្មឹ ហិ សរីរេ នាភិតោ ឧទ្ធំ ឧបរិមទិសា, អធោ ហេដ្ឋិមទិសា, តស្មា អយំ កោដ្ឋាសោ ឥមិស្សា នាម ទិសាយាតិ ទិសា វវត្ថបេតព្ពា។

ឱកាសតោតិ អយំ កោដ្ឋាសោ ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ បតិដ្ឋិតោតិ ឯវំ តស្ស តស្ស ឱកាសោ វវត្ថបេតព្ពោ។

បរិច្ឆេទតោតិ សភាគបរិច្ឆេទោ វិសភាគបរិច្ឆេទោតិ ទ្វេ បរិច្ឆេទា។ តត្ថ អយំ កោដ្ឋាសោ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច តិរិយញ្ច ឥមិនា នាម បរិច្ឆិន្នោតិ ឯវំ សភាគបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ កេសា ន លោមា, លោមាបិ ន កេសាតិ ឯវំ អមិស្សកតាវសេន វិសភាគបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ សត្តធា ឧគ្គហកោសល្លំ អាចិក្ខន្តេន បន ឥទំ កម្មដ្ឋានំ អសុកស្មឹ សុត្តេ បដិក្កូលវសេន កថិតំ, អសុកស្មឹ ធាតុវសេនាតិ ញត្វា អាចិក្ខិតព្ពំ។ ឥទញ្ហិ មហាសតិបដ្ឋានេ (ទី. និ. ២.៣៧៧) បដិក្កូលវសេនេវ កថិតំ។ មហាហត្ថិបទោបម(ម. និ. ១.៣០០ អាទយោ) មហារាហុលោវាទ(ម. និ. ២.១១៣ អាទយោ) ធាតុវិភង្គេសុ(ម. និ. ៣.៣៤២ អាទយោ) ធាតុវសេន កថិតំ។ កាយគតាសតិសុត្តេ (ម. និ. ៣.១៥៣) បន យស្ស វណ្ណតោ ឧបដ្ឋាតិ, តំ សន្ធាយ ចត្តារិ ឈានានិ វិភត្តានិ។ តត្ថ ធាតុវសេន កថិតំ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានំ ហោតិ។ បដិក្កូលវសេន កថិតំ សមថកម្មដ្ឋានំ។ តទេតំ ឥធ សមថកម្មដ្ឋានមេវាតិ។

១៨១. ឯវំ សត្តធា ឧគ្គហកោសល្លំ អាចិក្ខិត្វា អនុបុព្ពតោ, នាតិសីឃតោ, នាតិសណិកតោ, វិក្ខេបបដិពាហនតោ, បណ្ណត្តិសមតិក្កមនតោ, អនុបុព្ពមុញ្ចនតោ, អប្បនាតោ, តយោ ច សុត្តន្តាតិ ឯវំ ទសធា មនសិការកោសល្លំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ តត្ថ **អនុបុព្ពតោ**តិ ឥទញ្ហិ សជ្ឈាយករណតោ បដ្ឋាយ អនុបដិបាដិយា មនសិកាតព្ពំ, ន ឯកន្តរិកាយ។ ឯកន្តរិកាយ ហិ មនសិករោន្តោ យថា នាម អកុសលោ បុរិសោ ទ្វត្តឹសបទំ និស្សេណឹ ឯកន្តរិកាយ អារោហន្តោ កិលន្តកាយោ បតតិ, ន អារោហនំ សម្បាទេតិ, ឯវមេវ ភាវនាសម្បត្តិវសេន អធិគន្តព្ពស្ស អស្សាទស្ស អនធិគមា កិលន្តចិត្តោ បតតិ, ន ភាវនំ សម្បាទេតិ។

អនុបុព្ពតោ មនសិករោន្តេនាបិ ច **នាតិសីឃតោ** មនសិកាតព្ពំ។ អតិសីឃតោ មនសិករោតោ ហិ យថា នាម តិយោជនមគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា ឱក្កមនវិស្សជ្ជនំ អសល្លក្ខេត្វា សីឃេន ជវេន សតក្ខត្តុម្បិ គមនាគមនំ ករោតោ បុរិសស្ស កិញ្ចាបិ អទ្ធានំ បរិក្ខយំ គច្ឆតិ, អថ ខោ បុច្ឆិត្វាវ គន្តព្ពំ ហោតិ, ឯវមេវ កេវលំ កម្មដ្ឋានំ បរិយោសានំ បាបុណាតិ, អវិភូតំ បន ហោតិ, ន វិសេសំ អាវហតិ, តស្មា នាតិសីឃតោ មនសិកាតព្ពំ។

យថា ច នាតិសីឃតោ, ឯវំ **នាតិសណិកតោ**បិ។ អតិសណិកតោ មនសិករោតោ ហិ យថា នាម តទហេវ តិយោជនមគ្គំ គន្តុកាមស្ស បុរិសស្ស អន្តរាមគ្គេ រុក្ខបព្ពតតឡាកាទីសុ វិលម្ពមានស្ស មគ្គោ បរិក្ខយំ ន គច្ឆតិ, ទ្វីហតីហេន បរិយោសាបេតព្ពោ ហោតិ, ឯវមេវ កម្មដ្ឋានំ បរិយោសានំ ន គច្ឆតិ, វិសេសាធិគមស្ស បច្ចយោ ន ហោតិ។

វិក្ខេបបដិពាហនតោតិ កម្មដ្ឋានំ វិស្សជ្ជេត្វា ពហិទ្ធា បុថុត្តារម្មណេ ចេតសោ វិក្ខេបោ បដិពាហិតព្ពោ។ អប្បដិពាហតោ ហិ យថា នាម ឯកបទិកំ បបាតមគ្គំ បដិបន្នស្ស បុរិសស្ស អក្កមនបទំ អសល្លក្ខេត្វា ឥតោ ចិតោ ច វិលោកយតោ បទវារោ វិរជ្ឈតិ, តតោ សតបោរិសេ បបាតេ បតិតព្ពំ ហោតិ, ឯវមេវ ពហិទ្ធា វិក្ខេបេ សតិ កម្មដ្ឋានំ បរិហាយតិ បរិធំសតិ។ តស្មា វិក្ខេបបដិពាហនតោ មនសិកាតព្ពំ។

បណ្ណត្តិសមតិក្កមនតោតិ យាយំ កេសា លោមាតិអាទិកា បណ្ណត្តិ, តំ អតិក្កមិត្វា បដិក្កូលន្តិ ចិត្តំ ឋបេតព្ពំ។ យថា ហិ ឧទកទុល្លភកាលេ មនុស្សា អរញ្ញេ ឧទបានំ ទិស្វា តត្ថ តាលបណ្ណាទិកំ កិញ្ចិទេវ សញ្ញាណំ ពន្ធិត្វា តេន សញ្ញាណេន អាគន្ត្វា ន្ហាយន្តិ ចេវ បិវន្តិ ច។ យទា បន នេសំ អភិណ្ហសញ្ចារេន អាគតាគតបទំ បាកដំ ហោតិ, តទា សញ្ញាណេន កិច្ចំ ន ហោតិ, ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ គន្ត្វា ន្ហាយន្តិ ចេវ បិវន្តិ ច, ឯវមេវ បុព្ពភា

គេ កេសា លោមាតិបណ្ណត្តិវសេន មនសិករោតោ បដិក្កូលភាវោ បាកដោ ហោតិ។ អថ កេសា លោមាតិបណ្ណត្តឹ សមតិក្កមិត្វា បដិក្កូលភាវេយេវ ចិត្តំ ឋបេតព្ពំ។

អនុបុព្ពមុញ្ចនតោតិ យោ យោ កោដ្ឋាសោ ន ឧបដ្ឋាតិ, តំ តំ មុញ្ចន្តេន អនុបុព្ពមុញ្ចនតោ មនសិកាតព្ពំ។ អាទិកម្មិកស្ស ហិ កេសាតិ មនសិករោតោ មនសិការោ គន្ត្វា មុត្តន្តិ ឥមំ បរិយោសានកោដ្ឋាសមេវ អាហច្ច តិដ្ឋតិ។ មុត្តន្តិ ច មនសិករោតោ មនសិការោ គន្ត្វា កេសាតិ ឥមំ អាទិកោដ្ឋាសមេវ អាហច្ច តិដ្ឋតិ។ អថស្ស មនសិករោតោ មនសិករោតោ កេចិ កោដ្ឋាសា ឧបដ្ឋហន្តិ, កេចិ ន ឧបដ្ឋហន្តិ។ តេន យេ យេ ឧបដ្ឋហន្តិ, តេសុ តេសុ តាវ កម្មំ កាតព្ពំ។ យាវ ទ្វីសុ ឧបដ្ឋិតេសុ តេសម្បិ ឯកោ សុដ្ឋុតរំ ឧបដ្ឋហតិ, ឯវំ ឧបដ្ឋិតំ បន តមេវ បុនប្បុនំ មនសិករោន្តេន អប្បនា ឧប្បាទេតព្ពា។

តត្រាយំ ឧបមា – យថា ហិ ទ្វត្តឹសតាលកេ តាលវនេ វសន្តំ មក្កដំ គហេតុកាមោ លុទ្ទោ អាទិម្ហិ ឋិតតាលស្ស បណ្ណំ សរេន វិជ្ឈិត្វា ឧក្កុដ្ឋឹ ករេយ្យ, អថ ខោ សោ មក្កដោ បដិបាដិយា តស្មឹ តស្មឹ តាលេ បតិត្វា បរិយន្តតាលមេវ គច្ឆេយ្យ, តត្ថបិ គន្ត្វា លុទ្ទេន តថេវ កតេ បុន តេនេវ នយេន អាទិតាលំ អាគច្ឆេយ្យ, សោ ឯវំ បុនប្បុនំ បរិបាតិយមានោ ឧក្កុដ្ឋុក្កុដ្ឋិដ្ឋានេយេវ ឧដ្ឋហិត្វា អនុក្កមេន ឯកស្មឹ តាលេ និបតិត្វា តស្ស វេមជ្ឈេ មកុឡតាលបណ្ណសូចឹ ទឡ្ហំ គហេត្វា វិជ្ឈិយមានោបិ ន ឧដ្ឋហេយ្យ, ឯវំសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។

តត្រិទំ ឱបម្មសំសន្ទនំ – យថា ហិ តាលវនេ ទ្វត្តឹសតាលា, ឯវំ ឥមស្មឹ កាយេ ទ្វត្តឹសកោដ្ឋាសា។ មក្កដោ វិយ ចិត្តំ។ លុទ្ទោ វិយ យោគាវចរោ។ មក្កដស្ស ទ្វត្តឹសតាលកេ តាលវនេ និវាសោ វិយ យោគិនោ ចិត្តស្ស ទ្វត្តឹសកោដ្ឋាសកេ កាយេ អារម្មណវសេន អនុសញ្ចរណំ។ លុទ្ទេន អាទិម្ហិ ឋិតតាលស្ស បណ្ណំ សរេន វិជ្ឈិត្វា ឧក្កុដ្ឋិយា កតាយ មក្កដស្ស តស្មឹ តស្មឹ តាលេ បតិត្វា បរិយន្តតាលគមនំ វិយ យោគិនោ កេសាតិ មនសិការេ អារទ្ធេ បដិបាដិយា គន្ត្វា បរិយោសានកោដ្ឋាសេយេវ ចិត្តស្ស សណ្ឋានំ។ បុន បច្ចាគមនេបិ ឯសេវ នយោ។ បុនប្បុនំ បរិបាតិយមានស្ស មក្កដស្ស ឧក្កុដ្ឋុក្កុដ្ឋិដ្ឋានេ ឧដ្ឋានំ វិយ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ កេសុចិ កេសុចិ ឧបដ្ឋិតេសុ អនុបដ្ឋហន្តេ វិស្សជ្ជេត្វា ឧបដ្ឋិតេសុ បរិកម្មករណំ។ អនុក្កមេន ឯកស្មឹ តាលេ និបតិត្វា តស្ស មជ្ឈេ មកុឡតាលបណ្ណសូចឹ ទឡ្ហំ គហេត្វា វិជ្ឈិយមានស្សបិ អនុដ្ឋានំ វិយ អវសានេ ទ្វីសុ ឧបដ្ឋិតេសុ យោ សុដ្ឋុតរំ ឧបដ្ឋាតិ, តមេវ បុនប្បុនំ មនសិករិត្វា អប្បនាយ ឧប្បាទនំ។

អបរាបិ ឧបមា – យថា នាម បិណ្ឌបាតិកោ ភិក្ខុ ទ្វត្តឹសកុលំ គាមំ ឧបនិស្សាយ វសន្តោ បឋមគេហេយេវ ទ្វេ ភិក្ខា លភិត្វា បរតោ ឯកំ វិស្សជ្ជេយ្យ។ បុនទិវសេ តិស្សោ លភិត្វា បរតោ ទ្វេ វិស្សជ្ជេយ្យ។ តតិយទិវសេ អាទិម្ហិយេវ បត្តបូរំ លភិត្វា អាសនសាលំ គន្ត្វា បរិភុញ្ជេយ្យ។ ឯវំសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ ទ្វត្តឹសកុលគាមោ វិយ ហិ ទ្វត្តឹសាការោ។ បិណ្ឌបាតិកោ វិយ យោគាវចរោ។ តស្ស តំ គាមំ ឧបនិស្សាយ វាសោ វិយ យោគិនោ ទ្វត្តឹសាការេ បរិកម្មករណំ។ បឋមគេហេ ទ្វេ ភិក្ខា លភិត្វា បរតោ ឯកិស្សា វិស្សជ្ជនំ វិយ ទុតិយទិវសេ តិស្សោ លភិត្វា បរតោ ទ្វិន្នំ វិស្សជ្ជនំ វិយ ច មនសិករោតោ មនសិករោតោ អនុបដ្ឋហន្តេ វិស្សជ្ជេត្វា ឧបដ្ឋិតេសុ យាវ កោដ្ឋាសទ្វយេ បរិកម្មករណំ។ តតិយទិវសេ អាទិម្ហិយេវ បត្តបូរំ លភិត្វា អាសនសាលាយំ និសីទិត្វា បរិភោគោ វិយ ទ្វីសុ យោ សុដ្ឋុតរំ ឧបដ្ឋាតិ, តមេវ បុនប្បុនំ មនសិករិត្វា អប្បនាយ ឧប្បាទនំ។

អប្បនាតោតិ អប្បនាកោដ្ឋាសតោ កេសាទីសុ ឯកេកស្មឹ កោដ្ឋាសេ អប្បនា ហោតីតិ វេទិតព្ពាតិ អយមេវេត្ថ អធិប្បាយោ។

តយោ ច សុត្តន្តាតិ អធិចិត្តំ, សីតិភាវោ, ពោជ្ឈង្គកោសល្លន្តិ ឥមេ តយោ សុត្តន្តា វីរិយសមាធិយោជនត្ថំ វេទិតព្ពាតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ តត្ថ –

> “អធិចិត្តមនុយុត្តេន , ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា តីណិ និមិត្តានិ កាលេនកាលំ មនសិកាតព្ពានិ។ កាលេនកាលំ សមាធិនិមិត្តំ មនសិកាតព្ពំ។ កាលេនកាលំ បគ្គហនិមិត្តំ មនសិកាតព្ពំ។ កាលេនកាលំ ឧបេក្ខានិមិត្តំ មនសិកាតព្ពំ។ សចេ, ភិក្ខវេ, អធិចិត្តមនុយុត្តោ ភិក្ខុ ឯកន្តំ សមាធិនិមិត្តញ្ញេវ មនសិករេយ្យ, ឋានំ តំ ចិត្តំ កោសជ្ជាយ សំវត្តេយ្យ។ សចេ, ភិក្ខវេ, អធិចិត្តមនុយុត្តោ ភិក្ខុ ឯកន្តំ បគ្គហនិមិត្តញ្ញេវ មនសិករេយ្យ, ឋានំ តំ ចិត្តំ ឧទ្ធច្ចាយ សំវត្តេយ្យ។ សចេ, ភិក្ខវេ, អធិចិត្តមនុយុត្តោ ភិក្ខុ ឯកន្តំ ឧបេក្ខានិមិត្តញ្ញេវ មនសិករេយ្យ, ឋានំ តំ ចិត្តំ ន សម្មា សមាធិយេយ្យ អាសវានំ ខយាយ។ យតោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, អធិចិត្តមនុយុត្តោ ភិក្ខុ កាលេនកាលំ សមាធិនិមិត្តំ បគ្គហនិមិត្តំ ឧបេក្ខានិមិត្តំ មនសិករោតិ, តំ ហោតិ ចិត្តំ មុទុញ្ច កម្មញ្ញញ្ច បភស្សរញ្ច, ន ច បភង្គុ, សម្មា សមាធិយតិ អាសវានំ ខយាយ។

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, សុវណ្ណការោ វា សុវណ្ណការន្តេវាសី វា ឧក្កំ ពន្ធតិ, ឧក្កំ ពន្ធិត្វា ឧក្កាមុខំ អាលិម្បេតិ, ឧក្កាមុខំ អាលិម្បេត្វា សណ្ឌាសេន ជាតរូបំ គហេត្វា ឧក្កាមុខេ បក្ខិបិត្វា កាលេនកាលំ អភិធមតិ, កាលេនកាលំ ឧទកេន បរិប្ផោសេតិ, កាលេនកាលំ អជ្ឈុបេក្ខតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សុវណ្ណការោ វា សុវណ្ណការន្តេវាសី វា តំ ជាតរូបំ ឯកន្តំ អភិធមេយ្យ, ឋានំ តំ ជាតរូបំ ឌហេយ្យ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សុវណ្ណការោ វា សុវណ្ណការន្តេវាសី វា តំ ជាតរូបំ ឯកន្តំ ឧទកេន បរិប្ផោសេយ្យ, ឋានំ តំ ជាតរូបំ និព្ពាយេយ្យ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សុវណ្ណការោ វា សុវណ្ណការន្តេវាសី វា តំ ជាតរូបំ ឯកន្តំ អជ្ឈុបេក្ខេយ្យ, ឋានំ តំ ជាតរូបំ ន សម្មា បរិបាកំ គច្ឆេយ្យ។ យតោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, សុវណ្ណការោ វា សុវណ្ណការន្តេវាសី វា តំ ជាតរូបំ កាលេនកាលំ អភិធមតិ, កាលេនកាលំ ឧទកេន បរិប្ផោសេតិ, កាលេនកាលំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, តំ ហោតិ ជាតរូបំ មុទុញ្ច កម្មញ្ញញ្ច បភស្សរញ្ច, ន ច បភង្គុ, សម្មា ឧបេតិ កម្មាយ។ យស្សា យស្សា ច បិឡន្ធនវិកតិយា អាកង្ខតិ យទិ បដិកាយ យទិ កុណ្ឌលាយ យទិ គីវេយ្យាយ យទិ សុវណ្ណមាលាយ, តញ្ចស្ស អត្ថំ អនុភោតិ។

“ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, អធិចិត្តមនុយុត្តេន...បេ.... សមាធិយតិ អាសវានំ ខយាយ។ យស្ស យស្ស ច អភិញ្ញា សច្ឆិ ករណីយស្ស ធម្មស្ស ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ អភិញ្ញា សច្ឆិ កិរិយាយ, តត្រ តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិ អាយតនេ”តិ (អ. និ. ៣.១០៣)។

ឥទំ សុត្តំ **អធិចិត្ត**ន្តិ វេទិតព្ពំ។

“ឆហិ, ភិក្ខវេ, ធម្មេហិ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ភព្ពោ អនុត្តរំ សីតិភាវំ សច្ឆិកាតុំ។ កតមេហិ ឆហិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គហេតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ និគ្គណ្ហាតិ។ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បគ្គហេតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ។ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសិតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសេតិ។ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពំ, តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ។ បណីតាធិមុត្តិកោ ច ហោតិ និព្ពានាភិរតោ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខវេ, ឆហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ភព្ពោ អនុត្តរំ សីតិភាវំ សច្ឆិកាតុ”ន្តិ (អ. និ. ៦.៨៥)។

ឥទំ សុត្តំ **អនុត្តរំ សីតិភាវោ**តិ វេទិតព្ពំ។

ពោជ្ឈង្គកោសល្លំ “បន ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្មិំ សមយេ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, អកាលោ តស្មិំ សមយេ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤) អប្បនាកោសល្លកថាយំ ទស្សិតមេវ។

ឥតិ ឥទំ សត្តវិធំ ឧគ្គហកោសល្លំ សុគ្គហិតំ កត្វា ឥទញ្ច ទសវិធំ មនសិការកោសល្លំ សុដ្ឋុ វវត្ថបេត្វា តេន យោគិនា ឧភយកោសល្លវសេន កម្មដ្ឋានំ សាធុកំ ឧគ្គហេតព្ពំ។ សចេ បនស្ស អាចរិយេន សទ្ធិំ ឯកវិហារេយេវ ផាសុ ហោតិ, ឯវំ វិត្ថារេន អកថាបេត្វា កម្មដ្ឋានំ សុដ្ឋុ វវត្ថបេត្វា កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជន្តេន វិសេសំ លភិត្វា ឧបរូបរិ កថាបេតព្ពំ។ អញ្ញត្ថ វសិតុកាមេន យថាវុត្តេន វិធិនា វិត្ថារតោ កថាបេត្វា បុនប្បុនំ បរិវត្តេត្វា សព្ពំ គណ្ឋិដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា បឋវីកសិណនិទ្ទេសេ វុត្តនយេនេវ អននុរូបំ សេនាសនំ បហាយ អនុរូបេ វិហារេ វសន្តេន ខុទ្ទកបលិពោធុបច្ឆេទំ កត្វា បដិក្កូលមនសិការេ បរិកម្មំ កាតព្ពំ។

ករោន្តេន បន កេសេសុ តាវ និមិត្តំ គហេតព្ពំ។ កថំ? ឯកំ វា ទ្វេ វា កេសេ លុញ្ចិត្វា ហត្ថតលេ ឋបេត្វា វណ្ណោ តាវ វវត្ថបេតព្ពោ។ ឆិន្នដ្ឋានេបិ កេសេ ឱលោកេតុំ វដ្ដតិ។ ឧទកបត្តេ វា យាគុបត្តេ វា ឱលោកេតុម្បិ វដ្ដតិយេវ។ កាឡកកាលេ ទិស្វា កាឡកាតិ មនសិកាតព្ពា ។ សេតកាលេ សេតាតិ។ មិស្សកកាលេ បន ឧស្សទវសេន មនសិកាតព្ពា ហោន្តិ។ យថា ច កេសេសុ, ឯវំ សកលេបិ តចបញ្ចកេ ទិស្វាវ និមិត្តំ គហេតព្ពំ។

កោដ្ឋាសវវត្ថាបនកថា

១៨២. ឯវំ និមិត្តំ គហេត្វា សព្ពកោដ្ឋាសេ វណ្ណសណ្ឋានទិសោកាសបរិច្ឆេទវសេន វវត្ថបេត្វា វណ្ណសណ្ឋានគន្ធអាសយោកាសវសេន បញ្ចធា បដិក្កូលតោ វវត្ថបេតព្ពា។

តត្រាយំ សព្ពកោដ្ឋាសេសុ អនុបុព្ពកថា។ **កេសា** តាវ បកតិវណ្ណេន កាឡកា អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណា។ សណ្ឋានតោ ទីឃវដ្ដលិកា តុលាទណ្ឌសណ្ឋានា។ ទិសតោ ឧបរិមទិសាយ ជាតា។ ឱកាសតោ ឧភោសុ បស្សេសុ កណ្ណចូឡិកាហិ, បុរតោ នលាដន្តេន, បច្ឆតោ គលវាដកេន បរិច្ឆិន្នា។ សីសកដាហវេឋនំ អល្លចម្មំ កេសានំ ឱកាសោ។

បរិច្ឆេទតោ កេសា សីសវេឋនចម្មេ វីហគ្គមត្តំ បវិសិត្វា បតិដ្ឋិតេន ហេដ្ឋា អត្តនោ មូលតលេន, ឧបរិ អាកាសេន, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នា, ទ្វេ កេសា ឯកតោ នត្ថីតិ អយំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ កេសា ន លោមា, លោមា ន កេសាតិ ឯវំ អវសេសឯកតឹសកោដ្ឋាសេហិ អមិស្សីកតា កេសា នាម បាដិយេក្កោ ឯកកោដ្ឋាសោតិ អយំ វិសភាគបរិច្ឆេទោ។ ឥទំ កេសានំ វណ្ណាទិតោ វវត្ថាបនំ។

១៨៣. ឥទំ បន នេសំ វណ្ណាទិវសេន បញ្ចធា បដិក្កូលតោ វវត្ថាបនំ។ កេសា នាមេតេ វណ្ណតោបិ បដិក្កូលា។ សណ្ឋានតោបិ គន្ធតោបិ អាសយតោបិ ឱកាសតោបិ បដិក្កូលា។

មនុញ្ញេបិ ហិ យាគុបត្តេ វា ភត្តបត្តេ វា កេសវណ្ណំ កិញ្ចិ ទិស្វា កេសមិស្សកមិទំ ហរថ នន្តិ ជិគុច្ឆន្តិ។ ឯវំ កេសា **វណ្ណតោ** បដិក្កូលា។ រត្តិំ ភុញ្ជន្តាបិ កេសសណ្ឋានំ អក្កវាកំ វា មកចិវាកំ វា ឆុបិត្វាបិ តថេវ ជិគុច្ឆន្តិ។ ឯវំ **សណ្ឋានតោ** បដិក្កូលា។

តេលមក្ខនបុប្ផធូបាទិ សង្ខាររហិតានញ្ច កេសានំ គន្ធោ បរមជេគុច្ឆោ ហោតិ។ តតោ ជេគុច្ឆតរោ អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តានំ។ កេសា ហិ វណ្ណសណ្ឋានតោ អប្បដិក្កូលាបិ សិយុំ, **គន្ធេន** បន បដិក្កូលាយេវ។ យថា ហិ ទហរស្ស កុមារស្ស វច្ចំ វណ្ណតោ ហលិទ្ទិវណ្ណំ, សណ្ឋានតោបិ ហលិទ្ទិបិណ្ឌសណ្ឋានំ។ សង្ការដ្ឋានេ ឆឌ្ឌិតញ្ច ឧទ្ធុមាតកកាឡសុនខសរីរំ វណ្ណតោ តាលបក្កវណ្ណំ ។ សណ្ឋានតោ វដ្ដេត្វា វិស្សដ្ឋមុទិង្គសណ្ឋានំ។ ទាឋាបិស្ស សុមនមកុឡសទិសាតិ ឧភយម្បិ វណ្ណសណ្ឋានតោ សិយា អប្បដិក្កូលំ គន្ធេន បន បដិក្កូលមេវ។ ឯវំ កេសាបិ សិយុំ វណ្ណសណ្ឋានតោ អប្បដិក្កូលា **គន្ធេន** បន បដិក្កូលាយេវាតិ។

យថា បន អសុចិដ្ឋានេ គាមនិស្សន្ទេន ជាតានិ សូបេយ្យបណ្ណានិ នាគរិកមនុស្សានំ ជេគុច្ឆានិ ហោន្តិ អបរិភោគានិ, ឯវំ កេសាបិ បុព្វលោហិតមុត្តករីសបិត្តសេម្ហាទិនិស្សន្ទេន ជាតត្តា ជេគុច្ឆាតិ ឥទំ នេសំ **អាសយតោ** បាដិក្កុល្យំ។

ឥមេ ច កេសា នាម គូថរាសិម្ហិ ឧដ្ឋិតកណ្ណិកំ វិយ ឯកតឹសកោដ្ឋាសរាសិម្ហិ ជាតា។ តេ សុសានសង្ការដ្ឋានាទីសុ ជាតសាកំ វិយ បរិក្ខាទីសុ ជាតកមលកុវលយាទិបុប្ផំ វិយ ច អសុចិដ្ឋានេ ជាតត្តា បរមជេគុច្ឆាតិ ឥទំ នេសំ **ឱកាសតោ** បាដិក្កុល្យំ។

យថា ច កេសានំ, ឯវំ សព្ពកោដ្ឋាសានំ វណ្ណសណ្ឋានគន្ធាសយោកាសវសេន បញ្ចធា បដិក្កូលតា វេទិតព្ពា។ វណ្ណសណ្ឋានទិសោកាសបរិច្ឆេទវសេន បន សព្ពេបិ វិសុំ វិសុំ វវត្ថបេតព្ពា។

១៨៤. តត្ថ **លោមា** តាវ បកតិវណ្ណតោ ន កេសា វិយ អសម្ភិន្នកាឡកា, កាឡបិង្គលា បន ហោន្តិ។ សណ្ឋានតោ ឱនតគ្គា តាលមូលសណ្ឋានា។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតា។ ឱកាសតោ ឋបេត្វា កេសានំ បតិដ្ឋិតោកាសញ្ច ហត្ថបាទតលានិ ច យេភុយ្យេន អវសេសសរីរវេឋនចម្មេ ជាតា។ បរិច្ឆេទតោ សរីរវេឋនចម្មេ លិខាមត្តំ បវិសិត្វា បតិដ្ឋិតេន ហេដ្ឋា អត្តនោ មូលតលេន, ឧបរិ អាកាសេន, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នា, ទ្វេ លោមា ឯកតោ នត្ថិ, អយំ នេសំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨៥. **នខា**តិ វីសតិយា នខបត្តានំ នាមំ។ តេ សព្ពេបិ វណ្ណតោ សេតា។ សណ្ឋានតោ មច្ឆសកលិកសណ្ឋានា។ ទិសតោ បាទនខា ហេដ្ឋិមទិសាយ, ហត្ថនខា ឧបរិមទិសាយាតិ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតា។ ឱកាសតោ អង្គុលីនំ អគ្គបិដ្ឋេសុ បតិដ្ឋិតា។ បរិច្ឆេទតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ អង្គុលិកោដិមំសេហិ, អន្តោ អង្គុលិបិដ្ឋិមំសេន, ពហិ ចេវ អគ្គេ ច អាកាសេន, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នា, ទ្វេ នខា ឯកតោ នត្ថិ, អយំ នេសំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨៦. **ទន្តា**តិ បរិបុណ្ណទន្តស្ស ទ្វត្តឹស ទន្តដ្ឋិកានិ។ តេបិ វណ្ណតោ សេតា។ សណ្ឋានតោ អនេកសណ្ឋានា។ តេសំ ហិ ហេដ្ឋិមាយ តាវ ទន្តបាឡិយា មជ្ឈេ ចត្តារោ ទន្តា មត្តិកាបិណ្ឌេ បដិបាដិយា ឋបិតអលាពុពីជសណ្ឋានា។ តេសំ ឧភោសុ បស្សេសុ ឯកេកោ ឯកមូលកោ ឯកកោដិកោ មល្លិកមកុឡសណ្ឋានោ។ តតោ ឯកេកោ ទ្វិមូលកោ ទ្វិកោដិកោ យានកឧបត្ថម្ភិនិសណ្ឋានោ។ តតោ ទ្វេ ទ្វេ តិមូលា តិកោដិកា។ តតោ ទ្វេ ទ្វេ ចតុមូលា ចតុកោដិកាតិ។ ឧបរិមបាឡិយាបិ ឯសេវ នយោ។ ទិសតោ ឧបរិមទិសាយ ជាតា។ ឱកាសតោ ទ្វីសុ ហនុកដ្ឋិកេសុ បតិដ្ឋិតា។ បរិច្ឆេទតោ ហេដ្ឋា ហនុកដ្ឋិកេ បតិដ្ឋិតេន អត្តនោ មូលតលេន, ឧបរិ អាកាសេន, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នា, ទ្វេ ទន្តា ឯកតោ នត្ថិ, អយំ នេសំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨៧. តចោតិ សកលសរីរំ វេឋេត្វា ឋិតចម្មំ។ តស្ស ឧបរិ កាឡសាមបីតាទិវណ្ណា ឆវិ នាម យា សកលសរីរតោបិ សង្កឌ្ឍិយមានា ពទរដ្ឋិមត្តា ហោតិ។ តចោ បន វណ្ណតោ សេតោយេវ។ សោ ចស្ស សេតភាវោ អគ្គិជាលាភិឃាតបហរណប្បហារាទីហិ វិទ្ធំសិតាយ ឆវិយា បាកដោ ហោតិ។ សណ្ឋានតោ សរីរសណ្ឋានោវ ហោតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។

វិត្ថារតោ បន បាទង្គុលិត្តចោ កោសការកកោសសណ្ឋានោ។ បិដ្ឋិបាទត្តចោ បុដពន្ធឧបាហនសណ្ឋានោ។ ជង្ឃត្តចោ ភត្តបុដកតាលបណ្ណសណ្ឋានោ។ ឩរុត្តចោ តណ្ឌុលភរិតទីឃត្ថវិកសណ្ឋានោ។ អានិសទត្តចោ ឧទកបូរិតបដបរិស្សាវនសណ្ឋានោ។ បិដ្ឋិត្តចោ ផលកោនទ្ធចម្មសណ្ឋានោ។ កុច្ឆិត្តចោ វីណាទោណិកោនទ្ធចម្មសណ្ឋានោ។ ឧរត្តចោ យេភុយ្យេន ចតុរស្សសណ្ឋានោ។ ឧភយពាហុត្តចោ តូណិរោនទ្ធចម្មសណ្ឋានោ។ បិដ្ឋិហត្ថត្តចោ ខុរកោសសណ្ឋានោ, ផណកត្ថវិកសណ្ឋានោ វា។ ហត្ថង្គុលិត្តចោ កុញ្ចិកាកោសកសណ្ឋានោ។ គីវត្តចោ គលកញ្ចុកសណ្ឋានោ។ មុខត្តចោ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទោ កីដកុលាវកសណ្ឋានោ។ សីសត្តចោ បត្តត្ថវិកសណ្ឋានោតិ។

តចបរិគ្គណ្ហកេន ច យោគាវចរេន ឧត្តរោដ្ឋតោ បដ្ឋាយ ឧបរិមុខំ ញាណំ បេសេត្វា បឋមំ តាវ មុខំ បរិយោនទ្ធិត្វា ឋិតចម្មំ វវត្ថបេតព្ពំ។ តតោ នលាដដ្ឋិចម្មំ។ តតោ ថវិកាយ បក្ខិត្តបត្តស្ស ច ថវិកាយ ច អន្តរេន ហត្ថមិវ សីសដ្ឋិកស្ស ច សីសចម្មស្ស ច អន្តរេន ញាណំ បេសេត្វា អដ្ឋិកេន សទ្ធិំ ចម្មស្ស ឯកាពទ្ធភាវំ វិយោជេន្តេន សីសចម្មំ វវត្ថបេតព្ពំ។ តតោ ខន្ធចម្មំ។ តតោ អនុលោមេន បដិលោមេន ច ទក្ខិណហត្ថចម្មំ។ អថ តេនេវ នយេន វាមហត្ថចម្មំ។ តតោ បិដ្ឋិចម្មំ តំ វវត្ថបេត្វា អនុលោមេន បដិលោមេន ច ទក្ខិណបាទចម្មំ។ អថ តេនេវ នយេន វាមបាទចម្មំ។ តតោ អនុក្កមេនេវ វត្ថិឧទរហទយគីវចម្មានិ វវត្ថបេតព្ពានិ។ អថ គីវចម្មានន្តរំ ហេដ្ឋិមហនុចម្មំ វវត្ថបេត្វា អធរោដ្ឋបរិយោសានំ បាបេត្វា និដ្ឋបេតព្ពំ។ ឯវំ ឱឡារិកោឡារិកំ បរិគ្គណ្ហន្តស្ស សុខុមម្បិ បាកដំ ហោតិ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតោ។ ឱកាសតោ សកលសរីរំ បរិយោនទ្ធិត្វា ឋិតោ។ បរិច្ឆេទតោ ហេដ្ឋា បតិដ្ឋិតតលេន, ឧបរិ អាកាសេន បរិច្ឆិន្នោ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨៨. មំសន្តិ នវ មំសបេសិសតានិ។ តំ សព្ពម្បិ វណ្ណតោ រត្តំ កឹសុកបុប្ផសទិសំ។ សណ្ឋានតោ ជង្ឃបិណ្ឌិកមំសំ តាលបណ្ណបុដភត្តសណ្ឋានំ។ ឩរុមំសំ និសទបោតសណ្ឋានំ។ អានិសទមំសំ ឧទ្ធនកោដិសណ្ឋានំ។ បិដ្ឋិមំសំ តាលគុឡបដលសណ្ឋានំ។ ផាសុកទ្វយមំសំ កោដ្ឋលិកាយ កុច្ឆិយំ តនុមត្តិកាលេបសណ្ឋានំ។ ថនមំសំ វដ្ដេត្វា អវក្ខិត្តមត្តិកាបិណ្ឌសណ្ឋានំ។ ពាហុទ្វយមំសំ ទ្វិគុណំ កត្វា ឋបិតនិច្ចម្មមហាមូសិកសណ្ឋានំ។ ឯវំ ឱឡារិកោឡារិកំ បរិគ្គណ្ហន្តស្ស សុខុមម្បិ បាកដំ ហោតិ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតំ។ ឱកាសតោ វីសាធិកានិ តីណិ អដ្ឋិសតានិ អនុលិម្បិត្វា ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ ហេដ្ឋា អដ្ឋិសង្ឃាតេ បតិដ្ឋិតតលេន, ឧបរិ តចេន, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨៩. ន្ហារូតិ នវ ន្ហារុសតានិ។ វណ្ណតោ សព្ពេបិ ន្ហារូ សេតា។ សណ្ឋានតោ នានាសណ្ឋានា។ ឯតេសុ ហិ គីវាយ ឧបរិមភាគតោ បដ្ឋាយ បញ្ច មហាន្ហារូ សរីរំ វិនន្ធមានា បុរិមបស្សេន ឱតិណ្ណា។ បញ្ច បច្ឆិមបស្សេន។ បញ្ច ទក្ខិណបស្សេន។ បញ្ច វាមបស្សេន។ ទក្ខិណហត្ថំ វិនន្ធមានាបិ ហត្ថស្ស បុរិមបស្សេន បញ្ច។ បច្ឆិមបស្សេន បញ្ច។ តថា វាមហត្ថំ វិនន្ធមានា។ ទក្ខិណបាទំ វិនន្ធមានាបិ បាទស្ស បុរិមបស្សេន បញ្ច។ បច្ឆិមបស្សេន បញ្ច។ តថា វាមបាទំ វិនន្ធមានាបីតិ ឯវំ សរីរធារកា នាម សដ្ឋិមហាន្ហារូ កាយំ វិនន្ធមានា ឱតិណ្ណា ។ យេ **កណ្ឌរា**តិបិ វុច្ចន្តិ។ តេ សព្ពេបិ កន្ទលមកុឡសណ្ឋានា។ អញ្ញេ បន តំ តំ បទេសំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឋិតា។ តតោ សុខុមតរា សុត្តរជ្ជុកសណ្ឋានា។ អញ្ញេ តតោ សុខុមតរា បូតិលតាសណ្ឋានា, អញ្ញេ តតោ សុខុមតរា មហាវីណាតន្តិសណ្ឋានា។ អញ្ញេ ថូលសុត្តកសណ្ឋានា។ ហត្ថបាទបិដ្ឋីសុ ន្ហារូ សកុណបាទសណ្ឋានា។ សីសេ ន្ហារូ ទារកានំ សីសជាលកសណ្ឋានា។ បិដ្ឋិយំ ន្ហារូ អាតបេ បសារិតអល្លជាលសណ្ឋានា។ អវសេសា តំតំអង្គបច្ចង្គានុគតា ន្ហារូ សរីរេបដិមុក្កជាលកញ្ចុកសណ្ឋានា។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតា។ ឱកាសតោ សកលសរីរេ អដ្ឋីនិ អាពន្ធិត្វា ឋិតា។ បរិច្ឆេទតោ ហេដ្ឋា តិណ្ណំ អដ្ឋិសតានំ ឧបរិ បតិដ្ឋិតតលេហិ, ឧបរិ មំសចម្មានិ អាហច្ច ឋិតប្បទេសេហិ, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នា, អយំ នេសំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៩០. អដ្ឋីតិ ឋបេត្វា ទ្វត្តឹស ទន្តដ្ឋីនិ អវសេសានិ ចតុសដ្ឋិ ហត្ថដ្ឋីនិ, ចតុសដ្ឋិ បាទដ្ឋីនិ, ចតុសដ្ឋិ មំសនិស្សិតានិ មុទុអដ្ឋីនិ, ទ្វេ បណ្ហិកដ្ឋីនិ, ឯកេកស្មិំ បាទេ ទ្វេ ទ្វេ គោប្ផកដ្ឋីនិ, ទ្វេ ជង្ឃដ្ឋីនិ, ឯកំ ជណ្ណុកដ្ឋិ, ឯកំ ឩរុដ្ឋិ, ទ្វេ កដិដ្ឋីនិ, អដ្ឋារស បិដ្ឋិកណ្ដកដ្ឋីនិ, ចតុវីសតិ ផាសុកដ្ឋីនិ, ចុទ្ទស ឧរដ្ឋីនិ , ឯកំ ហទយដ្ឋិ, ទ្វេ អក្ខកដ្ឋីនិ, ទ្វេ កោដ្ដដ្ឋីនិ, ទ្វេ ពាហុដ្ឋីនិ, ទ្វេ ទ្វេ អគ្គពាហុដ្ឋីនិ, សត្ត គីវដ្ឋីនិ, ទ្វេ ហនុកដ្ឋីនិ, ឯកំ នាសិកដ្ឋិ, ទ្វេ អក្ខិដ្ឋីនិ, ទ្វេ កណ្ណដ្ឋីនិ, ឯកំ នលាដដ្ឋិ។ ឯកំ មុទ្ធដ្ឋិ, នវ សីសកបាលដ្ឋីនីតិ ឯវំ តិមត្តានិ អដ្ឋិសតានិ, តានិ សព្ពានិបិ វណ្ណតោ សេតានិ។ សណ្ឋានតោ នានាសណ្ឋានានិ។

តត្ថ ហិ អគ្គបាទង្គុលិអដ្ឋីនិ កតកពីជសណ្ឋានានិ។ តទនន្តរានិ មជ្ឈបព្ពដ្ឋីនិ បនសដ្ឋិសណ្ឋានានិ។ មូលបព្ពដ្ឋីនិ បណវសណ្ឋានានិ។ បិដ្ឋិបាទដ្ឋីនិ កោដ្ដិតកន្ទលកន្ទរាសិសណ្ឋានានិ។ បណ្ហិកដ្ឋិ ឯកដ្ឋិតាលផលពីជសណ្ឋានំ។ គោប្ផកដ្ឋីនិ ពទ្ធកីឡាគោឡកសណ្ឋានានិ។ ជង្ឃដ្ឋីនំ គោប្ផកដ្ឋីសុ បតិដ្ឋិតដ្ឋានំ អបនីតតចសិន្ទិកឡីរសណ្ឋានំ។ ខុទ្ទកជង្ឃដ្ឋិកំ ធនុកទណ្ឌសណ្ឋានំ។ មហន្តំ មិលាតសប្បបិដ្ឋិសណ្ឋានំ។ ជណ្ណុកដ្ឋិ ឯកតោ បរិក្ខីណផេណកសណ្ឋានំ។ តត្ថ ជង្ឃដ្ឋិកស្ស បតិដ្ឋិតដ្ឋានំ អតិខិណគ្គគោសិង្គសណ្ឋានំ។ ឩរុដ្ឋិ ទុត្តច្ឆិតវាសិបរសុទណ្ឌសណ្ឋានំ។ តស្ស កដិដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតដ្ឋានំ កីឡាគោឡកសណ្ឋានំ។ តេន កដិដ្ឋិនោ បតិដ្ឋិតដ្ឋានំ អគ្គច្ឆិន្នមហាបុន្នាគផលសណ្ឋានំ។

កដិដ្ឋីនិ ទ្វេបិ ឯកាពទ្ធានិ ហុត្វា កុម្ភការិកឧទ្ធនសណ្ឋានានិ។ បាដិយេក្កំ កម្មារកូដយោត្តកសណ្ឋានានិ។ កោដិយំ ឋិតំ អានិសទដ្ឋិ អធោមុខំ កត្វា គហិតសប្បផណសណ្ឋានំ, សត្តដ្ឋដ្ឋានេសុ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ។ បិដ្ឋិកណ្ដកដ្ឋីនិ អព្ភន្តរតោ ឧបរូបរិ ឋបិតសីសបដ្ដវេឋកសណ្ឋានានិ។ ពាហិរតោ វដ្ដនាវឡិសណ្ឋានានិ។ តេសំ អន្តរន្តរា កកចទន្តសទិសា ទ្វេ តយោ កណ្ដកា ហោន្តិ។ ចតុវីសតិយា ផាសុកដ្ឋីសុ អបរិបុណ្ណានិ អបរិបុណ្ណអសិសណ្ឋានានិ។ បរិបុណ្ណានិ បរិបុណ្ណអសិសណ្ឋានានិ។ សព្ពានិបិ ឱទាតកុក្កុដស្ស បសារិតបក្ខសណ្ឋានានិ។ ចុទ្ទស ឧរដ្ឋីនិ ជិណ្ណសន្ទមានិកបញ្ជរសណ្ឋានានិ។ ហទយដ្ឋិ ទព្ពិផណសណ្ឋានំ។

អក្ខកដ្ឋីនិ ខុទ្ទកលោហវាសិទណ្ឌសណ្ឋានានិ។ កោដ្ដដ្ឋីនិ ឯកតោ បរិក្ខីណសីហឡកុទ្ទាលសណ្ឋានានិ។ ពាហុដ្ឋីនិ អាទាសទណ្ឌកសណ្ឋានានិ។ អគ្គពាហុដ្ឋីនិ យមកតាលកន្ទសណ្ឋានានិ។ មណិពន្ធដ្ឋីនិ ឯកតោ អល្លិយាបេត្វា ឋបិតសីសកបដ្ដវេឋកសណ្ឋានានិ។ បិដ្ឋិហត្ថដ្ឋីនិ កោដ្ដិតកន្ទលកន្ទរាសិសណ្ឋានានិ ។ ហត្ថង្គុលីសុ មូលបព្ពដ្ឋីនិ បណវសណ្ឋានានិ។ មជ្ឈបព្ពដ្ឋីនិ អបរិបុណ្ណបនសដ្ឋិសណ្ឋានានិ។ អគ្គបព្ពដ្ឋីនិ កតកពីជសណ្ឋានានិ។

សត្ត គីវដ្ឋីនិ ទណ្ឌេន វិជ្ឈិត្វា បដិបាដិយា ឋបិតវំសកឡីរចក្កលកសណ្ឋានានិ។ ហេដ្ឋិមហនុកដ្ឋិ កម្មារានំ អយោកូដយោត្តកសណ្ឋានំ។ ឧបរិមំ អវលេខនសត្ថកសណ្ឋានំ។ អក្ខិកូបនាសកូបដ្ឋីនិ អបនីតមិញ្ជតរុណតាលដ្ឋិសណ្ឋានានិ។ នលាដដ្ឋិ អធោមុខដ្ឋបិតសង្ខថាលកកបាលសណ្ឋានំ។ កណ្ណចូឡិកដ្ឋីនិ ន្ហាបិតខុរកោសសណ្ឋានានិ។ នលាដកណ្ណចូឡិកានំ ឧបរិ បដ្ដពន្ធនោកាសេ អដ្ឋិសង្កុដិតឃដបុណ្ណបដលខណ្ឌសណ្ឋានំ។ មុទ្ធដ្ឋិ មុខច្ឆិន្នវង្កនាឡិកេរសណ្ឋានំ។ សីសដ្ឋីនិ សិព្ពេត្វា ឋបិតជជ្ជរលាពុកដាហសណ្ឋានានិ។

ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតានិ។ ឱកាសតោ អវិសេសេន សកលសរីរេ ឋិតានិ។ វិសេសេន បនេត្ថ សីសដ្ឋីនិ គីវដ្ឋីសុ បតិដ្ឋិតានិ។ គីវដ្ឋីនិ បិដ្ឋិកណ្ដកដ្ឋីសុ។ បិដ្ឋិកណ្ដកដ្ឋីនិ កដិដ្ឋីសុ។ កដិដ្ឋីនិ ឩរុដ្ឋីសុ។ ឩរុដ្ឋីនិ ជណ្ណុកដ្ឋីសុ។ ជណ្ណុកដ្ឋីនិ ជង្ឃដ្ឋីសុ។ ជង្ឃដ្ឋីនិ គោប្ផកដ្ឋីសុ។ គោប្ផកដ្ឋីនិ បិដ្ឋិបាទដ្ឋីសុ បតិដ្ឋិតានិ។ បរិច្ឆេទតោ អន្តោ អដ្ឋិមិញ្ជេន, ឧបរិតោ មំសេន, អគ្គេ មូលេ ច អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នានិ, អយំ នេសំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨១. អដ្ឋិមិញ្ជន្តិ តេសំ តេសំ អដ្ឋីនំ អព្ភន្តរគតំ មិញ្ជំ។ តំ វណ្ណតោ សេតំ។ សណ្ឋានតោ មហន្តមហន្តានំ អដ្ឋីនំ អព្ភន្តរគតំ វេឡុនាឡិយំ បក្ខិត្តសេទិតមហាវេត្តគ្គសណ្ឋានំ។ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានំ អព្ភន្តរគតំ វេឡុយដ្ឋិបព្ពេសុ បក្ខិត្តសេទិតតនុវេត្តគ្គសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតំ។ ឱកាសតោ អដ្ឋីនំ អព្ភន្តរេ បតិដ្ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ អដ្ឋីនំ អព្ភន្តរតលេហិ បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨២. វក្កន្តិ ឯកពន្ធនា ទ្វេ មំសបិណ្ឌិកា។ តំ វណ្ណតោ មន្ទរត្តំ បាឡិភទ្ទកដ្ឋិវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ ទារកានំ យមកកីឡាគោឡកសណ្ឋានំ, ឯកវណ្ដបដិពទ្ធអម្ពផលទ្វយសណ្ឋានំ វា។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ គលវាដកា និក្ខន្តេន ឯកមូលេន ថោកំ គន្ត្វា ទ្វិធា ភិន្នេន ថូលន្ហារុនា វិនិពទ្ធំ ហុត្វា ហទយមំសំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ វក្កំ វក្កភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៨៣. ហទយន្តិ ហទយមំសំ។ តំ វណ្ណតោ រត្តបទុមបត្តបិដ្ឋិវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ ពាហិរបត្តានិ អបនេត្វា អធោមុខំ ឋបិតបទុមមកុឡសណ្ឋានំ។ ពហិ មដ្ឋំ, អន្តោ កោសាតកីផលស្ស អព្ភន្តរសទិសំ។ បញ្ញវន្តានំ ថោកំ វិកសិតំ, មន្ទបញ្ញានំ មកុឡិតមេវ។ អន្តោ ចស្ស បុន្នាគដ្ឋិបតិដ្ឋានមត្តោ អាវាដកោ ហោតិ, យត្ថ អទ្ធបសតមត្តំ លោហិតំ សណ្ឋាតិ, យំ និស្សាយ មនោធាតុ ច មនោវិញ្ញាណធាតុ ច វត្តន្តិ។ តំ បនេតំ រាគចរិតស្ស រត្តំ ហោតិ, ទោសចរិតស្ស កាឡកំ, មោហចរិតស្ស មំសធោវនឧទកសទិសំ, វិតក្កចរិតស្ស កុលត្ថយូស

វណ្ណំ, សទ្ធាចរិតស្ស កណិការបុប្ផវណ្ណំ, បញ្ញាចរិតស្ស អច្ឆំ វិប្បសន្នំ អនាវិលំ បណ្ឌរំ បរិសុទ្ធំ និទ្ធោតជាតិមណិ វិយ ជុតិមន្តំ ខាយតិ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ សរីរព្ភន្តរេ ទ្វិន្នំ ថនានំ មជ្ឈេ បតិដ្ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ ហទយំ ហទយភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៩៤. យកនន្តិ យមកមំសបដលំ។ តំ វណ្ណតោ រត្តំ បណ្ឌុកធាតុកំ នាតិរត្តកុមុទស្ស បត្តបិដ្ឋិវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ មូលេ ឯកំ អគ្គេ យមកំ កោវិឡារបត្តសណ្ឋានំ។ តញ្ច ទន្ធានំ ឯកមេវ ហោតិ មហន្តំ, បញ្ញវន្តានំ ទ្វេ វា តីណិ វា ខុទ្ទកានិ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ, ឱកាសតោ ទ្វិន្នំ ថនានំ អព្ភន្តរេ ទក្ខិណបស្សំ និស្សាយ ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ យកនំ យកនភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៩៥. កិលោមកន្តិ បដិច្ឆន្នាបដិច្ឆន្នភេទតោ ទុវិធំ បរិយោនហនមំសំ។ តំ ទុវិធម្បិ វណ្ណតោ សេតំ ទុកូលបិលោតិកវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ អត្តនោ ឱកាសសណ្ឋានំ។ ទិសតោ បដិច្ឆន្នកិលោមកំ ឧបរិមាយ ទិសាយ។ ឥតរំ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតំ។ ឱកាសតោ បដិច្ឆន្នកិលោមកំ ហទយញ្ច វក្កញ្ច បដិច្ឆាទេត្វា, អប្បដិច្ឆន្នកិលោមកំ សកលសរីរេ ចម្មស្ស ហេដ្ឋតោ មំសំ បរិយោនន្ធិត្វា ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ ហេដ្ឋា មំសេន, ឧបរិ ចម្មេន, តិរិយំ កិលោមកភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៩៦. បិហកន្តិ ឧទរជិវ្ហាមំសំ។ តំ វណ្ណតោ នីលំ និគ្គុណ្ឌិបុប្ផវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ សត្តង្គុលប្បមាណំ អពន្ធនំ កាឡវច្ឆកជិវ្ហាសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ ហទយស្ស វាមបស្សេ ឧទរបដលស្ស មត្ថកបស្សំ និស្សាយ ឋិតំ, យស្មិំ បហរណប្បហារេន ពហិនិក្ខន្តេ សត្តានំ ជីវិតក្ខយោ ហោតិ។ បរិច្ឆេទតោ បិហកភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៩៧. បប្ផាសន្តិ ទ្វត្តិំសមំសខណ្ឌប្បភេទំ បប្ផាសមំសំ។ តំ វណ្ណតោ រត្តំ នាតិបក្កឧទុម្ពរផលវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ វិសមច្ឆិន្នពហលបូវខណ្ឌសណ្ឋានំ។ អព្ភន្តរេ អសិតបីតានំ អភាវេ ឧគ្គតេន កម្មជតេជុស្មានា អព្ភាហតត្តា សំខាទិតបលាលបិណ្ឌមិវ និរសំ និរោជំ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ សរីរព្ភន្តរេ ទ្វិន្នំ ថនានំ អន្តរេ ហទយញ្ច យកនញ្ច ឧបរិ ឆាទេត្វា ឱលម្ពន្តំ ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ បប្ផាសភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៩៨. អន្តន្តិ បុរិសស្ស ទ្វត្តិំសហត្ថា ឥត្ថិយា អដ្ឋវីសតិហត្ថា ឯកវីសតិយា ឋានេសុ ឱភគ្គា អន្តវដ្ដិ។ តទេតំ វណ្ណតោ សេតំ សក្ខរសុធាវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ លោហិតទោណិយំ អាភុជិត្វា ឋបិតសីសច្ឆិន្នសប្បសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតំ។ ឱកាសតោ ឧបរិ គលវាដកេ ហេដ្ឋា ច ករីសមគ្គេ វិនិពន្ធត្តា គលវាដកករីសមគ្គបរិយន្តេ សរីរព្ភន្តរេ ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ អន្តភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

១៩៩. អន្តគុណន្តិ អន្តភោគដ្ឋានេសុ ពន្ធនំ។ តំ វណ្ណតោ សេតំ ទកសីតលិកមូលវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ ទកសីតលិកមូលសណ្ឋានមេវ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតំ។ ឱកាសតោ កុទ្ទាលផរសុកម្មាទីនិ ករោន្តានំ យន្តាកឌ្ឍនកាលេ យន្តសុត្តកមិវ យន្តផលកានិ អន្តភោគេ ឯកតោ អគឡន្តេ អាពន្ធិត្វា បាទបុញ្ឆនរជ្ជុមណ្ឌលកស្ស អន្តរា សំសិព្វិត្វា ឋិតរជ្ជុកា វិយ ឯកវីសតិយា អន្តភោគានំ អន្តរា ឋិតំ។ បរិច្ឆេទតោ អន្តគុណភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០០. ឧទរិយន្តិ ឧទរេ ភវំ អសិតបីតខាយិតសាយិតំ។ តំ វណ្ណតោ អជ្ឈោហដាហារវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ បរិស្សាវនេ សិថិលពទ្ធតណ្ឌុលសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ ឧទរេ ឋិតំ។

ឧទរំ នាម ឧភតោ និប្បីឡិយមានស្ស អល្លសាដកស្ស មជ្ឈេ សញ្ជាតផោដកសទិសំ អន្តបដលំ, ពហិ មដ្ឋំ, អន្តោ មំសកសម្ពុបលិវេឋនកិលិដ្ឋបាវារកបុប្ផកសទិសំ, កុថិតបនសតចស្ស អព្ភន្តរសទិសន្តិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ, យត្ថ តក្កោដកា គណ្ឌុប្បាទកា តាលហីរកា សូចិមុខកា បដតន្តសុត្តកា ឥច្ចេវមាទិទ្វត្តិំសកុលប្បភេទា កិមយោ អាកុលព្យាកុលា សណ្ឌសណ្ឌចារិនោ ហុត្វា និវសន្តិ, យេ បានភោជនាទិម្ហិ អវិជ្ជមានេ ឧល្លង្ឃិត្វា វិរវន្តា ហទយមំសំ អភិហនន្តិ, បានភោជនាទិអជ្ឈោហរណវេលាយញ្ច ឧទ្ធំមុខា ហុត្វា បឋមជ្ឈោហដេ ទ្វេ តយោ អាលោបេ តុរិតតុរិតា វិលុម្បន្តិ, យំ តេសំ កិមីនំ សូតិឃរំ វច្ចកុដិ គិលានសាលា សុសានញ្ច ហោតិ។ យត្ថ សេយ្យថាបិ នាម ចណ្ឌាលគាមទ្វារេ ចន្ទនិកាយ និទាឃសមយេ ថូលផុសិតកេ ទេវេ វស្សន្តេ ឧទកេន វុយ្ហមានំ មុត្តករីសចម្ម

អដ្ឋិន្ទារុខណ្ឌខេឡសិង្ឃាណិកាលោហិតប្បភុតិនានាកុណបជាតំ និបតិត្វា កទ្ទមោទកាលុឡិតំ ទ្វិហតីហច្ចយេន សញ្ជាតកិមិកុលំ សូរិយាតបសន្តាបវេគកុថិតំ ឧបរិ ផេណបុព្វុឡកេ មុញ្ចន្តំ អភិនីលវណ្ណំ បរមទុគ្គន្ធជេគុច្ឆំ នេវ ឧបគន្តុំ, ន ទដ្ឋុំ អរហរូបតំ អាបជ្ជិត្វា តិដ្ឋតិ, បគេវ ឃាយិតុំ វា សាយិតុំ វា, ឯវមេវ នានប្បការំ បានភោជនាទិទន្តមុសលសញ្ចុណ្ណិតំ ជិវ្ហាហត្ថបរិវត្តិតខេឡលាលាបលិពុទ្ធំ តង្ខណវិគតវណ្ណគន្ធរសាទិសម្បទំ តន្តវាយខលិសុវានវមថុសទិសំ និបតិត្វា បិត្តសេម្ហវាតបលិវេឋិតំ ហុត្វា ឧទរគ្គិសន្តាបវេគកុថិតំ កិមិកុលាកុលំ ឧបរូបរិ ផេណបុព្វុឡកានិ មុញ្ចន្តំ បរមកសម្ពុទុគ្គន្ធជេគុច្ឆភាវំ អាបជ្ជិត្វា តិដ្ឋតិ។ យំ សុត្វាបិ បានភោជនាទីសុ អមនុញ្ញតា សណ្ឋាតិ, បគេវ បញ្ញាចក្ខុនា អវលោកេត្វា។ យត្ថ ច បតិតំ បានភោជនាទិ បញ្ចធា វិវេកំ គច្ឆតិ, ឯកំ ភាគំ បាណកា ខាទន្តិ, ឯកំ ភាគំ ឧទរគ្គិ ឈាបេតិ, ឯកោ ភាគោ មុត្តំ ហោតិ, ឯកោ ភាគោ ករីសំ, ឯកោ ភាគោ រសភាវំ អាបជ្ជិត្វា សោណិតមំសាទីនិ ឧបព្រូហយតិ។

បរិច្ឆេទតោ ឧទរបដលេន ចេវ ឧទរិយភាគេន ច បរិច្ឆិន្នំ។ អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០១. **ករីស**ន្តិ វច្ចំ។ តំ វណ្ណតោ យេភុយ្យេន អជ្ឈោហដាហារវណ្ណមេវ ហោតិ។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ហេដ្ឋិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ បក្កាសយេ ឋិតំ។ **បក្កាសយោ** នាម ហេដ្ឋានាភិ-បិដ្ឋិកណ្ដកមូលានំ អន្តរេ អន្តាវសានេ ឧព្ពេធេន អដ្ឋង្គុលមត្តោ វេឡុនាឡិកសទិសោ, យត្ថ សេយ្យថាបិ នាម ឧបរិ ភូមិភាគេ បតិតំ វស្សោទកំ ឱគឡិត្វា ហេដ្ឋា ភូមិភាគំ បូរេត្វា តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ យំកិញ្ចិ អាមាសយេ បតិតំ បានភោជនាទិកំ ឧទរគ្គិនា ផេណុទ្ទេហកំ បក្កំ បក្កំ និសទាយ បិសិតមិវ សណ្ហភាវំ អាបជ្ជិត្វា អន្តពិលេន ឱគឡិត្វា ឱគឡិត្វា ឱមទ្ទិត្វា វេឡុបព្ពេ បក្ខិបមានបណ្ឌុមត្តិកា វិយ សន្និចិតំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ បរិច្ឆេទតោ បក្កាសយបដលេន ចេវ ករីសភាគេន ច បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០២. **មត្ថលុង្គ**ន្តិ សីសកដាហព្ភន្តរេ ឋិតមិញ្ជរាសិ។ តំ វណ្ណតោ សេតំ អហិច្ឆត្តកបិណ្ឌវណ្ណំ។ ទធិភាវំ អសម្បត្តំ ទុដ្ឋខីរវណ្ណន្តិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ សីសកដាហព្ភន្តរេ ចត្តារោ សិព្ពិនិមគ្គេ និស្សាយ សមោធានេត្វា ឋបិតា ចត្តារោ បិដ្ឋបិណ្ឌា វិយ សមោហិតំ តិដ្ឋតិ។ បរិច្ឆេទតោ សីសកដាហស្ស អព្ភន្តរតលេហិ ចេវ មត្ថលុង្គភាគេន ច បរិច្ឆិន្នំ , អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០៣. **បិត្ត**ន្តិ ទ្វេ បិត្តានិ ពទ្ធបិត្តញ្ច អពទ្ធបិត្តញ្ច។ តត្ថ ពទ្ធបិត្តំ វណ្ណតោ ពហលមធុកតេលវណ្ណំ។ អពទ្ធបិត្តំ មិលាតអាកុលិបុប្ផវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ ឧភយម្បិ ឱកាសសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ពទ្ធបិត្តំ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ, ឥតរំ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតំ។ ឱកាសតោ អពទ្ធបិត្តំ ឋបេត្វា កេសលោមទន្តនខានំ មំសវិនិមុត្តដ្ឋានញ្ចេវ ថទ្ធសុក្ខចម្មញ្ច ឧទកមិវ តេលពិន្ទុ អវសេសសរីរំ ព្យាបេត្វា ឋិតំ, យម្ហិ កុបិតេ អក្ខីនិ បីតកានិ ហោន្តិ, ភមន្តិ, គត្តំ កម្បតិ, កណ្ឌូយតិ។ ពទ្ធបិត្តំ ហទយបប្ផាសានំ អន្តរេ យកនមំសំ និស្សាយ បតិដ្ឋិតេ មហាកោសាតកីកោសកសទិសេ បិត្តកោសកេ ឋិតំ, យម្ហិ កុបិតេ សត្តា ឧម្មត្តកា ហោន្តិ, វិបល្លត្ថចិត្តា ហិរោត្តប្បំ ឆឌ្ឌេត្វា អកាតព្ពំ ករោន្តិ, អភាសិតព្ពំ ភាសន្តិ, អចិន្តិតព្ពំ ចិន្តេន្តិ។ បរិច្ឆេទតោ បិត្តភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០៤. **សេម្ហ**ន្តិ សរីរព្ភន្តរេ ឯកបត្ថបូរប្បមាណំ សេម្ហំ។ តំ វណ្ណតោ សេតំ នាគពលាបណ្ណរសវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ ឧទរបដលេ ឋិតំ។ យំ បានភោជនាទិអជ្ឈោហរណកាលេ សេយ្យថាបិ នាម ឧទកេ សេវាលបណកំ កដ្ឋេ វា កថលេ វា បតន្តេ ឆិជ្ជិត្វា ទ្វិធា ហុត្វា បុន អជ្ឈោត្ថរិត្វា តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ បានភោជនាទិម្ហិ និបតន្តេ ឆិជ្ជិត្វា ទ្វិធា ហុត្វា បុន អជ្ឈោត្ថរិត្វា តិដ្ឋតិ, យម្ហិ ច មន្ទីភូតេ បក្កគណ្ឌោ វិយ បូតិកុក្កុដណ្ឌមិវ ច ឧទរំ បរមជេគុច្ឆំ កុណបគន្ធំ ហោតិ, តតោ ឧគ្គតេន ច គន្ធេន ឧទ្ទេកោបិ មុខម្បិ ទុគ្គន្ធំ បូតិកុណបសទិសំ ហោតិ។ សោ ច បុរិសោ អបេហិ ទុគ្គន្ធំ វាយសីតិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ, យញ្ច វឌ្ឍិត្វា ពហលត្តមាបន្នំ បិធានផលកមិវ វច្ចកុដិយំ ឧទរបដលស្ស អព្ភន្តរេយេវ កុណបគន្ធំ សន្និរុម្ភិត្វា តិដ្ឋតិ។ បរិច្ឆេទតោ សេម្ហភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០៥. **បុព្ពោ**តិ បូតិលោហិតវសេន បវត្តបុព្ពំ។ តំ វណ្ណតោ បណ្ឌុបលាសវណ្ណោ។ មតសរីរេ បន បូតិពហលាចាមវណ្ណោ ហោតិ។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានោ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ហោតិ។ ឱកាសតោ បន បុព្ពស្ស ឱកាសោ នាម និពទ្ធោ នត្ថិ, យត្ថ សោ សន្និចិតោ តិដ្ឋេយ្យ, យត្រ យត្រ ខាណុកណ្ដកបហរណគ្គិ

ផាលាទីហិ អភិហតេ សរីរប្បទេសេ លោហិតំ សណ្ឋហិត្វា បច្ចតិ, គណ្ឌបិឡកាទយោ វា ឧប្បជ្ជន្តិ, តត្រ តត្រ តិដ្ឋតិ។ បរិច្ឆេទតោ បុព្ពភាគេន បរិច្ឆិន្នោ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០៦. លោហិតន្តិ ទ្វេ លោហិតានិ សន្និចិតលោហិតញ្ច សំសរណលោហិតញ្ច។ តត្ថ សន្និចិតលោហិតំ វណ្ណតោ និបក្កពហលលាខារសវណ្ណំ។ សំសរណលោហិតំ អច្ឆលាខារសវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ ឧភយម្បិ ឱកាសសណ្ឋានំ។ ទិសតោ សន្និចិតលោហិតំ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឥតរំ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតំ។ ឱកាសតោ សំសរណលោហិតំ ឋបេត្វា កេសលោមទន្តនខានំ មំសវិនិមុត្តដ្ឋានញ្ចេវ ថទ្ធសុក្ខចម្មញ្ច ធមនិជាលានុសារេន សព្ពំ ឧបាទិណ្ណសរីរំ ផរិត្វា ឋិតំ។ សន្និចិតលោហិតំ យកនដ្ឋានស្ស ហេដ្ឋាភាគំ បូរេត្វា ឯកបត្ថបូរមត្តំ ហទយវក្កបប្ផាសានំ ឧបរិ ថោកំ ថោកំ បគ្ឃរន្តំ វក្កហទយយកនបប្ផាសេ តេមយមានំ ឋិតំ។ តស្មឹ ហិ វក្កហទយាទីនិ អតេមេន្តេ សត្តា បិបាសិតា ហោន្តិ។ បរិច្ឆេទតោ លោហិតភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០៧. សេទោតិ លោមកូបាទីហិ បគ្ឃរណកអាបោធាតុ។ សោ វណ្ណតោ វិប្បសន្នតិលតេលវណ្ណោ។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានោ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតោ។ ឱកាសតោ សេទស្សោកាសោ នាម និពទ្ធោ នត្ថិ, យត្ថ សោ លោហិតំ វិយ សទា តិដ្ឋេយ្យ។ យទា បន អគ្គិសន្តាបសូរិយសន្តាបឧតុវិការាទីហិ សរីរំ សន្តបតិ, តទា ឧទកតោ អព្ពូឡ្ហមត្តវិសមច្ឆិន្នភិសមុឡាលកុមុទនាឡកលាបោ វិយ សព្ពកេសលោមកូបវិវរេហិ បគ្ឃរតិ, តស្មា តស្ស សណ្ឋានម្បិ កេសលោមកូបវិវរានញ្ញេវ វសេន វេទិតព្ពំ។ សេទបរិគ្គណ្ហកេន ច យោគិនា កេសលោមកូបវិវរេ បូរេត្វា ឋិតវសេនេវ សេទោ មនសិ កាតព្ពោ។ បរិច្ឆេទតោ សេទភាគេន បរិច្ឆិន្នោ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

មេទោតិ ថិនសិនេហោ។ សោ វណ្ណតោ ផាលិតហលិទ្ទិវណ្ណោ។ សណ្ឋានតោ ថូលសរីរស្ស តាវ ចម្មមំសន្តរេ ឋបិតហលិទ្ទិវណ្ណទុកូលបិលោតិកសណ្ឋានោ ហោតិ។ កិសសរីរស្ស ជង្ឃមំសំ ឩរុមំសំ បិដ្ឋិកណ្ដកនិស្សិតំ បិដ្ឋិមំសំ ឧទរវដ្ដិមំសន្តិ ឯតានិ និស្សាយ ទិគុណតិគុណំ កត្វា ឋបិតហលិទ្ទិវណ្ណទុកូលបិលោតិកសណ្ឋានោ។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតោ។ ឱកាសតោ ថូលស្ស សកលសរីរំ ផរិត្វា កិសស្ស ជង្ឃមំសាទីនិ និស្សាយ ឋិតោ, យំ សិនេហសង្ខំ គតម្បិ បរមជេគុច្ឆត្តា នេវ មុទ្ធនិ គេលត្ថាយ, ន នាសតេលាទីនមត្ថាយ គណ្ហន្តិ។ បរិច្ឆេទតោ ហេដ្ឋា មំសេន, ឧបរិ ចម្មេន, តិរិយំ មេទភាគេន បរិច្ឆិន្នោ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០៨. អស្សុតិ អក្ខីហិ បគ្ឃរណកអាបោធាតុ។ តំ វណ្ណតោ វិប្បសន្នតិលតេលវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ អក្ខិកូបកេសុ ឋិតំ។ ន ចេតំ បិត្តកោសកេ បិត្តមិវ អក្ខិកូបកេសុ សទា សន្និចិតំ តិដ្ឋតិ។ យទា បន សត្តា សោមនស្សជាតា មហាហសិតំ ហសន្តិ, ទោមនស្សជាតា រោទន្តិ បរិទេវន្តិ, តថារូបំ វា វិសមាហារំ អាហារេន្តិ, យទា ច នេសំ អក្ខីនិ ធូមរជបំសុកាទីហិ អភិហញ្ញន្តិ។ តទា ឯតេហិ សោមនស្សទោមនស្សវិសភាគាហារឧតូហិ សមុដ្ឋហិត្វា អក្ខិកូបកេ បូរេត្វា តិដ្ឋតិ វា បគ្ឃរតិ វា។ អស្សុបរិគ្គណ្ហកេន ច យោគិនា អក្ខិកូបកេ បូរេត្វា ឋិតវសេនេវ បរិគ្គណ្ហិតព្ពំ។ បរិច្ឆេទតោ អស្សុភាគេន បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២០៩. វសាតិ វិលីនសិនេហោ។ សា វណ្ណតោ នាឡិកេរតេលវណ្ណា។ អាចាមេ អាសិត្តតេលវណ្ណាតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ សណ្ឋានតោ ន្ហានកាលេ បសន្នឧទកស្ស ឧបរិ បរិព្ភមន្តសិនេហពិន្ទុវិសដសណ្ឋានា។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតា។ ឱកាសតោ យេភុយ្យេន ហត្ថតលហត្ថបិដ្ឋិបាទតលបាទបិដ្ឋិនាសបុដនលាដអំសកូដេសុ ឋិតា។ ន ចេសា ឯតេសុ ឱកាសេសុ សទា វិលីនាវ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ យទា បន អគ្គិសន្តាបសូរិយសន្តាបឧតុវិសភាគធាតុវិសភាគេហិ តេ បទេសា ឧស្មាជាតា ហោន្តិ, តទា តត្ថ ន្ហានកាលេ បសន្នឧទកូបរិ សិនេហពិន្ទុវិសដោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចរតិ។ បរិច្ឆេទតោ វសាភាគេន បរិច្ឆិន្នា, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោយេវ។

២១០. ខេឡោតិ អន្តោមុខេ ផេណមិស្សា អាបោធាតុ។ សោ វណ្ណតោ សេតោ ផេណវណ្ណោ។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានោ។ ផេណសណ្ឋានោតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតោ។ ឱកាសតោ ឧភោហិ កបោលបស្សេហិ ឱរុយ្ហ ជិវ្ហាយ ឋិតោ។ ន ចេស ឯត្ថ សទា សន្និចិតោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ យទា បន សត្តា តថារូបមាហារំ បស្សន្តិ វា សរន្តិ វា, ឧណ្ហតិត្តកដុកលោណម្ពិលានំ វា កិញ្ចិ មុខេ ឋបេន្តិ, យទា វា នេសំ ហទយំ អាគិលាយតិ, កិស្មិញ្ចិ ទេវ វា ជិគុច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ, តទា ខេឡោ ឧប្បជ្ជិត្វា ឧភោហិ កបោលបស្សេហិ ឱរុយ្ហ ជិវ្ហាយ

សណ្ឋាតិ។ អគ្គជិវ្ហាយ ចេស តនុកោ ហោតិ, មូលជិវ្ហាយ ពហលោ, មុខេ បក្ខិត្តញ្ច បុថុកំ វា តណ្ឌុលំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ ខាទនីយំ នទីបុលិនេ ឧតកូបកសលិលំ វិយ បរិក្ខយំ អគច្ឆន្តោវ តេមេតុំ សមត្ថោ ហោតិ។ បរិច្ឆេទតោ ខេឡភាគេន បរិច្ឆិន្នោ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោវ។

២១១. សិង្ឃាណិកាតិ មត្ថលុង្គតោ បគ្ឃរណកអសុចិ។ សា វណ្ណតោ តរុណតាលដ្ឋិមិញ្ជវណ្ណា។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានា។ ទិសតោ ឧបរិមាយ ទិសាយ ជាតា។ ឱកាសតោ នាសាបុដេ បូរេត្វា ឋិតា។ ន ចេសា ឯត្ថ សទា សន្និចិតា ហុត្វា តិដ្ឋតិ, អថ ខោ យថា នាម បុរិសោ បទុមិនិបត្តេ ទធិំ ពន្ធិត្វា ហេដ្ឋា កណ្ដកេន វិជ្ឈេយ្យ, អថានេន ឆិទ្ទេន ទធិមុត្តំ គឡិត្វា ពហិ បតេយ្យ, ឯវមេវ យទា សត្តា រោទន្តិ, វិសភាគាហារឧតុវសេន វា សញ្ជាតធាតុខោភា ហោន្តិ, តទា អន្តោ សីសតោ បូតិសេម្ហភាវមាបន្នំ មត្ថលុង្គំ គឡិត្វា តាលុមត្ថកវិវរេន ឱតរិត្វា នាសាបុដេ បូរេត្វា តិដ្ឋតិ វា បគ្ឃរតិ វា។ សិង្ឃាណិកា បរិគ្គណ្ហកេន ច យោគិនា នាសាបុដេ បូរេត្វា ឋិតវសេនេវ បរិគ្គណ្ហិតព្ពា។ បរិច្ឆេទតោ សិង្ឃាណិកាភាគេន បរិច្ឆិន្នា, អយមស្សា សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោវ។

២១២. លសិកាតិ សរីរសន្ធីនំ អព្ភន្តរេ បិច្ឆិលកុណបំ។ សា វណ្ណតោ កណិការនិយ្យាសវណ្ណា។ សណ្ឋានតោ ឱកាសសណ្ឋានា។ ទិសតោ ទ្វីសុ ទិសាសុ ជាតា។ ឱកាសតោ អដ្ឋិសន្ធីនំ អព្ភញ្ជនកិច្ចំ សាធយមានា អសីតិសតសន្ធីនំ អព្ភន្តរេ ឋិតា។ យស្ស ចេសា មន្ទា ហោតិ, តស្ស ឧដ្ឋហន្តស្ស និសីទន្តស្ស អភិក្កមន្តស្ស បដិក្កមន្តស្ស សមិញ្ជន្តស្ស បសារេន្តស្ស អដ្ឋិកានិ កដកដាយន្តិ, អច្ឆរាសទ្ទំ ករោន្តោ វិយ សញ្ចរតិ។ ឯកយោជនទ្វិយោជនមត្តំ អទ្ធានំ គតស្ស វាយោធាតុ កុប្បតិ, គត្តានិ ទុក្ខន្តិ។ យស្ស បន ពហុកា ហោន្តិ, តស្ស ឧដ្ឋាននិសជ្ជាទីសុ ន អដ្ឋីនិ កដកដាយន្តិ, ទីឃម្បិ អទ្ធានំ គតស្ស ន វាយោធាតុ កុប្បតិ, ន គត្តានិ ទុក្ខន្តិ។ បរិច្ឆេទតោ លសិកាភាគេន បរិច្ឆិន្នា, អយមស្សា សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោវ។

២១៣. មុត្តន្តិ មុត្តរសំ។ តំ វណ្ណតោ មាសខារោទកវណ្ណំ។ សណ្ឋានតោ អធោមុខដ្ឋបិតឧទកកុម្ភអព្ភន្តរគតឧទកសណ្ឋានំ។ ទិសតោ ហេដ្ឋិមាយ ទិសាយ ជាតំ។ ឱកាសតោ វត្ថិស្ស អព្ភន្តរេ ឋិតំ។ **វត្ថិ** នាម វត្ថិបុដោ វុច្ចតិ។ យត្ថ សេយ្យថាបិ ចន្ទនិកាយ បក្ខិត្តេ អមុខេ រវណឃដេ ចន្ទនិការសោ បវិសតិ, ន ចស្ស បវិសនមគ្គោ បញ្ញាយតិ , ឯវមេវ សរីរតោ មុត្តំ បវិសតិ, ន ចស្ស បវិសនមគ្គោ បញ្ញាយតិ, និក្ខមនមគ្គោ បន បាកដោ ហោតិ។ យម្ហិ ច មុត្តស្ស ភរិតេ បស្សាវំ ករោមាតិ សត្តានំ អាយូហនំ ហោតិ។ បរិច្ឆេទតោ វត្ថិអព្ភន្តរេន ចេវ មុត្តភាគេន ច បរិច្ឆិន្នំ, អយមស្ស សភាគបរិច្ឆេទោ។ វិសភាគបរិច្ឆេទោ បន កេសសទិសោវ។

២១៤. ឯវញ្ហិ កេសាទិកេ កោដ្ឋាសេ វណ្ណសណ្ឋានទិសោកាសបរិច្ឆេទវសេន វវត្ថបេត្វា អនុបុព្ពតោ នាតិសីឃតោតិអាទិនា នយេន វណ្ណសណ្ឋានគន្ធាសយោកាសវសេន បញ្ចធា បដិក្កូលា បដិក្កូលាតិ មនសិករោតោ បណ្ណត្តិសមតិក្កមាវសានេ សេយ្យថាបិ ចក្ខុមតោ បុរិសស្ស ទ្វត្តិំសវណ្ណានំ កុសុមានំ ឯកសុត្តកគន្ថិតំ មាលំ ឱលោកេន្តស្ស សព្ពបុប្ផានិ អបុព្ពាបរិយមិវ បាកដានិ ហោន្តិ, ឯវមេវ អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ កេសាតិ ឥមំ កាយំ ឱលោកេន្តស្ស សព្ពេ តេ ធម្មា អបុព្ពាបរិយាវ បាកដា ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ មនសិការកោសល្លកថាយំ “អាទិកម្មិកស្ស ហិ កេសាតិ មនសិករោតោ មនសិការោ គន្ត្វា មុត្តន្តិ ឥមំ បរិយោសានកោដ្ឋាសមេវ អាហច្ច តិដ្ឋតី”តិ។

សចេ បន ពហិទ្ធាបិ មនសិការំ ឧបសំហរតិ, អថស្ស ឯវំ សព្ពកោដ្ឋាសេសុ បាកដីភូតេសុ អាហិណ្ឌន្តា មនុស្សតិរច្ឆានាទយោ សត្តាការំ វិជហិត្វា កោដ្ឋាសរាសិវសេនេវ ឧបដ្ឋហន្តិ, តេហិ ច អជ្ឈោហរិយមានំ បានភោជនាទិ កោដ្ឋាសរាសិម្ហិ បក្ខិបមានមិវ ឧបដ្ឋាតិ។

អថស្ស អនុបុព្ពមុញ្ចនាទិវសេន បដិក្កូលា បដិក្កូលាតិ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ អនុក្កមេន អប្បនា ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថ កេសាទីនំ វណ្ណសណ្ឋានទិសោកាសបរិច្ឆេទវសេន ឧបដ្ឋានំ ឧគ្គហនិមិត្តំ។ សព្ពាការតោ បដិក្កូលវសេន ឧបដ្ឋានំ បដិភាគនិមិត្តំ។ តំ អាសេវតោ ភាវយតោ វុត្តនយេន អសុភកម្មដ្ឋានេសុ វិយ បឋមជ្ឈានវសេនេវ អប្បនា ឧប្បជ្ជតិ។

សា យស្ស ឯកោវ កោដ្ឋាសោ បាកដោ ហោតិ, ឯកស្មិំ វា កោដ្ឋាសេ អប្បនំ បត្វា បុន អញ្ញស្មិំ យោគំ ន ករោតិ, តស្ស ឯកាវ ឧប្បជ្ជតិ។ យស្ស បន អនេកេ កោដ្ឋាសា បាកដា ហោន្តិ, ឯកស្មិំ វា ឈានំ បត្វា បុន អញ្ញស្មិំបិ យោគំ ករោតិ, តស្ស មល្លកត្ថេរស្ស វិយ កោដ្ឋាសគណនាយ បឋមជ្ឈានានិ និព្ពត្តន្តិ។

សោ កិរាយស្មា ទីឃភាណកអភយត្ថេរំ ហត្ថេ គហេត្វា “អាវុសោ អភយ, ឥមំ តាវ បញ្ហំ ឧគ្គណ្ហាហី”តិ វត្វា អាហ – “មល្លកត្ថេរោ ទ្វត្តឹសកោដ្ឋាសេសុ ទ្វត្តឹសាយ បឋមជ្ឈានានំ លាភី។ សចេ រត្តឹ ឯកំ, ទិវា ឯកំ សមាបជ្ជតិ, អតិរេកទ្ធមាសេន បុន សម្បជ្ជតិ, សចេ បន ទេវសិកំ ឯកំ សមាបជ្ជតិ, អតិរេកមាសេន បុន សម្បជ្ជតី”តិ។

ឯវំ បឋមជ្ឈានវសេន ឥជ្ឈមានម្បិ ចេតំ កម្មដ្ឋានំ វណ្ណសណ្ឋានាទីសុ សតិពលេន ឥជ្ឈនតោ កាយគតាសតីតិ វុច្ចតិ។

ឥមញ្ច កាយគតាសតិមនុយុត្តោ ភិក្ខុ អរតិរតិសហោ ហោតិ, ន ច នំ អរតិ សហតិ, ឧប្បន្នំ អរតឹ អភិភុយ្យ អភិភុយ្យ វិហរតិ។ ភយភេរវសហោ ហោតិ, ន ច នំ ភយភេរវំ សហតិ, ឧប្បន្នំ ភយភេរវំ អភិភុយ្យ អភិភុយ្យ វិហរតិ។ ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហស្ស ...បេ.... បាណហរានំ អធិវាសកជាតិកោ ហោតិ (ម. និ. ៣.១៥៩)។ កេសាទីនំ វណ្ណភេទំ និស្សាយ ចតុន្នំ ឈានានំ លាភី ហោតិ។ ឆ អភិញ្ញា បដិវិជ្ឈតិ (ម. និ. ៣.១៥៩)។

តស្មា ហវេ អប្បមត្តោ, អនុយុញ្ជេថ បណ្ឌិតោ;
ឯវំ អនេកានិសំសំ, ឥមំ កាយគតាសតិន្តិ។

ឥទំ កាយគតាសតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

អានាបានស្សតិកថា

២១៥. ឥទានិ យំ តំ ភគវតា “អយម្បិ ខោ, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិសមាធិ ភាវិតោ ពហុលីកតោ សន្តោ ចេវ បណីតោ ច អសេចនកោ ច សុខោ ច វិហារោ, ឧប្បន្នុប្បន្នេ ច បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ ឋានសោ អន្តរធាបេតិ វូបសមេតី”តិ ឯវំ បសំសិត្វា –

> “កថំ ភាវិតោ ច, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិសមាធិ កថំ ពហុលីកតោ សន្តោ ចេវ បណីតោ ច អសេចនកោ ច សុខោ ច វិហារោ, ឧប្បន្នុប្បន្នេ ច បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ ឋានសោ អន្តរធាបេតិ វូបសមេតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អរញ្ញគតោ វា រុក្ខមូលគតោ វា សុញ្ញាគារគតោ វា និសីទតិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា, សោ សតោវ អស្សសតិ សតោ បស្សសតិ។ ទីឃំ វា អស្សសន្តោ ទីឃំ អស្សសាមីតិ បជានាតិ។ ទីឃំ វា បស្សសន្តោ...បេ.... រស្សំ វា អស្សសន្តោ...បេ.... រស្សំ វា បស្សសន្តោ រស្សំ បស្សសាមីតិ បជានាតិ។ សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ សព្ពកាយបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ បីតិបដិសំវេទី... សុខបដិសំវេទី... ចិត្តសង្ខារបដិសំវេទី... បស្សម្ភយំ ចិត្តសង្ខារំ... ចិត្តបដិសំវេទី... អភិប្បមោទយំ ចិត្តំ... សមាទហំ ចិត្តំ... វិមោចយំ ចិត្តំ ... អនិច្ចានុបស្សី... វិរាគានុបស្សី... និរោធានុបស្សី។ បដិនិស្សគ្គានុបស្សី អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ បដិនិស្សគ្គានុបស្សី បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ –

ឯវំ សោឡសវត្ថុកំ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ និទ្ទិដ្ឋំ។ តស្ស ភាវនានយោ អនុប្បត្តោ។ សោ បន យស្មា បាឡិវណ្ណនានុសារេនេវ វុច្ចមានោ សព្ពាការបរិបូរោ ហោតិ។ តស្មា អយមេត្ថ បាឡិវណ្ណនាបុព្ពង្គមោ និទ្ទេសោ។

២១៦. កថំ ភាវិតោ ច, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិ សមាធីតិ ឯត្ថ តាវ **កថ**ន្តិ អានាបានស្សតិសមាធិភាវនំ នានប្បការតោ វិត្ថារេតុកម្យតាបុច្ឆា។ **ភាវិតោ ច ភិក្ខវេ អានាបានស្សតិសមាធី**តិ នានប្បការតោ វិត្ថារេតុកម្យតាយ បុដ្ឋធម្មនិទស្សនំ។ កថំ ពហុលីកតោ...បេ.... វូបសមេតីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ **ភាវិតោ**តិ ឧប្បាទិតោ វឌ្ឍិតោ វា។ **អានាបានស្សតិសមាធី**តិ អានាបានបរិគ្គាហិកាយ សតិយា សទ្ធឹ សម្បយុត្តោ សមាធិ។ អានាបានស្សតិយំ វា សមាធិ អានាបានស្សតិសមាធិ។ **ពហុលីកតោ**តិ បុនប្បុនំ កតោ។ **សន្តោ ចេវ បណីតោ ចា**តិ សន្តោ ចេវ បណីតោ ចេវ។ ឧភយត្ថ ឯវ សទ្ទេន និយមោ វេទិតព្ពោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? អយញ្ហិ យថា អសុភកម្មដ្ឋានំ កេវលំ បដិវេធវសេន សន្តញ្ច បណីតញ្ច, ឱឡារិការម្មណត្តា បន បដិក្កូលារម្មណត្តា ច អារម្មណវសេន នេវ សន្តំ ន បណីតំ, ន ឯវំ កេនចិ បរិយាយេន អសន្តោ វា អបណីតោ វា, អថ ខោ អារម្មណសន្តតាយបិ សន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ, បដិវេធសង្ខាតអង្គសន្តតាយបិ។ អារម្មណបណីតតាយបិ បណីតោ អតិត្តិករោ, អង្គបណីតតាយបីតិ។ តេន វុត្តំ “សន្តោ ចេវ បណីតោ ចា”តិ។

អសេចនកោ ច សុខោ ច វិហារោតិ ឯត្ថ បន នាស្ស សេចនន្តិ **អសេចនកោ,** អនាសិត្តកោ អព្ពោកិណ្ណោ បាដិយេក្កោ អាវេណិកោ។ នត្ថិ ឯត្ថ បរិកម្មេន វា ឧបចារេន វា សន្តតា។ អាទិសមន្នាហារតោ បភុតិ អត្តនោ សភាវេនេវ សន្តោ ច បណីតោ ចាតិ អត្ថោ។ កេចិ បន អសេចនកោតិ អនាសិត្តកោ ឱជវន្តោ សភាវេនេវ មធុរោតិ វទន្តិ។ ឯវំ អយំ **អសេចនកោ ច,** អប្បិតប្បិតក្ខណេ កាយិកចេតសិកសុខបដិលាភាយ សំវត្តនតោ **សុខោ ច វិហារោ**តិ វេទិតព្ពោ។ **ឧប្បន្នុប្បន្នេ**តិ អវិក្ខម្ភិតេ អវិក្ខម្ភិតេ។ **បាបកេ**តិ លាមកេ។ **អកុសលេ ធម្មេ**តិ អកោសល្លសម្ភូតេ ធម្មេ។ **ឋានសោ អន្តរធាបេតី**តិ ខណេនេវ អន្តរធាបេតិ វិក្ខម្ភេតិ។ **វូបសមេតី**តិ សុដ្ឋុ ឧបសមេតិ។ និព្ពេធភាគិយត្តា វា អនុបុព្ពេន អរិយមគ្គវុទ្ធិប្បត្តោ សមុច្ឆិន្ទតិ, បដិប្បស្សម្ភេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ។ ភិក្ខវេ, កេន បការេន កេនាការេន កេន វិធិនា ភាវិតោ អានាបានស្សតិសមាធិ កេន បការេន ពហុលីកតោ សន្តោ ចេវ…បេ… វូបសមេតីតិ។

២១៧. ឥទានិ តមត្ថំ វិត្ថារេន្តោ "ឥធ, ភិក្ខវេ"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥធ ភិក្ខវេ ភិក្ខូ**តិ ភិក្ខវេ, ឥមស្មិំ សាសនេ ភិក្ខុ។ អយញ្ហិ ឯត្ថ **ឥធ**សទ្ទោ សព្ពប្បការអានាបានស្សតិសមាធិនិព្ពត្តកស្ស បុគ្គលស្ស សន្និស្សយភូតសាសនបរិទីបនោ អញ្ញសាសនស្ស តថាភាវបដិសេធនោ ច។ វុត្តញ្ហេតំ – ឥធេវ, ភិក្ខវេ, សមណោ…បេ… សុញ្ញា បរប្បវាទា សមណេភិ អញ្ញេហី"តិ (ម. និ. ១.១៣៩)។ តេន វុត្តំ "ឥមស្មិំ សាសនេ ភិក្ខូ"តិ។

អរញ្ញគតោ វា…បេ… សុញ្ញាគារគតោ វាតិ ឥទមស្ស អានាបានស្សតិសមាធិភាវនានុរូបសេនាសនបរិគ្គហបរិទីបនំ។ ឥមស្ស ហិ ភិក្ខុនោ ទីឃរត្តំ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ អនុវិសដំ ចិត្តំ អានាបានស្សតិសមាធិអារម្មណំ អភិរុហិតុំ ន ឥច្ឆតិ, កូដគោណយុត្តរថោ វិយ ឧប្បថមេវ ធាវតិ។ តស្មា សេយ្យថាបិ នាម គោបោ កូដធេនុយា សព្ពំ ខីរំ បិវិត្វា វឌ្ឍិតំ កូដវច្ឆំ ទមេតុកាមោ ធេនុតោ អបនេត្វា ឯកមន្តេ មហន្តំ ថម្ភំ និខណិត្វា តត្ថ យោត្តេន ពន្ធេយ្យ, អថស្ស សោ វច្ឆោ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទិត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តោ តមេវ ថម្ភំ ឧបនិសីទេយ្យ វា ឧបនិបជ្ជេយ្យ វា, ឯវមេវ ឥមិនាបិ ភិក្ខុនា ទីឃរត្តំ រូបារម្មណាទិរសបានវឌ្ឍិតំ ទុដ្ឋចិត្តំ ទមេតុកាមេន រូបាទិអារម្មណតោ អបនេត្វា អរញ្ញំ វា…បេ… សុញ្ញាគារំ វា បវេសេត្វា តត្ថ អស្សាសបស្សាសថម្ភេ សតិយោត្តេន ពន្ធិតព្ពំ។ ឯវមស្ស តំ ចិត្តំ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទិត្វាបិ បុព្ពេ អាចិណ្ណារម្មណំ អលភមានំ សតិយោត្តំ ឆិន្ទិត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តំ តមេវារម្មណំ ឧបចារប្បនាវសេន ឧបនិសីទតិ ចេវ ឧបនិបជ្ជតិ ច។ តេនាហុ បោរាណា –

> "យថា ថម្ភេ និពន្ធេយ្យ, វច្ឆំ ទមំ នរោ ឥធ;
> ពន្ធេយ្យេវំ សកំ ចិត្តំ, សតិយារម្មណេ ទឡ្ហ"ន្តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៦៥; ទី. និ. អដ្ឋ. ៣.៣៧៤; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៧);

ឯវមស្សេតំ សេនាសនំ ភាវនានុរូបំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ "ឥទមស្ស អានាបានស្សតិសមាធិភាវនានុរូបសេនាសនបរិគ្គហបរិទីបន"ន្តិ។

អថ វា យស្មា ឥទំ កម្មដ្ឋានប្បភេទេ មុទ្ធភូតំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ វិសេសាធិគមទិដ្ឋធម្មសុខវិហារបទដ្ឋានំ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ ឥត្ថិបុរិសហត្ថិអស្សាទិសទ្ទសមាកុលំ គាមន្តំ អបរិច្ចជិត្វា ន សុករំ ភាវេតុំ, សទ្ទកណ្ដកត្តា ឈានស្ស។ អគាមកេ បន អរញ្ញេ សុករំ យោគាវចរេន ឥទំ កម្មដ្ឋានំ បរិគ្គហេត្វា អានាបានចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តទេវ បាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសិត្វា អគ្គផលំ អរហត្តំ សម្បាបុណិតុំ។ តស្មាស្ស អនុរូបសេនាសនំ ទស្សេន្តោ ភគវា "អរញ្ញគតោ វា"តិអាទិមាហ។

វត្ថុវិជ្ជាចរិយោ វិយ ហិ ភគវា, សោ យថា វត្ថុវិជ្ជាចរិយោ នគរភូមឹ បស្សិត្វា សុដ្ឋុ ឧបបរិក្ខិត្វា "ឯត្ថ នគរំ មាបេថា"តិ ឧបទិសតិ, សោត្ថិនា ច នគរេ និដ្ឋិតេ រាជកុលតោ មហាសក្ការំ លភតិ, ឯវមេវ យោគាវចរស្ស អនុរូបសេនាសនំ ឧបបរិក្ខិត្វា "ឯត្ថ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជិតព្ព"ន្តិ ឧបទិសតិ, តតោ តត្ថ កម្មដ្ឋានំ អនុយុត្តេន យោគិនា កមេន អរហត្តេ បត្តេ "សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត សោ ភគវា"តិ មហន្តំ សក្ការំ លភតិ។

អយំ បន ភិក្ខុ ទីបិសទិសោតិ វុច្ចតិ។ យថា ហិ មហាទីបិរាជា អរញ្ញេ តិណគហនំ វា វនគហនំ វា បព្ពតគហនំ វា និស្សាយ និលីយិត្វា វនមហឹសគោកណ្ណសូករាទយោ មិគេ គណ្ហាតិ, ឯវមេវ អយំ អរញ្ញាទីសុ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជន្តោ ភិក្ខុ យថាក្កមេន សោតាបត្តិសកទាគាមិអនាគាមិអរហត្តមគ្គេ ចេវ អរិយផលញ្ច គណ្ហតីតិ វេទិតព្ពោ។ តេនាហុ បោរាណា –

“យថាបិ ទីបិកោ នាម, និលីយិត្វា គណ្ហតី មិគេ;
តថេវាយំ ពុទ្ធបុត្តោ, យុត្តយោគោ វិបស្សកោ;
អរញ្ញំ បវិសិត្វាន, គណ្ហាតិ ផលមុត្តម”ន្តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៦៥; ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៤; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៧);

តេនស្ស បរក្កមជវយោគ្គភូមី អរញ្ញសេនាសនំ ទស្សេន្តោ ភគវា “អរញ្ញគតោ វា”តិអាទិមាហ។

២១៨. តត្ថ **អរញ្ញគតោ**តិ “អរញ្ញន្តិ និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ (វិភ. ៥២៩) ច, “អារញ្ញកំ នាម សេនាសនំ បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិម”ន្តិ (បារា. ៦៥៤) ច ឯវំ វុត្តលក្ខណេសុ អរញ្ញេសុ យំកិញ្ចិ បវិវេកសុខំ អរញ្ញំ គតោ។ **រុក្ខមូលគតោ**តិ រុក្ខសមីបំ គតោ។ **សុញ្ញាគារគតោ**តិ សុញ្ញំ វិវិត្តោកាសំ គតោ។ ឯត្ថ ច ឋបេត្វា អរញ្ញញ្ច រុក្ខមូលញ្ច អវសេសសត្តវិធសេនាសនគតោបិ សុញ្ញាគារគតោតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

ឯវមស្ស ឧតុត្តយានុកូលំ ធាតុចរិយានុកូលញ្ច អានាបានស្សតិភាវនានុរូបំ សេនាសនំ ឧបទិសិត្វា អលីនានុទ្ធច្ចបក្ខិកំ សន្តំ ឥរិយាបថំ ឧបទិសន្តោ **និសីទតី**តិ អាហ។ អថស្ស និសជ្ជាយ ទឡ្ហភាវំ អស្សាសបស្សាសានំ បវត្តនសុខតំ អារម្មណបរិគ្គហូបាយញ្ច ទស្សេន្តោ បល្លង្កំ អាភុជិត្វាតិអាទិមាហ។ តត្ថ **បល្លង្ក**ន្តិ សមន្តតោ ឩរុពទ្ធាសនំ។ **អាភុជិត្វា**តិ ពន្ធិត្វា។ **ឧជុំ កាយំ បណិធាយា**តិ ឧបរិមសរីរំ ឧជុកំ ឋបេត្វា។ អដ្ឋារសបិដ្ឋិកណ្ដកេ កោដិយា កោដឹ បដិបាទេត្វា។ ឯវញ្ហិ និសិន្នស្ស ចម្មមំសន្ហារូនិ ន បណមន្តិ។ អថស្ស យា តេសំ បណមនប្បច្ចយា ខណេ ខណេ វេទនា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, តា ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ តាសុ អនុប្បជ្ជមានាសុ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, កម្មដ្ឋានំ ន បរិបតតិ, វុឌ្ឍិំ ផាតឹ ឧបគច្ឆតិ។ **បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា**តិ កម្មដ្ឋានាភិមុខំ សតឹ ឋបយិត្វា។ អថ វា **បរី**តិ បរិគ្គហដ្ឋោ។ **មុខ**ន្តិ និយ្យានដ្ឋោ។ **សតី**តិ ឧបដ្ឋានដ្ឋោ។ តេន វុច្ចតិ “បរិមុខំ សតិ”ន្តិ ឯវំ **បដិសម្ភិទាយំ** (បដិ. ម. ១.១៦៤) វុត្តនយេនបេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តត្រាយំ សង្ខេបោ, បរិគ្គហិតនិយ្យានំ សតឹ កត្វាតិ។

២១៩. សោ សតោវ អស្សសតិ សតោ បស្សសតីតិ សោ ភិក្ខុ ឯវំ និសីទិត្វា ឯវញ្ច សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា តំ សតឹ អវិជហន្តោ សតោ ឯវ អស្សសតិ សតោ បស្សសតិ, សតោការី ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទានិ យេហាការេហិ សតោការី ហោតិ, តេ ទស្សេតុំ ទីឃំ វា អស្សសន្តោតិអាទិមាហ។ វុត្តញ្ហេតំ **បដិសម្ភិទាយំ** “សោ សតោវ អស្សសតិ សតោ បស្សសតី”តិ ឯតស្សេវ **វិភង្គេ** –

“ពាត្តឹសាយ អាការេហិ សតោ ការី ហោតិ។ ទីឃំ អស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន សតោ ការី ហោតិ។ ទីឃំ បស្សាសវសេន…បេ… បដិនិស្សគ្គានុបស្សី អស្សាសវសេន។ បដិនិស្សគ្គានុបស្សី បស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន សតោ ការី ហោតី”តិ (បដិ. ម. ១.១៦៥)។

តត្ថ **ទីឃំ វា អស្សសន្តោ**តិ ទីឃំ វា អស្សាសំ បវត្តយន្តោ។ **អស្សាសោ**តិ ពហិ និក្ខមនវាតោ។ **បស្សាសោ**តិ អន្តោ បវិសនវាតោតិ **វិនយដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **សុត្តន្តដ្ឋកថាសុ** បន ឧប្បដិបាដិយា អាគតំ។ តត្ថ សព្ពេសម្បិ គព្ភសេយ្យកានំ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនកាលេ បឋមំ អព្ភន្តរវាតោ ពហិ និក្ខមតិ។ បច្ឆា ពាហិរវាតោ សុខុមរជំ គហេត្វា អព្ភន្តរំ បវិសន្តោ តាលុំ អាហច្ច និព្ពាយតិ។ ឯវំ តាវ អស្សាសបស្សាសា វេទិតព្ពា។

យា បន តេសំ ទីឃរស្សតា, សា អទ្ធានវសេន វេទិតព្ពា។ យថា ហិ ឱកាសទ្ធានំ ផរិត្វា ឋិតំ ឧទកំ វា វាលិកា វា “ទីឃមុទកំ ទីឃា វាលិកា, រស្សមុទកំ រស្សា វាលិកា”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ ចុណ្ណវិចុណ្ណាបិ អស្សាសបស្សាសា ហត្ថិសរីរេ ច អហិសរីរេ ច តេសំ អត្តភាវសង្ខាតំ ទីឃំ អទ្ធានំ សណិកំ បូរេត្វា សណិកមេវ និក្ខមន្តិ។ តស្មា ទីឃាតិ វុច្ចន្តិ។ សុនខសសាទីនំ អត្តភាវសង្ខាតំ រស្សំ អទ្ធានំ សីឃំ បូរេត្វា សីឃមេវ និក្ខមន្តិ, តស្មា រស្សាតិ វុច្ចន្តិ។ មនុស្សេសុ បន កេចិ ហត្ថិអហិអាទយោ វិយ កាលទ្ធានវសេន ទីឃំ អស្សសន្តិ ច បស្សសន្តិ ច។ កេចិ សុនខសសាទយោ វិយ រស្សំ, តស្មា តេសំ កាលវសេន ទីឃមទ្ធានំ និក្ខមន្តា ច បវិសន្តា ច តេ “ទីឃា” ឥត្តរមទ្ធានំ និក្ខមន្តា ច បវិសន្តា ច “រស្សា”តិ វេទិតព្ពា។

តត្រាយំ ភិក្ខុ នវហាការេហិ ទីឃំ អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ ច “ទីឃំ អស្សសាមិ, បស្សសាមី”តិ បជានាតិ។ ឯវំ បជានតោ ចស្ស ឯកេនាការេន កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានភាវនា សម្បជ្ជតីតិ វេទិតព្ពា។ យថាហ **បដិសម្ភិទាយំ** (បដិ. ម. ១.១៦៦) –

“កថំ ទីឃំ អស្សសន្តោ ទីឃំ អស្សសាមីតិ បជានាតិ។ ទីឃំ បស្សសន្តោ ទីឃំ បស្សសាមីតិ បជានាតិ។ ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិ។ ទីឃំ បស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ បស្សសតិ។ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិបិ បស្សសតិបិ។ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតោបិ បស្សសតោបិ ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឆន្ទវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិ។ ឆន្ទវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ បស្សាសំ…បេ… ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិបិ បស្សសតិបិ។ ឆន្ទវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតោបិ បស្សសតោបិ បាមោជ្ជំ ឧប្បជ្ជតិ។ បាមោជ្ជវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិ។ បាមោជ្ជវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ បស្សាសំ…បេ… ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិបិ បស្សសតិបិ។ បាមោជ្ជវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតោបិ បស្សសតោបិ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសា ចិត្តំ វិវត្តតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ។ ឥមេហិ នវហិ អាការេហិ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសា កាយោ។ ឧបដ្ឋានំ សតិ។ អនុបស្សនា ញាណំ។ កាយោ ឧបដ្ឋានំ, នោ សតិ។ សតិ ឧបដ្ឋានញ្ចេវ សតិ ច។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន តំ កាយំ អនុបស្សតិ។ តេន វុច្ចតិ កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានភាវនា”តិ។

ឯស នយោ រស្សបទេបិ។ អយំ បន វិសេសោ, យថា ឯត្ថ “ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ”តិ វុត្តំ, ឯវមិធ “រស្សំ អស្សាសំ ឥត្តរសង្ខាតេ អស្សសតី”តិ អាគតំ។ តស្មា រស្សវសេន យាវ “តេន វុច្ចតិ កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានភាវនា”តិ, តាវ យោជេតព្ពំ។

ឯវំ អយំ អទ្ធានវសេន ឥត្តរវសេន ច ឥមេហាការេហិ អស្សាសបស្សាសេ បជានន្តោ ទីឃំ វា អស្សសន្តោ ទីឃំ អស្សសាមីតិ បជានាតិ…បេ… រស្សំ វា បស្សសន្តោ រស្សំ បស្សសាមីតិ បជានាតីតិ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ បជានតោ ចស្ស –

> ទីឃោ រស្សោ ច អស្សាសោ,
> បស្សាសោបិ ច តាទិសោ;
> ចត្តារោ វណ្ណា វត្តន្តិ,
> នាសិកគ្គេវ ភិក្ខុនោតិ។ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៦៥);

២២០. សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមិ…បេ… បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតីតិ សកលស្ស អស្សាសកាយស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ វិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ សកលស្ស បស្សាសកាយស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ វិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ ឯវំ វិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ ញាណសម្បយុត្តចិត្តេន អស្សសតិ ចេវ បស្សសតិ ច។ តស្មា “អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមី”តិ សិក្ខតីតិ វុច្ចតិ។ ឯកស្ស ហិ ភិក្ខុនោ ចុណ្ណវិចុណ្ណវិសដេ អស្សាសកាយេ បស្សាសកាយេ វា អាទិ បាកដោ ហោតិ, ន មជ្ឈបរិយោសានំ។ សោ អាទិមេវ បរិគ្គហេតុំ សក្កោតិ, មជ្ឈបរិយោសានេ កិលមតិ។ ឯកស្ស មជ្ឈំ បាកដំ ហោតិ, ន អាទិបរិយោសានំ។ ឯកស្ស បរិយោសានំ បាកដំ ហោតិ, ន អាទិមជ្ឈំ។ សោ បរិយោសានំយេវ បរិគ្គហេតុំ សក្កោតិ, អាទិមជ្ឈេ កិលមតិ។ ឯកស្ស សព្ពម្បិ បាកដំ ហោតិ, សោ សព្ពម្បិ បរិគ្គហេតុំ សក្កោតិ, ន កត្ថចិ កិលមតិ, តាទិសេន ភវិតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ អាហ – “សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមីតិ…បេ… បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ។

តត្ថ **សិក្ខតី**តិ ឯវំ ឃដតិ វាយមតិ។ យោ វា តថាភូតស្ស សំវរោ, អយមេត្ថ អធិសីលសិក្ខា។ យោ តថាភូតស្ស សមាធិ, អយំ អធិចិត្តសិក្ខា។ យា តថាភូតស្ស បញ្ញា, អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ តស្មិំ អារម្មណេ តាយ សតិយា តេន មនសិការេន សិក្ខតិ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

តត្ថ យស្មា បុរិមនយេ កេវលំ អស្សសិតព្ពំ បស្សសិតព្ពមេវ, ន ច អញ្ញំ កិញ្ចិ កាតព្ពំ។ ឥតោ បដ្ឋាយ បន ញាណុប្បាទនាទីសុ យោគោ ករណីយោ។ តស្មា តត្ថ អស្សសាមីតិ បជានាតិ បស្សសាមីតិ បជានាតិច្ចេវ វត្តមានកាលវសេន បាឡឹ វត្វា ឥតោ បដ្ឋាយ កត្តព្ពស្ស ញាណុប្បាទនាទិនោ អាការស្ស ទស្សនត្ថំ សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមីតិអាទិនា នយេន អនាគតវចនវសេន បាឡិ អារោបិតាតិ វេទិតព្ពា។

បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមីតិ…បេ… បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតីតិ ឱឡារិកំ កាយសង្ខារំ បស្សម្ភេន្តោ បដិប្បស្សម្ភេន្តោ និរោធេន្តោ វូបសមេន្តោ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ តត្រ ឯវំ

ឱឡារិកសុខុមតា ច បស្សទ្ធិ ច វេទិតព្ពា។ ឥមស្ស ហិ ភិក្ខុនោ បុព្ពេ អបរិគ្គហិតកាលេ កាយោ ច ចិត្តញ្ច សទរថា ហោន្តិ ឱឡារិកា។ កាយចិត្តានំ ឱឡារិកត្តេ អវូបសន្តេ អស្សាសបស្សាសាបិ ឱឡារិកា ហោន្តិ, ពលវតរា ហុត្វា បវត្តន្តិ, នាសិកា នប្បហោតិ, មុខេន អស្សសន្តោបិ បស្សសន្តោបិ តិដ្ឋតិ។ យទា បនស្ស កាយោបិ ចិត្តម្បិ បរិគ្គហិតា ហោន្តិ, តទា តេ សន្តា ហោន្តិ វូបសន្តា។ តេសុ វូបសន្តេសុ អស្សាសបស្សាសា សុខុមា ហុត្វា បវត្តន្តិ, "អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី"តិ វិចេតព្ពតាការប្បត្តា ហោន្តិ។

សេយ្យថាបិ បុរិសស្ស ធាវិត្វា, បព្ពតា វា ឱរោហិត្វា, មហាភារំ វា សីសតោ ឱរោបេត្វា ឋិតស្ស ឱឡារិកា អស្សាសបស្សាសា ហោន្តិ, នាសិកា នប្បហោតិ, មុខេន អស្សសន្តោបិ បស្សសន្តោបិ តិដ្ឋតិ។ យទា បនេស តំ បរិស្សមំ វិនោទេត្វា ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច អល្លសាដកំ ហទយេ កត្វា សីតាយ ឆាយាយ និបន្នោ ហោតិ, អថស្ស តេ អស្សាសបស្សាសា សុខុមា ហោន្តិ "អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី"តិ វិចេតព្ពតាការប្បត្តា, ឯវមេវ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ បុព្ពេ អបរិគ្គហិតកាលេ កាយោ ច...បេ.... វិចេតព្ពតាការប្បត្តា ហោន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? តថា ហិស្ស បុព្ពេ អបរិគ្គហិតកាលេ "ឱឡារិកោឡារិកេ កាយសង្ខារេ បស្សម្ភេមី"តិ អាភោគសមន្នាហារមនសិការបច្ចវេក្ខណា នត្ថិ, បរិគ្គហិតកាលេ បន អត្ថិ។ តេនស្ស អបរិគ្គហិតកាលតោ បរិគ្គហិតកាលេ កាយសង្ខារោ សុខុមោ ហោតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

"សារទ្ធេ កាយេ ចិត្តេ ច, អធិមត្តំ បវត្តតិ;
អសារទ្ធម្ហិ កាយម្ហិ, សុខុមំ សម្បវត្តតី"តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៦៥);

២២១. បរិគ្គហេបិ ឱឡារិកោ, បឋមជ្ឈានុបចារេ សុខុមោ។ តស្មិម្បិ ឱឡារិកោ, បឋមជ្ឈានេ សុខុមោ។ បឋមជ្ឈានេ ច ទុតិយជ្ឈានុបចារេ ច ឱឡារិកោ, ទុតិយជ្ឈានេ សុខុមោ។ ទុតិយជ្ឈានេ ច តតិយជ្ឈានុបចារេ ច ឱឡារិកោ, តតិយជ្ឈានេ សុខុមោ។ តតិយជ្ឈានេ ច ចតុត្ថជ្ឈានុបចារេ ច ឱឡារិកោ, ចតុត្ថជ្ឈានេ អតិសុខុមោ អប្បវត្តិមេវ បាបុណាតីតិ។ ឥទំ តាវ **ទីឃភាណកសំយុត្តភាណកានំ** មតំ។

មជ្ឈិមភាណកា បន បឋមជ្ឈានេ ឱឡារិកោ, ទុតិយជ្ឈានុបចារេ សុខុមោតិ ឯវំ ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមជ្ឈានតោ ឧបរូបរិជ្ឈានុបចារេបិ សុខុមតរមិច្ឆន្តិ។ សព្ពេសញ្ញេវ បន មតេន អបរិគ្គហិតកាលេ បវត្តកាយសង្ខារោ បរិគ្គហិតកាលេ បដិប្បស្សម្ភតិ។ បរិគ្គហិតកាលេ បវត្តកាយសង្ខារោ បឋមជ្ឈានុបចារេ...បេ.... ចតុត្ថជ្ឈានុបចារេ បវត្តកាយសង្ខារោ ចតុត្ថជ្ឈានេ បដិប្បស្សម្ភតិ។ អយំ តាវ **សមថេ** នយោ។

វិបស្សនាយំ បន អបរិគ្គហេ បវត្តោ កាយសង្ខារោ ឱឡារិកោ, មហាភូតបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, ឧបាទារូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, សកលរូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, អរូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, រូបារូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, បច្ចយបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, សប្បច្ចយនាមរូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, លក្ខណារម្មណិកវិបស្សនាយ សុខុមោ។ សោបិ ទុព្ពលវិបស្សនាយ ឱឡារិកោ, ពលវវិបស្សនាយ សុខុមោ។ តត្ថ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ បុរិមស្ស បុរិមស្ស បច្ឆិមេន បច្ឆិមេន បដិប្បស្សទ្ធិ វេទិតព្ពា។ ឯវមេត្ថ ឱឡារិកសុខុមតា ច បស្សទ្ធិ ច វេទិតព្ពា។

បដិសម្ភិទាយំ (បដិ. ម. ១.១៧១) បនស្ស សទ្ធិំ ចោទនាសោធនាហិ ឯវមត្ថោ វុត្តោ –

"កថំ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមិ...បេ.... បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ? កតមេ កាយសង្ខារា? ទីឃំ អស្សាសបស្សាសា កាយិកា ឯតេ ធម្មា កាយបដិពទ្ធា កាយសង្ខារា។ តេ កាយសង្ខារេ បស្សម្ភេន្តោ និរោធេន្តោ វូបសមេន្តោ សិក្ខតិ...បេ.... យថារូបេហិ កាយសង្ខារេហិ កាយស្ស អានមនា, វិនមនា, សន្នមនា, បណមនា, ឥញ្ជនា, ផន្ទនា, ចលនា, កម្បនា បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ, បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ យថារូបេហិ កាយសង្ខារេហិ កាយស្ស ន អានមនា, ន វិនមនា, ន សន្នមនា, ន បណមនា, អនិញ្ជនា, អផន្ទនា, អចលនា, អកម្បនា សន្តំ សុខុមំ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។

"ឥតិ កិរ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ ឯវំ សន្តេ វាតូបលទ្ធិយា ច បភាវនា ន ហោតិ។ អស្សាសបស្សាសានញ្ច បភាវនា ន ហោតិ។ អានាបានស្សតិយា ច បភាវនា ន ហោតិ, អានាបានស្សតិសមាធិស្ស ច បភាវនា ន ហោតិ, ន ច នំ តំ សមាបត្តិំ បណ្ឌិតា សមាបជ្ជន្តិបិ វុដ្ឋហន្តិបិ។

“ឥតិ កិរ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ ឯវំ សន្តេ វាតូបលទ្ធិយា ច បភាវនា ហោតិ, អស្សាសបស្សាសានញ្ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិយា ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិសមាធិស្ស ច បភាវនា ហោតិ, តញ្ច នំ សមាបត្តិំ បណ្ឌិតា សមាបជ្ជន្តិបិ វុដ្ឋហន្តិបិ។ យថា កថំ វិយ?

“សេយ្យថាបិ កំសេ អាកោដិតេ បឋមំ ឱឡារិកា សទ្ទា បវត្តន្តិ។ ឱឡារិកានំ សទ្ទានំ និមិត្តំ សុគហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ ឱឡារិកេ សទ្ទេ អថ បច្ឆា សុខុមកា សទ្ទា បវត្តន្តិ។ សុខុមកានំ សទ្ទានំ និមិត្តំ សុគ្គហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ សុខុមកេ សទ្ទេ អថ បច្ឆា សុខុមសទ្ទនិមិត្តារម្មណតាបិ ចិត្តំ បវត្តតិ, ឯវមេវ បឋមំ ឱឡារិកា អស្សាសបស្សាសា បវត្តន្តិ។ ឱឡារិកានំ អស្សាសបស្សាសានំ និមិត្តំ សុគ្គហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ ឱឡារិកេ អស្សាសបស្សាសេ អថ បច្ឆា សុខុមកា អស្សាសបស្សាសា បវត្តន្តិ។ សុខុមកានំ អស្សាសបស្សាសានំ និមិត្តំ សុគ្គហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ សុខុមកេ អស្សាសបស្សាសេ អថ បច្ឆា សុខុមអស្សាសបស្សាសនិមិត្តារម្មណតាបិ ចិត្តំ ន វិក្ខេបំ គច្ឆតិ។

“ឯវំ សន្តេ វាតូបលទ្ធិយា ច បភាវនា ហោតិ, អស្សាសបស្សាសានញ្ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិយា ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិសមាធិស្ស ច បភាវនា ហោតិ, តញ្ច នំ សមាបត្តិំ បណ្ឌិតា សមាបជ្ជន្តិបិ វុដ្ឋហន្តិបិ។ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សាសបស្សាសា កាយោ, ឧបដ្ឋានំ សតិ, អនុបស្សនា ញាណំ, កាយោ ឧបដ្ឋានំ, នោ សតិ, សតិ ឧបដ្ឋានញ្ចេវ សតិ ច, តាយ សតិយា តេន ញាណេន តំ កាយំ អនុបស្សតិ។ តេន វុច្ចតិ កាយេ កាយានុបស្សនា សតិបដ្ឋានភាវនា”តិ។

អយំ តាវេត្ថ កាយានុបស្សនាវសេន វុត្តស្ស បឋមចតុក្កស្ស អនុបុព្ពបទវណ្ណនា។

២២២. យស្មា បនេត្ថ ឥទមេវ ចតុក្កំ អាទិកម្មិកស្ស កម្មដ្ឋានវសេន វុត្តំ។ ឥតរានិ បន តីណិ ចតុក្កានិ ឯត្ថ បត្តជ្ឈានស្ស វេទនាចិត្តធម្មានុបស្សនាវសេន វុត្តានិ។ តស្មា ឥទំ កម្មដ្ឋានំ ភាវេត្វា អានាបានចតុត្ថជ្ឈានបទដ្ឋានាយ វិបស្សនាយ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិតុកាមេន អាទិកម្មិកេន កុលបុត្តេន បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ សីលបរិសោធនាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ កត្វា វុត្តប្បការស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ បញ្ចសន្ធិកំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេតព្ពំ។

តត្រិមេ បញ្ច សន្ធយោ ឧគ្គហោ, បរិបុច្ឆា, ឧបដ្ឋានំ, អប្បនា, លក្ខណន្តិ។ តត្ថ **ឧគ្គហោ** នាម កម្មដ្ឋានស្ស ឧគ្គណ្ហនំ។ **បរិបុច្ឆា** នាម កម្មដ្ឋានស្ស បរិបុច្ឆនា។ **ឧបដ្ឋានំ** នាម កម្មដ្ឋានស្ស ឧបដ្ឋានំ។ **អប្បនា** នាម កម្មដ្ឋានស្ស អប្បនា។ **លក្ខណំ** នាម កម្មដ្ឋានស្ស លក្ខណំ។ “ឯវំលក្ខណមិទំ កម្មដ្ឋាន”ន្តិ កម្មដ្ឋានសភាវូបធារណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ បញ្ចសន្ធិកំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហន្តោ អត្តនាបិ ន កិលមតិ, អាចរិយម្បិ ន វិហេសេតិ។ តស្មា ថោកំ ឧទ្ទិសាបេត្វា ពហុកាលំ សជ្ឈាយិត្វា ឯវំ បញ្ចសន្ធិកំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកេ វា អញ្ញត្រ វា បុព្ពេ វុត្តប្បការេ សេនាសនេ វសន្តេន ឧបច្ឆិន្នខុទ្ទកបលិពោធេន កតភត្តកិច្ចេន ភត្តសម្មទំ បដិវិនោទេត្វា សុខនិសិន្នេន រតនត្តយគុណានុស្សរណេន ចិត្តំ សម្បហំសេត្វា អាចរិយុគ្គហតោ ឯកបទម្បិ អសម្មុយ្ហន្តេន ឥទំ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ មនសិ កាតព្ពំ។ តត្រាយំ មនសិការវិធិ –

២២៣. គណនា អនុពន្ធនា, ផុសនា ឋបនា សល្លក្ខណា;
វិវដ្ដនា បារិសុទ្ធិ, តេសញ្ច បដិបស្សនាតិ។

តត្ថ **គណនា**តិ គណនាយេវ។ **អនុពន្ធនា**តិ អនុវហនា។ **ផុសនា**តិ ផុដ្ឋដ្ឋានំ។ **ឋបនា**តិ អប្បនា។ **សល្លក្ខណា**តិ វិបស្សនា។ **វិវដ្ដនា**តិ មគ្គោ។ **បារិសុទ្ធី**តិ ផលំ។ **តេសញ្ច បដិបស្សនា**តិ បច្ចវេក្ខណា។

តត្ថ ឥមិនា អាទិកម្មិកេន កុលបុត្តេន បឋមំ គណនាយ ឥទំ កម្មដ្ឋានំ មនសិ កាតព្ពំ ។ គណេន្តេន ច បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ន ឋបេតព្ពំ។ ទសន្នំ ឧបរិ ន នេតព្ពំ។ អន្តរា ខណ្ឌំ ន ទស្សេតព្ពំ។ បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ឋបេន្តស្ស ហិ សម្ពាធេ ឱកាសេ ចិត្តុប្បាទោ វិប្ផន្ទតិ សម្ពាធេ វជេ សន្និរុទ្ធគោគណោ វិយ។ ទសន្នម្បិ ឧបរិ នេន្តស្ស គណននិស្សិតកោ ចិត្តុប្បាទោ ហោតិ។ អន្តរា ខណ្ឌំ ទស្សេន្តស្ស “សិខាប្បត្តំ នុ ខោ មេ កម្មដ្ឋានំ, នោ”តិ ចិត្តំ វិកម្បតិ។ តស្មា ឯតេ ទោសេ វជ្ជេត្វា គណេតព្ពំ។

គណេន្តេន ច បឋមំ ទន្ធគណនាយ **ធញ្ញមាបកគណនាយ** គណេតព្ពំ។ ធញ្ញមាបកោ ហិ នាឡឹ បូរេត្វា “ឯក”ន្តិ វត្វា ឱកិរតិ។ បុន បូរេន្តោ កិញ្ចិ កចវរំ ទិស្វា តំ ឆឌ្ឌេន្តោ “ឯកំ ឯក”ន្តិ វទតិ។ ឯស នយោ ទ្វេ ទ្វេតិអាទីសុ។ ឯវមេវ ឥមិនាបិ អស្សាសបស្សាសេសុ យោ ឧបដ្ឋាតិ, តំ គហេត្វា “ឯកំ ឯក”ន្តិ អាទី កត្វា យាវ “ទស ទសា”តិ បវត្តមានំ បវត្តមានំ ឧបលក្ខេត្វាវ គណេតព្ពំ។ តស្ស ឯវំ គណយតោ និក្ខមន្តា ច បវិសន្តា ច អស្សាសបស្សាសា បាកដា ហោន្តិ។

អថានេន តំ ទន្ធគណនំ ធញ្ញមាបកគណនំ បហាយ សីឃគណនាយ **គោបាលកគណនាយ** គណេតព្ពំ។ ឆេកោ ហិ គោបាលកោ សក្ខរាទយោ ឧច្ឆង្គេន គហេត្វា រជ្ជុទណ្ឌហត្ថោ បាតោវ វជំ គន្ត្វា គាវោ បិដ្ឋិយំ បហរិត្វា បលិឃត្ថម្ភមត្ថកេ និសិន្នោ ទ្វារប្បត្តំ ទ្វារប្បត្តំយេវ គាវឹ ឯកា ទ្វេតិ សក្ខរំ ខិបិត្វា គណេតិ។ តិយាមរត្តឹ សម្ពាធេ ឱកាសេ ទុក្ខំ វុត្ថគោគណោ និក្ខមន្តោ និក្ខមន្តោ អញ្ញមញ្ញំ ឧបនិឃំសន្តោ វេគេន វេគេន បុញ្ជបុញ្ជោ ហុត្វា និក្ខមតិ។ សោ វេគេន វេគេន “តីណិ ចត្តារិ បញ្ច ទសា”តិ គណេតិយេវ, ឯវមិមស្សាបិ បុរិមនយេន គណយតោ អស្សាសបស្សាសា បាកដា ហុត្វា សីឃំ សីឃំ បុនប្បុនំ សញ្ចរន្តិ។ តតោនេន “បុនប្បុនំ សញ្ចរន្តី”តិ ញត្វា អន្តោ ច ពហិ ច អគហេត្វា ទ្វារប្បត្តំ ទ្វារប្បត្តំយេវ គហេត្វា “ឯកោ ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច ឆ។ ឯកោ ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច ឆ សត្ត...បេ.... អដ្ឋ, នវ, ទសា”តិ សីឃំ សីឃំ គណេតព្ពមេវ។ គណនបដិពទ្ធេ ហិ កម្មដ្ឋានេ គណនពលេនេវ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, អរិត្តបត្ថម្ភនវសេន ចណ្ឌសោតេ នាវាដ្ឋបនមិវ។

តស្សេវំ សីឃំ សីឃំ គណយតោ កម្មដ្ឋានំ និរន្តរំ បវត្តំ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ អថ និរន្តរំ បវត្តតីតិ ញត្វា អន្តោ ច ពហិ ច វាតំ អបរិគ្គហេត្វា បុរិមនយេនេវ វេគេន វេគេន គណេតព្ពំ។ អន្តោ បវិសនវាតេន ហិ សទ្ធឹ ចិត្តំ បវេសយតោ អព្ភន្តរំ វាតព្ភាហតំ មេទបូរិតំ វិយ ហោតិ។ ពហិ និក្ខមនវាតេន សទ្ធឹ ចិត្តំ នីហរតោ ពហិទ្ធា បុថុត្តារម្មណេ ចិត្តំ វិក្ខិបតិ។ ផុដ្ឋផុដ្ឋោកាសេ បន សតឹ ឋបេត្វា ភាវេន្តស្សេវ ភាវនា សម្បជ្ជតិ។ តេន វុត្តំ “អន្តោ ច ពហិ ច វាតំ អបរិគ្គហេត្វា បុរិមនយេនេវ វេគេន វេគេន គណេតព្ព”ន្តិ។

កីវចិរំ បនេតំ គណេតព្ពន្តិ? យាវ វិនា គណនាយ អស្សាសបស្សាសារម្មណេ សតិ សន្តិដ្ឋតិ។ ពហិវិសដវិតក្កវិច្ឆេទំ កត្វា អស្សាសបស្សាសារម្មណេ សតិសណ្ឋាបនត្ថំយេវ ហិ គណនាតិ។

២២៤. ឯវំ គណនាយ មនសិ កត្វា **អនុពន្ធនាយ** មនសិ កាតព្ពំ។ **អនុពន្ធនា** នាម គណនំ បដិសំហរិត្វា សតិយា និរន្តរំ អស្សាសបស្សាសានំ អនុគមនំ។ តញ្ច ខោ ន អាទិមជ្ឈបរិយោសានានុគមនវសេន។ ពហិនិក្ខមនវាតស្ស ហិ នាភិ អាទិ, ហទយំ មជ្ឈំ, នាសិកគ្គំ បរិយោសានំ។ អព្ភន្តរំ បវិសនវាតស្ស នាសិកគ្គំ អាទិ, ហទយំ មជ្ឈំ នាភិ បរិយោសានំ។ តញ្ចស្ស អនុគច្ឆតោ វិក្ខេបគតំ ចិត្តំ សារទ្ធាយ ចេវ ហោតិ ឥញ្ជនាយ ច។ យថាហ –

> “អស្សាសាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆតោ អជ្ឈត្តំ វិក្ខេបគតេន ចិត្តេន កាយោបិ ចិត្តម្បិ សារទ្ធា ច ហោន្តិ ឥញ្ជិតា ច ផន្ទិតា ច។ បស្សាសាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆតោ ពហិទ្ធា វិក្ខេបគតេន ចិត្តេន កាយោបិ ចិត្តម្បិ សារទ្ធា ច ហោន្តិ ឥញ្ជិតា ច ផន្ទិតា ចា”តិ (បដិ. ម. ១.១៥៧)។

តស្មា អនុពន្ធនាយ មនសិករោន្តេន អាទិមជ្ឈបរិយោសានវសេន ន មនសិ កាតព្ពំ។ អបិច ខោ **ផុសនាវសេន** ច **ឋបនាវសេន** ច មនសិ កាតព្ពំ។ គណនានុពន្ធនាវសេន វិយ ហិ ផុសនាឋបនាវសេន វិសុំ មនសិការោ នត្ថិ។ ផុដ្ឋផុដ្ឋដ្ឋានេយេវ បន គណេន្តោ គណនាយ ច ផុសនាយ ច មនសិ ករោតិ។ តត្ថេវ គណនំ បដិសំហរិត្វា តេ សតិយា អនុពន្ធន្តោ, អប្បនាវសេន ច ចិត្តំ ឋបេន្តោ អនុពន្ធនាយ ច ផុសនាយ ច ឋបនាយ ច មនសិ ករោតីតិ វុច្ចតិ។ ស្វាយមត្ថោ **អដ្ឋកថាសុ** វុត្តបង្គុឡទោវារិកូបមាហិ **បដិសម្ភិទាយំ** វុត្តកកចូបមាយ ច វេទិតព្ពោ។

២២៥. តត្រាយំ **បង្គុឡូបមា** – សេយ្យថាបិ បង្គុឡោ ទោលាយ កីឡតំ មាតាបុត្តានំ ទោលំ ខិបិត្វា តត្ថេវ ទោលាថម្ភមូលេ និសិន្នោ កមេន អាគច្ឆន្តស្ស ច គច្ឆន្តស្ស ច ទោលាផលកស្ស ឧភោ កោដិយោ មជ្ឈញ្ច បស្សតិ, ន ច ឧភោកោដិមជ្ឈានំ ទស្សនត្ថំ ព្យាវដោ ហោតិ, ឯវមេវាយំ ភិក្ខុ សតិវសេន ឧបនិពន្ធនថម្ភមូលេ ឋត្វា អស្សាសបស្សាសទោលំ ខិបិត្វា តត្ថេវ និមិត្តេ សតិយា និសីទន្តោ កមេន អាគច្ឆន្តានញ្ច គច្ឆន្តានញ្ច ផុដ្ឋដ្ឋានេ អស្សាសបស្សាសានំ អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆន្តោ តត្ថ ច ចិត្តំ ឋបេន្តោ បស្សតិ, ន ច តេសំ ទស្សនត្ថំ ព្យាវដោ ហោតិ, អយំ បង្គុឡូបមា។

២២៦. អយំ បន **ទោវារិកូបមា** – សេយ្យថាបិ ទោវារិកោ នគរស្ស អន្តោ ច ពហិ ច បុរិសេ “កោ ត្វំ, កុតោ វា អាគតោ, កុហឹ វា គច្ឆសិ, កឹ វា តេ ហត្ថេ”តិ ន វីមំសតិ។ ន ហិ តស្ស តេ ភារា, ទ្វារប្បត្តំ ទ្វារប្បត្តំយេវ បន វីមំសតិ, ឯវមេវ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អន្តោបវិដ្ឋវាតា ច ពហិនិក្ខន្តវាតា ច ន ភារា ហោន្តិ, ទ្វារប្បត្តា ទ្វារប្បត្តាយេវ ភារាតិ អយំ ទោវារិកូបមា។

២២៧. **កកចូបមា** បន អាទិតោ បដ្ឋាយ ឯវំ វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ –

“និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
អជានតោ ច តយោ ធម្មេ, ភាវនា នុបលព្ភតិ។

“និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
ជានតោ ច តយោ ធម្មេ, ភាវនា ឧបលព្ភតី”តិ។ (បដិ. ម. ១.១៥៩);

“កថំ ឥមេ តយោ ធម្មា ឯកចិត្តស្ស អារម្មណា ន ហោន្តិ, ន ចិមេ តយោ ធម្មា អវិទិតា ហោន្តិ, ន ច ចិត្តំ វិក្ខេបំ គច្ឆតិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិ គច្ឆតិ? សេយ្យថាបិ រុក្ខោ សមេ ភូមិភាគេ និក្ខិត្តោ, តមេនំ បុរិសោ កកចេន ឆិន្ទេយ្យ។ រុក្ខេ ផុដ្ឋកកចទន្តានំ វសេន បុរិសស្ស សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ, ន អាគតេ វា គតេ វា កកចទន្តេ មនសិ ករោតិ, ន អាគតា វា គតា វា កកចទន្តា អវិទិតា ហោន្តិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ។

“យថា រុក្ខោ សមេ ភូមិភាគេ និក្ខិត្តោ, ឯវំ ឧបនិពន្ធនានិមិត្តំ។ យថា កកចទន្តា, ឯវំ អស្សាសបស្សាសា។ យថា រុក្ខេ ផុដ្ឋកកចទន្តានំ វសេន បុរិសស្ស សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ, ន អាគតេ វា គតេ វា កកចទន្តេ មនសិ ករោតិ, ន អាគតា វា គតា វា កកចទន្តា អវិទិតា ហោន្តិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ, ឯវមេវ ភិក្ខុ នាសិកគ្គេ វា មុខនិមិត្តេ វា សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា និសិន្នោ ហោតិ, ន អាគតេ វា គតេ វា អស្សាសបស្សាសេ មនសិ ករោតិ, ន ច អាគតា វា គតា វា អស្សាសបស្សាសា អវិទិតា ហោន្តិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ។

“បធានន្តិ កតមំ **បធានំ**? អារទ្ធវីរិយស្ស កាយោបិ ចិត្តម្បិ កម្មនិយំ ហោតិ, ឥទំ បធានំ។ កតមោ **បយោគោ**? អារទ្ធវីរិយស្ស ឧបក្កិលេសា បហីយន្តិ, វិតក្កា វូបសមន្តិ, អយំ បយោគោ។ កតមោ **វិសេសោ**? អារទ្ធវីរិយស្ស សំយោជនា បហីយន្តិ, អនុសយា ព្យន្តី ហោន្តិ, អយំ វិសេសោ។ ឯវំ ឥមេ តយោ ធម្មា ឯកចិត្តស្ស អារម្មណា ន ហោន្តិ, ន ចិមេ តយោ ធម្មា អវិទិតា ហោន្តិ, ន ច ចិត្តំ វិក្ខេបំ គច្ឆតិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ (បដិ. ម. ១.១៥៩)។

“អានាបានស្សតិ យស្ស, បរិបុណ្ណា សុភាវិតា;
អនុបុព្ពំ បរិចិតា, យថា ពុទ្ធេន ទេសិតា;
សោ ឥមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។ (បដិ. ម. ១.១៦០);

អយំ កកចូបមា។ ឥធ បនស្ស អាគតាគតវសេន អមនសិការមត្តមេវ បយោជនន្តិ វេទិតព្ពំ។

២២៨. ឥទំ កម្មដ្ឋានំ មនសិករោតោ កស្សចិ ន ចិរេនេវ និមិត្តញ្ច ឧប្បជ្ជតិ, អវសេសឈានង្គបដិមណ្ឌិតា អប្បនាសង្ខាតា ឋបនា ច សម្បជ្ជតិ។ កស្សចិ បន គណនាវសេនេវ មនសិការកាលតោ បភុតិ អនុក្កមតោ ឱឡារិកអស្សាសបស្សាសនិរោធវសេន កាយទរថេ វូបសន្តេ កាយោបិ ចិត្តម្បិ លហុកំ ហោតិ, សរីរំ អាកាសេ លង្ឃនាការប្បត្តំ វិយ ហោតិ។ យថា សារទ្ធកាយស្ស មញ្ចេ វា បីឋេ វា និសីទតោ មញ្ចបីឋំ ឱនមតិ, វិកូជតិ, បច្ចត្ថរណំ វលិំ គណ្ហាតិ។ អសារទ្ធកាយស្ស បន និសីទតោ នេវ មញ្ចបីឋំ ឱនមតិ, ន វិកូជតិ, ន បច្ចត្ថរណំ វលិំ គណ្ហាតិ, តូលបិចុបូរិតំ វិយ មញ្ចបីឋំ ហោតិ។ កស្មា? យស្មា អសារទ្ធោ កាយោ លហុកោ ហោតិ។ ឯវមេវ គណនាវសេន មនសិការកាលតោ បភុតិ អនុក្កមតោ ឱឡារិកអស្សាសបស្សាសនិរោធវសេន កាយទរថេ វូបសន្តេ កាយោបិ ចិត្តម្បិ លហុកំ ហោតិ, សរីរំ អាកាសេ លង្ឃនាការប្បត្តំ វិយ ហោតិ។

តស្ស ឱឡារិកេ អស្សាសបស្សាសេ និរុទ្ធេ សុខុមស្សាសបស្សាសនិមិត្តារម្មណំ ចិត្តំ បវត្តតិ។ តស្មិម្បិ និរុទ្ធេ អបរាបរំ តតោ សុខុមតរំ សុខុមតរំ និមិត្តារម្មណំ បវត្តតិយេវ។ កថំ? យថា បុរិសោ មហតិយា លោហសលាកាយ កំសថាលំ អាកោដេយ្យ, ឯកប្បហារេន មហាសទ្ទោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, តស្ស ឱឡារិកសទ្ទារម្មណំ ចិត្តំ បវត្តេយ្យ។ និរុទ្ធេ ឱឡារិកេ សទ្ទេ អថ បច្ឆា សុខុមសទ្ទនិមិត្តារម្មណំ, តស្មិម្បិ និរុទ្ធេ អបរាបរំ តតោ សុខុមតរំ សុខុមតរំ សទ្ទនិមិត្តារម្មណំ បវត្តតេវ, ឯវន្តិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តម្បិចេតំ – “សេយ្យថាបិ កំសេ អាកោដិតេ”តិ (បដិ. ម. ១.១៧១) វិត្ថារោ។

២២៩. យថា ហិ អញ្ញានិ កម្មដ្ឋានានិ ឧបរូបរិ វិភូតានិ ហោន្តិ, ន តថា ឥទំ។ ឥទំ បន ឧបរូបរិ ភាវេន្តស្ស សុខុមត្តំ គច្ឆតិ, ឧបដ្ឋានម្បិ ន ឧបគច្ឆតិ, ឯវំ អនុបដ្ឋហន្តេ បន តស្មិំ តេន ភិក្ខុនា ឧដ្ឋាយាសនា ចម្មខណ្ឌំ បប្ផោដេត្វា ន គន្តព្ពំ។ កឹ កាតព្ពំ? “អាចរិយំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ វា, “នដ្ឋំ ទានិ មេ កម្មដ្ឋាន”ន្តិ វា ន វុដ្ឋាតព្ពំ។ ឥរិយាបថំ វិកោបេត្វា គច្ឆតោ ហិ កម្មដ្ឋានំ នវនវមេវ ហោតិ។ តស្មា យថានិសិន្នេនេវ ទេសតោ អាហរិតព្ពំ។

តត្រាយំ អាហរណូបាយោ, តេន ហិ ភិក្ខុនា កម្មដ្ឋានស្ស អនុបដ្ឋានភាវំ ញត្វា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ, ឥមេ អស្សាសបស្សាសា នាម កត្ថ អត្ថិ, កត្ថ នត្ថិ។ កស្ស វា អត្ថិ, កស្ស វា នត្ថីតិ។ អថេវំ បដិសញ្ចិក្ខតា ឥមេ អន្តោមាតុកុច្ឆិយំ នត្ថិ, ឧទកេ និមុគ្គានំ នត្ថិ, តថា អសញ្ញីភូតានំ, មតានំ, ចតុត្ថជ្ឈានសមាបន្នានំ, រូបារូបភវសមង្គីនំ, និរោធសមាបន្នានន្តិ ញត្វា ឯវំ អត្តនាវ អត្តា បដិចោទេតព្ពោ “ននុ ត្វំ, បណ្ឌិត, នេវ មាតុកុច្ឆិគតោ, ន ឧទកេ និមុគ្គោ, ន អសញ្ញីភូតោ, ន មតោ, ន ចតុត្ថជ្ឈានសមាបន្នោ, ន រូបារូបភវសមង្គី, ន និរោធសមាបន្នោ។ អត្ថិយេវ តេ អស្សាសបស្សាសា, មន្ទបញ្ញតាយ បន បរិគ្គហេតុំ ន សក្កោសី”តិ។ អថានេន បកតិផុដ្ឋវសេន ចិត្តំ ឋបេត្វា មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឥមេ ហិ ទីឃនាសិកស្ស នាសាបុដំ ឃដ្ដេន្តា បវត្តន្តិ។ រស្សនាសិកស្ស ឧត្តរោដ្ឋំ។ តស្មានេន ឥមំ នាម ឋានំ ឃដ្ដេន្តីតិ និមិត្តំ ឋបេតព្ពំ។ ឥមមេវ ហិ អត្ថវសំ បដិច្ច វុត្តំ ភគវតា – “នាហំ, ភិក្ខវេ, មុដ្ឋស្សតិស្ស អសម្បជានស្ស អានាបានស្សតិភាវនំ វទាមី”តិ (ម. និ. ៣.១៤៩; សំ. និ. ៥.៩៩២)។

២៣០. កិញ្ចាបិ ហិ យំកិញ្ចិ កម្មដ្ឋានំ សតស្ស សម្បជានស្សេវ សម្បជ្ជតិ។ ឥតោ អញ្ញំ បន មនសិករោន្តស្ស បាកដំ ហោតិ។ ឥទំ បន អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ គរុកំ គរុកភាវនំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធបុត្តានំ មហាបុរិសានំយេវ មនសិការភូមិភូតំ, ន ចេវ ឥត្តរំ, ន ច ឥត្តរសត្តសមាសេវិតំ។ យថា យថា មនសិ ករីយតិ, តថា តថា សន្តញ្ចេវ ហោតិ សុខុមញ្ច។ តស្មា ឯត្ថ ពលវតី សតិ ច បញ្ញា ច ឥច្ឆិតព្ពា។

យថា ហិ មដ្ឋសាដកស្ស តុន្នករណកាលេ សូចិបិ សុខុមា ឥច្ឆិតព្ពា។ សូចិបាសវេធនម្បិ តតោ សុខុមតរំ, ឯវមេវ មដ្ឋសាដកសទិសស្ស ឥមស្ស កម្មដ្ឋានស្ស ភាវនាកាលេ សូចិបដិភាគា សតិបិ, សូចិបាសវេធនបដិភាគា តំសម្បយុត្តា បញ្ញាបិ ពលវតី ឥច្ឆិតព្ពា។ តាហិ ច បន សតិបញ្ញាហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា ន តេ អស្សាសបស្សាសា អញ្ញត្រ បកតិផុដ្ឋោកាសា បរិយេសិតព្ពា។

យថា បន កស្សកោ កសឹ កសិត្វា ពលិពទ្ទេ មុញ្ចិត្វា គោចរមុខេ កត្វា ឆាយាយ និសិន្នោ វិស្សមេយ្យ, អថស្ស តេ ពលិពទ្ទា វេគេន អដវឹ បវិសេយ្យុំ។ យោ ហោតិ ឆេកោ កស្សកោ, សោ បុន តេ គហេត្វា យោជេតុកាមោ ន តេសំ អនុបទំ គន្ត្វា អដវឹ អាហិណ្ឌតិ, អថ ខោ រស្មិញ្ច បតោទញ្ច គហេត្វា ឧជុកមេវ តេសំ និបាតនតិត្ថំ គន្ត្វា និសីទតិ វា និបជ្ជតិ វា, អថ តេ គោណេ ទិវសភាគំ ចរិត្វា និបាតនតិត្ថំ ឱតរិត្វា ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច បច្ចុត្តរិត្វា ឋិតេ ទិស្វា រស្មិយា ពន្ធិត្វា បតោទេន វិជ្ឈន្តោ អានេត្វា យោជេត្វា បុន កម្មំ ករោតិ, ឯវមេវ តេន ភិក្ខុនា ន តេ អស្សាសបស្សាសា អញ្ញត្រ បកតិផុដ្ឋោកាសា បរិយេសិតព្ពា។ សតិរស្មិំ បន បញ្ញាបតោទញ្ច គហេត្វា បកតិផុដ្ឋោកាសេ ចិត្តំ ឋបេត្វា មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឯវញ្ហិស្ស មនសិករោតោ ន ចិរស្សេវ តេ ឧបដ្ឋហន្តិ និបាតនតិត្ថេ វិយ គោណា។ តតោនេន សតិរស្មិយា ពន្ធិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ យោជេត្វា បញ្ញាបតោទេន វិជ្ឈន្តេន បុនប្បុនំ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជិតព្ពំ។

២៣១. តស្សេវមនុយុញ្ជតោ ន ចិរស្សេវ និមិត្តំ ឧបដ្ឋាតិ។ តំ បនេតំ ន សព្ពេសំ ឯកសទិសំ ហោតិ។ អបិច ខោ កស្សចិ សុខសម្ផស្សំ ឧប្បាទយមានោ តូលបិចុ វិយ កប្បាសបិចុ វិយ វាតធារា វិយ ច ឧបដ្ឋាតីតិ ឯកច្ចេ អាហុ។

អយំ បន **អដ្ឋកថាសុ វិនិច្ឆយោ**, ឥទញ្ហិ កស្សចិ តារករូបំ វិយ មណិគុឡិកា វិយ មុត្តាគុឡិកា វិយ ច, កស្សចិ ខរសម្ផស្សំ ហុត្វា កប្បាសដ្ឋិ វិយ ទារុសារសូចិ វិយ ច, កស្សចិ ទីឃបាមង្គសុត្តំ វិយ កុសុមទាមំ វិយ ធូមសិខា វិយ ច, កស្សចិ វិត្ថតំ មក្កដកសុត្តំ វិយ វលាហកបដលំ វិយ បទុមបុប្ផំ វិយ រថចក្កំ វិយ ចន្ទមណ្ឌលំ វិយ

សូរិយមណ្ឌលំ វិយ ច ឧបដ្ឋាតិ។ តញ្ច បនេតំ យថា សម្ពហុលេសុ ភិក្ខូសុ សុត្តន្តំ សជ្ឈាយិត្វា និសិន្នេសុ ឯកេន ភិក្ខុនា “តុម្ហាកំ កីទិសំ ហុត្វា ឥទំ សុត្តំ ឧបដ្ឋាតី”តិ វុត្តេ ឯកោ “មយ្ហំ មហតី បព្ពតេយ្យា នទី វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតី”តិ អាហ។ អបរោ “មយ្ហំ ឯកា វនរាជិ វិយ”។ អញ្ញោ “មយ្ហំ ឯកោ សីតច្ឆាយោ សាខាសម្បន្នោ ផលភារភរិតរុក្ខោ វិយា”តិ។ តេសំ ហិ តំ ឯកមេវ សុត្តំ សញ្ញានានតាយ នានតោ ឧបដ្ឋាតិ។ ឯវំ ឯកមេវ កម្មដ្ឋានំ សញ្ញានានតាយ នានតោ ឧបដ្ឋាតិ។ សញ្ញជញ្ហិ ឯតំ សញ្ញានិទានំ សញ្ញាបភវំ។ តស្មា សញ្ញានានតាយ នានតោ ឧបដ្ឋាតីតិ វេទិតព្ពំ។

ឯត្ថ ច អញ្ញមេវ អស្សាសារម្មណំ ចិត្តំ, អញ្ញំ បស្សាសារម្មណំ, អញ្ញំ និមិត្តារម្មណំ។ យស្ស ហិ ឥមេ តយោ ធម្មា នត្ថិ, តស្ស កម្មដ្ឋានំ នេវ អប្បនំ, ន ឧបចារំ បាបុណាតិ។ យស្ស បន ឥមេ តយោ ធម្មា អត្ថិ, តស្សេវ កម្មដ្ឋានំ ឧបចារញ្ច អប្បនញ្ច បាបុណាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
អជានតោ តយោ ធម្មេ, ភាវនា នុបលព្ភតិ។

“និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
ជានតោវ តយោ ធម្មេ, ភាវនា ឧបលព្ភតី”តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៦៥);

២៣២. ឯវំ ឧបដ្ឋិតេ បន និមិត្តេ តេន ភិក្ខុនា អាចរិយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អារោចេតព្ពំ “មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវរូបំ នាម ឧបដ្ឋាតី”តិ។ អាចរិយេន បន ឯតំ និមិត្តន្តិ វា ន វា និមិត្តន្តិ ន វត្តព្ពំ។ “ឯវំ ហោតិ, អាវុសោ”តិ វត្វា បុនប្បុនំ មនសិ ករោហីតិ វត្តព្ពោ។ និមិត្តន្តិ ហិ វុត្តេ វោសានំ អាបជ្ជេយ្យ។ ន និមិត្តន្តិ វុត្តេ និរាសោ វិសីទេយ្យ។ តស្មា តទុភយម្បិ អវត្វា មនសិការេយេវ និយោជេតព្ពោតិ។ ឯវំ តាវ **ទីឃភាណកា**។

មជ្ឈិមភាណកា បនាហុ “និមិត្តមិទំ, អាវុសោ, កម្មដ្ឋានំ បុនប្បុនំ មនសិ ករោហិ សប្បុរិសាតិ វត្តព្ពោ”តិ។ អថានេន និមិត្តេយេវ ចិត្តំ ឋបេតព្ពំ ។ ឯវមស្សាយំ ឥតោ បភុតិ ឋបនាវសេន ភាវនា ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ បោរាណេហិ –

“និមិត្តេ ឋបយំ ចិត្តំ, នានាការំ វិភាវយំ;
ធីរោ អស្សាសបស្សាសេ, សកំ ចិត្តំ និពន្ធតី”តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៦៥);

តស្សេវំ និមិត្តុបដ្ឋានតោ បភុតិ នីវរណានិ វិក្ខម្ភិតានេវ ហោន្តិ, កិលេសា សន្និសិន្នាវ។ សតិ ឧបដ្ឋិតាយេវ។ ចិត្តំ ឧបចារសមាធិនា សមាហិតមេវ។ អថានេន តំ និមិត្តំ នេវ វណ្ណតោ មនសិ កាតព្ពំ, ន លក្ខណតោ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ អបិច ខោ ខត្តិយមហេសិយា ចក្កវត្តិគព្ភោ វិយ កស្សកេន សាលិយវគព្ភោ វិយ ច អាវាសាទីនិ សត្ត អសប្បាយានិ វជ្ជេត្វា តានេវ សត្ត សប្បាយានិ សេវន្តេន សាធុកំ រក្ខិតព្ពំ។ អថ នំ ឯវំ រក្ខិត្វា បុនប្បុនំ មនសិការវសេន វុឌ្ឍិំ វិរូឡ្ហិំ គមយិត្វា ទសវិធំ អប្បនាកោសល្លំ សម្បាទេតព្ពំ, វីរិយសមតា យោជេតព្ពា។ តស្សេវំ ឃដេន្តស្ស បថវីកសិណេ វុត្តានុក្កមេនេវ តស្មិំ និមិត្តេ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានានិ និព្ពត្តន្តិ។

២៣៣. ឯវំ និព្ពត្តចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានោ បនេត្ថ ភិក្ខុ **សល្លក្ខណាវិវដ្តនា**វសេន កម្មដ្ឋានំ វឌ្ឍេត្វា **បារិសុទ្ធិ** បត្តុកាមោ តទេវ ឈានំ បញ្ចហាការេហិ វសិប្បត្តំ បគុណំ កត្វា នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេតិ។ កថំ? សោ ហិ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ អស្សាសបស្សាសានំ សមុទយោ ករជកាយោ ច ចិត្តញ្ចាតិ បស្សតិ។ យថា ហិ កម្មារគគ្គរិយា ធមមានាយ ភស្តញ្ច បុរិសស្ស ច តជ្ជំ វាយាមំ បដិច្ច វាតោ សញ្ចរតិ, ឯវមេវ កាយញ្ច ចិត្តញ្ច បដិច្ច អស្សាសបស្សាសាតិ។ តតោ អស្សាសបស្សាសេ ច កាយញ្ច រូបន្តិ ចិត្តញ្ច តំសម្បយុត្តធម្មេ ច អរូបន្តិ វវត្ថបេតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារតោ បន នាមរូបវវត្ថានំ បរតោ អាវិភវិស្សតិ។

ឯវំ នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា តស្ស បច្ចយំ បរិយេសតិ។ បរិយេសន្តោ ច នំ ទិស្វា តីសុបិ អទ្ធាសុ នាមរូបស្ស បវត្តិំ អារព្ភ កង្ខំ វិតរតិ។ វិតិណ្ណកង្ខោ កលាបសម្មសនវសេន តិលក្ខណំ អារោបេត្វា ឧទយព្ពយានុបស្សនាយ បុព្ពភាគេ ឧប្បន្នេ ឱភាសាទយោ ទស វិបស្សនុបក្កិលេសេ បហាយ ឧបក្កិលេសវិមុត្តំ បដិបទាញាណំ មគ្គោតិ វវត្ថបេត្វា ឧទយំ បហាយ ភង្គានុបស្សនំ បត្វា និរន្តរំ ភង្គានុបស្សនេន វយតោ ឧបដ្ឋិតេសុ សព្ពសង្ខារេសុ និព្ពិន្ទន្តោ វិរជ្ជន្តោ វិមុច្ចន្តោ យថាក្កមេន ចត្តារោ អរិយមគ្គេ បាបុណិត្វា អរហត្តផលេ បតិដ្ឋាយ ឯកូនវីសតិភេទស្ស បច្ចវេក្ខណាញាណស្ស បរិយន្តំ បត្តោ សទេវកស្ស លោកស្ស អគ្គទក្ខិណេយ្យោ ហោតិ។

ឯត្តាវតា ចស្ស គណនំ អាទឹ កត្វា វិបស្សនាបរិយោសានា អានាបានស្សតិសមាធិភាវនា សមត្តា ហោតីតិ អយំ សព្ពាការតោ បឋមចតុក្កវណ្ណនា។

២៣៤. ឥតរេសុ បន តីសុ ចតុក្កេសុ យស្មា វិសុំ កម្មដ្ឋានភាវនានយោ នាម នត្ថិ។ តស្មា អនុបទ វណ្ណនានយេនេវ តេសំ ឯវំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

បីតិបដិសំវេទីតិ បីតឹ បដិសំវិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ តត្ថ ទ្វីហាការេហិ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ អារម្មណតោ ច អសម្មោហតោ ច។

កថំ **អារម្មណតោ** បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជតិ។ តស្ស សមាបត្តិក្ខណេ ឈានបដិលាភេន អារម្មណតោ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ, អារម្មណស្ស បដិសំវិទិតត្តា។ កថំ **អសម្មោហតោ**? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ឈានសម្បយុត្តំ បីតឹ ខយតោ វយតោ សម្មសតិ។ តស្ស វិបស្សនាក្ខណេ លក្ខណបដិវេធេន អសម្មោហតោ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ បដិសម្ភិទាយំ (បដិ. ម. ១.១៧២) –

> “ទីឃំ អស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ ទីឃំ បស្សាសវសេន... រស្សំ អស្សាសវសេន... រស្សំ បស្សាសវសេន... សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សាសបស្សាសវសេន... បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សាសបស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ អាវជ្ជតោ សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ ជានតោ បស្សតោ បច្ចវេក្ខតោ ចិត្តំ អធិដ្ឋហតោ សទ្ធាយ អធិមុច្ចតោ វីរិយំ បគ្គណ្ហតោ សតឹ ឧបដ្ឋាបយតោ ចិត្តំ សមាទហតោ បញ្ញាយ បជានតោ អភិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញេយ្យំ បហាតព្ពំ ភាវេតព្ពំ សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោតោ សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ ឯវំ សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតី”តិ។

ឯតេនេវ នយេន អវសេសបទានិបិ អត្ថតោ វេទិតព្ពានិ។ ឥទម្បនេត្ថ វិសេសមត្តំ, តិណ្ណំ ឈានានំ វសេន **សុខបដិសំវេទិតា**, ចតុន្នម្បិ វសេន **ចិត្តសង្ខារបដិសំវេទិតា** វេទិតព្ពា។ **ចិត្តសង្ខារោ**តិ វេទនាទយោ ទ្វេ ខន្ធា។ សុខបដិសំវេទីបទេ ចេត្ថ វិបស្សនាភូមិទស្សនត្ថំ “សុខន្តិ ទ្វេ សុខានិ កាយិកញ្ច សុខំ ចេតសិកញ្ចា”តិ បដិសម្ភិទាយំ (បដិ. ម. ១.១៧៣) វុត្តំ។ **បស្សម្ភយំ ចិត្តសង្ខារ**ន្តិ ឱឡារិកំ ឱឡារិកំ ចិត្តសង្ខារំ បស្សម្ភេន្តោ, និរោធេន្តោតិ អត្ថោ។ សោ វិត្ថារតោ កាយសង្ខារេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

អបិចេត្ថ បីតិបទេ បីតិសីសេន វេទនា វុត្តា។ សុខបទេ សរូបេនេវ វេទនា។ ទ្វីសុ ចិត្តសង្ខារបទេសុ “សញ្ញា ច វេទនា ច ចេតសិកា ឯតេ ធម្មា ចិត្តបដិពទ្ធា ចិត្តសង្ខារា”តិ (បដិ. ម. ១.១៧៤; ម. និ. ១.៤៦៣) វចនតោ សញ្ញាសម្បយុត្តា វេទនាតិ ឯវំ **វេទនានុបស្សនានយេន** ឥទំ ចតុក្កំ ភាសិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

២៣៥. តតិយចតុក្កេបិ ចតុន្នំ ឈានានំ វសេន **ចិត្តបដិសំវេទិតា** វេទិតព្ពា។ **អភិប្បមោទយំ ចិត្ត**ន្តិ ចិត្តំ មោទេន្តោ បមោទេន្តោ ហាសេន្តោ បហាសេន្តោ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ តត្ថ ទ្វីហាការេហិ អភិប្បមោទោ ហោតិ សមាធិវសេន ច វិបស្សនាវសេន ច។

កថំ **សមាធិវសេន**? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជតិ។ សោ សមាបត្តិក្ខណេ សម្បយុត្តបីតិយា ចិត្តំ អាមោទេតិ បមោទេតិ។ កថំ **វិបស្សនាវសេន**? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ឈានសម្បយុត្តបីតឹ ខយតោ វយតោ សម្មសតិ។ ឯវំ វិបស្សនាក្ខណេ ឈានសម្បយុត្តំ បីតឹ អារម្មណំ កត្វា ចិត្តំ អាមោទេតិ បមោទេតិ។ ឯវំ បដិបន្នោ “អភិប្បមោទយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ វុច្ចតិ។

សមាទហំ ចិត្តន្តិ បឋមជ្ឈានាទិវសេន អារម្មណេ ចិត្តំ សមំ អាទហន្តោ សមំ ឋបេន្តោ។ តានិ វា បន ឈានានិ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ឈានសម្បយុត្តំ ចិត្តំ ខយតោ វយតោ សម្បស្សតោ វិបស្សនាក្ខណេ លក្ខណបដិវេធេន ឧប្បជ្ជតិ ខណិកចិត្តេកគ្គតា។ ឯវំ ឧប្បន្នាយ ខណិកចិត្តេកគ្គតាយ វសេនបិ អារម្មណេ ចិត្តំ សមំ អាទហន្តោ សមំ ឋបេន្តោ “សមាទហំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ វុច្ចតិ។

វិមោចយំ ចិត្តន្តិ បឋមជ្ឈានេន នីវរណេហិ ចិត្តំ មោចេន្តោ វិមោចេន្តោ, ទុតិយេន វិតក្កវិចារេហិ, តតិយេន បីតិយា, ចតុត្ថេន សុខទុក្ខេហិ ចិត្តំ មោចេន្តោ វិមោចេន្តោ។ តានិ វា បន ឈានានិ សមាបជ្ជិត្វា

វឌ្ឍាយ ឈានសម្បយុត្តំ ចិត្តំ ខយតោ វយតោ សម្មសតិ។ សោ វិបស្សនាក្ខណេ អនិច្ចានុបស្សនាយ និច្ចសញ្ញាតោ ចិត្តំ មោចេន្តោ, ទុក្ខានុបស្សនាយ សុខសញ្ញាតោ, អនត្តានុបស្សនាយ អត្តសញ្ញាតោ, និព្ពិទានុបស្សនាយ នន្ទិតោ, វិរាគានុបស្សនាយ រាគតោ, និរោធានុបស្សនាយ សមុទយតោ, បដិនិស្សគ្គានុបស្សនាយ អាទានតោ ចិត្តំ មោចេន្តោ អស្សសតិ ចេវ បស្សសតិ ច។ តេន វុច្ចតិ "វិមោចយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី"តិ។ ឯវំ **ចិត្តានុបស្សនាវសេន** ឥទំ ចតុក្កំ ភាសិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

២៣៦. ចតុត្ថចតុក្កេ បន **អនិច្ចានុបស្សី**តិ ឯត្ថ តាវ អនិច្ចំ វេទិតព្ពំ។ អនិច្ចតា វេទិតព្ពា។ អនិច្ចានុបស្សនា វេទិតព្ពា។ អនិច្ចានុបស្សី វេទិតព្ពោ។

តត្ថ **អនិច្ច**ន្តិ បញ្ចក្ខន្ធា។ កស្មា? ឧប្បាទវយញ្ញថត្តភាវា។ **អនិច្ចតា**តិ តេសំយេវ ឧប្បាទវយញ្ញថត្តំ, ហុត្វា អភាវោ វា, និព្ពត្តានំ តេនេវាការេន អដ្ឋត្វា ខណភង្គេន ភេទោតិ អត្ថោ។ **អនិច្ចានុបស្សនា**តិ តស្សា អនិច្ចតាយ វសេន រូបាទីសុ អនិច្ចន្តិ អនុបស្សនា។ **អនិច្ចានុបស្សី**តិ តាយ អនុបស្សនាយ សមន្នាគតោ។ តស្មា ឯវំភូតោ អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ ច ឥធ "អនិច្ចានុបស្សី អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី"តិ វេទិតព្ពោ។

វិរាគានុបស្សីតិ ឯត្ថ បន ទ្វេ វិរាគា ខយវិរាគោ ច អច្ចន្តវិរាគោ ច។ តត្ថ **ខយវិរាគោ**តិ សង្ខារានំ ខណភង្គោ។ **អច្ចន្តវិរាគោ**តិ និព្ពានំ។ **វិរាគានុបស្សនា**តិ តទុភយទស្សនវសេន បវត្តា វិបស្សនា ច មគ្គោ ច។ តាយ ទុវិធាយបិ អនុបស្សនាយ សមន្នាគតោ ហុត្វា អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ ច "វិរាគានុបស្សី អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី"តិ វេទិតព្ពោ។ **និរោធានុបស្សី**បទេបិ ឯសេវ នយោ។

បដិនិស្សគ្គានុបស្សីតិ ឯត្ថាបិ ទ្វេ បដិនិស្សគ្គា បរិច្ចាគបដិនិស្សគ្គោ ច បក្ខន្ទនបដិនិស្សគ្គោ ច។ បដិនិស្សគ្គោយេវ អនុបស្សនា បដិនិស្សគ្គានុបស្សនា។ វិបស្សនាមគ្គានំ ឯតមធិវចនំ។

វិបស្សនា ហិ តទង្គវសេន សទ្ធិំ ខន្ធាភិសង្ខារេហិ កិលេសេ បរិច្ចជតិ, សង្ខតទោសទស្សនេន ច តព្ពិបរីតេ និព្ពានេ តន្និន្នតាយ បក្ខន្ទតីតិ **បរិច្ចាគបដិនិស្សគ្គោ** ចេវ **បក្ខន្ទនបដិនិស្សគ្គោ**តិ ច វុច្ចតិ។ **មគ្គោ** សមុច្ឆេទវសេន សទ្ធិំ ខន្ធាភិសង្ខារេហិ កិលេសេ បរិច្ចជតិ, អារម្មណករណេន ច និព្ពានេ បក្ខន្ទតីតិ **បរិច្ចាគបដិនិស្សគ្គោ** ចេវ **បក្ខន្ទនបដិនិស្សគ្គោ**តិ ច វុច្ចតិ។ ឧភយម្បិ បន បុរិមបុរិមញ្ញាណានំ អនុអនុបស្សនតោ **អនុបស្សនា**តិ វុច្ចតិ។ តាយ ទុវិធាយបិ បដិនិស្សគ្គានុបស្សនាយ សមន្នាគតោ ហុត្វា អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ ច "បដិនិស្សគ្គានុបស្សី អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី"តិ វេទិតព្ពោ។

ឥទំ ចតុត្ថចតុក្កំ សុទ្ធវិបស្សនាវសេនេវ វុត្តំ។ បុរិមានិ បន តីណិ សមថវិបស្សនាវសេន។ ឯវំ ចតុន្នំ ចតុក្កានំ វសេន សោឡសវត្ថុកាយ អានាបានស្សតិយា ភាវនា វេទិតព្ពា។ ឯវំ សោឡសវត្ថុវសេន ច បន អយំ អានាបានស្សតិ មហប្ផលា ហោតិ មហានិសំសា។

២៣៧. តត្រស្ស "អយម្បិ ខោ, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិសមាធិ ភាវិតោ ពហុលីកតោ សន្តោ ចេវ បណីតោ ចា"តិអាទិវចនតោ សន្តភាវាទិវសេនាបិ មហានិសំសតា វេទិតព្ពា, វិតក្កុបច្ឆេទសមត្ថតាយបិ។ អយញ្ហិ សន្តបណីតអសេចនកសុខវិហារត្តា សមាធិអន្តរាយករានំ វិតក្កានំ វសេន ឥតោ ចិតោ ច ចិត្តស្ស វិធាវនំ វិច្ឆិន្ទិត្វា អានាបានារម្មណាភិមុខមេវ ចិត្តំ ករោតិ។ តេនេវ វុត្តំ "អានាបានស្សតិ ភាវេតព្ពា វិតក្កុបច្ឆេទាយា"តិ (អ. និ. ៩.១)។

វិជ្ជាវិមុត្តិបារិបូរិយា មូលភាវេនាបិ ចស្សា មហានិសំសតា វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "អានាបានស្សតិ, ភិក្ខវេ, ភាវិតា ពហុលីកតា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ បរិបូរេតិ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ភាវិតា ពហុលីកតា សត្ត ពោជ្ឈង្គេ បរិបូរេន្តិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា ភាវិតា ពហុលីកតា វិជ្ជាវិមុត្តិំ បរិបូរេន្តី"តិ (ម. និ. ៣.១៤៧)។

អបិច ចរិមកានំ អស្សាសបស្សាសានំ វិទិតភាវករណតោបិស្សា មហានិសំសតា វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "ឯវំ ភាវិតាយ ខោ, រាហុល, អានាបានស្សតិយា ឯវំ ពហុលីកតាយ យេបិ តេ ចរិមកា អស្សាសបស្សាសា, តេបិ វិទិតាវ និរុជ្ឈន្តិ, នោ អវិទិតា"តិ (ម. និ. ២.១២១)។

២៣៨. តត្ថ និរោធវសេន តយោ ចរិមកា ភវចរិមកា, ឈានចរិមកា, ចុតិចរិមកាតិ។ ភវេសុ ហិ កាមភវេ អស្សាសបស្សាសា បវត្តន្តិ, រូបារូបភវេសុ នប្បវត្តន្តិ, តស្មា តេ **ភវចរិមកា**។ ឈានេសុ បុរិមេ ឈានត្តយេ បវត្តន្តិ, ចតុត្ថេ នប្បវត្តន្តិ, តស្មា តេ **ឈានចរិមកា**។ យេ បន ចុតិចិត្តស្ស បុរតោ សោឡសមេន ចិត្តេន សទ្ធឹ ឧប្បជ្ជិត្វា ចុតិចិត្តេន សហ និរុជ្ឈន្តិ, ឥមេ **ចុតិចរិមកា** នាម។ ឥមេ ឥធ “ចរិមកា”តិ អធិប្បេតា។

ឥមំ កិរ កម្មដ្ឋានំ អនុយុត្តស្ស ភិក្ខុនោ អានាបានារម្មណស្ស សុដ្ឋុ បរិគ្គហិតត្តា ចុតិចិត្តស្ស បុរតោ សោឡសមស្ស ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណេ ឧប្បាទំ អាវជ្ជយតោ ឧប្បាទោបិ នេសំ បាកដោ ហោតិ។ ឋិតឹ អាវជ្ជយតោ ឋិតិបិ នេសំ បាកដា ហោតិ។ ភង្គំ អាវជ្ជយតោ ច ភង្គោ នេសំ បាកដោ ហោតិ។

ឥតោ អញ្ញំ កម្មដ្ឋានំ ភាវេត្វា អរហត្តំ បត្តស្ស ភិក្ខុនោ ហិ អាយុអន្តរំ បរិច្ឆិន្នំ វា ហោតិ អបរិច្ឆិន្នំ វា។ ឥទំ បន សោឡសវត្ថុកំ អានាបានស្សតឹ ភាវេត្វា អរហត្តំ បត្តស្ស អាយុអន្តរំ បរិច្ឆិន្នមេវ ហោតិ។ សោ “ឯត្តកំ ទានិ មេ អាយុសង្ខារា បវត្តិស្សន្តិ, ន ឥតោ បរ”ន្តិ ញត្វា អត្តនោ ធម្មតាយ ឯវ សរីរបដិជគ្គននិវាសនបារុបនាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ កត្វា អក្ខីនិ និមីលេតិ កោដបព្ពតវិហារវាសីតិស្សត្ថេរោ វិយ មហាករញ្ជិយវិហារវាសីមហាតិស្សត្ថេរោ វិយ ទេវបុត្តមហារដ្ឋេ បិណ្ឌបាតិកតិស្សត្ថេរោ វិយ ចិត្តលបព្ពតវិហារវាសិនោ ទ្វេ ភាតិយត្ថេរា វិយ ច។

តត្រិទំ ឯកវត្ថុបរិទីបនំ។ ទ្វេភាតិយត្ថេរានំ កិរេកោ បុណ្ណមុបោសថទិវសេ បាតិមោក្ខំ ឱសារេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា ចង្កមេ ឋិតោ ចន្ទាលោកំ ឱលោកេត្វា អត្តនោ អាយុសង្ខារេ ឧបធារេត្វា ភិក្ខុសង្ឃមាហ – “តុម្ហេហិ កថំ បរិនិព្ពាយន្តា ភិក្ខូ ទិដ្ឋបុព្ពា”តិ។ តត្រ កេចិ អាហំសុ “អម្ហេហិ អាសនេ និសិន្នកាវ បរិនិព្ពាយន្តា ទិដ្ឋបុព្ពា”តិ។ កេចិ “អម្ហេហិ អាកាសេ បល្លង្កមាភុជិត្វា និសិន្នកា”តិ។ ថេរោ អាហ – “អហំ ទានិ វោ ចង្កមន្តមេវ បរិនិព្ពាយមានំ ទស្សេស្សាមី”តិ តតោ ចង្កមេ លេខំ កត្វា “អហំ ឥតោ ចង្កមកោដិតោ បរកោដឹ គន្ត្វា និវត្តមានោ ឥមំ លេខំ បត្វាវ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ វត្វា ចង្កមំ ឱរុយ្ហ បរភាគំ គន្ត្វា និវត្តមានោ ឯកេន បាទេន លេខំ អក្កន្តក្ខណេយេវ បរិនិព្ពាយិ។

> តស្មា ហវេ អប្បមត្តោ, អនុយុញ្ជេថ បណ្ឌិតោ;
> ឯវំ អនេកានិសំសំ, អានាបានស្សតឹ សទាតិ។

ឥទំ អានាបានស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

ឧបសមានុស្សតិកថា

២៣៩. អានាបានស្សតិយា អនន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋំ បន ឧបសមានុស្សតឹ ភាវេតុកាមេន រហោគតេន បដិសល្លីនេន – “យាវតា, ភិក្ខវេ, ធម្មា សង្ខតា វា អសង្ខតា វា វិរាគោ តេសំ ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតិ, យទិទំ មទនិម្មទនោ បិបាសវិនយោ អាលយសមុគ្ឃាតោ វដ្ដុបច្ឆេទោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពាន”ន្តិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) ឯវំ សព្ពទុក្ខូបសមសង្ខាតស្ស និព្ពានស្ស គុណា អនុស្សរិតព្ពា។

តត្ថ **យាវតា**តិ យត្តកា។ **ធម្មា**តិ សភាវា។ **សង្ខតា វា អសង្ខតា វា**តិ សង្គម្ម សមាគម្ម បច្ចយេហិ កតា វា អកតា វា។ **វិរាគោ តេសំ ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតី**តិ តេសំ សង្ខតាសង្ខតធម្មានំ វិរាគោ អគ្គមក្ខាយតិ សេដ្ឋោ ឧត្តមោតិ វុច្ចតិ។ តត្ថ **វិរាគោ**តិ ន រាគាភាវមត្តមេវ, អថ ខោ **យទិទំ មទនិម្មទនោ…បេ…. និព្ពាន**ន្តិ យោ សោ មទនិម្មទនោតិអាទីនិ នាមានិ អសង្ខតធម្មោ លភតិ, សោ វិរាគោតិ បច្ចេតព្ពោ។ សោ ហិ យស្មា តមាគម្ម សព្ពេបិ មានមទបុរិសមទាទយោ មទា និម្មទា អមទា ហោន្តិ វិនស្សន្តិ, តស្មា **មទនិម្មទនោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា ច តមាគម្ម សព្ពាបិ កាមបិបាសា វិនយំ អព្ភត្ថំ យាតិ, តស្មា **បិបាសវិនយោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បន តមាគម្ម បញ្ចកាមគុណាលយា សមុគ្ឃាតំ គច្ឆន្តិ, តស្មា **អាលយសមុគ្ឃាតោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា ច តមាគម្ម តេភូមកំ វដ្ដំ ឧបច្ឆិជ្ជតិ, តស្មា **វដ្ដុបច្ឆេទោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បន តមាគម្ម សព្ពសោ តណ្ហា ខយំ គច្ឆតិ វិរជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ ច, តស្មា **តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បនេស ចតស្សោ យោនិយោ បញ្ច គតិយោ សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ នវ ច សត្តាវាសេ អបរាបរភាវាយ វិននតោ អាពន្ធនតោ សំសិព្ពនតោ **វាន**ន្តិ លទ្ធវោហារាយ តណ្ហាយ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិសំយុត្តោ, តស្មា **និព្ពាន**ន្តិ វុច្ចតីតិ។

ឯវមេតេសំ មទនិម្មទនតាទីនំ គុណានំ វសេន និព្ពានសង្ខាតោ ឧបសមោ អនុស្សរិតព្ពោ។ យេ វា បនញ្ញេបិ ភគវតា – “អសង្ខតញ្ច វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ… សច្ចញ្ច… បារញ្ច… សុទុទ្ទសញ្ច… អជរញ្ច… ធុ

វញ្ច… និប្បបញ្ចញ្ច… អមតញ្ច… សិវញ្ច… ខេមញ្ច… អព្ភុតញ្ច… អនីតិកញ្ច… អព្យាពជ្ឈញ្ច… វិសុទ្ធិញ្ច… ទីបញ្ច… តាណញ្ច … លេណញ្ច វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមី”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៤.៣៦៦) សុត្តេសុ ឧបសមគុណា វុត្តា, តេសម្បិ វសេន អនុស្សរិតព្ពោយេវ។

តស្សេវំ មទនិម្មទនតាទិគុណវសេន ឧបសមំ អនុស្សរតោ នេវ តស្មិំ សមយេ រាគបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ, ន ទោស… ន មោហបរិយុដ្ឋិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ ឧជុគតមេវស្ស តស្មិំ សមយេ ចិត្តំ ហោតិ **ឧបសមំ** អារព្ភាតិ ពុទ្ធានុស្សតិអាទីសុ វុត្តនយេនេវ វិក្ខម្ភិតនីវរណស្ស ឯកក្ខណេ ឈានង្គានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឧបសមគុណានំ បន គម្ភីរតាយ នានប្បការគុណានុស្សរណាធិមុត្តតាយ វា អប្បនំ អប្បត្វា ឧបចារប្បត្តមេវ ឈានំ ហោតិ ។ តទេតមុបសមគុណានុស្សរណវសេន ឧបសមានុស្សតិច្ចេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។

ឆ អនុស្សតិយោ វិយ ច អយម្បិ អរិយសាវកស្សេវ ឥជ្ឈតិ, ឯវំ សន្តេបិ ឧបសមគរុកេន បុថុជ្ជនេនាបិ មនសិ កាតព្ពា។ សុតវសេនាបិ ហិ ឧបសមេ ចិត្តំ បសីទតិ។ ឥមញ្ច បន ឧបសមានុស្សតឹ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ សុខំ សុបតិ, សុខំ បដិពុជ្ឈតិ, សន្តិន្ទ្រិយោ ហោតិ សន្តមានសោ ហិរោត្តប្បសមន្នាគតោ បាសាទិកោ បណីតាធិមុត្តិកោ សព្រហ្មចារីនំ គរុ ច ភាវនីយោ ច។ ឧត្តរិ អប្បដិវិជ្ឈន្តោ បន សុគតិបរាយនោ ហោតិ។

តស្មា ហវេ អប្បមត្តោ, ភាវយេថ វិចក្ខណោ;
ឯវំ អនេកានិសំសំ, អរិយេ ឧបសមេ សតិន្តិ។

ឥទំ ឧបសមានុស្សតិយំ វិត្ថារកថាមុខំ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

អនុស្សតិកម្មដ្ឋាននិទ្ទេសោ នាម

អដ្ឋមោ បរិច្ឆេទោ។

៩. ព្រហ្មវិហារនិទ្ទេសោ

មេត្តាភាវនាកថា

២៤០. អនុស្សតិកម្មដ្ឋានានន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋេសុ បន មេត្តា, ករុណា, មុទិតា, ឧបេក្ខាតិ ឥមេសុ ចតូសុ ព្រហ្មវិហារេសុ មេត្តំ ភាវេតុកាមេន តាវ អាទិកម្មិកេន យោគាវចរេន ឧបច្ឆិន្នបលិពោធេន គហិតកម្មដ្ឋានេន ភត្តកិច្ចំ កត្វា ភត្តសម្មទំ បដិវិនោទេត្វា វិវិត្តេ បទេសេ សុបញ្ញត្តេ អាសនេ សុខនិសិន្នេន អាទិតោ តាវ ទោសេ អាទីនវោ, ខន្តិយញ្ច អានិសំសោ បច្ចវេក្ខិតព្ពោ។

កស្មា? ឥមាយ ហិ ភាវនាយ ទោសោ បហាតព្ពោ, ខន្តិ អធិគន្តព្ពា។ ន ច សក្កា កិញ្ចិ អទិដ្ឋាទីនវំ បហាតុំ, អវិទិតានិសំសំ វា អធិគន្តុំ។ តស្មា "ទុដ្ឋោ ខោ, អាវុសោ, ទោសេន អភិភូតោ បរិយាទិណ្ណចិត្តោ បាណម្បិ ហនតី"តិអាទីនំ (អ. និ. ៣.៧២) វសេន ទោសេ អាទីនវោ ទដ្ឋព្ពោ។

"ខន្តី បរមំ តបោ តិតិក្ខា, និព្ពានំ បរមំ វទន្តិ ពុទ្ធា"; (ទី. និ. ២.៩០; ធ. ប. ១៨៤);
"ខន្តិពលំ ពលានីកំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ"។ (ធ. ប. ៣៩៩; សុ. និ. ៦២៨);

"ខន្ត្យា ភិយ្យោ ន វិជ្ជតី"តិអាទីនំ (សំ. និ. ១.២៥០) វសេន ខន្តិយំ អានិសំសោ វេទិតព្ពោ។

អថេវំ ទិដ្ឋាទីនវតោ ទោសតោ ចិត្តំ វិវេចនត្ថាយ, វិទិតានិសំសាយ ច ខន្តិយា សំយោជនត្ថាយ មេត្តាភាវនា អារភិតព្ពា។ អារភន្តេន ច អាទិតោវ បុគ្គលភេទោ ជានិតព្ពោ "ឥមេសុ បុគ្គលេសុ មេត្តា បឋមំ ន ភាវេតព្ពា, ឥមេសុ នេវ ភាវេតព្ពា"តិ។

អយញ្ហិ មេត្តា អប្បិយបុគ្គលេ, អតិប្បិយសហាយកេ, មជ្ឈត្តេ, វេរិបុគ្គលេតិ ឥមេសុ ចតូសុ បឋមំ ន ភាវេតព្ពា។ លិង្គវិសភាគេ ឱធិសោ ន ភាវេតព្ពា។ កាលកតេ ន ភាវេតព្ពាវ។ កិំការណា អប្បិយាទីសុ បឋមំ ន ភាវេតព្ពា? អប្បិយំ ហិ បិយដ្ឋានេ ឋបេន្តោ កិលមតិ។ អតិប្បិយសហាយកំ មជ្ឈត្តដ្ឋានេ ឋបេន្តោ កិលមតិ, អប្បមត្តកេបិ ចស្ស ទុក្ខេ ឧប្បន្នេ អារោទនាការប្បត្តោ វិយ ហោតិ។ មជ្ឈត្តំ គរុដ្ឋានេ ច បិយដ្ឋានេ ច ឋបេន្តោ កិលមតិ។ វេរិមនុស្សរតោ កោធោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា អប្បិយាទីសុ បឋមំ ន ភាវេតព្ពា។

លិង្គវិសភាគេ បន តមេវ អារព្ភ ឱធិសោ ភាវេន្តស្ស រាគោ ឧប្បជ្ជតិ។ អញ្ញតរោ កិរ អមច្ចបុត្តោ កុលូបកត្ថេរំ បុច្ឆិ "ភន្តេ, កស្ស មេត្តា ភាវេតព្ពា"តិ? ថេរោ "បិយបុគ្គលេ"តិ អាហ។ តស្ស អត្តនោ ភរិយា បិយា ហោតិ។ សោ តស្សា មេត្តំ ភាវេន្តោ សព្ពរត្តិំ ភិត្តិយុទ្ធមកាសិ។ តស្មា លិង្គវិសភាគេ ឱធិសោ ន ភាវេតព្ពា។

កាលកតេ បន ភាវេន្តោ នេវ អប្បនំ, ន ឧបចារំ បាបុណាតិ។ អញ្ញតរោ កិរ ទហរភិក្ខុ អាចរិយំ អារព្ភ មេត្តំ អារភិ។ តស្ស មេត្តា នប្បវត្តតិ។ សោ មហាថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា "ភន្តេ, បគុណាវ មេ មេត្តាឈានសមាបត្តិ, ន ច នំ សមាបជ្ជិតុំ សក្កោមិ, កិំ នុ ខោ ការណ"ន្តិ អាហ។ ថេរោ "និមិត្តំ, អាវុសោ, គវេសាហី"តិ អាហ។ សោ គវេសន្តោ អាចរិយស្ស មតភាវំ ញត្វា អញ្ញំ អារព្ភ មេត្តាយន្តោ សមាបត្តិំ អប្បេសិ។ តស្មា កាលកតេ ន ភាវេតព្ពាវ។

២៤១. សព្ពបឋមំ បន "អហំ សុខិតោ ហោមិ និទ្ទុក្ខោ"តិ វា, "អវេរោ អព្យាបជ្ជោ អនីឃោ សុខី អត្តានំ បរិហរាមី"តិ វា ឯវំ បុនប្បុនំ អត្តនិយេវ ភាវេតព្ពា។

ឯវំ សន្តេ យំ វិភង្គេ (វិភ. ៦៤៣) វុត្តំ –

"កថញ្ច ភិក្ខុ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ? សេយ្យថាបិ នាម ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មនាបំ ទិស្វា មេត្តាយេយ្យ, ឯវមេវ សព្ពេ សត្តេ មេត្តាយ ផរតី"តិ។

"យញ្ច បដិសម្ភិទាយំ (បដិ. ម. ២.២២) –

"កតមេហិ បញ្ចហាការេហិ អនោធិសោផរណា មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ ភាវេតព្ពា, សព្ពេ សត្តា អវេរា ហោន្តុ" អព្យាបជ្ជា អនីឃា សុខី អត្តានំ បរិហរន្តុ។ សព្ពេ បាណា… សព្ពេ ភូតា… សព្ពេ បុគ្គលា… សព្ពេ

អត្តភាវបរិយាបន្នា អវេរា អព្យាបជ្ជា អនីឃា សុខី អត្តានំ បរិហរន្តូ’’តិអាទិ –

វុត្តំ។ យញ្ច មេត្តសុត្តេ (ខុ. បា. ៩.៣; សុ. និ. ១៤៥) –

“សុខិនោវ ខេមិនោ ហោន្តុ,
សព្ពសត្តា ភវន្តុ សុខិតត្តា’’តិអាទិ។ –

វុត្តំ, តំ វិរុជ្ឈតិ។ ន ហិ តត្ថ អត្តនិ ភាវនា វុត្តាតិ ចេ។ តញ្ច ន វិរុជ្ឈតិ។ កស្មា? តញ្ហិ អប្បនាវសេន វុត្តំ។ ឥទំ សក្ខិភាវវសេន។

សចេបិ ហិ វស្សសតំ វស្សសហស្សំ វា “អហំ សុខិតោ ហោមី’’តិអាទិនា នយេន អត្តនិ មេត្តំ ភាវេតិ, នេវស្ស អប្បនា ឧប្បជ្ជតិ។ “អហំ សុខិតោ ហោមី’’តិ ភាវយតោ បន យថា អហំ សុខកាមោ ទុក្ខបដិក្កូលោ ជីវិតុកាមោ អមរិតុកាមោ ច, ឯវំ អញ្ញេបិ សត្តាតិ អត្តានំ សក្ខិំ កត្វា អញ្ញសត្តេសុ ហិតសុខកាមតា ឧប្បជ្ជតិ។ ភគវតាបិ –

“សព្ពា ទិសា អនុបរិគម្ម ចេតសា,
នេវជ្ឈគា បិយតរមត្តនា ក្វចិ;
ឯវំ បិយោ បុថុ អត្តា បរេសំ,
តស្មា ន ហិំសេ បរមត្តកាមោ’’តិ។ (សំ. និ. ១.១១៩; ឧទា. ៤១); –

វទតា អយំ នយោ ទស្សិតោ។

២៤២. តស្មា សក្ខិភាវត្ថំ បឋមំ អត្តានំ មេត្តាយ ផរិត្វា តទនន្តរំ សុខប្បវត្តនត្ថំ យ្វាយំ បិយោ មនាបោ គរុ ភាវនីយោ អាចរិយោ វា អាចរិយមត្តោ វា ឧបជ្ឈាយោ វា ឧបជ្ឈាយមត្តោ វា តស្ស ទានបិយវចនាទីនិ បិយមនាបត្តការណានិ សីលសុតាទីនិ គរុភាវនីយត្តការណានិ ច អនុស្សរិត្វា “ឯស សប្បុរិសោ សុខី ហោតុ និទ្ទុក្ខោ’’តិអាទិនា នយេន មេត្តា ភាវេតព្ពា។

ឯវរូបេ ច បុគ្គលេ កាមំ អប្បនា សម្បជ្ជតិ, ឥមិនា បន ភិក្ខុនា តាវតកេនេវ តុដ្ឋិំ អនាបជ្ជិត្វា សីមាសម្ភេទំ កត្តុកាមេន តទនន្តរំ អតិប្បិយសហាយកេ, អតិប្បិយសហាយកតោ មជ្ឈត្តេ, មជ្ឈត្តតោ វេរិបុគ្គលេ មេត្តា ភាវេតព្ពា។ ភាវេន្តេន ច ឯកេកស្មិំ កោដ្ឋាសេ មុទុំ កម្មនិយំ ចិត្តំ កត្វា តទនន្តរេ តទនន្តរេ ឧបសំហរិតព្ពំ។

យស្ស បន វេរិបុគ្គលោ វា នត្ថិ, មហាបុរិសជាតិកត្តា វា អនត្ថំ ករោន្តេបិ បរេ វេរិសញ្ញាវ នុប្បជ្ជតិ, តេន “មជ្ឈត្តេ មេ មេត្តចិត្តំ កម្មនិយំ ជាតំ, ឥទានិ នំ វេរិម្ហិ ឧបសំហរាមី’’តិ ព្យាបារោវ ន កាតព្ពោ។ យស្ស បន អត្ថិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “មជ្ឈត្តតោ វេរិបុគ្គលេ មេត្តា ភាវេតព្ពា’’តិ។

២៤៣. សចេ បនស្ស វេរិម្ហិ ចិត្តមុបសំហរតោ តេន កតាបរាធានុស្សរណេន បដិឃមុប្បជ្ជតិ, អថានេន បុរិមបុគ្គលេសុ យត្ថ កត្ថចិ បុនប្បុនំ មេត្តំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋហិត្វា បុនប្បុនំ តំ បុគ្គលំ **មេត្តាយន្តេន** បដិឃំ វិនោទេតព្ពំ។ សចេ ឯវម្បិ វាយមតោ ន និព្ពាតិ, អថ –

កកចូបមឱវាទ-អាទីនំ អនុស្សរតោ;
បដិឃស្ស បហានាយ, ឃដិតព្ពំ បុនប្បុនំ។

តញ្ច ខោ ឥមិនា អាការេន អត្តានំ ឱវទន្តេនេវ “អរេ កុជ្ឈនបុរិស, ននុ វុត្តំ ភគវតា –

‘ឧភតោទណ្ឌកេន ចេបិ, ភិក្ខវេ, កកចេន ចោរា ឱចរកា អង្គមង្គានិ ឱកន្តេយ្យុំ, តត្រាបិ យោ មនោ បទោសេយ្យ។ ន មេ សោ តេន សាសនករោ’តិ (ម. និ. ១.២៣២) ច,

‘តស្សេវ តេន បាបិយោ, យោ កុទ្ធំ បដិកុជ្ឈតិ;
កុទ្ធមប្បដិកុជ្ឈន្តោ, សង្គាមំ ជេតិ ទុជ្ជយំ។

“‘ឧភិន្នមត្ថំ ចរតិ, អត្តនោ ច បរស្ស ច;

បរំ សង្កបិតំ ញត្វា, យោ សតោ ឧបសម្មតី’តិ ច។ (សំ. និ. ១.១៨៨); –

“‘សត្តិមេ, ភិក្ខវេ, ធម្មា សបត្តកន្តា សបត្តករណា កោធនំ អាគច្ឆន្តិ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា។ កតមេ សត្ត? ឥធ, ភិក្ខវេ, សបត្តោ សបត្តស្ស ឯវំ ឥច្ឆតិ អហោ វតាយំ ទុព្ពណ្ណោ អស្សាតិ។ តំ កិស្សហេតុ? ន, ភិក្ខវេ, សបត្តោ សបត្តស្ស វណ្ណវតាយ នន្ទតិ។ កោធនាយំ, ភិក្ខវេ, បុរិសបុគ្គលោ កោធាភិភូតោ កោធបរេតោ កិញ្ចាបិ សោ ហោតិ សុន្ហាតោ សុវិលិត្តោ កប្បិតកេសមស្សុ ឱទាតវត្ថវសនោ, អថ ខោ សោ ទុព្ពណ្ណោវ ហោតិ កោធាភិភូតោ។ អយំ, ភិក្ខវេ, បឋមោ ធម្មោ សបត្តកន្តោ សបត្តករណោ កោធនំ អាគច្ឆតិ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា។ បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សបត្តោ សបត្តស្ស ឯវំ ឥច្ឆតិ អហោវតាយំ ទុក្ខំ សយេយ្យាតិ...បេ.... ន បចុរត្ថោ អស្សាតិ...បេ.... ន ភោគវា អស្សាតិ...បេ.... ន យសវា អស្សាតិ...បេ.... ន មិត្តវា អស្សាតិ...បេ.... ន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជេយ្យាតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ន, ភិក្ខវេ, សបត្តោ សបត្តស្ស សុគតិគមនេន នន្ទតិ។ កោធនាយំ, ភិក្ខវេ, បុរិសបុគ្គលោ កោធាភិភូតោ កោធបរេតោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន វាចាយ មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ កោធាភិភូតោ’តិ (អ. និ. ៧.៦៤) ច,

“‘សេយ្យថាបិ , ភិក្ខវេ, ឆវាលាតំ ឧភតោបទិត្តំ មជ្ឈេ គូថគតំ នេវ គាមេ កដ្ឋត្ថំ ផរតិ, ន អរញ្ញេ កដ្ឋត្ថំ ផរតិ។ តថូបមាហំ, ភិក្ខវេ, ឥមំ បុគ្គលំ វទាមី’តិ ច,

“សោ ទានិ ត្វំ ឯវំ កុជ្ឈន្តោ ន ចេវ ភគវតោ សាសនករោ ភវិស្សសិ, បដិកុជ្ឈន្តោ ច កុទ្ធបុរិសតោបិ បាបិយោ ហុត្វា ន ទុជ្ជយំ សង្គាមំ ជេស្សសិ, សបត្តករណេ ច ធម្មេ អត្តាវ អត្តនោ ករិស្សសិ, ឆវាលាតូបមោ ច ភវិស្សសី”តិ។

២៤៤. តស្សេវំ វាយមតោ វាយមតោ សចេ តំ បដិឃំ វូបសម្មតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ វូបសម្មតិ, អថ **យោ យោ ធម្មោ តស្ស បុគ្គលស្ស វូបសន្តោ ហោតិ បរិសុទ្ធោ, អនុស្សរិយមានោ បសាទំ អាវហតិ, តំ តំ អនុស្សរិត្វា** អាឃាតោ បដិវិនេតព្ពោ។

ឯកច្ចស្ស ហិ កាយសមាចារោវ ឧបសន្តោ ហោតិ។ ឧបសន្តភាវោ ចស្ស ពហុំ វត្តបដិបត្តឹ ករោន្តស្ស សព្ពជនេន ញាយតិ។ វចីសមាចារមនោសមាចារា បន អវូបសន្តា ហោន្តិ។ តស្ស តេ អចិន្តេត្វា កាយសមាចារវូបសមោយេវ អនុស្សរិតព្ពោ។

ឯកច្ចស្ស វចីសមាចារោវ ឧបសន្តោ ហោតិ។ ឧបសន្តភាវោ ចស្ស សព្ពជនេន ញាយតិ។ សោ ហិ បកតិយា ច បដិសន្ថារកុសលោ ហោតិ សខិលោ សុខសម្ភាសោ សម្មោទកោ ឧត្តានមុខោ បុព្ពភាសី មធុរេន សរេន ធម្មំ ឱសារេតិ, បរិមណ្ឌលេហិ បទព្យញ្ជនេហិ ធម្មកថំ កថេតិ។ កាយសមាចារមនោសមាចារា បន អវូបសន្តា ហោន្តិ, តស្ស តេ អចិន្តេត្វា វចីសមាចារវូបសមោយេវ អនុស្សរិតព្ពោ។

ឯកច្ចស្ស មនោសមាចារោវ ឧបសន្តោ ហោតិ, ឧបសន្តភាវោ ចស្ស ចេតិយវន្ទនាទីសុ សព្ពជនស្ស បាកដោ ហោតិ។ យោ ហិ អវូបសន្តចិត្តោ ហោតិ, សោ ចេតិយំ វា ពោធឹ វា ថេរេ វា វន្ទមានោ ន សក្កច្ចំ វន្ទតិ, ធម្មស្សវនមណ្ឌបេ វិក្ខិត្តចិត្តោ វា បចលាយន្តោ វា និសីទតិ។ ឧបសន្តចិត្តោ បន ឱកប្បេត្វា វន្ទតិ, ឱហិតសោតោ អដ្ឋឹកត្វា កាយេន វា វាចាយ វា ចិត្តប្បសាទំ ករោន្តោ ធម្មំ សុណាតិ។ ឥតិ ឯកច្ចស្ស មនោសមាចារោវ ឧបសន្តោ ហោតិ, កាយវចីសមាចារា អវូបសន្តា ហោន្តិ, តស្ស តេ អចិន្តេត្វា មនោសមាចារវូបសមោយេវ អនុស្សរិតព្ពោ។

ឯកច្ចស្ស បន ឥមេសុ តីសុ ធម្មេសុ ឯកោបិ អវូបសន្តោ ហោតិ, តស្មឹ បុគ្គលេ “កិញ្ចាបិ ឯស ឥទានិ មនុស្សលោកេ ចរតិ, អថ ខោ កតិបាហស្ស អច្ចយេន អដ្ឋមហានិរយសោឡសឧស្សទនិរយបរិបូរកោ ភវិស្សតី”តិ ការុញ្ញំ ឧបដ្ឋបេតព្ពំ។ ការុញ្ញម្បិ ហិ បដិច្ច អាឃាតោ វូបសម្មតិ។

ឯកច្ចស្ស តយោបិមេ ធម្មា វូបសន្តា ហោន្តិ, តស្ស យំ យំ ឥច្ឆតិ, តំ តំ អនុស្សរិតព្ពំ។ តាទិសេ ហិ បុគ្គលេ ន ទុក្ករា ហោតិ មេត្តាភាវនាតិ។

តមស្ស ច អត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ – “បញ្ចិមេ, អាវុសោ, អាឃាតបដិវិនយា។ យត្ថ ភិក្ខុនោ ឧប្បន្នោ អាឃាតោ សព្ពសោ បដិវិនោទេតព្ពោ”តិ (អ. និ. ៥.១៦២) ឥទំ បញ្ចកនិបាតេ អាឃាតបដិវិនយសុត្តំ វិត្ថារេតព្ពំ។

២៤៥. សចេ បនស្ស ឯវម្បិ វាយមតោ អាឃាតោ ឧប្បជ្ជតិយេវ, អថានេន ឯវំ អត្តា **ឱវទិតព្ពោ** –

“អត្តនោ វិសយេ ទុក្ខំ, កតំ តេ យទិ វេរិនា;
កឹ តស្សាវិសយេ ទុក្ខំ, សចិត្តេ កត្តុមិច្ឆសិ។

“ពហូបការំ ហិត្វាន, ញាតិវគ្គំ រុទម្មុខំ;
មហានត្ថករំ កោធំ, សបត្តំ ន ជហាសិ កឹ។

“យានិ រក្ខសិ សីលានិ, តេសំ មូលនិកន្តនំ;
កោធំ នាមុបឡាលេសិ, កោ តយា សទិសោ ជឡោ។

“កតំ អនរិយំ កម្មំ, បរេន ឥតិ កុជ្ឈសិ;
កឹ នុ ត្វំ តាទិសំយេវ, យោ សយំ កត្តុមិច្ឆសិ។

“ទោសេតុកាមោ យទិ តំ, អមនាបំ បរោ ករិ;
ទោសុប្បាទេន តស្សេវ, កឹ បូរេសិ មនោរថំ។

“ទុក្ខំ តស្ស ច នាម ត្វំ, កុទ្ធោ កាហសិ វា នវា;
អត្តានំ បនិទានេវ, កោធទុក្ខេន ពាធសិ។

“កោធំ វា អហិតំ មគ្គំ, អារូឡ្ហា យទិ វេរិនោ;
កស្មា តុវម្បិ កុជ្ឈន្តោ, តេសំយេវានុសិក្ខសិ។

“យំ ទោសំ តវ និស្សាយ, សត្តុនា អប្បិយំ កតំ;
តមេវ ទោសំ ឆិន្ទស្សុ, កិមដ្ឋានេ វិហញ្ញសិ។

“ខណិកត្តា ច ធម្មានំ, យេហិ ខន្ធេហិ តេ កតំ;
អមនាបំ និរុទ្ធា តេ, កស្ស ទានីធ កុជ្ឈសិ។

“ទុក្ខំ ករោតិ យោ យស្ស, តំ វិនា កស្ស សោ ករេ;
សយម្បិ ទុក្ខហេតុត្ត, មិតិ កឹ តស្ស កុជ្ឈសី”តិ។

២៤៦. សចេ បនស្ស ឯវំ អត្តានំ ឱវទតោបិ បដិឃំ នេវ វូបសម្មតិ, អថានេន **អត្តនោ ច បរស្ស ច កម្មស្សកតា** បច្ចវេក្ខិតព្ពា។ តត្ថ អត្តនោ តាវ ឯវំ បច្ចវេក្ខិតព្ពា “អម្ភោ ត្វំ តស្ស កុទ្ធោ កឹ ករិស្សសិ? ននុ តវេវេតំ ទោសនិទានំ កម្មំ អនត្ថាយ សំវត្តិស្សតិ? កម្មស្សកោ ហិ ត្វំ កម្មទាយាទោ កម្មយោនិ កម្មពន្ធុ កម្មបដិសរណោ, យំ កម្មំ ករិស្សសិ, តស្ស ទាយាទោ ភវិស្សសិ, ឥទញ្ច តេ កម្មំ នេវ សម្មាសម្ពោធឹ , ន បច្ចេកពោធឹ, ន សាវកភូមឹ, ន ព្រហ្មត្តសក្កត្តចក្កវត្តិបទេសរាជាទិសម្បត្តីនំ អញ្ញតរំ សម្បត្តឹ សាធេតុំ សមត្ថំ, អថ ខោ សាសនតោ ចាវេត្វា វិឃាសាទាទិភាវស្ស ចេវ នេរយិកាទិទុក្ខវិសេសានញ្ច តេ សំវត្តនិកមិទំ កម្មំ។ សោ ត្វំ ឥទំ ករោន្តោ ឧភោហិ ហត្ថេហិ វីតច្ចិតេ វា អង្គារេ, គូថំ វា គហេត្វា បរំ បហរិតុកាមោ បុរិសោ វិយ អត្តានមេវ បឋមំ ទហសិ ចេវ ទុគ្គន្ធញ្ច ករោសី”តិ។

ឯវំ **អត្តនោ កម្មស្សកតំ** បច្ចវេក្ខិត្វា បរស្សបិ ឯវំ បច្ចវេក្ខិតព្ពា “ឯសោបិ តវ កុជ្ឈិត្វា កឹ ករិស្សតិ? ននុ ឯតស្សេវេតំ អនត្ថាយ សំវត្តិស្សតិ? កម្មស្សកោ ហិ អយមាយស្មា កម្មទាយាទោ...បេ.... យំ កម្មំ ករិស្សតិ, តស្ស ទាយាទោ ភវិស្សតិ។ ឥទញ្ចស្ស កម្មំ នេវ សម្មាសម្ពោធឹ, ន បច្ចេកពោធឹ, ន សាវកភូមឹ, ន ព្រហ្មត្តសក្កត្តចក្កវត្តិបទេសរាជាទិសម្បត្តីនំ អញ្ញតរំ សម្បត្តឹ សាធេតុំ សមត្ថំ, អថ ខោ សាសនតោ ចាវេត្វា វិឃាសាទាទិភាវស្ស ចេវ នេរយិកាទិទុក្ខវិសេសានញ្ចស្ស សំវត្តនិកមិទំ កម្មំ។ ស្វាយំ ឥទំ ករោន្តោ បដិវាតេ ឋត្វា បរំ រជេន ឱកិរិតុកាមោ បុរិសោ វិយ អត្តានំយេវ ឱកិរតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

‘‘‘យោ អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ,
សុទ្ធស្ស បោសស្ស អនង្គណស្ស;
តមេវ ពាលំ បច្ចេតិ បាបំ,
សុខុមោ រជោ បដិវាតំវ ខិត្តោ’’’តិ។ (ធ. ប. ១២៥; សុ. និ. ៦៦៧);

២៤៧. សចេ បនស្ស ឯវំ កម្មស្សកតម្បិ បច្ចវេក្ខតោ នេវ វូបសម្មតិ, អថានេន **សត្ថុ បុព្ពចរិយគុណា** អនុស្សរិតព្ពា។

តត្រាយំ បច្ចវេក្ខណានយោ – អម្ភោ បព្ពជិត, ននុ តេ សត្ថា បុព្ពេវ សម្ពោធា អនភិសម្ពុទ្ធោ ពោធិសត្តោបិ សមានោ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច បារមិយោ បូរយមានោ តត្ថ តត្ថ វធកេសុបិ បច្ចត្ថិកេសុ ចិត្តំ នប្បទូសេសិ។ សេយ្យថិទំ, **សីលវជាតកេ** តាវ អត្តនោ ទេវិយា បទុដ្ឋេន បាបអមច្ចេន អានីតស្ស បដិរញ្ញោ តិយោជនសតំ រជ្ជំ គណ្ហន្តស្ស និសេធនត្ថាយ ឧដ្ឋិតានំ អមច្ចានំ អាវុធម្បិ ឆុបិតុំ ន អទាសិ។ បុន សទ្ធឹ អមច្ចសហស្សេន អាមកសុសានេ គលប្បមាណំ ភូមឹ ខណិត្វា និខញ្ញមានោ ចិត្តប្បទោសមត្តម្បិ អកត្វា កុណបខាទនត្ថំ អាគតានំ សិង្គាលានំ បំសុវិយូហនំ និស្សាយ បុរិសការំ កត្វា បដិលទ្ធជីវិតោ យក្ខានុភាវេន អត្តនោ សិរិគព្ភំ ឱរុយ្ហ សិរិសយនេ សយិតំ បច្ចត្ថិកំ ទិស្វា កោបំ អកត្វាវ អញ្ញមញ្ញំ សបថំ កត្វា តំ មិត្តដ្ឋានេ ឋបយិត្វា អាហ –

‘‘អាសីសេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហមត្តានំ, យថា ឥច្ឆឹ តថា អហូ’’តិ។ (ជា. ១.១.៥១);

ខន្តិវាទីជាតកេ ទុម្មេធេន កាសិរញ្ញា ‘‘កឹវាទី ត្វំ សមណា’’តិ បុដ្ឋោ ‘‘ខន្តិវាទី នាមាហ’’ន្តិ វុត្តេ សកណ្ដកាហិ កសាហិ តាឡេត្វា ហត្ថបាទេសុ ឆិជ្ជមានេសុ កោបមត្តម្បិ នាកាសិ។

អនច្ឆរិយញ្ចេតំ, យំ មហល្លកោ បព្ពជ្ជូបគតោ ឯវំ ករេយ្យ។ **ចូឡធម្មបាលជាតកេ** បន ឧត្តានសេយ្យកោបិ សមានោ –

‘‘ចន្ទនរសានុលិត្តា, ពាហា ឆិជ្ជន្តិ ធម្មបាលស្ស;
ទាយាទស្ស បថព្យា, បាណា មេ ទេវ រុជ្ឈន្តី’’តិ។ (ជា. ១.៥.៤៨);

ឯវំ វិប្បលបមានាយ មាតុយា បិតរា មហាបតាបេន នាម រញ្ញា វំសកឡីរេសុ វិយ ចតូសុ ហត្ថបាទេសុ ឆេទាបិតេសុ តាវតាបិ សន្តុដ្ឋឹ អនាបជ្ជិត្វា សីសមស្ស ឆិន្ទថាតិ អាណត្តេ ‘‘អយំ ទានិ តេ ចិត្តបរិគ្គណ្ហនកាលោ, ឥទានិ អម្ភោ ធម្មបាល, សីសច្ឆេទាណាបកេ បិតរិ, សីសច្ឆេទកេ បុរិសេ, បរិទេវមានាយ មាតរិ, អត្តនិ ចាតិ ឥមេសុ ចតូសុ សមចិត្តោ ហោហី’’តិ ទឡ្ហំ សមាទានមធិដ្ឋាយ បទុដ្ឋាការមត្តម្បិ នាកាសិ។

ឥទញ្ចាបិ អនច្ឆរិយមេវ, យំ មនុស្សភូតោ ឯវមកាសិ។ តិរច្ឆានភូតោបិ បន **ឆទ្ទន្តោ** នាម វារណោ ហុត្វា វិសប្បិតេន សល្លេន នាភិយំ វិទ្ធោបិ តាវ អនត្ថការិម្ហិ លុទ្ទកេ ចិត្តំ នប្បទូសេសិ។ យថាហ –

‘‘សមប្បិតោ បុថុសល្លេន នាគោ,
អទុដ្ឋចិត្តោ លុទ្ទកំ អជ្ឈភាសិ;
កិមត្ថយំ កិស្ស វា សម្ម ហេតុ,
មមំ វធី កស្ស វាយំ បយោគោ’’តិ។ (ជា. ១.១៦.១២៤);

ឯវំ វត្វា ច កាសិរញ្ញោ មហេសិយា តវ ទន្តានមត្ថាយ បេសិតោម្ហិ ភទន្តេតិ វុត្តេ តស្សា មនោរថំ បូរេន្តោ ឆព្ពណ្ណរស្មិនិច្ឆរណសមុជ្ជលិតចារុសោភេ អត្តនោ ទន្តេ ឆេត្វា អទាសិ។

មហាកបិ ហុត្វា អត្តនាយេវ បព្ពតបបាតតោ ឧទ្ធរិតេន បុរិសេន –

‘‘ភក្ខោ អយំ មនុស្សានំ, យថេវញ្ញេ វនេ មិគា;
យំនូនិមំ វធិត្វាន, ឆាតោ ខាទេយ្យ វានរំ។

‘‘អាហិតោវ គមិស្សាមិ, មំសមាទាយ សម្ពលំ;

កន្តារំ និត្ថរិស្សាមិ, បាថេយ្យំ មេ ភវិស្សតី’’តិ។ (ជា. ១.១៦.២០៥-២០៦); –

ឯវំ ចិន្តេត្វា សិលំ ឧក្ខិបិត្វា មត្ថកេ សម្បទាលិតេ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ តំ បុរិសំ ឧទិក្ខមានោ –

“មា អយ្យោសិ មេ ភទន្តេ, ត្វំ នាមេតាទិសំ ករិ;
ត្វំ ខោសិ នាម ទីឃាវុ, អញ្ញំ វារេតុមរហសី’’តិ។ (ជា. ១.១៦.២០៨); –

វត្វា តស្មិំ បុរិសេ ចិត្តំ អប្បទូសេត្វា អត្តនោ ច ទុក្ខំ អចិន្តេត្វា តមេវ បុរិសំ ខេមន្តភូមិំ សម្បាបេសិ។

ភូរិទត្តោ នាម នាគរាជា ហុត្វា ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ វម្មិកមុទ្ធនិ សយមានោ កប្បុដ្ឋានគ្គិសទិសេន ឱសធេន សកលសរីរេ សិញ្ចិយមានោបិ បេឡាយ បក្ខិបិត្វា សកលជម្ពុទីបេ កីឡាបិយមានោបិ តស្មិំ ព្រាហ្មណេ មនោបទោសមត្តម្បិ ន អកាសិ។ យថាហ –

“បេឡាយ បក្ខិបន្តេបិ, មទ្ទន្តេបិ ច បាណិនា;
អលម្បានេ ន កុប្បាមិ, សីលខណ្ឌភយា មមា’’តិ។ (ចរិយា. ២.១៦);

ចម្បេយ្យោបិ នាគរាជា ហុត្វា អហិតុណ្ឌិកេន វិហេឋិយមានោ មនោបទោសមត្តម្បិ នុប្បាទេសិ។ យថាហ –

“តទាបិ មំ ធម្មចារិំ, ឧបវុត្ថឧបោសថំ;
អហិតុណ្ឌិកោ គហេត្វាន, រាជទ្វារម្ហិ កីឡតិ។

“យំ សោ វណ្ណំ ចិន្តយតិ, នីលំ បីតំ វ លោហិតំ;
តស្ស ចិត្តានុវត្តន្តោ, ហោមិ ចិន្តិតសន្និភោ។

“ថលំ ករេយ្យំ ឧទកំ, ឧទកម្បិ ថលំ ករេ;
យទិហំ តស្ស កុប្បេយ្យំ, ខណេន ឆារិកំ ករេ។

“យទិ ចិត្តវសី ហេស្សំ, បរិហាយិស្សាមិ សីលតោ;
សីលេន បរិហីនស្ស, ឧត្តមត្ថោ ន សិជ្ឈតី’’តិ។ (ចរិយា. ២.២១-២៤);

សង្ខបាលនាគរាជា ហុត្វា តិខិណាហិ សត្តីហិ អដ្ឋសុ ឋានេសុ ឱវិជ្ឈិត្វា បហារមុខេហិ សកណ្ដកា លតាយោ បវេសេត្វា នាសាយ ទឡ្ហំ រជ្ជុំ បក្ខិបិត្វា សោឡសហិ ភោជបុត្តេហិ កាជេនាទាយ វយ្ហមានោ ធរណិតលេ ឃំសិយមានសរីរោ មហន្តំ ទុក្ខំ បច្ចនុភោន្តោ កុជ្ឈិត្វា ឱលោកិតមត្តេនេវ សព្ពេ ភោជបុត្តេ ភស្មំ កាតុំ សមត្ថោបិ សមានោ ចក្ខុំ ឧម្មីលេត្វា បទុដ្ឋាការមត្តម្បិ ន អកាសិ។

យថាហ –

“ចាតុទ្ទសិំ បញ្ចទសិញ្ចឡារ,
ឧបោសថំ និច្ចមុបាវសាមិ;
អថាគមុំ សោឡស ភោជបុត្តា,
រជ្ជុំ គហេត្វាន ទឡ្ហញ្ច បាសំ។

“ភេត្វាន នាសំ អតិកស្ស រជ្ជុំ,
នយីសុ មំ សម្បរិគយ្ហ លុទ្ទា;
ឯតាទិសំ ទុក្ខមហំ តិតិក្ខំ,
ឧបោសថំ អប្បដិកោបយន្តោ’’តិ។ (ជា. ២.១៧.១៨០-១៨១);

ន កេវលញ្ច ឯតានេវ, អញ្ញានិបិ **មាតុបោសកជាតកា**ទីសុ អនេកានិ អច្ឆរិយានិ អកាសិ។ តស្ស តេ ឥទានិ សព្ពញ្ញុតំ បត្តំ សទេវលោកេ កេនចិ អប្បដិសមខន្តិគុណំ តំ ភគវន្តំ សត្ថារំ អបទិសតោ បដិឃចិត្តំ នាម ឧប្បាទេតុំ អតិវិយ អយុត្តំ អប្បតិរូបន្តិ។

២៤៨. សចេ បនស្ស ឯវំ សត្ថុ បុព្ពចរិតគុណំ បច្ចវេក្ខតោបិ ទីឃរត្តំ កិលេសានំ ទាសព្យំ ឧបគតស្ស នេវ តំ បដិឃំ វូបសម្មតិ, អថានេន **អនមតគ្គិយានិ** បច្ចវេក្ខិតព្ពានិ។ តត្រ ហិ វុត្តំ –

"ន សោ, ភិក្ខវេ, សត្តោ សុលភរូបោ, យោ ន មាតាភូតបុព្ពោ, យោ ន បិតាភូតបុព្ពោ, យោ ន ភាតា, យោ ន ភគិនី, យោ ន បុត្តោ, យោ ន ធីតាភូតបុព្ពា"តិ (សំ. និ. ២.១៣៧-១៤២)។

តស្មា តស្មិំ បុគ្គលេ ឯវំ ចិត្តំ ឧប្បាទេតព្ពំ, "អយំ កិរ មេ អតីតេ មាតា ហុត្វា ទសមាសេ កុច្ឆិយា បរិហរិត្វា មុត្តករីសខេឡសិង្ឃាណិកាទីនិ ហរិចន្ទនំ វិយ អជិគុច្ឆមានា អបនេត្វា ឧរេ នច្ចាបេន្តី អង្កេន បរិហរមានា បោសេសិ, បិតា ហុត្វា អជបថសង្កុបថាទីនិ គន្ត្វា វាណិជ្ជំ បយោជយមានោ មយ្ហមត្ថាយ ជីវិតម្បិ បរិច្ចជិត្វា ឧភតោព្យូឡ្ហេ សង្គាមេ បវិសិត្វា នាវាយ មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទិត្វា អញ្ញានិ ច ទុក្ករានិ ករិត្វា 'បុត្តកេ បោសេស្សាមី'តិ តេហិ តេហិ ឧបាយេហិ ធនំ សំហរិត្វា មំ បោសេសិ។ ភាតា, ភគិនី, បុត្តោ, ធីតា ច ហុត្វាបិ ឥទញ្ចិទញ្ចុបការំ អកាសីតិ តត្រ មេ នប្បតិរូបំ មនំ បទូសេតុ"ន្តិ។

២៤៩. សចេ បន ឯវម្បិ ចិត្តំ និព្ពាបេតុំ ន សក្កោតិយេវ, អថានេន ឯវំ **មេត្តានិសំសា** បច្ចវេក្ខិតព្ពា – "អម្ភោ បព្ពជិត, ននុ វុត្តំ ភគវតា –

'មេត្តាយ ខោ, ភិក្ខវេ, ចេតោវិមុត្តិយា អាសេវិតាយ ភាវិតាយ ពហុលីកតាយ យានីកតាយ វត្ថុកតាយ អនុដ្ឋិតាយ បរិចិតាយ សុសមារទ្ធាយ ឯកាទសានិសំសា បាដិកង្ខា ។ កតមេ ឯកាទស? សុខំ សុបតិ, សុខំ បដិពុជ្ឈតិ, ន បាបកំ សុបិនំ បស្សតិ, មនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, អមនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, ទេវតា រក្ខន្តិ, នាស្ស អគ្គិ វា វិសំ វា សត្ថំ វា កមតិ, តុវដំ ចិត្តំ សមាធិយតិ, មុខវណ្ណោ បសីទតិ, អសម្មូឡ្ហោ កាលង្ករោតិ, ឧត្តរិមប្បដិវិជ្ឈន្តោ ព្រហ្មលោកូបគោ ហោតី'តិ (អ. និ. ១១.១៥)។

"សចេ ត្វំ ឥទំ ចិត្តំ ន និព្ពាបេស្សសិ, ឥមេហិ អានិសំសេហិ បរិពាហិរោ ភវិស្សសី"តិ។

២៥០. ឯវម្បិ និព្ពាបេតុំ អសក្កោន្តេន បន **ធាតុវិនិព្ភោគោ** កាតព្ពោ។ កថំ? "អម្ភោ បព្ពជិត, ត្វំ ឯតស្ស កុជ្ឈមានោ កស្ស កុជ្ឈសិ? កិំ កេសានំ កុជ្ឈសិ, ឧទាហុ លោមានំ, នខានំ...បេ.... មុត្តស្ស កុជ្ឈសិ? អថ វា បន កេសាទីសុ បថវីធាតុយា កុជ្ឈសិ, អាបោធាតុយា, តេជោធាតុយា, វាយោធាតុយា កុជ្ឈសិ? យេ វា បញ្ចក្ខន្ធេ ទ្វាទសាយតនានិ អដ្ឋារស ធាតុយោ ឧបាទាយ អយមាយស្មា ឥត្ថន្នាមោតិ វុច្ចតិ, តេសុ កិំ រូបក្ខន្ធស្ស កុជ្ឈសិ, ឧទាហុ វេទនា សញ្ញា សង្ខារវិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស កុជ្ឈសិ? កិំ វា ចក្ខាយតនស្ស កុជ្ឈសិ, កិំ រូបាយតនស្ស កុជ្ឈសិ...បេ.... កិំ មនាយតនស្ស កុជ្ឈសិ, កិំ ធម្មាយតនស្ស កុជ្ឈសិ? កិំ វា ចក្ខុធាតុយា កុជ្ឈសិ, កិំ រូបធាតុយា, កិំ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុយា...បេ.... កិំ មនោធាតុយា, កិំ ធម្មធាតុយា, កិំ មនោវិញ្ញាណធាតុយា"តិ? ឯវញ្ហិ ធាតុវិនិព្ភោគំ ករោតោ អារគ្គេ សាសបស្ស វិយ អាកាសេ ចិត្តកម្មស្ស វិយ ច កោធស្ស បតិដ្ឋានដ្ឋានំ ន ហោតិ។

២៥១. ធាតុវិនិព្ភោគំ បន កាតុំ អសក្កោន្តេន **ទានសំវិភាគោ** កាតព្ពោ។ អត្តនោ សន្តកំ បរស្ស ទាតព្ពំ, បរស្ស សន្តកំ អត្តនា គហេតព្ពំ។ សចេ បន បរោ ភិន្នាជីវោ ហោតិ អបរិភោគារហបរិក្ខារោ, អត្តនោ សន្តកមេវ ទាតព្ពំ។ តស្សេវំ ករោតោ ឯកន្តេនេវ តស្មិំ បុគ្គលេ អាឃាតោ វូបសម្មតិ។ ឥតរស្ស ច អតីតជាតិតោ បដ្ឋាយ អនុពន្ធោបិ កោធោ តង្ខណញ្ញេវ វូបសម្មតិ, ចិត្តលបព្ពតវិហារេ តិក្ខត្តុំ វុដ្ឋាបិតសេនាសនេន បិណ្ឌបាតិកត្ថេរេន "អយំ , ភន្តេ, អដ្ឋកហាបណគ្ឃនកោ បត្តោ មម មាតរា ឧបាសិកាយ ទិន្នោ ធម្មិយលាភោ, មហាឧបាសិកាយ បុញ្ញលាភំ ករោថា"តិ វត្វា ទិន្នំ បត្តំ លទ្ធមហាថេរស្ស វិយ។ ឯវំ មហានុភាវមេតំ ទានំ នាម។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

"អទន្តទមនំ ទានំ, ទានំ សព្ពត្ថសាធកំ;
ទានេន បិយវាចាយ, ឧន្នមន្តិ នមន្តិ ចា"តិ។

២៥២. តស្សេវំ វេរិបុគ្គលេ វូបសន្តបដិឃស្ស យថា បិយាតិប្បិយសហាយកមជ្ឈត្តេសុ, ឯវំ តស្មិម្បិ មេត្តាវសេន ចិត្តំ បវត្តតិ។ អថានេន បុនប្បុនំ មេត្តាយន្តេន អត្តនិ បិយបុគ្គលេ មជ្ឈត្តេ វេរិបុគ្គលេតិ ចតូសុ ជនេសុ សមចិត្តតំ សម្បាទេន្តេន **សីមាសម្ភេទោ** កាតព្ពោ។ តស្សិទំ លក្ខណំ, សចេ ឥមស្មិំ បុគ្គលេ បិយមជ្ឈត្តវេរីហិ សទ្ធិំ អត្តចតុត្ថេ ឯកស្មិំ បទេសេ និសិន្នេ ចោរា អាគន្ត្វា "ភន្តេ, ឯកំ ភិក្ខុំ អម្ហាកំ ទេថា"តិ វត្វា "កិំ ការណា"តិ វុត្តេ "តំ មារេត្វា គលលោហិតំ គហេត្វា ពលិករណត្ថាយា"តិ វទេយ្យុំ, តត្រ ចេសោ ភិក្ខុ "អសុកំ វា

អសុកំ វា គណ្ហន្តូ’’តិ ចិន្តេយ្យ, អកតោវ ហោតិ សីមាសម្ភេទោ។ សចេបិ “មំ គណ្ហន្តុ, មា ឥមេ តយោ’’តិបិ ចិន្តេយ្យ, អកតោវ ហោតិ សីមាសម្ភេទោ។ កស្មា? យស្ស យស្ស ហិ គហណមិច្ឆតិ, តស្ស តស្ស អហិតេសី ហោតិ, ឥតរេសំយេវ ហិតេសី ហោតិ។

យទា បន ចតុន្នំ ជនានមន្តរេ ឯកម្បិ ចោរានំ ទាតព្ពំ ន បស្សតិ, អត្តនិ ច តេសុ ច តីសុ ជនេសុ សមមេវ ចិត្តំ បវត្តេតិ, កតោ ហោតិ សីមាសម្ភេទោ។ តេនាហុ បោរាណា –

“អត្តនិ ហិតមជ្ឈត្តេ, អហិតេ ច ចតុព្ពិធេ;
យទា បស្សតិ នានត្តំ, ហិតចិត្តោវ បាណិនំ។

“ន និកាមលាភី មេត្តាយ, កុសលីតិ បវុច្ចតិ;
យទា ចតស្សោ សីមាយោ, សម្ភិន្នា ហោន្តិ ភិក្ខុនោ។

“សមំ ផរតិ មេត្តាយ, សព្ពលោកំ សទេវកំ;
មហាវិសេសោ បុរិមេន, យស្ស សីមា ន ញាយតី’’តិ។

២៥៣. ឯវំ សីមាសម្ភេទសមកាលមេវ ច ឥមិនា ភិក្ខុនា និមិត្តញ្ច ឧបចារញ្ច លទ្ធំ ហោតិ។ សីមាសម្ភេទេ បន កតេ តមេវ និមិត្តំ អាសេវន្តោ ភាវេន្តោ ពហុលីករោន្តោ អប្បកសិរេនេវ បថវីកសិណេ វុត្តនយេនេវ អប្បនំ បាបុណាតិ។

ឯត្តាវតានេន អធិគតំ ហោតិ បញ្ចង្គវិប្បហីនំ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បន្នំ បឋមជ្ឈានំ មេត្តាសហគតំ។ អធិគតេ ច តស្មិំ តទេវ និមិត្តំ អាសេវន្តោ ភាវេន្តោ ពហុលីករោន្តោ អនុបុព្ពេន **ចតុក្កនយេ** ទុតិយតតិយជ្ឈានានិ, **បញ្ចកនយេ** ទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានានិ ច បាបុណាតិ។

សោ ហិ បឋមជ្ឈានាទីនំ អញ្ញតរវសេន មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ។ តថា ទុតិយំ, តថា តតិយំ, តថា ចតុត្ថំ។ ឥតិ ឧទ្ធមធោ តិរិយំ សព្ពធិ សព្ពត្តតាយ សព្ពាវន្តំ លោកំ មេត្តាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបជ្ជេន ផរិត្វា វិហរតិ (វិភ. ៦៤២; ទី. និ. ១.៥៥៦)។ បឋមជ្ឈានាទិវសេន អប្បនាប្បត្តចិត្តស្សេវ ហិ អយំ វិកុព្ពនា សម្បជ្ជតិ។

២៥៤. ឯត្ថ ច **មេត្តាសហគតេនា**តិ មេត្តាយ សមន្នាគតេន។ **ចេតសា**តិ ចិត្តេន។ **ឯកំ ទិស**ន្តិ ឯកមេកិស្សា ទិសាយ បឋមបរិគ្គហិតំ សត្តំ ឧបាទាយ ឯកទិសាបរិយាបន្នសត្តផរណវសេន វុត្តំ។ **ផរិត្វា**តិ ផុសិត្វា អារម្មណំ កត្វា។ **វិហរតី**តិ ព្រហ្មវិហារាធិដ្ឋិតំ ឥរិយាបថវិហារំ បវត្តេតិ។ **តថា ទុតិយ**ន្តិ យថា បុរត្ថិមាទីសុ ទិសាសុ យំកិញ្ចិ ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ, តថេវ តទនន្តរំ ទុតិយំ តតិយំ ចតុត្ថញ្ចាតិ អត្ថោ។ **ឥតិ ឧទ្ធ**ន្តិ ឯតេនេវ នយេន ឧបរិមំ ទិសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អធោ តិរិយ**ន្តិ អធោទិសម្បិ តិរិយំទិសម្បិ ឯវមេវ។ តត្ថ ច **អធោ**តិ ហេដ្ឋា។ **តិរិយ**ន្តិ អនុទិសាសុ។ ឯវំ សព្ពទិសាសុ អស្សមណ្ឌលេ អស្សមិវ មេត្តាសហគតំ ចិត្តំ សារេតិបិ បច្ចាសារេតិបីតិ។ ឯត្តាវតា ឯកំ ទិសំ បរិគ្គហេត្វា ឱធិសោ មេត្តាផរណំ ទស្សិតំ។

សព្ពធីតិអាទិ បន អនោធិសោ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ **សព្ពធី**តិ សព្ពត្ថ។ **សព្ពត្តតាយា**តិ សព្ពេសុ ហីនមជ្ឈិមុក្កដ្ឋមិត្តសបត្តមជ្ឈត្តាទិប្បភេទេសុ អត្តតាយ ។ “អយំ បរសត្តោ’’តិ វិភាគំ អកត្វា អត្តសមតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា សព្ពត្តតាយាតិ សព្ពេន ចិត្តភាគេន ឦសកម្បិ ពហិ អវិក្ខិបមានោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សព្ពាវន្ត**ន្តិ សព្ពសត្តវន្តំ, សព្ពសត្តយុត្តន្តិ អត្ថោ។ **លោក**ន្តិ សត្តលោកំ។ **វិបុលេនា**តិឯវមាទិបរិយាយទស្សនតោ បនេត្ថ បុន មេត្តាសហគតេនាតិ វុត្តំ។ យស្មា វា ឯត្ថ ឱធិសោ ផរណេ វិយ បុន តថាសទ្ទោ ឥតិសទ្ទោ វា ន វុត្តោ, តស្មា បុន មេត្តាសហគតេន ចេតសាតិ វុត្តំ។ និគមនវសេន វា ឯតំ វុត្តំ។ **វិបុលេនា**តិ ឯត្ថ ច ផរណវសេន វិបុលតា ទដ្ឋព្ពា។ ភូមិវសេន បន ឯតំ **មហគ្គតំ** បគុណវសេន ច អប្បមាណសត្តារម្មណវសេន ច **អប្បមាណំ**, ព្យាបាទបច្ចត្ថិកប្បហានេន **អវេរំ**, ទោមនស្សប្បហានតោ **អព្យាបជ្ជំ**, និទ្ទុក្ខន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ មេត្តាសហគតេន ចេតសាតិអាទិនា នយេន វុត្តាយ វិកុព្ពនាយ អត្ថោ។

២៥៥. យថា ចាយំ អប្បនាប្បត្តចិត្តស្សេវ វិកុព្ពនា សម្បជ្ជតិ, តថា យម្បិ **បដិសម្ភិទាយំ** (បដិ. ម. ២.២២) “បញ្ចហាការេហិ អនោធិសោផរណា មេត្តាចេតោវិមុត្តិ, សត្តហាការេហិ ឱធិសោផរណា មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ, ទសហាការេហិ ទិសាផរណា មេត្តា ចេតោវិមុត្តី’’តិ វុត្តំ, តម្បិ អប្បនាប្បត្តចិត្តស្សេវ សម្បជ្ជតីតិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ ច សព្ពេ សត្តា អវេរា អព្យាបជ្ឈា អនីឃា សុខី អត្តានំ បរិហរន្តុ, សព្ពេ បាណា, សព្ពេ ភូតា, សព្ពេ បុគ្គលា, សព្ពេ អត្តភាវបរិយាបន្នា អវេរា…បេ.… បរិហរន្តូតិ ឥមេហិ បញ្ចហាការេហិ **អនោធិសោផរណា មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ** វេទិតព្ពា។

សព្ពា ឥត្ថិយោ អវេរា…បេ.… អត្តានំ បរិហរន្តុ, សព្ពេ បុរិសា, សព្ពេ អរិយា, សព្ពេ អនរិយា, សព្ពេ ទេវា, សព្ពេ មនុស្សា, សព្ពេ វិនិបាតិកា អវេរា…បេ.… បរិហរន្តូតិ ឥមេហិ សត្តហាការេហិ **ឱធិសោផរណា មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ** វេទិតព្ពា។

សព្ពេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សត្តា អវេរា…បេ.… អត្តានំ បរិហរន្តុ។ សព្ពេ បច្ឆិមាយ ទិសាយ, សព្ពេ ឧត្តរាយ ទិសាយ, សព្ពេ ទក្ខិណាយ ទិសាយ, សព្ពេ បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ, សព្ពេ បច្ឆិមាយ អនុទិសាយ, សព្ពេ ឧត្តរាយ អនុទិសាយ, សព្ពេ ទក្ខិណាយ អនុទិសាយ, សព្ពេ ហេដ្ឋិមាយ ទិសាយ, សព្ពេ ឧបរិមាយ ទិសាយ សត្តា អវេរា…បេ.… បរិហរន្តុ។ សព្ពេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បាណា, ភូតា, បុគ្គលា, អត្តភាវបរិយាបន្នា, អវេរា…បេ.… បរិហរន្តុ។ សព្ពា បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ឥត្ថិយោ, សព្ពេ បុរិសា, អរិយា, អនរិយា, ទេវា, មនុស្សា, វិនិបាតិកា អវេរា…បេ.… បរិហរន្តុ។ សព្ពា បច្ឆិមាយ ទិសាយ, ឧត្តរាយ, ទក្ខិណាយ, បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ, បច្ឆិមាយ, ឧត្តរាយ, ទក្ខិណាយ អនុទិសាយ, ហេដ្ឋិមាយ ទិសាយ, ឧបរិមាយ ទិសាយ ឥត្ថិយោ…បេ.… វិនិបាតិកា អវេរា អព្យាបជ្ឈា អនីឃា សុខី អត្តានំ បរិហរន្តូតិ ឥមេហិ ទសហាការេហិ **ទិសាផរណា មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ** វេទិតព្ពា។

២៥៦. តត្ថ **សព្ពេ**តិ អនវសេសបរិយាទានមេតំ។ **សត្តា**តិ រូបាទីសុ ខន្ធេសុ ឆន្ទរាគេន សត្តា វិសត្តាតិ សត្តា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

> “រូបេ ខោ, រាធ, យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា, តត្រ សត្តោ, តត្រ វិសត្តោ, តស្មា សត្តោតិ វុច្ចតិ… វេទនាយ… សញ្ញាយ… សង្ខារេសុ… វិញ្ញាណេ យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា, តត្រ សត្តោ, តត្រ វិសត្តោ, តស្មា សត្តោតិ វុច្ចតី”តិ (សំ. និ. ៣.១៦១)។

រុឡ្ហីសទ្ទេន បន វីតរាគេសុបិ អយំ វោហារោ វត្តតិយេវ, វិលីវមយេបិ ពីជនិវិសេសេ តាលវណ្ដវោហារោ វិយ។ អក្ខរចិន្តកា បន អត្ថំ អវិចារេត្វា នាមមត្តមេតន្តិ ឥច្ឆន្តិ។ យេបិ អត្ថំ វិចារេន្តិ, តេ សត្វយោគេន សត្តាតិ ឥច្ឆន្តិ។

បាណនតាយ **បាណា**, អស្សាសបស្សាសាយត្តវុត្តិតាយាតិ អត្ថោ។ ភូតត្តា **ភូតា**, សំភូតត្តា អភិនិព្ពត្តត្តាតិ អត្ថោ។ **បុន្តិ** វុច្ចតិ និរយោ។ តស្មិំ គលន្តីតិ **បុគ្គលា**, គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ **អត្តភាវោ** វុច្ចតិ សរីរំ។ ខន្ធបញ្ចកមេវ វា, តមុបាទាយ បញ្ញត្តិមត្តសម្ភវតោ។ តស្មិំ អត្តភាវេ បរិយាបន្នាតិ **អត្តភាវបរិយាបន្នា។ បរិយាបន្នា**តិ បរិច្ឆិន្នា, អន្តោគធាតិ អត្ថោ។

យថា ច សត្តាតិ វចនំ, ឯវំ សេសានិបិ រុឡ្ហីវសេន អារោបេត្វា សព្ពានេតានិ សព្ពសត្តវេវចនានីតិ វេទិតព្ពានិ។ កាមញ្ច អញ្ញានិបិ សព្ពេ ជន្តូ សព្ពេ ជីវាតិអាទីនិ សព្ពសត្តវេវចនានិ អត្ថិ, បាកដវសេន បន ឥមានេវ បញ្ច គហេត្វា “បញ្ចហាការេហិ អនោធិសោផរណា មេត្តា ចេតោវិមុត្តី”តិ វុត្តំ។

យេ បន សត្តា បាណាតិអាទីនំ ន កេវលំ វចនមត្តតោវ, អថ ខោ អត្ថតោបិ នានត្តមេវ ឥច្ឆេយ្យុំ, តេសំ អនោធិសោផរណា វិរុជ្ឈតិ, តស្មា តថា អត្ថំ អគហេត្វា ឥមេសុ បញ្ចសុ អាការេសុ អញ្ញតរវសេន អនោធិសោ មេត្តា ផរិតព្ពា។

២៥៧. ឯត្ថ ច សព្ពេ សត្តា អវេរា ហោន្តូតិ អយមេកា អប្បនា។ អព្យាបជ្ឈា ហោន្តូតិ អយមេកា អប្បនា។ **អព្យាបជ្ឈា**តិ ព្យាបាទរហិតា។ អនីឃា ហោន្តូតិ អយមេកា អប្បនា។ **អនីឃា**តិ និទ្ទុក្ខា។ សុខី អត្តានំ បរិហរន្តូតិ អយមេកា អប្បនា។ តស្មា ឥមេសុបិ បទេសុ យំ យំ បាកដំ ហោតិ, តស្ស តស្ស វសេន មេត្តា ផរិតព្ពា។ ឥតិ បញ្ចសុ អាការេសុ ចតុន្នំ អប្បនានំ វសេន **អនោធិសោផរណេ** វីសតិ អប្បនា ហោន្តិ។

ឱធិសោផរណេ បន សត្តសុ អាការេសុ ចតុន្នំ វសេន អដ្ឋវីសតិ។ ឯត្ថ ច ឥត្ថិយោ បុរិសាតិ លិង្គវសេន វុត្តំ។ អរិយា អនរិយាតិ អរិយបុថុជ្ជនវសេន។ ទេវា មនុស្សា វិនិបាតិកាតិ ឧបបត្តិវសេន។

ទិសាផរណេ បន សព្ពេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សត្តាតិអាទិនា នយេន ឯកមេកិស្សា ទិសាយ វីសតិ វីសតិ កត្វា ទ្វេសតានិ, សព្ពា បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ឥត្ថិយោតិអាទិនា នយេន ឯកមេកិស្សា ទិសាយ អដ្ឋវីសតិ អដ្ឋវីសតិ កត្វា អសីតិ ទ្វេសតានីតិ ចត្តារិ សតានិ អសីតិ ច អប្បនា។ ឥតិ សព្ពានិបិ បដិសម្ភិទាយំ វុត្តានិ អដ្ឋវីសាធិកានិ បញ្ច អប្បនាសតានីតិ។

ឥតិ ឯតាសុ អប្បនាសុ យស្ស កស្សចិ វសេន មេត្តំ ចេតោវិមុត្តឹ ភាវេត្វា អយំ យោគាវចរោ “សុខំ សុបតី”តិអាទិនា នយេន វុត្តេ ឯកាទសានិសំសេ បដិលភតិ។

២៥៨. តត្ថ **សុខំ សុបតី**តិ យថា សេសា ជនា សម្បរិវត្តមានា កាកច្ឆមានា ទុក្ខំ សុបន្តិ, ឯវំ អសុបិត្វា សុខំ សុបតិ។ និទ្ទំ ឱក្កន្តោបិ សមាបត្តឹ សមាបន្នោ វិយ ហោតិ។

សុខំ បដិពុជ្ឈតីតិ យថា អញ្ញេ និត្ថុនន្តា វិជម្ភន្តា សម្បរិវត្តន្តា ទុក្ខំ បដិពុជ្ឈន្តិ, ឯវំ អប្បដិពុជ្ឈិត្វា វិកសមានមិវ បទុមំ សុខំ និព្ពិការំ បដិពុជ្ឈតិ។

ន បាបកំ សុបិនំ បស្សតីតិ សុបិនំ បស្សន្តោបិ ភទ្ទកមេវ សុបិនំ បស្សតិ, ចេតិយំ វន្ទន្តោ វិយ បូជំ ករោន្តោ វិយ ធម្មំ សុណន្តោ វិយ ច ហោតិ។ យថា បន អញ្ញេ អត្តានំ ចោរេហិ សម្បរិវារិតំ វិយ វាឡេហិ ឧបទ្ទុតំ វិយ បបាតេ បតន្តំ វិយ ច បស្សន្តិ, ឯវំ បាបកំ សុបិនំ ន បស្សតិ។

មនុស្សានំ បិយោ ហោតីតិ ឧរេ អាមុត្តមុត្តាហារោ វិយ សីសេ បិឡន្ធមាលា វិយ ច មនុស្សានំ បិយោ ហោតិ មនាបោ។

អមនុស្សានំ បិយោ ហោតីតិ យថេវ មនុស្សានំ, ឯវំ អមនុស្សានម្បិ បិយោ ហោតិ វិសាខត្ថេរោ វិយ។

សោ កិរ បាដលិបុត្តេ កុដុម្ពិយោ អហោសិ។ សោ តត្ថេវ វសមានោ អស្សោសិ “តម្ពបណ្ណិទីបោ កិរ ចេតិយមាលាលង្កតោ កាសាវបជ្ជោតោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានេយេវ ឯត្ថ សក្កា និសីទិតុំ វា និបជ្ជិតុំ វា ឧតុសប្បាយំ សេនាសនសប្បាយំ បុគ្គលសប្បាយំ ធម្មស្សវនសប្បាយន្តិ សព្ពមេត្ថ សុលភ”ន្តិ។

សោ អត្តនោ ភោគក្ខន្ធំ បុត្តទារស្ស និយ្យាទេត្វា ទុស្សន្តេ ពទ្ធេន ឯកកហាបណេនេវ ឃរា និក្ខមិត្វា សមុទ្ទតីរេ នាវំ ឧទិក្ខមានោ ឯកមាសំ វសិ។ សោ វោហារកុសលតាយ ឥមស្មឹ ឋានេ ភណ្ឌំ កិណិត្វា អសុកស្មឹ វិក្កិណន្តោ ធម្មិកាយ វណិជ្ជាយ តេនេវន្តរមាសេន សហស្សំ អភិសំហរិ។ អនុបុព្ពេន មហាវិហារំ អាគន្ត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។

សោ បព្ពាជនត្ថាយ សីមំ នីតោ តំ សហស្សត្ថវិកំ ឱវដ្ដិកន្តរេន ភូមិយំ បាតេសិ។ “កិមេត”ន្តិ ច វុត្តេ “កហាបណសហស្សំ, ភន្តេ”តិ វត្វា “ឧបាសក, បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ន សក្កា វិចារេតុំ, ឥទានេវេតំ វិចារេហី”តិ វុត្តេ “វិសាខស្ស បព្ពជ្ជដ្ឋានមាគតា មា រិត្តហត្ថា គមឹសូ”តិ មុញ្ចិត្វា សីមាមាឡកេ វិប្បកិរិត្វា បព្ពជិត្វា ឧបសម្បន្នោ។

សោ បញ្ចវស្សោ ហុត្វា ទ្វេមាតិកា បគុណា កត្វា បវារេត្វា អត្តនោ សប្បាយំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឯកេកស្មឹ វិហារេ ចត្តារោ មាសេ កត្វា សមប្បវត្តវាសំ វសមានោ ចរិ។ ឯវំ ចរមានោ –

វនន្តរេ ឋិតោ ថេរោ, វិសាខោ គជ្ជមានកោ;
អត្តនោ គុណមេសន្តោ, ឥមមត្ថំ អភាសថ។

“យាវតា ឧបសម្បន្នោ, យាវតា ឥធ អាគតោ;
ឯត្ថន្តរេ ខលិតំ នត្ថិ, អហោ លាភា តេ មារិសា”តិ។

សោ ចិត្តលបព្ពតវិហារំ គច្ឆន្តោ ទ្វេធា បថំ បត្វា “អយំ នុ ខោ មគ្គោ ឧទាហុ អយ”ន្តិ ចិន្តយន្តោ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស បព្ពតេ អធិវត្ថា ទេវតា ហត្ថំ បសារេត្វា “ឯស មគ្គោ”តិ វត្វា ទស្សេតិ។ សោ ចិត្តលបព្ពតវិហារំ គន្ត្វា តត្ថ ចត្តារោ មាសេ វសិត្វា បច្ចូសេ គមិស្សាមីតិ ចិន្តេត្វា និបជ្ជិ។ ចង្កមសីសេ មណិលរុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា សោបានផលកេ និសីទិត្វា បរោទិ។

ថេរោ “កោ ឯសោ”តិ អាហ។ អហំ, ភន្តេ, មណិលិយាតិ។ កិស្ស រោទសីតិ? តុម្ហាកំ គមនំ បដិច្ចាតិ។ មយិ ឥធ វសន្តេ តុម្ហាកំ កោ គុណោតិ? តុម្ហេសុ, ភន្តេ, ឥធ វសន្តេសុ អមនុស្សា អញ្ញមញ្ញំ មេត្តំ បដិលភន្តិ, តេ ទានិ តុម្ហេសុ គតេសុ កលហំ ករិស្សន្តិ, ទុដ្ឋុល្លម្បិ កថយិស្សន្តីតិ។ ថេរោ “សចេ មយិ ឥធ វសន្តេ តុម្ហាកំ ផាសុវិហារោ ហោតិ, សុន្ទរ”ន្តិ វត្វា អញ្ញេបិ ចត្តារោ មាសេ តត្ថេវ វសិត្វា បុន តថេវ គមនចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ ទេវតាបិ បុន តថេវ បរោទិ។ ឯតេនេវុបាយេន ថេរោ តត្ថេវ វសិត្វា តត្ថេវ បរិនិព្ពាយីតិ ឯវំ មេត្តាវិហារី ភិក្ខុ អមនុស្សានំ បិយោ ហោតិ។

ទេវតា រក្ខន្តីតិ បុត្តមិវ មាតាបិតរោ ទេវតា រក្ខន្តិ។

នាស្ស អគ្គិ វា វិសំ វា សត្ថំ វា កមតីតិ មេត្តាវិហារិស្ស កាយេ ឧត្តរាយ ឧបាសិកាយ វិយ អគ្គិ វា, សំយុត្តភាណកចូឡសិវត្ថេរស្សេវ វិសំ វា, សំកិច្ចសាមណេរស្សេវ សត្ថំ វា ន កមតិ, ន បវិសតិ។ នាស្ស កាយំ វិកោបេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ធេនុវត្ថុម្បិ ចេត្ថ កថយន្តិ ។ ឯកា កិរ ធេនុ វច្ឆកស្ស ខីរធារំ មុញ្ចមានា អដ្ឋាសិ។ ឯកោ លុទ្ទកោ តំ វិជ្ឈិស្សាមីតិ ហត្ថេន សម្បរិវត្តេត្វា ទីឃទណ្ឌសត្តឹ មុញ្ចិ។ សា តស្សា សរីរំ អាហច្ច តាលបណ្ណំ វិយ បវដ្ដមានា គតា, នេវ ឧបចារពលេន, ន អប្បនាពលេន, កេវលំ វច្ឆកេ ពលវបិយចិត្តតាយ។ ឯវំ មហានុភាវា មេត្តាតិ។

តុវដំ ចិត្តំ សមាធិយតីតិ មេត្តាវិហារិនោ ខិប្បមេវ ចិត្តំ សមាធិយតិ, នត្ថិ តស្ស ទន្ធាយិតត្តំ។

មុខវណ្ណោ វិប្បសីទតីតិ ពន្ធនា បវុត្តំ តាលបក្កំ វិយ ចស្ស វិប្បសន្នវណ្ណំ មុខំ ហោតិ។

អសម្មូឡ្ហោ កាលង្ករោតីតិ មេត្តាវិហារិនោ សម្មោហមរណំ នាម នត្ថិ, អសម្មូឡ្ហោវ និទ្ទំ ឱក្កមន្តោ វិយ កាលំ ករោតិ។

ឧត្តរិមប្បដិវិជ្ឈន្តោតិ មេត្តាសមាបត្តិតោ ឧត្តរិ អរហត្តំ អធិគន្តុំ អសក្កោន្តោ ឥតោ ចវិត្វា សុត្តប្បពុទ្ធោ វិយ ព្រហ្មលោកមុបបជ្ជតីតិ។

អយំ មេត្តាភាវនាយំ វិត្ថារកថា។

ករុណាភាវនាកថា

២៥៨. ករុណំ ភាវេតុកាមេន បន និក្ករុណតាយ អាទីនវំ ករុណាយ ច អានិសំសំ បច្ចវេក្ខិត្វា ករុណាភាវនា អារភិតព្ពា។ តញ្ច បន អារភន្តេន បឋមំ បិយបុគ្គលាទីសុ ន អារភិតព្ពា។ បិយោ ហិ បិយដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ។ អតិប្បិយសហាយកោ អតិប្បិយសហាយកដ្ឋានេយេវ។ មជ្ឈត្តោ មជ្ឈត្តដ្ឋានេយេវ។ អប្បិយោ អប្បិយដ្ឋានេយេវ។ វេរី វេរិដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ។ លិង្គវិសភាគកាលកតា អខេត្តមេវ។

“កថញ្ច ភិក្ខុ ករុណាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ? សេយ្យថាបិ នាម ឯកំ បុគ្គលំ ទុគ្គតំ ទុរូបេតំ ទិស្វា ករុណាយេយ្យ, ឯវមេវ សព្ពសត្តេ ករុណាយ ផរតី”តិ វិភង្គេ (វិភ. ៦៥៣) បន វុត្តត្តា សព្ពបឋមំ តាវ កិញ្ចិទេវ ករុណាយិតព្ពរូបំ បរមកិច្ឆប្បត្តំ ទុគ្គតំ ទុរូបេតំ កបណបុរិសំ ឆិន្នាហារំ កបាលំ បុរតោ ឋបេត្វា អនាថសាលាយ និសិន្នំ ហត្ថបាទេហិ បគ្ឃរន្តកិមិគណំ អដ្ដស្សរំ ករោន្តំ ទិស្វា “កិច្ឆំ វតាយំ សត្តោ អាបន្នោ, អប្បេវ នាម ឥមម្ហា ទុក្ខា មុច្ចេយ្យា”តិ ករុណា បវត្តេតព្ពា។ តំ អលភន្តេន សុខិតោបិ បាបការី បុគ្គលោ វជ្ឈេន ឧបមេត្វា ករុណាយិតព្ពោ។

កថំ? សេយ្យថាបិ សហ ភណ្ឌេន គហិតចោរំ “វធេថ ន”ន្តិ រញ្ញោ អាណាយ រាជបុរិសា ពន្ធិត្វា ចតុក្កេ ចតុក្កេ បហារសតានិ ទេន្តា អាឃាតនំ នេន្តិ។ តស្ស មនុស្សា ខាទនីយម្បិ ភោជនីយម្បិ មាលាគន្ធវិលេបនតម្ពូលានិបិ ទេន្តិ។ កិញ្ចាបិ សោ តានិ ខាទន្តោ ចេវ បរិភុញ្ជន្តោ ច សុខិតោ ភោគសមប្បិតោ វិយ គច្ឆតិ, អថ ខោ តំ នេវ កោចិ “សុខិតោ អយំ មហាភោគោ”តិ មញ្ញតិ, អញ្ញទត្ថុ “អយំ វរាកោ ឥទានិ មរិស្សតិ, យំ យទេវ ហិ អយំ បទំ និក្ខិបតិ, តេន តេន សន្តិកេ មរណស្ស ហោតី”តិ តំ ជនោ ករុណាយតិ។ ឯវមេវ ករុណាកម្មដ្ឋានិកេន ភិក្ខុនា សុខិតោបិ បុគ្គលោ ឯវំ ករុណាយិតព្ពោ “អយំ វរាកោ កិញ្ចាបិ ឥទានិ សុខិតោ សុសជ្ជិតោ ភោគេ បរិភុញ្ជតិ, អថ ខោ តីសុ ទ្វារេសុ ឯកេនាបិ កតស្ស កល្យាណកម្មស្ស អភាវា ឥទានិ អបាយេសុ អនប្បកំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទិស្សតី”តិ។

ឯវំ តំ បុគ្គលំ ករុណាយិត្វា តតោ បរំ ឯតេនេវ ឧបាយេន បិយបុគ្គលេ, តតោ មជ្ឈត្តេ, តតោ វេរិម្ហីតិ អនុក្កមេន ករុណា បវត្តេតព្ពា។ សចេ បនស្ស បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វេរិម្ហិ បដិឃំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ មេត្តាយ វុត្តនយេនេវ វូបសមេតព្ពំ។ យោបិ ចេត្ថ កតកុសលោ ហោតិ, តម្បិ ញាតិរោគភោគព្យសនាទីនំ អញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតំ ទិស្វា វា សុត្វា វា តេសំ អភាវេបិ វដ្ដទុក្ខំ អនតិក្កន្តត្តា "ទុក្ខិតោវ អយ"ន្តិ ឯវំ សព្ពថាបិ ករុណាយិត្វា វុត្តនយេនេវ អត្តនិ បិយបុគ្គលេ មជ្ឈត្តេ វេរិម្ហីតិ ចតូសុ ជនេសុ សីមាសម្ភេទំ កត្វា តំ និមិត្តំ អាសេវន្តេន ភាវេន្តេន ពហុលីករោន្តេន មេត្តាយ វុត្តនយេនេវ តិកចតុក្កជ្ឈានវសេន អប្បនា វឌ្ឍេតព្ពា។

អង្គុត្តរដ្ឋកថាយំ បន បឋមំ វេរិបុគ្គលោ ករុណាយិតព្ពោ, តស្មិំ ចិត្តំ មុទុំ កត្វា ទុគ្គតោ, តតោ បិយបុគ្គលោ, តតោ អត្តាតិ អយំ កមោ វុត្តោ, សោ "ទុគ្គតំ ទុរូបេត"ន្តិ បាឡិយា ន សមេតិ, តស្មា វុត្តនយេនេវេត្ថ ភាវនមារភិត្វា សីមាសម្ភេទំ កត្វា អប្បនា វឌ្ឍេតព្ពា។ តតោ បរំ "បញ្ចហាការេហិ អនោធិសោផរណា សត្តហាការេហិ ឱធិសោផរណា ទសហាការេហិ ទិសាផរណា"តិ អយំ វិកុព្ពនា, "សុខំ សុបតី"តិអាទយោ អានិសំសា ច មេត្តាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពាតិ។

អយំ ករុណាភាវនាយ វិត្ថារកថា។

មុទិតាភាវនាកថា

២៦០. មុទិតាភាវនំ អារភន្តេនាបិ ន បឋមំ បិយបុគ្គលាទីសុ អារភិតព្ពា។ ន ហិ បិយោ បិយភាវមត្តេនេវ មុទិតាយ បទដ្ឋានំ ហោតិ, បគេវ មជ្ឈត្តវេរិនោ។ លិង្គវិសភាគកាលកតា អខេត្តមេវ។

អតិប្បិយសហាយកោ បន សិយា បទដ្ឋានំ, យោ អដ្ឋកថាយំ សោណ្ឌសហាយោតិ វុត្តោ។ សោ ហិ មុទិតមុទិតោវ ហោតិ, បឋមំ ហសិត្វា បច្ឆា កថេតិ, តស្មា សោ វា បឋមំ មុទិតាយ ផរិតព្ពោ។ បិយបុគ្គលំ វា សុខិតំ សជ្ជិតំ មោទមានំ ទិស្វា វា សុត្វា វា "មោទតិ វតាយំ សត្តោ, អហោ សាធុ អហោ សុដ្ឋូ"តិ មុទិតា ឧប្បាទេតព្ពា។ ឥមមេវ ហិ អត្ថវសំ បដិច្ច វិភង្គេ (វិភ. ៦៦៣) វុត្តំ "កថញ្ច ភិក្ខុ មុទិតាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ? សេយ្យថាបិ នាម ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មនាបំ ទិស្វា មុទិតោ អស្ស, ឯវមេវ សព្ពសត្តេ មុទិតាយ ផរតី"តិ។

សចេបិស្ស សោ សោណ្ឌសហាយោ វា បិយបុគ្គលោ វា អតីតេ សុខិតោ អហោសិ, សម្បតិ បន ទុគ្គតោ ទុរូបេតោ, អតីតមេវ ចស្ស សុខិតភាវំ អនុស្សរិត្វា "ឯស អតីតេ ឯវំ មហាភោគោ មហាបរិវារោ និច្ចប្បមុទិតោ អហោសី"តិ តមេវស្ស មុទិតាការំ គហេត្វា មុទិតា ឧប្បាទេតព្ពា "អនាគតេ វា បន បុន តំ សម្បត្តិំ លភិត្វា ហត្ថិក្ខន្ធអស្សបិដ្ឋិសុវណ្ណសិវិកាទីហិ វិចរិស្សតី"តិ អនាគតម្បិស្ស មុទិតាការំ គហេត្វា មុទិតា ឧប្បាទេតព្ពា។

ឯវំ បិយបុគ្គលេ មុទិតំ ឧប្បាទេត្វា អថ មជ្ឈត្តេ តតោ វេរិម្ហីតិ អនុក្កមេន មុទិតា បវត្តេតព្ពា។ អប្បនា វឌ្ឍេតព្ពា។ សចេ បនស្ស បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វេរិម្ហិ បដិឃំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ មេត្តាយំ វុត្តនយេនេវ វូបសមេត្វា "ឥមេសុ ច តីសុ អត្តនិ ចា"តិ ចតូសុ ជនេសុ សមចិត្តតាយ សីមាសម្ភេទំ កត្វា តំ និមិត្តំ អាសេវន្តេន ភាវេន្តេន ពហុលីករោន្តេន មេត្តាយំ វុត្តនយេនេវ តិកចតុក្កជ្ឈានវសេនេវ អប្បនា វឌ្ឍេតព្ពា។ តតោ បរំ "បញ្ចហាការេហិ អនោធិសោផរណា សត្តហាការេហិ ឱធិសោផរណា ទសហាការេហិ ទិសាផរណា"តិ អយំ វិកុព្ពនា, "សុខំ សុបតី"តិអាទយោ អានិសំសា ច មេត្តាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពាតិ។

អយំ មុទិតាភាវនាយ វិត្ថារកថា។

ឧបេក្ខាភាវនាកថា

២៦១. ឧបេក្ខាភាវនំ ភាវេតុកាមេន បន មេត្តាទីសុ បដិលទ្ធតិកចតុក្កជ្ឈានេន បគុណតតិយជ្ឈានា វុដ្ឋាយ "សុខិតា ហោន្តូ"តិអាទិវសេន សត្តកេលាយនមនសិការយុត្តត្តា, បដិឃានុនយសមីបចារិត្តា, សោមនស្សយោគេន ឱឡារិកត្តា ច បុរិមាសុ អាទីនវំ, សន្តសភាវត្តា ឧបេក្ខាយ អានិសំសញ្ច ទិស្វា យ្វាស្ស បកតិមជ្ឈត្តោ បុគ្គលោ, តំ អជ្ឈុបេក្ខិត្វា ឧបេក្ខា ឧប្បាទេតព្ពា។ តតោ បិយបុគ្គលាទីសុ។ វុត្តញ្ហេតំ "កថញ្ច ភិក្ខុ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ? សេយ្យថាបិ នាម ឯកំ បុគ្គលំ នេវ មនាបំ ន អមនាបំ ទិស្វា ឧបេក្ខកោ អស្ស, ឯវមេវ សព្ពេ សត្តេ ឧបេក្ខាយ ផរតី"តិ (វិភ. ៦៧៣)។

តស្មា វុត្តនយេន មជ្ឈត្តបុគ្គលេ ឧបេក្ខំ ឧប្បាទេត្វា អថ បិយបុគ្គលេ, តតោ សោណ្ឌសហាយកេ, តតោ វេរិម្ហីតិ ឯវំ "តមេសុ ច តីសុ អត្តនិ ចា"តិ សព្ពត្ថ មជ្ឈត្តវសេន សីមាសម្ភេទំ កត្វា តំ និមិត្តំ អាសេវិតព្ពំ ភាវេតព្ពំ ពហុលីកាតព្ពំ។ តស្សេវំ ករោតោ បថវីកសិណេ វុត្តនយេនេវ ចតុត្ថជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ។

កិំ បនេតំ បថវីកសិណាទីសុ ឧប្បន្នតតិយជ្ឈានស្សាបិ ឧប្បជ្ជតីតិ? នុប្បជ្ជតិ។ កស្មា? អារម្មណវិសភាគតាយ។ មេត្តាទីសុ ឧប្បន្នតតិយជ្ឈានស្សេវ បន ឧប្បជ្ជតិ, អារម្មណសភាគតាយាតិ។ តតោ បរំ បន វិកុព្ពនា ច អានិសំសបដិលាភោ ច មេត្តាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ។

អយំ ឧបេក្ខាភាវនាយ វិត្ថារកថា។

បកិណ្ណកកថា

២៦២. ព្រហ្មុត្តមេន កថិតេ, ព្រហ្មវិហារេ ឥមេ ឥតិ វិទិត្វា;
ភិយ្យោ ឯតេសុ អយំ, បកិណ្ណកកថាបិ វិញ្ញេយ្យា។

ឯតាសុ ហិ មេត្តាករុណាមុទិតាឧបេក្ខាសុ **អត្ថតោ** តាវ មេជ្ជតីតិ **មេត្តា,** សិនិយ្ហតីតិ អត្ថោ។ មិត្តេ វា ភវា, មិត្តស្ស វា ឯសា បវត្តីតិបិ **មេត្តា**។ បរទុក្ខេ សតិ សាធូនំ ហទយកម្បនំ ករោតីតិ **ករុណា**។ កិណាតិ វា បរទុក្ខំ ហីសតិ វិនាសេតីតិ **ករុណា**។ កិរិយតិ វា ទុក្ខិតេសុ ផរណវសេន បសារិយតីតិ **ករុណា**។ មោទន្តិ តាយ តំសមង្គិនោ, សយំ វា មោទតិ, មោទនមត្តមេវ វា តន្តិ **មុទិតា**។ "អវេរា ហោន្តូ"តិអាទិព្យាបារប្បហានេន មជ្ឈត្តភាវូបគមនេន ច ឧបេក្ខតីតិ **ឧបេក្ខា**។

២៦៣. **លក្ខណាទិតោ** បនេត្ថ ហិតាការប្បវត្តិលក្ខណា **មេត្តា,** ហិតូបសំហាររសា, អាឃាតវិនយបច្ចុបដ្ឋានា, សត្តានំ មនាបភាវទស្សនបទដ្ឋានា។ ព្យាបាទូបសមោ ឯតិស្សា សម្បត្តិ, សិនេហសម្ភវោ វិបត្តិ។ ទុក្ខាបនយនាការប្បវត្តិលក្ខណា **ករុណា,** បរទុក្ខាសហនរសា, អវិហឹសាបច្ចុបដ្ឋានា, ទុក្ខាភិភូតានំ អនាថភាវទស្សនបទដ្ឋានា។ វិហឹសូបសមោ តស្សា សម្បត្តិ, សោកសម្ភវោ វិបត្តិ។ បមោទនលក្ខណា **មុទិតា,** អនិស្សាយនរសា, អរតិវិឃាតបច្ចុបដ្ឋានា, សត្តានំ សម្បត្តិទស្សនបទដ្ឋានា។ អរតិវូបសមោ តស្សា សម្បត្តិ, បហាសសម្ភវោ វិបត្តិ។ សត្តេសុ មជ្ឈត្តាការប្បវត្តិលក្ខណា **ឧបេក្ខា,** សត្តេសុ សមភាវទស្សនរសា, បដិឃានុនយវូបសមបច្ចុបដ្ឋានា, "កម្មស្សកា សត្តា, តេ កស្ស រុចិយា សុខិតា វា ភវិស្សន្តិ, ទុក្ខតោ វា មុច្ចិស្សន្តិ, បត្តសម្បត្តិតោ វា ន បរិហាយិស្សន្តី"តិ ឯវំ បវត្តកម្មស្សកតាទស្សនបទដ្ឋានា។ បដិឃានុនយវូបសមោ តស្សា សម្បត្តិ, គេហសិតាយ អញ្ញាណុបេក្ខាយ សម្ភវោ វិបត្តិ។

២៦៤. ចតុន្នម្បិ បនេតេសំ ព្រហ្មវិហារានំ វិបស្សនាសុខញ្ចេវ ភវសម្បត្តិ ច **សាធារណប្បយោជនំ** ។ ព្យាបាទាទិបដិឃាតោ **អាវេណិកំ**។ ព្យាបាទបដិឃាតប្បយោជនា ហេត្ថ មេត្តា។ វិហឹសាអរតិរាគបដិឃាតប្បយោជនា ឥតរា។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

"និស្សរណញ្ហេតំ, អាវុសោ, ព្យាបាទស្ស យទិទំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ។ និស្សរណញ្ហេតំ, អាវុសោ, វិហេសាយ យទិទំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ។ និស្សរណញ្ហេតំ, អាវុសោ, អរតិយា យទិទំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ។ និស្សរណញ្ហេតំ, អាវុសោ, រាគស្ស យទិទំ ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តី"តិ (ទី. និ. ៣.៣២៦; អ. និ. ៦.១៣)។

២៦៥. ឯកេកស្ស ចេត្ថ អាសន្នទូរវសេន **ទ្វេ ទ្វេ បច្ចត្ថិកា។ មេត្តាព្រហ្មវិហារស្ស** ហិ សមីបចារោ វិយ បុរិសស្ស សបត្តោ គុណទស្សនសភាគតាយ រាគោ អាសន្នបច្ចត្ថិកោ, សោ លហុំ ឱតារំ លភតិ, តស្មា តតោ សុដ្ឋុ មេត្តា រក្ខិតព្ពា។ បព្ពតាទិគហននិស្សិតោ វិយ បុរិសស្ស សបត្តោ សភាគវិសភាគតាយ ព្យាបាទោ ទូរបច្ចត្ថិកោ, តស្មា តតោ និព្ភយេន មេត្តាយិតព្ពំ។ មេត្តាយិស្សតិ ច នាម, កោបញ្ច ករិស្សតីតិ អដ្ឋានមេតំ។

ករុណាព្រហ្មវិហារស្ស "ចក្ខុវិញ្ញេយ្យានំ រូបានំ ឥដ្ឋានំ កន្តានំ មនាបានំ មនោរមានំ លោកាមិសបដិសំយុត្តានំ អប្បដិលាភំ វា អប្បដិលាភតោ សមនុបស្សតោ បុព្ពេ វា បដិលទ្ធបុព្ពំ អតីតំ និរុទ្ធំ វិបរិណតំ សមនុស្សរតោ ឧប្បជ្ជតិ ទោមនស្សំ, យំ ឯវរូបំ ទោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ គេហសិតំ ទោមនស្ស"ន្តិអាទិនា (ម. និ. ៣.៣០៧) នយេន អាគតំ គេហសិតំ ទោមនស្សំ វិបត្តិទស្សនសភាគតាយ អាសន្នបច្ចត្ថិកំ។ សភាគវិសភាគតាយ វិហឹសា ទូរបច្ចត្ថិកា ។ តស្មា តតោ និព្ភយេន ករុណាយិតព្ពំ។ ករុណញ្ច នាម ករិស្សតិ, បាណិអាទីហិ ច វិហេឋិស្សតីតិ អដ្ឋានមេតំ។

មុទិតាព្រហ្មវិហារស្ស “ចក្ខុវិញ្ញេយ្យានំ រូបានំ ឥដ្ឋានំ…បេ… លោកាមិសបដិសំយុត្តានំ បដិលាភំ វា បដិលាភតោ សមនុបស្សតោ បុព្ពេ វា បដិលទ្ធបុព្ពំ អតីតំ និរុទ្ធំ វិបរិណតំ សមនុស្សរតោ ឧប្បជ្ជតិ សោមនស្សំ, យំ ឯវរូបំ សោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ គេហសិតំ សោមនស្ស”ន្តិអាទិនា (ម. និ. ៣.៣០៦) នយេន អាគតំ គេហសិតំ សោមនស្សំ សម្បត្តិទស្សនសភាគតាយ អាសន្នបច្ចត្ថិកំ, សភាគវិសភាគតាយ អរតិ ទូរបច្ចត្ថិកា។ តស្មា តតោ និព្ភយេន មុទិតា ភាវេតព្ពា។ មុទិតោ ច នាម ភវិស្សតិ, បន្តសេនាសនេសុ ច អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ វា ឧក្កណ្ឋិស្សតីតិ អង្គានមេតំ។

ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារស្ស បន “ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា ពាលស្ស មូឡ្ហស្ស បុថុជ្ជនស្ស អនោធិជិនស្ស អវិបាកជិនស្ស អនាទីនវទស្សាវិនោ អស្សុតវតោ បុថុជ្ជនស្ស យា ឯវរូបា ឧបេក្ខា, រូបំ សា នាតិវត្តតិ។ តស្មា សា ឧបេក្ខា គេហសិតាតិ វុច្ចតី”តិអាទិនា (ម. និ. ៣.៣០៨) នយេន អាគតា គេហសិតា អញ្ញាណុបេក្ខា ទោសគុណាវិចារណវសេន សភាគត្តា អាសន្នបច្ចត្ថិកា។ សភាគវិសភាគតាយ រាគបដិឃា ទូរបច្ចត្ថិកា។ តស្មា តតោ និព្ភយេន ឧបេក្ខិតព្ពំ។ ឧបេក្ខិស្សតិ ច នាម, វជ្ជិស្សតិ ច បដិហញ្ញិស្សតិ ចាតិ អង្គានមេតំ។

២៦៦. សព្ពេសម្បិ ច ឯតេសំ កត្តុកាមតា ឆន្ទោ **អាទិ**, នីវរណាទិវិក្ខម្ភនំ **មជ្ឈំ**, អប្បនា **បរិយោសានំ**។ បញ្ញត្តិធម្មវសេន ឯកោ វា សត្តោ អនេកេ វា សត្តា **អារម្មណំ**។ ឧបចារេ វា អប្បនាយ វា បត្តាយ អារម្មណវឌ្ឍនំ។

តត្រាយំ វឌ្ឍនក្កមោ, យថា ហិ កុសលោ កស្សកោ កសិតព្ពដ្ឋានំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា កសតិ, ឯវំ បឋមមេវ ឯកមាវាសំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា តត្ថ សត្តេសុ ឥមស្មឹ អាវាសេ សត្តា អវេរា ហោន្តូតិអាទិនា នយេន មេត្តា ភាវេតព្ពា។ តត្ថ ចិត្តំ មុទុំ កម្មនិយំ កត្វា ទ្វេ អាវាសា បរិច្ឆិន្ទិតព្ពា។ តតោ អនុក្កមេន តយោ, ចត្តារោ, បញ្ច, ឆ, សត្ត, អដ្ឋ, នវ, ទស, ឯកា រច្ឆា, ឧបឌ្ឍគាមោ, គាមោ, ជនបទោ, រជ្ជំ, ឯកា ទិសាតិ ឯវំ យាវ ឯកំ ចក្កវាឡំ, តតោ វា បន ភិយ្យោ តត្ថ តត្ថ សត្តេសុ មេត្តា ភាវេតព្ពា។ តថា ករុណាទយោតិ អយមេត្ថ អារម្មណវឌ្ឍនក្កមោ។

២៦៧. យថា បន កសិណានំ និស្សន្ទោ អារុប្បា, សមាធិនិស្សន្ទោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ, វិបស្សនានិស្សន្ទោ ផលសមាបត្តិ, សមថវិបស្សនានិស្សន្ទោ និរោធសមាបត្តិ, ឯវំ បុរិមព្រហ្មវិហារត្តយនិស្សន្ទោ ឯត្ថ ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារោ។ យថា ហិ ថម្ភេ អនុស្សាបេត្វា តុលាសង្ឃាដំ អនារោបេត្វា ន សក្កា អាកាសេ កូដគោបានសិយោ ឋបេតុំ, ឯវំ បុរិមេសុ តតិយជ្ឈានំ វិនា ន សក្កា ចតុត្ថំ ភាវេតុន្តិ។

២៦៨. ឯត្ថ សិយា, កស្មា បនេតា មេត្តាករុណាមុទិតាឧបេក្ខា ព្រហ្មវិហារាតិ វុច្ចន្តិ? កស្មា ច ចតស្សោវ? កោ ច ឯតាសំ កមោ, អភិធម្មេ ច កស្មា អប្បមញ្ញាតិ វុត្តាតិ? វុច្ចតេ, សេដ្ឋដ្ឋេន តាវ និទ្ទោសភាវេន ចេត្ថ ព្រហ្មវិហារតា វេទិតព្ពា។ សត្តេសុ សម្មាបដិបត្តិភាវេន ហិ សេដ្ឋា ឯតេ វិហារា។ យថា ច ព្រហ្មានោ និទ្ទោសចិត្តា វិហរន្តិ, ឯវំ ឯតេហិ សម្បយុត្តា យោគិនោ ព្រហ្មសមា ហុត្វា វិហរន្តីតិ សេដ្ឋដ្ឋេន និទ្ទោសភាវេន ច ព្រហ្មវិហារាតិ វុច្ចន្តិ។

២៦៩. កស្មា ច ចតស្សោវាតិអាទិ បញ្ហស្ស បន ឥទំ វិស្សជ្ជនំ។

> វិសុទ្ធិមគ្គាទិវសា ចតស្សោ,
> ហិតាទិអាការវសា បនាសំ;
> កមោ បវត្តន្តិ ច អប្បមាណេ,
> តា គោចរេ យេន តទប្បមញ្ញា។

ឯតាសុ ហិ យស្មា មេត្តា ព្យាបាទពហុលស្ស, ករុណា វិហេសាពហុលស្ស, មុទិតា អរតិពហុលស្ស, ឧបេក្ខា រាគពហុលស្ស វិសុទ្ធិមគ្គោ។ យស្មា ច ហិតូបសំហារអហិតាបនយនសម្បត្តិមោទនអនាភោគវសេន ចតុព្ពិធោយេវ សត្តេសុ មនសិការោ។ យស្មា ច យថា មាតា ទហរគិលានយោព្ពនប្បត្តសកិច្ចបសុតេសុ ចតូសុ បុត្តេសុ ទហរស្ស អភិវុឌ្ឍិកាមា ហោតិ, គិលានស្ស គេលញ្ញាបនយនកាមា, យោព្ពនប្បត្តស្ស យោព្ពនសម្បត្តិយា ចិរដ្ឋិតិកាមា, សកកិច្ចបសុតស្ស កិស្មិញ្ចិ បរិយាយេ អព្យាវដា ហោតិ, តថា អប្បមញ្ញាវិហារិកេនាបិ សព្ពសត្តេសុ មេត្តាទិវសេន ភវិតព្ពំ។ តស្មា ឥតោ វិសុទ្ធិមគ្គាទិវសា ចតស្សោវ អប្បមញ្ញា។

យស្មា ចតស្សោ បេតា ភាវេតុកាមេន បឋមំ ហិតាការប្បវត្តិវសេន សត្តេសុ បដិបជ្ជិតព្ពំ, ហិតាការប្បវត្តិលក្ខណា ច មេត្តា។ តតោ ឯវំ បត្ថិតហិតានំ សត្តានំ ទុក្ខាភិភវំ ទិស្វា វា សុត្វា វា សម្ភាវេត្វា វា ទុក្ខាបនយនាការប្បវត្តិវសេន, ទុក្ខាបនយនាការប្បវត្តិលក្ខណា ច ករុណា។ អថេវំ បត្ថិតហិតានំ បត្ថិតទុក្ខាបគមានញ្ច នេសំ សម្បត្តិំ ទិស្វា សម្បត្តិបមោទនវសេន, បមោទនលក្ខណា ច មុទិតា។ តតោ បរំ បន កត្តព្ពាភាវតោ អជ្ឈុបេក្ខកត្តសង្ខាតេន មជ្ឈត្តាការេន បដិបជ្ជិតព្ពំ, មជ្ឈត្តាការប្បវត្តិលក្ខណា ច ឧបេក្ខា ។ តស្មា ឥតោ ហិតាទិអាការវសា បនាសំ បឋមំ មេត្តា វុត្តា, អថ ករុណា មុទិតា ឧបេក្ខាតិ អយំ កមោ វេទិតព្ពោ។

យស្មា បន សព្ពាបេតា អប្បមាណេ គោចរេ បវត្តន្តិ។ អប្បមាណា ហិ សត្តា ឯតាសំ គោចរភូតា។ ឯកសត្តស្សាបិ ច ឯត្តកេ បទេសេ មេត្តាទយោ ភាវេតព្ពាតិ ឯវំ បមាណំ អគហេត្វា សកលផរណវសេនេវ បវត្តាតិ។ តេន វុត្តំ –

> វិសុទ្ធិមគ្គាទិវសា ចតស្សោ,
> ហិតាទិអាការវសា បនាសំ;
> កមោ បវត្តន្តិ ច អប្បមាណេ,
> តា គោចរេ យេន តទប្បមញ្ញាតិ។

២៧០. ឯវំ អប្បមាណគោចរតាយ ឯកលក្ខណាសុ ចាបិ ឯតាសុ បុរិមា តិស្សោ តិកចតុក្កជ្ឈានិកាវ ហោន្តិ។ កស្មា? សោមនស្សាវិប្បយោគតោ។ កស្មា បនាយំ សោមនស្សេន អវិប្បយោគោតិ? ទោមនស្សសមុដ្ឋិតានំ ព្យាបាទាទីនំ និស្សរណត្តា។ បច្ឆិមា បន អវសេសឯកជ្ឈានិកាវ។ កស្មា? ឧបេក្ខាវេទនាសម្បយោគតោ។ ន ហិ សត្តេសុ មជ្ឈត្តាការប្បវត្តា ព្រហ្មវិហារុបេក្ខា ឧបេក្ខាវេទនំ វិនា វត្តតីតិ។

២៧១. យោ បនេវំ វទេយ្យ “យស្មា ភគវតា អដ្ឋកនិបាតេ ចតូសុបិ អប្បមញ្ញាសុ អវិសេសេន វុត្តំ ‘តតោ ត្វំ ភិក្ខុ ឥមំ សមាធិំ សវិតក្កម្បិ សវិចារំ ភាវេយ្យាសិ, អវិតក្កម្បិ វិចារមត្តំ ភាវេយ្យាសិ, អវិតក្កម្បិ អវិចារំ ភាវេយ្យាសិ, សប្បីតិកម្បិ ភាវេយ្យាសិ, និប្បីតិកម្បិ ភាវេយ្យាសិ, សាតសហគតម្បិ ភាវេយ្យាសិ, ឧបេក្ខាសហគតម្បិ ភាវេយ្យាសី’តិ (អ. និ. ៨.៦៣), តស្មា ចតស្សោ អប្បមញ្ញា ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានិកា”តិ។ សោ មាហេវន្តិស្ស វចនីយោ។ ឯវញ្ហិ សតិ កាយានុបស្សនាទយោបិ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានិកា សិយុំ, វេទនាទីសុ ច បឋមជ្ឈានម្បិ នត្ថិ, បគេវ ទុតិយាទីនិ។ តស្មា ព្យញ្ជនច្ឆាយាមត្តំ គហេត្វា មា ភគវន្តំ អព្ភាចិក្ខិ, គម្ភីរំ ហិ ពុទ្ធវចនំ, តំ អាចរិយេ បយិរុបាសិត្វា អធិប្បាយតោ គហេតព្ពំ។

២៧២. អយញ្ហិ តត្រាធិប្បាយោ – “សាធុ មេ, ភន្តេ, ភគវា សំខិត្តេន ធម្មំ ទេសេតុ, យមហំ ភគវតោ ធម្មំ សុត្វា ឯកោ វូបកដ្ឋោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរេយ្យ”ន្តិ ឯវំ អាយាចិតធម្មទេសនំ កិរ តំ ភិក្ខុំ យស្មា សោ បុព្ពេបិ ធម្មំ សុត្វា តត្ថេវ វសតិ, ន សមណធម្មំ កាតុំ គច្ឆតិ, តស្មា នំ ភគវា “ឯវមេវ បនិធេកច្ចេ មោឃបុរិសា មមញ្ចេវ អជ្ឈេសន្តិ, ធម្មេ ច ភាសិតេ មមញ្ញេវ អនុពន្ធិតព្ពំ មញ្ញន្តី”តិ អបសាទេត្វា បុន យស្មា សោ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នោ, តស្មា នំ ឱវទន្តោ អាហ – “តស្មាតិហ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ, អជ្ឈត្តំ មេ ចិត្តំ ឋិតំ ភវិស្សតិ សុសណ្ឋិតំ, ន ចុប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា ចិត្តំ បរិយាទាយ ឋស្សន្តីតិ។ ឯវញ្ហិ តេ ភិក្ខុ សិក្ខិតព្ព”ន្តិ។

ឥមិនា បនស្ស ឱវាទេន និយកជ្ឈត្តវសេន ចិត្តេកគ្គតាមត្តោ មូលសមាធិ វុត្តោ។ តតោ “ឯត្តកេនេវ សន្តុដ្ឋិំ អនាបជ្ជិត្វា ឯវំ សោ ឯវំ សមាធិ វឌ្ឍេតព្ពោ”តិ ទស្សេតុំ “យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ ឋិតំ ហោតិ សុសណ្ឋិតំ, ន ចុប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ។ តតោ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ មេត្តា មេ ចេតោវិមុត្តិ ភាវិតា ភវិស្សតិ ពហុលីកតា យានីកតា វត្ថុកតា អនុដ្ឋិតា បរិចិតា សុសមារទ្ធាតិ។ ឯវញ្ហិ តេ ភិក្ខុ សិក្ខិតព្ព”ន្តិ ឯវមស្ស មេត្តាវសេន ភាវនំ វត្វា បុន “យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ ហោតិ ពហុលីកតោ, តតោ ត្វំ ភិក្ខុ ឥមំ មូលសមាធិំ សវិតក្កម្បិ សវិចារំ ភាវេយ្យាសិ…បេ… ឧបេក្ខាសហគតម្បិ ភាវេយ្យាសី”តិ វុត្តំ។

តស្សត្ថោ – យទា តេ ភិក្ខុ អយំ មូលសមាធិ ឯវំ មេត្តាវសេន ភាវិតោ ហោតិ, តទា ត្វំ តាវតកេនាបិ តុដ្ឋិំ អនាបជ្ជិត្វាវ ឥមំ មូលសមាធិំ អញ្ញេសុបិ អារម្មណេសុ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានានិ បាបយមានោ សវិតក្កម្បិ សវិចារន្តិអាទិនា នយេន ភាវេយ្យាសីតិ។

ឯវំ វត្វា ច បុន ករុណាទិអវសេសព្រហ្មវិហារបុព្ពង្គមម្បិស្ស អញ្ញេសុ អារម្មណេសុ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានវសេន ភាវនំ ករេយ្យាសីតិ ទស្សេន្តោ “យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ ហោតិ ពហុលីកតោ។ តតោ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ ករុណា មេ ចេតោវិមុត្តី”តិអាទិមាហ។

ឯវំ មេត្តាទិបុព្ពង្គមំ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានវសេន ភាវនំ ទស្សេត្វា បុន កាយានុបស្សនាទិបុព្ពង្គមំ ទស្សេតុំ “យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ ហោតិ ពហុលីកតោ, តតោ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរិស្សាមី”តិ អាទី វត្វា “យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ ភវិស្សតិ សុភាវិតោ, តតោ ត្វំ ភិក្ខុ យេន យេនេវ គគ្ឆសិ, ផាសុញ្ញេវ គគ្ឆសិ, យត្ថ យត្ថេវ ឋស្សសិ, ផាសុញ្ញេវ ឋស្សសិ, យត្ថ យត្ថេវ និសីទិស្សសិ, ផាសុញ្ញេវ និសីទិស្សសិ, យត្ថ យត្ថេវ សេយ្យំ កប្បេស្សសិ, ផាសុញ្ញេវ សេយ្យំ កប្បេស្សសី”តិ អរហត្តនិកូដេន ទេសនំ សមាបេសិ។ តស្មា តិកចតុក្កជ្ឈានិការ មេត្តាទយោ, ឧបេក្ខា បន អវសេសឯកជ្ឈានិកាវាតិ វេទិតព្ពា។ តថេវ ច អភិធម្មេ (ធ. ស. ២៥១ អាទយោ; វិភ. ៦៧៣ អាទយោ) វិភត្តាតិ។

២៧៣. ឯវំ តិកចតុក្កជ្ឈានវសេន ចេវ អវសេសឯកជ្ឈានវសេន ច ទ្វិធា ឋិតានម្បិ ឯតាសំ សុភបរមាទិវសេន អញ្ញមញ្ញំ អសទិសោ អានុភាវវិសេសោ វេទិតព្ពោ។ **ហលិទ្ទវសនសុត្តស្មិំ** ហិ ឯតា សុភបរមាទិភាវេន វិសេសេត្វា វុត្តា។ យថាហ – “សុភបរមាហំ, ភិក្ខវេ, មេត្តំ ចេតោវិមុត្តិំ វទាមិ។ អាកាសានញ្ចាយតនបរមាហំ, ភិក្ខវេ, ករុណំ ចេតោវិមុត្តិំ វទាមិ។ វិញ្ញាណញ្ចាយតនបរមាហំ, ភិក្ខវេ, មុទិតំ ចេតោវិមុត្តិំ វទាមិ។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនបរមាហំ, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខំ ចេតោវិមុត្តិំ វទាមី”តិ (សំ. និ. ៥.២៣៥)។

កស្មា បនេតា ឯវំ វុត្តាតិ? តស្ស តស្ស ឧបនិស្សយត្តា។ មេត្តាវិហារិស្ស ហិ សត្តា អប្បដិក្កូលា ហោន្តិ។ អថស្ស អប្បដិក្កូលបរិចយា អប្បដិក្កូលេសុ បរិសុទ្ធវណ្ណេសុ នីលាទីសុ ចិត្តំ ឧបសំហរតោ អប្បកសិរេនេវ តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ ឥតិ មេត្តា សុភវិមោក្ខស្ស ឧបនិស្សយោ ហោតិ, ន តតោ បរំ, តស្មា **សុភបរមា**តិ វុត្តា។

ករុណាវិហារិស្ស បន ទណ្ឌាភិឃាតាទិរូបនិមិត្តំ បត្តទុក្ខំ សមនុបស្សន្តស្ស ករុណាយ បវត្តិសម្ភវតោ រូបេ អាទីនវោ បរិវិទិតោ ហោតិ។ អថស្ស បរិវិទិតរូបាទីនវត្តា បថវីកសិណាទីសុ អញ្ញតរំ ឧគ្ឃាដេត្វា រូបនិស្សរណេ អាកាសេ ចិត្តំ ឧបសំហរតោ អប្បកសិរេនេវ តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ ឥតិ ករុណា អាកាសានញ្ចាយតនស្ស ឧបនិស្សយោ ហោតិ, ន តតោ បរំ, តស្មា **អាកាសានញ្ចាយតនបរមា**តិ វុត្តា។

មុទិតាវិហារិស្ស បន តេន តេន បាមោជ្ជការណេន ឧប្បន្នបាមោជ្ជសត្តានំ វិញ្ញាណំ សមនុបស្សន្តស្ស មុទិតាយ បវត្តិសម្ភវតោ វិញ្ញាណគ្គហណបរិចិតំ ចិត្តំ ហោតិ។ អថស្ស អនុក្កមាធិគតំ អាកាសានញ្ចាយតនំ អតិក្កម្ម អាកាសនិមិត្តគោចរេ វិញ្ញាណេ ចិត្តំ ឧបសំហរតោ អប្បកសិរេនេវ តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតីតិ មុទិតា វិញ្ញាណញ្ចាយតនស្ស ឧបនិស្សយោ ហោតិ, ន តតោ បរំ, តស្មា **វិញ្ញាណញ្ចាយតនបរមា**តិ វុត្តា។

ឧបេក្ខាវិហារិស្ស បន “សត្តា សុខិតា វា ហោន្តុ ទុក្ខតោ វា វិមុច្ចន្តុ, សម្បត្តសុខតោ វា មា វិមុច្ចន្តូ”តិ អាភោគាភាវតោ សុខទុក្ខាទិបរមត្ថគាហវិមុខភាវតោ អវិជ្ជមានគ្គហណទុក្ខំ ចិត្តំ ហោតិ។ អថស្ស បរមត្ថគាហតោ វិមុខភាវបរិចិតចិត្តស្ស បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានគ្គហណទុក្ខចិត្តស្ស ច អនុក្កមាធិគតំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម សភាវតោ អវិជ្ជមានេ បរមត្ថភូតស្ស វិញ្ញាណស្ស អភាវេ ចិត្តំ ឧបសំហរតោ អប្បកសិរេនេវ តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ ឥតិ ឧបេក្ខា អាកិញ្ចញ្ញាយតនស្ស ឧបនិស្សយោ ហោតិ, ន តតោ បរំ, តស្មា **អាកិញ្ចញ្ញាយតនបរមា**តិ វុត្តាតិ។

២៧៤. ឯវំ សុភបរមាទិវសេន ឯតាសំ អានុភាវំ វិទិត្វា បុន សព្ពាបេតា **ទានាទីនំ សព្ពកល្យាណធម្មានំ បរិបូរិកា**តិ វេទិតព្ពា។ សត្តេសុ ហិ ហិតជ្ឈាសយតាយ សត្តានំ ទុក្ខាសហនតាយ, បត្តសម្បត្តិវិសេសានំ ចិរដ្ឋិតិកាមតាយ, សព្ពសត្តេសុ ច បក្ខបាតាភាវេន សមប្បវត្តចិត្តា មហាសត្តា “ឥមស្ស ទាតព្ពំ, ឥមស្ស ន ទាតព្ព”ន្តិ វិភាគំ អកត្វា សព្ពសត្តានំ សុខនិទានំ ទានំ ទេន្តិ។ តេសំ ឧបឃាតំ បរិវជ្ជយន្តា សីលំ សមាទិយន្តិ។ សីលបរិបូរណត្ថំ នេក្ខម្មំ ភជន្តិ។ សត្តានំ ហិតាហិតេសុ អសម្មោហត្ថាយ បញ្ញំ បរិយោទបេន្តិ។ សត្តានំ ហិតសុខត្ថាយ និច្ចំ វីរិយមារភន្តិ។ ឧត្តមវីរិយវសេន វីរភាវំ បត្តាបិ ច សត្តានំ នានប្បការកំ អបរាធំ ខមន្តិ។ “ឥទំ វោ ទស្សាម ករិស្សាមា”តិ កតំ បដិញ្ញំ ន វិសំវាទេន្តិ។ តេសំ ហិតសុខាយ អវិចលាធិដ្ឋានា ហោន្តិ។ តេសុ អវិចលាយ មេត្តាយ បុព្ពការិនោ ហោន្តិ។ ឧបេក្ខាយ បច្ចុបការំ នាសីសន្តីតិ ឯវំ បារមិយោ បូរេត្វា យាវ ទសពលចតុវេសារជ្ជឆអសាធារណញាណអដ្ឋារសពុទ្ធធម្មប្បភេទេ សព្ពេបិ កល្យាណធម្មេ បរិបូរេន្តីតិ ឯវំ ទានាទិសព្ពកល្យាណធម្មបរិបូរិកា ឯតាវ ហោន្តីតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

ព្រហ្មវិហារនិទ្ទេសោ នាម

នវមោ បរិច្ឆេទោ។

១០. អារុប្បនិទ្ទេសោ

បឋមារុប្បវណ្ណនា

២៧៥. ព្រហ្មវិហារានន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋេសុ បន ចតូសុ អារុប្បេសុ អាកាសានញ្ចាយតនំ តាវ ភាវេតុកាមោ “ទិស្សន្តេ ខោ បន រូបាធិករណំ ទណ្ឌាទានសត្ថាទានកលហវិគ្គហវិវាទា, នត្ថិ ខោ បនេតំ សព្ពសោ អារុប្បេតិ។ សោ ឥតិ បដិសង្ខាយ រូបានំយេវ និព្ពិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ បដិបន្នោ ហោតី”តិ (ម. និ. ២.១០៣) វចនតោ ឯតេសំ ទណ្ឌាទានាទីនញ្ចេវ ចក្ខុសោតរោគាទីនញ្ច អាពាធសហស្សានំ វសេន ករជរូបេ អាទីនវំ ទិស្វា តស្ស សមតិក្កមាយ ឋបេត្វា បរិច្ឆិន្នាកាសកសិណំ នវសុ បថវីកសិណាទីសុ អញ្ញតរស្មឹ ចតុត្ថជ្ឈានំ ឧប្បាទេតិ។

តស្ស កិញ្ចាបិ រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានវសេន ករជរូបំ អតិក្កន្តំ ហោតិ, អថ ខោ កសិណរូបម្បិ យស្មា តប្បដិភាគមេវ, តស្មា តម្បិ សមតិក្កមិតុកាមោ ហោតិ។ កថំ? យថា អហិភីរុកោ បុរិសោ អរញ្ញេ សប្បេន អនុពទ្ធោ វេគេន បលាយិត្វា បលាតដ្ឋានេ លេខាចិត្តំ តាលបណ្ណំ វា វល្លឹ វា រជ្ជុំ វា ផលិតាយ វា បន បថវិយា ផលិតន្តរំ ទិស្វា ភាយតេវ ឧត្តសតេវ, នេវ នំ ទក្ខិតុកាមោ ហោតិ។ យថា ច អនត្ថការិនា វេរិបុរិសេន សទ្ធឹ ឯកគាមេ វសមានោ បុរិសោ តេន វធពន្ធគេហឈាបនាទីហិ ឧបទ្ទុតោ អញ្ញំ គាមំ វសនត្ថាយ គន្ត្វា តត្រាបិ វេរិនា សមានរូបសទ្ទសមុទាចារំ បុរិសំ ទិស្វា ភាយតេវ ឧត្តសតេវ, នេវ នំ ទក្ខិតុកាមោ ហោតិ។

តត្រិទំ ឱបម្មសំសន្ទនំ – តេសំ ហិ បុរិសានំ អហិនា វេរិនា វា ឧបទ្ទុតកាលោ វិយ ភិក្ខុនោ អារម្មណវសេន ករជរូបសមង្គិកាលោ។ តេសំ វេគេន បលាយនអញ្ញគាមគមនានិ វិយ ភិក្ខុនោ រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានវសេន ករជរូបសមតិក្កមនកាលោ។ តេសំ បលាតដ្ឋានេ ច អញ្ញគាមេ ច លេខាចិត្តតាលបណ្ណាទីនិ ចេវ វេរិសទិសំ បុរិសញ្ច ទិស្វា ភយសន្តាសអទស្សនកាមតា វិយ ភិក្ខុនោ កសិណរូបម្បិ តប្បដិភាគមេវ ឥទន្តិ សល្លក្ខេត្វា តម្បិ សមតិក្កមិតុកាមតា។ សូករាភិហតសុនខបិសាចភីរុកាទិកាបិ ចេត្ថ ឧបមា វេទិតព្ពា។

២៧៦. ឯវំ សោ តស្មា ចតុត្ថជ្ឈានស្ស អារម្មណភូតា កសិណរូបា និព្ពិជ្ជ បក្កមិតុកាមោ បញ្ចហាការេហិ ចិណ្ណវសី ហុត្វា បគុណរូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ តស្មឹ ឈានេ “ឥមំ មយា និព្ពិណ្ណំ រូបំ អារម្មណំ ករោតី”តិ ច, “អាសន្នសោមនស្សបច្ចត្ថិក”ន្តិ ច, “សន្តវិមោក្ខតោ ឱឡារិក”ន្តិ ច អាទីនវំ បស្សតិ។ អង្គោឡារិកតា បនេត្ថ នត្ថិ។ យថេវ ហេតំ រូបំ ទុវង្គិកំ, ឯវំ អារុប្បានិបីតិ។

សោ តត្ថ ឯវំ អាទីនវំ ទិស្វា និកន្តឹ បរិយាទាយ អាកាសានញ្ចាយតនំ សន្តតោ អនន្តតោ មនសិករិត្វា ចក្កវាឡបរិយន្តំ វា យត្តកំ ឥច្ឆតិ តត្តកំ វា កសិណំ បត្ថរិត្វា តេន ផុដ្ឋោកាសំ “អាកាសោ អាកាសោ”តិ វា, “អនន្តោ អាកាសោ”តិ វា មនសិករោន្តោ ឧគ្ឃាដេតិ កសិណំ។ ឧគ្ឃាដេន្តោ ហិ នេវ កិលញ្ជំ វិយ សំវេល្លេតិ, ន កបាលតោ បូវំ វិយ ឧទ្ធរតិ, កេវលំ បន តំ នេវ អាវជ្ជេតិ, ន មនសិ ករោតិ, ន បច្ចវេក្ខតិ, អនាវជ្ជេន្តោ អមនសិករោន្តោ អបច្ចវេក្ខន្តោ ច អញ្ញទត្ថុ តេន ផុដ្ឋោកាសំ “អាកាសោ អាកាសោ”តិ មនសិករោន្តោ កសិណំ ឧគ្ឃាដេតិ នាម។ កសិណម្បិ ឧគ្ឃាដិយមានំ នេវ ឧព្ពដ្ដតិ ន វិវដ្ដតិ, កេវលំ ឥមស្ស អមនសិការញ្ច “អាកាសោ អាកាសោ”តិ មនសិការញ្ច បដិច្ច ឧគ្ឃាដិតំ នាម ហោតិ, កសិណុគ្ឃាដិមាកាសមត្តំ បញ្ញាយតិ។ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសន្តិ វា កសិណផុដ្ឋោកាសោតិ វា កសិណវិវិត្តាកាសន្តិ វា សព្ពមេតំ ឯកមេវ។

សោ តំ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសនិមិត្តំ “អាកាសោ អាកាសោ”តិ បុនប្បុនំ អាវជ្ជេតិ, តក្កាហតំ វិតក្កាហតំ ករោតិ។ តស្សេវំ បុនប្បុនំ អាវជ្ជយតោ តក្កាហតំ វិតក្កាហតំ ករោតោ នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, សតិ សន្តិដ្ឋតិ, ឧបចារេន ចិត្តំ សមាធិយតិ។ សោ តំ និមិត្តំ បុនប្បុនំ អាសេវតិ, ភាវេតិ, ពហុលីករោតិ។ តស្សេវំ បុនប្បុនំ អាវជ្ជយតោ មនសិករោតោ បថវីកសិណាទីសុ រូបាវចរចិត្តំ វិយ អាកាសេ អាកាសានញ្ចាយតនចិត្តំ អប្បេតិ។ ឥធាបិ ហិ បុរិមភាគេ តីណិ ចត្តារិ វា ជវនានិ កាមាវចរានិ ឧបេក្ខាវេទនាសម្បយុត្តានេវ ហោន្តិ។ ចតុត្ថំ បញ្ចមំ វា អរូបាវចរំ។ សេសំ បថវីកសិណេ វុត្តនយមេវ។

អយំ បន វិសេសោ, ឯវំ ឧប្បន្នេ អរូបាវចរចិត្តេ សោ ភិក្ខុ យថា នាម យានប្បុតោឡិ កុម្ភិមុខាទីនំ អញ្ញតរំ នីលបិលោតិកាយ វា បីតលោហិតោទាតាទីនំ វា អញ្ញតរាយ បិលោតិកាយ ពន្ធិត្វា បេក្ខមានោ បុរិសោ វាតវេគេន វា អញ្ញេន វា កេនចិ អបនីតាយ បិលោតិកាយ អាកាសំយេវ បេក្ខមានោ តិដ្ឋេយ្យ, ឯវមេវ បុព្ពេ កសិណមណ្ឌលំ ឈានចក្ខុនា បេក្ខមានោ វិហរិត្វា “អាកាសោ អាកាសោ”តិ ឥមិនា បរិកម្មមនសិការេន សហសា អបនីតេ តស្មឹ និមិត្តេ អាកាសញ្ញេវ បេក្ខមានោ វិហរតិ។ ឯត្តាវតា ចេស “សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ

សមតិក្កមា បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា ‘អនន្តោ អាកាសោ’តិ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ វុច្ចតិ (វិភ. ៥០៨; ទី. និ. ២.១២៩)។

២៧៧. តត្ថ **សព្ពសោ**តិ សព្ពាការេន, សព្ពាសំ វា អនវសេសានន្តិ អត្ថោ។ **រូបសញ្ញាន**ន្តិ សញ្ញាសីសេន វុត្ត រូបាវចរជ្ឈានានញ្ចេវ តទារម្មណានញ្ច។ រូបាវចរជ្ឈានម្បិ ហិ **រូប**ន្តិ វុច្ចតិ “រូបី រូបានិ បស្សតី”តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.១២៩), តស្ស អារម្មណម្បិ “ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតិ សុវណ្ណទុព្ពណ្ណានី”តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.១៧៣), តស្មា ឥធ រូបេ សញ្ញា រូបសញ្ញាតិ ឯវំ សញ្ញាសីសេន វុត្តរូបាវចរជ្ឈានស្សេតំ អធិវចនំ។ រូបំ សញ្ញា អស្សាតិ រូបសញ្ញំ។ រូបំ អស្ស នាមន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បថវីកសិណាទិភេទស្ស តទារម្មណស្ស ចេតំ អធិវចនន្តិ វេទិតព្ពំ។ **សមតិក្កមា**តិ វិរាគា និរោធា ច។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? ឯតាសំ កុសលវិបាកកិរិយវសេន បញ្ចទសន្នំ ឈានសង្ខាតានំ រូបសញ្ញានំ, ឯតេសញ្ច បថវីកសិណាទិវសេន នវន្នំ អារម្មណសង្ខាតានំ រូបសញ្ញានំ សព្ពាការេន អនវសេសានំ វា វិរាគា ច និរោធា ច វិរាគហេតុញ្ចេវ និរោធហេតុញ្ច អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ន ហិ សក្កា សព្ពសោ អនតិក្កន្តរូបសញ្ញេន ឯតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិតុន្តិ។

តត្ថ យស្មា អារម្មណេ អវិរត្តស្ស សញ្ញាសមតិក្កមោ ន ហោតិ, សមតិក្កន្តាសុ ច សញ្ញាសុ អារម្មណំ សមតិក្កន្តមេវ ហោតិ។ តស្មា អារម្មណសមតិក្កមំ អវត្វា “តត្ថ កតមា រូបសញ្ញា ? រូបាវចរសមាបត្តឹ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា សញ្ញា សញ្ជាននា សញ្ជានិតត្តំ , ឥមា វុច្ចន្តិ រូបសញ្ញាយោ។ ឥមា រូបសញ្ញាយោ អតិក្កន្តោ ហោតិ វីតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ។ តេន វុច្ចតិ សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា”តិ (វិភ. ៦០២) ឯវំ វិភង្គេ សញ្ញានំយេវ សមតិក្កមោ វុត្តោ។ យស្មា បន អារម្មណសមតិក្កមេន បត្តព្ពា ឯតា សមាបត្តិយោ, ន ឯកស្មិញ្ញេវ អារម្មណេ បឋមជ្ឈានាទីនិ វិយ។ តស្មា អយំ អារម្មណសមតិក្កមវសេនាបិ អត្ថវណ្ណនា កតាតិ វេទិតព្ពា។

២៧៨. បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមាតិ ចក្ខាទីនំ វត្ថូនំ រូបាទីនំ អារម្មណានញ្ច បដិឃាតេន សមុប្បន្នា សញ្ញា បដិឃសញ្ញា។ រូបសញ្ញាទីនំ ឯតមធិវចនំ។ យថាហ – “តត្ថ កតមា បដិឃសញ្ញា? រូបសញ្ញា សទ្ទសញ្ញា គន្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ផោដ្ឋព្ពសញ្ញា, ឥមា វុច្ចន្តិ បដិឃសញ្ញាយោ”តិ (វិភ. ៦០៣)។ តាសំ កុសលវិបាកានំ បញ្ចន្នំ, អកុសលវិបាកានំ បញ្ចន្នន្តិ សព្ពសោ ទសន្នម្បិ បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា បហានា អសមុប្បាទា អប្បវត្តឹ កត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

កាមញ្ចេតា បឋមជ្ឈានាទីនិ សមាបន្នស្សាបិ ន សន្តិ។ ន ហិ តស្មឹ សមយេ បញ្ចទ្វារវសេន ចិត្តំ បវត្តតិ។ ឯវំ សន្តេបិ អញ្ញត្ថ បហីនានំ សុខទុក្ខានំ ចតុត្ថជ្ឈានេ វិយ, សក្កាយទិដ្ឋាទីនំ តតិយមគ្គេ វិយ ច ឥមស្មឹ ឈានេ ឧស្សាហជននត្ថំ ឥមស្ស ឈានស្ស បសំសាវសេន ឯតាសមេត្ថ វចនំ វេទិតព្ពំ។

អថ វា កិញ្ចាបិ តា រូបាវចរំ សមាបន្នស្សាបិ ន សន្តិ, អថ ខោ ន បហីនត្តា ន សន្តិ។ ន ហិ រូបវិរាគាយ រូបាវចរភាវនា សំវត្តតិ, រូបាយត្តា ច ឯតាសំ បវត្តិ។ អយំ បន ភាវនា រូបវិរាគាយ សំវត្តតិ។ តស្មា តា ឯត្ថ បហីនាតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ន កេវលញ្ច វត្តុំ, ឯកំសេនេវ ឯវំ ធារេតុម្បិ វដ្ដតិ។ តាសញ្ហិ ឥតោ បុព្ពេ អប្បហីនត្តាយេវ បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស សទ្ទោ “កណ្ដកោ”តិ (អ. និ. ១០.៧២) វុត្តោ ភគវតា។ ឥធ ច បហីនត្តាយេវ អរូបសមាបត្តីនំ អានេញ្ជតា (វិភ. ២២៦) សន្តវិមោក្ខតា (ម. និ. ១.៦៦) ច វុត្តា។ អាឡារោ ច កាលាមោ អរូបសមាបន្នោ បញ្ចមត្តានិ សកដសតានិ និស្សាយ និស្សាយ អតិក្កមន្តានិ នេវ អទ្ទស, ន បន សទ្ទំ អស្សោសីតិ (ទី. និ. ២.១៩២)។

២៧៩. នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការាតិ នានត្តេ វា គោចរេ បវត្តានំ សញ្ញានំ, នានត្តានំ វា សញ្ញានំ។ យស្មា ហិ ឯតា “តត្ថ កតមា នានត្តសញ្ញា? អសមាបន្នស្ស មនោធាតុសមង្គិស្ស វា មនោវិញ្ញាណធាតុសមង្គិស្ស វា សញ្ញា សញ្ជាននា សញ្ជានិតត្តំ, ឥមា វុច្ចន្តិ នានត្តសញ្ញាយោ”តិ ឯវំ វិភង្គេ (វិភ. ៦០៤) វិភជិត្វា វុត្តា ឥធ អធិប្បេតា អសមាបន្នស្ស មនោធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុសង្គហិតា សញ្ញា រូបសទ្ទាទិភេទេ នានត្តេ នានាសភាវេ គោចរេ បវត្តន្តិ, យស្មា ចេតា អដ្ឋ កាមាវចរកុសលសញ្ញា, ទ្វាទសាកុសលសញ្ញា, ឯកាទស កាមាវចរកុសលវិបាកសញ្ញា, ទ្វេ អកុសលវិបាកសញ្ញា, ឯកាទស កាមាវចរកិរិយសញ្ញាតិ ឯវំ ចតុចត្តាលីសម្បិ សញ្ញា នានត្តា នានាសភាវា អញ្ញមញ្ញំ អសទិសា, តស្មា នានត្តសញ្ញាតិ វុត្តា។ តាសំ សព្ពសោ នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា អនាវជ្ជនា អសមន្នាហារា អបច្ចវេក្ខណា។ យស្មា តា នាវជ្ជេតិ, ន មនសិ ករោតិ, ន បច្ចវេក្ខតិ, តស្មាតិ វុត្តំ ហោតិ។

យស្មា ចេត្ថ បុរិមា រូបសញ្ញា បដិឃសញ្ញា ច ឥមិនា ឈានេន និព្ពត្តេ ភវេបិ ន វិជ្ជន្តិ។ បគេវ តស្មឹ ភវេ ឥមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរណកាលេ, តស្មា តាសំ **សមតិក្កមា អត្ថង្គមា**តិ ទ្វេធាបិ អភាវោយេវ វុត្តោ។ នានត្តសញ្ញាសុ បន យស្មា អដ្ឋ កាមាវចរកុសលសញ្ញា, នវ កិរិយសញ្ញា, ទសាកុសលសញ្ញាតិ ឥមា សត្តវីសតិសញ្ញា ឥមិនា ឈានេន និព្ពត្តេ ភវេ វិជ្ជន្តិ, តស្មា តាសំ **អមនសិការា**តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្រាបិ ហិ ឥមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរន្តោ តាសំ អមនសិការាយេវ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, តា បន មនសិករោន្តោ អសមាបន្នោ ហោតីតិ។

សង្ខេបតោ ចេត្ថ **រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា**តិ ឥមិនា សព្ពរូបាវចរធម្មានំ បហានំ វុត្តំ។ **បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា**តិ ឥមិនា សព្ពេសំ កាមាវចរចិត្តចេតសិកានំ បហានញ្ច អមនសិការោ ច វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

២៨០. **អនន្តោ អាកាសោ**តិ ឯត្ថ នាស្ស ឧប្បាទន្តោ វា វយន្តោ វា បញ្ញាយតីតិ អនន្តោ។ អាកាសោតិ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសោ វុច្ចតិ។ មនសិការវសេនាបិ ចេត្ថ អនន្តតា វេទិតព្ពា។ តេនេវ វិភង្គេ វុត្តំ “តស្មឹ អាកាសេ ចិត្តំ ឋបេតិ, សណ្ឋបេតិ, អនន្តំ ផរតិ, តេន វុច្ចតិ អនន្តោ អាកាសោ”តិ (វិភ. ៦០៥)។

អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ ឯត្ថ បន នាស្ស អន្តោតិ អនន្តំ, អាកាសំ អនន្តំ អាកាសានន្តំ, អាកាសានន្តមេវ អាកាសានញ្ចំ, តំ អាកាសានញ្ចំ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនមស្ស សសម្បយុត្តធម្មស្ស ឈានស្ស ទេវានំ ទេវាយតនមិវាតិ **អាកាសានញ្ចាយតនំ**។

ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ តមាកាសានញ្ចាយតនំ បត្វា និប្ផាទេត្វា តទនុរូបេន ឥរិយាបថវិហារេន វិហរតីតិ។

អយំ អាកាសានញ្ចាយតនកម្មដ្ឋានេ វិត្ថារកថា។

វិញ្ញាណញ្ចាយតនកថា

២៨១. វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ភាវេតុកាមេន បន បញ្ចហាការេហិ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយំ ចិណ្ណវសីភាវេន “អាសន្នរូបាវចរជ្ឈានបច្ចត្ថិកា អយំ សមាបត្តិ, នោ ច វិញ្ញាណញ្ចាយតនមិវ សន្តា”តិ អាកាសានញ្ចាយតនេ អាទីនវំ ទិស្វា តត្ថ និកន្តឹ បរិយាទាយ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សន្តតោ មនសិករិត្វា តំ អាកាសំ ផរិត្វា បវត្តវិញ្ញាណំ “វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណ”ន្តិ បុនប្បុនំ អាវជ្ជិតព្ពំ, មនសិកាតព្ពំ, បច្ចវេក្ខិតព្ពំ, តក្កាហតំ វិតក្កាហតំ កាតព្ពំ។ “អនន្តំ អនន្ត”ន្តិ បន ន មនសិកាតព្ពំ។

តស្សេវំ តស្មឹ និមិត្តេ បុនប្បុនំ ចិត្តំ ចារេន្តស្ស នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, សតិ សន្តិដ្ឋតិ, ឧបចារេន ចិត្តំ សមាធិយតិ។ សោ តំ និមិត្តំ បុនប្បុនំ អាសេវតិ, ភាវេតិ, ពហុលីករោតិ។ តស្សេវំ ករោតោ អាកាសេ អាកាសានញ្ចាយតនំ វិយ អាកាសផុដេ វិញ្ញាណេ វិញ្ញាណញ្ចាយតនចិត្តំ អប្បេតិ។ អប្បនានយោ បនេត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ ឯត្តាវតា ចេស “សព្ពសោ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ (វិភ. ៥០៨; ទី. និ. ២.១២៩) វុច្ចតិ។

២៨២. តត្ថ **សព្ពសោ**តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ។ **អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្មា**តិ ឯត្ថ បន បុព្ពេ វុត្តនយេន ឈានម្បិ អាកាសានញ្ចាយតនំ, អារម្មណម្បិ ។ **អារម្មណម្បិ** ហិ បុរិមនយេនេវ អាកាសានញ្ចញ្ច តំ បឋមស្ស អារុប្បជ្ឈានស្ស អារម្មណត្តា ទេវានំ ទេវាយតនំ វិយ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនញ្ចាតិ **អាកាសានញ្ចាយតនំ**។ តថា អាកាសានញ្ចញ្ច តំ តស្ស ឈានស្ស សញ្ជាតិហេតុត្តា “កម្ពោជា អស្សានំ អាយតន”ន្តិអាទីនិ វិយ សញ្ជាតិទេសដ្ឋេន អាយតនញ្ចាតិបិ **អាកាសានញ្ចាយតនំ**។ ឯវមេតំ ឈានញ្ច អារម្មណញ្ចាតិ ឧភយម្បិ អប្បវត្តិករណេន ច អមនសិករណេន ច សមតិក្កមិត្វាវ យស្មា ឥទំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាតព្ពំ, តស្មា ឧភយម្បេតំ ឯកជ្ឈំ កត្វា “អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្មា”តិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ តំយេវ អនន្តោ អាកាសោតិ ឯវំ ផរិត្វា បវត្តវិញ្ញាណំ “អនន្តំ វិញ្ញាណ”ន្តិ ឯវំ មនសិករោន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ មនសិការវសេន វា អនន្តំ។ សោ ហិ តមាកាសារម្មណំ វិញ្ញាណំ អនវសេសតោ មនសិករោន្តោ “អនន្ត”ន្តិ មនសិ ករោតិ។ យំ បន វិភង្គេ វុត្តំ “អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ, តំយេវ អាកាសំ វិញ្ញាណេន ផុដំ មនសិ ករោតិ, អនន្តំ ផរតិ, តេន វុច្ចតិ អនន្តំ វិញ្ញាណ”ន្តិ (វិភ. ៦១០)។

តត្ថ **វិញ្ញាណេនា**តិ ឧបយោគត្ថេ ករណវចនំ វេទិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ អដ្ឋកថាចរិយា តស្ស អត្ថំ វណ្ណយន្តិ, អនន្តំ ផរតិ តញ្ញេវ អាកាសំ ផុដំ វិញ្ញាណំ មនសិ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ ឯត្ថ បន នាស្ស អន្តោតិ **អនន្តំ**។ អនន្តមេវ **អានញ្ចំ**។ វិញ្ញាណំ អានញ្ចំ វិញ្ញាណានញ្ចន្តិ អវត្វា **វិញ្ញាណញ្ច**ន្តិ វុត្តំ។ អយញ្ហេត្ថ រុឡ្ហីសទ្ទោ។ តំ វិញ្ញាណញ្ចំ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនមស្ស សសម្បយុត្តធម្មស្ស ឈានស្ស ទេវានំ ទេវាយតនមិវាតិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

អយំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនកម្មដ្ឋានេ វិត្ថារកថា។

អាកិញ្ចញ្ញាយតនកថា

២៨៣. អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ភាវេតុកាមេន បន បញ្ចហាការេហិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយំ ចិណ្ណវសីភាវេន "អាសន្នអាកាសានញ្ចាយតនបច្ចត្ថិកា អយំ សមាបត្តិ, នោ ច អាកិញ្ចញ្ញាយតនមិវ សន្តា"តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនេ អាទីនវំ ទិស្វា តត្ថ និកន្តិំ បរិយាទាយ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សន្តតោ មនសិករិត្វា តស្សេវ វិញ្ញាណញ្ចាយតនារម្មណភូតស្ស អាកាសានញ្ចាយតនវិញ្ញាណស្ស អភាវោ សុញ្ញតា វិវិត្តាការោ មនសិកាតព្ពោ។ កថំ? តំ វិញ្ញាណំ អមនសិករិត្វា "នត្ថិ នត្ថី"តិ វា, "សុញ្ញំ សុញ្ញ"ន្តិ វា, "វិវិត្តំ វិវិត្ត"ន្តិ វា បុនប្បុនំ អាវជ្ជិតព្ពំ, មនសិកាតព្ពំ, បច្ចវេក្ខិតព្ពំ, តក្កាហតំ វិតក្កាហតំ កាតព្ពំ។

តស្សេវំ តស្មិំ និមិត្តេ ចិត្តំ ចារេន្តស្ស នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, សតិ សន្តិដ្ឋតិ, ឧបចារេន ចិត្តំ សមាធិយតិ។ សោ តំ និមិត្តំ បុនប្បុនំ អាសេវតិ, ភាវេតិ, ពហុលីករោតិ។ តស្សេវំ ករោតោ អាកាសេ ផុដេ មហគ្គតវិញ្ញាណេ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ វិយ តស្សេវ អាកាសំ ផរិត្វា បវត្តស្ស មហគ្គតវិញ្ញាណស្ស សុញ្ញវិវិត្តនត្ថិភាវេ អាកិញ្ចញ្ញាយតនចិត្តំ អប្បេតិ។ ឯត្ថាបិ ច អប្បនានយោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

អយំ បន វិសេសោ, តស្មិំ ហិ អប្បនាចិត្តេ ឧប្បន្នេ សោ ភិក្ខុ យថា នាម បុរិសោ មណ្ឌលមាឡាទីសុ កេនចិ ទេវ ករណីយេន សន្និបតិតំ ភិក្ខុសង្ឃំ ទិស្វា កត្ថចិ គន្ត្វា សន្និបាតកិច្ចាវសានេវ ឧដ្ឋាយ បក្កន្តេសុ ភិក្ខូសុ អាគន្ត្វា ទ្វារេ ឋត្វា បុន តំ ឋានំ ឱលោកេន្តោ សុញ្ញមេវ បស្សតិ, វិវិត្តមេវ បស្សតិ។ នាស្ស ឯវំ ហោតិ "ឯត្តកា នាម ភិក្ខូ កាលង្កតា វា ទិសាបក្កន្តា វា"តិ, អថ ខោ សុញ្ញមិទំ វិវិត្តន្តិ នត្ថិភាវមេវ បស្សតិ, ឯវមេវ បុព្ពេ អាកាសេ បវត្តិតវិញ្ញាណំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនជ្ឈានចក្ខុនា បស្សន្តោ វិហរិត្វា "នត្ថិ នត្ថី"តិអាទិនា បរិកម្មមនសិការេន អន្តរហិតេ តស្មិំ វិញ្ញាណេ តស្ស អបគមសង្ខាតំ អភាវមេវ បស្សន្តោ វិហរតិ។ ឯត្តាវតា ចេស "សព្ពសោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី"តិ (វិភ. ៥០៨; ទី. និ. ២.១២៩) វុច្ចតិ។

២៨៤. ឥធាបិ **សព្ពសោ**តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ។ **វិញ្ញាណញ្ចាយតន**ន្តិ ឯត្ថាបិ ច បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ ឈានម្បិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ អារម្មណម្បិ។ **អារម្មណម្បិ** ហិ បុរិមនយេនេវ វិញ្ញាណញ្ចញ្ច តំ ទុតិយស្ស អារុប្បជ្ឈានស្ស អារម្មណត្តា ទេវានំ ទេវាយតនំ វិយ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនញ្ចាតិ **វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ** ។ តថា វិញ្ញាណញ្ចញ្ច តំ តស្សេវ ឈានស្ស សញ្ជាតិហេតុត្តា "កម្ពោជា អស្សានំ អាយតន"ន្តិអាទីនិ វិយ សញ្ជាតិទេសដ្ឋេន អាយតនញ្ចាតិបិ **វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ**។ ឯវមេតំ ឈានញ្ច អារម្មណញ្ចាតិ ឧភយម្បិ អប្បវត្តិករណេន ច អមនសិករណេន ច សមតិក្កមិត្វាវ យស្មា ឥទំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាតព្ពំ, តស្មា ឧភយម្បេតំ ឯកជ្ឈំ កត្វា វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្មាតិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

នត្ថិ កិញ្ចីតិ នត្ថិ នត្ថិ, សុញ្ញំ សុញ្ញំ, វិវិត្តំ វិវិត្តន្តិ ឯវំ មនសិករោន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យម្បិ វិភង្គេ វុត្តំ "នត្ថិ កិញ្ចីតិ តញ្ញេវ វិញ្ញាណំ អភាវេតិ វិភាវេតិ អន្តរធាបេតិ នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតិ, តេន វុច្ចតិ នត្ថិ កិញ្ចី"តិ, តំ កិញ្ចាបិ ខយតោ សម្មសនំ វិយ វុត្តំ, អថ ខ្វស្ស ឯវមេវ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តញ្ហិ វិញ្ញាណំ អនាវជ្ជេន្តោ អមនសិករោន្តោ អបច្ចវេក្ខន្តោ កេវលមស្ស នត្ថិភាវំ សុញ្ញភាវំ វិវិត្តភាវមេវ មនសិករោន្តោ អភាវេតិ វិភាវេតិ អន្តរធាបេតីតិ វុច្ចតិ, ន អញ្ញថាតិ។

អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ ឯត្ថ បន នាស្ស កិញ្ចនន្តិ **អកិញ្ចនំ,** អន្តមសោ ភង្គមត្តម្បិ អស្ស អវសិដ្ឋំ នត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អកិញ្ចនស្ស ភាវោ **អាកិញ្ចញ្ញំ,** អាកាសានញ្ចាយតនវិញ្ញាណាបគមស្សេតំ អធិវចនំ។

តំ អាកិញ្ចញ្ញំ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនមស្ស ឈានស្ស ទេវានំ ទេវាយតនមិវាតិ **អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ**។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

អយំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនកម្មដ្ឋានេ វិត្ថារកថា។

នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកថា

២៨៥. នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ភាវេតុកាមេន បន បញ្ចហាការេហិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយំ ចិណ្ណវសីភាវេន “អាសន្នវិញ្ញាណញ្ចាយតនបច្ចត្ថិកា អយំ សមាបត្តិ, នោ ច នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ វិយ សន្តា”តិ វា “សញ្ញា រោគោ, សញ្ញា គណ្ឌោ, សញ្ញា សល្លំ, ឯតំ សន្តំ, ឯតំ បណីតំ យទិទំ នេវសញ្ញានាសញ្ញា”តិ វា ឯវំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនេ អាទីនវំ, ឧបរិ អានិសំសញ្ច ទិស្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនេ និកន្តិំ បរិយាទាយ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សន្តតោ មនសិករិត្វា “សាវ អភាវំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តិតា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ សន្តា សន្តា”តិ បុនប្បុនំ អាវជ្ជិតព្ពា, មនសិកាតព្ពា, បច្ចវេក្ខិតព្ពា, តក្កាហតា វិតក្កាហតា កាតព្ពា។

តស្សេវំ តស្មិំ និមិត្តេ បុនប្បុនំ មានសំ ចារេន្តស្ស នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, សតិ សន្តិដ្ឋតិ, ឧបចារេន ចិត្តំ សមាធិយតិ។ សោ តំ និមិត្តំ បុនប្បុនំ អាសេវតិ, ភាវេតិ, ពហុលីករោតិ។ តស្សេវំ ករោតោ វិញ្ញាណាបគមេ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ វិយ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិសង្ខាតេសុ ចតូសុ ខន្ធេសុ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនចិត្តំ អប្បេតិ។ អប្បនានយោ បនេត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ ឯត្តាវតា ចេស “សព្ពសោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ (វិភ. ៥០៨; ទី. និ. ២.១២៩) វុច្ចតិ។

២៨៦. ឥធាបិ **សព្ពសោ**តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ។ **អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្មា**តិ ឯត្ថាបិ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ ឈានម្បិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ អារម្មណម្បិ។ **អារម្មណម្បិ** ហិ បុរិមនយេនេវ អាកិញ្ចញ្ញញ្ច តំ តតិយស្ស អារុប្បជ្ឈានស្ស អារម្មណត្តា ទេវានំ ទេវាយតនំ វិយ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនញ្ចាតិ **អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ**។ តថា អាកិញ្ចញ្ញញ្ច តំ តស្សេវ ឈានស្ស សញ្ជាតិហេតុត្តា កម្ពោជា អស្សានំ អាយតនន្តិអាទីនិ វិយ សញ្ជាតិទេសដ្ឋេន អាយតនញ្ចាតិបិ **អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ**។ ឯវមេតំ ឈានញ្ច អារម្មណញ្ចាតិ ឧភយម្បិ អប្បវត្តិករណេន ច អមនសិករណេន ច សមតិក្កមិត្វាវ យស្មា ឥទំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាតព្ពំ, តស្មា ឧភយម្បេតំ ឯកជ្ឈំ កត្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្មាតិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនន្តិ ឯត្ថ បន យាយ សញ្ញាយ ភាវតោ តំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនន្តិ វុច្ចតិ។ យថា បដិបន្នស្ស សា សញ្ញា ហោតិ, តំ តាវ ទស្សេតុំ វិភង្គេ “នេវសញ្ញីនាសញ្ញី”តិ ឧទ្ធរិត្វា “តញ្ញេវ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សន្តតោ មនសិ ករោតិ, សង្ខារាវសេសសមាបត្តិំ ភាវេតិ, តេន វុច្ចតិ នេវសញ្ញីនាសញ្ញី”តិ (វិភ. ៦១៩) វុត្តំ។ តត្ថ **សន្តតោ មនសិ ករោតី**តិ “សន្តា វតាយំ សមាបត្តិ, យត្រ ហិ នាម នត្ថិភាវម្បិ អារម្មណំ ករិត្វា ឋស្សតី”តិ ឯវំ សន្តារម្មណតាយ តំ សន្តាតិ មនសិ ករោតិ។

សន្តតោ ចេ មនសិ ករោតិ, កថំ សមតិក្កមោ ហោតីតិ? អសមាបជ្ជិតុកាមតាយ។ សោ ហិ កិញ្ចាបិ តំ សន្តតោ មនសិ ករោតិ, អថ ខ្វស្ស “អហមេតំ អាវជ្ជិស្សាមិ, សមាបជ្ជិស្សាមិ, អធិដ្ឋហិស្សាមិ, វុដ្ឋហិស្សាមិ, បច្ចវេក្ខិស្សាមី”តិ ឯស អាភោគោ សមន្នាហារោ មនសិការោ ន ហោតិ។ កស្មា? អាកិញ្ចញ្ញាយតនតោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនស្ស សន្តតរបណីតតរតាយ។

យថា ហិ រាជា មហច្ច រាជានុភាវេន ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ នគរវីថិយំ វិចរន្តោ ទន្តការាទយោ សិប្បិកេ ឯកំ វត្ថំ ទឡ្ហំ និវាសេត្វា ឯកេន សីសំ វេឋេត្វា ទន្តចុណ្ណាទីហិ សមោកិណ្ណគត្តេ អនេកានិ ទន្តវិកតិអាទីនិ សិប្បានិ ករោន្តេ ទិស្វា “អហោ វត រេ ឆេកា អាចរិយា ឦទិសានិបិ នាម សិប្បានិ ករិស្សន្តី”តិ ឯវំ តេសំ ឆេកតាយ តុស្សតិ, ន ចស្ស ឯវំ ហោតិ “អហោ វតាហំ រជ្ជំ បហាយ ឯវរូបោ សិប្បិកោ ភវេយ្យ”ន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? រជ្ជសិរិយា មហានិសំសតាយ។ សោ សិប្បិនោ សមតិក្កមិត្វាវ គច្ឆតិ។ ឯវមេវ ឯស កិញ្ចាបិ តំ សមាបត្តិំ សន្តតោ មនសិ ករោតិ, អថ ខ្វស្ស “អហមេតំ សមាបត្តិំ អាវជ្ជិស្សាមិ, សមាបជ្ជិស្សាមិ, អធិដ្ឋហិស្សាមិ, វុដ្ឋហិស្សាមិ, បច្ចវេក្ខិស្សាមី”តិ នេវ ឯស អាភោគោ សមន្នាហារោ មនសិការោ ហោតិ។

សោ តំ សន្តតោ មនសិករោន្តោ បុព្ពេ វុត្តនយេន តំ បរមសុខុមំ អប្បនាប្បត្តំ សញ្ញំ បាបុណាតិ, យាយ នេវសញ្ញីនាសញ្ញី នាម ហោតិ, សង្ខារាវសេសសមាបត្តិំ ភាវេតីតិ វុច្ចតិ។ **សង្ខារាវសេសសមាបត្តិ**ន្តិ អច្ចន្តសុខុមភាវប្បត្តសង្ខារំ ចតុត្ថារុប្បសមាបត្តិំ។

២៨៧. ឥទានិ យំ តំ ឯវមធិគកាយ សញ្ញាយ វសេន នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនន្តិ វុច្ចតិ, តំ អត្ថតោ ទស្សេតុំ “នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនន្តិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា”តិ (វិភ. ៦២០) វុត្តំ។ តេសុ ឥធ សមាបន្នស្ស ចិត្តចេតសិកា ធម្មា អធិប្បេតា។ វចនត្ថោ បនេត្ថ ឱឡារិកាយ សញ្ញាយ អភាវតោ សុខុមាយ ច ភាវតោ នេវស្ស សសម្បយុត្តធម្មស្ស ឈានស្ស សញ្ញា នាសញ្ញន្តិ **នេវសញ្ញានាសញ្ញំ**។ នេវសញ្ញានាសញ្ញញ្ច តំ មនាយតនធម្មាយតនបរិយាបន្នត្តា អាយតនញ្ចាតិ **នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ**។ អថ វា យាយមេត្ថ សញ្ញា, សា បដុសញ្ញាកិច្ចំ កាតុំ អសមត្ថតាយ នេវសញ្ញា, សង្ខារាវសេសសុខុមភាវេន វិជ្ជមានត្តា នាសញ្ញាតិ **នេវសញ្ញានាសញ្ញា** ។ នេវសញ្ញានាសញ្ញា ច សា សេសធម្មានំ អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយតនញ្ចាតិ **នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ**។

ន កេវលញ្ចេត្ថ សញ្ញាវ ឯទិសី, អថ ខោ វេទនាបិ នេវវេទនានាវេទនា, ចិត្តម្បិ នេវចិត្តំនាចិត្តំ, ផស្សោបិ នេវផស្សោនាផស្សោ។ ឯស នយោ សេសសម្បយុត្តធម្មេសុ។ សញ្ញាសីសេន បនាយំ ទេសនា កតាតិ វេទិតព្ពា។ បត្តមក្ខនតេលប្បភុតីហិ ច ឧបមាហិ ឯស អត្ថោ វិភាវេតព្ពោ។

សាមណេរោ កិរ តេលេន បត្តំ មក្ខេត្វា ឋបេសិ, តំ យាគុបានកាលេ ថេរោ បត្តមាហរាតិ អាហ។ សោ “បត្តេ តេលមត្ថិ, ភន្តេ”តិ អាហ។ តតោ “អាហរ, សាមណេរ, តេលំ, នាឡឹ បូរេស្សាមី”តិ វុត្តេ “នត្ថិ, ភន្តេ, តេល”ន្តិ អាហ។ តត្ថ យថា អន្តោវុត្ថត្តា យាគុយា សទ្ធឹ អកប្បិយដ្ឋេន “តេលមត្ថី”តិ ហោតិ។ នាឡិបូរណាទីនំ វសេន “នត្ថី”តិ ហោតិ។ ឯវំ សាបិ សញ្ញា បដុសញ្ញាកិច្ចំ កាតុំ អសមត្ថតាយ នេវសញ្ញា, សង្ខារាវសេសសុខុមភាវេន វិជ្ជមានត្តា នាសញ្ញា ហោតិ។

កឹ បនេត្ថ សញ្ញាកិច្ចន្តិ? អារម្មណសញ្ជាននញ្ចេវ វិបស្សនាយ ច វិសយភាវំ ឧបគន្ត្វា និព្ពិទាជននំ។ ទហនកិច្ចមិវ ហិ សុខោទកេ តេជោធាតុ សញ្ជាននកិច្ចំ បេសា បដុំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ សេសសមាបត្តីសុ សញ្ញា វិយ វិបស្សនាយ វិសយភាវំ ឧបគន្ត្វា និព្ពិទាជនម្បិ កាតុំ ន សក្កោតិ។ អញ្ញេសុ ហិ ខន្ធេសុ អកតាភិនិវេសោ ភិក្ខុ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនក្ខន្ធេ សម្មសិត្វា និព្ពិទំ បត្តុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ អបិច អាយស្មា សារិបុត្តោ។ បកតិវិបស្សកោ បន មហាបញ្ញោ សារិបុត្តសទិសោវ សក្កុណេយ្យ។ សោបិ “ឯវំ កិរិមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី”តិ (ម. និ. ៣.៩៥) ឯវំ កលាបសម្មសនវសេនេវ, នោ អនុបទធម្មវិបស្សនាវសេន។ ឯវំ សុខុមត្តំ គតា ឯសា សមាបត្តិ។

យថា ច បត្តមក្ខនតេលូបមាយ, ឯវំ មគ្គុទកូបមាយបិ អយមត្ថោ វិភាវេតព្ពោ។ មគ្គប្បដិបន្នស្ស កិរ ថេរស្ស បុរតោ គច្ឆន្តោ សាមណេរោ ថោកំ ឧទកំ ទិស្វា “ឧទកំ, ភន្តេ, ឧបាហនា ឱមុញ្ចថា”តិ អាហ។ តតោ ថេរេន “សចេ ឧទកមត្ថិ, អាហរ ន្ហានសាដិកំ, ន្ហាយិស្សាមា”តិ វុត្តេ “នត្ថិ, ភន្តេ”តិ អាហ។ តត្ថ យថា ឧបាហនតេមនមត្តដ្ឋេន “ឧទកមត្ថី”តិ ហោតិ, ន្ហាយនដ្ឋេន “នត្ថី”តិ ហោតិ។ ឯវម្បិ សា បដុសញ្ញាកិច្ចំ កាតុំ អសមត្ថតាយ នេវសញ្ញា, សង្ខារាវសេសសុខុមភាវេន វិជ្ជមានត្តា នាសញ្ញា ហោតិ។

ន កេវលញ្ច ឯតាហេវ, អញ្ញាហិបិ អនុរូបាហិ ឧបមាហិ ឯស អត្ថោ វិភាវេតព្ពោ។ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ ឥទំ វុត្តនយមេវាតិ។

អយំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកម្មដ្ឋានេ វិត្ថារកថា។

បកិណ្ណកកថា

២៨៨. អសទិសរូបោ នាថោ, អារុប្បំ យំ ចតុព្ពិធំ អាហ។

តំ ឥតិ ញត្វា តស្មិំ, បកិណ្ណកកថាបិ វិញ្ញេយ្យា។

២៨៩. អារុប្បសមាបត្តិយោ ហិ –

អារម្មណាតិក្កមតោ, ចតស្សោបិ ភវន្តិមា;
អង្គាតិក្កមមេតាសំ, ន ឥច្ឆន្តិ វិភាវិនោ។

ឯតាសុ ហិ រូបនិមិត្តាតិក្កមតោ បឋមា, អាកាសាតិក្កមតោ ទុតិយា, អាកាសេ បវត្តិតវិញ្ញាណាតិក្កមតោ តតិយា។ អាកាសេ បវត្តិតវិញ្ញាណស្ស អបគមាតិក្កមតោ ចតុត្ថីតិ សព្ពថា អារម្មណាតិក្កមតោ ចតស្សោបិ ភ

វន្តិមា អារុប្បសមាបត្តិយោតិ វេទិតព្ពា។ អង្គាតិក្កមំ បន ឯតាសំ ន ឥច្ឆន្តិ បណ្ឌិតា។ ន ហិ រូបាវចរសមាបត្តីសុ វិយ ឯតាសុ អង្គាតិក្កមោ អត្ថិ។ សព្ពាសុបិ ហិ ឯតាសុ ឧបេក្ខា, ចិត្តេកគ្គតាតិ ទ្វេ ឯវ ឈានង្គានិ ហោន្តិ។

២៨០. ឯវំ សន្តេបិ –

សុប្បណីតតរា ហោន្តិ, បច្ឆិមា បច្ឆិមា ឥធ;
ឧបមា តត្ថ វិញ្ញេយ្យា, បាសាទតលសាដិកា។

យថា ហិ ចតុភូមិកស្ស បាសាទស្ស ហេដ្ឋិមតលេ ទិព្ពនច្ចគីតវាទិតសុរភិគន្ធមាលាភោជនសយនច្ឆាទនាទិវសេន បណីតា បញ្ចកាមគុណា បច្ចុបដ្ឋិតា អស្សុ។ ទុតិយេ តតោ បណីតតរា។ តតិយេ តតោ បណីតតរា។ ចតុត្ថេ សព្ពបណីតតរា។ តត្ថ កិញ្ចាបិ តានិ ចត្តារិបិ បាសាទតលានេវ, នត្ថិ នេសំ បាសាទតលភាវេន វិសេសោ។ បញ្ចកាមគុណសមិទ្ធិវិសេសេន បន ហេដ្ឋិមតោ ហេដ្ឋិមតោ ឧបរិមំ ឧបរិមំ បណីតតរំ ហោតិ។

យថា ច ឯកាយ ឥត្ថិយា កន្តិតថូលសណ្ហសណ្ហតរសណ្ហតមសុត្តានំ ចតុបលតិបលទ្វិបលឯកបលសាដិកា អស្សុ អាយាមេន ច វិត្ថារេន ច សមប្បមាណា។ តត្ថ កិញ្ចាបិ តា សាដិកា ចតស្សោបិ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច សមប្បមាណា, នត្ថិ តាសំ បមាណតោ វិសេសោ។ សុខសម្ផស្សសុខុមភាវមហគ្ឃភាវេហិ បន បុរិមាយ បុរិមាយ បច្ឆិមា បច្ឆិមា បណីតតរា ហោន្តិ, ឯវមេវ កិញ្ចាបិ ចតូសុ ឯតាសុ ឧបេក្ខា, ចិត្តេកគ្គតាតិ ឯតានិ ទ្វេយេវ អង្គានិ ហោន្តិ, អថ ខោ ភាវនាវិសេសេន តេសំ អង្គានិ បណីតបណីតតរភាវេន សុប្បណីតតរា ហោន្តិ បច្ឆិមា បច្ឆិមា ឥធាតិ វេទិតព្ពា។

២៨១. ឯវំ អនុបុព្ពេន បណីតបណីតា ចេតា –

អសុចិម្ហិ មណ្ឌបេ លគ្គោ, ឯកោ តន្និស្សិតោ បរោ;
អញ្ញោ ពហិ អនិស្សាយ, តំ តំ និស្សាយ ចាបរោ។

ឋិតោ ចតូហិ ឯតេហិ, បុរិសេហិ យថាក្កមំ;
សមានតាយ ញាតព្ពា, ចតស្សោបិ វិភាវិនា។

តត្រាយមត្ថយោជនា – អសុចិម្ហិ កិរ ទេសេ ឯកោ មណ្ឌបោ, អថេកោ បុរិសោ អាគន្ត្វា តំ អសុចឹ ជិគុច្ឆមានោ តំ មណ្ឌបំ ហត្ថេហិ អាលម្ពិត្វា តត្ថ លគ្គោ លគ្គិតោ វិយ អដ្ឋាសិ។ អថាបរោ អាគន្ត្វា តំ មណ្ឌបេ លគ្គំ បុរិសំ និស្សិតោ។ អថញ្ញោ អាគន្ត្វា ចិន្តេសិ “យោ ឯស មណ្ឌបលគ្គោ, យោ ច តន្និស្សិតោ, ឧភោបេតេ ទុដ្ឋិតា។ ធុវោ ច នេសំ មណ្ឌបបបាតេ បាតោ, ហន្ទាហំ ពហិយេវ តិដ្ឋាមី”តិ។ សោ តន្និស្សិតំ អនិស្សាយ ពហិយេវ អដ្ឋាសិ។ អថាបរោ អាគន្ត្វា មណ្ឌបលគ្គស្ស ច តន្និស្សិតស្ស ច អខេមភាវំ ចិន្តេត្វា ពហិដ្ឋិតញ្ច សុដ្ឋិតោតិ មន្ត្វា តំ និស្សាយ អដ្ឋាសិ។ តត្ថ អសុចិម្ហិ ទេសេ មណ្ឌបោ វិយ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសំ ទដ្ឋព្ពំ, អសុចិជិគុច្ឆាយ មណ្ឌបលគ្គោ បុរិសោ វិយ រូបនិមិត្តជិគុច្ឆាយ អាកាសារម្មណំ អាកាសានញ្ចាយតនំ, មណ្ឌបលគ្គំ បុរិសំ និស្សិតោ វិយ អាកាសារម្មណំ អាកាសានញ្ចាយតនំ អារព្ភ បវត្តំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ, តេសំ ទ្វិន្នម្បិ អខេមភាវំ ចិន្តេត្វា អនិស្សាយ តំ មណ្ឌបលគ្គំ ពហិដ្ឋិតោ វិយ អាកាសានញ្ចាយតនំ អារម្មណំ អកត្វា តទភាវារម្មណំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ, មណ្ឌបលគ្គស្ស តន្និស្សិតស្ស ច អខេមតំ ចិន្តេត្វា ពហិដ្ឋិតញ្ច សុដ្ឋិតោតិ មន្ត្វា តំ និស្សាយ ឋិតោ វិយ វិញ្ញាណាភាវសង្ខាតេ ពហិបទេសេ ឋិតំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ អារព្ភ បវត្តំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ទដ្ឋព្ពំ។

២៨២. ឯវំ បវត្តមានញ្ច –

អារម្មណំ ករោតេវ, អញ្ញាភាវេន តំ ឥទំ;
ទិដ្ឋទោសម្បិ រាជានំ, វុត្តិហេតុ ជនោ យថា។

ឥទញ្ហិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ “អាសន្នវិញ្ញាណញ្ចាយតនបច្ចត្ថិកា អយំ សមាបត្តី”តិ ឯវំ ទិដ្ឋទោសម្បិ តំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ អញ្ញស្ស អារម្មណស្ស អភាវា អារម្មណំ ករោតេវ។ យថា កឹ? ទិដ្ឋទោសម្បិ រាជានំ វុត្តិហេតុ យថា ជនោ។ យថា ហិ អសំយតំ ផរុសកាយវចីមនោសមាចារំ កញ្ចិ សព្ពទិសម្បតឹ រាជានំ “ផរុសសមាចារោ

អយ”ន្តិ ឯវំ ទិដ្ឋទោសម្បិ អញ្ញត្ថ វុត្តិ អលភមានោ ជនោ វុត្តិហេតុ និស្សាយ វត្តតិ, ឯវំ ទិដ្ឋទោសម្បិ តំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ អញ្ញំ អារម្មណំ អលភមានមិទំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ អារម្មណំ ករោតេវ។

២៩៣. ឯវំ កុរុមានញ្ច –

អារុឡ្ហោ ទីឃនិស្សេណឹ, យថា និស្សេណិពាហុកំ;
បព្ពតគ្គញ្ច អារុឡ្ហោ, យថា បព្ពតមត្ថកំ។

យថា វា គិរិមារុឡ្ហោ, អត្តនោយេវ ជណ្ណុកំ;
ឱលុព្ភតិ តថេវេតំ, ឈានមោលុព្ភ វត្តតីតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិភាវនាធិការេ

អារុប្បនិទ្ទេសោ នាម

ទសមោ បរិច្ឆេទោ។

១១. សមាធិនិទ្ទេសោ

អាហារេបដិក្កូលភាវនា

២៩៤. ឥទានិ អារុប្បានន្តរំ ឯកា សញ្ញាតិ ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋាយ អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញាយ ភាវនានិទ្ទេសោ អនុប្បត្តោ។ តត្ថ **អាហរតី**តិ អាហារោ។ សោ ចតុព្ពិធោ កពឡីការាហារោ, ផស្សាហារោ, មនោសញ្ចេតនាហារោ, វិញ្ញាណាហារោតិ។

កោ បនេត្ថ កិមាហរតីតិ? កពឡីការាហារោ ឱជដ្ឋមកំ រូបំ អាហរតិ។ ផស្សាហារោ តិស្សោ វេទនា អាហរតិ។ មនោសញ្ចេតនាហារោ តីសុ ភវេសុ បដិសន្ធឹ អាហរតិ។ វិញ្ញាណាហារោ បដិសន្ធិក្ខណេ នាមរូបំ អាហរតិ។

តេសុ កពឡីការាហារេ និកន្តិភយំ។ ផស្សាហារេ ឧបគមនភយំ។ មនោសញ្ចេតនាហារេ ឧបបត្តិភយំ។ វិញ្ញាណាហារេ បដិសន្ធិភយំ។ ឯវំ សប្បដិភយេសុ ច តេសុ កពឡីការាហារោ **បុត្តមំសូបមេន** (សំ. និ. ២.៦៣) ទីបេតព្ពោ។ ផស្សាហារោ **និច្ចម្មគាវូបមេន** (សំ. និ. ២.៦៣)។ មនោសញ្ចេតនាហារោ **អង្គារកាសូបមេន** (សំ. និ. ២.៦៣)។ វិញ្ញាណាហារោ **សត្តិសតូបមេនា**តិ (សំ. និ. ២.៦៣)។ ឥមេសុ បន ចតូសុ អាហារេសុ អសិតបីតខាយិតសាយិតប្បភេទោ **កពឡីការោ អាហារោវ** ឥមស្មឹ អត្ថេ **អាហារោ**តិ អធិប្បេតោ។ តស្មឹ អាហារេ បដិក្កូលាការគ្គហណវសេន ឧប្បន្នា សញ្ញា អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញា។

តំ អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញំ ភាវេតុកាមេន កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេត្វា ឧគ្គហតោ ឯកបទម្បិ អវិរជ្ឈន្តេន រហោគតេន បដិសល្លីនេន អសិតបីតខាយិតសាយិតប្បភេទេ កពឡីការាហារេ ទសហាការេហិ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។ សេយ្យថិទំ, គមនតោ, បរិយេសនតោ, បរិភោគតោ, អាសយតោ, និធានតោ, អបរិបក្កតោ, បរិបក្កតោ, ផលតោ, និស្សន្ទតោ, សម្មក្ខនតោតិ។

២៩៥. តត្ថ **គមនតោ**តិ ឯវំ មហានុភាវេ នាម សាសនេ បព្ពជិតេន សកលរត្តឹ ពុទ្ធវចនសជ្ឈាយំ វា សមណធម្មំ វា កត្វា កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ ចេតិយង្គណពោធិយង្គណវត្តំ កត្វា បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេត្វា បរិវេណំ សម្មជ្ជិត្វា សរីរំ បដិជគ្គិត្វា អាសនមារូយ្ហ វីសតីស វារេ កម្មដ្ឋានំ មនសិករិត្វា ឧដ្ឋាយ បត្តចីវរំ គហេត្វា និជនសម្ពាធានិ បវិវេកសុខានិ ឆាយូទកសម្បន្នានិ សុចីនិ សីតលានិ រមណីយភូមិភាគានិ តបោវនានិ បហាយ អរិយំ វិវេករតឹ អនបេក្ខិត្វា សុសានាភិមុខេន សិង្គាលេន វិយ អាហារត្ថាយ គាមាភិមុខេន គន្តព្ពំ។

ឯវំ គច្ឆតា ច មញ្ចម្ហា វា បីឋម្ហា វា ឱតរណតោ បដ្ឋាយ បាទរជឃរគោលិកវច្ចាទិសម្បរិកិណ្ណំ បច្ចត្ថរណំ អក្កមិតព្ពំ ហោតិ។ តតោ អប្បេកទា មូសិកជតុកវច្ចាទីហិ ឧបហតត្តា អន្តោគព្ភតោ បដិក្កូលតរំ បមុខំ ទដ្ឋព្ពំ ហោតិ។ តតោ ឧលូកបារាវតាទិវច្ចសម្មក្ខិតត្តា ឧបរិមតលតោ បដិក្កូលតរំ ហេដ្ឋិមតលំ។ តតោ កទាចិ កទាចិ វាតេរិតេហិ បុរាណតិណបណ្ណេហិ គិលានសាមណេរានំ មុត្តករីសខេឡសិង្ឃាណិកាហិ វស្សកាលេ ឧទកចិក្ខល្លាទីហិ ច សំកិលិដ្ឋត្តា ហេដ្ឋិមតលតោ បដិក្កូលតរំ បរិវេណំ។ បរិវេណតោ បដិក្កូលតរា វិហាររច្ឆា ទដ្ឋព្ពា ហោតិ។

អនុបុព្ពេន បន ពោធិញ្ច ចេតិយញ្ច វន្ទិត្វា វិតក្កមាឡកេ ឋិតេន មុត្តារាសិសទិសំ ចេតិយំ មោរបិញ្ឆកលាបមនោហរំ ពោធឹ ទេវវិមានសម្បត្តិសស្សិរិកំ សេនាសនញ្ច អនបលោកេត្វា ឯវរូបំ នាម រមណីយំ បទេសំ បិដ្ឋិតោ កត្វា អាហារហេតុ គន្តព្ពំ ភវិស្សតីតិ បក្កមិត្វា គាមមគ្គំ បដិបន្នេន ខាណុកណ្ដកមគ្គោបិ ឧទកវេគភិន្នវិសមមគ្គោបិ ទដ្ឋព្ពោ ហោតិ។

តតោ គណ្ឌំ បដិច្ឆាទេន្តេន វិយ និវាសនំ និវាសេត្វា វណចោឡកំ ពន្ធន្តេន វិយ កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា អដ្ឋិសង្ឃាតំ បដិច្ឆាទេន្តេន វិយ ចីវរំ បារុបិត្វា ភេសជ្ជកបាលំ នីហរន្តេន វិយ បត្តំ នីហរិត្វា គាមទ្វារសមីបំ បាបុណន្តេន ហត្ថិកុណបអស្សកុណបគោកុណបមហឹសកុណបមនុស្សកុណបអហិកុណបកុក្កុរកុណបានិបិ ទដ្ឋព្ពានិ ភវន្តិ។ ន កេវលញ្ច ទដ្ឋព្ពានិ, គន្ធោបិ នេសំ ឃានំ បដិហនមានោ អធិវាសេតព្ពោ ហោតិ។ តតោ គាមទ្វារេ ឋត្វា ចណ្ឌហត្ថិអស្សាទិបរិស្សយបរិវជ្ជនត្ថំ គាមរច្ឆា ឱលោកេតព្ពា ហោន្តិ។

ឥច្ចេតំ បច្ចត្ថរណាទិអនេកកុណបបរិយោសានំ បដិក្កូលំ អាហារហេតុ អក្កមិតព្ពញ្ច ទដ្ឋព្ពញ្ច ឃាយិតព្ពញ្ច ហោតិ។ អហោ វត ភោ បដិក្កូលោ អាហារោតិ ឯវំ គមនតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

២៨៦. កថំ **បរិយេសនតោ**? ឯវំ គមនបដិក្កូលំ អធិវាសេត្វាបិ គាមំ បវិដ្ឋេន សង្ឃាដិបារុតេន កបណមនុស្សេន វិយ កបាលហត្ថេន ឃរបដិបាដិយា គាមវីថីសុ ចរិតព្ពំ ហោតិ។ យត្ថ វស្សកាលេ អក្កន្តអក្កន្តដ្ឋានេ យាវ បិណ្ឌិកមំសាបិ ឧទកចិក្ខល្លេ បាទា បវិសន្តិ, ឯកេន ហត្ថេន បត្តំ គហេតព្ពំ ហោតិ, ឯកេន ចីវរំ ឧក្ខិបិតព្ពំ។ គិម្ហកាលេ វាតវេគេន សមុដ្ឋិតេហិ បំសុតិណរជេហិ ឱកិណ្ណសរីរេន ចរិតព្ពំ។ តំ តំ គេហទ្វារំ បត្វា មច្ឆធោវនមំសធោវនតណ្ឌុលធោវនខេឡសិង្ឃាណិកសុនខសូករវច្ចាទីហិ សម្មិស្សានិ កិមិកុលាកុលានិ នីលមក្ខិកបរិកិណ្ណានិ ឱឡិគល្លានិ ចេវ ចន្ទនិកដ្ឋានានិ ច ទដ្ឋព្ពានិ ហោន្តិ អក្កមិតព្ពានិបិ។ យតោ តា មក្ខិកា ឧដ្ឋហិត្វា សង្ឃាដិយម្បិ បត្តេបិ សីសេបិ និលីយន្តិ។

ឃរំ បវិដ្ឋស្សាបិ កេចិ ទេន្តិ, កេចិ ន ទេន្តិ។ ទទមានាបិ ឯកច្ចេ ហិយ្យោ បក្កភត្តម្បិ បុរាណខជ្ជកម្បិ បូតិកុម្មាសបូបាទីនិបិ ទទន្តិ។ អទទមានាបិ កេចិទេវ “អតិច្ឆថ, ភន្តេ”តិ វទន្តិ, កេចិ បន អបស្សមានា វិយ តុណ្ហី ហោន្តិ, កេចិ អញ្ញេន មុខំ ករោន្តិ, កេចិ “គច្ឆ, រេ មុណ្ឌកា”តិអាទីហិ ផរុសវាចាហិ សមុទាចរន្តិ។ ឯវំ កបណមនុស្សេន វិយ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា និក្ខមិតព្ពន្តិ។

ឥច្ចេតំ គាមប្បវេសនតោ បដ្ឋាយ យាវ និក្ខមនា ឧទកចិក្ខល្លាទិបដិក្កូលំ អាហារហេតុ អក្កមិតព្ពញ្ចេវ ទដ្ឋព្ពញ្ច អធិវាសេតព្ពញ្ច ហោតិ។ អហោ វត ភោ បដិក្កូលោ អាហារោតិ ឯវំ បរិយេសនតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

២៨៧. កថំ **បរិភោគតោ**? ឯវំ បរិយិដ្ឋាហារេន បន ពហិគាមេ ផាសុកដ្ឋានេ សុខនិសិន្នេន យាវ តត្ថ ហត្ថំ ន ឱតារេតិ, តាវ តថារូបំ គរុដ្ឋានិយំ ភិក្ខុំ វា លជ្ជិមនុស្សំ វា ទិស្វា និមន្តេតុម្បិ សក្កា ហោតិ។ ភុញ្ជិតុកាមតាយ បនេត្ថ ហត្ថេ ឱតារិតមត្តេ “គណ្ហថា”តិ វទន្តេន លជ្ជិតព្ពំ ហោតិ។ ហត្ថំ បន ឱតារេត្វា មទ្ទន្តស្ស បញ្ចង្គុលិអនុសារេន សេទោ បគ្ឃរមានោ សុក្ខថទ្ធភត្តម្បិ តេមេន្តោ មុទុំ ករោតិ។

អថ តស្មិំ បរិមទ្ទនមត្តេនាបិ សម្ភិន្នសោភេ អាលោបំ កត្វា មុខេ ឋបិតេ ហេដ្ឋិមទន្តា ឧទុក្ខលកិច្ចំ សាធេន្តិ, ឧបរិមា មុសលកិច្ចំ, ជិវ្ហា ហត្ថកិច្ចំ។ តំ តត្ថ សុវានទោណិយំ សុវានបិណ្ឌមិវ ទន្តមុសលេហិ កោដ្ដេត្វា ជិវ្ហាយ សម្បរិវត្តិយមានំ ជិវ្ហគ្គេ តនុបសន្នខេឡោ មក្ខេតិ, វេមជ្ឈតោ បដ្ឋាយ ពហលខេឡោ មក្ខេតិ, ទន្តកដ្ឋេន អសម្បត្តដ្ឋានេ ទន្តគូថកោ មក្ខេតិ។ សោ ឯវំ វិចុណ្ណិតមក្ខិតោ តង្ខណញ្ញេវ អន្តរហិតវណ្ណគន្ធសង្ខារវិសេសោ សុវានទោណិយំ ឋិតសុវានវមថុ វិយ បរមជេគុច្ឆភាវំ ឧបគច្ឆតិ។ ឯវរូបោបិ សមានោ ចក្ខុស្ស អាបាថំ អតីតត្តា អជ្ឈោហរិតព្ពោ ហោតីតិ ឯវំ បរិភោគតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

២៨៨. កថំ **អាសយតោ**? ឯវំ បរិភោគំ ឧបគតោ ច បនេស អន្តោ បវិសមានោ យស្មា ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធានម្បិ រញ្ញោបិ ចក្កវត្តិស្ស បិត្តសេម្ហបុព្ពលោហិតាសយេសុ ចតូសុ អញ្ញតរោ អាសយោ ហោតិយេវ។ មន្ទបុញ្ញានំ បន ចត្តារោ អាសយា ហោន្តិ។ តស្មា យស្ស បិត្តាសយោ អធិកោ ហោតិ, តស្ស ពហលមធុកតេលមក្ខិតោ វិយ បរមជេគុច្ឆោ ហោតិ។ យស្ស សេម្ហាសយោ អធិកោ ហោតិ, តស្ស នាគពលបណ្ណរសមក្ខិតោ វិយ។ យស្ស បុព្ពាសយោ អធិកោ ហោតិ, តស្ស បូតិតក្កមក្ខិតោ វិយ។ យស្ស លោហិតាសយោ អធិកោ ហោតិ, តស្ស រជនមក្ខិតោ វិយ បរមជេគុច្ឆោ ហោតីតិ ឯវំ អាសយតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

២៨៩. កថំ **និធានតោ**? សោ ឥមេសុ ចតូសុ អាសយេសុ អញ្ញតរេន អាសយេន មក្ខិតោ អន្តោឧទរំ បវិសិត្វា នេវ សុវណ្ណភាជនេ ន មណិរជតាទិភាជនេសុ និធានំ គច្ឆតិ។ សចេ បន ទសវស្សិកេន អជ្ឈោហរិយតិ ទសវស្សានិ អធោតវច្ចកូបសទិសេ ឱកាសេ បតិដ្ឋហតិ។ សចេ វីស, តីស, ចត្តាលីស, បញ្ញាស, សដ្ឋិ, សត្តតិ, អសីតិ, នវុតិវស្សិកេន, សចេ វស្សសតិកេន អជ្ឈោហរិយតិ។ វស្សសតំ អធោតវច្ចកូបសទិសេ ឱកាសេ បតិដ្ឋហតីតិ ឯវំ និធានតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

៣០០. កថំ **អបរិបក្កតោ**? សោ បនាយមាហារោ ឯវរូបេ ឱកាសេ និធានមុបគតោ យាវ អបរិបក្កោ ហោតិ, តាវ តស្មិញ្ញេវ យថាវុត្តប្បការេ បរមន្ធការតិមិសេ នានាកុណបគន្ធវាសិតបវនវិចរិតេ អតិទុគ្គន្ធជេគុច្ឆេ បទេសេ យថា នាម និទាឃេ អកាលមេឃេន អភិវុដ្ឋម្ហិ ចណ្ឌាលគាមទ្វារអាវាដេ បតិតានិ តិណបណ្ណកិលញ្ជខណ្ឌអហិកុក្កុរមនុស្សកុណបាទីនិ សូរិយាតបេន សន្តត្តានិ ផេណបុប្ផុឡកាចិតានិ តិដ្ឋន្តិ, ឯវមេវ តំទិវសម្បិ ហិយ្យោបិ តតោ បុរិមេ ទិវសេបិ អជ្ឈោហតោ សព្ពោ ឯកតោ ហុត្វា សេម្ហបដលបរិយោនទ្ធោ

កាយគ្គិសន្តាបកុថិតកុថនសញ្ជាតផេណបុប្ផុឡកាចិតោ បរមជេគុច្ឆភាវំ ឧបគន្ត្វា តិដ្ឋតីតិ ឯវំ អបរិបក្កតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

៣០១. កថំ **បរិបក្កតោ**? សោ តត្ថកាយគ្គិនា បរិបក្កោ សមានោ ន សុវណ្ណរជតាទិធាតុយោ វិយ សុវណ្ណរជតាទិភាវំ ឧបគច្ឆតិ។ ផេណបុប្ផុឡកេ បន មុញ្ចន្តោ សណ្ហករណិយំ បិសិត្វា នាឡិកេ បក្ខិត្តបណ្ឌុមត្តិកា វិយ ករីសភាវំ ឧបគន្ត្វា បក្កាសយំ, មុត្តភាវំ ឧបគន្ត្វា មុត្តវត្ថិញ្ច បូរេតីតិ ឯវំ បរិបក្កតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

៣០២. កថំ **ផលតោ**? សម្មា បរិបច្ចមានោ ច បនាយំ កេសលោមនខទន្តាទីនិ នានាកុណបានិ និប្ផាទេតិ អសម្មាបរិបច្ចមានោ ទទ្ទុកណ្ឌុកច្ឆុកុដ្ឋកិលាសសោសកាសាតិសារប្បភុតីនិ រោគសតានិ, ឥទមស្ស ផលន្តិ ឯវំ ផលតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

៣០៣. កថំ **និស្សន្ទតោ**? អជ្ឈោហរិយមានោ ចេស ឯកេន ទ្វារេន បវិសិត្វា និស្សន្ទមានោ អក្ខិម្ហា អក្ខិគូថកោ កណ្ណម្ហា កណ្ណគូថកោតិអាទិនា បការេន អនេកេហិ ទ្វារេហិ និស្សន្ទតិ។ អជ្ឈោហរណសមយេ ចេស មហាបរិវារេនាបិ អជ្ឈោហរិយតិ។ និស្សន្ទនសមយេ បន ឧច្ចារបស្សាវាទិភាវំ ឧបគតោ ឯកកេនេវ នីហរិយតិ។ បឋមទិវសេ ច នំ បរិភុញ្ជន្តោ ហដ្ឋបហដ្ឋោបិ ហោតិ ឧទគ្គុទគ្គោ បីតិសោមនស្សជាតោ។ ទុតិយទិវសេ និស្សន្ទេន្តោ បិហិតនាសិកោ ហោតិ វិកុណិតមុខោ ជេគុច្ឆី មង្កុភូតោ។ បឋមទិវសេ ច នំ រត្តោ គិទ្ធោ គធិតោ មុច្ឆិតោបិ អជ្ឈោហរិត្វា ទុតិយទិវសេ ឯករត្តិវាសេន វិរត្តោ អដ្ដីយមានោ ហរាយមានោ ជិគុច្ឆមានោ នីហរតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

“អន្នំ បានំ ខាទនីយំ, ភោជនញ្ច មហារហំ;
ឯកទ្វារេន បវិសិត្វា, នវទ្វារេហិ សន្ទតិ។

“អន្នំ បានំ ខាទនីយំ, ភោជនញ្ច មហារហំ;
ភុញ្ជតិ សបរិវារោ, និក្ខាមេន្តោ និលីយតិ។

“អន្នំ បានំ ខាទនីយំ, ភោជនញ្ច មហារហំ;
ភុញ្ជតិ អភិនន្ទន្តោ, និក្ខាមេន្តោ ជិគុច្ឆតិ។

“អន្នំ បានំ ខាទនីយំ, ភោជនញ្ច មហារហំ;
ឯករត្តិបរិវាសា, សព្ពំ ភវតិ បូតិក”ន្តិ។

ឯវំ និស្សន្ទតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

៣០៤. កថំ **សម្មក្ខនតោ**? បរិភោគកាលេបិ ចេស ហត្ថឱដ្ឋជិវ្ហាតាលូនិ សម្មក្ខេតិ។ តានិ តេន សម្មក្ខិតត្តា បដិក្កូលានិ ហោន្តិ, យានិ ធោតានិបិ គន្ធហរណត្ថំ បុនប្បុនំ ធោវិតព្ពានិ ហោន្តិ។ បរិភុត្តោ សមានោ យថា នាម ឱទនេ បច្ចមានេ ថុសកណកុណ្ឌកាទីនិ ឧត្តរិត្វា ឧក្ខលិមុខវដ្ដិបិធានិយោ មក្ខន្តិ, ឯវមេវ សកលសរីរានុគតេន កាយគ្គិនា ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចិត្វា ឧត្តរមានោ ទន្តេ ទន្តមលភាវេន សម្មក្ខេតិ។ ជិវ្ហាតាលុប្បភុតីនិ ខេឡសេម្ហាទិភាវេន, អក្ខិកណ្ណនាសអធោមគ្គាទិកេ អក្ខិគូថកកណ្ណគូថកសិង្ឃាណិកាមុត្តករីសាទិភាវេន សម្មក្ខេតិ។ យេន សម្មក្ខិតានិ ឥមានិ ទ្វារានិ ទិវសេ ទិវសេ ធោវិយមានានិបិ នេវ សុចីនិ, ន មនោរមានិ ហោន្តិ។ យេសុ ឯកច្ចំ ធោវិត្វា ហត្ថោ បុន ឧទកេន ធោវិតព្ពោ ហោតិ។ ឯកច្ចំ ធោវិត្វា ទ្វត្តិក្ខត្តុំ គោមយេនបិ មត្តិកាយបិ គន្ធចុណ្ណេនបិ ធោវតោ បាដិកុល្យតា វិគច្ឆតីតិ ឯវំ សម្មក្ខនតោ បដិក្កូលតា បច្ចវេក្ខិតព្ពា។

៣០៥. តស្សេវំ ទសហាការេហិ បដិក្កូលតំ បច្ចវេក្ខតោ តក្កាហតំ វិតក្កាហតំ ករោន្តស្ស បដិក្កូលាការវសេន កពឡីការាហារោ បាកដោ ហោតិ។ សោ តំ និមិត្តំ បុនប្បុនំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ។ តស្សេវំ ករោតោ នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ។ កពឡីការាហារស្ស សភាវធម្មតាយ គម្ភីរត្តា អប្បនំ អប្បត្តេន ឧបចារសមាធិនា ចិត្តំ សមាធិយតិ។ បដិក្កូលាការគ្គហណវសេន បនេត្ថ សញ្ញា បាកដា ហោតិ។ តស្មា ឥទំ កម្មដ្ឋានំ អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញា ឥច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥមញ្ច បន អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញំ អនុយុត្តស្ស ភិក្ខុនោ រសតណ្ហាយ ចិត្តំ បតិលីយតិ បតិកុដតិ បតិវដ្ដតិ។ សោ កន្តារនិត្ថរណត្ថិកោ វិយ បុត្តមំសំ វិគតមទោ អាហារំ អាហារេតិ យាវទេវ ទុក្ខស្ស និត្ថរណត្ថាយ។ អថស្ស អប្បកសិរេនេវ កពឡីការាហារបរិញ្ញាមុខេន បញ្ចកាមគុណិកោ រាគោ បរិញ្ញំ គច្ឆតិ។ សោ បញ្ចកាមគុណបរិញ្ញាមុខេន រូបក្ខន្ធំ បរិជានាតិ។ អបរិបក្កាទិបដិក្កូលភាវវសេន ចស្ស កាយគតាសតិភាវនាបិ បារិបូរិំ គច្ឆតិ, អសុភសញ្ញាយ អនុលោមបដិបទំ បដិបន្នោ ហោតិ។ ឥមំ បន បដិបត្តិំ និស្សាយ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អមតបរិយោសានតំ អនភិសម្ពុណន្តោ សុគតិបរាយនោ ហោតីតិ។

អយំ អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញាភាវនាយ វិត្ថារកថា។

ចតុធាតុវវត្ថានភាវនា

៣០៦. ឥទានិ អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញានន្តរំ **ឯកំ វវត្ថាន**ន្តិ ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋស្ស ចតុធាតុវវត្ថានស្ស ភាវនានិទ្ទេសោ អនុប្បត្តោ។ តត្ថ **វវត្ថាន**ន្តិ សភាវូបលក្ខណវសេន សន្និដ្ឋានំ, ចតុន្នំ ធាតូនំ វវត្ថានំ **ចតុធាតុវវត្ថានំ**។ ធាតុមនសិការោ, ធាតុកម្មដ្ឋានំ, ចតុធាតុវវត្ថានន្តិ អត្ថតោ ឯកំ។ តយិទំ ទ្វិធា អាគតំ សង្ខេបតោ ច វិត្ថារតោ ច។ សង្ខេបតោ មហាសតិបដ្ឋានេ អាគតំ។ វិត្ថារតោ មហាហត្ថិបទូបមេ រាហុលោវាទេ ធាតុវិភង្គេ ច។ តញ្ហិ –

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា គាវិំ វធិត្វា ចតុមហាបថេ ពិលសោ វិភជិត្វា និសិន្នោ អស្ស, ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ យថាឋិតំ យថាបណិហិតំ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខតិ, អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ បថវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតូ”តិ –

ឯវំ តិក្ខបញ្ញស្ស ធាតុកម្មដ្ឋានិកស្ស វសេន **មហាសតិបដ្ឋានេ** (ទី. និ. ២.៣៧៨) សង្ខេបតោ អាគតំ។

តស្សត្ថោ – យថា ឆេកោ គោឃាតកោ វា តស្សេវ វា ភត្តវេតនភតោ អន្តេវាសិកោ គាវិំ វធិត្វា វិនិវិជ្ឈិត្វា ចតស្សោ ទិសា គតានំ មហាបថានំ វេមជ្ឈដ្ឋានសង្ខាតេ ចតុមហាបថេ កោដ្ឋាសំ កត្វា និសិន្នោ អស្ស, ឯវមេវ ភិក្ខុ ចតុន្នំ ឥរិយាបថានំ យេន កេនចិ អាការេន ឋិតត្តា យថាឋិតំ។ យថាឋិតត្តាវ យថាបណិហិតំ កាយំ អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ បថវីធាតុ...បេ.... វាយោធាតូតិ ឯវំ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខតិ។

កិំ វុត្តំ ហោតិ? យថា គោឃាតកស្ស គាវិំ បោសេន្តស្សបិ អាឃាតនំ អាហរន្តស្សបិ អាហរិត្វា តត្ថ ពន្ធិត្វា ឋបេន្តស្សបិ វធន្តស្សបិ វធិតំ មតំ បស្សន្តស្សបិ តាវទេវ គាវីតិសញ្ញា ន អន្តរធាយតិ, យាវ នំ បទាលេត្វា ពិលសោ ន វិភជតិ។ វិភជិត្វា និសិន្នស្ស បន គាវីសញ្ញា អន្តរធាយតិ, មំសសញ្ញា បវត្តតិ។ នាស្ស ឯវំ ហោតិ “អហំ គាវិំ វិក្កិណាមិ, ឥមេ គាវិំ ហរន្តី”តិ។ អថ ខ្វស្ស “អហំ មំសំ វិក្កិណាមិ, ឥមេបិ មំសំ ហរន្តិ”ច្ចេវ ហោតិ, ឯវមេវ ឥមស្សាបិ ភិក្ខុនោ បុព្ពេ ពាលបុថុជ្ជនកាលេ គិហិភូតស្សបិ បព្ពជិតស្សបិ តាវទេវ សត្តោតិ វា បោសោតិ វា បុគ្គលោតិ វា សញ្ញា ន អន្តរធាយតិ, យាវ ឥមមេវ កាយំ យថាឋិតំ យថាបណិហិតំ ឃនវិនិព្ភោគំ កត្វា ធាតុសោ ន បច្ចវេក្ខតិ។ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខតោ បន សត្តសញ្ញា អន្តរធាយតិ, ធាតុវសេនេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ។ តេនាហ ភគវា “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា...បេ.... និសិន្នោ អស្ស, ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ...បេ.... វាយោធាតូ”តិ។

៣០៧. **មហាហត្ថិបទូបមេ** (ម. និ. ១.៣០០ អាទយោ) បន – “កតមា ចាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ កក្ខឡំ ខរិគតំ ឧបាទិន្នំ។ សេយ្យថិទំ , កេសា លោមា...បេ.... ឧទរិយំ ករីសំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ កក្ខឡំ ខរិគតំ ឧបាទិន្នំ, អយំ វុច្ចតិ, អាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតូ”តិ ច,

“កតមា ចាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា អាបោធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អាបោ អាបោគតំ ឧបាទិន្នំ។ សេយ្យថិទំ, បិត្តំ...បេ.... មុត្តំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អាបោ អាបោគតំ ឧបាទិន្នំ, អយំ វុច្ចតាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា អាបោធាតូ”តិ ច,

“កតមា ចាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា តេជោធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ តេជោ តេជោគតំ ឧបាទិន្នំ។ សេយ្យថិទំ, យេន ច សន្តប្បតិ, យេន ច ជីរីយតិ, យេន ច បរិឌយ្ហតិ, យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មា បរិណាមំ គច្ឆតិ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ តេជោ តេជោគតំ ឧបាទិន្នំ, អយំ វុច្ចតាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា តេជោធាតូ”តិ ច,

“កតមា ចាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា វាយោធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ វាយោ វាយោគតំ ឧបាទិន្នំ។ សេយ្យថិទំ, ឧទ្ធង្គមា វាតា, អធោគមា វាតា, កុច្ឆិសយា វាតា, កោដ្ឋាសយា វាតា, អង្គមង្គានុសារិនោ វាតា, អស្សាសោ បស្សាសោ ឥតិ វា, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ វាយោ វាយោគតំ ឧបាទិន្នំ, អយំ វុច្ចតាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា វាយោធាតូ”តិ ច –

ឯវំ នាតិតិក្ខបញ្ញស្ស ធាតុកម្មដ្ឋានិកស្ស វសេន វិត្ថារតោ អាគតំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ រាហុលោវាទធាតុវិភង្គេសុបិ។

តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា, **អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តន្តិ** ឥទំ តាវ ឧភយម្បិ និយកស្ស អធិវចនំ។ **និយកំ** នាម អត្តនិ ជាតំ សសន្តានបរិយាបន្នន្តិ អត្ថោ។ តយិទំ យថា លោកេ ឥត្ថីសុ កថា អធិត្ថីតិ វុច្ចតិ, ឯវំ អត្តនិ បវត្តត្តា **អជ្ឈត្តំ**, អត្តានំ បដិច្ច បដិច្ច បវត្តត្តា **បច្ចត្តន្តិ**បិ វុច្ចតិ។ **កក្ខឡន្តិ** ថទ្ធំ។ **ខរិគតន្តិ** ផរុសំ។ តត្ថ បឋមំ លក្ខណវចនំ, ទុតិយំ អាការវចនំ, កក្ខឡលក្ខណា ហិ បថវីធាតុ, សា ផរុសាការា ហោតិ, តស្មា ខរិគតន្តិ វុត្តា។ **ឧបាទិន្នន្តិ** ទឡ្ហំ អាទិន្នំ, អហំ មមន្តិ ឯវំ ទឡ្ហំ អាទិន្នំ, គហិតំ បរាមដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ **សេយ្យថិទន្តិ** និបាតោ។ តស្ស តំ កតមន្តិ ចេតិ អត្ថោ។ តតោ តំ ទស្សេន្តោ “កេសា លោមា”តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ច **មត្ថលុង្គំ បក្ខិបិត្វា** វីសតិយា អាការេហិ បថវីធាតុ និទ្ទិដ្ឋាតិ វេទិតព្ពា។ យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចីតិ អវសេសេសុ តីសុ កោដ្ឋាសេសុ បថវីធាតុ សង្គហិតា។

វិស្សន្ទនភាវេន តំ តំ ឋានំ អប្បោតីតិ **អាបោ**។ កម្មសមុដ្ឋានាទិវសេន នានាវិធេសុ អាបេសុ គតន្តិ **អាបោគតំ**។ កឹ តំ? អាបោធាតុយា អាពន្ធនលក្ខណំ។

តេជនវសេន **តេជោ**, វុត្តនយេនេវ តេជេសុ គតន្តិ **តេជោគតំ**។ កឹ តំ? ឧណ្ហត្តលក្ខណំ។ **យេន ចា**តិ យេន តេជោធាតុគតេន កុបិតេន អយំ កាយោ សន្តប្បតិ, ឯកាហិកជរាទិភាវេន ឧសុមជាតោ ហោតិ។ **យេន ច ជីរីយតី**តិ យេន អយំ កាយោ ជីរតិ, ឥន្ទ្រិយវេកល្លតំ ពលបរិក្ខយំ វលិបលិតាទិភាវញ្ច បាបុណាតិ។ **យេន ច បរិឌយ្ហតី**តិ យេន កុបិតេន អយំ កាយោ ឌយ្ហតិ។ សោ ច បុគ្គលោ “ឌយ្ហាមិ ឌយ្ហាមី”តិ កន្ទន្តោ សតធោតសប្បិគោសីសចន្ទនាទិលេបញ្ចេវ តាលវណ្ដវាតញ្ច បច្ចាសីសតិ។ **យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មា បរិណាមំ គច្ឆតី**តិ យេនេតំ អសិតំ វា ឱទនាទិ បីតំ វា បានកាទិ ខាយិតំ វា បិដ្ឋខជ្ជកាទិ សាយិតំ វា អម្ពបក្កមធុផាណិតាទិ សម្មា បរិបាកំ គច្ឆតិ, រសាទិភាវេន វិវេកំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច បុរិមា តយោ តេជោធាតុសមុដ្ឋានា។ បច្ឆិមោ កម្មសមុដ្ឋានោវ។

វាយនវសេន **វាយោ**, វុត្តនយេនេវ វាយេសុ គតន្តិ **វាយោគតំ**។ កឹ តំ? វិត្ថម្ភនលក្ខណំ។ **ឧទ្ធង្គមា វាតា**តិ ឧគ្គារហិក្កាទិបវត្តកា ឧទ្ធំ អារោហណវាតា។ **អធោគមា វាតា**តិ ឧច្ចារបស្សាវាទិនីហរណកា អធោ ឱរោហណវាតា។ **កុច្ឆិសយា វាតា**តិ អន្តានំ ពហិវាតា។ **កោដ្ឋាសយា វាតា**តិ អន្តានំ អន្តោវាតា។ **អង្គមង្គានុសារិនោ វាតា**តិ ធមនិជាលានុសារេន សកលសរីរេ អង្គមង្គានិ អនុសដា សមិញ្ជនបសារណាទិនិព្ពត្តកា វាតា។ **អស្សាសោ**តិ អន្តោបវិសននាសិកវាតោ។ **បស្សាសោ**តិ ពហិនិក្ខមននាសិកវាតោ។ ឯត្ថ ច បុរិមា បញ្ច ចតុសមុដ្ឋានា។ អស្សាសបស្សាសា ចិត្តសមុដ្ឋានាវ។ សព្ពត្ថ **យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចី**តិ ឥមិនា បទេន អវសេសកោដ្ឋាសេសុ អាបោធាតុអាទយោ សង្គហិតា។

ឥតិ វីសតិយា អាការេហិ បថវីធាតុ, ទ្វាទសហិ អាបោធាតុ, ចតូហិ តេជោធាតុ, ឆហិ វាយោធាតូតិ ទ្វាចត្តាលីសាយ អាការេហិ ចតស្សោ ធាតុយោ វិត្ថារិតា ហោន្តីតិ អយំ តាវេត្ថ បាឡិវណ្ណនា។

៣០៨. ភាវនានយេ បនេត្ថ តិក្ខបញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ កេសា បថវីធាតុ, លោមា បថវីធាតូតិ ឯវំ វិត្ថារតោ ធាតុបរិគ្គហោ បបញ្ចតោ ឧបដ្ឋាតិ។ យំ ថទ្ធលក្ខណំ, អយំ បថវីធាតុ។ យំ អាពន្ធនលក្ខណំ, អយំ អាបោធាតុ។ យំ បរិបាចនលក្ខណំ, អយំ តេជោធាតុ។ យំ វិត្ថម្ភនលក្ខណំ, អយំ វាយោធាតូតិ ឯវំ មនសិករោតោ បនស្ស កម្មដ្ឋានំ បាកដំ ហោតិ។ នាតិតិក្ខបញ្ញស្ស បន ឯវំ មនសិករោតោ អន្ធការំ អវិភូតំ ហោតិ។ បុរិមនយេន វិត្ថារតោ មនសិករោន្តស្ស បាកដំ ហោតិ។

កថំ ? យថា ទ្វីសុ ភិក្ខូសុ ពហុបេយ្យាលំ តន្តិំ សជ្ឈាយន្តេសុ តិក្ខបញ្ញោ ភិក្ខុ សកឹ វា ទ្វិក្ខត្តុំ វា បេយ្យាលមុខំ វិត្ថារេត្វា តតោ បរំ ឧភតោកោដិវសេនេវ សជ្ឈាយំ ករោន្តោ គច្ឆតិ។ តត្រ នាតិតិក្ខបញ្ញោ ឯវំ វត្តា ហោតិ “កឹ សជ្ឈាយោ នាមេស ឱដ្ឋបរិយាហតមត្តំ កាតុំ ន ទេតិ, ឯវំ សជ្ឈាយេ ករិយមានេ កទា តន្តិ បគុណា ភវិស្សតី”តិ។ សោ អាគតាគតំ បេយ្យាលមុខំ វិត្ថារេត្វាវ សជ្ឈាយំ ករោតិ។ តមេនំ ឥតរោ ឯវមាហ – “កឹ

សង្ខ្យាយោ នាមេស បរិយោសានំ គន្តុំ ន ទេតិ, ឯវំ សង្ខ្យាយេ ករិយមានេ កទា គន្តិ បរិយោសានំ គ មិស្សតី”តិ។ ឯវមេវ តិក្ខបញ្ញស្ស កេសាទិវសេន វិត្ថារតោ ធាតុបរិគ្គហោ បបញ្ចតោ ឧបដ្ឋាតិ។ យំ ថទ្ធលក្ខណំ, អយំ បថវីធាតូតិអាទិនា នយេន សង្ខេបតោ មនសិករោតោ កម្មដ្ឋានំ បាកដំ ហោតិ។ ឥតរស្ស តថា មនសិករោតោ អន្ធការំ អវិភូតំ ហោតិ។ កេសាទិវសេន វិត្ថារតោ មនសិករោន្តស្ស បាកដំ ហោតិ។

តស្មា ឥមំ កម្មដ្ឋានំ ភាវេតុកាមេន តិក្ខបញ្ញេន តាវ រហោគតេន បដិសល្លីនេន សកលម្បិ អត្តនោ រូបកាយំ អាវជ្ជេត្វា យោ ឥមស្មិំ កាយេ ថទ្ធភាវោ វា ខរភាវោ វា, អយំ បថវីធាតុ។ យោ អាពន្ធនភាវោ វា ទ្រវភាវោ វា, អយំ អាបោធាតុ។ យោ បរិបាចនភាវោ វា ឧណ្ហភាវោ វា, អយំ តេជោធាតុ។ យោ វិត្ថម្ភនភាវោ វា សមុទីរណភាវោ វា, អយំ វាយោធាតូតិ ឯវំ សំខិត្តេន ធាតុយោ បរិគ្គហេត្វា បុនប្បុនំ បថវីធាតុ អាបោធាតូតិ ធាតុមត្តតោ និស្សត្តតោ និជ្ជីវតោ អាវជ្ជិតព្ពំ មនសិកាតព្ពំ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ តស្សេវំ វាយមមានស្ស នចិរេនេវ ធាតុប្បភេទាវភាសនបញ្ញាបរិគ្គហិតោ សភាវធម្មារម្មណត្តា អប្បនំ អប្បត្តោ ឧបចារមត្តោ សមាធិ ឧប្បជ្ជតិ។

អថ វា បន យេ ឥមេ ចតុន្នំ មហាភូតានំ និស្សត្តភាវទស្សនត្ថំ ធម្មសេនាបតិនា “អដ្ឋិញ្ច បដិច្ច ន្ហារុញ្ច បដិច្ច មំសញ្ច បដិច្ច ចម្មញ្ច បដិច្ច អាកាសោ បរិវារិតោ រូបន្តេ្វវ សង្ខំ គច្ឆតី”តិ (ម. និ. ១.៣០៦) ចត្តារោ កោដ្ឋាសា វុត្តា។ តេសុ តំ តំ អន្តរានុសារិនា ញាណហត្ថេន វិនិព្ភុជិត្វា វិនិព្ភុជិត្វា យោ ឯតេសុ ថទ្ធភាវោ វា ខរភាវោ វា, អយំ បថវីធាតូតិ បុរិមនយេនេវ ធាតុយោ បរិគ្គហេត្វា បុនប្បុនំ បថវីធាតុ អាបោធាតូតិ ធាតុមត្តតោ និស្សត្តតោ និជ្ជីវតោ អាវជ្ជិតព្ពំ មនសិកាតព្ពំ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ តស្សេវំ វាយមមានស្ស នចិរេនេវ ធាតុប្បភេទាវភាសនបញ្ញាបរិគ្គហិតោ សភាវធម្មារម្មណត្តា អប្បនំ អប្បត្តោ ឧបចារមត្តោ សមាធិ ឧប្បជ្ជតិ។ អយំ សង្ខេបតោ អាគតេ ចតុធាតុវវត្ថានេ ភាវនានយោ។

៣០៩. វិត្ថារតោ អាគតេ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ។ ឥទំ កម្មដ្ឋានំ ភាវេតុកាមេន ហិ នាតិតិក្ខបញ្ញេន យោគិនា អាចរិយសន្តិកេ ទ្វាចត្តាលីសាយ អាការេហិ វិត្ថារតោ ធាតុយោ ឧគ្គណ្ហិត្វា វុត្តប្បការេ សេនាសនេ វិហរន្តេន កតសព្ពកិច្ចេន រហោគតេន បដិសល្លីនេន សសម្ភារសង្ខេបតោ, សសម្ភារវិភត្តិតោ, សលក្ខណសង្ខេបតោ, សលក្ខណវិភត្តិតោតិ ឯវំ ចតូហាការេហិ កម្មដ្ឋានំ ភាវេតព្ពំ។

តត្ថ កថំ **សសម្ភារសង្ខេបតោ ភាវេតិ**? ឥធ ភិក្ខុ វីសតិយា កោដ្ឋាសេសុ ថទ្ធាការំ បថវីធាតូតិ វវត្ថបេតិ។ ទ្វាទសសុ កោដ្ឋាសេសុ យូសគតំ ឧទកសង្ខាតំ អាពន្ធនាការំ អាបោធាតូតិ វវត្ថបេតិ។ ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ បរិបាចនកំ តេជំ តេជោធាតូតិ វវត្ថបេតិ ។ ឆសុ កោដ្ឋាសេសុ វិត្ថម្ភនាការំ វាយោធាតូតិ វវត្ថបេតិ។ តស្សេវំ វវត្ថាបយតោយេវ ធាតុយោ បាកដា ហោន្តិ។ តា បុនប្បុនំ អាវជ្ជតោ មនសិករោតោ វុត្តនយេនេវ ឧបចារសមាធិ ឧប្បជ្ជតិ។

៣១០. យស្ស បន ឯវំ ភាវយតោ កម្មដ្ឋានំ ន ឥជ្ឈតិ, តេន **សសម្ភារវិភត្តិតោ** ភាវេតព្ពំ។ កថំ? តេន ហិ ភិក្ខុនា យំ តំ កាយគតាសតិកម្មដ្ឋាននិទ្ទេសេ សត្តធា ឧគ្គហកោសល្លំ ទសធា មនសិការកោសល្លញ្ច វុត្តំ។ ទ្វត្តឹសាការេ តាវ តំ សព្ពំ អបរិហាបេត្វា តចបញ្ចកាទីនំ អនុលោមបដិលោមតោ វចសា សជ្ឈាយំ អាទឹកត្វា សព្ពំ តត្ថ វុត្តវិធានំ កាតព្ពំ។ អយមេវ ហិ វិសេសោ, តត្ថ វណ្ណសណ្ឋានទិសោកាសបរិច្ឆេទវសេន កេសាទយោ មនសិករិត្វាបិ បដិក្កូលវសេន ចិត្តំ ឋបេតព្ពំ, ឥធ ធាតុវសេន។ តស្មា វណ្ណាទិវសេន បញ្ចធា បញ្ចធា កេសាទយោ មនសិករិត្វា អវសានេ ឯវំ មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។

៣១១. ឥមេ **កេសា** នាម សីសកដាហបលិវេឋនចម្មេ ជាតា។ តត្ថ យថាវម្មិកមត្ថកេ ជាតេសុ កុណ្ឋតិណេសុ ន វម្មិកមត្ថកោ ជានាតិ មយិ កុណ្ឋតិណានិ ជាតានីតិ, នបិ កុណ្ឋតិណានិ ជានន្តិ មយំ វម្មិកមត្ថកេ ជាតានីតិ, ឯវមេវ ន សីសកដាហបលិវេឋនចម្មំ ជានាតិ មយិ កេសា ជាតាតិ, នបិ កេសា ជានន្តិ មយំ សីសកដាហវេឋនចម្មេ ជាតាតិ, អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ កេសា នាម ឥមស្មិំ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១២. **លោមា** សរីរវេឋនចម្មេ ជាតា។ តត្ថ យថា សុញ្ញគាមដ្ឋានេ ជាតេសុ ទព្ពតិណកេសុ ន សុញ្ញគាមដ្ឋានំ ជានាតិ មយិ ទព្ពតិណកានិ ជាតានីតិ, នបិ ទព្ពតិណកានិ ជានន្តិ មយំ សុញ្ញគាមដ្ឋានេ ជាតានីតិ, ឯវមេវ ន សរីរវេឋនចម្មំ ជានាតិ មយិ លោមា ជាតាតិ។ នបិ លោមា ជានន្តិ មយំ សរីរវេឋនចម្មេ ជាតាតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ លោមា នាម ឥមស្មិំ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១៣. នខា អង្គុលីនំ អគ្គេសុ ជាតា។ តត្ថ យថា កុមារកេសុ ទណ្ឌកេហិ មធុកដ្ឋិកេ វិជ្ឈិត្វា កីឡន្តេសុ ន ទណ្ឌកា ជានន្តិ អម្ហេសុ មធុកដ្ឋិកា ឋបិតាតិ, នបិ មធុកដ្ឋិកា ជានន្តិ មយំ ទណ្ឌកេសុ ឋបិតាតិ, ឯវមេវ ន អង្គុលិយោ ជានន្តិ អម្ហាកំ អគ្គេសុ នខា ជាតាតិ។ នបិ នខា ជានន្តិ មយំ អង្គុលីនំ អគ្គេសុ ជាតាតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ នខា នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១៤. ទន្តា ហនុកដ្ឋិកេសុ ជាតា។ តត្ថ យថា វឌ្ឍកីហិ បាសាណឧទុក្ខលកេសុ កេនចិទេវ សិលេសជាតេន ពន្ធិត្វា ឋបិតថម្ភេសុ ន ឧទុក្ខលា ជានន្តិ អម្ហេសុ ថម្ភា ឋិតាតិ។ នបិ ថម្ភា ជានន្តិ មយំ ឧទុក្ខលេសុ ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន ហនុកដ្ឋីនិ ជានន្តិ អម្ហេសុ ទន្តា ជាតាតិ។ នបិ ទន្តា ជានន្តិ មយំ ហនុកដ្ឋីសុ ជាតាតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ ទន្តា នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១៥. តចោ សកលសរីរំ បរិយោនន្ធិត្វា ឋិតោ។ តត្ថ យថា អល្លគោចម្មបរិយោនទ្ធាយ មហាវីណាយ ន មហាវីណា ជានាតិ អហំ អល្លគោចម្មេន បរិយោនទ្ធាតិ។ នបិ អល្លគោចម្មំ ជានាតិ មយា មហាវីណា បរិយោនទ្ធាតិ, ឯវមេវ ន សរីរំ ជានាតិ អហំ តចេន បរិយោនទ្ធន្តិ។ នបិ តចោ ជានាតិ មយា សរីរំ បរិយោនទ្ធន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ តចោ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១៦. មំសំ អដ្ឋិសង្ឃាដំ អនុលិម្បិត្វា ឋិតំ។ តត្ថ យថា មហាមត្តិកលិត្តាយ ភិត្តិយា ន ភិត្តិ ជានាតិ អហំ មហាមត្តិកាយ លិត្តាតិ។ នបិ មហាមត្តិកា ជានាតិ មយា ភិត្តិ លិត្តាតិ, ឯវមេវ ន អដ្ឋិសង្ឃាដោ ជានាតិ អហំ នវបេសិសតប្បភេទេន មំសេន លិត្តោតិ។ នបិ មំសំ ជានាតិ មយា អដ្ឋិសង្ឃាដោ លិត្តោតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ មំសំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១៧. ន្ហារុ សរីរព្ភន្តរេ អដ្ឋីនិ អាពន្ធមានា ឋិតា។ តត្ថ យថា វល្លីហិ វិនទ្ធេសុ កុដ្ដទារូសុ ន កុដ្ដទារូនិ ជានន្តិ មយំ វល្លីហិ វិនទ្ធានីតិ។ នបិ វល្លិយោ ជានន្តិ អម្ហេហិ កុដ្ដទារូនិ វិនទ្ធានីតិ, ឯវមេវ ន អដ្ឋីនិ ជានន្តិ មយំ ន្ហារូហិ អាពទ្ធានីតិ។ នបិ ន្ហារូ ជានន្តិ អម្ហេហិ អដ្ឋីនិ អាពទ្ធានីតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ ន្ហារុ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១៨. អដ្ឋីសុ បណ្ហិកដ្ឋិ គោប្ផកដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ គោប្ផកដ្ឋិ ជង្ឃដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ ជង្ឃដ្ឋិ ឩរុដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ ឩរុដ្ឋិ កដិដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ កដិដ្ឋិ បិដ្ឋិកណ្ដកំ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតំ, បិដ្ឋិកណ្ដកោ គីវដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតោ។ គីវដ្ឋិ សីសដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ សីសដ្ឋិ គីវដ្ឋិកេ បតិដ្ឋិតំ។ គីវដ្ឋិ បិដ្ឋិកណ្ដកេ បតិដ្ឋិតំ។ បិដ្ឋិកណ្ដកោ កដិដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតោ។ កដិដ្ឋិ ឩរុដ្ឋិកេ បតិដ្ឋិតំ។ ឩរុដ្ឋិ ជង្ឃដ្ឋិកេ បតិដ្ឋិតំ។ ជង្ឃដ្ឋិ គោប្ផកដ្ឋិកេ បតិដ្ឋិតំ។ គោប្ផកដ្ឋិ បណ្ហិកដ្ឋិកេ បតិដ្ឋិតំ។

តត្ថ យថា ឥដ្ឋកទារុគោមយាទិសញ្ចយេសុ ន ហេដ្ឋិមា ហេដ្ឋិមា ជានន្តិ មយំ ឧបរិមេ ឧបរិមេ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតាតិ។ នបិ ឧបរិមា ឧបរិមា ជានន្តិ មយំ ហេដ្ឋិមេសុ ហេដ្ឋិមេសុ បតិដ្ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន បណ្ហិកដ្ឋិ ជានាតិ អហំ គោប្ផកដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតន្តិ។ ន គោប្ផកដ្ឋិ ជានាតិ អហំ ជង្ឃដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតន្តិ។ ន ជង្ឃដ្ឋិ ជានាតិ អហំ ឩរុដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតន្តិ។ ន ឩរុដ្ឋិ ជានាតិ អហំ កដិដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតន្តិ។ ន កដិដ្ឋិ ជានាតិ អហំ បិដ្ឋិកណ្ដកំ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតន្តិ។ ន បិដ្ឋិកណ្ដកោ ជានាតិ អហំ គីវដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតន្តិ។ ន គីវដ្ឋិ ជានាតិ អហំ សីសដ្ឋឹ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតន្តិ។ ន សីសដ្ឋិ ជានាតិ អហំ គីវដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតន្តិ។ ន គីវដ្ឋិ ជានាតិ អហំ បិដ្ឋិកណ្ដកេ បតិដ្ឋិតន្តិ។ ន បិដ្ឋិកណ្ដកោ ជានាតិ អហំ កដិដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតោតិ។ ន កដិដ្ឋិ ជានាតិ អហំ ឩរុដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតន្តិ។ ន ឩរុដ្ឋិ ជានាតិ អហំ ជង្ឃដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតន្តិ។ ន ជង្ឃដ្ឋិ ជានាតិ អហំ គោប្ផកដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតន្តិ។ ន គោប្ផកដ្ឋិ ជានាតិ អហំ បណ្ហិកដ្ឋិម្ហិ បតិដ្ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ អដ្ឋិ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣១៩. អដ្ឋិមិញ្ជំ តេសំ តេសំ អដ្ឋីនំ អព្ភន្តរេ ឋិតំ។ តត្ថ យថា វេឡុបព្ពាទីនំ អន្តោ បក្ខិត្តឆិន្នវេត្តគ្គាទីសុ ន វេឡុបព្ពាទីនិ ជានន្តិ អម្ហេសុ វេត្តគ្គាទីនិ បក្ខិត្តានីតិ។ នបិ វេត្តគ្គាទីនិ ជានន្តិ មយំ វេឡុបព្ពាទីសុ ឋិតានីតិ, ឯវមេវ ន អដ្ឋីនិ ជានន្តិ អម្ហាកំ អន្តោ មិញ្ជំ ឋិតន្តិ។ នាបិ មិញ្ជំ ជានាតិ អហំ អដ្ឋីនំ អន្តោ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ

អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ អដ្ឋិមិញ្ជំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២០. វក្កំ គលវាដកតោ និក្ខន្តេន ឯកមូលេន ថោកំ គន្ត្វា ទ្វិធា ភិន្នេន ថូលន្ហារុនា វិនិពទ្ធំ ហុត្វា ហទយមំសំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ តត្ថ យថា វណ្ដូបនិពទ្ធេ អម្ពផលទ្វយេ ន វណ្ដំ ជានាតិ មយា អម្ពផលទ្វយំ ឧបនិពទ្ធន្តិ។ នបិ អម្ពផលទ្វយំ ជានាតិ អហំ វណ្ដេន ឧបនិពទ្ធន្តិ, ឯវមេវ ន ថូលន្ហារុ ជានាតិ មយា វក្កំ ឧបនិពទ្ធន្តិ។ នបិ វក្កំ ជានាតិ អហំ ថូលន្ហារុនា ឧបនិពទ្ធន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ វក្កំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២១. ហទយំ សរីរព្ភន្តរេ ឧរដ្ឋិបញ្ជរមជ្ឈំ និស្សាយ ឋិតំ។ តត្ថ យថា ជិណ្ណសន្ទមានិកបញ្ជរំ និស្សាយ ឋបិតាយ មំសបេសិយា ន សន្ទមានិកបញ្ជរព្ភន្តរំ ជានាតិ មំ និស្សាយ មំសបេសិ ឋិតាតិ។ នបិ មំសបេសិ ជានាតិ អហំ ជិណ្ណសន្ទមានិកបញ្ជរំ និស្សាយ ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន ឧរដ្ឋិបញ្ជរព្ភន្តរំ ជានាតិ មំ និស្សាយ ហទយំ ឋិតន្តិ។ នបិ ហទយំ ជានាតិ អហំ ឧរដ្ឋិបញ្ជរំ និស្សាយ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ ហទយំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២២. យកនំ អន្តោសរីរេ ទ្វិន្នំ ថនានមព្ភន្តរេ ទក្ខិណបស្សំ និស្សាយ ឋិតំ។ តត្ថ យថា ឧក្ខលិកបាលបស្សម្ហិ លគ្គេ យមកមំសបិណ្ឌេ ន ឧក្ខលិកបាលបស្សំ ជានាតិ មយិ យមកមំសបិណ្ឌោ លគ្គោតិ។ នបិ យមកមំសបិណ្ឌោ ជានាតិ អហំ ឧក្ខលិកបាលបស្សេ លគ្គោតិ, ឯវមេវ ន ថនានមព្ភន្តរេ ទក្ខិណបស្សំ ជានាតិ មំ និស្សាយ យកនំ ឋិតន្តិ។ នបិ យកនំ ជានាតិ អហំ ថនានមព្ភន្តរេ ទក្ខិណបស្សំ និស្សាយ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ យកនំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២៣. កិលោមកេសុ បដិច្ឆន្នកិលោមកំ ហទយញ្ច វក្កញ្ច បរិវារេត្វា ឋិតំ។ អប្បដិច្ឆន្នកិលោមកំ សកលសរីរេ ចម្មស្ស ហេដ្ឋតោ មំសំ បរិយោនន្ធិត្វា ឋិតំ។ តត្ថ យថា បិលោតិកបលិវេឋិតេ មំសេ ន មំសំ ជានាតិ អហំ បិលោតិកាយ បលិវេឋិតន្តិ។ នបិ បិលោតិកា ជានាតិ មយា មំសំ បលិវេឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន វក្កហទយានិ សកលសរីរេ ច មំសំ ជានាតិ អហំ កិលោមកេន បដិច្ឆន្នន្តិ។ នបិ កិលោមកំ ជានាតិ មយា វក្កហទយានិ សកលសរីរេ ច មំសំ បដិច្ឆន្នន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ កិលោមកំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២៤. បិហកំ ហទយស្ស វាមបស្សេ ឧទរបដលស្ស មត្ថកបស្សំ និស្សាយ ឋិតំ។ តត្ថ យថា កោដ្ឋមត្ថកបស្សំ និស្សាយ ឋិតាយ គោមយបិណ្ឌិយា ន កោដ្ឋមត្ថកបស្សំ ជានាតិ គោមយបិណ្ឌិ មំ និស្សាយ ឋិតាតិ។ នបិ គោមយបិណ្ឌិ ជានាតិ អហំ កោដ្ឋមត្ថកបស្សំ និស្សាយ ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន ឧទរបដលស្ស មត្ថកបស្សំ ជានាតិ បិហកំ មំ និស្សាយ ឋិតន្តិ។ នបិ បិហកំ ជានាតិ អហំ ឧទរបដលស្ស មត្ថកបស្សំ និស្សាយ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ បិហកំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២៥. បប្ផាសំ សរីរព្ភន្តរេ ទ្វិន្នំ ថនានមន្តរេ ហទយញ្ច យកនញ្ច ឧបរិ ឆាទេត្វា ឱលម្ពន្តំ ឋិតំ។ តត្ថ យថា ជិណ្ណកោដ្ឋព្ភន្តរេ លម្ពមានេ សកុណកុលាវកេ ន ជិណ្ណកោដ្ឋព្ភន្តរំ ជានាតិ មយិ សកុណកុលាវកោ លម្ពមានោ ឋិតោតិ។ នបិ សកុណកុលាវកោ ជានាតិ អហំ ជិណ្ណកោដ្ឋព្ភន្តរេ លម្ពមានោ ឋិតោតិ, ឯវមេវ ន តំ សរីរព្ភន្តរំ ជានាតិ មយិ បប្ផាសំ លម្ពមានំ ឋិតន្តិ។ នបិ បប្ផាសំ ជានាតិ អហំ ឯវរូបេ សរីរព្ភន្តរេ លម្ពមានំ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ បប្ផាសំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២៦. អន្តំ គលវាដកករីសមគ្គបរិយន្តេ សរីរព្ភន្តរេ ឋិតំ។ តត្ថ យថា លោហិតទោណិកាយ ឱភុជិត្វា ឋបិតេ ឆិន្នសីសធម្មនិកឡេវរេ ន លោហិតទោណិ ជានាតិ មយិ ធម្មនិកឡេវរំ ឋិតន្តិ។ នបិ ធម្មនិកឡេវរំ ជានាតិ អហំ លោហិតទោណិយា ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន សរីរព្ភន្តរំ ជានាតិ មយិ អន្តំ ឋិតន្តិ។ នបិ អន្តំ ជានាតិ អហំ សរីរព្ភន្តរេ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ អន្តំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២៧. **អន្តគុណំ** អន្តន្តរេ ឯកវីសតិអន្តភោគេ ពន្ធិត្វា ឋិតំ។ តត្ថ យថា បាទបុញ្ឆនរជ្ជុមណ្ឌលកំ សិព្វេត្វា ឋិតេសុ រជ្ជុកេសុ ន បាទបុញ្ឆនរជ្ជុមណ្ឌលកំ ជានាតិ រជ្ជុកា មំ សិព្វិត្វា ឋិតាតិ។ នបិ រជ្ជុកា ជានន្តិ មយំ បាទបុញ្ឆនរជ្ជុមណ្ឌលកំ សិព្វិត្វា ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន អន្តំ ជានាតិ អន្តគុណំ មំ អាពន្ធិត្វា ឋិតន្តិ។ នបិ អន្តគុណំ ជានាតិ អហំ អន្តំ អាពន្ធិត្វា ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ អន្តគុណំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២៨. **ឧទរិយំ** ឧទរេ ឋិតំ អសិតបីតខាយិតសាយិតំ។ តត្ថ យថា សុវានទោណិយំ ឋិតេ សុវានវមថុម្ហិ ន សុវានទោណិ ជានាតិ មយិ សុវានវមថុ ឋិតោតិ។ នបិ សុវានវមថុ ជានាតិ អហំ សុវានទោណិយំ ឋិតោតិ, ឯវមេវ ន ឧទរំ ជានាតិ មយិ ឧទរិយំ ឋិតន្តិ ។ នបិ ឧទរិយំ ជានាតិ អហំ ឧទរេ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ ឧទរិយំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣២៩. **ករីសំ** បក្កាសយសង្ខាតេ អដ្ឋង្គុលវេឡុបព្វសទិសេ អន្តបរិយោសានេ ឋិតំ។ តត្ថ យថា វេឡុបព្វេ ឱមទ្ទិត្វា បក្ខិត្តាយ សណ្ហបណ្ឌុមត្តិកាយ ន វេឡុបព្វំ ជានាតិ មយិ បណ្ឌុមត្តិកា ឋិតាតិ។ នបិ បណ្ឌុមត្តិកា ជានាតិ អហំ វេឡុបព្វេ ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន បក្កាសយោ ជានាតិ មយិ ករីសំ ឋិតន្តិ។ នបិ ករីសំ ជានាតិ អហំ បក្កាសយេ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ ករីសំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣៣០. **មត្ថលុង្គំ** សីសកដាហព្ភន្តរេ ឋិតំ។ តត្ថ យថា បុរាណលាពុកដាហេ បក្ខិត្តាយ បិដ្ឋបិណ្ឌិយា ន លាពុកដាហំ ជានាតិ មយិ បិដ្ឋបិណ្ឌិ ឋិតាតិ។ នបិ បិដ្ឋបិណ្ឌិ ជានាតិ អហំ លាពុកដាហេ ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន សីសកដាហព្ភន្តរំ ជានាតិ មយិ មត្ថលុង្គំ ឋិតន្តិ។ នបិ មត្ថលុង្គំ ជានាតិ អហំ សីសកដាហព្ភន្តរេ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ មត្ថលុង្គំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ ថទ្ធោ បថវីធាតូតិ។

៣៣១. **បិត្តេសុ** អពទ្ធបិត្តំ ជីវិតិន្ទ្រិយបដិពទ្ធំ សកលសរីរំ ព្យាបេត្វា ឋិតំ។ ពទ្ធបិត្តំ បិត្តកោសកេ ឋិតំ។ តត្ថ យថា បូវំ ព្យាបេត្វា ឋិតេ តេលេ ន បូវំ ជានាតិ តេលំ មំ ព្យាបេត្វា ឋិតន្តិ។ នបិ តេលំ ជានាតិ អហំ បូវំ ព្យាបេត្វា ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន សរីរំ ជានាតិ អពទ្ធបិត្តំ មំ ព្យាបេត្វា ឋិតន្តិ។ នបិ អពទ្ធបិត្តំ ជានាតិ អហំ សរីរំ ព្យាបេត្វា ឋិតន្តិ។ យថា វស្សោទកេន បុណ្ណេ កោសាតកិកោសកេ ន កោសាតកិកោសកោ ជានាតិ មយិ វស្សោទកំ ឋិតន្តិ។ នបិ វស្សោទកំ ជានាតិ អហំ កោសាតកិកោសកេ ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន បិត្តកោសកោ ជានាតិ មយិ ពទ្ធបិត្តំ ឋិតន្តិ។ នបិ ពទ្ធបិត្តំ ជានាតិ អហំ បិត្តកោសកេ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា ។ ឥតិ បិត្តំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣២. **សេម្ហំ** ឯកបត្ថបូរប្បមាណំ ឧទរបដលេ ឋិតំ។ តត្ថ យថា ឧបរិ សញ្ជាតផេណបដលាយ ចន្ទនិកាយ ន ចន្ទនិកា ជានាតិ មយិ ផេណបដលំ ឋិតន្តិ។ នបិ ផេណបដលំ ជានាតិ អហំ ចន្ទនិកាយ ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន ឧទរបដលំ ជានាតិ មយិ សេម្ហំ ឋិតន្តិ។ នបិ សេម្ហំ ជានាតិ អហំ ឧទរបដលេ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ សេម្ហំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣៣. **បុព្វោ** អនិពទ្ធោកាសោ យត្ថ យត្ថេវ ខាណុកណ្ដកប្បហរណអគ្គិជាលាទីហិ អភិហតេ សរីរប្បទេសេ លោហិតំ សណ្ឋហិត្វា បច្ចតិ, គណ្ឌបីឡកាទយោ វា ឧប្បជ្ជន្តិ, តត្ថ តត្ថ តិដ្ឋតិ។ តត្ថ យថា ផរសុប្បហារាទិវសេន បគ្ឃរិតនិយ្យាសេ រុក្ខេ ន រុក្ខស្ស បហារាទិប្បទេសា ជានន្តិ អម្ហេសុ និយ្យាសោ ឋិតោតិ, នបិ និយ្យាសោ ជានាតិ អហំ រុក្ខស្ស បហារាទិប្បទេសេសុ ឋិតោតិ, ឯវមេវ ន សរីរស្ស ខាណុកណ្ដកាទីហិ អភិហតប្បទេសា ជានន្តិ អម្ហេសុ បុព្វោ ឋិតោតិ។ នបិ បុព្វោ ជានាតិ អហំ តេសុ បទេសេសុ ឋិតោតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ បុព្វោ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣៤. **លោហិតេសុ** សំសរណលោហិតំ បិត្តំ វិយ សកលសរីរំ ព្យាបេត្វា ឋិតំ។ សន្និចិតលោហិតំ យកនដ្ឋានស្ស ហេដ្ឋាភាគំ បូរេត្វា ឯកបត្ថបូរមត្តំ វក្កហទយយកនបប្ផាសានិ តេមេន្តំ ឋិតំ។ តត្ថ សំសរណលោហិតេ អពទ្ធបិត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។ ឥតរំ បន យថា ជជ្ជរកបាលេ ឱវដ្ឋេ ឧទកេ ហេដ្ឋា លេឌ្ឌុខណ្ឌាទីនិ តេមយ

មានេ ន លេឌ្ឌុខណ្ឌាទីនិ ជានន្តិ មយំ ឧទកេន តេមិយមានាតិ។ នបិ ឧទកំ ជានាតិ អហំ លេឌ្ឌុខណ្ឌាទីនិ តេមេមីតិ, ឯវមេវ ន យកនស្ស ហេដ្ឋាភាគដ្ឋានំ វក្កាទីនិ វា ជានន្តិ មយិ លោហិតំ ឋិតំ អម្ហេ វា តេមយមានំ ឋិតន្តិ។ នបិ លោហិតំ ជានាតិ អហំ យកនស្ស ហេដ្ឋាភាគំ បូរេត្វា វក្កាទីនិ តេមយមានំ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ លោហិតំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣៥. សេទោ អគ្គិសន្តាបាទិកាលេសុ កេសលោមកូបវិវរានិ បូរេត្វា តិដ្ឋតិ ចេវ បគ្ឃរតិ ច។ តត្ថ យថា ឧទកា អព្ពូឡ្ហមត្តេសុ ភិសមុឡាលកុមុទនាឡកលាបេសុ ន ភិសាទិកលាបវិវរានិ ជានន្តិ អម្ហេហិ ឧទកំ បគ្ឃរតីតិ។ នបិ ភិសាទិកលាបវិវរេហិ បគ្ឃរន្តំ ឧទកំ ជានាតិ អហំ ភិសាទិកលាបវិវរេហិ បគ្ឃរាមីតិ, ឯវមេវ ន កេសលោមកូបវិវរានិ ជានន្តិ អម្ហេហិ សេទោ បគ្ឃរតីតិ។ នបិ សេទោ ជានាតិ អហំ កេសលោមកូបវិវរេហិ បគ្ឃរាមីតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ សេទោ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣៦. មេទោ ថូលស្ស សកលសរីរំ ផរិត្វា កិសស្ស ជង្ឃមំសាទីនិ និស្សាយ ឋិតោ បត្ថិន្នសិនេហោ។ តត្ថ យថា ហលិទ្ទិបិលោតិកបដិច្ឆន្នេ មំសបុញ្ជេ ន មំសបុញ្ជោ ជានាតិ មំ និស្សាយ ហលិទ្ទិបិលោតិកា ឋិតាតិ។ នបិ ហលិទ្ទិបិលោតិកា ជានាតិ អហំ មំសបុញ្ជំ និស្សាយ ឋិតាតិ, ឯវមេវ ន សកលសរីរេ ជង្ឃាទីសុ វា មំសំ ជានាតិ មំ និស្សាយ មេទោ ឋិតោតិ។ នបិ មេទោ ជានាតិ អហំ សកលសរីរេ ជង្ឃាទីសុ វា មំសំ និស្សាយ ឋិតោតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ មេទោ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ បត្ថិន្នយូសោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣៧. អស្សុ យទា សញ្ជាយតិ តទា អក្ខិកូបកេ បូរេត្វា តិដ្ឋតិ វា បគ្ឃរតិ វា។ តត្ថ យថា ឧទកបុណ្ណេសុ តរុណតាលដ្ឋិកូបកេសុ ន តរុណតាលដ្ឋិកូបកា ជានន្តិ អម្ហេសុ ឧទកំ ឋិតន្តិ។ នបិ តរុណតាលដ្ឋិកូបកេសុ ឧទកំ ជានាតិ អហំ តរុណតាលដ្ឋិកូបកេសុ ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន អក្ខិកូបកា ជានន្តិ អម្ហេសុ អស្សុ ឋិតន្តិ។ នបិ អស្សុ ជានាតិ អហំ អក្ខិកូបកេសុ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ អស្សុ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣៨. វសា អគ្គិសន្តាបាទិកាលេ ហត្ថតលហត្ថបិដ្ឋិបាទតលបាទបិដ្ឋិ នាសាបុដនលាដអំសកូដេសុ ឋិតវិលីនស្នេហោ។ តត្ថ យថា បក្ខិត្តតេលេ អាចាមេ ន អាចាមោ ជានាតិ មំ តេលំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឋិតន្តិ។ នបិ តេលំ ជានាតិ អហំ អាចាមំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន ហត្ថតលាទិប្បទេសោ ជានាតិ មំ វសា អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឋិតាតិ។ នបិ វសា ជានាតិ អហំ ហត្ថតលាទិប្បទេសំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឋិតាតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ វសា នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៣៩. ខេឡោ តថារូបេ ខេឡុប្បត្តិបច្ចយេ សតិ ឧភោហិ កបោលបស្សេហិ ឱរោហិត្វា ជិវ្ហាតលេ តិដ្ឋតិ។ តត្ថ យថា អព្ពោច្ឆិន្នឧទកនិស្សន្ទេ នទីតីរកូបកេ ន កូបតលំ ជានាតិ មយិ ឧទកំ សន្តិដ្ឋតីតិ។ នបិ ឧទកំ ជានាតិ អហំ កូបតលេ សន្តិដ្ឋាមីតិ, ឯវមេវ ន ជិវ្ហាតលំ ជានាតិ មយិ ឧភោហិ កបោលបស្សេហិ ឱរោហិត្វា ខេឡោ ឋិតោតិ។ នបិ ខេឡោ ជានាតិ អហំ ឧភោហិ កបោលបស្សេហិ ឱរោហិត្វា ជិវ្ហាតលេ ឋិតោតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ ខេឡោ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៤០. សិង្ឃាណិកា យទា សញ្ជាយតិ, តទា នាសាបុដេ បូរេត្វា តិដ្ឋតិ វា បគ្ឃរតិ វា។ តត្ថ យថា បូតិទធិភរិតាយ សិប្បិកាយ ន សិប្បិកា ជានាតិ មយិ បូតិទធិ ឋិតន្តិ។ នបិ បូតិទធិ ជានាតិ អហំ សិប្បិកាយ ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន នាសាបុដា ជានន្តិ អម្ហេសុ សិង្ឃាណិកា ឋិតាតិ។ នបិ សិង្ឃាណិកា ជានាតិ អហំ នាសាបុដេសុ ឋិតាតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ សិង្ឃាណិកា នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៤១. លសិកា អដ្ឋិកសន្ធីនំ អព្ភញ្ជនកិច្ចំ សាធយមានា អសីតិសតសន្ធីសុ ឋិតា។ តត្ថ យថា តេលព្ភញ្ជិតេ អក្ខេ ន អក្ខោ ជានាតិ មំ តេលំ អព្ភញ្ជិត្វា ឋិតន្តិ។ នបិ តេលំ ជានាតិ អហំ អក្ខំ អព្ភញ្ជិត្វា ឋិតន្តិ, ឯវមេវ ន អសីតិសតសន្ធយោ ជានន្តិ លសិកា អម្ហេ អព្ភញ្ជិត្វា ឋិតាតិ។ នបិ លសិកា ជានាតិ អហំ

អសីតិសតសន្ធយោ អព្ភញ្ញិត្វា ឋិតាតិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ លសិកា នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៤២. **មុត្តំ** វត្ថិស្ស អព្ភន្តរេ ឋិតំ។ តត្ថ យថា ចន្ទនិកាយ បក្ខិត្តេ អមុខេ រវណឃដេ ន រវណឃដោ ជានាតិ មយិ ចន្ទនិការសោ ឋិតោតិ។ នបិ ចន្ទនិការសោ ជានាតិ អហំ រវណឃដេ ឋិតោតិ, ឯវមេវ ន វត្ថិ ជានាតិ មយិ មុត្តំ ឋិតន្តិ។ នបិ មុត្តំ ជានាតិ អហំ វត្ថិម្ហិ ឋិតន្តិ។ អញ្ញមញ្ញំ អាភោគបច្ចវេក្ខណរហិតា ឯតេ ធម្មា។ ឥតិ មុត្តំ នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ យូសភូតោ អាពន្ធនាការោ អាបោធាតូតិ។

៣៤៣. ឯវំ កេសាទីសុ មនសិការំ បវត្តេត្វា យេន សន្តប្បតិ, អយំ ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ បរិបាចនាការោ តេជោធាតូតិ, យេន ជីរីយតិ, យេន បរិឌយ្ហតិ, យេន អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មា បរិណាមំ គច្ឆតិ, អយំ ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ បរិបាចនាការោ តេជោធាតូតិ ឯវំ តេជោកោដ្ឋាសេសុ មនសិការោ បវត្តេតព្វោ។

៣៤៤. តតោ ឧទ្ធង្គមេ វាតេ ឧទ្ធង្គមវសេន បរិគ្គហេត្វា អធោគមេ អធោគមវសេន, កុច្ឆិសយេ កុច្ឆិសយវសេន, កោដ្ឋាសយេ កោដ្ឋាសយវសេន, អង្គមង្គានុសារិម្ហិ អង្គមង្គានុសារិវសេន, អស្សាសបស្សាសេ អស្សាសបស្សាសវសេន បរិគ្គហេត្វា ឧទ្ធង្គមា វាតា នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ វិត្ថម្ភនាការោ វាយោធាតូតិ, អធោគមា វាតា នាម, កុច្ឆិសយា វាតា នាម, កោដ្ឋាសយា វាតា នាម, អង្គមង្គានុសារិនោ វាតា នាម, អស្សាសបស្សាសា វាតា នាម ឥមស្មឹ សរីរេ បាដិយេក្កោ កោដ្ឋាសោ អចេតនោ អព្យាកតោ សុញ្ញោ និស្សត្តោ វិត្ថម្ភនាការោ វាយោធាតូតិ ឯវំ វាយោកោដ្ឋាសេសុ មនសិការោ បវត្តេតព្វោ។ តស្សេវំ បវត្តមនសិការស្ស ធាតុយោ បាកដា ហោន្តិ។ តា បុនប្បុនំ អាវជ្ជតោ មនសិករោតោ វុត្តនយេនេវ ឧបចារសមាធិ ឧប្បជ្ជតិ។

៣៤៥. យស្ស បន ឯវំ ភាវយតោ កម្មដ្ឋានំ ន ឥជ្ឈតិ, តេន សលក្ខណសង្ខេបតោ ភាវេតព្វំ។ កថំ? វីសតិយា កោដ្ឋាសេសុ ថទ្ធលក្ខណំ បថវីធាតូតិ វវត្ថបេតព្វំ។ តត្ថេវ អាពន្ធនលក្ខណំ អាបោធាតូតិ។ បរិបាចនលក្ខណំ តេជោធាតូតិ។ វិត្ថម្ភនលក្ខណំ វាយោធាតូតិ។

ទ្វាទសសុ កោដ្ឋាសេសុ អាពន្ធនលក្ខណំ អាបោធាតូតិ វវត្ថបេតព្វំ។ តត្ថេវ បរិបាចនលក្ខណំ តេជោធាតូតិ។ វិត្ថម្ភនលក្ខណំ វាយោធាតូតិ។ ថទ្ធលក្ខណំ បថវីធាតូតិ។

ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ បរិបាចនលក្ខណំ តេជោធាតូតិ វវត្ថបេតព្វំ។ តេន អវិនិភុត្តំ វិត្ថម្ភនលក្ខណំ វាយោធាតូតិ។ ថទ្ធលក្ខណំ បថវីធាតូតិ។ អាពន្ធនលក្ខណំ អាបោធាតូតិ។

ឆសុ កោដ្ឋាសេសុ វិត្ថម្ភនលក្ខណំ វាយោធាតូតិ វវត្ថបេតព្វំ។ តត្ថេវ ថទ្ធលក្ខណំ បថវីធាតូតិ។ អាពន្ធនលក្ខណំ អាបោធាតូតិ។ បរិបាចនលក្ខណំ តេជោធាតូតិ។ តស្សេវំ វវត្ថាបយតោ ធាតុយោ បាកដា ហោន្តិ។ តា បុនប្បុនំ អាវជ្ជតោ មនសិករោតោ វុត្តនយេនេវ ឧបចារសមាធិ ឧប្បជ្ជតិ។

៣៤៦. យស្ស បន ឯវម្បិ ភាវយតោ កម្មដ្ឋានំ ន ឥជ្ឈតិ, តេន សលក្ខណវិភត្តិតោ ភាវេតព្វំ។ កថំ? បុព្វេ វុត្តនយេនេវ កេសាទយោ បរិគ្គហេត្វា កេសម្ហិ ថទ្ធលក្ខណំ បថវីធាតូតិ វវត្ថបេតព្វំ។ តត្ថេវ អាពន្ធនលក្ខណំ អាបោធាតូតិ។ បរិបាចនលក្ខណំ តេជោធាតូតិ។ វិត្ថម្ភនលក្ខណំ វាយោធាតូតិ។ ឯវំ សព្វកោដ្ឋាសេសុ ឯកេកស្មឹ កោដ្ឋាសេ ចតស្សោ ចតស្សោ ធាតុយោ វវត្ថបេតព្វា។ តស្សេវំ វវត្ថាបយតោ ធាតុយោ បាកដា ហោន្តិ។ តា បុនប្បុនំ អាវជ្ជតោ មនសិករោតោ វុត្តនយេនេវ ឧបចារសមាធិ ឧប្បជ្ជតិ។

អបិច ខោ បន វចនត្ថតោ, កលាបតោ, ចុណ្ណតោ, លក្ខណាទិតោ, សមុដ្ឋានតោ, នានត្តេកត្តតោ, វិនិព្ភោគាវិនិព្ភោគតោ, សភាគវិសភាគតោ, អជ្ឈត្តិកពាហិរវិសេសតោ, សង្គហតោ, បច្ចយតោ, អសមន្នាហារតោ, បច្ចយវិភាគតោតិ ឥមេហិបិ អាការេហិ ធាតុយោ មនសិកាតព្វា។

៣៤៧. តត្ថ **វចនត្ថតោ** មនសិករោន្តេន បត្ថដត្តា បថវី។ អប្បោតិ អាបិយតិ អប្បាយតីតិ វា អាបោ។ តេជតីតិ តេជោ។ វាយតីតិ វាយោ។ អវិសេសេន បន សលក្ខណធារណតោ ទុក្ខាទានតោ ទុក្ខាធានតោ ច

ធាតូតិ។ ឯវំ វិសេសសាមញ្ញវសេន វចនត្ថតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៤៨. កលាបតោតិ យា អយំ កេសា លោមាតិអាទិនា នយេន វីសតិយា អាការេហិ បថវីធាតុ, បិត្តំ សេម្ហន្តិ ច អាទិនា នយេន ទ្វាទសហាកាការេហិ អាបោធាតុ និទ្ទិដ្ឋា, តត្ថ យស្មា –

> វណ្ណោ គន្ធោ រសោ ឱជា, ចតស្សោ ចាបិ ធាតុយោ;
> អដ្ឋធម្មសមោធានា, ហោតិ កេសាតិ សម្មុតិ;
> តេសំយេវ វិនិព្ភោគា, នត្ថិ កេសាតិ សម្មុតិ។

តស្មា កេសាបិ អដ្ឋធម្មកលាបមត្តមេវ។ តថា លោមាទយោតិ។ យោ បនេត្ថ កម្មសមុដ្ឋានោ កោដ្ឋាសោ, សោ ជីវិតិន្ទ្រិយេន ច ភាវេន ច សទ្ធឹ ទសធម្មកលាបោបិ ហោតិ។ ឧស្សទវសេន បន បថវីធាតុ អាបោធាតូតិ សង្ខំ គតោ។ ឯវំ កលាបតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៤៩. ចុណ្ណតោតិ ឥមស្មឹ ហិ សរីរេ មជ្ឈិមេន បមាណេន បរិគ្គយ្ហមានា បរមាណុភេទសញ្ចុណ្ណា សុខុមរជភូតា **បថវីធាតុ** ទោណមត្តា សិយា។ សា តតោ ឧបឌ្ឍប្បមាណាយ អាបោធាតុយា សង្គហិតា, តេជោធាតុយា អនុបាលិតា វាយោធាតុយា វិត្ថម្ភិតា ន វិកិរិយតិ ន វិទ្ធំសិយតិ, អវិកិរិយមានា អវិទ្ធំសិយមានា អនេកវិធំ ឥត្ថិបុរិសលិង្គាទិភាវវិកប្បំ ឧបគច្ឆតិ, អណុថូលទីឃរស្សថិរកថិនាទិភាវញ្ច បកាសេតិ។

យូសគតា អាពន្ធនាការភូតា បនេត្ថ **អាបោធាតុ** បថវីបតិដ្ឋិតា តេជានុបាលិតា វាយោវិត្ថម្ភិតា ន បគ្ឃរតិ ន បរិស្សវតិ, អបគ្ឃរមានា អបរិស្សវមានា បីណិតបីណិតភាវំ ទស្សេតិ។

អសិតបីតាទិបាចកា ចេត្ថ ឧសុមាការភូតា ឧណ្ហត្តលក្ខណា **តេជោធាតុ** បថវីបតិដ្ឋិតា អាបោសង្គហិតា វាយោវិត្ថម្ភិតា ឥមំ កាយំ បរិបាចេតិ, វណ្ណសម្បត្តិញ្ចស្ស អាវហតិ។ តាយ ច បន បរិបាចិតោ អយំ កាយោ ន បូតិភាវំ ទស្សេតិ។

អង្គមង្គានុសដា ចេត្ថ សមុទីរណវិត្ថម្ភនលក្ខណា **វាយោធាតុ** បថវីបតិដ្ឋិតា អាបោសង្គហិតា តេជានុបាលិតា ឥមំ កាយំ វិត្ថម្ភេតិ។ តាយ ច បន វិត្ថម្ភិតោ អយំ កាយោ ន បរិបតតិ, ឧជុកំ សណ្ឋាតិ។ អបរាយ វាយោធាតុយា សមព្ភាហតោ គមនដ្ឋាននិសជ្ជសយនឥរិយាបថេសុ វិញ្ញត្តឹ ទស្សេតិ, សមិញ្ជេតិ, សម្បសារេតិ, ហត្ថបាទំ លាឡេតិ។ ឯវមេតំ ឥត្ថិបុរិសាទិភាវេន ពាលជនវញ្ចនំ មាយារូបសទិសំ ធាតុយន្តំ បវត្តតីតិ ឯវំ ចុណ្ណតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥០. លក្ខណាទិតោតិ បថវីធាតុ កឹ លក្ខណា, កឹ រសា, កឹ បច្ចុបដ្ឋានាតិ ឯវំ ចតស្សោបិ ធាតុយោ អាវជ្ជេត្វា **បថវីធាតុ** កក្ខឡត្តលក្ខណា, បតិដ្ឋានរសា, សម្បដិច្ឆនបច្ចុបដ្ឋានា។ **អាបោធាតុ** បគ្ឃរណលក្ខណា, ព្រូហនរសា, សង្គហបច្ចុបដ្ឋានា។ **តេជោធាតុ** ឧណ្ហត្តលក្ខណា, បរិបាចនរសា, មទ្ទវានុប្បទានបច្ចុបដ្ឋានា។ **វាយោធាតុ** វិត្ថម្ភនលក្ខណា, សមុទីរណរសា។ អភិនីហារបច្ចុបដ្ឋានាតិ ឯវំ លក្ខណាទិតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥១. សមុដ្ឋានតោតិ យេ ឥមេ បថវីធាតុអាទីនំ វិត្ថារតោ ទស្សនវសេន កេសាទយោ ទ្វាចត្តាលីស កោដ្ឋាសា ទស្សិតា។ តេសុ ឧទរិយំករីសំ បុព្ពោ មុត្តន្តិ ឥមេ ចត្តារោ កោដ្ឋាសា **ឧតុសមុដ្ឋានាវ**។ អស្សុ សេទោ ខេឡោ សិង្ឃាណិកាតិ ឥមេ ចត្តារោ **ឧតុចិត្តសមុដ្ឋានា**។ អសិតាទិបរិបាចកោ តេជោ **កម្មសមុដ្ឋានោវ**។ អស្សាសបស្សាសា ចិត្តសមុដ្ឋានាវ។ អវសេសា សព្ពេបិ **ចតុសមុដ្ឋានា**តិ ឯវំ សមុដ្ឋានតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥២. នានត្តេកត្តតោតិ សព្ពាសម្បិ ធាតូនំ សលក្ខណាទិតោ នានត្តំ។ អញ្ញានេវ ហិ បថវីធាតុយា លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានានិ។ អញ្ញានិ អាបោធាតុអាទីនំ។ ឯវំ លក្ខណាទិវសេន បន កម្មសមុដ្ឋានាទិវសេន ច នានត្តភូតានម្បិ ឯតាសំ រូបមហាភូតធាតុធម្មអនិច្ចាទិវសេន ឯកត្តំ ហោតិ។ សព្ពាបិ ហិ ធាតុយោ រុប្បនលក្ខណំ អនតីតត្តា **រូបានិ**។ មហន្តបាតុភាវាទីហិ ការណេហិ **មហាភូតានិ**។

មហន្តបាតុភាវាទីហីតិ ឯតា ហិ ធាតុយោ មហន្តបាតុភាវតោ, មហាភូតសាមញ្ញតោ, មហាបរិហារតោ, មហាវិការតោ, មហត្តា ភូតត្តា ចាតិ ឥមេហិ ការណេហិ មហាភូតានីតិ វុច្ចន្តិ។

តត្ថ **មហន្តបាតុភាវតោ**តិ ឯតានិ ហិ អនុបាទិន្នសន្តានេបិ ឧបាទិន្នសន្តានេបិ មហន្តានិ បាតុភូតានិ។ តេសំ អនុបាទិន្នសន្តានេ –

ទុវេ សតសហស្សានិ, ចត្តារិ នហុតានិ ច;
ឯត្តកំ ពហលត្តេន, សង្ខាតាយំ វសុន្ធរាតិ។ –

អាទិនា នយេន មហន្តបាតុភាវតោ ពុទ្ធានុស្សតិនិទ្ទេសេ វុត្តាវ។

ឧបាទិន្នសន្តានេបិ មច្ឆកច្ឆបទេវទានវាទិសរីរវសេន មហន្តានេវ បាតុភូតានិ។ វុត្តញ្ហេតំ “សន្តិ, ភិក្ខវេ, មហាសមុទ្ទេ យោជនសតិកាបិ អត្តភាវា”តិអាទិ។

មហាភូតសាមញ្ញតោតិ ឯតានិ ហិ យថា មាយាការោ អមណិំយេវ ឧទកំ មណិំ កត្វា ទស្សេតិ, អសុវណ្ណំយេវ លេឌ្ឌុំ សុវណ្ណំ កត្វា ទស្សេតិ។

យថា ច សយំ នេវ យក្ខោ ន យក្ខី សមានោ យក្ខភាវម្បិ យក្ខិភាវម្បិ ទស្សេតិ, ឯវមេវ សយំ អនីលានេវ ហុត្វា នីលំ ឧបាទារូបំ ទស្សេន្តិ, អបីតានិ អលោហិតានិ អនោទាតានេវ ហុត្វា ឱទាតំ ឧបាទារូបំ ទស្សេន្តីតិ មាយាការមហាភូតសាមញ្ញតោ មហាភូតានិ។

យថា ច យក្ខាទីនិ មហាភូតានិ យំ គណ្ហន្តិ, នេវ នេសំ តស្ស អន្តោ ន ពហិ ឋានំ ឧបលព្ភតិ, ន ច តំ និស្សាយ ន តិដ្ឋន្តិ, ឯវមេវ តានិបិ នេវ អញ្ញមញ្ញស្ស អន្តោ ន ពហិ ឋិតានិ ហុត្វា ឧបលព្ភន្តិ, ន ច អញ្ញមញ្ញំ និស្សាយ ន តិដ្ឋន្តីតិ អចិន្តេយ្យដ្ឋានតាយ យក្ខាទិមហាភូតសាមញ្ញតោបិ មហាភូតានិ។ យថា ច យក្ខិនីសង្ខាតានិ មហាភូតានិ មនាបេហិ វណ្ណសណ្ឋានវិក្ខេបេហិ អត្តនោ ភយានកភាវំ បដិច្ឆាទេត្វា សត្តេ វញ្ចេន្តិ, ឯវមេវ ឯតានិបិ ឥត្ថិបុរិសសរីរាទីសុ មនាបេន ឆវិវណ្ណេន មនាបេន អត្តនោ អង្គបច្ចង្គសណ្ឋានេន មនាបេន ច ហត្ថបាទង្គុលិភមុកវិក្ខេបេន អត្តនោ កក្ខឡត្តាទិភេទំ សរសលក្ខណំ បដិច្ឆាទេត្វា ពាលជនំ វញ្ចេន្តិ, អត្តនោ សភាវំ ទដ្ឋុំ ន ទេន្តីតិ វញ្ចកត្តេន យក្ខិនីមហាភូតសាមញ្ញតោបិ មហាភូតានិ។

មហាបរិហារតោតិ មហន្តេហិ បច្ចយេហិ បរិហរិតព្ពតោ។ ឯតានិ ហិ ទិវសេ ទិវសេ ឧបនេតព្ពត្តា មហន្តេហិ ឃាសច្ឆាទនាទីហិ ភូតានិ បវត្តានីតិ មហាភូតានិ។ មហាបរិហារានិ វា ភូតានីតិបិ មហាភូតានិ។

មហាវិការតោតិ ឯតានិ ហិ អនុបាទិន្នានិបិ ឧបាទិន្នានិបិ មហាវិការានិ ហោន្តិ។ តត្ថ អនុបាទិន្នានំ កប្បវុដ្ឋានេ វិការមហត្តំ បាកដំ ហោតិ។ ឧបាទិន្នានំ ធាតុក្ខោភកាលេ។ តថា ហិ –

ភូមិតោ វុដ្ឋិតា យាវ, ព្រហ្មលោកា វិធាវតិ;
អច្ចិ អច្ចិមតោ លោកេ, ឌយ្ហមានម្ហិ តេជសា។

កោដិសតសហស្សេកំ, ចក្កវាឡំ វិលីយតិ;
កុបិតេន យទា លោកោ, សលិលេន វិនស្សតិ។

កោដិសតសហស្សេកំ, ចក្កវាឡំ វិកីរតិ;
វាយោធាតុប្បកោបេន, យទា លោកោ វិនស្សតិ។

បត្ថទ្ធោ ភវតិ កាយោ, ទដ្ឋោ កដ្ឋមុខេន វា;
បថវីធាតុប្បកោបេន, ហោតិ កដ្ឋមុខេវ សោ។

បូតិយោ ភវតិ កាយោ, ទដ្ឋោ បូតិមុខេន វា;
អាបោធាតុប្បកោបេន, ហោតិ បូតិមុខេវ សោ។

សន្តត្តោ ភវតិ កាយោ, ទដ្ឋោ អគ្គិមុខេន វា;
តេជោធាតុប្បកោបេន, ហោតិ អគ្គិមុខេវ សោ។

សញ្ឆិន្នោ ភវតិ កាយោ, ទដ្ឋោ សត្ថមុខេន វា;
វាយោធាតុប្បកោបេន, ហោតិ សត្ថមុខេវ សោ។

ឥតិ មហាវិការានិ ភូតានីតិ មហាភូតានិ។

មហន្តា ភូតត្តា ចាតិ ឯតានិ ហិ មហន្តានិ មហតា វាយាមេន បរិគ្គហេតព្ពត្តា ភូតានិ វិជ្ជមានត្តាតិ មហន្តា ភូតត្តា ច មហាភូតានិ។

ឯវំ សព្ពាបេតា ធាតុយោ មហន្តបាតុភាវាទីហិ ការណេហិ មហាភូតានិ។

សលក្ខណធារណតោ បន ទុក្ខាទានតោ ច ទុក្ខាធានតោ ច សព្ពាបិ ធាតុលក្ខណំ អនតីតត្តា **ធាតុយោ**។ សលក្ខណធារណេន ច អត្តនោ ខណានុរូបធារណេន ច **ធម្មា**។ ខយដ្ឋេន **អនិច្ចា**។ ភយដ្ឋេន **ទុក្ខា**។ អសារកដ្ឋេន **អនត្តា**។

ឥតិ សព្ពាសម្បិ រូបមហាភូតធាតុធម្មអនិច្ចាទិវសេន ឯកត្តន្តិ ឯវំ នានត្តេកត្តតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥៣. វិនិព្ភោគាវិនិព្ភោគតោតិ សហុប្បន្នាវ ឯតា ឯកេកស្មឹ សព្ពបរិយន្តិមេ សុទ្ធដ្ឋកាទិកលាបេបិ បទេសេន អវិនិព្ភុត្តា។ លក្ខណេន បន វិនិព្ភុត្តាតិ ឯវំ វិនិព្ភោគាវិនិព្ភោគតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥៤. សភាគវិសភាគតោតិ ឯវំ អវិនិព្ភុត្តាសុ ចាបិ ឯតាសុ បុរិមា ទ្វេ គរុកត្តា សភាគា។ តថា បច្ឆិមា លហុកត្តា។ បុរិមា បន បច្ឆិមាហិ បច្ឆិមា ច បុរិមាហិ វិសភាគាតិ ឯវំ សភាគវិសភាគតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥៥. អជ្ឈត្តិកពាហិរវិសេសតោតិ អជ្ឈត្តិកា ធាតុយោ វិញ្ញាណវត្ថុវិញ្ញត្តិឥន្ទ្រិយានំ និស្សយា ហោន្តិ, ស ឥរិយាបថា, ចតុសមុដ្ឋានា។ ពាហិរា វុត្តវិបរីតប្បការាតិ ឯវំ អជ្ឈត្តិកពាហិរវិសេសតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥៦. សង្គហតោតិ កម្មសមុដ្ឋានា បថវីធាតុ កម្មសមុដ្ឋានាហិ ឥតរាហិ ឯកសង្គហា ហោតិ សមុដ្ឋាននានត្តាភាវតោ ។ តថា ចិត្តាទិសមុដ្ឋានា ចិត្តាទិសមុដ្ឋានាហីតិ ឯវំ សង្គហតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥៧. បច្ចយតោតិ បថវីធាតុ អាបោសង្គហិតា តេជោអនុបាលិតា វាយោវិត្ថម្ភិតា តិណ្ណំ មហាភូតានំ បតិដ្ឋា ហុត្វា បច្ចយោ ហោតិ។ អាបោធាតុ បថវីបតិដ្ឋិតា តេជោអនុបាលិតា វាយោវិត្ថម្ភិតា តិណ្ណំ មហាភូតានំ អាពន្ធនំ ហុត្វា បច្ចយោ ហោតិ។ តេជោធាតុ បថវីបតិដ្ឋិតា អាបោសង្គហិតា វាយោវិត្ថម្ភិតា តិណ្ណំ មហាភូតានំ បរិបាចនំ ហុត្វា បច្ចយោ ហោតិ។ វាយោធាតុ បថវីបតិដ្ឋិតា អាបោសង្គហិតា តេជោបរិបាចិតា តិណ្ណំ មហាភូតានំ វិត្ថម្ភនំ ហុត្វា បច្ចយោ ហោតីតិ ឯវំ បច្ចយតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥៨. អសមន្នាហារតោតិ បថវីធាតុ ចេត្ថ “អហំ បថវីធាតូ”តិ វា, “តិណ្ណំ មហាភូតានំ បតិដ្ឋា ហុត្វា បច្ចយោ ហោមី”តិ វា ន ជានាតិ។ ឥតរានិបិ តីណិ “អម្ហាកំ បថវីធាតុ បតិដ្ឋា ហុត្វា បច្ចយោ ហោតី”តិ ន ជានន្តិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថាតិ ឯវំ អសមន្នាហារតោ មនសិកាតព្ពា។

៣៥៩. បច្ចយវិភាគតោតិ ធាតូនំ ហិ កម្មំ, ចិត្តំ, អាហារោ, ឧតូតិ ចត្តារោ បច្ចយា។ តត្ថ កម្មសមុដ្ឋានានំ កម្មមេវ បច្ចយោ ហោតិ, ន ចិត្តាទយោ។ ចិត្តាទិសមុដ្ឋានានម្បិ ចិត្តាទយោវ បច្ចយា ហោន្តិ, ន ឥតរេ។ កម្មសមុដ្ឋានានញ្ច កម្មំ ជនកបច្ចយោ ហោតិ, សេសានំ បរិយាយតោ ឧបនិស្សយបច្ចយោ ហោតិ។ ចិត្តសមុដ្ឋានានំ ចិត្តំ ជនកបច្ចយោ ហោតិ, សេសានំ បច្ឆាជាតបច្ចយោ អត្ថិបច្ចយោ អវិគតបច្ចយោ ច។ អាហារសមុដ្ឋានានំ អាហារោ ជនកបច្ចយោ ហោតិ, សេសានំ អាហារបច្ចយោ អត្ថិបច្ចយោ អវិគតបច្ចយោ ច។ ឧតុសមុដ្ឋានានំ ឧតុ ជនកបច្ចយោ ហោតិ, សេសានំ អត្ថិបច្ចយោ អវិគតបច្ចយោ ច។ កម្មសមុដ្ឋានំ មហាភូតំ កម្មសមុដ្ឋានានម្បិ មហាភូតានំ បច្ចយោ ហោតិ ចិត្តាទិសមុដ្ឋានានម្បិ។ តថា ចិត្តសមុដ្ឋានំ, អាហារសមុដ្ឋានំ។ ឧតុសមុដ្ឋានំ មហាភូតំ ឧតុសមុដ្ឋានានម្បិ មហាភូតានំ បច្ចយោ ហោតិ កម្មាទិសមុដ្ឋានានម្បិ។

តត្ថ កម្មសមុដ្ឋានា បថវីធាតុ កម្មសមុដ្ឋានានំ ឥតរាសំ សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយអត្ថិអវិគតវសេន ចេវ បតិដ្ឋាវសេន ច បច្ចយោ ហោតិ, ន ជនកវសេន។ ឥតរេសំ តិសន្តតិមហាភូតានំ និស្សយអត្ថិអវិគតវសេន បច្ចយោ ហោតិ, ន បតិដ្ឋាវសេន ន ជនកវសេន។ អាបោធាតុ ចេត្ថ ឥតរាសំ តិណ្ណំ សហជាតាទិវសេន ចេវ អាពន្ធនវសេន ច បច្ចយោ ហោតិ, ន ជនកវសេន។ ឥតរេសំ តិសន្តតិកានំ និស្សយអត្ថិអវិគតបច្ចយវសេនេវ, ន អាពន្ធនវសេន ន ជនកវសេន។ តេជោធាតុបេត្ថ ឥតរាសំ តិណ្ណំ សហជាតាទិវសេន ចេវ បរិបាចនវសេន ច បច្ចយោ ហោតិ, ន ជនកវសេន។ ឥតរេសំ តិសន្តតិកានំ និស្សយអត្ថិអវិគតបច្ចយវសេនេវ, ន បរិបាចនវសេន, ន ជនកវសេន។ វាយោធាតុបេត្ថ ឥតរាសំ តិណ្ណំ សហជាតាទិវសេន ចេវ វិត្ថម្ភនវសេន ច

បច្ចយោ ហោតិ, ន ជនកវសេន។ តតោ បរេសំ តិសន្តតិកានំ និស្សយអត្ថិអវិគតបច្ចយវសេនេវ, ន វិត្ថម្ភនវសេន, ន ជនកវសេន។ ចិត្តអាហារឧតុសមុដ្ឋានបថវីធាតុអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឯវំ សហជាតាទិបច្ចយវសប្បវត្តាសុ ច បនេតាសុ ធាតូសុ –

ឯកំ បដិច្ច តិស្សោ, ចតុធា តិស្សោ បដិច្ច ឯកោ ច;
ទ្វេ ធាតុយោ បដិច្ច, ទ្វេ ឆទ្ធា សម្បវត្តន្តិ។

បថវីអាទីសុ ហិ ឯកេកំ បដិច្ច ឥតរា តិស្សោ តិស្សោតិ ឯវំ ឯកំ បដិច្ច តិស្សោ ចតុធា សម្បវត្តន្តិ។ តថា បថវីធាតុអាទីសុ ឯកេកា ឥតរា តិស្សោ តិស្សោ បដិច្ចាតិ ឯវំ តិស្សោ បដិច្ច ឯកា ចតុធា សម្បវត្តតិ។ បុរិមា បន ទ្វេ បដិច្ច បច្ឆិមា, បច្ឆិមា ច ទ្វេ បដិច្ច បុរិមា, បឋមតតិយា បដិច្ច ទុតិយចតុត្ថា, ទុតិយចតុត្ថា បដិច្ច បឋមតតិយា, បឋមចតុត្ថា បដិច្ច ទុតិយតតិយា, ទុតិយតតិយា បដិច្ច បឋមចតុត្ថាតិ ឯវំ ទ្វេ ធាតុយោ បដិច្ច ទ្វេ ឆធា សម្បវត្តន្តិ។

តាសុ បថវីធាតុ អភិក្កមបដិក្កមាទិកាលេ ឧប្បីឡនស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ សាវ អាបោធាតុយា អនុគតា បតិដ្ឋាបនស្ស។ បថវីធាតុយា បន អនុគតា អាបោធាតុ អវក្ខេបនស្ស។ វាយោធាតុយា អនុគតា តេជោធាតុ ឧទ្ធរណស្ស។ តេជោធាតុយា អនុគតា វាយោធាតុ អតិហរណវីតិហរណានំ បច្ចយោ ហោតីតិ ឯវំ បច្ចយវិភាគតោ មនសិកាតព្ពា។

ឯវំ វចនត្ថាទិវសេន មនសិ ករោន្តស្សាបិ ហិ ឯកេកេន មុខេន ធាតុយោ បាកដា ហោន្តិ។ តា បុនប្បុនំ អាវជ្ជតោ មនសិករោតោ វុត្តនយេនេវ ឧបចារសមាធិ ឧប្បជ្ជតិ។ ស្វាយំ ចតុន្នំ ធាតូនំ វវត្ថាបកស្ស ញាណស្សានុភាវេន ឧប្បជ្ជនតោ ចតុធាតុវវត្ថានន្ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

៣៦០. ឥទញ្ច បន ចតុធាតុវវត្ថានំ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ សុញ្ញតំ អវគាហតិ, សត្តសញ្ញំ សមុគ្ឃាតេតិ។ សោ សត្តសញ្ញាយ សមូហតត្តា វាឡមិគយក្ខរក្ខសាទិវិកប្បំ អនាវជ្ជមានោ ភយភេរវសហោ ហោតិ, អរតិរតិសហោ, ន ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ ឧគ្ឃាតនិគ្ឃាតំ បាបុណាតិ។ មហាបញ្ញោ ច បន ហោតិ អមតបរិយោសានោ វា សុគតិបរាយនោ វាតិ។

ឯវំ មហានុភាវំ, យោគិវរសហស្ស កីឡិតំ ឯតំ;
ចតុធាតុវវត្ថានំ, និច្ចំ សេវេថ មេធាវីតិ។

អយំ ចតុធាតុវវត្ថានស្ស ភាវនានិទ្ទេសោ។

៣៦១. ឯត្តាវតា ច យំ សមាធិស្ស វិត្ថារំ ភាវនានយញ្ច ទស្សេតុំ “កោ សមាធិ, កេនដ្ឋេន សមាធី”តិអាទិនា នយេន បញ្ហាកម្មំ កតំ, តត្ថ “កថំ ភាវេតព្ពោ”តិ ឥមស្ស បទស្ស សព្ពប្បការតោ អត្ថវណ្ណនា សមត្តា ហោតិ។

ទុវិធោយេវ ហាយំ ឥធ អធិប្បេតោ ឧបចារសមាធិ ចេវ អប្បនាសមាធិ ច។ តត្ថ ទសសុ កម្មដ្ឋានេសុ, អប្បនាបុព្ពភាគចិត្តេសុ ច ឯកគ្គតា **ឧបចារសមាធិ**។ អវសេសកម្មដ្ឋានេសុ ចិត្តេកគ្គតា **អប្បនាសមាធិ**។ សោ ទុវិធោបិ តេសំ កម្មដ្ឋានានំ ភាវិតត្តា ភាវិតោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ “កថំ ភាវេតព្ពោតិ ឥមស្ស បទស្ស សព្ពប្បការតោ អត្ថវណ្ណនា សមត្តា”តិ។

សមាធិអានិសំសកថា

៣៦២. យំ បន វុត្តំ “សមាធិភាវនាយ កោ អានិសំសោ”តិ, តត្ថ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាទិបញ្ចវិធោ សមាធិភាវនាយ អានិសំសោ។ តថា ហិ យេ អរហន្តោ ខីណាសវា សមាបជ្ជិត្វា ឯកគ្គចិត្តា សុខំ ទិវសំ វិហរិស្សាមាតិ សមាធី ភាវេន្តិ, តេសំ អប្បនាសមាធិភាវនា **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានិសំសា** ហោតិ។ តេនាហ ភគវា “ន ខោ បនេតេ, ចុន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ សល្លេខា វុច្ចន្តិ។ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារា ឯតេ អរិយស្ស វិនយេ វុច្ចន្តី”តិ (ម. និ. ១.៨២)។

សេក្ខបុថុជ្ជនានំ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ សមាហិតេន ចិត្តេន វិបស្សិស្សាមាតិ ភាវយតំ វិបស្សនាយ បទដ្ឋានត្តា អប្បនាសមាធិភាវនាបិ សម្ពាធេ ឱកាសាធិគមនយេន ឧបចារសមាធិភាវនាបិ **វិបស្សនានិសំសា** ហោតិ។ តេនាហ ភគវា "សមាធឹ, ភិក្ខវេ, ភាវេថ។ សមាហិតោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ យថាភូតំ បជានាតី"តិ (សំ. និ. ៣.៥)។

យេ បន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា អភិញ្ញាបាទកំ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតីតិ វុត្តនយា អភិញ្ញាយោ បត្ថេន្តោ និព្ពត្តេន្តិ, តេសំ សតិ សតិ អាយតនេ អភិញ្ញាបទដ្ឋានត្តា អប្បនាសមាធិភាវនា **អភិញ្ញានិសំសា** ហោតិ។ តេនាហ ភគវា – "សោ យស្ស យស្ស អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយស្ស ធម្មស្ស ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ អភិញ្ញាសច្ឆិកិរិយាយ, តត្រ តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិ អាយតនេ"តិ (ម. និ. ៣.១៥៨; អ. និ. ៣.១០២)។

យេ អបរិហីនជ្ឈានា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិស្សាមាតិ ព្រហ្មលោកូបបត្តឹ បត្ថេន្តា អបត្ថយមានា វាបិ បុថុជ្ជនា សមាធិតោ ន បរិហាយន្តិ, តេសំ ភវវិសេសាវហត្តា អប្បនាសមាធិភាវនា **ភវវិសេសានិសំសា** ហោតិ។ តេនាហ ភគវា – "បឋមំ ឈានំ បរិត្តំ ភាវេត្វា កត្ថ ឧបបជ្ជន្តិ។ ព្រហ្មបារិសជ្ជានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តី"តិអាទិ (វិភ. ១០២៤)។

ឧបចារសមាធិភាវនាបិ បន កាមាវចរសុគតិភវវិសេសំ អាវហតិយេវ។

យេ បន អរិយា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា សត្ត ទិវសានិ អចិត្តា ហុត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ និរោធំ និព្ពានំ បត្វា សុខំ វិហរិស្សាមាតិ សមាធឹ ភាវេន្តិ, តេសំ អប្បនាសមាធិភាវនា **និរោធានិសំសា** ហោតិ។ តេនាហ – "សោឡសហិ ញាណចរិយាហិ នវហិ សមាធិចរិយាហិ វសីភាវតា បញ្ញា និរោធសមាបត្តិយា ញាណ"ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៤)។

ឯវមយំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាទិ បញ្ចវិធោ សមាធិភាវនាយ អានិសំសោ –

> "តស្មា នេកានិសំសម្ហិ, កិលេសមលសោធនេ;
> សមាធិភាវនាយោគេ, នប្បមជ្ជេយ្យ បណ្ឌិតោ"តិ។

៣៦៣. ឯត្តាវតា ច "សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ"តិ ឥមិស្សា គាថាយ សីលសមាធិបញ្ញាមុខេន ទេសិតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ **សមាធិបិ** បរិទីបិតោ ហោតិ។

ឥតិ សាធុជនបាមោជ្ជត្ថាយ កតេ វិសុទ្ធិមគ្គេ

សមាធិនិទ្ទេសោ នាម

ឯកាទសមោ បរិច្ឆេទោ។

៣៦៤. បឋមោ សីលនិទ្ទេសោ។ ទុតិយោ ធុតង្គនិទ្ទេសោ;។ តតិយោ កម្មដ្ឋានគ្គហណនិទ្ទេសោ។ ចតុត្ថោ បថវីកសិណនិទ្ទេសោ។ បញ្ចមោ សេសកសិណនិទ្ទេសោ។ ឆដ្ឋោ អសុភនិទ្ទេសោ។ សត្តមោ ឆអនុស្សតិនិទ្ទេសោ។ អដ្ឋមោ សេសានុស្សតិនិទ្ទេសោ។ នវមោ ព្រហ្មវិហារនិទ្ទេសោ។ ទសមោ អារុប្បនិទ្ទេសោ។ បដិក្កូលសញ្ញាធាតុវវត្ថានទ្វយនិទ្ទេសោ ឯកាទសមោតិ។

វិសុទ្ធិមគ្គស្ស បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។